

ESRUC BİLDİRİLERİ

Anadolu'nun Zirvesinde
1.Kış Zirvesi

“Turizm, Spor, Biyoçeşitlilik
ve Küresel Değişimler Üzerine İşbirliği
Çalışmaları”

Anadolu'nun Zirvesinde
1.Kış Zirvesi
“Turizm, Spor, Biyoçeşitlilik
ve Küresel Değişimler Üzerine İşbirliği
Çalışmaları”

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI : 1012 #

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI ADINA SAHİBİ

Prof.Dr. Hikmet KOÇAK
Atatürk Üniversitesi Rektörü

EDİTÖRLER :

Prof.Dr. Sebahattin TÜZEMEN
Atatürk Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Yrd.Doç.Dr. Ali Çağlar GÜLLÜCE
Atatürk Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi

HAZIRLAYANLAR :

Prof.Dr. Sebahattin TÜZEMEN
Atatürk Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Yrd.Doç.Dr. Ali Çağlar GÜLLÜCE
Atatürk Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi

Zeki KOTAN
Okutman, Atatürk Üniversitesi

GRAFİK-TASARIM :

Muhammet S. KARACA

Atatürk Üniversitesi tarafından Erzurum/Türkiye’de bastırılmıştır.

Yayın Tarihi - Eylül 2012
ISBN: 978-975-442-185-9

Anadolu'nun Zirvesinde
1.Kış Zirvesi
“Turizm, Spor, Biyoçeşitlilik
ve Küresel Değişimler Üzerine İşbirliği
Çalışmaları”

Onur Komitesi

Prof. Dr. Gökhan ÇETİNSAYA
Prof. Dr. Hikmet KOÇAK

Yükseköğretim Kurulu Başkanı
Atatürk Üniversitesi Rektörü

Organizasyon Komitesi

Prof. Dr. Sebahattin TÜZEMEN	Atatürk Üniversitesi Rektör Yardımcısı
Prof. Dr. Nurinisa ESENBÜĞA	Turizm ve Otelcilik Fakültesi
Prof. Dr. M. Sait KELEŞ	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Müdürü
Doç. Dr. Mustafa ARIK	Atatürk Üniversitesi Genel Sekreteri
Doç. Dr. Recep GÜRSOY	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
Doç. Dr. Levent GÜLTEKİN	Ziraat Fakültesi
Doç. Dr. Mehmet KAVUKÇU	Güzel Sanatlar Fakültesi
Doç. Dr. Mahmut Sinan TAŞPINAR	Ziraat Fakültesi
Doç. Dr. Cahit AKSU	Güzel Sanatlar Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Ali Çağlar GÜLLÜCE	Açıköğretim Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Cemal SEVİNDİ	Edebiyat Fakültesi
Hadi GERGİT	Atatürk Üniversitesi Genel Sekreter Yardımcısı
Zeki KOTAN	Okutman, Genel Sekreterlik Büro Yönetmeni
Erkut S.KARATOPRAK	Özel Kalem Müdürü
Hacer TERCANLI	Okutman, Yabancı Diller Yüksekokulu
Zeynep DAŞER	Okutman, Yabancı Diller Yüksekokulu
Mehmet CANSAN	Bilgisayar Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü

Her Hakkı Saklıdır © 2012 Atatürk Üniversitesi

Bu kitapta yer alan fotoğraf / resim ve metinler Atatürk Üniversitesi'nin izni olmadan kullanılamaz. Kitabın tamamı ya da bir bölümü, ilgili kişiler ve kurumdan izin alınmadan fotokopi dahil, optik, elektronik, ya da mekanik herhangi bir yolla kopyalanamaz, çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz. İçerik, orijinali İngilizce olarak yazarlar tarafından sağlanan metin veya sunulardan oluşturulmuş ve Türkçe'ye çevrilmiştir.

Prof. Dr. Hikmet KOÇAK
Atatürk Üniversitesi Rektörü
ESRUC Başkanı

Önsöz

Atatürk Üniversitesi; 23-26 Şubat 2012 tarihlerinde Erzurum'da gerçekleştirilen "Turizm, Spor, Biyo-Çeşitlilik ve Küresel Değişiklikler Üzerine İşbirliği Çalışmaları" temalı Anadolu Zirvesi'nde 1. Kış Zirvesi'ne ev sahipliği yapmaktan onur duymaktadır.

Aynı zamanda Zirve'deki bilgi alışverişi ve toplantılar sırasında sundukları değerli katkılarından ötürü katılımcılara da gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Bu Uluslararası Zirve; dünyanın dört bir tarafından 70 yükseköğretim kurumunu temsilen 200'den fazla katılımcıya biraraya gelme, İpek Yolu Eğitim Alanı'nın geliştirilmesi konusunda gerçekleşen gelişmeleri değerlendirme ve önümüzde yatan zorlukları ele alma fırsatını vermiştir.

ESRUC Konferansları, Atatürk Üniversitesi ve ortakları bölgeler ve kurumlar arasında alışveriş için uygun bir platform oluşturmuştur.

Birinci Uluslararası Kış Zirvesi, eğitim ve bilim alanındaki işbirliği ve İpek Yolu Üniversiteleri'nde yüksek öğretim kurumları yöneticileri arasında kurulacak bağlantının önemine dikkat çekmiştir. ESRUC Konsorsiyumu, çerçevesinde küresel bilgi toplumuna en yüksek seviyede katkıda bulunmak amacıyla köprü görevi gören önemli bir platformdur.

Bu 3 günlük zirve sırasında gerçekleştirilen faaliyetler biyo-çeşitlilik, spor ve küresel değişiklikler konusunda tartışmalar, bilgi aktarımı ve araştırma amaçlı işbirlikleri için uygun bir ortam yaratmıştır. Katılımcıların düşünceleri ve deneyimlerini paylaşmasıyla, zirve İpek Yolu Yüksek Öğrenim Ortaklığı'nı pekiştiren toplu önerilerle verimli bir şekilde sonuçlanmıştır.

ESRUC Konsorsiyumu'nun yüksek öğretim için modern ve yüksek seviyede kaliteli bir sistem oluşturma yönündeki çabaları hususunda uluslararası akademik işbirliğinin önemi Zirve'deki tüm konuşmacılar tarafından dile getirilmiştir. Bununla birlikte, bu zirvenin akademik dayanışma ve işbirliğinin açık bir işareti olduğunu belirtmek isterim. Akademik dayanışma ifadesi her zaman eyleme geçirme faaliyetleri ile gerçekleştirilmelidir.

Zirve sırasında ESRUC Konsorsiyumu Yönetim Kurulu Toplantısı, üniversitelerarası ağı sürekli gelişiminin getirdiği büyük memnuniyetle gerçekleştirilmiştir. ESRUC Konsorsiyumu'nun kurulması aynı zamanda yüksek öğretiminin geliştirilmesinde önemli bir aşamadır. İpek Yolu toplumlarının gerçeklerine ve ihtiyaçlarına odaklanmış, bölgesel ve uluslararası arenada rekabetçi davranan, uygulanabilir, etkili ve yüksek kaliteli bir yüksek öğretim sistemi İpek Yolu Üniversiteleri'nin sürdürülebilir gelişiminde en önemli öncelikler arasında yer almaktadır.

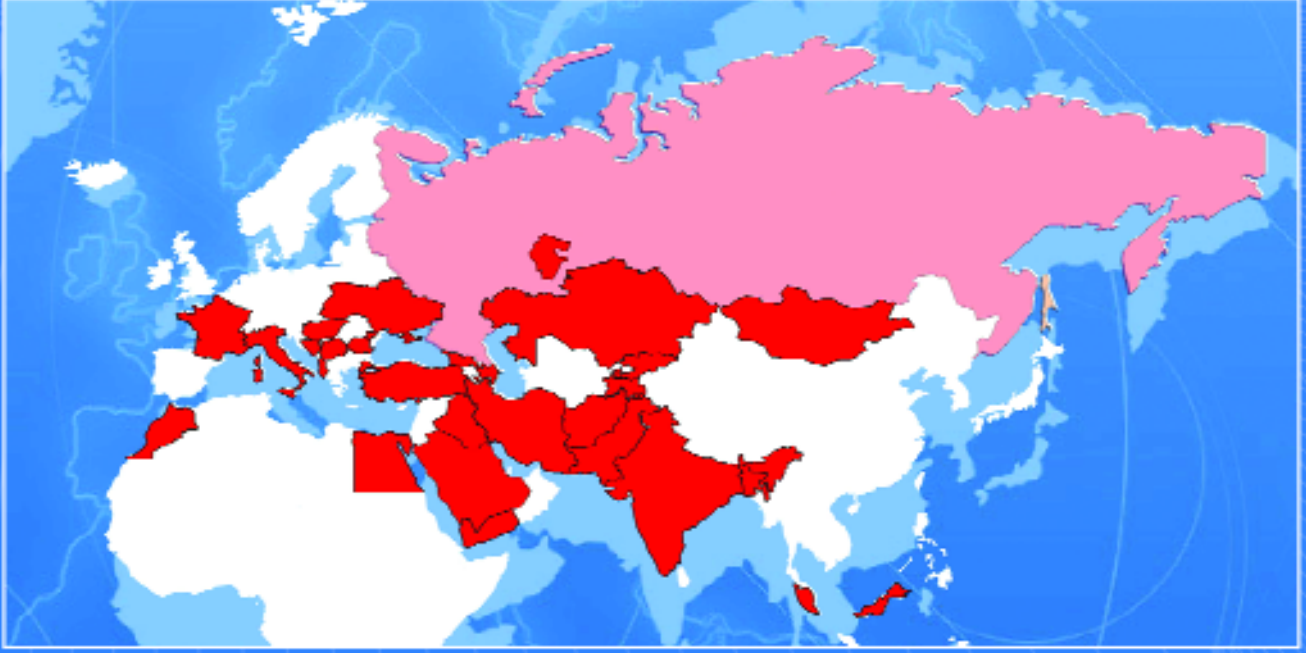
Bu hedefin her şeyden önce bizim çabalarımız, bilgilerimiz ve yeteneklerimize dayandığımız farkındayız. Aynı zamanda İpek Yolu Üniversiteleri'nin dayanışması ve işbirliğine de güvenmekteyiz.

1. Kış Zirvesi'ne yapılan önemli katkılardan oluşan bu kitabın amacı; İpek Yolu Yüksek Öğretim sisteminin mevcut ihtiyaçları ve sorunlarının daha iyi anlaşılması ve ilgili konularda araştırma yapılmasıdır. Burada altı çizilmesi gereken nokta, uluslararası akademik işbirliğinin İpek Yolu Üniversiteleri'nde öğretim ve araştırma faaliyetlerinin kalite ve uygunluğunu arttıracak olmasıdır. Aynı zamanda Zirve'de yapılan öneriler ve somut tekliflerin gerçekleştirilmesi konusunda yüksek öğretim kurumları ve akademisyenleri de çabalarımıza katkıda bulunmaya çağırıyoruz.

Son olarak, Zirve'ye katılan öncelikle kendi üyelerimize ve yüksek öğretim kurumları yöneticilerine, aynı zamanda yüksek öğretim kurumlarından gelen temsilcilere, diğer kurumlardaki meslektaşlarımıza, uluslararası konuklara ve diğer ortaklarımıza ve zirvenin başarısına katkıda bulunan herkese teşekkür etmek istiyorum.

ESRUC Konsorsiyumu gelecekte İpek Yolu Üniversiteleri arasında paylaşılan değerler üzerine inşa edilecek işbirliklerini de büyük bir heyecan içerisinde beklemektedir.

Prof. Dr. Hikmet KOÇAK
Atatürk Üniversitesi Rektörü
ESRUC Başkanı

Anadolu'nun Zirvesinde 1.Kış Zirvesi

“Turizm, Spor, Biyoçeşitlilik
ve Küresel Değişimler Üzerine İşbirliği
Çalışmaları”

ESRUC KONSORSİYUMU ÜYE KURULUŞLARI

Afganistan	Khurasan Institute of Higher Education
Afganistan	Bakhter Institute of Higher Education
Afganistan	Kabul Polytechnic University
Afganistan	University of Bakhter
Arnavutluk	Epoka University
Arnavutluk	Agricultural University of Tirana
Arnavutluk	Vlora University Tirana
Arnavutluk	University of Tirana
Azerbaycan	Azerbaijan Qafqaz University
Azerbaycan	Azerbaijan Tourism Institute
Azerbaycan	Azerbaijan State Agrarian University
Azerbaycan	Nakhchivan State University
Azerbaycan	Azerbaijan State Oil Academy
Azerbaycan	Azerbaijan Medical University
Azerbaycan	Azerbaijan Teachers Institute
Bangladeş	University of Information Technology and Sciences
Bangladeş	American International University
Bangladeş	Southeast University
Başkurdistan	Zeynep Biyişeva Sterlitamak State Pedagogical Academy
Başkurdistan	Bashkir State University
Başkurdistan	Bashkir State Agrarian University
Bosna Hersek	International Burch University
Fas	Abdelmalek Essaadi University
Fransa	University of Rouen
Fransa	FISU-International University Sports Federation
Gürcistan	Akhalsikhe State Education University
Gürcistan	Akhalkalaki State Higher Educational Institution
Gürcistan	International Black Sea University
Gürcistan	Tbilisi State University
Gürcistan	Tbilisi State Medical University
Gürcistan	Shota Rustaveli State University
Gürcistan	Ilia State University
Hindistan	KIIT University
İran	University of Tabriz
İran	Islamic Azad University Salmas Branch
İran	University of Tehran
İran	Shiraz University
Irak	Ishik University
Irak	University of Baghdad
Irak	University of Mosul
Irak	Ministry of Higher Education
Irak	University of Al Quadisiya
İtalya	University of Padua
İtalya	Magna Charta Observatory
Kazakistan	Academy of Civil Aviation
Kazakistan	Automobile Road Goncharov Institute
Kazakistan	Karaganda University-Bolashak

Kazakistan	Al-Farabi Kazakh National University
Kazakistan	Gumilyov Eurasian National University
Kırgızistan	Talas State University
Kırgızistan	Academy of Governance
Kırgızistan	Kyrgyzstan -Turkey Manas University
Kırgızistan	International University of Kyrgyzstan
Kırgızistan	Osh State University
Kırım	Crimean State Engineering and Pedagogy University
Makedonya	FON University
Macaristan	University of West Hungary
Malezya	International Islamic University
Malezya	Universiti Putra Malaysia
Mısır	Al-Azhar University
Moğolistan	National University of Mongolia
Pakistan	Higher Education Commission, Islamabad
Pakistan	Karachi University
Pakistan	Quaid-i- Azam University,Islamabad
Pakistan	International Islamic University
Pakistan	Preston Institute of Management, Science and Technology
Pakistan	Institute of Southern Punjab
Romanya	Lumina University
Suudi Arabistan	King Fahad Medical City
Tacikistan	Tajik Agrarian University
Ukrayna	Kherson State University
Yemen	University of Science & Technology
Türkiye	Yüksek Öğretim Kurulu
Türkiye	TÜBİTAK
Türkiye	TİKA
Türkiye	Atatürk Üniversitesi
Türkiye	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Türkiye	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Türkiye	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Türkiye	Ahi Evran Üniversitesi
Türkiye	Akdeniz Üniversitesi
Türkiye	Ardahan Üniversitesi
Türkiye	Bartın Üniversitesi
Türkiye	Bayburt Üniversitesi
Türkiye	Bitlis Eren Üniversitesi
Türkiye	Bingöl Üniversitesi
Türkiye	Celal Bayar Üniversitesi
Türkiye	Cumhuriyet Üniversitesi
Türkiye	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Türkiye	Dicle Üniversitesi
Türkiye	Düzce Üniversitesi
Türkiye	Erzincan Üniversitesi
Türkiye	Erzurum Teknik Üniversitesi
Türkiye	Fatih Üniversitesi
Türkiye	Fırat Üniversitesi

Türkiye	Gazikent Üniversitesi
Türkiye	Giresun Üniversitesi
Türkiye	Gümüşhane Üniversitesi
Türkiye	Hitit Üniversitesi
Türkiye	Iğdır Üniversitesi
Türkiye	Uluslararası Antalya Üniversitesi
Türkiye	İnönü Üniversitesi
Türkiye	İstanbul Üniversitesi
Türkiye	Kars Kafkas Üniversitesi
Türkiye	Kırıkkale Üniversitesi
Türkiye	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Türkiye	Kocaeli Üniversitesi
Türkiye	Marmara Üniversitesi
Türkiye	Medeniyet Üniversitesi
Türkiye	Melikşah Üniversitesi
Türkiye	Mevlana Üniversitesi
Türkiye	Pamukkale Üniversitesi
Türkiye	Rize Üniversitesi
Türkiye	Tunceli Üniversitesi
Türkiye	Trakya Üniversitesi
Türkiye	Uşak Üniversitesi
Türkiye	Yalova Üniversitesi
Türkiye	Yunus Emre Enstitüsü
Türkiye	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Türkiye	Zirve Üniversitesi

ESRUC YÖNETİM KURULU ÜYELERİ

Prof.Dr. Hikmet KOCAK

Atatürk Üniversitesi, Erzurum-Türkiye
ESRUC Konsorsiyum Başkanı

Prof.Dr. Mumtaz AHMAD

International Islamic University, Pakistan

Prof.Dr. Alessandro MARTIN

University of Padua, İtalya

Prof.Dr. Timur-Ochir SANJBERG

National University of Mongolia, Moğolistan

Prof.Dr. Asılbek AYDARALIEV

International University of Kyrgyzstan, Kırgızistan

Prof.Dr. Jajar JAFAROV

Azerbaijan Tourism Institute, Azerbaycan

Prof.Dr. Mohd. Saleh JAAFAR

University Putra Malaysia, Malezya

Prof.Dr. Zurab VADACHKORIA

Tbilisi State Medical University, Gürcistan

Prof.Dr. Sebahattin TÜZEMEN

Atatürk Üniversitesi, Türkiye

Anadolu'nun Zirvesinde 1.Kış Zirvesi (WISAS) Delegasyonu

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
Bildiriler.....	17
DÜNYADA ETKİLEŞİMLER- BÖLGESEL DİNAMİKLER VE ETKEN OLARAK ÜNİVERSİTELERİN ROLÜ”	20
<i>Prof.Dr. Othan GÜVENEN, Paris Üniversitesi Dauphine Misafir Öğretim Üyesi, Bilkent Üniversitesi, Türkiye</i>	
BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK SÖZLEŞMESİ, KÜRESEL TAKSONOMİ GİRİŞİMİ VE YEREL BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK YÖNETİMİ	25
<i>Prof.Dr. Chris LYAL, Araştırmacı, Entomolog, Natural History Museum, Londra</i>	
İPEK YOLU VE MOĞOLİSTAN - TURİZM	36
<i>Prof.Dr. Tumur-Ochir SANJBEGZ, Moğolistan Millî Üniversitesi, Moğolistan</i>	
TURİZM VE SPORDA SİYASİ VE AHLAKİ İKTİSAT VE ÜNİVERSİTELERİN ROLÜ	39
<i>Prof.Dr. Mumtaz AHMAD, Rektör, Uluslararası İslam Üniversitesi, Pakistan</i>	
TURİZM, SPOR, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE KÜRESEL DEĞİŞİMLER: BÖLGESEL VE ULUSAL FAKTÖRLER ÜZERİNE	45
<i>Prof.Dr. Tareque S RAHMAN, Jahangirnagar Üniversitesi, Bangladeş</i>	
GENÇLİK ÇAĞINDA SPORUN DESTEKLENMESİ İLE ERKEL YAŞLARDA FİZİKSEL OKUR YAZARLIK GELİŞİMİ	53
<i>Dr. Jackie GOODWAY, Fiziksel Aktivite ve Eğitim Hizmetleri Ohio Devlet Üniversitesi, ABD</i>	
KÜRESEL DEĞİŞİM ÇAĞINDA TURİZMDE VE KIŞ SPORU MERKEZLERİNDE BİYOÇEŞİTLİLİK YÖNETİMİ	64
<i>Prof.Dr. Carmen de JONG, Dağcılık Merkezi, Savoy Üniversitesi, Fransa</i>	
ÇEVRE BİLİNCİ, EĞİTİM VE YAŞAM BOYU ÖĞRENME	81
<i>Prof.Dr. M. Ali SHAMSHIR, Bilimler Akademisi, Bangladeş Academy of Sciences, Bangladesh</i>	
DAĞLIK BÖLGELERDE TURİZM KALKINMASINA BAKIŞ	85
<i>Prof.Dr. Tina GELASHVILI, Rector, Akhaltsikhe Devlet Üniversitesi Rektörü</i>	
MİLLİ SPORLARIN YURT SEVGİSİ EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	89
<i>Prof.Dr. Talgat TURKENOV, Karagandya Üniversitesi «Bolashak» Kazakistan</i>	
EKONOMİDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ARACI OLARAK TURİZM	92
<i>Prof.Dr. . Asim NAZIR AHMAD, Güney Pencap, Multan Enstitüsü Rektörü & PIMSAT İcra Direktörü, Karaçi, Pakistan</i>	
KIRGIZİSTAN'IN BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	99
<i>Prof.Dr. T.T. ZHUMABAEVA, Rektör Yardımcısı Osh State Üniversitesi, Kırgızistan</i>	
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN TACİKİSTAN'DA ÇÖLLEŞME VE TOPRAK BOZUNUMU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	105
<i>Prof.Dr. Ruzi BOIMURODOV, Tacik Ziraat Üniversitesi, Tacikistan</i>	
TACİKİSTAN'IN BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ: EĞİLİMLER VE TEHLİKE FAKTÖRLERİ	110
<i>Prof. Kurbonov KAMOLODDIN, Tacik Ziraat Üniversitesi, Tacikistan</i>	

İÇİNDEKİLER

BAKÜ-TİFLİS-CEYHAN VE BAKÜ-TİFLİS- ERZURUM BORU HATTI PROJELERİ	113
<i>Prof.Dr. Roin KAVRELISHVILI, Akhalkalaki Devlet Yükseköğrenim Kurumu (Gürcistan) Rektörü ve Akhaltsikhe (Gürcistan) ve Ardahan (Türkiye) Devlet Üniversitesi Profesörü</i>	
ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARIN ŞEHİR MARKALARI ÜZERİNE ETKİSİ	116
<i>Prof.Dr. İzzet BOZKURT, Yeni Yüzyıl Üniversitesi Rektörü, Türkiye</i>	
COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ İLE ALMATA ALTYAPISININ TURİZM PLANLAMASI	120
<i>Prof.Dr. Kakimjanov Yerkin HAMITOVİÇ, Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi, Kazakistan</i>	
COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMİ TEKNOLOJİLERİNİN TURİZMDE UYGULANMASI	128
<i>Prof.Dr. Kerimbay Nurjan NURBERGENULI, Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi, Kazakistan</i>	
AZ GELİŞMİŞ ÜLKER (LDC) BAĞLAMINDA KÜRESEL DEĞİŞİKLİKLER: AFGANİSTAN VAKASI	136
<i>Prof.Dr. Abdul Latif ROSHAN, Kurucu ve Rektör, Bakhtar Üniversitesi, Afganistan</i>	
KUZAY PAKİSTAN'IN FLORAL VE MİKROBİYAL BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ: GÜNCEL TEHDİTLER VE KORUMA ÖNLEMLERİ	142
<i>Prof.Dr. Asghari BANO, Mushtaq AHMAD ve Muhammad ZAFAR, Bitki Bilimleri Bölümü, Quaid-i Azam Üniversitesi, Pakistan</i>	
ORTA YÜKSEKLİKTEKİ DAĞLARIN SPORCULARIN (BASKETBOL OYUNCULARININ) PSİKOLOJİK ÖZELLİKLERİNE OLAN ETKİSİ	156
<i>Prof.Dr. G. ABESADZE, V. MELADZE, V. AKHALKATSI, T. CHUTKERASHVILI, Tiflis Devlet Tıp Üniversitesi, Gürcistan</i>	
TURİZM, BİYOÇEŞİTLİLİK İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE SOSYAL ETKİLERİ	159
<i>Prof.Dr. Satyendra PATNAIK, Rektör, KIIT Üniversitesi, Bhubaneswar, Hindistan</i>	
EKO TURİZM VE MANEVİ TURİZM	166
<i>Prof.Dr. Hossein SABOURI, Tebriz Üniversitesi, İran</i>	
BÖLGESEL VE ULUSAL FAKTÖR OLARAK SPOR	169
<i>Prof.Dr. Tunzala YUSIFOVA, Azerbaycan Öğretmen Enstitüsü, Rektör Yardımcısı, Azerbaycan</i>	
NAHÇIVAN ÖZERK CUMHURİYETİNDEKİ BENZERSİZ DOĞA VE BİYOÇEŞİTLİLİK: AZERBAIJAN'DA SEYİR TURİZMİ	171
<i>Prof.Dr. Mammad RZAYEV, Ali JABBAROV, Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Azerbaycan</i>	
BAŞKURDİSTAN CUMHURİYETİNDEKİ AKUAKÜLTÜR GELİŞİMİYLE İLGİLİ BAŞLICA EĞİLİMLER VE BEKLENTİLER	181
<i>Prof.Dr. S. KARIMOVA, U. GUMEROV, I. ASYLBAEV, Başkir Devlet Ziraat Üniversitesi, Başkurdistan Cumhuriyeti</i>	
GÜRCİSTAN TURİZMİNİN ÖZERK ACARİSTAN CUMHURİYETİ VE SHOTA RUSTAVELİ DEVLET ÜNİVERSİTESİ MODELİNE DAYALI KALKINMASI	183
<i>Prof.Dr. Irakli BARAMIDZE, Shota Rustaveli Devlet Üniversitesi, Rektör Vekili, Gürcistan</i>	
ZİRAİ TURİZMDEKİ YENİ EĞİLİMLER VE AZERBAIJAN'DAKİ ZİRAİ TURİZMİN KALKINMA PERSPEKTİFLERİ	187
<i>Prof.Dr. Nasirulla NASIRLI, Azerbaycan Turizm Enstitüsü Dekanı, Azerbaycan</i>	
KIRIMIN TURİZM MERKEZLERİ VE KIRIM TURİZMİNİN GELİŞİM PROBLEMLERİ	191
<i>Doç.Dr. Prof. İsmet ZAAOV, Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi, Kırım</i>	

İÇİNDEKİLER

TACİKİSTAN CUMHURİYETİ'NDE EKOLOJİK TURİZMİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BEKLENTİLER	193
<i>Olimov ALOVİDDİN, Tacik Ziraat Üniversitesi, Tacikistan</i>	
KLOROFİL FLÜORESANS GÖRÜNTÜLENEREK FOTOSENTETİK AKTİVİTENİN İZLENMESİ YOLUYLA ENDEMİK BİTKİLERİN STRES TEPKİSİNİN BELİRLENMESİ	196
<i>Eriola ZHURİ, Durres Üniversitesi, Durres, Arnavutluk</i> <i>Veledin Çako, Fizik Bölümü, Vlorë Üniversitesi, Vlorë, Arnavutluk</i> <i>Fatbardha Babani, Tiran Üniversitesi, Tiran, Arnavutluk</i> <i>Liri Dinga, Botanical Garden, Tiran Üniversitesi, Tiran Arnavutluk</i> <i>Theodor Karaja, Fizik Bölümü, Tiran Üniversitesi, Tiran, Arnavutluk</i>	
PAN PARKS (KORUNAN ALANLAR AĞI PARKLARI)- AVRUPA'DAKİ YABAN HAYATI DENEYİMİ VE KORUMA GARANTİSİ	205
<i>Vlado VANCURA, PAN Parks Koruma Müdürü, Slovakya</i>	
TAYLAND SPOR TURİZMİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA: SEA OYUNLARI VAKASI	212
<i>Prof.Dr. Abdul-Rahim Abdul SAMAD, Putra Üniversitesi, Malezya</i>	
KÜRESEL DEĞİŞİMLERİN YÜKSEK ÖĞRENİM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ-AKADEMİK KURUMLAR ARASINDAKİ İZOLASYON ARTIK ÇÖZÜM DEĞİL	217
<i>Prof.Dr. Ahmad Tariq KAMAL, Rektör, Yükseköğretim Khurasan Enstitüsü, Afganistan</i>	
İLEYSKY ALATAU'DAKİ BİTKİ ÇEŞİTLİLİĞİ	228
<i>Prof.Dr. S.G. NESTEROVA, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Kazakistan</i>	
DAHA FAZLA ÇALIŞAN METZAMOR BİR TEHLİKE KAYNAĞI	233
<i>Prof.Dr. Zulfugar ZULFUGAROV, Prof.Dr. İsrail BABAYEV, Özel Nahçıvan Üniversitesi, Azerbaycan</i>	
İPEK YOLU'NUN KAZAK KESİMİNDE TURİZM CANLANDIRICI BİR FAKTÖR OLARAK ETKİNLİK TURİZMİ	236
<i>Prof.Dr. Alexandr ARTEMYEV, Rekreasyon Alanları ve Turizm Ana Bilim Dalı Başkanı</i> <i>Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi, Kazakistan</i> <i>Prof.Dr. Vitaly SALNIKOV, Coğrafya ve Doğa Yönetimi Fakültesi Dekanı</i> <i>Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi, Kazakistan</i>	
PARİS, İSTANBUL VE ZANZİBAR'DA YARATICI TURİZM	240
<i>Dr. Amirbahrām ARABAHMADI, Fatemeh Azimzadeh MOUSAVI, Tahran Üniversitesi, İran</i>	
BAŞKURDİSTAN CUMHURİYETİ'NDE TARIM TURİZMİNİ GELİŞTİRME	247
<i>I.Gabitov, R.Shayahmetov, R.Lagafarov, Başkurt Devlet Tarım Üniversitesi, Başkurdistan Cumhuriyeti</i>	
BATI AZERBAJYAN (İRAN): MÜKEMMEL BİR TURİZM KAYNAĞI	249
<i>Azizeh Khanchobani Ahranjani, Mansour Hoseinnezhad, Pezhman Mansouri,</i> <i>İngiliz Dili Bölümü, Islamic Azad Üniversitesi, İran</i>	
URAL-VOLGA BÖLGESİNDE TÜRK VE FİN-UGOR HALKLARININ DİL TEMASLARI	256
<i>Prof.Dr. İlshat Sahiatullovich NASİPOV, Rektör, Sterlitamak Devlet Pedagoji Akademisi, Başkurdistan Cumhuriyeti</i>	
ARNAVUTLUK'TA TURİZM VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA SORUNLARI	261
<i>Prof. Dr. İllir KADUKU, Tiran Devlet Tarım Üniversitesi, Arnavutluk</i>	
UKRAYNA'NIN KHERSON BÖLGESİNDEKİ DOĞAL REKREASYON KAYNAKLARI	273
<i>Dr. Ihor Pylypenko, Sosyal ve Ekonomik Coğrafya Anabilim Dalı Başkanı, Kherson Devlet Üniversitesi, Ukrayna</i>	

İÇİNDEKİLER

TARIM ARAZİLERİNDE STEP FLORASININ SİĞİNAĞI OLARAK KURGANLAR (UKRAYNA ÖRNEĞİ)	276
<i>Ivan I. Moysiyeenko Botanik Bölümü, Kherson Devlet Üniversitesi</i> <i>Barbara Sudnik-Wójcikowska, Maria Zachwatowicz, Iwona Dembicz</i> <i>Çevre Botanisi Bölümü, Varşova Üniversitesi</i>	
YABANCI ÜNİVERSİTELERDE EĞİTİM ALANINDA YAPILAN İŞBİRLİĞİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜNÜN ROLÜ	286
<i>Aiygul NURALIEVA, Uluslararası İlişkiler Ofisi Koordinatörü, Talas Devlet Üniversitesi, Kırgızistan</i>	
SPORUN KÜRESELLEŞMESİ	289
<i>Dr. Said Agha TARAKHAIL, Politeknik Üniversitesi, Afganistan</i>	
AFGANİSTAN'DA TURİZM VE SPOR-ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ İÇİN KEŞFEDİLMEMİŞ FIRSATLAR	295
<i>Abdul Hameed Akbar, Yükseköğretim Khurasan Enstitüsü, Afganistan</i>	
ZİRAİ MAKİNELEŞMENİN KÜRESEL ÇEVRE SORUNLARI HAKKINDA VERİLEN KARARLARA ETKİSİ	310
<i>Prof.Dr. Kurbanov ABDUHOSHIM, Tacik Ziraat Üniversitesi, Tacikistan</i>	
DOĞU ANADOLU'NUN (TÜRKİYE) BİYOLOJİK ZENGİNLİĞİ: ZOOCOĞRAFİK NOTLAR İLE AYNI ZAMANDA OLUŞAN FAUNA VE FLORASINA İYİ BİR ÖRNEK	313
<i>Dr. Ümit İNCEKARA, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Erzurum-Türkiye</i>	
MOSKOVA DEVLET TURİZM ENDÜSTRİSİNİN VİZYONU VE TARİHİ GELİŞİMİ	319
<i>Prof.Dr. Babrova Tatiana VASILIEVNA, Moskova Turizm Endüstrisi Devlet Enstitüsü Rektörü, Moskova-Rusya</i>	
IRAK'IN ERBİL ŞEHRİNDEKİ BAZI SU KAYNAKLARINA YÖNELİK KALİTE KONTROLÜ	322
<i>Prof.Dr. Nabil A.FAKHRE, Kimya Bölümü, Bilimsel Eğitim Koleji, Salahaddin Üniversitesi, Erbil, Irak</i> <i>Prof.Dr. Hemn.A.KADİR, Eğitim Bakanlığı, Erbil, Irak</i>	
TURİZMİN KÜLTÜREL VE DİLSEL ETKİLERİ	328
<i>Yrd.Doç.Dr. Amir KHALILZADEH, Dr Azizeh KHANCHOBANI AHRANJANI,</i> <i>İngilizce Anabilim Dalı, Salmas Şubesi, Azad İslam Üniversitesi, Salmas, İran</i>	
EKONOMİK KALKINMA TEŞVİKİ OLARAK ÖZEL EKONOMİK BÖLGELER VE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİNDEKİ UYGULAMASI	332
<i>Dr. Yuliya LOKTEVA Müdür Yardımcısı, Hukuk Doktorası, Devlet ve Hukuk Enstitüsü, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi</i>	
GÜRCİSTAN'DA BULUNAN SEBZELERİN BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ	339
<i>Dr. Nato KAKABADZE, Gürcistan Ulusal Sebze Yetiştiriciliği Koordinatörü</i> <i>Tinatın EPITASHVILI, Doktora öğrencisi, Gürcistan</i> <i>Ravza MAVLYANOVA, AVRDC Bölge Koordinatörü</i>	
KÜRESEL DEĞİŞİM VE TURİZM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	341
<i>Neigh Geenath Sunara SAMSUDEEN, Uluslararası Kamu Hukuku Uzmanı</i>	
KÜRESEL DEĞİŞİKLİKTE YENİ BİR PARADİGMA ZAMANI	350
<i>Yrd.Doç.Dr. Ali Çağlar GÜLLÜCE, Atatürk Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Türkiye</i>	
NİNOVA BÖLGESİNDEKİ/IRAK YABANI BİTKİLERDE GERÇEKLEŞEN URANYUM BİRİKİMİ	354
<i>Riyad Abdullah FATHI, Çevre Bilimleri Ve Teknolojileri Fakültesi Musul Üniversitesi, Musul, Irak</i>	
SONUÇ BİLDİRİSİ	364

BİLDİRİLER

23 ŞUBAT 2012 SALI

Prof.Dr. Orhan GÜVENEN¹

Paris Üniversitesi Dauphine Misafir Öğretim Üyesi

Bilkent Üniversitesi, Türkiye

DÜNYADA ETKİLEŞİMLER- BÖLGESEL DİNAMİKLER VE ETKEN OLARAK ÜNİVERSİTELERİN ROLÜ

I. KOMPLEKS SİSTEMLERDE TOPLUM VE DÜNYA DİNAMİKLERİNİN YAPISI

Sosyo-ekonomik fenomenin yapısı matematiksel olarak karmaşık, matematiksel olarak kaotik ve zor tahmin edilebilir. Bu faktörler ve kısıtlamalar dikkate alındığında, sosyo ekonomi fenomenini ilgilendiren analiz, araştırma, karar verme konusunda son derece dikkatli olunmalıdır çünkü ϵ (bilinmeyenleri) fiziksel bilimle karşılaştırılabilir değildir.²

Genel olarak bazı durumlarda yüzde olarak ifade edilen hata paylar %10u aşabilir, hatta bazen belirli bir yönelim yanlıtıcı olabilir. Fiziksel bilimde hata marjları1 ila on bin, 1 ila yüz bin, bir milyon, vb. Şeklinde.

Sosyal bilimlerde analiz edildiğinde nihayetinde toplum ve insana uygulandığından; bu ϵ faktörünü dikkate almamız gerekmektedir.

Dünya dinamiklerinin ve karmaşık sosyo-ekonomik yapıların analizi bu eğilimlerim derinlemesine anlaşılmasını gerektirmektedir.

Sosyo-ekonomi fenomenler ile meşgul olurken, "mutlak gerçekliğin" ne olduğunu bilmeyiz. Sadece muhtemel, nispi, gözlemlenebilir gerçeklikten bahsedebiliriz. Bilgi akışı, uluslararası ilişkiler, ekonomik etkileşimler açısından dünya dinamiklerini incelediğimizde, geçerli olan şey baskın bir şekilde güç ve para sistemlerinin gücü ile harekete geçirilen dinamiklerdir.

193'üingn Birleşmiş Milletler üyesi olduğu 200'den fazla ülkede 69 trilyon dolar GSYH'ye sahip 7 milyon insanın (Dünya Bankası, 2011) olduğu bir dünyada 3 milyon insan günde 2 dolardan az bir rakamla yaşamını sürdürmektedir.

Son 30 yıldır tecrübe ettiğimiz küreselleşmenin ardında herhangi bir strateji ya da felsefe yoktur. Bilgisayar ve internet kullanımının artması sonucu meydana gelen mikroçip ürünüdür. Finans piyasaları bu olağanüstü araçları gerçek zamanlı olarak alım ve satım yapmakta kullanmaya başlamışlardır.

Bugün, finans piyasalarında bir günde ortalama olarak 3 trilyon dolar dolaşmaktadır. Daha sonar gerçek ekonomiye

¹Dünya Sistemleri, Ekonomiler ve Stratejik Araştırma Enstitüsü (DSEE) Müdürü, Muhasebe Bilgi Sistemleri Departmanı Başkanı, "Ulusal Nanoteknoloji Araştırma Merkezinin –UNAM" Strateji, Ekonomi, ve Endüstri Danışma Kurulu Başkanı, Paris- Pantheon Üniversitesi Davetli Profesör, Dünya Sanat ve Bilim Akademisi (WAAS) Üyesi, "Uygulamalı Ekonometri Derneği" Başkanı

² Güvenen, O., (2011), "World Dynamics and Science Methodology, Technologies, Innovation, Production Structures, Information Systems, Ethics and Strategic Decision Making", Graduate Lecture Notes, Institute of World Systems, Economics and Strategic Research (DSEE), Bilkent University, Ankara, p.18

aktarılmaktadır. Bu küreselleşme olarak adlandırılmıştır ve yukarıda da bahsedildiği gibi ardında bir strateji ya da felsefe yatmamaktadır. Ve sitemin düzenlenmesi için herhangi bir yasal ya da ekonomik çerçeve de yoktur. 2008 dünya ekonomik krizi "etik kuralların" olmamasının en önemli açıklayıcı değişken olduğu, yukarıda bahsedilmiş olan yapının doğal bir sonucudur.

2008 yılında dünyadaki GSYİH 60 trilyon dolardı. Aynı yıl, finans piyasalarının ve yatırım bankalarının işlem hacmi 600 trilyon doları aştı ki bu dünya GSYİH'nin 10 katıdır.

Bu 600 trilyon doları aşan işlemler herhangi bir ekonomik ya da yasal düzenleyici çerçeve dahilinde yapılmamıştır. 2012 yılında, durum aynıdır ve değişmemiştir.

Güç ve paranın gücü ile dönen bir dünyada, son otuz yıldır, dünya birikerek artan bir şekilde daha zengin bir hal almaktadır. Aynı dünya Gini katsayılarını ve Lorenze eğrilerini incelediğimizde dünya düzeyindeki gelir dağılımı açısından kötüye gitmektedir.

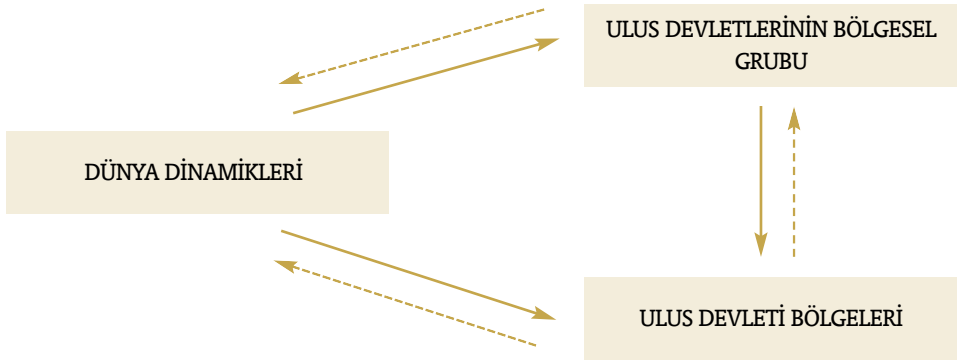
Belirtildiği gibi, 7 milyarlık dünya nüfusundan, 3 milyar insan günde 2 dolardan az bir rakamla yaşamını sürdürmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir bir dünya dinamiği yaratamazsınız, çatışmaları, savaşları durduramazsınız, uyuşturucu kaçakçılığını, insan kaçakçılığını engelleyemezsiniz ve insanlığın refah ve barışını sağlayamazsınız.

İnsanlık, ulus devletleri, kurumlar, ticari kuruluşlar, sivil toplum örgütleri, bireyle 2. sistemden insanlığın refahı ve barışına yönelik bilim, teknoloji, etik kurallar, değer sistemleri, kültür, küresel bilinç ile kontrol edilen 1. Sisteme geçmelidir.¹

Gezegemizin düzeyinde bilgi akışını incelediğimizde, özellikle sosyo-ekonomik fenomen dikkate alındığında, ihmal edilemeyen hata payları ve bilgi sapması gözlemleriz. Böyle bir yapıda optimal dünya ya da insanlığın refahından matematiksel terimlerle bahsedemezsiniz.

Gadamer'in yorumuna göre bu eğilimin ana kaynağı dünya dinamiklerinin esas olarak güç ve paranın gücü ile idare edilen yapılar olduğunun ilk sinyalleridir.⁴

Böylesine yüksek eğilim gösteren bir yapıda, küresel, bölgesel, ulus devleti düzeyindeki optimal karar sistemlerini ve insanlığın refah ve barışını bir noktaya yönlendiren karar verme sürecini analitik olarak açıklayamazsınız (Şekil 1)

Şekil 1 : Ulus Devletlerinin Bölgesel Grubu ve Ulus Devleti Bölgelerinin Dünya Dinamikleri Etkileşimleri

³ Güvenen, O., (2008), "Economic Prosperity, Interaction with Science, Knowledge and Value Systems" in Statistics, Science and Public Policy XII, ed. A.M. Herzberg, Kingston: Queen's University, p. 49, ISBN: 978-1-55339-152-4

⁴ Gadamer, Hans-Georg (1976), "Philosophical Hermeneutics" Berkeley: University of California Press

II. BÖLGESEL DİNAMİKLER VE BUNUN DÜNYA DİNAMİKLERİ VE ULUS DEVLETİ İLE OLAN ETKİLEŞİMLERİ

2.1. DÜNYA DİNAMİKLERİNİN BİR GRUP ULUS DEVLETİ DİNAMİKLERİ İLE OLAN ETKİLEŞİMLERİ VE BUNUN ULUS DEVLETİ BÖLGELERİNE OLAN DİREKT ETKİSİ

Bölgesel kalkınma dünya dinamiklerinin ve ulus devleti dinamiklerinin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir. Fizibiliteyi, projelerin gerçekleştirilmesi için var olan serbestlik derecesini, bunun bölgede optimal olarak sağladığı katma değeri değerlendirmemiz gerekir.

Bu bağlamda, önemli açıklayıcı değişkenler olarak aşağıdaki faktörler dikkate alınabilir:

- "Liderlik
- Bilimsel ve teknolojik bilgi
- Sosyal sermaye ve bunun çok faktörlü, çok sektörlü üretim büyümesi ve bölgesel, ulus devleti kalkınması ile olan bağlantısı
- Bölgesel yenilik sistemi
- Bilgiye dayalı bölgesel kalkınma"⁵

Bölgesel analiz ve strateji değerlendirmesinde, ekonomik büyümenin coğrafi temelleri ve toplumsal gelişimi sisteme dahil edilmelidir.

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın iş gücüne katkı sağlayan yenilikler ve etkililik, konumsal bağlılıklar coğrafi faktörlerle yoğun olarak bağlantılıdır.⁶ Ağır sosyal maliyetler ve birçok türde teknik yetersiz ekonomi olması ihtimali nispeten yüksektir.

Genel olarak, küreselleşme dünyada birçok alanda yığımsal eğilimler yaratır, örneğin, ABD'de şu anda istihdamın % 40'ı toplam alanının sadece %1,5'ünü oluşturan alanlarda bulunmaktadır. Şehirlerde yoğunlaşmanın trafik sorunu, kirlilik, artan arsa fiyatları, suç, ailelerin parçalanması, vs. gibi nedenlerden dolayı hızla artan maliyeti ulus devleti ve bölgesel, toplumsal kalkınma stratejilerinde dikkate alınmalıdır.

"Bölgesel ekonomik ve toplumsal kalkınma kurumlara, sosyalleşmeye ve sosyal sermayeye odaklanmış yerel mülkiyet sistemlerinin ve siyasi seferberliğin yeniden organizasyonuna ilişkin harici kısıtlamalarını içinde barındırır"⁷

Bölgesel yenilik sistemi teorisi aşağıdaki alanların önemini belirtmektedir:

- "Evrimsel ekonomi,
- Yeniliğin ekonomisi
- İnteraktif öğrenmenin teorileri
- Kurumsal ekonomi
- Bölgesel yetkinlikler"⁸

2.2. BİLGİ DİNAMİKLERİ VE BÖLGESEL POLİTİKALAR

Bölgesel dinamikler yoğun olarak bilgi dinamikleri gerektirir. Aşağıdaki faktörler belirleyici olanlar olarak değerlendirilebilir:

- "Örneğin bilimsel, teşkilata ilişkin ve kültürel olmak üzere farklı bilgi türlerinin bir araya getirilmesinin önemi
- Yerel ve küresel bilgi etkileşimleri arasındaki ilişki
- Özel ve kamuya ait bilgi kaynaklarının etkileşimi
- Ekonomik ve sosyal kalkınmanın şekillendirilmesinde sektörlerin, bölgelerin ve ulusal kurumların rolü
- Yeniliğe yön verilmesi açısından sektörler arası bilgi etkileşimlerinin önemi"⁹

⁵ Scott, A.J, M.Storper, "Regions, Globalization, Development", Regional Studies, Vol. 37. 6 & 7, pp. 579-593, p.192

⁶ Scott, A.J, M.Storper, "Regions, Globalization, Development", Regional Studies, Vol. 37. 6 & 7, pp. 579-593, p.193

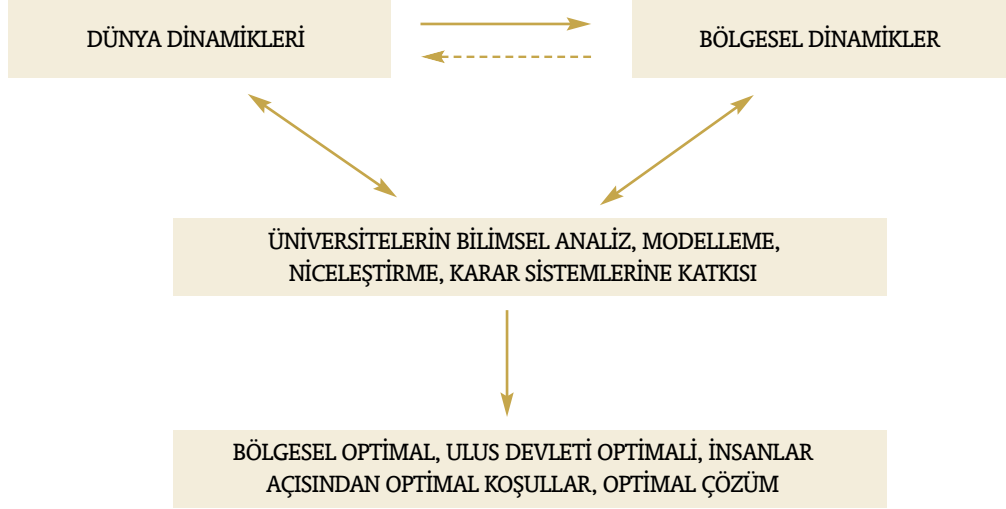
⁷ Scott, A.J, M.Storper, "Regions, Globalization, Development", Regional Studies, Vol. 37. 6 & 7, pp. 579-593, p.198

⁸ Uyerra, E, (2010), What is Evolutionary about 'Regional Systems of Innovation?' Implications for Regional Policy. Journal of Evolutionary Economics, 20, 115, 337

⁹ Halkier, H., M., Dahlström, L. James, J. Manniche, L. S. Olsen, "Knowledge Dynamics, Regional Development and Public Policy", Eurodite, p.4

III. BÖLGESEL, ULUS DEVLETİ VE ULUSLARARASI TOPLUMSAL GELİŞMENİN VE İNSANLARIN OPTİMAL KOŞULLARININ İYİLEŞTİRİLMESİNDE BİR ETKEN OLARAK ÜNİVERSİTELERİN ROLÜ

3.1. DÜNYA DİNAMİKLERİ VE ÜNİVERSİTELER

Şekil 2 : Dünya Dinamikleri, Bilimsel Analiz, Karar Sistemleri ve İnsanlar Açısından Optimal Koşullar

Bilgi ve Bilişim ve İletişim Teknolojilerinin katlanarak artan etkisini eğitim, bilim, teknoloji ve karar sistemlerinde gözlemliyoruz. Bu faktörler esas olarak batı dünyası tarafından kontrol edilmektedir. 21. Yüzyılın başında bunlar Asya, Latin Amerika ve dünyanın diğer kısımlarına geçme eğilimi göstermişlerdir.

Yüksek katma değer yaratılması bilginin, yeniliklerin ve organizasyon, girişimsel ve karara ilişkin becerilerin etkili kullanımını gerektirmektedir.

Matematiksel açıdan karmaşık, matematiksel açıdan kaotik, düşük tahmin edilebilirliğe sahip sistemlerle meşgul olmak ve hata marjlarının en aza indirgenmesinde kullanılan disiplinler arası bilim yöntem biliminin uygulanması daha yüksek katma değere sahip ürünlerin ve hizmetlerin oluşturulması konusunda karar sistemleri üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir.

Eğitim, araştırma ve endüstri ve işletmelerle olan etkileşimlerin geliştirilmesi sayesinde üniversiteler bölge, ulus devleti, uluslararası kalkınma ve insanların refahı ve barışı açısından oldukça önemli bir etken rolü oynayabilmektedirler. Bölgesel, ulus devlet, uluslararası stratejilerin yerleştirilmesinde üniversitelerin etkisi ve katkısı gerekli bir koşuldur. Bunlar araştırma, eğitim ve endüstriler ve işletmelerle olan gelişmiş işbirliği sayesinde bilim, teknoloji, bilgi, stratejik planlama, karar destek sistemleri ortaya koymaktadırlar.¹⁰

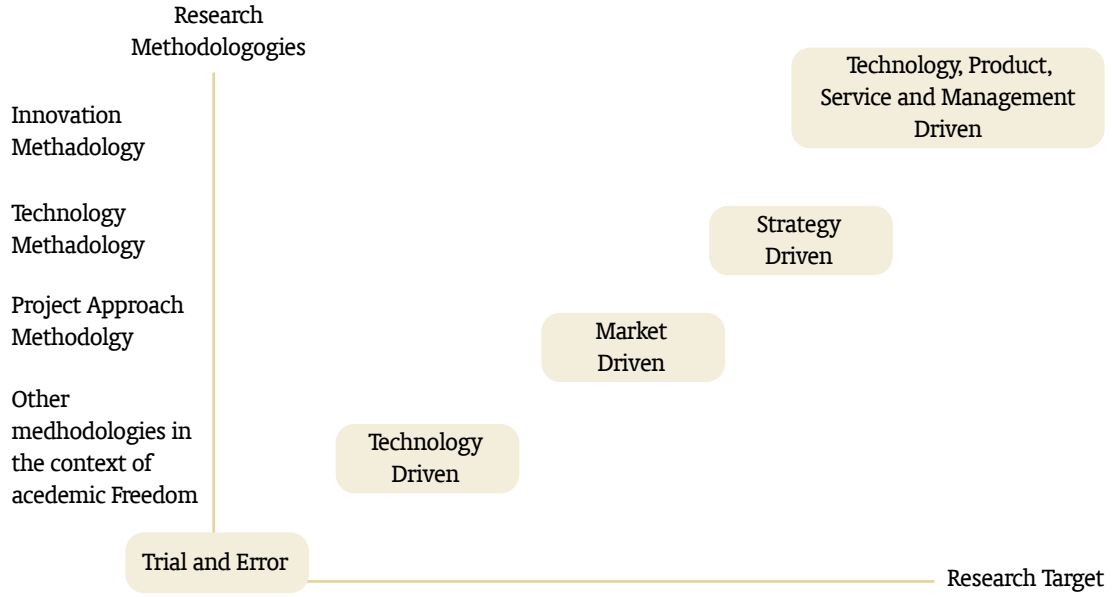
3.2. ÖNCE DEN BELİRLENMİŞ YAPIYA SAHİP BİR SİSTEMDE EĞİTİM, ARAŞTIRMA, ENDÜSTRİ VE İŞLETME ETKİLEŞİMLERİ: ÜÇÜNCÜ JENERASYON ÜNİVERSİTELER

Üçüncü jenerasyon üniversiteler tam olarak birbirini tamamlayan yaklaşım, eğitim, araştırma, endüstri ve işletmeleri bir araya getirmektedirler.

Bu bağlamda, endüstri ve işletme direkt olarak üniversitenin aktif bir bileşeni haline almaktadır. Eğitim ve araştırmanın dinamiklerine sağladığı katkılar sayesinde, yükseköğrenim, araştırma ve mali katma değeri üniversitenin çıktısı olarak ortaya koymaktadır.¹¹

¹⁰ Halkier, H., M., Dahlström, L. James, J. Manniche, L. S. Olsen, "Knowledge Dynamics, Regional Development and Public Policy", Eurodite, p.4

¹¹ Wissema, J. G., (2009), Üçüncü Kuşak Üniversitelere Doğru, Özyeğin Üniversitesi Yayınları, İstanbul, p. XIV, ISBN: 978-605-5625-00-9

Şekil 3 : Araştırma Yöntem Bilimi Katmanları ve evrimi¹²

Üniversitelerin toplumsal ve insan gelişimindeki etken rolünün geliştirilmesinde disiplinler arası yöntem biliminin etkisi önemli düzeyde bir katkı olarak kendini göstermektedir. Eşit olarak, etkili bilişim sistemlerinin ve karar destek sistemlerinin yukarıda bahsi geçen faktörlerle kullanılması “ Üçüncü Jenerasyon Üniversitelerin” doğa, barış ve insanlığın refahına yönelik uygulamalarında önemli bir koşuldur.

Bu yaklaşım üniversitelerin bölgesel ve ulus devletindeki toplumsal kalkınma

REFERANSLAR

Gadamer, Hans-Georg (1976), “Philosophical Hermeneutics” Berkeley: University of California Press

Güvenen, O., (2011), “World Dynamics and Science Methodology, Technologies, Innovation, Production Structures, Information Systems, Ethics and Strategic Decision Making”, Graduate Lecture Notes, Institute of World Systems, Economics and Strategic Research (DSEE), Bilkent University, Ankara, p.18

Güvenen, O., (2008), “Economic Prosperity, Interaction with Science, Knowledge and Value Systems” in Statistics, Science and Public Policy XII, ed. A.M. Herzberg, Kingston: Queen’s University, p. 49, ISBN: 978-1-55339-152-4

Halkier, H., M., Dahlström, L. James, J. Manniche, L. S. Olsen, “Knowledge Dynamics, Regional Development and Public Policy”, Eurodite, p.4

Scott, A.J, M.Storper, “Regions, Globalization, Development”, Regional Studies, Vol. 37. 6 & 7, pp. 579-593, p.192, 193, 198

Uyarra, E., (2010), What is Evolutionary about “Regional Systems of Innovation?” Implications for Regional Policy. Journal of Evolutionary Economics, 20, 115, 337

Wissema, J. G.,(2009), Üçüncü Kuşak Üniversitelere Doğru, Özyeğin Üniversitesi Yayınları, İstanbul, p. XIV and 106, ISBN: 978-605-5625-00-9

¹² Wissema, J. G.,(2009), Üçüncü Kuşak Üniversitelere Doğru, Özyeğin Üniversitesi Yayınları, İstanbul, sayfa 106, ISBN: 978-605-5625-00-9

Prof.Dr. Chris LYAL

Araştırmacı, Entomolog

Natural History Museum, Londra

BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK SÖZLEŞMESİ, KÜRESEL TAKSONOMİ GİRİŞİMİ VE YEREL BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK YÖNETİMİ

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesiyle taksonomik bilgi ihtiyacını da içeren bir takım kılavuz ilkeler yayınlanmıştır. Turizm aktivitelerinin gelişmesi biyolojik çeşitlilik üzerinde kaçınılmaz bir etki yaratmıştır. Kış sporları gibi bir turizm aktivitesinin gerçekleştirilmesinin ekoturizm gibi diğer bir turizm aktivitesinin potansiyelini etkilememesine dikkat edilmelidir. Bu tür etkilerin anlaşılabilmesi ve yönetilebilmesi için potansiyel olarak etkilenen biyolojik çeşitlilik bölgesinin incelenip gözlemlenmesi gerekmektedir. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi bu konuda taksonomik bilgi ihtiyacını da içeren birçok talimat içermektedir.

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (BÇS) yaklaşık 20 yıldır var olmasına rağmen, örneğin 1997 yılında Türkiye tarafından kabul edilmiştir, faaliyetleri ve önemi görmezden gelinmiştir. Bu sözleşme biyolojik çeşitliliğin korunması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı ve genetik kaynaklardan elde edilen kazançların adil ve eşit bir şekilde paylaşılması olmak üzere üzerinde uluslar arası anlaşmaya varılan üç temel hedefle ilgili uluslar arası bir politika geliştirme görevi olan ve üzerinde uluslar arası anlaşmaya varılan yasal bir çerçevedir. Hedeflerini desteklemek amacıyla bu politikaları kullanarak bazı faaliyetler başlatmakta ve bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır. Ulusal ve uluslar arası politikaların Anadolu'daki biyolojik çeşitliliğin korunmasıyla nasıl ilişkili olduğuna bakmadan önce Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin işleyişini kısaca anlatmak uygun olacaktır.

BÇS Faaliyetleri

1992 yılında imzalanan BÇS Tarafların bu üç hedefi nasıl geliştireceğine ve Sözleşmenin kendisini nasıl yöneteceğine dair temel anlaşmaları düzenleyen 42 bağlayıcı madde içermektedir. (<http://www.cbd.int/convention/text/>) Kritik öneme sahip olmasının ve bir eylem çerçevesi oluşturmasının yanı sıra Sözleşme maddelerinin nasıl uygulanabileceği konusunda daha ayrıntılı bir anlayış ve yönlendirme geliştirmek gerektiğini öngörmüştür. Bunu Taraflar Konferansı (TK) kararları sayesinde gerçekleştirmiştir- Taraflar Konferansı şu ana kadar on kez düzenlenen ve 296 karar alan (bu kararlardan bazıları uygulanmalarını sağlayacak gelişmelerin yaşanmasının ardından görevini tamamlamış olsa da) önemli bir toplantıdır. Alınan tüm kararlara BÇS web sitesi <http://www.cbd.int/cop/> üzerinden ulaşılabilir. Bu kararlar, hedeflere ulaşmak için gerekli bilimsel bilgilerle ilgili olduğu kadar, SBSTTA, Bilimsel, Teknik ve Teknolojik Danışma Yardımcı Organı tarafından sağlanan bilgi ve tavsiyelerden yola çıkılarak geliştirilmiştir. SBSTTA aynı TK gibi tüm Sözleşme Taraflarının katıldığı uluslar arası bir forum halini almaktadır. Yine TK'da olduğu gibi SBSTTA'dan alınan tüm tavsiyelere dayanağı belgeler ve kanıtlarla birlikte BÇS web sitesinden ulaşılabilir. (<http://www.cbd.int/sbstta/>).

BÇS süreci müsteşarlık tarafından desteklenen Montreal'deki Biyolojik Çeşitlilik Sekretaryası tarafından yönetilmektedir. Tüm taraflar BÇS Sekretaryası ile ulusal hükümetler ve paydaşlar arasındaki bağlantıyı sağlayan Ulusal Odak Noktalarını

belirlemektedir. Çoğu tarafın bir BÇS Odak Noktası varken, bazı taraflar Sözleşmenin farklı yönlerine öncülük edecek başka Odak Noktaları da belirlemiştir. Örneğin Türkiye'nin BÇS'ye yönelik birden fazla Ulusal Odak Noktası Vardır, Korunmalı Alanlar ve Küresel Taksonomi Girişimi (bkz Ortak İlgi Alanı Konular) ve Cartagena Biyo Güvenlik Protokolü, BÇS kapsamında imzalanmış bir protokoldür. Bu Odak Noktalarıyla ilgili iletişim bilgilerine BÇS veritabanında ilgili Taraf için ayrılan kısımdan ulaşılabilir. (<http://www.cbd.int/convention/parties/list/>). TK tarafından alınan kararlar ve SBSTA'nın tavsiyeleri genellikle Sözleşmenin farklı yönleriyle uyusmaktadır. Sözleşmenin belirtilen yönleri yedi "Tematik Alan"dan oluşmaktadır (Zirai biyolojik çeşitlilik; Kuru ve yarı nemli alanlardaki biyolojik çeşitlilik; Ormanlık alanlardaki biyolojik çeşitlilik; iç sulardaki biyolojik çeşitlilik; adalardaki biyolojik çeşitlilik; Deniz ve kıyı alanlarındaki biyolojik çeşitlilik; dağlık alanlardaki biyolojik çeşitlilik). Bunların her biri için TK tarafından geliştirilen bir Çalışma Programı mevcuttur. <http://www.cbd.int/programmes/>) Ayrıca, Sözleşmenin 6–20 Maddelerindeki asıl hükümlere büyük ölçüde uyan ve Tematik Alanları bir araya getiren 19 'Ortak İlgi Alanı Konusu' mevcuttur (Aichi Biyolojik Çeşitlilik Hedefleri; Erişim ve fayda paylaşımı; Kalkınmaya yönelik biyolojik çeşitlilik; İklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik; İletişim, Eğitim ve Kamu Bilinci; Ekonomi, ticaret ve teşvikler; Ekosistem yaklaşımı; Türler ve Biyolojik Çeşitlilik; Küresel Bitki Koruma Stratejisi; Küresel Taksonomi Girişimi; Etki Değerlendirmesi; Tanımlama, Gözleme, Göstergeler ve Değerlendirme; İstilacı Yabancı Türler; Yükümlülük ve telafi; Korunmalı Alanlar; Sürdürülebilir kullanım; Turizm ve Biyolojik Çeşitlilik; Teknoloji aktarımı & işbirliği; Geleneksel bilgi birikimi) (<http://www.cbd.int/programmes/>). Bunların çoğu için de Çalışma Programları mevcuttur. Erişim ve Fayda Paylaşımı konusu şu sıralar tarafların imzalamaya ve onaylamaya düşündüğü Nagoya Erişim ve Fayda Paylaşımı Protokolünün hazırlanmasına yol açmıştır. (<http://www.cbd.int/abs/>). Tematik Alanların çoğuna ve Ortak İlgi Alanı Konularına yönelik Çalışma Programları Anadolu'daki turizm ve spor faaliyetleri ile burada görülen biyolojik çeşitliliğin yanı sıra küresel değişikliklerle ilgili olsa da bunların ayrıntılı bir şekilde ele alınabilmesi için yeterli alna yoktur. Ancak, Ortak İlgi Alanı Konularından ikisini yani Turizm ve Biyolojik Çeşitlilik ile Küresel Taksonomi Girişimini (KTG) ele almak uygun olacaktır. Bunu yapmadan önce Sözleşme ve ulusal politikalar arasındaki ilişki ve Sözleşmenin uygulanması hususları ana hatlarıyla belirtilmelidir.

Ulusal politikalar ve uygulamalar, BÇS ile ilgili diğer hususlar

Daha önce de belirtildiği gibi BÇS politika geliştirir. Bu politikaların uygulanması temelde ulusal bir sorumluluktur. Sözleşmenin 3. Maddesi bu durumu şu şekilde açıklamaktadır "Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve uluslar arası hukuk prensipleri doğrultusunda devletlerin kendi doğal kaynaklarını kendi çevre politikalarına göre kullanma hakkı vardır. Yetki alanlarında ve kontrolleri altında yürütülen faaliyetlerin Diğer devletlerin çevrelerine ya da ulusal yetki alanlarının dışındaki alanlara zarar vermemesini sağlamak yine bu devletlerin sorumluluğudur".

Böylece Sözleşmenin Maddeleri bağlayıcı olmasına rağmen Taraflar Konferansının aldığı kararlar bağlayıcı değildir ve ulusal faaliyetlere yönelik kılavuzluk işlevi görmektedir. Ulusal Biyoçeşitlilik ve Eylem Planı (NBSAP) TK kararlarıyla ilgili küresel anlaşmaları ve yükümlülükleri ulusal açıdan uygun politikalara dönüştürmenin önemli bir araçtır. Ulusal Biyoçeşitlilik ve Eylem Planları BÇS'ye taraf olan ülkelerin çoğu tarafından geliştirilmiştir ve bu eylem planlarının çoğuna BÇS web sitesinden ulaşılabilir. <http://www.cbd.int/convention/parties/list/>). Ulusal Biyoçeşitlilik ve Eylem Planı ek politika, mevzuat ve diğer eylemlere, sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen eylemler dâhil, ulusal zemin hazırlamaktadır. Ulusal Biyoçeşitlilik ve Eylem Planı genellikle ülkelerdeki biyolojik çeşitlilikle ilgili faaliyetler hakkında bilgi vermek amacıyla düzenlenmektedir, ancak tüm paydaşların bu eylem planının ve plan önceliklerinin farkına varması ya da, aslında, Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planında tanımlanan öncelikleri yerine getirmek için gerekli finansal desteği sağlamaları genellikle zor olmaktadır. Taraflar düzenledikleri Ulusal Raporlar aracılığıyla Sözleşmeyi uygulama konusunda gösterdikleri gelişimi bildirmektedir, bu raporlara BÇS web sitesinden de ulaşılabilir. BÇS ve ulusal eylemler arasındaki genel ilişki Şekil 1'de gösterilmiştir.

BÇS'nin turizm konusundaki tavsiyeleri

2004 yılında düzenlenen BÇS Taraflar Konferansında VII/14 Nolu "Biyolojik Çeşitlilik ve Turizm" kararını almıştır, bu karar "Biyolojik Çeşitlilik ve Turizm ile İlgili Ana Esaslar" ekini de içermektedir. (<http://www.cbd.int/doc/decisions/cop-07/cop-07-dec-14-en.doc>). Bu uluslararası kılavuzlar gönüllük esasına dayanmaktadır, ancak paydaşların turizm faaliyetlerini ekolojik, ekonomik ve sosyal açıdan sürdürülebilir bir şekilde yürütmeleri için ayrıntılı seçenekler sunmaktadır. (SCBD, 2004). Kılavuzların kullanımıyla ilgili ayrıntılı bilgiler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Sekretaryası tarafından yayınlanmıştır (2005). Bu kılavuzlar ve ek materyaller çok kapsamlıdır ve burada tamamına yer vermemiz mümkün değildir. Ancak, Anadolu'da kış sporlarının ve diğer turistik tesislerinin geliştirilmesi bağlamında

değerlendirebileceğimiz bir kaç önemli husus bulunmaktadır. Bunların ilki özellikle kurumlar arası iletişimle ve turizm planları geliştirilip uygulanırken biyolojik çeşitliliğin korunmasının sağlanmasıyla ilgilidir.

Kılavuzlarda şu şekilde bir ifade yer almaktadır (7. Paragraf): "Ulusal, altulusal ve yerel düzeydeki turizm faaliyetlerinden sorumlu olan ve bu faaliyetlerden etkilenen tarafların konuyla ilgili bilinçlendirilmesi ve taraflar arasındaki bilgi alışverişinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, ulusal biyolojik çeşitlilik stratejileri ve eylem planları turizm konularını, turizm planları da aynı şekilde biyolojik çeşitlilik konularını içermelidir. Mevcut belgeler, stratejiler ve planlar tutarlı olmalı ya da bu amaçla uygulanabilir olacak şekilde gözden geçirilmeli ve iyileştirilmelidir". Güncel toplantı bağlamında, farklı şekillerde turistik kalkınma faaliyetlerinde yer alan taraflar ile turizmin biyolojik çeşitlilik üzerindeki olası etkilerinin farkında olan taraflar arasında gerçekleştirilecek muhtemel iletişimler bahsedilen bilgi alışverişinin gerçekleştirilmesini kolaylaştıracaktır. Türkiye'nin güncel Ulusal Biyoçeşitlilik ve Eylem Planı turizmle ilgili birçok konuyu içermekte ve turizm faaliyetlerini Türkiye'nin biyolojik çeşitliliğine karşı olası bir tehdit olarak tanımlayan Dokuzuncu Kalkınma Planına atıfta bulunmaktadır.

Akademik toplumların katılım sağlanmasının beklendiği birçok alan vardır, bunlar özellikle üniversiteleri ve diğer yüksek öğretim kurumlarını ilgilendirmektedir. Örneğin 91. Paragrafta şöyle bir ifade yer almaktadır: "Biyolojik çeşitlilik ve sürdürülebilir turizm arasındaki etkileşimle ilgili konulardaki eğitim ve araştırmalardan sorumlu olan akademik sektörün halk eğitimi, kapasite geliştirme ve bilinç uyandırma konularında üstlenebileceği rolle ilgili farkındalık yaratılması önemlidir". Biyolojik çeşitlilik ve turizmle ilgili kapasite geliştirme ihtiyacı konusunda da kapsamlı bir tartışma sürdürülmektedir, bu tartışma "insan kaynaklarının ve kurumsal kapasitelerin geliştirilmesi, teknik bilgi transferi, uygun tesislerin geliştirilmesi, biyolojik çeşitlilik ve sürdürülebilir turizm konularıyla ilgili eğitim ile etki değerlendirmesi ve etki yönetimi tekniklerini içermektedir" (93. Paragraf).

Kılavuzlar biyolojik çeşitlilikle ilgili temel değerlendirme çalışmaları yapılması bu çalışmaların gözlemleme süreciyle sürdürülmesi konusundaki gereksinimi de içermektedir.(68. Paragraf: Yeni turizm açılımları ve faaliyetleri başlatılmadan önce turizm faaliyetlerinin biyolojik çeşitliliğe yönelik tehlikeleri nasıl azaltılabileceğini gösterecek göstergeler ve kabul edilebilir değişiklik eşiklerini gösteren ölçülebilir standartları içeren kapsamlı bir gözlem ve rapor sistemi devreye sokulmalıdır. Bunlar yerli ve yerel toplumlar dâhil tüm kilit paydaşlarla birlikte geliştirilmelidir".) Bu kılavuzlar aynı zamanda bize bir etki değerlendirmesi de sunmaktadır (gerçekleştirilen genel etki değerlendirmelerine bağlı olarak). Etki değerlendirmesi için Kılavuzlar çok daha ayrıntılı metodoloji ve tavsiyeler geliştiren başka bir TK kararına atıfta bulunmaktadır. Bu, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi tarafından geliştirilen ve VI/7 A nolu kararın ekinde yer alan (1–24 paragraflar) "Biyolojik çeşitlilikle ilgili konuları çevresel etki değerlendirmesi mevzuatına ve/veya yöntemlerine ve stratejik çevresel etki değerlendirmesine dâhil etmek için hazırlanan Kılavuzlardır") şeklinde belirtilen karardır. Söz konusu belge oldukça kapsamlıdır, ancak burada yer alan Tablo 1'de belirtilen tavsiyeler (VI/7 nolu maddenin Ekinde) önerilen faaliyetlerin ve bilgi gereksinimlerinin kapsamını belirtmektedir.

Küresel Taksonomi Girişimi

Tablo 1'de verilen bilgilerin çoğu inceleme alanında bulunan türleri isimlendirme yeterliliğine ve kimlik tanımlama işlemi sayesinde ek bilgiler elde edebilme yeterliliğine dayanmaktadır. Kimlik tespiti yapılmadan bu görevin yerine getirilmesi mümkün değildir veya en azından elde edilen bilgiler bir nevi yanlış olacaktır. Haşereler, akarlar ve mantarlar gibi çok sayıdaki organizmaların tanımlanması genellikle çok zor olduğundan ve bu gruplara dâhil olan çoğu tür taksonomi bilimi tarafından tanımlanmadığından (Resim 2 ve 3) sorun karmaşık bir hal almaktadır. Tanımlanmayan tür olgusu sadece tropik çeşitlerle sınırlı değildir; Anadolu'da binlerce tanımlanmamış tür olması muhtemeldir. Kimlik tanımlama işlemlerinin BÇS'nin uygulanması konusunda ortaya çıkardığı sorunlar 1998 yılında 'Darwin Deklarasyonun' yapılması sonucunu doğurmuştur: "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesini tanıyan dünya hükümetleri taksonomik bir engelin varlığını doğrulamıştır. Söz konusu engel sözleşmenin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için yeterli taksonomik bilgi ve uzmanlığın olmayışıdır. Bunun akabinde BÇS'ye taraf olan ülkeler bir Ortak İlgil Alanı Konusunu, Küresel Taksonomi Girişimini (KTG) devreye sokmuştur. KTG ile ilgili birçok TK kararı mevcuttur, bunlara BÇS web sitesindeki ilgili sayfalardan ulaşılabilir. (<http://www.cbd.int/gti/>). Bunların en kapsamlısı eski kararları büyük ölçüde özetleyen ve IX/22 nolu TK kararında belirtilen "sonuç odaklı çıktılar" içeren faaliyetler için bir çerçeve oluşturan Çalışma Programıdır (VI/8 nolu TK kararı).

KTG Çalışma Programı beş 'operasyonel hedefe' ayrılmaktadır:

- Taksonomik ihtiyaç değerlendirilmesi
- Kapasite geliştirme
- Bilgiye erişimin artırılması
- Tematik alanların desteklenmesi
- Ortak İlgi Alanı Konularının desteklenmesi

Bunların her biri hedeflere ulaşılmasını sağlamak amacıyla bir ya da birden fazla Planlı Aktivite içermektedir. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Sekretaryası bünyesinde bu aktiviteler ve KTG'nin nasıl işlemesi gerektiği kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır (2008).

Bu hedeflerin ilki olan taksonomik ihtiyaç değerlendirilmesiyle taksonomi uzmanlarının ihtiyaç duyduğu taksonomik bilgilere ulaşılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle, ilgili otoriteler örneğin korumalı bir alanın yönetimi için aşağıdaki bilgilere ihtiyaç duyabilir:

- İlgili alanda hangi türlerin yaşadığı,
- Popülasyon sıklıkları,
- Türlerin Korumalı Alan ile bölge ve ülke genelindeki dağılımı,
- Koruma önceliği gerektirecek haykırı bir değer olup olmadığı,
- Özel olarak ilgilenilmesi gereken egzotik istilacı türlerin varlığı,
- Türlerin tamamının veya seçilen bir kısmının zamanla nasıl gözlemlenebileceği.

Bu gereksinimler Tablo 1'de belirtilenlere benzerdir ve bir takım ihtiyaç olarak değerlendirilebilirler. Yukarıda belirtilen ihtiyaçlar aşağıdaki hususları içeren taksonomik çıktılara dönüştürülebilir:

- Envanterler
- Tanımlamalar
- Tür isimlerini bilmeyenler için tanımlama araçları
- Gözlem ve numune verileri
- Dağılım bilgisi
- Standart izleme sistemleri

Bunlar asıl ihtiyaçların karşılanması için gereken taksonomik kapasiteyi belirlemektedir:

- Taksonomi uzmanlığı güncel ve etkili bir yolla elde edilebilir;
- Yerel koleksiyonlar ve diğer koleksiyonlardaki numune verilerine ulaşılması;
- Tanımlama araçlarının tanımlanması;
- Dağılım bilgisinin oluşturulması;
- Standart izleme sistemlerinin yönetilebilmesi.

Bu kapasite geliştirme işlemi taksonomik bilgilerin gerektiği yerde, gerektiği zamanda, tür isimlerini bilmeyen kullanıcılar için uygun bir format ve dilde oluşturulması ve iletilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Böylece, ilk başta tanımlanan ihtiyaçlar ihtiyaç duyulan taksonomik kapasiteyi ve hazır bulundurulması gereken taksonomik bilgileri tanımlamış, ilgili ortak ilgi alanı konusun – Korumalı Alanlar- desteklenmesini sağlamıştır.

Taksonomik ihtiyaçlar ve Türkiye'nin Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı.

Türkiye'nin Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı çeşitli taksonomik eylem gereksinimlerini içermektedir. Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planının ilk amacı "Türkiye için önemli olan biyolojik çeşitlilik öğelerinin tanımlanması, korunması ve gözlemlenmesidir. Tanımlama ve gözlemlenme diğer amaçlar için de önemlidir (yukarıda belirtilen BÇS Tematik Alanlarıyla büyük ölçüde uyumludur). Amaç 1'in ilk hedefi (Hedef 1,1.) taksonomik çalışma gerektiren veya taksonomik çalışmaya dayalı sekiz Stratejik Eylem içermektedir:

1.1.1. Omurgasız canlılar (özellikle haşereler), mikro organizmalar ve mantarlarla ilgili envanter, veri ve koleksiyon oluşturmak için bir plan hazırlanması ve bu planın uygulamaya konması

1.1.2. Birbiriyle ilişkili ve koordineli çalışmalar yürütmek amacıyla makro ölçekli bir envanter planı yapılması ve uygulamaya konması

1.1.3. Güvenilir ve ekonomik biyolojik çeşitlilik envanteri metodları ve teknolojileri tanımlama

1.1.4. Biyolojik çeşitlilik envanter çalışmaları ile toprak, iklim ve diğer konularla ilgili olarak yürütülen araştırmalar arasındaki ilişki

- 1.1.5. Anlamlı, bilimsel olarak savunulabilir, kullanışlı ve ekosisteme dayalı biyolojik çeşitlilik göstergelerinin geliştirilmesi ve kullanılması
- 1.1.6. Baskı altındaki ekosistemlerin, türlerin, popülasyonların ve ekosistem içindeki işlevsel bağlantıların izlenmesine yönelik programların geliştirilmesi ve uygulanması
- 1.1.7. Toplanan numunelerin bilimsel bir şekilde tanımlanması, sınıflandırılması ve muhafazası, akademik kurumların kapasitelerinin artırılması, bu kurumlardan alınan veri ve bilgilerin etkili bir biçimde paylaşılması
- 1.1.8. Türkiye'nin tükenme tehlikesi altındaki türleriyle ilgili kırmızı listelerin periyodik olarak güncellenmesi.

Özellikle 1.1.7 numaralı stratejik eylem dikkate alındığında, akademik kurumlar arasında bilgi paylaşımı uygun veri tabanları geliştirilerek en etkili şekilde gerçekleştirilmelidir. Birleşik Krallıkta, Ulusal Biyoçeşitlilik Ağı (NBN - <http://www.nbn.org.uk/>) birçok farklı kurumun sahip olduğu ve ortak standartlar aracılığıyla paylaşılan bilgilere ulaşmak için tek bir giriş kapısı sunmaktadır. Bu veriler Birleşik Krallıkta yaban hayatı hakkında hem insanların ulaşabileceği hem de internet servisleri tarafından kullanılacak doğru bilgilerin elde edilmesini mümkün kılmaktadır. Örneğin, Resim 4'te gösterildiği üzere dağım haritaları birden çok veri kümesinden elde edilebilir. Daha geniş kapsamda, Ulusal Çeşitlilik Ağından ve diğer birçok kaynaktan elde edilen veriler uluslararası bir girişim olan Küresel Biyoçeşitlilik Bilgi Sisteminin kullanımına sunulmaktadır (<http://www.gbif.org/>), şu an (13.03.2011) bu sistem üzerinde 323.899.142 numune ve gözlem kaydı mevcuttur. Bu kayıtların 157.564'ü Türkiye'deki hayvan, bitki ve mikroorganizma türleriyle ilgilidir. Kayıtların 44.010'u coğrafi yer tanımlamalıdır, bu şekilde harita üzerinde net olarak konumlandırılabilir. Resim 5'te tek bir sağlayıcıdan elde edilen verilere göre Türkiye'deki Avena (Yulaf) türlerinin (buğdaygiller) dağılımı gösterilmektedir. Bu tür verilere sahip olunması daha fazla analiz yapılmasına, organizmalar için olası dağılımları tahmin eden ve farklı çevresel değişim varsayımlarına göre güncel dağılımlara uyarlanabilme potansiyeline sahip çevresel niş modeli gibi uygulamaların geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. (bkz Resim 6 Avena (yulaf) türünün olası dağılımı). İlginç bir biçimde, Küresel Biyoçeşitlilik Bilgi Kuruluşu aracılığıyla ulaşılabilen verilerden hiçbiri Türkiye'deki koleksiyonlardan alınmamıştır, bu durum ülkedeki planlama aktiviteleri için önemli olabilecek araçlardan tama manasıyla faydalanılmadığını göstermektedir. Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı ülkedeki omurgasız canlıların envanterinin tutulmasını gerektirmiştir, ancak birkaç taksonomik gruba yönelik kataloglar mevcut olmasına rağmen daha yapılması gereken çok iş vardır. Ülke genelinde bilinen omurgasız canlı türleri göz önüne alındığında bu durum açıkça görülmektedir. Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planında şu şekilde bir ifadeye yer verilmektedir: "Türkiye'de şu ana kadar tanımlanan haşere türlerinin (büyük olasılıkla en büyük omurgasız canlı grubu) sayısı yaklaşık 30.000'dir, ancak ülkede 60.000 – 80.000 arasında haşere türü olduğu tahmin edilmektedir. Bunun aksine, diğer kaynaklar çok farklı bir sayı vermekte ve omurgasız canlı türü sayısını 19.000 olarak belirtmektedir (görünüşe göre haşereler de buna dâhil). (Arslan ve diğerleri, 2010, Türkiye'nin 4. Ulusal Raporundan alıntı yapılmıştır, bu raporda da aynı bilgiler yer almakta ve Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planında belirtilen rakamlar kullanılmaktadır). Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planında "Ankara'daki Zirai Mücadele Araştırma Enstitüsünün Bitki Koruma Müzesinin" ülkedeki tür çeşitliliğinin bir göstergesi olduğu belirtilmektedir. Müzenin web sitesinde 4 böcek takımından 225 familyaya ait 2000 cins ve 3000' den fazla türe ait 25.000'den fazla örnek bulunduğu ve müzenin gerekli sayıda taksonomisti istihdam edemediği belirtilmektedir. (<http://www.zmmae.gov.tr/www/EN/Icerik.ASP?ID=705> erişim tarihi 13.03.2012). Omurgasız hayvan türlerinin kaydedilmesi ve kontrol edilmesi konusundaki ulusal kapasitenin artırılması doğrultusunda çok fazla mesafe kat edilmesi gerektiğine şüphe yoktur. Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı gereksinimlerini karşılamak için üretilebilecek birçok taksonomik araç bulunmaktadır, arazi rehberleri ile turistler ve diğer vatandaşlara yönelik tanımlama kartları gibi araçlar da bunlara dâhildir.

Yukarıda belirtilen tüm Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planları ve burada belirtilemeyen bazı çeşitlilik stratejileri ve eylem planları taksonomik girdilere dayanmaktadır. Ancak, şu anki mevcut girdi kapasitesi oldukça düşük görünmektedir. Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı ile Ulusal Kapasite Değerlendirmesi bu durumun bilincindedir (Anon, 2011) ve taksonomi alanında uzmanlaşan daha fazla insan yetiştirilmesini istemekte, bu konudaki kilit faktörler olarak üniversiteleri ve araştırma enstitülerini göstermektedir.

Sonuç

Anadolu turizm faaliyetlerini arttırmanın eşiğindedir. Kış sporları turizmi bunun önemli bir parçası olacaktır, ancak kış sporları sezonunu dışında ekoturizm unsurlarını arttırma için de birçok fırsat bulunmaktadır. Çoruh vadisini içine alan

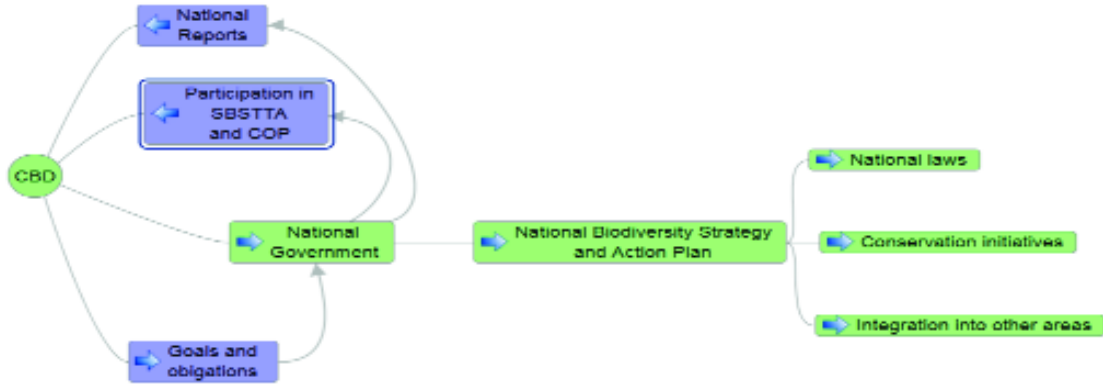
Doğu Anadolu Bölgesel Ekoturizm Kalkınma Projesi bu potansiyelin bir göstergesidir. (bkz <http://www.datur.com/>). Ancak, kış turizminin ve ekoturizmin farklı zamanlardaki etkilerini yönetebilmek amacıyla planlama konusunda bilgi sağlayacak ve hayata geçirilen projelere yönelik etki değerlendirmesi ve gözlemlenebilir yapılabilmeye olanak sağlayacak temel Biyoçeşitlilik bilgisi oluşturmak için bir hayli çaba gerekmektedir. Türkiye'nin şu anki taksonomik kapasitesi bu iş için yeterli değildir; fırsat elden gitmeden önce gerekli işgücü ve altyapı kapasitesine ulaşmak zor olacaktır.

Referanslar

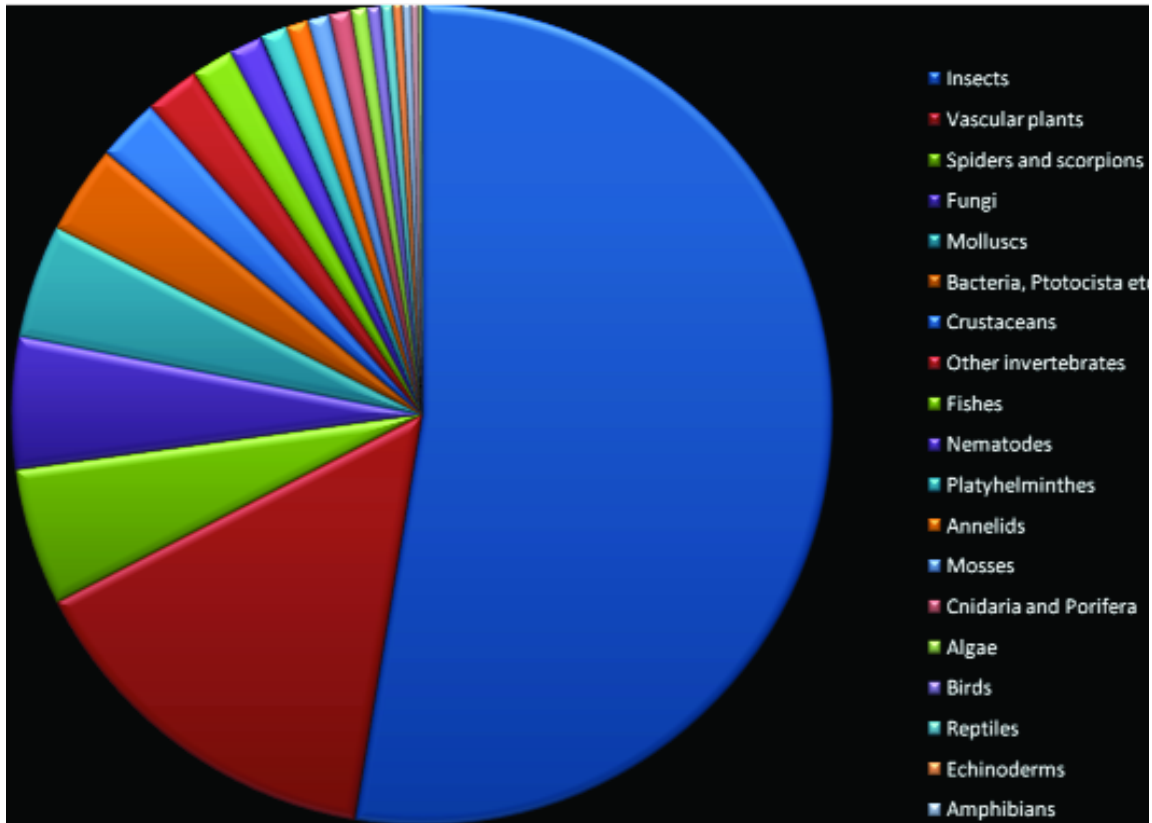
- Alata, S., Arslan, H.C., Bayazit Baran, B. & Duman, N. (2010). Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2010. 69pp. http://www.undp.org.tr/publicationsDocuments/TR%202010%20MDG%20Report_EN.pdf (erişim tarihi 13.03.2012).
- Anon, (2007). Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı 176pp. Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Orman Bakanlığı <http://www.cbd.int/doc/world/tr/tr-nbsap-v2-en.pdf> (erişim tarihi 13.03.2012).
- Anon, (2009). BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Dördüncü Ulusal Raporu 75pp. Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Orman Bakanlığı <http://www.cbd.int/doc/world/tr/tr-nr-04-en.pdf> (erişim tarihi 13.03.2012).
- Anon, (2011). Rio Sözleşmeleri Kapsamında Türkiye'nin Ulusal Kapasitesinin Değerlendirilmesi Projesi Nihai Rapor 88pp. Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara http://www.ormansu.gov.tr/osb/Files/durum_rapor/ab_did/FINAL%20RAPOR/NCSA-TURKEY%20-%20FINAL%20REPORT.pdf (erişim tarihi 13.03.2012).
- Chapman, A.D., (2009). 80pp. Avustralya ve Dünyadaki Canlı Türlerinin Sayısı 2. Baskı. Avustralya Biyolojik Kaynak Araştırması Raporu, Canberra, Avustralya <http://www.environment.gov.au/biodiversity/abrs/publications/other/species-numbers/2009/pubs/nlsaw-2nd-complete.pdf>

TK Kararları:

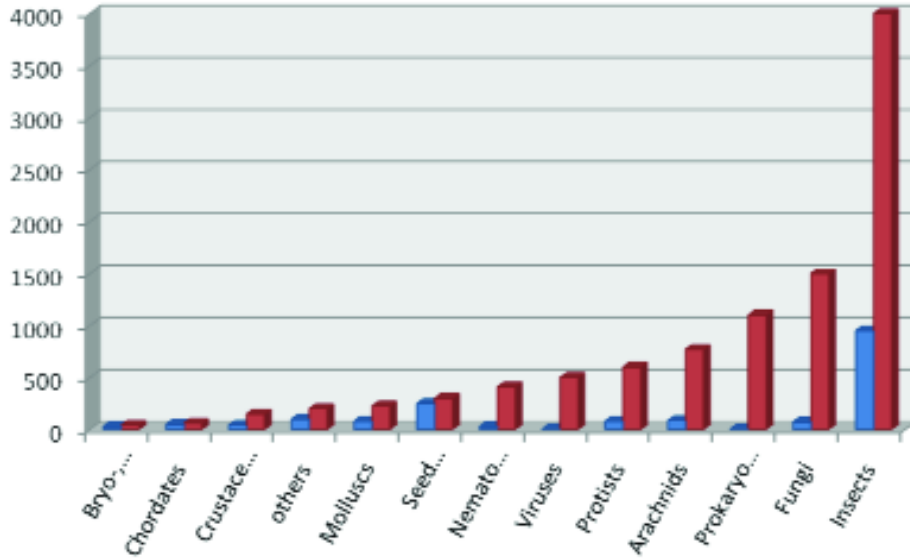
- VI/7 Nolu 6. TK. Kararı Tanımlama, gözlem, göstergeler ve değerlendirmeler <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7181>
- VI/8 Nolu 6. TK. Kararı Küresel Taksonomi Girişimi <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7182>
- IX/22 Nolu 9. TK. Kararı Küresel Taksonomi Girişimi: VIII/3 Nolu karardan doğan hususlar, sonuç odaklı çıktılarının geliştirilmesi dâhil <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=11665>
- Lyal, C.H.C., (2005). School Science Review (Bilimsel bir dergi), 87 (319), 65–74. Dağlan temeller: Biyolojinin taksonomik dayanağının erozyonu.
- Biyoçeşitlilik Sözleşmesi Sekretaryası, (2004). Biyoçeşitlilik ve Turizm Kalkınmasıyla İlgili Kılavuz İlkeler: Biyolojik çeşitlilik ile hassas kıyı ve dağ ekosistemlerini de içeren korumalı alanlar için büyük öneme sahip hassas kara, deniz ve kıyı ekosistemlerinde sürdürülebilir turistik kalkınmanın sağlanabilmesine yönelik faaliyetlerle ilgili uluslararası kılavuz ilkeler (BÇS Kılavuz İlkeleri). Montreal: Biyoçeşitlilik Sözleşmesi Sekretaryası S.29. (<http://www.cbd.int/doc/publications/tou-gdl-en.pdf>)
- Biyoçeşitlilik Sözleşmesi Sekretaryası, (2005). Turizm ve Biyoçeşitlilik Yönetimi. Biyoçeşitlilik ve Turizm Kalkınmasıyla İlgili BÇS Kılavuz İlkeleri İçin Kullanıcı El Kitabı. Montreal: Biyoçeşitlilik Sözleşmesi Sekretaryası, 122pp. (<http://www.cbd.int/doc/programmes/tourism/tourism-manual-en.pdf>)
- Biyoçeşitlilik Sözleşmesi Sekretaryası, (2008). Küresel Taksonomi Girişimi Rehberi BÇS Teknik Serileri, 30, pp viii + 195

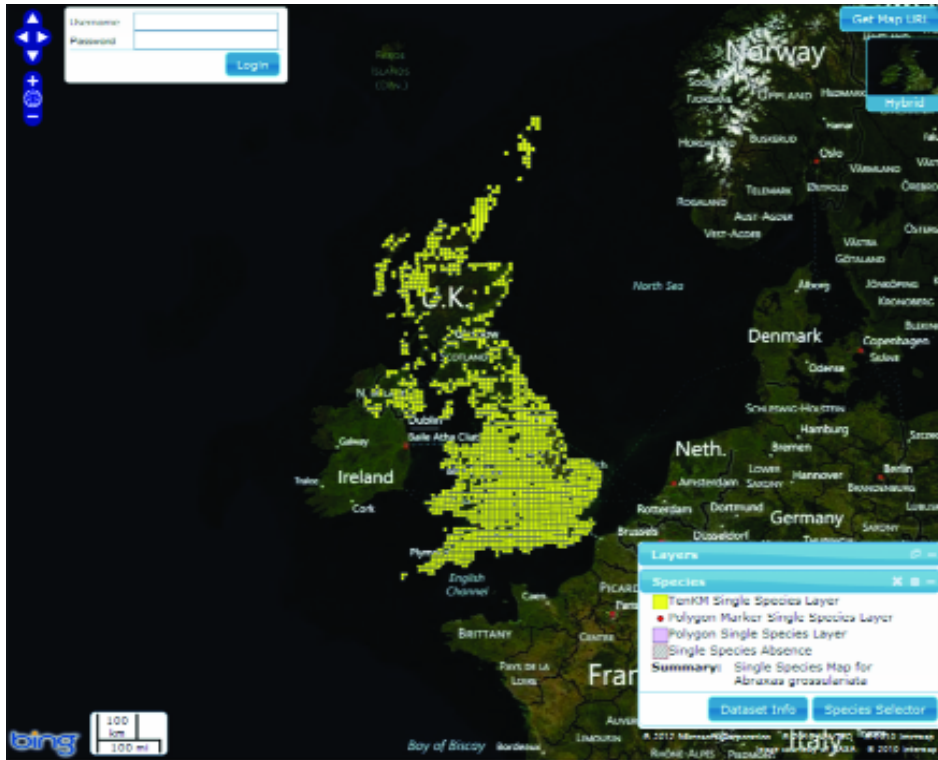
Resim 1. BÇS ve ulusal uygulama arasındaki ilişkiler (Botanikçilere yönelik BÇS)

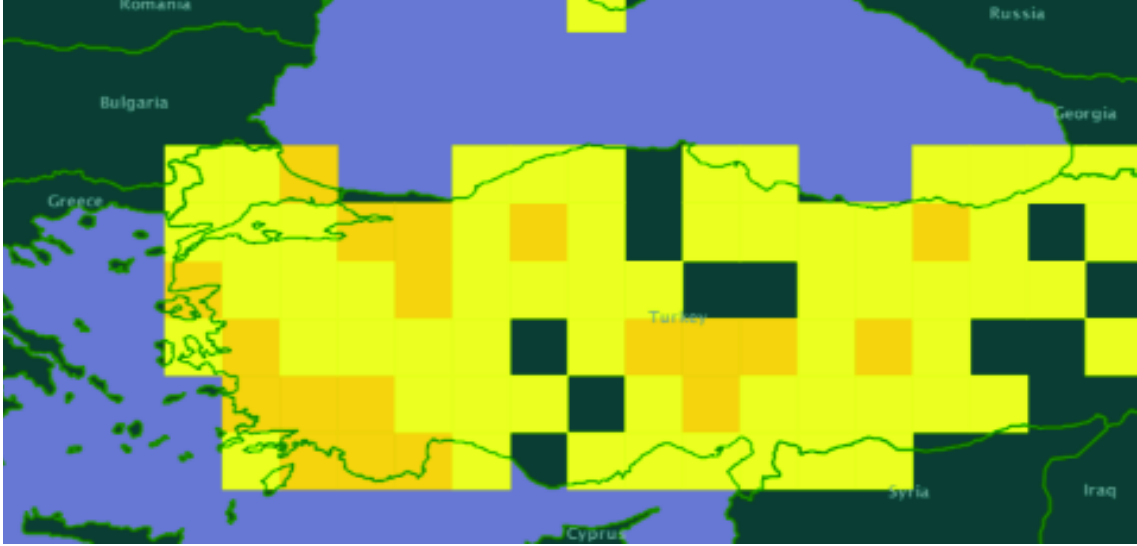
Resim 2. Oransal hayvan ve bitki sayıları (Taksonlar çizelge üzerinde saat yönünde ve en büyük segmenti Haşereler oluşturacak şekilde çizilmiştir). Sayılar Chapman, 2009 dan alınmıştır.

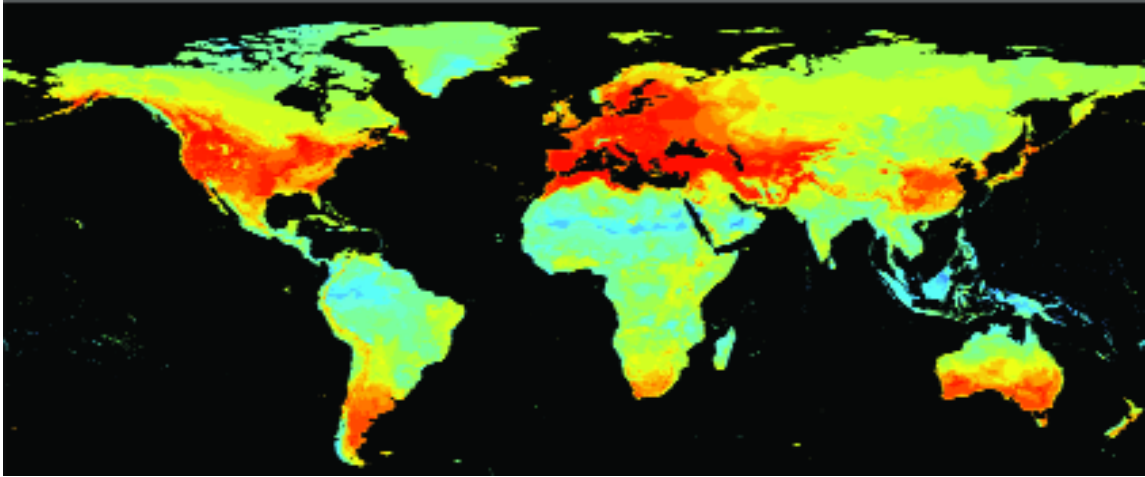
Resim 3. Tanımlanan türlerin sayıları (mavi sütunlar) ve türlerin tahmin edilen toplam sayısı (kırmızı sütunlar) (rakamlar bin üzerinden değerlendirilecektir). Haşerelerin ve mikro organizmaların sayıları büyük olasılıkla düşük gösterilmiştir. (Lyal, 2005)

Resim 4. BK Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Ağında yer alan Frenk Üzümü Geometresi (*Abraxas grossulariata*) türlerinin interaktif haritası, veriler 40 farklı kurumdan alınmıştır (erişim tarihi 13.03.2012).

Resim 5. EURISCO (Avrupa Bilişsel Bilim ve Mühendislik Enstitüsü) tarafından yayınlanan ve Türkiye'deki Avena (yulaf) türlerinin biyolojik çeşitlilik dağılımını gösteren harita, Avrupa Bitki Genetik Kaynakları Veri Tarama Katalogu (uluslar arası biyolojik çeşitlilik) (GBIF (Küresel Biyolojik Çeşitlilik Bilgi Kuruluşu) Veri Portalından alınmıştır data.gbif.org, 2012 – 03 – 13). Açık yeşil: 1 – 9 arası dağılım, koyu sarı: 10 – 99 arası dağılım.

Resim 6. Açık Model kullanılarak Türkiye'den elde edilen kayıtlara göre Avena (yulaf) türlerinin potansiyel dağılımı) (GBIF Veri Portalından alınmıştır data.gbif.org, 2012 – 03 – 13).

Biyolojik Çeşitlilik Seviyeleri	Oluşum	Yapı (zamanısal)	Yapı (konusal: yatay ve dikey)	Kültür yöntemleri
Genetik çeşitlilik	<ul style="list-style-type: none"> Minimum canlı nüfus (melazımlanmış erozyonu yoluyla yok olma riski) Yerel baki çeşitliliği Değişim uğranmış canlı organizmalar Tür oluşumu, cinsler, familyalar vb. azlık/çokluk, endemizm/egzotik türler Popülasyon sayısı ve trendler Bilinen önemli türler (öncelikli rol) Korunma durumu 	<ul style="list-style-type: none"> Bir popülasyon içerisindeki yüksek ve düşük genetik çeşitliliğe sahip döngüler. Mevsim, ay ve geliş ritimleriyle ilgili ritimler (göç, üreme, olgunlaşma, yaprak gelişimi vb) Üreme ortamı, verimlilik, ölüm oranı, büyüme oranı. Üreme stratejisi. 	<ul style="list-style-type: none"> Doğal genetik çeşitliliğin dağılımı Zırai kültür bitkilerinin dağılımı Türlerin hayatta kalması için gereken minimum alan Göç eden türler için gerekli alanlar (atılma taşları) Ekolojik sistem içerisindeki niş gereksinimleri (alt koruman gereksinimleri, ekolojik sistem katmanları) Oransal veya tam izolasyon 	<ul style="list-style-type: none"> Popülasyonlar arasındaki genetik alışverişi (gen akımı) Mutajenik etkiler Tür içi rekabet Prelozyon, otçulluk, parazitlik gibi düzenleme mekanizmaları Türler arası etkileşim Türlerin ekolojik fonksiyonları
Tür çeşitliliği	<ul style="list-style-type: none"> Ekosistem türleri ve yüzey alanları Fauna/biyoçeşitlilik Sonraki aşama, mevcut bozulmalar ve trendler (oturma gelişimi) 	<ul style="list-style-type: none"> Düzenli ritimlere uyum sağlama/bağımlılık: mevsimsel, düzenli olmayan uyum sağlama/bağımlılık: kuraklık, sel, don, ateş, rüzgâr. Ardışıklık (oran) 	<ul style="list-style-type: none"> Doğu öğeleri arasındaki konumsal ilişkiler (yerel ve uzak) Konusal dağılım (süreklilik veya kesintili/düzensiz) Ekolojik sistemin varlığını sürdürülebilirliği için gereken minimum alan Dikey yapı (katmanlı, yatay, tabakalı) 	<ul style="list-style-type: none"> Ekolojik sistemin kendisinin ya da diğer ekolojik sistemlerin sürdürülebilirliğine yönelik kültür önem yapılıdırma süreci/süreçleri
Ekosistem çeşitliliği	<ul style="list-style-type: none"> Ekosistem türleri ve yüzey alanları Fauna/biyoçeşitlilik Sonraki aşama, mevcut bozulmalar ve trendler (oturma gelişimi) 	<ul style="list-style-type: none"> Düzenli ritimlere uyum sağlama/bağımlılık: mevsimsel, düzenli olmayan uyum sağlama/bağımlılık: kuraklık, sel, don, ateş, rüzgâr. Ardışıklık (oran) 	<ul style="list-style-type: none"> Doğu öğeleri arasındaki konumsal ilişkiler (yerel ve uzak) Konusal dağılım (süreklilik veya kesintili/düzensiz) Ekolojik sistemin varlığını sürdürülebilirliği için gereken minimum alan Dikey yapı (katmanlı, yatay, tabakalı) 	<ul style="list-style-type: none"> Ekolojik sistemin kendisinin ya da diğer ekolojik sistemlerin sürdürülebilirliğine yönelik kültür önem yapılıdırma süreci/süreçleri

Tablo 1. önerilen projelerin biyolojik çeşitlilik öğeleri (ayrıntılı değeri) üzerindeki etkilerinin tanımlanmasına yönelik biyolojik çeşitlilik kontrol listesi. COP'un (Biyolojik çeşitlilik sözleşmesi tarafları konferansı) Biyolojik tanımlama, izleme, göstergeler ve değerlendirme hakkındaki VI/7 Numaralı kararının 4 numaralı ekinde alınmıştır.

24 ŞUBAT, 2012 CUMA

Prof.Dr. Tumur-Ochir SANJBEGZ
Moğolistan Milli Üniversitesi, Moğolistan

İPEK YOLU VE MOĞOLİSTAN - TURİZM

Özet

Orta Asya ve çoğu Asya ülkesi arasındaki tarihi ve kültürel ilişkiler "İpek Yolu" ile ayrılmaz bir bağlantı içerisindedir. Bu nedenle "İpek Yolu" ve bölgedeki komşu ülkeler üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurmadan Avrasya tarihi ve kültüründen bahsetmek imkansızdır. Bugün, İpek Yolu üzerindeki ulusların kolej ve üniversite idarecileri birbirleriyle karşılıklı ilişki içerisinde olan tarihleri ve kültürlerini incelemek ve gelecek için işbirliği ilişkileri geliştirmek üzere toplanmıştır.

Bu yeni prestijli organizasyon İpek Yolu üzerindeki ulusların yanı sıra üniversiteler ve kolejler arasında da gelecek işbirliklerinin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu üniversiteler ve kolejlerin aktif katılım sağlaması bir zorunluluktur ve organizasyonun etkili işbirliği ve başarı sağlaması için akademik olarak sağlayacakları katkıları belirlemeleri gerekmektedir.

Bu konuda çalışmalar yapan bilim insanları tarafından belirtildiği üzere İpek Yolu ülkelerinde gelişen turizm aktiviteleri Moğolistan Ulusal Üniversitesi'nin ilgi duyduğu temel alandır. Başta Moğolistan'ın katkıları olmak üzere, "İpek Yolu Tarihi ve Kültürü" konulu işbirliği projelerini geliştirmeyi dört gözle bekliyoruz.

İpek Yolu ve Moğolistan – Turizm

0. Giriş

1. "İpek Yolu" ve Moğolistan
2. İpek Yolu – Tarihsel ve Kültürel Araştırmalar
3. İpek Yolu ve Moğolistan Turizmi

0. Giriş

Orta Asya ve çoğu Asya ülkesi arasındaki tarihi ve kültürel ilişkiler "İpek Yolu" ile ayrılmaz bir bağlantı içerisindedir. Bu nedenle "İpek Yolu" ve bölgedeki komşu ülkeler üzerindeki etkilerini göz önünde bulundurmadan Avrasya tarihi ve kültüründen bahsetmek imkansızdır. Bugün, İpek Yolu üzerindeki ulusların kolej ve üniversite idarecileri birbirleriyle karşılıklı ilişki içerisinde olan tarihleri ve kültürlerini incelemek ve gelecek için işbirliği ilişkileri geliştirmek üzere toplanmıştır.

Bu yeni prestijli organizasyon İpek Yolu üzerindeki ulusların yanı sıra üniversiteler ve kolejler arasında da gelecek işbirliklerinin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Bu üniversiteler ve kolejlerin aktif katılım sağlaması bir zorunluluktur ve organizasyonun işbirliği sağlaması için sağlayacakları katkıları belirlemeleri gerekmektedir.

İpek Yolu ülkelerinde, özellikle Moğolistan'da gelişen turizm aktiviteleri ve "İpek Yolu Tarihi ve Kültürü" konulu işbirliği projelerinin geliştirilmesi Moğolistan Ulusal Üniversitesi'nin ilgi duyduğu temel alandır.

1. İpek Yolu ve Moğolistan

"İpek Yolu ve Moğolistan" toplum, ekonomi, politika, kültür, ortak özellikler ve etnografik bileşenlerle ilgili konuların eklenebileceği karmaşık bir konsepttir. Buna ek olarak dış ilişkilerimiz ve bölgedeki ülkelerin işbirliği ve geleceğe bakış açıları da "İpek Yolu" üzerindeki ülkelerin politikalarıyla doğrudan ilgilidir.

Diğer bir yandan, İpek Yolu olmadan, başta Moğollar olmak üzere Orta Asya halklarının tarihini bütün olarak ele almak imkansızdır. Ülkeler arasındaki tarihi ve antik ilişkilerin yalnızca "İpek Yolu" ismi ile sınırlı olmadığını aynı zamanda bölgedeki uluslar arasında işbirliğinin geliştiğinin ve ülkeler arasındaki ticaret, politika, ekonomi ve birlikteliğin de gelişmesine katkıda bulunduğunun altının çizilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, geleneksel "İpek Yolu ve Moğolistan" konsepti hala toplumumuzda, politikada ve bilimde önemli bir konu olmaya devam etmektedir.

İpek Yolu üzerindeki ülkelerin kolejleri ve üniversiteleri arasındaki işbirliği Moğolların geleneksel İpek Yolu konsepti anlayışı ve dış politikamız ve bölgedeki uluslarla kurulan ticari ve ekonomik işbirliğini bir araya getirmektedir. Bu nedenle kurmuş olduğumuz işbirliği gönülden destekliyoruz ve gelecekte de gelişmeye devam etmesi için çaba gösteriyoruz.

2. İpek Yolu – Tarihsel ve kültürel araştırmalar

İpek Yolu Orta Asya ve Asya ülkelerinin tarihi ve kültürüne büyük ölçüde katkıda bulunmuş eşsiz bir yoldur. Bir zamanlar Doğu ve Batı'yı birleştiren tek yol olan İpek Yolu "ticaret yolu" olmaktan öte kültürel alışveriş ve küreselleşme yolu olarak kabul edilebilir. Kültürel alışveriş yolu olmasının sebebi Doğu ve Batı dünyası arasındaki karşılıklı kültürel aktarımdır. Aynı zamanda Doğulular ve Batıların İpek Yolu üzerinde birbiriyle ilişkili kültürel oluşumları yaratmaları sonucu ortaya çıkan küreselleşme yoludur.

İpek Yolu olmadan Moğollar ve Orta Asya göçebelerinin tarihini ele almak imkansızdır. Tarihi kaynaklar ve gerçekler Orta Asya'da güç sahibi devletlerin İpek Yolu'nun kontrolünü ele geçirmek için savaştıklarını göstermektedir. Bu nedenle kolejler ve üniversitelerin "İpek Yolu Tarihi ve Kültürü" konusunda araştırmalar yapacak bir enstitü oluşturmaları ve ortak finansman sağlanan projeler uygulamaları gerekmektedir. Araştırmalar için entegre politika ve programların uygulanması çok sayıda probleme çözüm teşkil edecektir.

Yalnızca bir ülkede bulunan kalıntılarda kazı ve araştırma yapılmasıyla "İpek Yolu Tarihi ve Kültürü" konusunda tam bir araştırma yapmak imkansızdır. Bu nedenle İpek Yolu ülkelerinin kültürel mirasları üzerinde ortak araştırmalar yapılmalı ve kolejler ve üniversiteler için daha başarılı işbirliği projeleri uygulayabilmek amacıyla bir harita belirlenmelidir.

İpek Yolu ülkelerindeki kolejler ve üniversitelerin işbirliği projeleri uygulaması her şeyden önce kazanımlarımızın daha başarılı olmasını sağlayacaktır.

İkinci olarak, nadir ve eşi bulunmayan veriler ve bilgilerin toplanması da bilim adamlarının "İpek Yolu" tarihi ve kültüründe yeni bir sayfa açmasını sağlayacaktır. Bununla birlikte bölgedeki ülkelerin politik, sosyal ve ekonomik ilişkilerini yeni bir aşamaya taşıyacaktır.

Bu nedenle hepimizden "İpek Yolu ve Tarihi ve Kültürel Araştırmalar" üzerine işbirliği projeleri gerçekleştirmenizi talep ediyorum.

3. İpek Yolu ve turizm

İpek Yolu üzerindeki ülkelerin avantajı turizmdir.

İpek Yolu üzerindeki turizm noktaları Doğu ve Batı ülkelerinin eşsiz medeniyeti, tarihi öneme sahip turizm lokasyonları ve doğal güzellikleriyle turistlere aynı anda bir kaç ülkeyi ziyaret etme fırsatını sunmaktadır.

Diğer bir deyişle, tek bir ülkenin tarihi ve doğal güzelliklerini keşfetmekle kalmamakta aynı zamanda birden fazla Doğu ve Batı ülkesini büyüleyici yerel özelliklerini de görmektedirler.

Bizler ülkemizin İpek Yolu turizminin bir parçası olabileceğine inanıyoruz. Bunu gerçekleştirebilmek için Moğolistan'ın da İpek Yolu üzerindeki ülkelere ait turizm rotasına dahil edilmesi gerekmektedir.

İpek Yolu ülkelerine ait sabit bir turizm rotası olacaksa, ülkemiz bu rotaya şüphesiz dahil olacaktır.

Böylesi bir turizm rotasının olmaması halinde ise, "İpek Yolu'nda Turizm" şeklinde yeni bir rota çizilebilir; bu yeni alanda birlikte gelişim sağlamak için yeterli kaynaklara ve rezervlere sahibiz.

İpek Yolu turizminin Orta ve Batı Moğolistan'ı içerebileceğini düşünüyoruz.

Batı bölgesi Bayan-Ulgii, Khovd, Uvs, Zavkhan ve Govi-Altai; Orta Moğolistan bölgesi ise Tuv, Arkhangai, Ovorhangai, Bulgan, Bayankhongor gibi tarihi ve kültürel mirasın, doğal güzelliklerin, yerel halkın yaşantısı ve geleneklerinin deneyimlenebileceği eyaletleri içermektedir.

Bu rotada İpek Yolu üzerindeki ülkelere öğrencilerin de katıldığı turların gerçekleştirilmesi ve bu öğrencilere stajyerlik olanaklarının sağlanmasının işbirliğinin bir adım öteye taşınmasında temel oluşturacağına inanıyoruz.

Bu yalnızca üniversiteler arasındaki işbirliğini güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda "İpek Yolu"nun önemi ve değerinin gelecek nesillere aktarılmasına da yardımcı olacaktır.

Sizleri Moğolistan'ın büyüleyici doğası ve tarihi ve kültürel mirasını deneyimlemeye davet ediyoruz. Hepinize iyi şanslar.

İlginiz için teşekkür ederim.

Prof.Dr. Mumtaz AHMAD

*Rektör, Uluslararası İslam Üniversitesi,
Pakistan*

TURİZM VE SPORDA SİYASİ VE AHLAKİ İKTİSAT VE ÜNİVERSİTELERİN ROLÜ

Giriş

Albert Hourani İslam medeniyetinin önemli merkezleri arasındaki bağlantıyı göstermek ve İslam'ın neredeyse bugün bilinen dünyanın yarısını kapsayan ülkelere yayılışını anlamak için ünlü gezgin Ibn Battuta'nın (1304-1377) seyahatlerinin izini sürmektedir. İbn Battuta Fas, Tanca'dan 21 yaşında ayrılmış, Mekke'ye gitmiş, bir süre Suriye'de kalmış ve daha sonra Bağdat ve Güney Batı İran'a gitmiştir; seyahatlerine Yemen, Doğu Afrika, Umman ve Körfez'le devam etmiş ve daha sonra buradan Anadolu'ya, Kafkaslara ve Güney Rusya'ya geçmiştir; daha sonra seyahatine Hindistan, Maldiv Adaları ve Çin'le devam etmiş ve daha sonra, son olarak, anayurdu olan Mağreb'ten devam ettiği dünya gezisinde Endülüs ve Sahra'ya gitmiştir. Yalnız ya da karavanlarla dolaşan İbn Battuta her gittiği yerde onur konuğu olarak karşılanmıştır. Evinden oldukça uzak olan, Delhi ve Maldivler gibi yerlerde bile yerel mahkemeler tarafından Kadı olarak görevlendirilmiştir. Onun üç kütada ömür boyu süren böylesine meşakkatli bir geziye çıkmasına neden olan iki tutkusu ünlü İslam düşünürleriyle tanışmak ve onlardan eğitim almak ve erenlerin mezarlarını ziyaret etmektir.

Dini ve eğitim amaçlı turizm sadece İbn Battuta'nın yaptığı seyahatle sınırlı değildir; tarih sayfaları ana vatanlarını terk ederek ünlü alimlerden, hukuk alimlerinden, Sofulardan, Kuran müfessirlerinden ve hadis yorumcularından bilgi almak için binlerce mil yol kat ederek İslam aleminin bir ucundan diğer ucuna seyahat etmiş bu tür seyyah alimlerin kayıtlarıyla doludur. Bu dini ve akademik turizm geleneği uzun mesafeli seyahatlerin güvenliğini teminat altına alan, alemin her yerinde genel idari oluşumları kurumsallaştıran, sıklıkla uygulanan İslam bilginlerinin "değişimi programlarıyla" İslam bilginlerinin yer değiştirmesini kolaylaştıran ve en parlak döneminde İstanbul'u dünyanın her yerinden İslami bilgi arayışında olanların geldiği gelişen bir merkez haline getiren Osmanlı İmparatorluğunun kurulmasıyla daha da güçlenmiştir. Premodern Müslüman Dünyasında eğitim turizmini gerçekten kolaylaştıran "ortak kültürün Arapça dilinde ifade edilmesi" ve İslam aleminin önemli şehirlerinde ortak bir pedagojik geleneğin oluşturulmasıydı (Albert Hourani, A History of the Arab People, New York, Warner Books, 1991, syf. 129,201). Bu gelenek Osmanlı İmparatorluğunun modern döneminin ilk zamanlarına kadar devam etmiştir. Son zamanlarda yapılmış olan bir araştırmada ("A Facilitated Access Model and Ottoman Empire Tourism", Annals of Tourism, cilt 34, no. 4, 2007) Susan Nance'in de belirttiği gibi 19. Yüzyılda "Osmanlı İmparatorluğu hakkında en çok konuşulan turizm destinasyonlarından bir tanesiydi". Alem Araplar, Türkler, etnik Yunanlılar, Sudanlılar ve Avrupalı göçmenlerden oluşan farklı topluluklara en fazla kucak açan yerlerden bir tanesiydi. Nance, yüzyıllar boyunca, "tüm bu topluluklara ait insanların Osmanlı ve Arap elitlerin aile ziyaretleri, şehirlerarası ticaret ve mevsimsel siyasi ve dinence amaçlı turizm faaliyetleri esnasında ulaşım ve konaklama imkânı sağlayarak hayatlarını kazandıklarını" göstermiştir. İstanbul'u ve Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer şehirlerini bu farklı topluluklar için cazip kılan faktörlerden bir tanesi "Asya, Afrika ve Avrupa'dan gelen Yahudi, Hristiyan ve Müslüman hacıların Mekke, Medine ve Jerusalem'de hacı olma deneyimini yaşamak istemelerinden dolayı meydana gelen

konaklama hizmetleri ve dini hizmetler konusundaki taleptir". Ticaret, din ve eğitim ve bireysel ve toplu turizm arasındaki ayrılmaz ilişki Osmanlı Türkiye'sinin, Moğol Hindistan'ının ve Safevi İran'ın modern dönemine kadar devam etmiştir. İstanbul'daki konaklama hizmetleri medreseler, tur rehberlerine, tercümanlara, ulaşım ve tüm damak tatlarına hitap eden yiyecek çarşılarının bağlı olduğu hanlarda, saraylarda, yatakhanelerde veriliyordu. Turizmdeki önemli nitel değişim ticaret, Hıristiyan misyonları, oryantalist ilim, politik ihlaller ve istilalar ve ele geçirilen Asya, Orta Doğu ve Afrika piyasalarının sömürülmesini oluşturan dinamiklerin gücü elinde tutma zorunluluğu ve sefa arayışı içinde "yeni" bir turizm çağı açmak üzere el ele tutuşması sonucu meydana gelmiştir. Sömürgeciliğin payidar kuvveti ve modern turist endüstrisi arasındaki bağlantı noktası literatürde detaylı olarak incelenmiştir. Görünen ve rasyonel sömürgecilik modern dünyanın sömürgecisi olarak turist ve yerel hedef (sömürülen) ve çevrenin turizm deneyimine derinden işlemiştir.

Bugün turizm dünya çapında 200 milyon civarında insan istihdam etmektedir ve bu dünyadaki gayrisafi yurt içi hasılabın %11'ine tekabül etmektedir. Ayrıca dünya hizmet ihracının % 34'üne karşılık gelmektedir (UNESCO Courier, 1997). Ayrıca, yılda 700 milyon civarında kişinin uluslararası olarak seyahat ettiği düşünülürse, turizm ve seyahat ile bağlantısı olan sektörler dinamik gelir kaynakları haline gelmiştir. Bununla birlikte, seyahatle ilgili hizmetler hala kuzey ülkelerinin egemenliği altındadır. Bunun nedeni temel gerekliliklerin hava taşımacılığı, otel ve internet olması ve bunların da çoğunlukla Kuzeyde bulunmasıdır. Ancak Güney turizmde görülen yeni sömürgeci sistem geleneksel olarak kabul edilmiş olan turizmin yerel ekonomiye olan katkılarının sorgulanmasına neden olmaktadır ve turizm endüstrisinin neden olduğu ekonomik kalkınma söylencelerini açıklığa kavuşturmaktadır. Belirli bir turist destinasyonundaki yerel halk üzerinde aşağıya sızma etkisi olduğu konusundaki anlatılar uzun bir süre sorgulanmadan kabul edilmiştir ve turizmin yerli halk üzerindeki sosyal, politik, kültürel, çevresel ve hatta ekonomik olumsuz etkilerinin gerçek anlamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Kuzey ve Güneyin turizm endüstrisi açısından ayrılması sadece teorik değildir; bunun yerine bazı durum araştırmalarını tartışırken ortaya koyacağım dayanağı olan bir gerçekliktir.

Meydana gelen turizm faaliyetlerinin birçoğu Güneyde meydana geldiğinden, güney yarım kürede bir kalkınma aracı olarak turizmin geleceği ve kısıtlamaları konusunda sorular vardır. Chachage (1999), Munt (1994) ve Naipaul (1978) belirttiği gibi on dokuzuncu yüzyılın başlarında turizm sömürge ülkelerin keşfedilmesine, avlanmasına ve ticarete odaklanmıştır. Sömürge fethi var olan etnik, ırka ait, sınıfsal ve cinsiyete ilişkin dinamiklerle birlikte topraklardan ve doğal kaynaklardan uzaklaştırılmanın getirdiği sorunlarla bağlantılıdır. Bu tür turizm ve bundan elde edilen kazançlar sömürgeci güçler, tur operatörleri ve ülkelerdeki buharlı gemiler ve yerel demiryollarının sahipleri tarafından kontrol ediliyordu. Dolayısıyla bu aşamada turizm temel olarak işlemeye dayalıydı ve sadece sömürgecilerin deri, fildişi ve hayvanlar gibi doğal kaynaklarını tüketmekle kalmayıp aynı zamanda kolonilerin yerel arkeolojik buluntularını ve kültürel eserlerinin büyük bir kısmının sömürgeci güçlerin müzelerine nakledilmesine de neden olmuştur. Yeni turizm oluşumları bile bu eğilimi sürdürmeye devam ederek egzotik yerleri keşfetmekte ve doğayı sömürmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde hala nispeten daha zayıf bir altyapı vardır ve uluslararası tur operatörlerinin gücünü daha da azaltmaktadır. Sonuç olarak, bu ülkeler doğal rekabet avantajının daha da azalması ve daha az öneme sahip olması nedeniyle rekabetin gittikçe arttığı küresel turizm sektöründe ayakta kalmakta zorlanmaktadır. Turizm bilgi açısından hassas bir endüstri olduğundan bu durum gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ayrımı daha da fazla arttırmaktadır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerdeki birçok seyahat şirketi yabancı turizm sağlayıcıları ile etkili bir şekilde ilişki kurmalarını sağlayacak yatırım sermayesine sahip değildirler. Bu nedenle potansiyel turizm kazancının çoğu kısmının gelişmiş ülkeler tarafından elde edilmesi hiç de şaşırtıcı değildir.

En temel şekliyle turizm doğa, macera ve kültür üzerine kuruludur (New Frontier, 2000). Turizmin yabancı dövizden elde edilen gelirler, gelirin, istihdamın artması ve altyapının gelişmesi ile gelir üretmesi beklenmektedir ki tüm bunların turizm gelirlerinin net faydası olarak meydana gelmesi beklenmektedir. Güçlü bir yabancı döviz akışı sağladığında ve olumlu sektörler arası bağlantılar kurulduğunda kalkınmayı kesinlikle kolaylaştıracaktır. Ancak turizm sektörünün gerek duyduğu ticaret dışı malların ve hizmetlerin üretimi artmadığında büyümeye engel de olabilir. Dolayısıyla turizmin ekonomik büyüme açısından her zaman iyi olduğu konusundaki geleneksel mantık birkaç nedenden dolayı sorun teşkil etmektedir:

- İlk olarak, kaynakların bitmesi ve gelirlerin yabancı firmalara kaptırılması dikkate alınmamaktadır.
- İkincisi, turistler tarafından kullanılan malların ve hizmetlerin dağılımsal ve diğer kilit faktörlerini genellikle yok saymaktadır

- Üçüncüsü turizmde sosyal, ekonomik ve cinsiyet eşitliğini ve çevresel etkileri yok saymaktadır.

Bir sektör olarak turizm çoğu büyük oranda gayrisafi milli hasıllarının büyük bir bileşeni olarak gelirlere dayalı olan az gelişmiş devletlerin ekonomisine milyarlarca dolar katkı sağlamaktadır. Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi sağlam neo-liberal ve açık Pazar politikalarıyla ünlenen ya da daha doğrusu adı kötüye çıkmış uluslararası kuruluşların tavsiyelerinde turizmin bir kalkınma mekanizması olarak kullanılması bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Birçok istihdam imkânı ortaya koymasına rağmen, önemli bilim adamları turizm endüstrisinin ekonomilerin kalkınmasında ortaya koyduğu derin etileri anlamaya çalışmışlardır. Bazıları zayıflığın turizm endüstrisinin kendisinden kaynaklanmadığını, bunun yerine hatanın "kapitalizmin kendi tarihi gelişiminde aranması gerektiği" hipotezini ortaya koymuşlardır (Brown 1998: 62-63). Brown turistleri kıyılarına getiren havayolu şirketinin hisselerinin yerel devlete ait olduğu, yine devletin yerli halkı işletme eğitimi için yurt dışına gönderdiği, otellerin yerli halkı istihdam etmeye teşvik edildiği, turistlere yerel ürünlerin sunulduğu ve devletin turizm altyapısının oluşturulmasına önem verdiği ideal bir durum ortaya koymaktadır.

Ayrıca, turizm mevsimsel bir endüstri olduğundan, tüm ekonomilerin yıl içinde aylarca atıl olduğuna dolayısıyla da gelecek yoğun sezonun sunduğu bolluğa hazırlandıklarına da işaret etmiştir. Daha gelişmiş olan ülkelerin tatil mevsimlerine olan bu ekonomik bağıllık açıkça sömürgeci bağıllıktan kaynaklanmaktadır ve çiftçiliğe dayalı ekonomilerin uluslararası güç dinamiklerini yeniden devreye sokmaktadır. Dolayısıyla bu tür durumlarda turizm zengin ülkelerdeki turistlerin ev sahibi olan ülkeye olan ilgisi devam ettiği sürece var olacak olan kaynakların israf edildiği bir alan olarak görülmüştür.

Avrupa sömürgeciliği son birkaç yüzyıl içinde dünyaya şekil veren en önemli etkiye sahip kuvvetlerden bir tanesiydi. Eski sömürgeciliğin II. Dünya Savaşından sonra büyük ölçüde sona ermiş olmasına ve artık geçmişte olan bir şey olarak tarihte yer almasına rağmen, "post kolonializm" sadece "sömürgecilik sonrası" bir durum olmaktan öte varlığını sürdürmektedir. Bu çağın önemli özelliklerinden bir tanesi, tarihteki sömürgeciliğin hiyerarşik gücünü direkt ve dolaylı olarak tekrarlayan "kalkınma" örtüsü altında fakiri ve dışlanmışları ele geçiren bir modern sömürgeci birikim rejimi için kullanılan pejoratif bir terim olan "neo- sömürgeciliktir". Diğer bir deyişle, sömürgecilik sonrası teori sömürgeciliğin sadece tarih kitaplarının bir konusu olmadığını, hala hayatta olduğunu ve devam ettiğini ileri sürmektedir.

Birçok araştırmada gösterildiği üzere, neo-sömürgecilik kendini sadece ekonomi ve siyaset alanlarında göstermemektedir; kültürel ürünler de modern sömürgeci anlayışın güçlendirilmesinde kendine düşen rolü oynamaktadır. Gezi rehberi kitaplar gibi kurgusal olmayan çalışmalarda bile sömürgeci benzetimler ön plana çıkarılmaktadır. Okuyanın algısına hitap edilecek şekilde yapılan sunumlar, seçilen resimler ve temalar seçici ve kastidir çünkü "[biris] dünyaya güven tazeleyici klişeler aracılığıyla baktığında algılama kapasitesi daha az zorlanır" (Hottola 2005, 17). Örneğin, Hindistan'a bakıldığında (ve diğer kolonilerin birçoğuna),Elsrud'un bahsettiği anlatılar ve klişeler yoğun olarak oryantalizmden bahsetmektedir. Edward Said'in (1978) son derece önemli fikirlerinde sömürgecilikle ilgili siyasi projenin Doğuyu gizemli, egzotik, şehvani, acımasız, despot ve kurnaz olarak tanımlayan Avrupalı yazarlar, bilim adamları, sanatçılar, seyyahlar ve bilginlere ait tutarsız ürünlerle desteklendiği ve haklı gösterildiği ileri sürülmektedir. Bu eserlerde oryantal temalar görünürde romantik, büyüleyici, sihirli ve renkli olumlu içeriklerle işlenmesine rağmen, alt metinler her zaman mistik doğunun Batılı bilginlere göre deşifre edilmesine, açıklanmasına ve yorumlanmasına olan ihtiyaca yönelik olarak hazırlanmıştır. Turizmin oryantalist betimlemeye dayalı olmasının sonuçlarından bir tanesi de turistik yerlerde bulunan "yerli halkın" kendilerini "oryantalistleştirme"dir". Örneğin, bir etnik dans grubu gösterisinde "egzotik" özellikleri yansıtabilir çünkü bu turistlerin beklediği şeydir böylece sömürgecilik projesi ile ilgili kehanet gerçekleşmiş olur. Benzer olarak 1970lerde Punjab yönetimi tarafından Lahor Müzesi ile ilgili olarak hazırlanan bir turizm broşüründe 19. Yüzyıldaki sömürgeci Britanya görevlilerinin ve gezginlerinin anlattığı eski şehir resimleri kullanılmıştır.

Sömürgecilik dönemlerinden bu yana Batılı anlayışın bir değişmezi olan oryantalizm dikkate değer bir şekilde varlığını devam ettirmiştir. Bugüne bile Batı medyasında yer alan Asya ile ilgili anlatım ve resimlerde bir şekilde oryantalist temaların işlenmediği örnekler görmek zordur. Bu, Asya'ya seyahat eden turistler için bilgi oluşturulmasında son derece güçlü bir araçtır. Hep birlikte coğrafi tasavvuru oluşturan bu algılar kendileri oryantalist anlatımlarla şekillendirilmiş olan popüler medyada dolaşan şekiller ve sembollerle ortaya koyulmaktadır (Ross 1994, 44).

Munt (1994, 534) turizmin "Sömürge Karayip ülkelerini başarılı bir şekilde eski sömürgeci efendilerinin toplumsal sınıflara ayrılmış yansımaları haline getirdiği kanıtlanmış derinlemesine yerleşmiş ırksal ve sınıfsal olarak ayırım yapan süreçleri" devam ettirdiğini ve güçlendirdiğini ileri sürmektedir. Bunun nedeni ekonomik açıdan gerek duyulan turizm sektöründeki hizmete yönelik mesleklerin alçaltılması ve "hizmet ve kölelik arasındaki" çizgiyi belirsiz hale getirmesidir. Küresel kapitalizmin dünyanın her yerinde kötü ortamlarda çalıştırılan ucuz işçilerden faydalandığı gibi, küresel turizm de küresel refah ve işgücü değerleri arasındaki farklılıktan çıkar sağlamaktadır.

Sömürgeciliğin ve turizmin nedenlerinin farklı olmasına rağmen etkileri benzer olabilir. "Çok fazla turist" hale gelmemiş "el değmemiş" ve "bakir" ve yerel kültürün "otantik" olduğu yerler arayışında olan turistler aslında sıra dışı şeyler arayışındadır. Belirli bir yerli insan grubunu "keşfeden" ve onlarla etkileşim içine giren ilk turistler olmayı umut etmektedirler. Büyük bir hevesle aranan "yerliler" bir kez "keşfedildiklerinde" ve turistlerin erişebileceği bir hal aldıklarında turistlerin kendi standartları açısından işe yaramaz hale getirilmekte ve sonrasında da bir kenara atılmaktadır- turistler ise gelecek yıl diğer egzotik insanları, diğer "bakir" yerleri ziyaret etmeye gitmektedirler.

Abartılı ve yanlış resimlerin gelişmekte olan ülkelerle ilgiliymiş gibi piyasaya sürülmesi sonucu meydana gelen ahlaki ve kültürel etkiler de detaylı olarak anlatılmıştır. Turistler, yerel kültürün bütünlüğü ve insanların haysiyeti pahasına önceden kafalarında oluşturdukları hayali görmek arzusuyla gelirler. Örneğin, dinle ilişkisi olmayan tarihi eserlerin ve anıtların Batılı turistlerin "Doğuya ilişkin" tüm kültürel formların dini-ruhani kaynaklar olduğu konusundaki önceden oluşmuş düşüncelerine karşılık vermek amacıyla dini motiflerle yeniden yorumlandığı ve sunulduğu durumlar vardır. Batılı turistlerin egzotik doğu arayışına karşılık vermek için meydana gelen bu kültürel bozulma ve yerel acentenin eski romantik aktarımları yeniden teyit etmesi Batılı turistlerin çekilmesinde ustalıklı kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Hindistan yabancı tur operatörleri ile işbirliği yapan yerli turist endüstrisinin büyük bir ustalıklı oynadığı oyunun en önemli örneğidir.

Hem literatür hem de anektodsallık kanıtlar turizmin gezginlerin hedonistik arzularının özgür bırakıldığı, kendi toplumlarının ahlaki takibinden güvenli uzaklıkta bulunan ve çoğu kez yerel halkın kültürel hassasiyetlerine (ve bazen de insan haklarına) çok az saygı gösterilen, hem işletmelerin gem de turistlerin seyahat amacının altında yatan farklılıkları vurgulayacak şekilde hareket ettiği bir ortam ortaya koyduğunu ve etkilerinin genellikle yerden bağımsız olduğunu ortaya koymaktadır. Turizmin yerel ekonomiler, politikalar ve kültür üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar turizmin zarar verici etkilerinin genellikle faydalarından daha ağır bastığını göstermiştir.

Küresel turizm endüstrisinin olumsuz etkileri belki de en fazla Endonezya, Bali'de görülmektedir. Batılı insanların hayalinde Bali, ideal bir "egzotik" yer olarak görülmeye başlanmıştır. Bali'den bahsedildiğinde insanların kafasında beyaz kumlardan oluşan plajları, egzotik tatları olan yiyecekleri ve açık ve samimi bir şekilde karşılayan göğüs dekolteli yerlileri olan bir yer imajı oluşmaktadır. Bali'nin ve inanlarının sömürgecilikten kaynaklanan bu romantikleştirilmiş imajının turistlerin aday ziyaret etmelerindeki itici güçlerden biri olduğu ortaya koyulmuştur. Ne yazık ki, Minca tarafından "The Bali Syndrome" çalışmasında gösterildiği gibi, Bali böylesine mükemmel ve tecrit edilmiş güneşli bir ada olmaktan uzak bir yerdir. Burası göçmen işçilerin turizm gelirlerinden bir parça almak umuduyla geldikleri ve genellikle de adada aşırı istihdam ve nüfus kalabalığı nedeniyle sorun oluşturdukları bir yerdir. "Bali her yıl oraya giden 1 milyon tatilci için bir cennet olabilir. Ancak sıradan Bali halkı ve büyük bir çoğunluğu Müslüman olan Endonezya'nın daha fakir olan kısımlarından gelen göçmenler için hayat bu kadar da güzel değildir" (Nowicka 2006). Turizmin kültürel etkisi sadece yerli halk üzerinde değil aynı zamanda göçmen işçilerinin etkilerine maruz kaldığı ve ülkelerinin yurt dışındaki imajı Bali deneyiminden ibaret olan Endonezya halkı için de çok büyük olmuştur. Uzun bir geçmişe sahip olan ve siyasi arenada sürekli olarak varlığını sürdüren Endonezya'daki İslami hareketler turistlerin davranışlarının onaylanmadığını dile getirmiştir. Avustralya'dan ve diğer Batılı ülkelerden gelen turistlerin Bali'de bombalandığı olayda bombacı olmakla suçlanan kişilerden biri olan Amrozi, "mahkemede kendisini saldırıları gerçekleştirmeye yönelten nedenler konusunda oldukça açıklı: Avustralya'dan gelen "beyazların Küta'daki kötü davranışlarını" duyduğunu söylemiştir (Hitchcock ve Putra 207:141). İktisadi faktörlerin yanı sıra bazı yerel gruplar tarafından ifade edilen ahlaki ve kültürel endişelerin bir sonucu olarak Endonezya'daki (ve yakın zamanda Mısır ve Cezayir'de) turizm endüstrisine karşı yapılan saldırılar İslami siyasi hareketlerin topraklarındaki yabancı varlığı (turist olarak) ve daha önemli yerel ve jeopolitik meseleler arasında kurdukları bağlantıyı vurgulamaktadır. Onlar için, turistlerin varlığı ve davranışı Batılı "emperyalist/sömürgeci motivasyonun" bir uzantısıdır.

Oryantalizm ve neo-sömürgecilik ile modern turizm arasında ilişki kuran görüşlerin yanı sıra, "From Colonialism to Neo-Colonialism: Geographies of Tourism in the Indian Himalaya" isimli çalışmasında Matthew A. Hartzell bilgilerin turizmin neo-sömürgeciliğin bir yolu olduğu iddiasını doğrulamak için kullandıkları kanıtların yetersiz olduğunu ileri sürmektedir. Hartzell'e göre büyük ölçüde teorik olan bu iddia, eleştirel teoriye zaten yakın olan okuyucuların ikna edilmesi için yeterli olabilir. Turizm eleştirmenleri arasında bile birçok insanın tüm turizmin neo-sömürgeciliğin bir türü olarak etiketlenmesinden rahatsız olmaları, onlara göre sorun yaratan bu tür olgular karşısında masum olan turistleri sınıflandırarak suçlamak istememeleri anlayışla karşılanabilir. Üzerine gidildiğinde, tropikal tatil turizminin sömürgeci büyük çiftlik ekonomilerini andıran işçileri ve yapıları ile zaman zaman neo-sömürgeci gözükebileceğini kabul edebilirler. Ancak bağımsız turistlerin paketin ve eskort turizminin tepeden tırnağa sömürgeci tüm boyutlarından kaçındığını çünkü onların yerel geçim kaynaklarını desteklediklerini, sürdürülebilir faaliyetlerde bulduklarını, kültürel hassasiyet gösterdiklerini ileri sürmektedirler ve iktisadi küreselleşme ve neo-sömürgecilik açısından önemli olan gelişme politikalarla özdeşleştirme eğilimindedirler. Turizmi, oryantalizmi ve neo-sömürgecilik arasında bağlantı kuran ana düşüncemizden ayrı olarak, Batıdaki yeşil hareketlerin ve ev sahibi ülkelerdeki sosyal toplum eylemlerinin direkt sonucu olarak ortaya çıkan "yerli" ve çevre dostu turizmin örnekleri de vardır.

Yukarıda turizm ile ilgili olarak gelişen tartışma ticarileştirme göz önüne alındığında spor için de geçerli olabilir ancak spor endüstrisinin neo-sömürgecilik ile olan ilişkisi zayıftır. Spor bugün özellikle ABD ve bazı Avrupa ülkelerinde milyar dolarlık bir endüstri haline gelmiştir. Star sporcuların kontratları özellikle Amerikan Futbolu, Basketbol ve Beysbolda yüzlerce milyon dolara mal olmakta ve buna ek olarak sponsorluklardan ve içme suyundan hemoroit ilaçlarına kadar marka ürünlerin reklamlarından da gelir elde etmektedirler. Sporcular açık sezonda hak sahipleri tarafından ticari mal gibi alınıp satılmaktadırlar. Önemli bir maçın televizyonda yayınlanması ve alınan reklamlar takımların sahiplerine milyarlarca dolar gelir getirmektedir. Belirli bir takımın taraftarları maçları izlemek için biletlere yüksek fiyatlar ödemekle kalmayıp takım yönetimi tarafından yapılan çeşitli ürünleri hayatları boyunca almaya mahkûm olmaktadır. Belirli takımlara olan yaşam boyu sadakatlerinden dolayı çocuklar özellikle hedef alınmaktadır. Bugün var olan bu olağanüstü ticarileştirme sporu eğitici kimliğinden çıkarıp eğlence amaçlı bir faaliyet haline getirmiş ve daha sonra da salt ve basit bir kapitalist girişime dönüştürmüştür böylece orijinal ahlaki ve sivil amaçlarını yıpratmıştır. Bir beyefendi sporu olan krikette örneğin Hindistan ve Bangladeş'te tanınmış kriket oyuncularının satıldığı şovların düzenlendiği özel teşebbüsün sahip olduğu birinci liglerin ortaya çıkması üçüncü dünya ülkelerinin bile Batıda süregelen sporun ticarileştirilmesi olayına dahil olduklarını göstermektedir.

İncelediğim yayımlar ve gösterdiğim kanıtlar turizm ve spor ve bunların kapitalist teşebbüslere çevrilmesi konusunda ve en azından turizmin oryantalizm ve neo-sömürgecilik ile olan bağlantıları açısından kötümser bir tablo çizmektedir. Ancak okuyucu şundan emin olabilir ki turizmin ve sporun her zaman kötü olmadığını gösteren birçok araştırma vardır. Oakes (1998, 69) bize "Turizmin sadece yerel kültürü etkileyen bir dış kuvvet olmadığını aynı zamanda kültürün bileşenlerinden bir tanesi olduğunu" hatırlatmaktadır. Esas nokta turizm ve sporun ticarileştirilmekten ve oryantalizmden nasıl uzak tutulacağıdır.

Bu noktada üniversitelerin rolü son derece önemlidir. Üniversiteler ve kolejler turizmi ve sporu para kazanan makineler olmaktan çıkarmak ve onların ahlaki, kültürel ve sivil eğitim konusundaki ve mutluluk ve eğlence kaynağı görevlerinin yeniden kazandırılması için önemli bağımsız girişimlerde bulunabilirler. Turizmi ve sporu müfredatlarının yanı sıra müfredat dışı faaliyetlerine de dahil etmek söz konusu olduğunda, üniversitelerin bunları orijinal durum ve rollerine kavuşturacak kaynakları, kapasiteleri ve çevresi vardır. Kampüslerinde çok sayıda uluslararası öğrencilerin bulunması, sıklıkla gerçekleştirilen öğrenci ve fakülte değişim programları, uluslararası konferansların, müsabakaların düzenlenmesiyle kültürel hassasiyete sahip ve eğitim açısından verimli yeni turizm türü tanıtılabilir. Benzer olarak bölgeler arası ve uluslararası spor festivallerinin düzenlenmesi, öyle ki Erzurum Atatürk Üniversitesinin bu anlamdaki girişimi mükemmel bir örnektir, organizatörler ve acentelerin para kazanmasından daha çok kültürler arası anlayışın ve bağların kurulması gibi daha yüksek amaçlara hizmet eden yeni bir spor kültürü oluşturulmasında önemli bir yol kat edebilir.

Üniversitelerin diğer toplumsal kurumlarla karşılaştırdıklarında eğlence, piyasa ve ahlaki amaç arasında şu anda eksik olan halkanın felsefi açıdan sorgulanması ve ayrıntılı olarak incelenmesi gibi ek avantajları da söz konusudur. Avrasya bölgesindeki üniversitelerin bu alandaki yeni rollerinin bilincinde olması ve hem turizmin hem de sporun adil bir dünya

düzeni için kültürler arası uyumun ve işbirliğinin yeni küresel ahlaki kurallarının ortaya koyulması anlamında yeniden yönlendirilmesi konusunda işbirlikçi adımlar atıyor olması son derece memnuniyet vericidir.

[1] Turist rehberi kitapların "oryantal toplum klişesini nasıl desteklediğinin önemli bir örneği Berlitz'in bir turistin Hindistan'da ayakta kalabilmesi için ezberlemesi gereken Hindistan dilindeki en sık kullanılan cümleleri verdiği listesinde görülebilir. Bu kitapçıktaki ilk cümle şudur: "Şu adamı durdurun, cüzdanımı çaldı". Bir diğer kılavuz kitapta Orta Doğu'ya giden turistlere oradaki insanlara ne söyledikleri konusunda dikkatli olmaları gerektiği çünkü "dünyanın o bölgesinde bulunan insanların hakaretleri hoşgörülle karşılamayacağı" söylenmektedir, sanki dünyanın diğer yerlerindeki insanlar yabancılardan hareket görmeyi hoşgörülle karşılayacakmış gibi.

Prof.Dr. Tareque S RAHMAN *
Jahangirnagar Üniversitesi,
Bangladeş

TURİZM, SPOR, BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE KÜRESEL DEĞİŞİMLER: BÖLGESEL VE ULUSAL FAKTÖRLER ÜZERİNE

GİRİŞ

Turizm genel olarak dinlenme ya da tatil ya da iş amaçlı olarak seyahat etmeyi ifade eder. Buna karşın, biyolojik çeşitlilik belirli bir ekosistemdeki yaşam formlarının çeşitlilik derecesidir. Turizm ve biyolojik çeşitlilik arasında bir bağ kurulması teorik olarak kabul edilmemiştir ancak bugün uygulamada Dünya Turizm Günü, 2010 teması aracılığıyla tanınmıştır: Turizm ve Biyolojik Çeşitlilik (UNWTO, 2011b). Küresel değişimler turizm ve biyolojik çeşitliliğin gelişmesini etkilemektedir ve ayrıca bunlar bölgesel ve ulusal faktörlere dayalı olarak gelişmektedirler. Özellikle Orta Doğu olmak üzere İslam Dünyası Müslüman kültür, miras ve İslami oluşumlar açısından binlerce yıllık bir zenginliğe sahiptir. Bu çalışmanın amacı (a) bölgedeki turizm ve biyolojik çeşitlilik gelişimini etkileyebilecek kilit bölgesel ve yerel eğilimlerin, gelişmelerin ve potansiyel değişimlerin; (b) sosyopolitik, iktisadi, çevresel, güvenlik ve yasak faktörlerin ve (c) küresel tüketicilerin ve sektörün bölgeye karşı olan tutum ve davranışlarının belirlenmesidir.

Bu çalışmada yayınlanmış belge ve raporlar detaylı olarak incelenmektedir. İslam Dünyasındaki turizmin ve biyolojik çeşitliliğin geleceğine ışık tutan detaylı masa başı araştırmaya dayalıdır. Bu araştırma turizm, spor, biyolojik çeşitlilik ve küresel değişim olguları kavramsallaştırılmakta ve aralarında bağlantı kurmaktadır. Daha sonra, Orta Doğuda turizm ve biyolojik çeşitliliğin gelişmesine neden olan bölgesel ve ulusal faktörler açıklanmaktadır. Son olarak, bu çalışma son sözle son bulmaktadır.

KAVRAMSALLAŞTIRMA VE ARALARINDA BAĞLANTI KURULMASI

Turizm kavramı uygarlık kadar eskidir. Bugün, dünyanın en büyük iktisadi sektörlerinden bir tanesidir. Sürdürülebilir turizm sürdürülebilir kalkınma ve fakirliğin azaltılması açısından güçlü bir katkı sağlar.

*Uluslararası İlişkiler Bölümü, Jahangirnagar Üniversitesi, Savar, Dakka, Bangladeş. Kendisine tsrhmanbd@yahoo.com adresinden ulaşılabilir.

Sürdürülebilir turizm, turizmin çevre ve yerel kültür üzerindeki etkisini en aza indirmeye çalışır. Yerel ve yöre halkına doğal kaynakları koruyarak bunlardan gelir elde etmeleri konusunda bir alternatif sunar. Ayrıca, yerli halkın istihdam edilmesi için de bir kaynaktır. Ekosistemin korunması için gelir oluşturur (APEC, 2010). Diğer yandan, genellikle aralarındaki olumlu ilişkilerin derecesinin dolaylı bir göstergesi olarak ülkeler arasındaki erişim kolaylığı ile birlikte turizm uluslararası ilişkilerin ve diplomatik faaliyetlerin önemli bir bileşenidir (a.g.e)

*Uluslararası İlişkiler Bölümü, Jahangirnagar Üniversitesi, Savar, Dakka, Bangladeş. O tsrhmanbd@yahoo.com adresinden ulaşılabilir

Spor ve turizm artık küresel olarak ayrı tutulmamaktadır; bunun yerine spor turizmin önemli boyutlarından biri haline gelmiştir. Gammon ve Robinson (2003) kavramsal spor ve turizm çerçevesini açıklamaktadır. Spor ya da daha genel haliyle spor turizmi kendi olağan ortamından uzakta bir spor müsabakasının izlenmesi ya da bu müsabakada yer alınmasını içeren seyahati ifade eder. Spor turizmi küresel seyahat endüstrisinde en hızlı gelişen sektördür ve yılda 600 milyar dolara eşittir. Spor turizmi birkaç sınıfa ayrılmıştır. Gammon ve Robinson (2003) spor turizminin sert spor turizmi ve yumuşak spor turizmi olarak tanımlarken, Gibson v.d. (2003) spor turizminin spor müsabakaları turizmi, meşhur ve nostaljik spor turizmi ve aktif spor turizmi olmak üzere üç türünün olduğunu söylemektedir.

Sert spor turizmi spor müsabakalarında yer alan insanların niceliğini ifade eder. Normal olarak bu tür etkinlikler etkinlikleri ziyaret eden ziyaretçileri çeken nedenlerdir. Olimpiyat Oyunları, FIFA dünya kupası, F1 Grand Prix ve bölgesel etkinlikler, örneğin NASCAR sprint kupası sert spor turizmi olarak tanımlanır. Yumuşak turizmin tanımı ise dinlendirici spor faaliyetlerinde bulunmak ya da ilgi alanlarına hitap eden tatil programlarına kaydolmak amacıyla seyahat etmesi anlamına gelmektedir. Yürüyüş, kayak ya da kano sporu yumuşak spor turizmi olarak tanımlanabilir. Spor etkinliği turizmi etkinlikleri izlemek üzere şehri ziyaret eden ziyaretçileri ifade etmektedir. Olimpiyatlar bunun güzel örneklerinden bir tanesidir. Olimpiyatlara ev sahipliği yapan her şehir muazzam boyutta turizme sahne olmaktadır. Meşhur ya da nostaljik sporlar ünlü etkinliklerin yapıldığı spor salonlarının ziyaret edilmesi ve tatil yaparken ünlü sporcularla tanışılması olmak üzere iki alanda kendini göstermektedir. Aktif spor turizmi spor faaliyetleri ya da müsabakalarında yer alanları ifade eder.

Turizm biyolojik çeşitliliğin korunması açısından çevre bilincinin arttırılmasında ve olumlu davranış değişiminin sağlanmasında kilit bir araç olabilir. Biyolojik çeşitlilik turizm açısından son derece önemlidir. Sahiller, dağlar, nehirler ve ormanlar dünyanın her yerinde turistler için önemli cazibe unsurlarıdır. Biyolojik çeşitlilik farklı turizm türlerinde farklı roller oynar. Tüm turizm faaliyetleri, şehir merkezlerinde bile gıda, temiz su tedarikinin ve sonuç olarak biyolojik çeşitliliğe dayalı olan diğer 'ekosistem hizmetlerinin' sağlanması açısından doğal kaynaklara dayalıdır. Turizmin diğer çeşitlerinin çoğunda, biyolojik çeşitlilik turizm merkezlerinin cazibesine ve kalitesine ve dolayısıyla da bunların rekabet kapasitesine büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Örneğin, kıyılardaki suyun kalitesi ve doğal bitki örtüsü turizm merkezinin cazibesine katkı sağlayan ekosistem hizmetleridir (UNWTO, 2010).

Biyolojik çeşitlilik yaban hayatın gözlenmesi, dalış ve koruma alanlarındaki turizm gibi doğaya dayalı turizm ürünlerinin merkezinde yer alan direkt cazibe konusudur (UNWTO, 2010). Turizm biyolojik çeşitliliği en fazla pazarlanan unsurlarından biri haline getirmiştir. Doğal çevrenin, bozulmamış yağmur ormanlarının, kristal berraklığındaki suların, doğal habitatlarındaki yaban hayatın görüntüleri dünyanın her yerine ziyaretçi çeken sayısız turizm reklam programlarının standart bir uygulamasıdır (ECOT, 2010).

Turizm, spor ve biyolojik çeşitlilik küresel değişimlerden etkilenmektedir. Küresel değişimler duruma göre siyasi ya da iktisadidir. Küresel değişimlerin siyasi anlamı hususunda, Shaw (1999) bunun ulusal, Avrupalı ve transatlantik ve küresel kurumlar arasındaki elitlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde ve bunların hem küreselleşme yanlısı, demokratik hareketler hem de ulusçu, soykırım vahşeti tehditlerine karşı olan değişken tepkilerinden kaynaklandığını belirtmektedir, öyle ki bunlardan bazıları küresel bugün küresel politikaların çerçevesini belirleyebilmektedir. Reinecke (1998) i, küresel kamu politikasının ve kurumların gelişiminin – demokrasi de eklenmelidir- 1989'dan sonraki ilk on yılda meydana gelen piyasa hareketleriyle ya da sınır tanımayan kurumsal müdahale atılımlarla eşleşmediğini ifade etmektedir. Kısıtlı manada, politikalar iktisadi olayları 'takip etmektedir' (Shaw, 1999).

Ancak, daha kapsamlı tarihi manada dikkate alındığında olursak, herkesin siyasi dönüşümün küresellik üzerindeki merkezi etkisini görmesi gerekir. Bunlar teknik-ekonomik anlamdaki 'küresel değişimlerden' daha büyük olan devrimsel değişimlerdir. İkincisi göz önüne alındığında, küreselleşme hem siyasi değişime bağlıdır hem de bunun için bir koşuldur. Ancak tamamlanmamış, tartışmaya açık küresel değişiklik küreselleşmenin en gerekli olduğu zamanlarda bile yetersiz kaldığı daha geniş bir kavramdır (Shaw, 1999). Yukarıda bahsedilenler ışığında, tartışma mevcut literatürde yer alan kavramların ötesine taşınmalıdır.

İktisadi küreselleşme ve ülkeler arasındaki gittikçe artan bağımlılık turizm endüstrisi açısından son derece faydalıdır ve daha fazla rekabete ve yeni turizm merkezlerinin, yeni pazarlama yöntemlerinin ortaya çıkmasına ve küresel pazara paralel kalite standartlarının geliştirilmesine neden olan üretim ve tüketim alışkanlıklarını değiştirmektedir. Ekonomilerin ve mal ve hizmet ticaretinin gittikçe daha fazla liberalleştirilmesi, hızlı, güvenli ve maddi olarak karşılanabilir ulaşım imkânlarının gelişmesi ve bilgi teknolojilerinin ortaya koyulması turizm ve tatil etkinliklerinin gelişmesinde önemli faktörler haline gelmiştir.

Turizm, biyolojik çeşitlilik ve küresel değişimlerin bir araya getirilmesi

UNWTO ve Biyolojik Çeşitlilik Konvansiyonu tarafından 4 Nisan 2009 tarihinde yapılan ortak basın açıklaması 'Dünya üzerindeki yaşam çeşitliliğinin sürdürülmesi üzerine uluslararası bir anlaşma' başlığı altında ilkeler kapsamlı olarak tanımlanmakta ve 'her iki tarafın da biyolojik çeşitliliğin korunması ve yerli halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda turizmin olumlu katkısını en üst düzeye çıkarmak için birlikte çalışacağı' belirtildiği bir işbirliği anlaşmasının imzalandığını ilan etmektedir (ECOT, 2010). Basın açıklamasında 'turizm ve biyolojik çeşitlilik doğal müttefikler olduğundan, sürdürülebilir turizm planlamasının ve idaresinin biyolojik çeşitliliğin korunmasında önemli bir rol oynayabileceği' belirtilmektedir.

Ekosistem hizmetleri ve biyolojik çeşitlilik turizm açısından hayati önem taşıdığından, turizm merkezlerinin ve turizm sektörünün bunları turizmin uzun vadedeki başarısına katkıda bulunan kıymetli unsurlar olarak koruması anlamlı bir tutumdur (UNWTO, 2010). Biyolojik çeşitlilik önemli bir cazibe unsuru olduğundan turizm koruma açısından olumlu bir teşvik sağlayabilir.

Bu turizm sektöründe ve turizmden sorumlu devlet kurumlarının çoğu tarafından kabul edildiğinden, biyolojik çeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin korunması turizm sektöründe ve devlet, sivil toplum ve sivil toplum örgütleri de dahil olmak üzere diğer sektörler ve turizm sektörü arasında ortaklaşa hareket edilmesini gerektiren ortak bir sorumluluktur (UNWTO, 2010). Bunun özellikle, ulusal sürdürülebilir turizm planları ve ulusal biyolojik çeşitlilik stratejileri gibi net eylem planlarına dayalı olarak yapılması gerekmektedir.

Plajlar, mercan kayalıkları ve yaban hayatın izlenmesi gibi turizm açısından popüler olan cazibe unsurları biyolojik çeşitlilik ile güçlü bir bağa sahiptir ve buna dayalıdır ve bu nedenle de turizmin sürdürülebilir gelişmesinde kilit rol oynamaktadır (UNWTO, 2011b). Sağlıklı ekosistemlerin milyonlarca turist çektiği ve dolayısıyla da yerel halkın gelir elde etmesine ve istihdam edilmesine yol açtığı inkâr edilemez. Fakirliğin azaltılması ve kalkınma mücadelesinde biyolojik çeşitliliğe dayalı turizm %70'i kırsal alanlarda yaşayan ve yaşamları ve refahları direkt olarak biyolojik çeşitliliğe dayalı olan dünyanın daha fakir ülkeleri için önemli bir gelir kaynağıdır (UNWTO, 2011b). Biyolojik çeşitlilik ayrıca küresel biyolojik çeşitliliğin büyük bir kısmını elinde bulundurduklarından gelişmekte olan ülkelere turizm açısından rekabet avantajı sağlamaktadır.

Biyolojik çeşitlilik ve turizm arasında direkt bir bağlantı vardır (UNWTO, 2011a). Bu, Turizm ve Biyolojik Çeşitlilik teması çerçevesinde kutlanan ve turizm ve biyolojik çeşitlilik arasındaki bağlantıyı vurgulayan 2010 Dünya Turizm Gününde geniş ölçüde kabul görmüştür. Aslında biyolojik çeşitlilik turizmin en büyük varlıklarından bir tanesidir ve bunun uzun vadeli sürdürülebilir büyümesi açısından temel niteliğindedir (ECOT, 2010). Biyolojik çeşitlilik dünya üzerindeki hayatın dayalı olduğu önemli çevresel olaylar için temel teşkil ederken, sürdürülebilir turizm turizmin biyolojik çeşitliliği olan katkısının yerel, ulusal ve küresel düzeyde maksimum seviyeye çıkarılmasında kilit rol oynamaktadır.

Biyolojik çeşitlilik ve turizm ile küresel değişimler arasında bağlantı kurmak sadece ya da temel olarak küresel iklim değişikliğini ifade eder ne var ki küresel değişimin ekonomik ve politik anlamı tarihidir. Hizmet ticareti küresel ekonomik değişimin yan ürünlerinden biri iken, demokratikleşme de küresel politik değişim açısından kilitlidir. Küreselleşme dışındaki faktörlerin belirlenmesi basit değildir. Bu nedenle turizm, spor ve biyolojik çeşitlilik açısından küresel yönetim küresel değişimler işe bağlantılıdır. En büyük örnek Dünya Turizm Organizasyonudur (UNWTO). UNWTO sürdürülebilir turizmin, turizm kalkınmasında kilit bir unsur olan çevresel kaynakların optimal kullanımını, önemli ekolojik süreçlerin sürdürülmesini ve doğal miras ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına yardımcı olmayı gerektirdiğini ifade etmiştir (USAID, 2005).

TURİZM VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN GELİŞMESİNE YOL AÇAN BÖLGESEL VE ULUSAL FAKTÖRLER

Turizm ve biyolojik çeşitliliğin gelişmesinde ulusal ve bölgesel faktörler temel oluşturur. Her iki faktör de mantıklı ilerleme kaydetmek için gelişmeye odaklı politikaları, fiziksel ve kurumsal oluşumlar ve standartları belirler. Bu nedenle ekonomik, çevresel ve sosyolojik ve kültürel faktörleri dengeleyen ve sürdürülebilir kalkınma sağlayan entegre yaklaşım vurgulanmaktadır. Ulusal ve bölgesel planlama çerçevesinde, cazibe merkezleri, tatil yerleri, turizmin şehirdeki, kırsal alandaki ve diğer formları ve biyolojik çeşitliliğin geliştirilmesi için daha detaylı planlar hazırlanmaktadır. Yine de buna rağmen, uluslararası turistlerin gelişi ve gelirler farklı bölgelerde farklı senaryolar ortaya koymaktadır.

Tablo: 2010 yılı için gelen turist sayısı ve gelirler

	Arrivals	Receipts
Asia and the Pacific	204 mn, (22%)	249 \$ bn, (27%)
Americans	150 mn, (16%)	182 \$ bn, (20%)
Africa	49 mn, (5%)	32 \$ bn, (3%)
Europe	477 mn, (51%)	406 \$ bn, (44%)
Middle East	60 mn, (6%)	50 \$ bn, (6%)

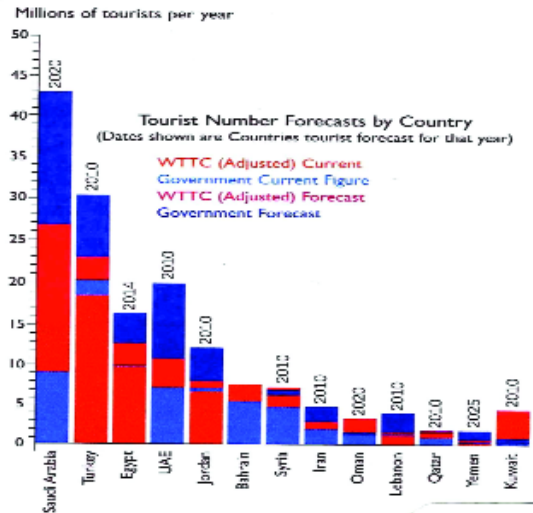
Kaynak: UNWTO, 2011b

İstatistikler, turizm sektörünün bölgenin GSYH'sine neredeyse %10luk bir katkı sağlamasına rağmen Orta Doğu bölgesinin her iki açıdan da oldukça geride olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bölge önemli politik, ekonomik, sosyal, çevresel, güvenlik ve yasal eğilimleri ve meseleleri dikkate almak, potansiyel itici güçleri incelemek ve son olarak da Orta Doğu'da turizmin ve biyolojik çeşitliliğin gelişmesini etkileyebilecek küresel tüketici ve endüstri tutum ve davranışlarını keşfetmek konusunda isteklidir.

Orta Doğu'da turizm ve biyolojik çeşitliliğin gelişmesine etkileyebilecek kilit bölgesel ve yerel eğilimler, gelişmeler ve potansiyel değişiklikler.

Orta Doğu turizm ve biyolojik çeşitlilik açısından zengindir. Bölgedeki her ülke ve şehir değerli doğal ve yapay kaynak çeşitliliği açısından kendine özgü varlıklara sahiptir. Diğer şeylerin yanı sıra, Arapça hat sanatı, deniz ortamı, yerel tekstil ürünleri, muhteşem doğa manzarası, sultanlığın tarihteki ticari ve lider kâşif rolü ve tabii ki buhur nesiller boyunca kültür ve ekonominin kalbinde yer almıştır. Kuzey kelaynağı, ince gagalı kervançullu, şahin gagalı kaplumbağa, deri sırtlı kaplumbağa, Arap leoparı, Dhofar sivri fare, testere balığının iki türü ve bitkilerin, amber balığı ve kambur balinalar gibi bazı biyolojik çeşitlilik unsurları koruma altındaki türler olarak sınıflandırılmıştır.

Kültürel, ekonomik ve sosyal olarak Türkiye OD ile yakın ilişkiler içindedir. On binlerce yıllık tarihi boyunca bugün Türkiye olan toprak parçası, Anadolu, birçok büyük medeniyetin ve imparatorlukların doğumuna sahne olmuştur. Cilalı Taş Devrine ait bir alan olan Çatal Höyük 'ten iyi korunmuş Yunan ve Roma harabelerine, Bizans kiliselerine ve Osmanlı camilerine kadar Türkiye'deki tarih ardında büyüleyici bir mimari, arkeolojik ve dini miras bırakmıştır. 2002 yılından bu yana istikrarlı bir siyasi ortama ve turizm gibi küreselleşmiş hizmetlere yönelen büyük bir ekonomiye sahip olan modern Türkiye hareketli büyük şehir merkezlerine, kırsal alanlarda çiftçi köylere, kurak boş arazilere, huzur dolu Ege sahillerine ve yüksek dağlık bölgelerden oluşmaktadır. Türkiye'deki hayat kimisi yüzyıllar öncesine dayanan kimisi modern olan, doğunun ve batının, geçmişin ve bugünün, egzotik ve yenedünyanın büyüleyici karışımından oluşan zengin bir kültür ve gelenek çeşitliliğine sahiptir; keşfedilmeyi bekleyen coşku veren bir kültürel mozaiktir. Türkiye farklı denizlerle çevrelenen muhteşem doğa manzaraları ve doğa harikalarıyla kaplı büyük ve çeşitliliğe sahip bir ülkedir. Türkiye ülkenin her yerine dağılmış halde bulunan 9 lok asyönü UNESCO'nun Dünya Mirası listesine kaydettirmiştir. Deniz kenarındaki dinlendirici tatiller için mükemmel bir yer olarak bilinen Türkiye birçok spor faaliyeti, dünyanın en önemli eski anıtlarından bazılarını, Türk misafirperverliğini ve lezzetli ve çeşitli ulusal mutfağından tatlar sunmaktadır.

Şekil 1: Ülkelere göre yıllık milyon turist sayısı ve turist sayısı tahminleri

 Kaynak:
UNWTO, 2011a

Şekil 1'de verilen tahminler doğrultusunda, Orta Doğu biyolojik çeşitlilik açısından sahip olduğu değerli kaynakların araştırılması ve sürdürülebilir gelişmenin nasıl daha geniş bir alana yayılabileceği konusunda büyük bir gündem oluşturmuştur. En üst düzeyde verim sağlaması beklenen bir turizm stratejisi de yoldadır. Bugünkü tahminler bölgenin, ülkelerin, devlet ve şehirlerin gelecek 20 yıl içinde kapasitenin artırılması, alt yapının iyileştirilmesi ve turist sayısının ve gelirlerin artırılması için benzersiz bir yatırım ve kalkınma planı uygulamaya başlamışlardır (UNWTO, 2011b). Alt yapının geliştirilmesi hava alanı kapasitesinin ve uçak filosu boyutunun artırılması, yeni otellerin inşa edilmesi, vb. gibi faaliyetleri içermektedir. Kişisel ve ticari seyahat sektörlerinin boyut olarak iki katına çıkarılması hedeflenmiştir. Aynı zamanda 3 trilyon dolarlık sermaye yatırımı altyapı ve konaklamada muazzam bir büyüme elde edilmesi için mali kaynak sağlayacaktır (a.g.e.). Ayrıca bölgedeki havayolu şirketleri 2007 yılı itibarıyla 870 uçak almayı planlamaktadır (GFF, 2007). Gelişmeler bölgenin turizmin ve biyolojik çeşitliliğin iyileştirilmesi konusuna odaklanmasına yol açmaktadır.

Turizmin ve biyolojik çeşitliliğin geliştirilmesi yerel halka yetki verilmesi ile son derece bağlantılıdır. Yerli halk turizm talebinin azalmasından ilk olarak etkilenenlerdir. Turizmin faydalarının yerel halk seviyesinde yansımalarının olmasının sağlanması için sarf edilen çabalar bugün Orta Doğu bölgesinin önemli girişimlerinden bir tanesidir (UNWTO, 2011a). Bölgedeki ülkeler geçmişte diğerlerinin de önceden tecrübe ettiği ve fayda sağladığı şeyle karşı karşıyaydı-demokratik bir devlete geçiş süreci. Orta Doğuda süregelen değişimler muazzam fırsatları da beraberinde getirmektedir. Hukuk egemenliği ve demokrasi yerli halka yetki vererek onların turizm ve biyolojik çeşitliliğin gelişmesi sürecine daha fazla dahil olmaları konusunda bir kapı açacaktır. Şüphe yok ki daha şeffaf bir iş ortamı olacak, daha küçük işletmelere daha fazla destek verilecek ve daha güçlü bir entegrasyon ve işbirliği gözlenecektir.

Orta Doğu bölgesel işbirliği konusunda kültür, tarih ve insanları turizm ve biyolojik çeşitliliğin geliştirilmesi ve artırılması faaliyetlerinin merkezine konumlandırmaya çalışmaktadır. Orta Doğunun bir blok halinde görülmesi yerine farklı gerçekliklere ve zorluklara sahip farklı ülkeler olarak görülmesi gerektiği şeklindeki en fazla baskı yaratan zorluklardan bir tanesi ile ilgili yanlış bir vurgu yapılmasına rağmen, Arap dünyası turizm ve biyolojik çeşitliliğin geliştirilmesi konusunda ulusal GSYH'nin önemli bir kısmına katkı sağlayan birleşmiş bir sektör olarak çaba göstermektedir (WWF, 2007). Kamu ve özel sektörler arasındaki yakın işbirliği Emirliklerin tatil yerlerindeki başarı için kilit hususlardan bir tanesi ve bölgedeki turizm ve biyolojik çeşitlilikte görülen büyümenin artırılması konusunda uygulanan yollardan biri olarak görülmektedir.

Sosyoekonomik, politik, çevresel, güvenliği ilgilendiren ve yasal faktörler

Orta Doğu dünyanın en çok bilinen kültürel mirasına ve önemli turizm merkezlerine ev sahipliği yapmaktadır. Orta Doğu bölgeye her yıl milyonlarca turist çeken zengin tarihi ve canlı kültürü ile dünya çapında ün kazanmıştır. Biyolojik çeşitlilik turizmi tamamladığından ve sektörün gelişmesinde kilit bir unsur olduğundan biyolojik çeşitliliğin bölgedeki önemi konusunda fazla söze gerek yoktur. Turizm gelir elde etmek ve iş imkânı yaratmak konusunda değerli bir kaynaktır öyle ki iyi bir şekilde yönetildiğinde bölgede çevrenin korunması konusunda gösterilen çabaları destekleyebilecek bir kapasiteye sahiptir. Turizmin geleceği bölgedeki biyolojik çeşitliliğin çevredeki doğal güzellikler korunacak şekilde nasıl yönetildiğine bağlıdır. Turizm, gayri safi yurt içi hasılaya katkıda bulunduğu bölgeler ve özellikle de ülkenin ekonomisi açısından böyle bir potansiyele sahiptir.

Orta Doğu devletlerinin çoğu bölgede üzerlerine düşen görevi yerine getirmek adına turizm ve biyolojik çeşitliliğin iyileştirilmesi için adımlar atmışlardır. Sosyo ekonomik açıdan, daha liberal standartlara sahip turizm alanlarının açılması (eskiden standartların çoğu tutuculukla bağlantılıydı), turizm merkezlerine giden ana yolların iyileştirilmesi, Avrupa ülkelerinden daha fazla turist çekilmesi, var olan turistlerin ve turistlerin gelebileceği potansiyel ülkelerin değerlendirilmesi ve Orta Doğunun yurt dışında tanıtılması önemlidir. Pazarlama politikaları birçok yol izlenerek geliştirilmekte ve uygulanmaktadır: istikrar ve güvenliğe dayalı bir imaj oluşturulması, turizm yatırımcıları açısından imajın yükseltilmesi, hizmetin iyileştirilmesi ve eğlence faaliyetlerine, restoranlara, alışveriş ve turlara erişim. Bölgede çevresel açıdan turizmin ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir olarak geliştirilmesi konusundaki düzenlemeler dünyaya gösterilmeye çalışılmaktadır.

Birçok bölgede meydana gelen siyasi huzursuzluklardan dolayı turistler genellikle kişisel sağlık ve güvenlik tehditleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu nedenle, turizmin ve biyolojik çeşitliliğin geliştirilmesi açısından politika ve güvenliğe büyük önem verilmesi gerekmektedir. Batılılar Arapları aşırı tutucu olarak görmüştür. Ancak gençler bu senaryoyu elektronik medya sayesinde değiştirmiş, yeni bir ilgi oluşmuştur. Dünyadaki politikacılar bugün yeni bir umutla Orta Doğuya odaklanmaktadır (Rahman, 2011). Arap Baharı hareketi ile Orta Doğu bugün Batı dünyasına hukuk egemenliği

ve demokrasiye daha açık bir şekilde tanıtılmaktadır (Rahman, 2011). Bu nedenle, güvenlik ve politikaya olan ilginin turizm ve biyolojik çeşitlilikteki gelişmeyi hızlandırması beklenmektedir. Ayrıca, suçun, hastalıkların ve kazaların engellenmesi adına ulusal ve bölgesel düzeyde yeni politikalar uygulanmaktadır.

Bahsedeceğimiz diğer faktör yasal faktörlerdir. Turizmle direkt ya da dolaylı olarak ilgilenen uluslararası organizasyonlardan oluşan, çevre, miras, ticaret, işçi ilişkileri ve ulaşım odaklanan uluslararası düzeyde turizm politikası ve planlaması oluşturmak adına önemli bir kurumsal çerçeve ortaya koyulmuştur. Ayrıca, turizm konusunda uluslararası düzenlemeler ile ilgili önemli bir gelişme kaydedilmiştir öyle ki kapsam olarak genellikle küresel olduğu düşünülmeyen düzenlemeler bir takım ülkeler arasında çoğunlukla bölgesel düzeyde olan bir takım düzenlemeler ortaya koyulmasına neden olmuştur.

Orta Doğu turizm ve biyolojik çeşitliliğin kalkınması anlamında uluslararası çerçeveye sadıktır (UNWTO, 2011b). Sadece ülkeler değil tüm bölge türlerin, mirasın korunması ve çevresel bozulmanın engellenmesi için adımlar atmıştır. Devletler ve özel sektör ulaşımı ulusal düzeyde takip etmekte ve seyahat edenler için ulaşım sistemlerini desteklemektedir. Uluslararası hava, otoyol bağlantılarına ve demiryolu bağlantılarına son derece büyük bir önem verilmektedir. Maliyetler, erişim kolaylığı, güvenilirlik ve güvenlik yasal faktörler açısından gittikçe daha önemli bir hal almaktadır (UNWTO, 2010). Ayrıca bölgesel planlamada turizm kalkınması açısından önem teşkil eden doğal ve yapay faktörler dikkate alınmakta ve mümkün olan yerlerde bir bölgede bulunan popüler turizm merkezleri arasında bağlantı sağlanmaktadır.

Dünyadaki tüketicilerin ve endüstrinin bölgeye karşı olan tutum ve davranışları

Orta Doğudaki ülkelerin son iki yılda ve özellikle 2010 yılında düzenlenen birçok etkinlikle sürdürülebilir turizme gösterdiği ilginin vurgulanması önemlidir. Dünya Turizm Organizasyonunun Orta Doğu Komisyonunun 34. Toplantısı 22-23 Haziran tarihleri arasında Sana'da (Yemen) yapıldı ve gündeminde yeşil ekonomi, turizm ve biyolojik çeşitlilik vardı. 2010 yılında, Orta Doğudaki ST-EP projesi Yemen'de başlatılmıştır, bir MDG-F projesi Mısır'da başlatılmıştır ve bölgede üç teknik işbirliği projesi uygulanmıştır.

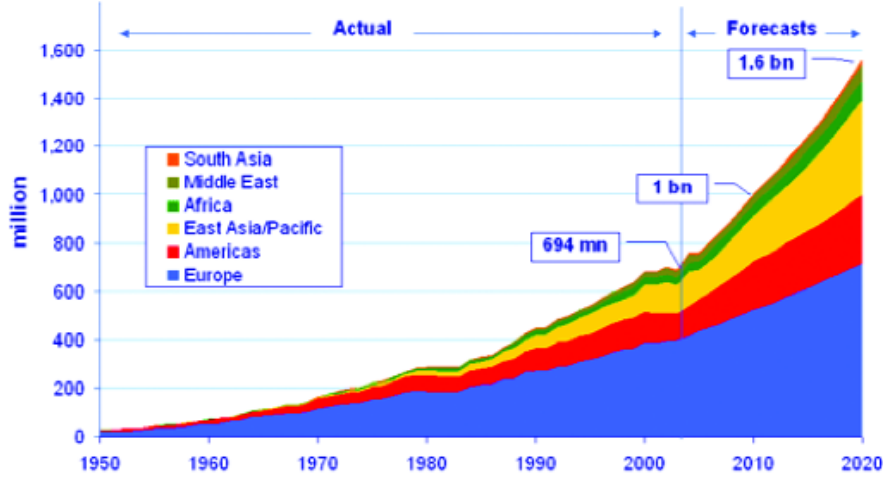
10-12 Ekim 2010 tarihinde, UNWTO, Maskat'ta Umman Sultanlığı Turizm Bakanlığı ve Uluslararası Sorumlu Turizm Merkezi ile işbirliği içinde sürdürülebilir turizmin tanıtılması amacıyla Turizm Merkezlerinde Sorumlu Turizm konulu uluslararası bir konferans düzenlemiştir. 22-24 Kasım 2010 tarihinde Abu Dabi'de (Birleşik Arap Emirlikleri) düzenlenen Dünyada Yeşil Turizm Konferansı çevre ve sürdürülebilir turizm arasındaki bağlantıyı ortaya koymuştur (UNWTO, 2011b). Diğer yandan, Aralık 2010 tarihinde Arap ülkelerinin turizmdeki rekabet gücünün artırılması amacıyla UNWTO ve Arap Ülkeleri Teşkilatı ve Arap Turizm Organizasyonu arasındaki artan işbirliği çerçevesinde Trablus, Libya'da bölgesel bir çalıştay düzenlenmiştir (a.g.e.).

2011 Dünya Turizm Gününün ana temasını turizmin aracı olduğu dünya insanları ve kültürleri arasındaki etkileşim oluşturmuştur: Turizm – Kültürler Arası Bağ. Mısır, 2011 Dünya Turizm Gününün resmi kutlamalarına ev sahipliği yapma onuruna nail olmuştur. Dünya Turizm Günü bu son derece önemli ekonomik sektör ve onun dünya çapındaki ve özellikle Mısır'daki sosyal, ekonomik ve çevresel refaha olan katkısı ile ilgili dünya genelindeki bilincin artırılması açısından mükemmel bir fırsattır. Asvan'daki WTD faaliyetleri esnasında, 2011 teması çerçevesinde lider kamu ve özel turizm paydaşlarının, akademik çevrelerin ve medyanın dünyada hoşgörü, saygı ve anlayışın tesis edilmesi konusundaki rolünü tartıştığı Yüksek Düzeyde bir Düşünce Kurulu oluşturulmuştur (UNWTO, 2011b).

Diğer yandan, UNWTO/ATM'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki Turizmin Geleceği üzerine gerçekleştirdiği münazaralar Arap Seyahat Piyasaları (30 Nisan-2 Mayıs) çerçevesinde 30 Nisan 2010 tarihinde Dubai'de yeni bir UNWTO/ATM Forumunun düzenlenmesi için sahne hazırlamıştır. Uzmanlar UNWTO ve ATM forumunun buradaki seyahat ve turizm sektörünün gelişmesinin devam ettirilmesi adına yürütülen bölgesel işbirliği açısından önemli ve olumlu bir katkısı olmasını beklemektedir.

Sonuçlandırılmış olan programlar ve tamamlanmak üzere olan planlar dünyadaki tüketicilerin ve endüstrinin bölgeye karşı olan turizm ve biyolojik çeşitlilik konusundaki tutum ve davranışlarını şekillendirmektedir. Bu isteklilik Şekil 2 ile de ortaya koyulmaktadır.

Şekil 2: 2020 Yılına Kadar Gelen Turist Sayısı

Kaynak: UNWTO, 2011b

Gelecek tek bir varış noktasından ibaret değildir. 2020 yılına yüzümüzü döndüğümüzde, izlenen ve 2020 yılında sonlanan yol boyunca en büyük etkiyi gösterecek olan farklı muhtemel sonuçlar ve bazı kilit faktörler vardır. Orta Doğu'daki seyahat ve turizmin geleceği önemli küresel tetikleyici değişim unsurlarının etkisi altında kalacaktır. Siyasi ve ekonomik güçte meydana gelen değişimler, sosyal ve demografik değişimler, teknolojik ve çevresel faktörler sosyal tutum ve tüketici talebinden kaynak varlığına kadar her şeyi kesinlikle etkileyecektir; bunlar, sektördeki güven ortamına şekil verecek ve tüm dünyada devlet politikası ve düzenlemelerinde itici güç olacaktır. Ayrıca, turizm alanlarının, konaklama, ulaşım, ürün geliştirme politikasının geliştirilmesi ve Orta Doğu bölgesinde turizm ve biyolojik çeşitlilik alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin eylemleri dünyadaki tüketici ve endüstrinin bölgeye karşı olan tutum ve davranışları açısından son derece önemlidir.

SON SÖZ

Bu çalışmada Orta Doğu bölgesinin turizmdeki gelişmenin biyolojik çeşitliliğin korunması ve tatil yerlerindeki yerli halkın refahı açısından ortaya koyduğu tehditlerle en kısa zamanda ilgilenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, yerli halkın ve özel sektörlerin de ulusal ve bölgesel düzeyde devletle birlikte çalışması bölgedeki turizm, biyolojik çeşitlilik ve kültürel etkinliklerin sürekli olarak geliştirilmesi konusunda yapılan bölgesel işbirliği açısından olumlu bir etki ortaya koyacaktır. Aslında, turizm ve biyolojik çeşitlilik açısından talebi ve arzı oluşturan faktörlerin belirlenmesi önemlidir. Bu faktörlerin sınıflandırılmasında ulusal ve bölgesel çalıştayların ve uluslararası konferansların önemi son derece büyüktür.

En fazla gelişme potansiyeline sahip olan turizm merkezlerinin belirlenmesi ve bunlara yardımcı olunması açısından ulusal ve bölgesel düzeyde planlama yapılması son derece önemlidir. Yerel düzeyde sürdürülebilir turizm bölgeler, merkezi hükümet ve özel aktörler arasında olması gereken ortaklığın uygulanması açısından ulusal düzeyde tutarlı bir yaklaşım izlenmesini gerektirmektedir. Bölgesel turizm kalkınmasındaki hedefler ve ulusal stratejik hedefler de birbiriyle bütünlük içerisinde olmalıdır.

Referanslar

APEC (2010), "Sharing Information on Trends, Issues and Solutions on Ecotourism", submitted by World Tourism Organization (UNWTO), in the Asia-Pacific Economic Cooperation Ecotourism Conference, Sendai, Japan, 16 September 2010.

ECOT (2010), "Tourism and Biodiversity: Natural Allies?", Contours (Newsletter of the Ecumenical Coalition of Tourism), 20(3), October, 2010.

Gammon, S., and Robinson, T. (2003), "Sport and Tourism: A Conceptual Framework", Journal of Sport Tourism, 8(1): 21-26.

GFF (2007), "The Future of Travel and Tourism in the Middle East - A Vision to 2020 A global perspective on the industry's challenges in the region", prepared by Global Futures and Foresights, available at: www.thegff.com/Publisher/File.aspx?id=14985, accessed on 7 February 2012.

Gibson, H. J., Willming, C., and Holdnak, A. (2003), "Small-scale Event Sport Tourism: Fans as Tourists", *Tourism Manage*, 24: 181-190.

Rahman, Tareque S. (2011), "Arab Bishwer Ganatantra", *The Daily Ittefaq*, 30 May 2011.

Reinecke, W. H. (1998), *Global Public Policy: Governing without Government?* Washington DC: Brookings.

Shaw, M. (1999), "The Political Meaning of Global Change", *International Politics*, 36: 419-424.

UNWTO (2010), "Tourism and Biodiversity – Achieving Common Goals Towards Sustainability", Madrid, Spain.

UNWTO (2011a), SDT (Sustainable Development of Tourism) E-Bulletin, 19, February, 2011.

UNWTO (2011b): UNWTO Annual Report 2010 A year of recovery.

USAID (2005): USAID and Sustainable Tourism: Meeting Development Objectives.

WWF (2007), "Global Trends in Coastal Tourism", by Honey, M., and Krantz, D., for Marine Program, World Wildlife Fund, Washington DC, December 2007.

Dr. Jackie GOODWAY

Fiziksel Aktivite ve Eğitim Hizmetleri

Ohio Devlet Üniversitesi, ABD

GENÇLİK ÇAĞINDA SPORUN DESTEKLENMESİ İLE ERKEN YAŞLARDA FİZİKSEL OKUR YAZARLIK GELİŞİMİ

***Hareket eksikliği tüm insanların sağlığını kötü yönde etkilemekte,
hareket ve yöntemsel fiziksel egzersiz ise sağlığı korumakta ve sürdürmektedir.***
Plato

Gözünüzde canlandırın...

Bir grup küçük çocuk dışarıda olmanın verdiği coşkuyla koşarak ve bağrıışarak oyun alanına çıkıyor. İki küçük kız çocuğu el ele tutuşarak oyun alanının etrafında gezinmeye başlıyor, bir kaç erkek çocuk ise bir ağaca taş atıyor. İki kilolu çocuk ise kenarda oturup diğer çocukların oyun oynamasını izliyor. Bu manzara bir oyun alanındaki tipik günlük manzaradır. Genellikle küçük çocukların doğal olarak nasıl koşacaklarını, zıplayacaklarını veya ellerindeki bir şeyleri fırlatacaklarını bildiklerini düşünürüz, ancak bu çocuklukta kritik motor beceriler için geçerli değildir. Gösterilen hareket şekilleri tüm çocuklarda aynı değildir. Bu resme daha dikkatli bakarsak, bir kız çocuğunun kollarını bacaklarının tersi yönde sallayarak kolay ve ritmik bir hareketle sekerek dolaştığını görürüz. Bu esnada, arkadaşı sağ dizi ve sağ kolunu birlikte yukarı kaldırarak tek taraflı bir hareket yapmaktadır, sol tarafı sadece adım atmakta, hiç zıplamamaktadır (sekmemektedir). Erkekler baktığımızda ise bir çocuk elindeki taşları yanlamasına bir duruş, kol bacak pozisyonu ve açık kol pozisyonu ile görece uzak bir mesafeden ağaca doğru fırlatmaktadır. Bunun aksine, diğer çocuk iki ayağı da açık pozisyonda yüzü ağaca dönük şekilde ve baskın koluyla doğrama hareketi yaparak dengesiz bir "doğra fırlat" hareketi yapmaktadır; fırlattığı taş yalnızca birkaç adım uzağa gitmektedir. Yapılan bu analizden bu çocukların hareket gelişimleri ve hareket yetkinliklerinin farklı olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Peki, küçük çocuklar motor becerileri nasıl öğreniyor? Hangi faktörler motor gelişimlerini etkiliyor? Erken çocukluk döneminde kazanılan bu önemli temel motor beceriler gençlik döneminde yapılan spor faaliyetleri ve ömür boyu devam edecek fiziksel aktivite ve sağlık koşulları üzerinde nasıl bir etki sahibi oluyor?

Dünya Çapındaki Obezite Salgını Fiziksel Aktiviteye Olan İlgili Arttırıyor

Yetişkinler ve çocuklardaki obezite seviyelerinin birbirine benzer oldukları konusunda tüm dünyada gelişen bir endişe bulunmaktadır. Dünya çapındaki obezite seviyesi 1980 yılından bu yana iki kattan fazla artış göstermiştir. 2008 yılında 20 yaş ve üzeri 1.5 milyar fazla kilolu yetişkin bulunuyordu, bu rakamın 200 milyonunu obez erkekler, 300 milyonunu ise obez kadınlar oluşturuyordu (Dünya Sağlık Örgütü [WHO], 2011a). WHO (2011a) dünya nüfusunun %65'inin fazla kilo ve obezitenin zayıf insanlardan daha fazla kişiyi öldürdüğü ülkelerde yaşadığını ve bu nedenle obezitenin büyük bir küresel sağlık problemi olduğunu ifade etmektedir. Bu problem yalnızca yetişkinlerle sınırlı değildir; 2010 yılında tüm dünyada beş yaşın altında fazla kilolu çocukların sayısı yaklaşık 43 milyon olarak kaydedilmiştir. Bunun bir sonucu olarak, dünyanın ilgisi obezite ve kronik hastalığın azaltılması amacıyla fiziksel aktivitenin öneminin vurgulanmasına

yoğunlaşmıştır. Buna rağmen fiziksel hareketsizlik küresel ölümlerde dördüncü risk faktörü olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2011b). Fiziksel hareketsizlik seviyeleri tüm dünyada bir çok ülkede yükselmekte ve dünya nüfusunun sağlık koşullarında önemli etkilere sahip olmaktadır. WHO, temel olarak genel nüfus seviyesinde fiziksel aktivite yoluyla kronik hastalığın engellenmesi amacıyla Sağlık için Küresel Fiziksel Aktivite Önerileri'ni (2011b) geliştirmiştir. Bu önerilerin asıl hedef kitlesi, özellikle böylesi önerilerin gelişmediği düşük ve orta gelirli ülkelerde, ulusal seviyedeki politika yapıcılardır.

Fiziksel aktivite ve motor beceri gelişimini ve bu faktörlerin gençlerin aktif oldukları birincil alan olan spora katılımlarını nasıl etkilediğini gelişimsel açıdan ele almamız gerekmektedir. Tüm dünyada çocukluk ve ergenlik çağındaki fiziksel aktivite seviyelerinin düşük olduğu ve yeni nesil çocukların diğer jenerasyonlara oranla daha az aktif ve daha kilolu olduğu konusunda çok sayıda kanıt bulunmaktadır (WHO, 2011a; 2011b, 2011c). Ancak bu eğilimlerin uzun süreli etkileri göz önünde bulundurulmamaktadır. ABD'de yüksek fiziksel hareketsizlik seviyeleri ve çocukluk obezitesi nedeniyle, şu anda çocukluk çağındaki bulunan jenerasyonun beklenen yaşam süresinin ebeveynlerinden kısa olduğu ilk jenerasyon olduğu ifade edilmektedir.

Genç çocukların obez olmadıkları ve yüksek derecede aktif oldukları düşünülebilir. Ancak, okul öncesi yaşta çocuklarda bile, geçen bir kaç on yılda ABD'deki obezite oranları 2-5 yaş arası çocukların yüzde 10'undan fazlasının obez kabul edildiği bir seviyeye yükselmiştir (Ogden & Carroll, 2010). Aynı zamanda bu küçük çocuklardaki fiziksel aktivite seviyeleri de düşüş göstermiştir (Pate, McIver, Dowda, Brown & Addy, 2008; Reilly, 2010). Son zamanlarda elde edilen bulgular küçük çocukların günün büyük bir bölümünü (genellikle yüzde 80) hareketsiz olarak geçirdiklerini ve günün çok küçük bir kısmında (yüzde 3) orta ve yüksek seviyede sağlığa faydalı fiziksel aktivite (MVPA) içerisinde olduklarını göstermektedir (Pate ve diğerleri, 2008; Reilly, 2010). Erkek çocuklar kızlara oranla daha yüksek fiziksel aktivite seviyelerine sahip olma eğilimi gösterse de, her iki seviye de düşüktür (Finn, Johannsen, & Specker, 2002; Pate ve diğerleri, 2008). Buna ek olarak çocuklar büyüdükçe MVPA düşmektedir (Jackson ve diğerleri, 2003).

"Ekran başında geçirilen süre" fiziksel aktivitedeki düşüşün en büyük suçlusu olarak tanımlanmıştır. "Ekran başında geçirilen süre" çocuğun televizyon ve DVD izlemesi, video oyun oynaması, bilgisayar ve internet başına olması ve telefon üzerinde mesajlaşma ve sosyalleşmesini içermektedir. Ekran başında geçirilen sürelerin daha uzun olduğu çocukların daha düşük fiziksel aktivite göstermesi anlamlıdır (Durant, Thompson, Johnson, & Baranowski, 1996; Pate ve diğerleri, 2008). Aynı zamanda çocukların fiziksel aktivite seviyelerinin Batı ülkelerinde zamanlarının çoğunu harcadıkları çocuk bakım merkezlerinin uyguladıkları politikaların etkisinde olduğuna da dikkat edilmesi gerekmektedir (Dowda, Pate, Trost, Almeida, & Sirard, 2004; Kaphingst & Story, 2009).

Farklı gelir seviyelerinden çocuklar arasında farklılıklar bulunmaktadır ve fiziksel hareketsizlik düşük gelirli okul öncesi çocuklar arasında orantısız bir şekilde daha yüksektir. Pediatrik Beslenme Takip Sistemi'ne göre (PedNSS, 2009), ABD'deki düşük gelirli 3.7 milyon çocuğun (2-4 yaş) yaklaşık üçte biri obez ya da fazla kiloludur (CDC, 2011). Aynı zamanda aile gelir seviyesi düşüştükçe bu çocukların fiziksel açıdan hareketsiz olması daha olası hale gelmektedir (USDHHS, 1996, 2004). Bu özellikle ABD'deki Afrikalı Amerikalılar ve İspanyol kökenli çocuklar için geçerlidir (USDHHS, 1996, 2004). Yazının ilerleyen bölümlerinde bu konuya değinilecektir.

Çocukluk obezitesi ve fiziksel hareketsizlik yönündeki bu eğilimler çocuklarda diyabet ve yüksek tansiyon gibi ek sağlık problemleri risklerini arttırmaları ve erken gelişme yıllarında zararlı olacak sosyal ve davranışsal problemlerin katalizörleri olarak rol almaları nedeniyle kamu sağlığı ve insanlık açısından yüksek derecede önem teşkil etmektedir (Ward, 2010). Plato'nun bundan seneler önce söylediği gibi, fiziksel hareketsizlik insanların sağlık koşullarını bozmakta, bazı fiziksel aktivite türleri ise bu koşulları iyileştirmektedir. Bununla birlikte, dünyamızda yaşayan çocukların, çocukluk yılların doğal bir parçası olarak fiziksel aktivite, aktif oyun ve sporlara katılma hakkı bulunmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, fiziksel açıdan okur yazar olma hakkına sahiptirler. Bu bilgilerin ışığında, ABD ve diğer ülkelerdeki ulusal gruplar ve WHO gibi küresel gruplar çocukluk obezitesi ve kronik hastalığı azaltma aracı olarak fiziksel faaliyetleri artırma yönünde uygulanacak sistemli stratejilerin önemini vurgulamıştır. WHO şu öneride bulunmaktadır: "Tüm sektörler ve tüm seviyelerdeki hükümetler, uluslararası ortaklar, sivil toplum, sivil toplum örgütleri ve özel sektörün sağlıklı ortamlar oluşturma ve fiziksel faaliyetin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunma konusunda üstlenecekleri kritik roller bulunmaktadır" (WHO, 2011b). Bugüne kadar tüm dünyada çocuklar ve yetişkinlerdeki okuma yazma oranlarının

yükseltilmesi için çabaladık, peki fiziksel okur yazarlık nedir? Çocuklukta fiziksel aktivite nasıl geliştirilir ve bunu etkileyen faktörler nelerdir? Hangi kanıtlanmış programlar küçük çocuklarda fiziksel okur yazarlık, fiziksel aktivite ve motor becerileri geliştirebilir? Bunları detaylıca incelemek için çocuklarda yeni geliştirilen motor becerileri ve temel motor becerileri gelişiminin (FMS) spor ve fiziksel aktivite üzerindeki etkilerine daha yakından bakmamız gerekmektedir. Bunu yapmadan önce, çocuklar için fiziksel aktivite konusundaki küresel ve ulusal önerilere kısaca değinilecektir.

Küresel ve Ulusal Fiziksel Aktivite Kılavuzları

Çoğu Batı ülkesi çocuklar için ulusal fiziksel aktivite kılavuzları oluşturmaktadır. Ancak dünya çapında hazırlanmış kılavuzların büyük bir bölümünü yansıtmaması nedeniyle WHO (2011b) kılavuzları seçilmiştir. WHO (2011b) şu yorumda bulunmaktadır: "Tüm çocuklar ve gençlerin günlük temelde aile, okul ve topluluk aktiviteleri bağlamında oyun, spor, ulaşım, rekreasyon, beden eğitimi ya da planlı egzersizin bir parçası olarak fiziksel açıdan aktif olmaları gerekmektedir" (sayfa 18). Diğer ülkelerin çoğunda olduğu gibi, çocuklar ve gençlerin sağlıklı bir kardiyorespiratuvar ve metabolik risk profiline sahip olmalarına yardımcı olmak için günde 60 dakika orta ve yüksek seviyeli fiziksel aktivite (MVPA) önerilmektedir (WHO, 2011b, sayfa 19). Buna ek olarak, çocukların kas gücünü önemli ölçüde iyileştirmek üzere haftada 2-3 defa kas güçlendirici faaliyetlere katılması gerekmektedir. Bu aktivite yapılandırılmamış olmalı ve oyun alanındaki aletlerde oynamak ya da ağaca tırmanmak gibi oyun aktivitelerinin bir parçası olmalıdır.

Bildiğim kadarıyla ABD –5 yaş arası çocuklar için ulusal fiziksel aktivite kılavuzlarının geliştirildiği tek ülkedir. Bu "Aktif Start" kılavuzları şu öneride bulunmaktadır: "Tüm çocuklar doğumdan beş yaşına kadar hareket becerilerini ve temel sağlık koşullarını geliştiren günlük fiziksel aktiviteye katılmalıdır" (NASPE, 2009). Kılavuzlar üç yaş grubuna ayrılmıştır: bebekler (doğumdan yürüme çağına kadar), yürüme çağındaki çocuklar (1-3 yaş) ve okul öncesi çocuklar (3-5 yaş). Her bir yaş grubu için yapılandırılmış ve yapılandırılmamış fiziksel aktivitenin, motor beceri gelişiminin, emniyetli hareket ortamlarının geliştirilmesi ve bakıcıların bilgilendirilmesi ve faaliyete dahil edilmesiyle ilgili beş kılavuz bulunmaktadır. Aşağıda sadece okul öncesi çocuklar için kılavuzlar özetlenmektedir ancak kılavuzların tamamı, destekleyici belgeler ve hareket önerileri oldukça değerlidir, bu belgelere Spor ve Beden Eğitimi Ulusal Birliği'nden ulaşılabilir (2009):

Okul öncesi çocukların yapması gerekenler:

- Her gün en az 60 dakika yapılandırılmış fiziksel aktivitede bulunmak (kılavuz 1).
- Her gün en az 60 dakika – birkaç saate kadar – yapılandırılmamış fiziksel aktivitede bulunmak ve uyku dışında 60 dakikadan uzun süre hareketsiz kalmamak (kılavuz 2).
- Gelecekteki motor beceriler ve fiziksel aktivite için yapı taşı olacak temel motor becerilerinde yetkinlik kazanmak (kılavuz 3).
- Büyük kas aktiviteleri gerçekleştirmek için önerilen emniyet standartlarını karşılayan ya da bunların üzerine çıkan kapalı ve açık alanlarda bulunmak (kılavuz 4).
- Okul öncesi çocukların sağlığı ve genel durumlardan sorumlu bakıcılar ve ebeveynler fiziksel aktivitenin öneminin kavranması ve yapılandırılmış ve yapılandırılmamış fiziksel aktivite olanaklarının sağlanmasıyla hareket becerilerinin desteklenmesinden sorumludur (kılavuz 5).

Spor ve Beden Eğitimi Ulusal Birliği izni ile yeniden basılmıştır.

Fiziksel Açıdan Okur Yazar Çocuk Yetiştirmek

Fiziksel okur yazarlık "ömür boyu bireysel olarak uygun seviyede fiziksel aktivite sürdürme konusunda motivasyon, özgüven, fiziksel yetkinlik, kavrayış ve bilgi sahibi olmak" şeklinde açıklanabilir (Whitehead, 2010). Erken yaşlarda hareket yetkinliği geliştirmek oldukça önemlidir; çocukların fiziksel okur yazarlıklarını geliştirme konusunda yeterli olanaklara sahip olmaması hayatlarında yıkıcı sonuçlara neden olabilir (Whitehead, 2010). Dünya Sağlık Örgütü gibi ben de tüm çocuklara hayatlarının erken safhasında fiziksel okur yazarlık geliştirmeleri için gerekli destek ve kaynakların sunulması gerektiğine inanıyorum. Motor yetkinliğin geliştirilmesi ve fiziksel aktivite fırsatları fiziksel açıdan okur yazar olmak için gerekli unsurlardır. Ancak fiziksel okur yazarlık bundan çok daha fazlasını içermektedir, bu kavramın daha detaylı açıklaması için Whitehead'e (2010) başvurabilirsiniz. Bu yazıda öncelikle temel motor becerilerin (FMS) fiziksel aktivite ve spor katılımı açısından önemini inceleyeceğiz. Bu bölümde, FMS gelişimdeki cinsiyet farklılıklarını ve en hassas ve muhtaç çocukların FMS gelişiminde yaşanan gecikmeleri ele alacağız. Daha sonrasında ise FMS yetkinliği ve fiziksel aktivite üzerinde etkisi bulunan motor beceri programları çeşitlerini açıklayacağız.

Temel Motor Becerilerin Önemi

Çocukların erken yaşlarda kazanmaya başladığı en önemli beceri setlerinden biri FMS yetkinliğidir (Gallahue, Ozmun & Goodway, 2012). FMS gelecekteki fiziksel aktivite ve spor faaliyetlerinin yapı taşlarıdır ve okur yazarlıktaki alfabe öğrenimine denk kabul edilmektedir. FMS lokomotor ve manipülasyon becerileri olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Lokomotor becerileri koşma, zıplama, hoplama, sıçrama, kayma, hızla koşma ve sekme gibi beceriler, yani çocuğun vücudun bir noktadan diğerine hareket ettirdiği becerilerdir. Manipülasyon becerileri (aynı zamanda obje kontrol becerileri de denmektedir) ise fırlatma, yakalama, tekmeleme, objeye havada vurma, duran objeye vurma, yuvarlama ve zıplatma gibi becerilerdir, top ya da sopa gibi bir objenin manipülasyonunu içermektedir (Gallahue ve diğerleri, 2012). Motor gelişimiyle ilgilenen bilim adamları motor becerilerin kazanılması için dağ metaforunu kullanmaktadır, çocukların motor gelişimini temsil eden dağı tırmanmaları gerekmektedir. Çok sayıda önemli motor gelişim modeli FMS'nin kritik derecede önemli olduğunu ve motor gelişimi dağına tırmanmada temel (Gallahue ve diğerleri, 2012; Seefeldt, 1982) veya üs (Clark & Metcalfe, 2003) görevi gördüğünü ifade etmektedir.

Ardışık Motor Gelişimi Modeli

Seefeldt (1980) bir dağ ya da piramit şeklini alan en erken motor gelişim modellerinden birini önermiştir. Bu dört aşamalı ardışık yaklaşımda çocukluk "Refleksleri ve Reaksiyonları" piramidin tabanıdır ve tüm gelecek hareket becerileri için temel oluşturmaktadır. Bu temele dayanarak, küçük çocuklar koşma ve fırlatma gibi lokomotor ve manipülasyon becerilerini içeren FMS'ler geliştirirler. Bu modelin kendine özgü bölümü FMS sonrasında "Uzmanlık Bariyeridir". Seefeldt FMS'de temel yetkinlik gelişiminin gelecek sporlar ve oyunlar için bir ön koşul olduğunu ve FMS'nin alfabe eşdeğer olduğunu ileri sürmüştür. Yani, temel yetkinlik derecesinde koşamayan, obje fırlatıp yakalayamayan bir çocuğun bu becerilere ihtiyaç duyulan sporlarda başarılı bir şekilde yer alması olası değildir. Seefeldt erken yaşlardaki temel FMS yetkinlik gelişiminin çocuğun dağın daha yukarı seviyelerine tırmanması ve yetkinlikle spor, oyun ve dans aktivitelerine katılması için gerekli olduğunu belirtmiştir. FMS yetkinliğinin kazanılması çocukların modelde yer alan son iki aşamaya ilerlemesine olanak tanımaktadır, "Geçiş Becerileri" (örn. mini futbol ve mini beysbol gibi geçiş sporları) ve "Özel Spor Becerileri ve Dans" genellikle çocukluğun orta döneminde veya ergenlikte gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle bu model erken çocukluk yıllarının ömür boyu spor ve diğer fiziksel aktivitelerle katılım için gerekli FMS hareket yetkinliğinin gelişimindeki önemini vurgulamaktadır. Diğer bir deyişle, çocuklar FMS'de yetkinlik geliştirmese, gençlik yıllarında spor faaliyetlerinde yer alma olasılıkları da düşük olmaktadır.

Motor Gelişim Dağı Modeli

Clark ve Metcalfe (2002) motor becerilerin ömür boyu gelişimini anlamak amacıyla metaforik bir yöntem olarak altı aşamalı "Motor Gelişim Dağı" modelini geliştirmiştir. Bu model doğrusal olmayan yönlerde kendi kendini organize eden çoklu gelişim sistemlerinin dinamik sistemler çerçevesine dayanmaktadır. Clark ve Metcalfe dağ tepesine doğru ilerlemenin kişilerin rota boyunca deneyimledikleri olaylar ve sınırlamalara özel olduğunu ifade etmiştir. Seefeldt'e benzer olarak bu modelin ilk iki aşaması bağımsız yürüme ve kendi kendine yemek yeme davranışlarının başlangıcında sonlanan gönüllü hareketlere dönüşen refleksler ve reaksiyonlardan oluşan "Refleksif" dönem ve "Preadapte" dönemden oluşmaktadır. Modelin üçüncü aşaması "temel hareket" aşamasıdır. Diğer modelde olduğu gibi bu FMS'ler de daha sonraki hareketler için kilit yapı taşları olarak görülmektedir. Clark ve Metcalfe FMS'yi dağın "üssü" olarak görmüş ve daha sonraki "motor becerilerinin" temelini oluşturduğunu ifade etmiştir (s. 17). Dağda yukarı doğru çıktıkça çocuklar FMS'leri "Bağlama Özel" ortamlara uygulamaya başlamaktadır; obje fırlatma becerisi kriket veya Amerikan futbolu sporlarında uygulanabilir ve sonuç olarak, uygun deneyimlerle, çocuklar "Beceriklilik" (dağın zirvesi) geliştirebilir. Diğer modellerden farklı olarak Clark ve Metcalfe hiçbir bireyin çok çeşitli faaliyetlerde becerikli olmayacağını ileri sürmektedir. Örneğin, ileri seviyede profesyonel olan bir jimnastikçi iyi bir voleybol oyuncusu olmayabilir. Bu nedenle dağın farklı "zirveleri" vardır (farklı sporlar veya aktiviteler), her bir zirve farklı yüksekliktedir ve bireylerin farklı aktivitelerde farklı beceriklilik seviyelerine sahip olacağı fikrini yansıtmaktadır. Clark ve Metcalfe aynı zamanda erken çocukluk döneminin yaklaşık yedi yaşına kadar geniş bir FMS tabanı oluşturmada önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu beceriler geliştirilirse, çocuklar motor gelişim dağının "üssünde" iyi konumlandırılabilir ve yeterli ve uygun deneyimlerle farklı dağ zirvelerine doğru (sporlar ve fiziksel aktiviteler) yol alabilir. Bu nedenle, FMS gençlik yıllarında spor faaliyetlerine ve ömür boyu fiziksel aktivitelerle katılım konusunda oldukça önemlidir.

Kum Saati Motor Gelişim Modeli

Gallahue, Ozmun & Goodway (2012) motor gelişim süreçlerini açıklamak için "kum saati" kullanmıştır. Kum saatinde dökülen kumlar, kalıtsal miras (genetik) ve çevreden etkilendikleri için motor becerilerin gelişimini temsil etmektedir.

Kumlar kum saatinin tabanına düştükçe, yukarıda açıklanan iki modele benzer şekilde ömür boyu motor gelişimi aşamaları ve evrelerini oluşturmaktadır. Yukarıda açıklanan modellere benzer şekilde, refleksif hareket aşaması ilk aşamadır, sonrasında bebeğin baş ve gövde kontrolü, kontrollü obje tutma ve emekleme ve sürünme hareketlerinde uzmanlaşma gibi çeşitli temel hareket şekilleri geliştirdiği ilkel hareket aşaması gelmektedir. Sonrasında çocuklar erken çocukluk/ilk okul yıllarında temel hareket aşamasına geçerler. Bu aşama çocukların beşinci ve son aşama için yapı taşları oluşturan çeşitli FMS'lerde hareket potansiyellerini deneyimledikleri ve keşfettikleri dönemdir. Özel hareket becerisi aşaması isimli son aşamada spor ve oyunlarda olduğu gibi daha karmaşık hareket becerileri düzeltilmekte ve hareketlerde uzmanlaşmaktadır. Beceri edinme hızı ve boyutundaki farklılıklar çok çeşitli çevresel ve biyolojik faktörlerin bir sonucudur.

Spiral Katılım-Sonlanma Modeli

Bundan kısa bir süre önce David Stodden ve diğer meslektaşlarıyla birlikte fiziksel aktivite katılım-sonlanma spiral modelini geliştirdik (Stodden ve diğerleri 2008; Stodden & Goodway, 2007). Bu model FMS yetkinliği ve ömür boyu fiziksel aktivite davranışları arasında dinamik ve karşılıklı bir ilişkinin olduğunu ileri sürmektedir. Erken yaşlardaki fiziksel aktivite olanakları FMS edinimi şeklinde motor beceri yetkinliklerinin gelişimine neden olabilir. Birincil FMS gelişimi seviyelerindeki farklılıklar en yakın çevre, yapılandırılmış beden eğitimi, sosyo-ekonomik durum, ailesel etkiler ve iklim gibi çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Bu nedenle küçük çocukların farklı fiziksel aktivite ve FMS seviyeleri göstereceği hipotezi öne sürülmektedir.

Çocuklar orta çocukluk dönemi ve ergenliğe geçiş yaptığında, fiziksel aktivite ve motor beceri yetkinliği arasındaki ilişkinin daha önemli olacağına ve güçleneceğine inanıyoruz. Orta çocukluk dönemi ve ergenlikte, yüksek motor beceri yetkinlik seviyeleri çeşitli fiziksel aktiviteler, sporlar ve oyunlara katılım konusunda daha fazla opsiyon sağlayacaktır. Daha yüksek seviyede motor beceri yetkinliği bulunan çocukların daha yüksek seviyede fiziksel aktiviteleri seçeceğini bekliyoruz. Zaman içerisinde algıladıkları motor yetkinlik daha güçlü (sporda iyi olduklarının farkında olacaklar) ve fiziksel form seviyeleri de daha iyi olacaktır. Tüm bu faktörlerin arasındaki etkileşim spor ve fiziksel aktivitelere pozitif spiral katılım ile sonuçlanmakta ve çocuklar spor ve fiziksel aktivitelere yüksek oranda katılmaktadır.

Bunun aksi ise daha az becerikli (motor becerisi olmayan) çocuklar için geçerlidir. Bu daha az becerikli çocuklar daha düşük seviyelerde fiziksel aktivitelerde yer alacaktır. Zaman içerisinde arkadaşlarına bakarak motor becerilerinin olmadığını göreceklere ve bu nedenle algılanan motor yetkinliği seviyeleri düşük olacak (sporda iyi olmadıklarının farkında olacaklar) ve daha az aktif oldukları için fiziksel form seviyeleri de düşük olacaktır. Tüm bu faktörlerin arasındaki etkileşim spor ve fiziksel aktivitelere negatif spiral katılım ile sonuçlanmaktadır. Tercih şansları olduğunda bu çocuklar hareketsiz kalacak ve herhangi bir spor ya da fiziksel aktiviteye katılmada bulunmamayı tercih edecektir. Çocuklar ilk okuldan ergenlik yaşlarına geçtiklerinde, pozitif ve negatif katılım/sonlanma sonuçları çocukların aktivite ve spora katılım seviyelerinde belirgin bir fark yaratacaktır. Pozitif spiral katılımda bulunan ve düzenli spor yapan çocuklar kendilerini "hareketli" göreceklere ve muhtemelen sağlıklı bir yetişkinliğe doğru ilerleyecektir. Ancak negatif spiral katılımda bulunan çocuklar hareketsiz kalmakta, spor yapmamakta ve muhtemelen fazla kilolu ya da obez olmaktadır. Bu çocukların daha yüksek diyabet ve kalp hastalıkları seviyeleri bulunan sağlıksız yetişkinler olmaları çok muhtemeldir.

Sonuç olarak, bu dört model erken çocukluk yıllarında FMS gelişiminin önemini ve FMS yetkinliğinin ömür boyu fiziksel aktivite ve spora katılım oranını nasıl etkilediğini göstermektedir. Peki bu FMS'ler nasıl gelişmektedir? FMS motor yetkinliğini geliştirmek için ne yapılabilir? Yazının bir sonraki bölümünde bu sorulara yanıt vermeyi umut ediyorum.

Ardışık Temel Motor Beceri Gelişimi

Oyun alanındaki çocuklara baktığımızda, çocuklar aynı şekilde koşuyor, bir şeyler fırlatıyor ve zıplıyor gibi görünür. Ancak dikkatlice bakıldığında, aynı yaşta çocukların motor becerilerini farklı şekillerde gösterdikleri görülmektedir (Gallahue ve diğerleri, 2012). Küçük bir çocuk sabit bir "doğru ve fırlat" hareketi gösterebilir, bir kız çocuğu aynı el ve ayak kombinasyonu ile adım atıp bir obje fırlatabilir ve başka bir çocuk açık kol ve bacak pozisyonuyla kendisini zorlayarak fırlatma hareketi yapabilir. Motor gelişim literatüründe kaynaklar çocukların FMS'leri doğal olarak uzman şekilde uygulamadıklarını göstermektedir, etkisiz ve sabit olmayan performans şekilleriyle başlayan ortak bir hareketler dizisi şeklinde ilerleme kaydetmektedirler. Yeterli pratik ve geri bildirim ile çocuklar daha profesyonel performans şekilleri ve spor ve oyunlarda kullanacakları bu becerileri sürekli olarak uygulama yetileri geliştirmektedir (Gallahue ve diğerleri, 2012; Stodden ve diğerleri, 2008; Stodden & Goodway, 2007). Motor gelişimi alanındaki araştırmalar beceri

başına 3-5 gelişim aşaması arasında bir yerde on adet FMS gelişim sekansı (Seefeldt & Haubenstricker, 1982) tanımlamıştır. Tablo 1 ve 2'de bu gelişimsel sekanslar açıklanmaktadır (daha detaylı açıklama için bkz. Gallahue ve diğerleri, 2012). Bu gelişim sekanslarını bilinmesi öğretmene belirli bir çocuk için gelişimsel açıdan uygun olan fiziksel aktivite türleri hakkında bilgi verme açısından önemlidir. Bu aşamalar aynı zamanda çocuğun ortaya çıkmakta olan FMS yetkinliğinin değerlendirilmesini de sağlamaktadır.

FMS'de Cinsiyet Farklılıkları

Hem kızlar hem de erkekler aynı motor beceri gelişim sekansından geçmektedir. Ancak okul öncesi yaşlardan başlamak üzere FMS performansında cinsiyet farklılıkları gözlemlenebilir (Seefeldt & Haubenstricker, 1982; Thomas & French, 1985). Hem kızlar hem de erkeklerin koşma ve zıplama gibi lokomotor becerilerde benzerlikleri bulunmaktadır, ancak erkekler manipülasyon becerilerinde düzenli olarak kızlardan daha iyi performans göstermektedir (Seefeldt & Haubenstricker, 1982; Goodway, Robinson, & Crowe, 2010). Gelişim literatüründe bu duruma yönelik açık bilgiler yoktur, ancak bazı bilim adamları aktif olma, model sahibi olma ve geri bildirim alma konularında eşit olmayan olanaklar gibi sosyo-kültürel faktörler ve güç gibi biyolojik faktörleri işaret etmişlerdir (Thomas & French, 1985). Williams ve diğerleri (1996) cinsiyet farklılıklarının bulunmasının erkeklerin bu becerileri kızlara göre daha fazla pratik yapmaları ve bu nedenle erkeklerin daha profesyonel olmalarının bir sonucu olduğunu belirtmektedir. Manipülasyon becerilerindeki cinsiyet farklılıkları kızların gençlik yıllarında spora katılma konusunda yeterli becerilere sahip olmayacakları konusunda endişeler yaratmaktadır.

Bu cinsiyet farklılıkları dört yaşa kadar küçük çocuklarda ve özellikle muhtaç çocukların büyük bir bölümünde gözlemlenmektedir. Düşük gelirli okul öncesi çocuklarda FMS'ye ilişkin son dönemde elde edilen bilgiler ABD'de etnik köken (Afrikalı/Amerikalı/İspanyol kökenli) ve coğrafi bölgeler açısından lokomotor ve manipülatif beceriler arasında değişen cinsiyet etkileri bulmuştur (Goodway, Robinson, & Crowe, 2010). Meslektaşlarıyla birlikte lokomotor becerilerde sürekli olarak cinsiyet farklılığı tespit etmememize rağmen erkekler kızlara oranla daha iyi manipülasyon becerileri göstermiştir (Goodway & Branta, 2003; Goodway, Crowe, & Ward, 2003; Goodway ve diğerleri, 2010; Robinson & Goodway, 2009). Araştırma literatüründe bu duruma yönelik kesin sebepler bulunmamaktadır, ancak geçen on yılda bu bulgular coğrafi bölge ve etnik köken açısından tutarlı sonuçlar göstermiştir. Lokomotor becerilerin manipülatif becerilere oranla daha filogenetik (nörolojik/genetik faktörlere dayalı) oldukları düşünülmektedir. Lokomotor becerileri pratik etme fırsatı koşma, hızlı koşma ve zıplama hareketleri için yeterli alanın mevcut olmasını gerektirmekte ancak ekipman gerektirmemektedir. Bu nedenle kızlar ve erkekler kendi toplulukları içerisinde lokomotor becerileri gerçekleştirme konusunda eşit fırsatlara sahip olabilir. Ancak bunun aksine, manipülasyon becerilerindeki cinsiyet farklılıklarına getirilebilecek potansiyel açıklamalar farklı ekipman erişimi, rol modeller ve motor beceri uygulama motivasyonu şeklinde yapılabilir. Okul öncesi çocuklarla gerçekleştirdiğim çalışmamdan elde ettiğim anekdotsal yorumlar erkeklerin tipi olarak manipülasyon becerilerinin uygulanmasıyla bağlantılı sözlük ve ekipmanlara kızlara göre daha aşina olduklarını ve belki de önceden kazanılan deneyimlerin bu bulgularda önemli bir rol oynadığını ileri sürmektedir (Goodway ve diğerleri, 2010). FMS'deki cinsiyet farklılıklarına getirilebilecek diğer alternatif açıklamalar, kızların öğrenme ortamında daha sosyal faktörlerden etkilenme eğilimleri (örn. öğretmeni memnun etme, sözlü destek ve gülümseme alma) ve erkeklerin rekabet ve performans ürünüyle motive olmaları olabilir (Garcia, 1994; Garcia & Garcia, 2002).

Dezavantajlı Okul Öncesi Çocuklar FMS Gelişiminde Gecikme Yaşamaktadır

Erken çocukluk yıllarında profesyonel FMS seviyeleri ve fiziksel sağlık seviyeleri gelişimini hızlandıran alışkanlıklar edinmek oldukça önemlidir. Ancak bu bağlamda fırsat eşitsizliği bulunmaktadır. Giderek daha fazla sayıda araştırma dezavantajlı ya da fakir çevrelerden gelen çocukların lokomotor (yüzde 10-17) ve manipülasyon (yüzde 16) becerileri de dahil olmak üzere FMS gelişiminde önemli gecikmeler yaşadığını göstermektedir (Goodway & Branta, 2003; Goodway, Crowe, & Ward, 2003; Goodway, ve diğerleri, 2010; Hamilton ve diğerleri, 1999; Robinson & Goodway, 2009). Bu coğrafi bölge ve kentsel ve kırsal çevreler açısından Afrikalı Amerikalı ve İspanyol çocuklar için geçerlidir (Goodway & Branta, 2003; Goodway ve diğerleri, 2003; Goodway, ve diğerleri, 2010; Hamilton ve diğerleri, 1999; Robinson & Goodway, 2009). Head Start bölgesinden gelen çocukların FMS (N=275) seviyesini konu alan büyük ölçekli bir çalışmada, test edilen tüm çocukların yüzde 85-92'sinde gelişim gecikmesi tespit edilmiştir (Goodway, ve diğerleri, 2010). Yukarıdaki bulgulara benzer şekilde, kızlar ve erkeklerin lokomotor becerilerinde de gecikme vardır ancak kızlardaki manipülasyon becerileri erkeklere oranla çok daha kötüdür. Erkeklerin becerilerinin gecikmiş olması ancak kızların becerilerinin çok daha geçilmiş olması önemli bir konudur (Goodway, ve diğerleri, 2010). Ergenlik çağına kadar bu popülasyondaki kızların tüm çocuklar

ve gençler arasında en düşük fiziksel aktivite seviyelerine sahip olması kaçınılmazdır (USDHH, 1996; 2004). Araştırma bulgularından açıkça anlaşılacağı üzere, çok sayıda dezavantajlı okul öncesi çocuğun FMS gelişimi gecikmiştir ve rapor edilen gecikmelerin onarılması için motor becerisi müdahalesi gerektirmektedir.

Dezavantajlı çocukların motor becerilerinde gecikme yaşanmasına yanıt oluşturacak çok az kanıt bulunmaktadır. Ancak bir arkadaşımın gerçekleştirdiği niteliksel bir çalışma (Goodway & Smith, 2005) şunu göstermiştir: "Dezavantajlı kent topluluklarında, çocuğun fiziksel aktiviteye katılma ve motor yetkinlik ve fiziksel okur yazarlık geliştirme becerilerini etkileyen temel bariyerler bulunmaktadır". Tespit edilen faktörler şunlardır: Dış çevre, iç çevre, yoksulluk etkisi, kültürel değerler ve inançlar, aile dinamiklerinin doğası. Riskli topluluklardaki çocukların oyun oynayacakları yerler yoktur. Parklar ve çocuklar çeteler, uyuşturucu ve silahla doludur ve yalnızca birkaç çocuğun oyun oynayabileceği bir arka bahçesi vardır. Ev ortamında ise tipik olarak küçük bir alanda çok sayıda çocuk ve yetişkin yaşamaktadır, bu nedenle ev içindeki karmaşayı kontrol etmek için atılan ilk adım televizyon ya da video oyunlarının açılması ve çocukların hareketsiz davranışlara alıştırılmasıdır. Yoksulluk, çocuklarına bakmak için asgari ücret ödenen bir kaç işte birden çalışması nedeniyle annenin eve uğramaması ve çocuğun spor kurslarına kaydedilmesi için yeterli paranın olmaması gibi çocuk gelişimini tüm yönlerden etkileyen baskın bir faktördür. Ulaşım sıkıntısı da çocukların spor ve aktivite deneyimlerine erişimini engelleyen diğer bir faktördür. Dezavantajlı çocukların ebeveynleri fiziksel aktivitenin önemli olduğunu bilmekte, çocuklarının gelişiminde önemli bir rol oynadığını kabul etmektedir, ancak çevrelerindeki çok sayıda engel nedeniyle spor ve fiziksel aktivitelere erişim sağlayamamaktadırlar. Bu nedenle politika yapımcıların bu koşulları hak etmeyen küçük çocuklara fiziksel aktivite deneyimleri sağlayabilecek yöntemler aramaları ve tüm dezavantajlı ailelere spor ve fiziksel aktivitelere erişim sağlama fırsatı sunacak yerel, bölgesel ve ulusal politikalar uygulamaları gerekmektedir.

Motor Beceri Eğitiminin Dezavantajlı Çocukların FMS Gelişimindeki Etkileri

Benim de aralarında bulunduğum çok sayıda bilimadamı motor beceri müdahalesinin dezavantajlı okul öncesi çocukların FMS gelişimi üzerindeki etkilerini araştırmaya başlamıştır. Bu çalışmalar motor gelişimi açısından gecikme yaşamış okul öncesi çocukların iyi tasarlanmış ve yapılandırılmış motor beceri eğitimleri alması halinde FMS seviyelerinde önemli gelişmeler yaşandığını ve bu gecikmeleri telafi ettiğini göstermektedir (Goodway & Branta, 2003; Goodway ve diğerleri, 2003; Hamilton ve diğerleri, 1999; Martin, Rudisill, & Hastie, 2009; Robinson & Goodway, 2009). Bu programların zaman çizelgesi seans başına 30-45 dakika ile 8-12 hafta (16-24 ders) arasındadır. Bu programların büyük bir çoğunluğu, bazıları lokomotor beceriler içerse de, manipülasyon becerilerine yoğunlaşmıştır. Motor beceri eğitimleri vermek için çok çeşitli eğitim yaklaşımları kullanılmıştır: 1) doğrudan eğitim (Connor-Kuntz & Dummer, 1996; Goodway & Branta, 2003; Goodway, ve diğerleri, 2003); 2) yeterlilik motivasyon iklimi (Martin, ve diğerleri, 2009; Robinson & Goodway, 2009; Valentini & Rudisill, 2004 ve 3) öğretmenler olarak ebeveynler (Hamilton, ve diğerleri, 1999).

"Doğrudan eğitim" öğretmenin dersin her bir unsuru hakkında talimatlar verdiği, yerine getirilecek görevi açıkça tarif ettiği ve gösterdiği ve çocukların da buna uygun şekilde yanıt verdiği öğretmen yönetiminde ilerleyen bir yaklaşım içermektedir. "Yeterlilik motivasyon iklimi" (MMC) öğretmenin ders unsurlarını planladığı, ancak çocukların tercihlerine göre görevler ve aktiviteleri seçebildiği daha öğrenci merkezli bir yaklaşım içermektedir (Valentini & Rudisill, 2004; Robinson & Goodway, 2009). MMC dersleri altı "HEDEF" yapı temelinde planlanmaktadır; HEDEF şunları ifade etmektedir: Görev, Yetki, Ödül, Gruplandırma, Değerlendirme, Süre (detaylı açıklama için bkz. Valentini, Rudisill & Goodway, 1999). MMC yaklaşımı ardındaki fikir eğitici iklimin öğrencilerin görevlere katılma ve kendi öğrenme hızlarını düzenleme motivasyonunu desteklemesidir. "Öğretmenler olarak ebeveynler" lider bir öğretmen dersleri planlar ve ders uygulaması esnasında yardımcı bir rol üstlenirken, ebeveynleri çocuklarına FMS eğitimi verme konusunda eğitmektedir (Hamilton ve diğerleri, 1999).

Yukarıda açıklanan tüm motor beceri müdahale yaklaşımları dezavantajlı okul öncesi çocukların FMS yetkinliklerini etkilemede önemli ölçüde başarılı olmuştur. Bu programların bir çoğu çocukların kayıt oldukları devlet destekli okul öncesi programlarda verilmiştir. Tüm bu programlarda maksimum pratik olanağı ve yüksek kaliteli eğitimler verilmiştir. Yeterli ekipman sağlanmıştır ve görevler çocuğun kendi gelişim ihtiyaçlarına göre bireyselleştirilmiştir. Çoğu durumda, gelişim değişiklikleri yüzde 10-15 seviyesinden yüzde 60-80 seviyesine kadar değişmektedir (Goodway & Branta, 2003; Goodway, ve diğerleri, 2003; Goodway, ve diğerleri, 2010; Hamilton ve diğerleri, 1999; Robinson & Goodway, 2009).

Yukarıda belirtilen çalışmalardan bazı genel çıkarımlarda bulunulabilir: 1) dezavantajlı okul öncesi çocukların motor beceri gelişimi gecikmektedir ve müdahale gerektirmektedir; 2) yapılandırılmış ve gelişimsel açıdan uygun motor beceri

eğitimleri ile çocuklar daha önceki gecikmeleri kapatacak şekilde FMS gelişiminde önemli ve genellikle büyük kazanımlar elde edebilir; ve 3) fiziksel aktivite olanaklarının genellikle desteklenmediği ve oyuna endeksli olduğu tipik okul öncesi müfredatına göre eğitim gören kontrol gruplarındaki çocukların FMS gelişiminde iyileşme olmamıştır. Diğer bir deyişle bu programlardaki mevcut eğitim uygulamaları bu çocukların ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Çocuklar ergen ve yetişkin olduklarında fiziksel açıdan aktif olmak için gerekli becerilere sahip olmayacağından, bu durumun uzun vadede etkileri olacaktır; demografik koşullar (fakir Afrikalı Amerikalı ve İspanyol kökenliler) ergenlik ve yetişkinlik çağlarında en düşük fiziksel aktivite ve en yüksek obezite seviyelerine sahip olmaktadır (USDHHS, 1996;2004).

Gençlikte Spor ve Fiziksel Aktivite

Gençlikte spor faaliyeti tüm dünyada çok sayıda çocuğun hayatında büyük bir yer kaplamaktadır ve çocukların fiziksel aktivitelere katıldığı birincil aşamadır. Gençlikte spor sahada futbol topu peşinde koşan dört yaşında çocuklardan, sıkı antrenman yapan ve kendi spor dalında uzmanlaşmak için hali hazırda 6 yıldır çalışmalarına devam eden, haftada 400 saat çalışan 10 yaşında bir jimnastikçiye, lise futbol takımındaki 110 kilo ağırlığındaki defans oyuncusuna ve kata yapan bir dövüş sanatları sporcusuna kadar çeşitli formlara bürünmektedir. Gençlikte spor kavramını ele alan tarifteki temel felsefi yaklaşımlardan biri elit rekabetçi spor yaklaşımıdır. Ancak çocukluk obezitesi ve fiziksel hareketsizlikte yaşanan artışın bir sonucu olarak ikinci yaklaşım olan kamu sağlığı ve gençlerin gelişimi yaklaşımının daha çok dikkate alınması ve vurgulanması gerektiğine inanıyorum.

Elit rekabetçi spor modelinin hedefi elit seviyede rekabetçi sporcular yaratmaktır. Bu yaklaşımda ana fikir en yetenekli genç sporcuları tespit etmek ve desteklemek amacıyla geniş çocuk gruplarını spora yönlendirmektir. Bu yaklaşımın odak noktası yüksek seviyede beceri geliştirmek ve en yetenekli çocuklara odaklanmaktır. Genellikle tek bir spor yaklaşımı uygulanmakta ve genç sporcular maksimum spor performansı elde etmek üzere yoğun bir çalışmayla yalnızca tek bir spor dalında faaliyet göstermektedir. Rekabete giren ve bir takımda oynayanlar en yetenekli çocuklardır, daha az yetenekli çocuklar ya takımdan çıkartılır ya da yedek oyuncu yapılırlar. Bu yaklaşımın en temel hedeflerinden biri milli takıma girmek ve dünya şampiyonaları veya Olimpiyatlarda yarışmaktır. Tüm dünyada çok sayıda ülke elit genç sporcuları tespit etmek, eğitmek ve desteklemek amacıyla sıkı politikalar uygulamaktadır. Peki daha az yetenekli çocuklara ne oluyor?

Ben gençlikte spor olgusu konusundaki en önemli yaklaşımın kamu sağlığı ve gençlikte gelişim yaklaşımı olduğuna inanıyorum. Çocukluk obezitesi ve fiziksel hareketsizlik vakalarının salgın boyutlara varacak şekilde yükselmesiyle, kamu sağlığında sorumlu kişiler de düzenli fiziksel aktiviteyi desteklemenin bir yolu olarak dikkatlerini gençlikte spor kavramına yöneltmişlerdir. Bu bağlamda, gençlikte spor faaliyetlerinin hedefi çocuklara çocukluk ve ergenlik çağında düzenli spor ve fiziksel aktivitelere katılımı bulunma isteğini aşılayacak beceri, bilgi ve davranış şekilleri kazandırmaktır. Bu yaklaşımla bağlantılı olarak, gençlerin gelişimiyle ilgilenenlerin sporu çocukta dürüstlük, çaba, sportmenlik ve görevde kararlılık gibi pozitif karakter özelliklerinin gelişimine odaklanmak için bir araç olarak kullanılmaktadır. Buna ek olarak, bu yaklaşım pozitif spor deneyimi ile iletişim, ekip çalışması ve anlaşmazlıkların çözümü gibi yaşam boyunca sürdürülecek becerileri desteklemektedir. Bu yaklaşımda hedef çocukları erken yaşta farklı sporlara yönlendirmek, motor ve sosyal/iletişim becerilerini geliştirdiklerini pozitif deneyimler sunmak ve çocuklukta ergenliğe ve yetişkinliğe geçerken spor faaliyetlerini sürdürmelerine yardımcı olmaktır. Bu nedenle spor diğer hedeflere ulaşmak için bir yöntem ya da araç olarak kullanılmaktadır. Kilit nokta kitlesel katılımıdır ve en fakir topluluklar da dahil olmak üzere tüm çocukların spor yapması önem teşkil etmektedir. Bazı ülkelerde bu bağlamda gençlerin spor faaliyetlerini desteklemek üzere oluşturulan iyi sistemler ve politikalar mevcuttur. ABD'de en fakir ailelerin spor erişimi çok düşük seviyededir, çünkü gençler için oluşturulan spor faaliyetlerinin çoğu yüksek maliyetlere sahiptir. ABD'deki farklı spor sistemleri ve bu sistemlerin tüm çocukların fiziksel aktiviteleri için kullanılma potansiyellerini ele alalım.

ABD'deki gençlikte spor sistemleri beş ana gruba ayrılabilir. Çocukların en büyük bölümü (yüzde 45) Küçükler Beysbol Ligi gibi kurum temelli sporlarda yer almaktadır. Kulüp sporu jimnastik ve parkur ve saha sporları gibi belirli dallarda ülkenin elit sporcularını yetiştiriyor olsa da, gençlerin spora katılımındaki payı ancak yüzde 5 seviyesindedir. ABD'de hem kurum hem de kulüp sporlarına katılım maliyeti oldukça yüksektir ve en fakir çocuklar genellikle bu sporlardan faydalanamamaktadır. Çeşitli formlarda rekreasyonel spor gençlerin katılımının ancak yüzde 30'unu oluşturmaktadır ve şehirler ve YMCA'lar tarafından sunulan spor programlarından oluşmaktadır. Bu spor türü diğer ikisinden daha ucuzdur ancak şehir bütçeleri kesildiğinde, bu teşvikli spor programları da azalmaktadır. Okul içi spor okul günlerinde okullarda yapılan spordur ve katılımın yüzde 10'unu oluşturur. Son olarak çocukların yüzde 12'si farklı okullardan spor takımlarının

birbirleriyle yarıştıkları okullar arası spor oluşumundan sağlanmaktadır. Bu spor takımları genellikle daha az becerikli oyuncuları dışarıda bırakmakta ve yalnızca iyi sporcular müsabakalara katılmaktadır. Bu farklı yaklaşımlardan her birinde, çocuklar ve gençlerin spor ve fiziksel aktivitelere daha fazla dahil edilmesi amacıyla yerel ve ulusal politikalar oluşturulması ve geliştirilmesi açısından büyük potansiyel bulunmaktadır.

Sonuçlar

Dünya çocuklarının karşı karşıya olduğu çok sayıda problem bulunmaktadır, ancak fazla kilo/obezite ve fiziksel hareketsizlik en önemli sorunlardan ikisini oluşturmaktadır. Dünya nüfusunun yarıdan fazlası (yüzde 65) fazla kilo ve obezitenin zayıf insanlardan daha çok kişinin ölümüne yol açtığı ülkelerde yaşamaktadır ve fiziksel hareketsizlik küresel ölüm oranlarında en önemli dördüncü risk faktörü olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2011a, 2011b). Çocukların fiziksel olarak aktif olması ve gençlikte spor faaliyetlerine katılması için temel motor beceri yetkinliğinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ancak en fakir segmentlerdeki çocuklar erken çocukluk yıllarına motor becerilerinde yaşanan gelişimsel gecikmelerle başlamaktadır. Oyun oynayacak emniyetli yerlere erişim sağlayamama, fiziksel açıdan aktif olamama ve gençlikte spor faaliyetlerine katılamama, şehirlerde yaşadığımız en yaygın sorunlardır. Küresel eyleme ihtiyaç duyulduğu ve ülkelerin tüm çocuklar için fiziksel aktivite spor katılımını destekleyen politikalar ve çevreler geliştirmesi gerektiği gözle görülür bir gerçektir.

Referanslar

Hastalık Kontrol Merkezleri (2011). Düşük gelirli okul öncesi çocuklarda obezite.

<http://www.cdc.gov/obesity/downloads/PedNSSFactSheet.pdf> adresinden alınmıştır. 5 Mart 2012.

Clark, J. E., & Metcalfe, J. S. (2002). Motor gelişim dağı: Bir metafor. In. J.

E. Clark & J. H. Humphrey (Editörler), Motor Gelişimi: Araştırma ve İnceleme: Cilt 2 (s. 163-187). Reston, VA: NASPE Publications.

Conner-Kuntz, F., Dummer, G. (1996). Müfredatla eğitim: Okul öncesi çocuklar için dille zenginleştirilmiş beden eğitimi. Üç ayda bir yayınlanan Uyarlanmış Fiziksel Aktivite, 13, 302-315.

Dowda, M., Pate, R. R., Trost, S. G., Almeida, M. J., & Sirard, J. R. (2004). Okul öncesi politikalar ve uygulamaların çocukların fiziksel aktiviteleri üzerindeki etkisi. Kamu Sağlığı Bülteni, 29(3), 183-196.

Durant, R. H., Thompson, W. O., Johnson, M., & Baranowski, T. (1996). Televizyon izleme ve fiziksel aktivite ile 5-6 yaş çocukların vücut bileşimi arasındaki ilişki. Pediatrik Egzersiz Bilimi, 8, 15-26.

Finn, K., Johannsen N., & Specker, B. (2002). Okul öncesi çocuklarda fiziksel aktivite ile ilişkili faktörler. Pediatri, 140, 81-85.

Garcia, C. (1994). Temel motor becerilerinin öğrenimi esnasında küçük çocuklarda etkileşim konusunda cinsiyet farklılıkları. Üç ayda bir yayınlanan Egzersiz ve Spor Araştırması, 65, 213-225.

Garcia, C. & Garcia, L. (2002). Fırlatma becerisindeki gelişimsel değişikliklerin incelenmesi. In. J. E. Clark & J. H. Humphrey (Editörler), Motor Gelişimi: Araştırma ve İnceleme: Cilt 2 (s. 62-95). Reston, VA: NASPE Publications.

Goodway, J. D., & Smith, D. W. (2005). Tüm çocukların sağlığının korunması: Risk grubu programlarına giren okul öncesi çocuklar için aktif bir yaşam tarzı oluşturma önündeki engeller. Aile ve Toplum Sağlığı, 28, 142-155.

Gallahue, D.L., Ozmun, J.C., & Goodway, J. D. (2012). Motor Gelişimi Kavramak: Bebekler, çocuklar, ergenler ve yetişkinler (7. baskı). Boston: McGraw-Hill.

Goodway, J. D. & Branta, C. F. (2003). Motor beceri müdahalesinin dezavantajlı okul öncesi çocukların temel motor beceri gelişimi üzerindeki etkisi. Üç ayda bir yayınlanan Egzersiz ve Spor Araştırması, 74, 36-47.

Goodway, J. D., Crowe, H., & Ward, P. (2003). Motor beceri eğitiminin temel motor beceri gelişimi üzerindeki etkileri. Üç ayda bir yayınlanan Uyarlanmış Fiziksel Aktivite, 20, 298-314.

Goodway, J.D., Robinson, L. E., & Crowe, H. (2010). Etnik açıdan farklı ve dezavantajlı okul öncesi çocukların temel motor beceri gelişimindeki gecikmeler. Üç ayda bir yayınlanan Egzersiz ve Spor Araştırması, 81, 17-25.

Hamilton, M., Goodway, J. D., & Haubenstricker, J. (1999). Risk grubundaki okul öncesi çocuklar için motor beceri programında ebeveyn destekli eğitim. Üç ayda bir yayınlanan Uyarlanmış Fiziksel Aktivite, 16, 415-426.

Jackson, D. M., Reilly, J. J., Kelly, L. A., Montgomery, C., Grant, S., & Paton, J. Y. (2003).

3-4 yaş çocuklardan oluşan temsili bir örnekte objektif olarak ölçülmüş fiziksel aktivite. Obezite Araştırması, 11(3), 420-425.

Kaphingst, K. M., & Story, M. (2009). Obezitenin engellenmesinde kullanılmayan bir düzenleme olarak çocuk bakımı: ABD'de okul öncesi çocuklar için beslenme, fiziksel aktivite ve yöntem kullanımına ilişkin devlet çocuk bakım kuruluşu ruhsatlandırma düzenlemeleri. Kronik Hastalığın Engellenmesi: Kamu sağlığı araştırması, pratik ve politika. 6(1), 1-13.

Martin, E. H., Rudisill, M. E. & Hastie, P., (2009). Doğal beden eğitimi düzenlemesinde uzmanlık motivasyon iklimi motor beceri müdahalesinin etkinliği. Beden Eğitimi ve Spor Pedagojisi, 14, 227- 240.

Spor ve Beden Eğitimi Ulusal Birliği (2009). Akti Başlangıç: Doğumdan beş yaşına kadar çocuklar için fiziksel aktivite kılavuzları (2. baskı). Oxon Hill, MD: AAHPERD Publications.

Ogden, C., & Carroll, M. (2010). Çocuklar ve ergenler arasında obezitenin yeri: ABD, 1963 – 1965 ve 2007 - 2008 arası eğilimler. NCHS Sağlık E-İstatistikleri. http://www.cdc.gov/nchs/data/hestat/obesity_child_07_08/obesity_child_07_08.htm adresinden alınmıştır.

Pate, R. R., McIver, K., Dowda, M., Brown, W. H., & Addy, C (2008). Okul öncesi çocuklarda doğrudan gözlemlenen fiziksel aktivite seviyeleri. Okul Sağlığı Bülteni, 78,(8), 434-444.

Reilly, J. J. (2010). Çocuk bakımında okul öncesi çocuklarda objektif olarak ölçülen düşük fiziksel aktivite seviyeleri. Spor ve Egzersizde Tıp ve Bilim, 42, 502-507.

Robinson, L. E., & Goodway, J. D. (2009). Risk altında bulunan okul öncesi çocuklarda eğitim iklimleri. Bölüm 1: obje kontrolü becerisi gelişimi. Üç ayda bir yayınlanan Egzersiz ve Spor Araştırması, 80, 533-542.

Seefeldt, V. (1980). Motor beceri kazanımında uygulanan isteklilik kavramı. In R. A.

Magill, M. J. Ash, & F. L. Smoll (Editörler), Sporda Çocuk. Champaign, IL: İnsan Kinetikleri.

Seefeldt, V., & Haubenstricker, J. (1982). Şekiller, aşamalar veya evreler: Gelişimsel hareket araştırması için analitik model. In J.A.S. Kelso & J.E. Clark (Editörler). Hareket Kontrolü ve Koordinasyon Gelişimi, s. 309-318. New York: Wiley.

Stodden, D. F. & Goodway, J. D (2007). Motor beceri gelişimi ve fiziksel aktivite arasındaki dinamik ilişki. Beden Eğitimi, Rekreasyon ve Dans Bülteni, 78, 33-49.

Stodden, D. F., Goodway, J. D., Langendorfer, S. J., Robertson, M. A., Rudisill, M. E., Garcia, C., & Garcia L. E. (2008). Motor beceri yetkinliğinin fiziksel aktivite üzerindeki rolüne ilişkin gelişimsel bakış açısı: Gelişmekte olan bir ilişki. Quest, 60, 290-306.

Thomas, J. R., & French, K. E. (1985). Motor performansında yaş grupları arasında cinsiyet farklılıkları: Meta-analiz. Psikolojik Bülten, 98, 260-282.

ABD Sağlık ve İnsani Hizmetler Departmanı. (1996). Fiziksel aktivite ve sağlık: Surgeon General Raporu. Atlanta, GA: Hastalık Kontrol ve Engelleme Merkezi.

USDHH, 1994; 2004)

ABD Sağlık ve İnsani Hizmetler Departmanı (USDHHS). (2004) Fiziksel Aktivite ve Form. <http://www.healthypeople.gov/data/2010prog/focus22/PhysicalFitnessPR.pdf> adresinden alınmıştır.

Valentini, N. C., & Rudisill, M. E., (2004). Engellilik hali bulunan ve bulunmayan çocukların uzmanlık iklimi eğitimi ve motor beceri gelişimi. Üç ayda bir yayınlanan Uyarlanmış Fiziksel Aktivite, 21, 330-347.

Valentini, N. C., Rudisill, M., & Goodway, J. D. (1999). Uzmanlık ikliminin beden eğitimine dahil edilmesi: Gelişimsel açıdan uygundur. Beden Eğitimi, Rekreasyon ve Dans Bülteni, 7, 28-32.

Williams, K., Haywood, K. M., and Painter, M. A. (1996). Kolla fırlatma hareketinde cinsiyet farklılıkları üzerindeki çevresel ve biyolojik etkiler: Baskın ve baskın olmayan kolla fırlatma hareketleri. Beden Eğitimi ve Fiziksel Aktivitede Kadın, 5, 29-48.

Ward, D. S., Vaughn, A., McWilliams, C., & Hales, D. (2010). Çocuk bakımında fiziksel aktivitenin artırılması için müdahaleler. Spor ve Egzersizde Tıp ve Bilim, 42, 526-534.

Whitehead, M.E. (2010). Yaşam boyu fiziksel okur yazarlık: Routledge: London & New York.

Dünya Sağlık Örgütü (2011a) Obezite ve aşırı kilo özeti.

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/index.html> adresinden alınmıştır. 15 Mart 2012.

Dünya Sağlık Örgütü (2011b) Sağlık için küresel fiziksel aktivite önerileri.

<http://www.who.int/dietphysicalactivity/leaflet-physical-activity-recommendations.pdf> adresinden alınmıştır . 17 Mart 2012.

Dünya Sağlık Örgütü (Eylül, 2011c). Fiziksel aktivite hakkında 10 gerçek.

http://www.who.int/features/factfiles/physical_activity/en/ adresinden alınmıştır. 5 Mart 2012.

Prof.Dr. Carmen de JONG
Dağcılık Merkezi, Savoy Üniversitesi,
Fransa

KÜRESEL DEĞİŞİM ÇAĞINDA TURİZMDE VE KIŞ SPORU MERKEZLERİNDE BİYOÇEŞİTLİLİK YÖNETİMİ

Turizm ve kış sporu tesislerinde biyoçeşitlilik ve çevre yönetimi, sadece iklim değişiklikleri açısından değil aynı zamanda iklim değişikliklerine uyum ve altyapısal gelişmeler açısından da önemli bir zorluk teşkil etmekte. Global değişimin Alplerdeki turizm üzerindeki etkilerini ve Alplerdeki turizmin global değişim üzerindeki etkileri hakkında kapsamlı, birçok bilim dalını içinde barındıran bir bilgi birikimi geliştirmek ve bu birikimi, Orta Doğu ile Asya'da yeni yeni faaliyete geçen kayak merkezlerine aktarmak oldukça önemlidir. Aynı zamanda mevcut baskı altındaki yeni gelişen kayak tesislerinin yaşadıkları deneyimler, geleneksel tesislerde göz önüne alınmalıdır. Alplerde halen, mevzuatların ve yönetim stratejilerinin büyük oranda kayak endüstrisinin, siyasetçilerin ve modern uzmanların tekelinde olması nedeniyle bilim adamlarına ve Avrupa direktiflerinin uygulanmasıyla denetlenmesine bu süreçte çok az yer var. Şaşırtıcı olansa, biyoçeşitliliğin turizm üzerindeki etkilerinin kapsamı ve biyoçeşitliliğin yönetilmesine karşı duyulan ihtiyaç konusundaki bilincin gelişmemiş olması. Aynı şekilde, ekonomik maliyetler ve yönetim sınırları da etkin bir şekilde hesaba katılmamıştır. Kış sporlarındaki ve turizmdeki mekanikleşme seviyesine ne kadar yüksek olursa çevre üzerindeki etkileri de o kadar güçlü, telafi maliyetleri de o kadar yüksek olur. Bilim adamlarının görevi, bu kısır döngüyü kırarak yolun önünü açmak olmalı.

1. Küresel Değişimin ve turizmin zorlukları

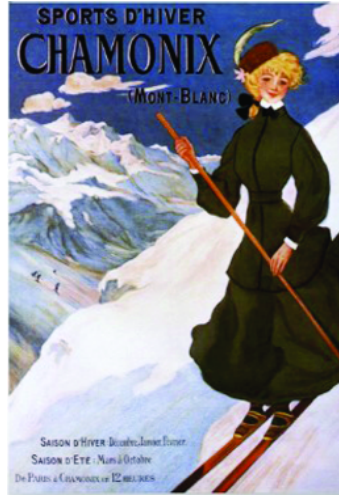
1.1. Alpler

Kış turizmi, 1900'lü yıllarda zengin üst sınıfa hitap eden bir spor etkinliği olarak Alplerde ortaya çıktı ve 1960'lı yıllardan sonra kitlelere hitap eden bir spor etkinliği haline geldi. Yüzyılın sonunda Fransa'da, özel "train de neige" (ya da kar treniyle) turistler Paris'ten doğrudan Lyon'a ve Alplerdeki diğer farklı seyahat noktalarına gitti. Chamonix (Mont Blanc) oldukça popüler bir tercihti. Chamonix tanıtımlarında bölgenin 3 aylık kış (Aralıktan Şubat) ve 8 aylık yaz (Marttan Ekim) turizmi olanağı sunduğunun ön plana çıktığı düşünülürse burada bu turizm gelişmesi özellikle ilgi çekicidir (Şekil 1). 1905'te Paris'ten Chamonix'e ulaşmak en az 12 saat sürüyordu. İsviçre'deki St. Moritz ise benzer şekilde elit kesime hitap eden bir kayak merkeziydi. 1918'den kalan resimler, bölgeyi "yumuşak turizm" cenneti olarak tasvir ediyor ve ülkenin bir ucundan bir uçuna kayılabileceğini ve tahta, atlı kızaklarla gezilebileceğini gösteriyordu.

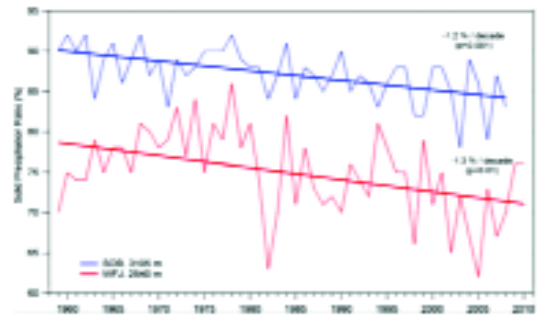
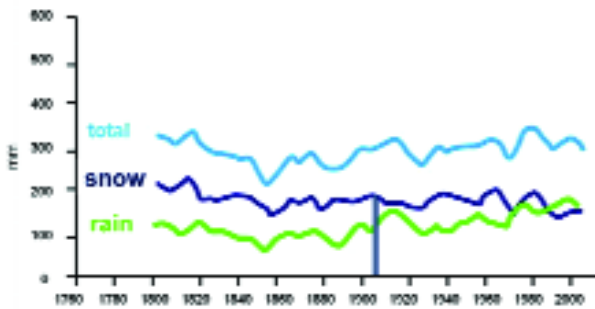
Kayak turizmi geliştiğinde kar yağışı kış mevsiminin kesin gözüyle bakılan unsuruydu ve kar yüksekliği fazlaydı. Ancak geçmişle bugünü karşılaştırmakta kullanılabilecek az sayıda uzun vadeli meteorolojik ölçüm alanı kayak merkezlerinde mevcuttur. Bu gibi ölçüm istasyonlarında biri, Avusturya'nın Kitzbühel kayak merkezinde 1800'den beri mevcut olup hem 1760 m yükseklikteki ünlü Hahnenkamm'da hem de 790 m yükseklikteki Kitzbühel Vadisinde yer almaktadır (Şekil 2a). Alçaktaki istasyon, değişen yağmur ve kar (sıvı ve katı) oranları nedeniyle yağış miktarının geçirdiği evrimi analiz etmek açısından oldukça uygundur. 1800'ler tutulan ilk kayıtlardan 2003'e kadar olan zamanda kar kalınlığı, durmadan azaldı ve özellikle 1980'lerin ortasından itibaren bu azalma şiddetlendi. Karın yerini giderek artan miktarda yağmur

almaya başladı ve 1920'den beri yaşanan dalgalı ama daimi genel yağış miktarı seyri göz önüne alındığında, 1800'den günümüze kadar, % 66 kar, % 34 yağmur olan oranlar yerini % 50 kar, % 50 yağmur oranlarına bıraktı (Şekil 2a). Bu değişikliğin ana sebebi, 0°C eğişi civarında karın yerini yağmura bırakmasına neden olan yükselen sıcaklık dereceleridir.

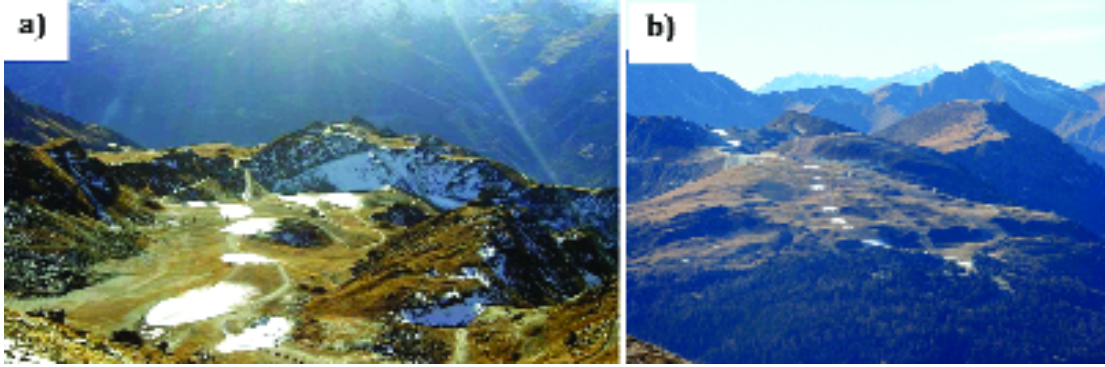
Avusturya'daki Sonnblick gözlem evinde (3105 m yükseklikte), yüksek bölgelerde bile, 1960'lardan beri katı yağış (kar) miktarı yüzdesinde ciddi bir azalma görülmüş olup 1980'lerden beri bu azalma İsviçre'deki Weidfluhjoch gözlem evinde de (2540 m yükseklikte) görülmektedir (Şekil 2b ve Marty & Meister 2012). Yazarlar, katı yağış (kar) oranında, her on yılda bir yaklaşık % 1.25'lik oldukça önemli bir azalma olduğunu göstermiştir. Sonnblick'te yaklaşık % 90 kar ve % 10 yağmur olan oranlar % 84 kar ve % 16 yağmura dönüşürken Weissfluhjoch'ta yaklaşık % 79 kar ve % 21 yağmur olan oranlar % 72 kar ve % 28 yağmura dönüştü. İsviçre Alplerinde ise son 30 yılda, 200 ila 2700 m arasındaki tüm yükseklik bölgelerinde, kışın görülen kar yağışlı ve yağmur yağışlı günler oranında nispeten keskin bir düşüş yaşanmıştır (Serquet ve arkadaşları 2011). 1908'den 2008'e kadar elde edilen verilen analiz edilmiştir. 1932'den 1999'a kadar elde edilen verilerden de benzeri sonuçlar çıkmıştır (Latenser ve Schneebeli 2003). Daha yüksek olan taban sıcaklıkları ve erime noktasına yakın, daha güçlü genel sıcaklık artışları nedeniyle bahar (Mart ila Nisan) aylarında daha da belirgin düşüşler yaşanmıştır (Serquet ve arkadaşları 2011).

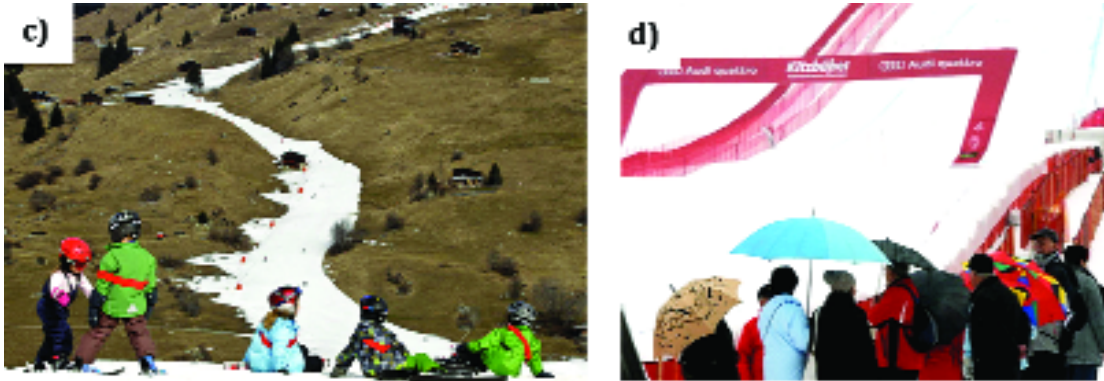
Şekil 1 Chamonix'te kayak, Fransa 1905 (Resim; de Gex 2006, Abel Fairvre)

Şekil 2a) Avusturya'daki Kitzbühel vadisi kayak merkezinde (790 m yükseklikte) kar kalınlığındaki azalma (lacivert çizgi) ile yağmur yağışı (yeşil çizgi) ve total yağış miktarı (açık mavi çizgi) arasındaki ilişki (Boehm ve arkadaşlarından uyarlanmıştır, 2008). Resmin zaman aralığı (1905), gri çubukla gösterilmiştir ve b) Sonnblick (SOB), Avusturya'da (mavi çizgi), Weissfluhjoch (WFJ), İsviçre'de (kırmızı çizgi) katı yağış yüzdesindeki Azalma (Marty ve Meister, 2012).

Şekil 3 Yapay kar üretimiyle iklim değişikliğine uyum sağlama çabaları. Her iki durumda da iklim şartları, kar oluşumu için çok sıcaktı ve kayak sezonunun açılışı 2 hafta ertelendi a) Attelas – Ruinettes Pistleri (2300 m yükseklik), Verbier (İsviçre, 28 Kasım 2011) ve b) La Plagne (Fransa), (2100 m yükseklik), 23 Kasım 2011.

c) Brigels, Grisons, İsviçre'de Ocak 2011'de kayak pisti tamamen yapay karla kaplanmıştı. Fotoğraf: Keystone
d) Yağmurun ve sulu karın piste zarar vermesinden sonra 20 Ocak 2012 tarihinde Kitzbühel (Avusturya)'daki Erkekler Dünya Super-G Kupası ertelendi. Fotoğraf: Sporting Life.

Alplerin alt ve orta yükseklikteki bölümlerinde (2500 metreye kadar) yer alan kayak merkezleri, bu eşikle daha sık ve daha uzun zaman aralıklarında karşı karşıya kalıyordu. 2000 yılında sonra Alplerin alt kesimlerinde yer alan birçok kayak merkezi, daha çok yağmurun egemen olduğu bir iklim rejimine teslim oldu. Sıcaklık artışlarının daha da devam etmesi halinde kar yağışı miktarında daha da düşüş olması beklenmektedir. Hali hazırda kar yağışının görüldüğü bölgeler, giderek daha çok oranda yağmur alacak ve yerdeki kar daha hızlı eriyecek (Marty 2011).

Kar yağışından yağmur yağışına yaşanan bu değişiklik; kayak pistlerini kaplayan asgari kar miktarına dayanan Alplerdeki kayak sektörü ve kış spor etkinlikleri için büyük ekonomik çıkarımlar getirmektedir. Kış mevsiminin kışalmasına ve kar yağışına ilişkin artan belirsizliğe rağmen 100 yıl sonra trend, kış mevsimini yapay olarak 7 aya çıkarmak (Ekimden Nisana) ve sadece 5 ayı (Mayıstan Eylül'e) yaz mevsimi haline getirmek. Sezonun başlangıcında ve sonunda yapılan yapay kar desteğiyle kış sezonu uzatılıyor (de Jong 2011). Bu nedenle kış aylarının yaz aylarına olan oranı, yapay olarak 0.38'den 1.4'e çıkmıştır.

Son 10 yıllık dönemde, başlangıçta, ortalarda ve sona doğru kış mevsimi boyunca kar garantisinin giderek daha da tehlikeye düşmesi nedeniyle gelecekte bu oranın korunup korunamayacağı şüphelidir. Şekil 3 a) – b), 2011 Kasımının sonlarında ve 2011 Ocak ayında kışın tam ortasında doğal kar olmaması nedeniyle yapay kar oluşturma çabalarını göstermektedir (Şekil 3c). 0°C isotermin 2200 metre civarında olması nedeniyle 2400 metre altında kar yapmak ve karı korumak mümkün değildi. Esasen Kasım ayının sonunda açılan Fransa, İsviçre, Avusturya ve İtalya'daki pek çok büyük kayak merkezinde kayak sezonunun açılışı iki hafta ertelendi. 10 ve 11 Kasım 2011'de Val d'Isere (Fransa'da)

yapılması planlanan Alpler Dünya Kayak Şampiyonası gibi birçok kış oyununun iptal edilmesi şart oldu. 2012 Ocak ayının sonunda Kitzbühel (Avusturya'daki) Erkekler Dünya Super-G Kupası ve eğitimlerin bir kısmı, piste zarar veren yağmur ve sulu kardan sonra iptal edildi (Kitzbuhel 2012) Şekil 3 d). Baharda yaşanan yüksek sıcaklıklar ve bununla gelen kar erimeleri nedeniyle kayak sezonu, 2011 yılında Alplerdeki bir çok kayak merkezinde birkaç hafta erken bitti.

1.2. Rocky Dağları

Kar ve yağmur oranı arasındaki benzeri azalmalar, Rocky dağları gibi başka dağ sıralarında da gözlemlenmiştir (Lapp ve arkadaşları 2005, Knowles ve arkadaşları 2006). Son elli yılda yapılan gözlemlerden elde edilen sonuca göre Kuzey Amerika'nın batısındaki dağlık geniş bölge boyunca baharda biriken kar miktarı azaldı ve kar erimeleri, yılın erken zamanlarında görülmeye başladı (Knowles ve arkadaşları 2006). En dikkat çekici değişiklikler, Kasımdan Marta kadar yaşanmaktadır. Aralıktan Marta kadar yaşanan hava ısınmaları, kar birikmesi üzerinde en büyük etki sahibi faktör olurken Nisandan Hazirana kadar yaşanan sıcaklık artışları, biriken karın erimesini hızlandırır. Mevsimsel kar örtüsünün başlaması daha geç gerçekleşir ve kar erimesi de daha erken başlar (Nayak ve arkadaşları 2010). Yükseklerde yazın donma-erimeden donma noktası üstüne bir geçiş yaşanırken kışın donma noktası altından günlük donma-erime aralığına bir geçiş olur. Sonuç olarak kar sezonu, 1960'lı yılların ortasına nazaran en az bir ay kısalmıştır. Alpler söz konusu olduğunda bu faktörün, kayak sektöründe doğurduğu ciddi sonuçlar vardır çünkü kış mevsimi daha geç başlar, kış aylarında kar yağışında bir azalma olup ve baharda kayak pistlerindeki kar erimeleri daha erken başlar.

Sierre Nevada'da, yaklaşık 600 m yükseklik farkıyla havzalarda, uzun vadeli ortalama sıcaklıklardaki her bir 1°C'lik artış, 7 ila 10 gün erken gelen baharın habercisi olabilir (Hunsaker ve arkadaşları 2012). Yazarlara göre iklim şartlarında 2°C'lik bir ısınma, yıllık akış oranında 0.1'e kadar azalmaya neden olabilir. Yüksek-eğimli, karın hakim olduğu bölgelere karşılık kar-yağmurun karma hakimiyetinde olan bölgelerdeki daha uzun ekim süreleri ve daha fazla bitki örtüsü, daha fazla su terleme ve buharlaşmaya, örtünün engellenmesine neden olur ve bu nedenle de alçak bölgelerde az su randımanı görülür.

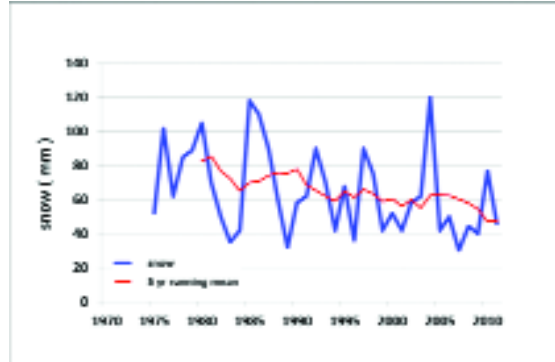
1.3. Anadolu

Alplerde ve Rocky dağlarında olduğu gibi doğu Anadolu'da da kar kalınlığı ciddi oranda azaldı. Palandöken kayak merkezi yakınlarındaki Erzurum (Türkiye'de) yer alan meteoroloji istasyonunun 5 yıllık dönemde Aralıktan Şubata kadar elde ettiği kar kalınlığı değerlerinin analizi göstermiştir ki güçlü dalgalanmalar olsa da 36 yıllık sürede kar kalınlığı % 45 azalmıştır (Şekil 4). Bu durum sadece sıcaklık dalgalanmalarıyla açıklanamayacak olup yağış görülmesiyle ya da görülmemesiyle de açıklanabilir. Kış mevsiminin büyük bir kısmında, sıcaklıkların donma noktasının çok altında kalması nedeniyle mevcut kar yağışlarını yağmura dönüştürecek 0°C eşiği civarındaki dalgalanmalar azdır. Ancak (hem sonbaharda hem de ilkbahardaki) sıcaklık artışlarının bir sonucu olarak kısalan kış mevsiminden ötürü kar yağışı miktarında kesin bir azalma olmuştur. 2011'e düşük kar kalınlığı miktarı tekrar damgasını vurdu. Temelde baharda veya yaz başında eriyen karlardan beslenen nehir akışları üzerinde kar yağışının hakim bir etkisi vardır. Fırat Havzasının üst taraflarında, Fırat'ın yıllık akış hacminin % 65'i, 70'i Mart ila Temmuz ayları arasında yaşanan kar erimesinden ve kar örtüsü üzerine yağın yağmurdan kaynaklanmaktadır (Sorman ve arkadaşları 2009). Bu havzada, erken yaşanan kar erimeleri nedeniyle iklim değişikliği hali hazırda akarsu akışını etkilemektedir (Yılmaz ve arkadaşları 2012). İklim değişikliğinin, kışın görülen kar yağışı miktarında % 5'lik bir azalma getireceği ancak genel olarak iklim değişikliğinin, Fırat havzasının Alt ve Orta kesimlerine nazaran Üst kesimlerinde daha az etki göstereceği tahmin edilmektedir (Yılmaz ve Imteaz 2011).

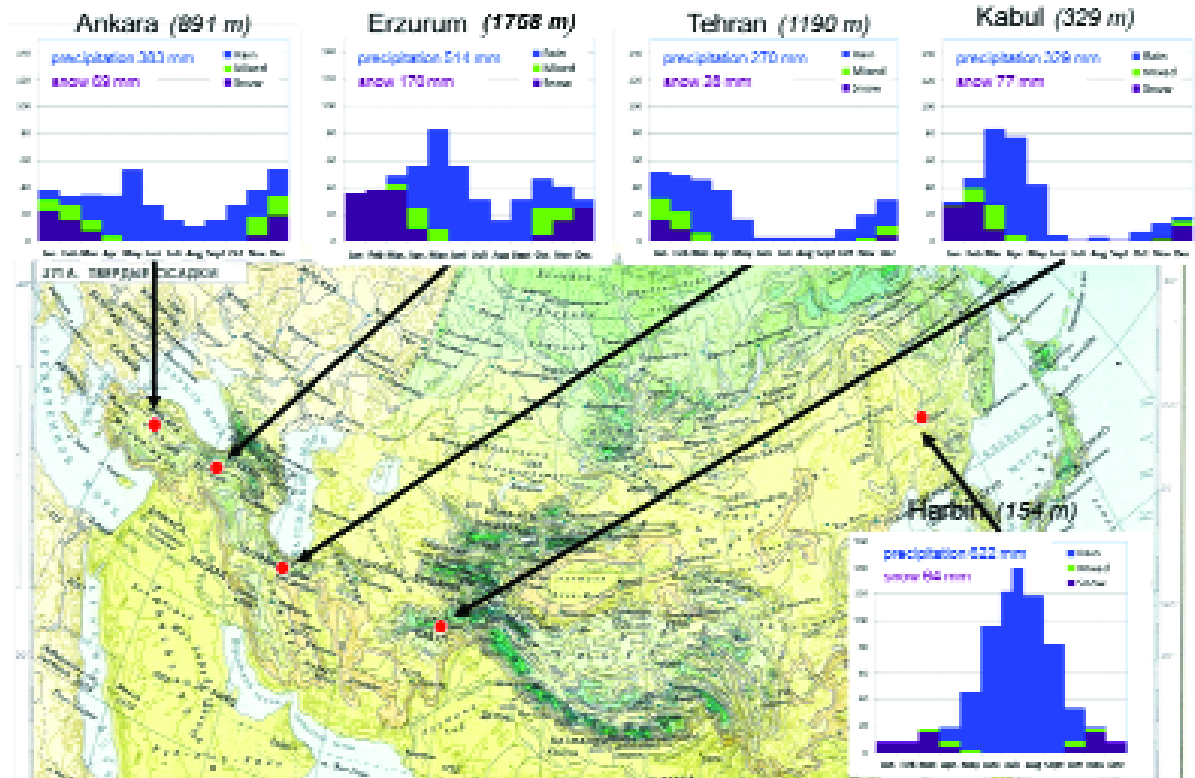
Orta Doğu ve Asya'daki diğer meteoroloji istasyonlarıyla karşılaştırıldığında Erzurum, yüksekliğine bağlı olarak, en yüksek genel kar yağışı miktarına (170 mm kar suyuna eşdeğer) sahiptir (Şekil 5). En çok Marttan Kasıma kadar olmak üzere yedi ay kar yağışı alır. Ocak ve Şubat aylarında sadece kar yağışı görülmekte olup aşırı soğuk havalar nedeniyle ne yağmur yağışı ne de karla karışık yağış görülür. Bu iki ay boyunca kışın yağmur yağmaması açısından karşılaştırılabilecek tek diğer yer Harbin'dir. Erzurum'da görülen yağışları (toplamda 282 mm olmak üzere) iki mevsime ayrılmıştır; özellikle Mayıs ayında olmak üzere ilkbahar mevsiminde görülen belirgin yağış ve sonbaharda görülen ikinci dalga yağışlar (Kotlyakov 1997). Bahsi geçen istasyonlar göz önüne alındığında en yüksek yağış alan yer Harbin (Çin'dir) çünkü yaz yağmurları iklime hâkimdir. Yıllık kar-yağmur oranları ise Ankara'da 0.18, Erzurum'da 0.33, Tahran'da 0.1, Kabil'de 0.23 ve Harbin'de 0.1'dir. Karşılaştırma yapmak gerekirse bu oran Chamonix (Alpler, İsviçre'de) 0.36'dır. Erzurum'da oran, Aralıktan Marta kadar kış aylarında 0.79 ila 1 arasında değişmektedir. Bu profilde,

karşılaştırılabilecek kadar yüksek kar yağmur oranı olan diğer bir bölge ise Harbin'dir ancak mutlak kar yağışı oranları, bu dönemde Erzurum'daki oranlardan 4 kat daha düşüktür.

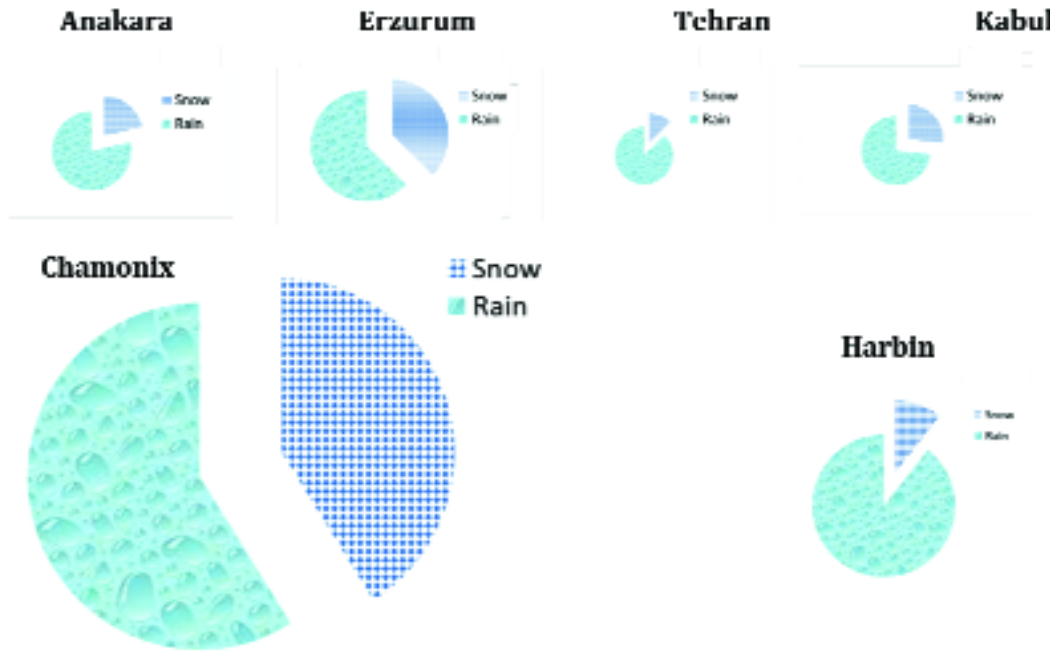
Özetlersek, kışın ortasında yükselken sıcaklıklarla veya kar etkinliklerinde yağacak yağmurla karın erimesi olasılığının olmaması nedeniyle Erzurum'daki kar yağışları, diğer bölgelerden daha emin yağışlardır. Ancak son 40 yıllık kar miktarının ve kış mevsimi süresinin azaldığını düşünürsek kayak sezonunun da kısalması beklenmektedir.

Şekil 4 1975'ten 2011'e kadar Aralık ila Şubat ayları arasında 1758 metre yükseklikteki Erzurum meteoroloji istasyonunun ölçülen kar kalınlığı düşüşü (Doğu Anadolu, Türkiye). Beş yıllık akış ortalaması göstermiştir ki kar kalınlıkları 2005'ten beri daha güçlü bir şekilde düşmektedir (Yılmaz ve arkadaşları 2011 ve Sorman per comm. 2012 sonrasında de Jong tarafından değiştirilmiştir).

Şekil 5 a) Ankara ve Erzurum (Türkiye), Tahran (İran), Kabil (Afganistan) ve Harbin (Çin) dahil olmak üzere Orta Doğu ve Asya'nın kar klimatolojisi. Her bir grafik, aylık yağmur yağışını (mavi), kar yağışını (mor) ve karla karışık yağışı (yeşil) göstermektedir (Kotlyakov 1997'den sonra değiştirilmiştir).

b) Daire grafikleri, a)'da belirtilen yerlerdeki kar ve yağmur yağışları arasındaki oranları gösterir. Karşılaştırma yapmak için Chamonix (İsviçre) grafiği çizilmiştir. Daire grafiklerinin boyutu, ilgili yağış miktarlarına karşılık gelmektedir.

2. Turizmin, biyoçeşitlilik ve çevre üzerindeki etkileri

Alplerdeki turizm genel olarak kış turizmine ve kayak merkezlerine odaklıdır (de Jong 2009 b). Konaklama, yüzme havuzları, erişim yolları, otoparklar, kayak teleferikleri, kayak pistleri, yapay kar üretim altyapıları gibi üst seviyelerdeki teknik ve altyapısal gelişmeler, yüksek mevkilerdeki ve korunmasız çevrelerdeki bağlantılı su rezervleri nedeniyle bunlar, biyoçeşitlilik ve çevre üzerinde birçok etkisi bulunur. Buna ek olarak, kısa zaman dilimlerinde yaşanan yüksek turist nüfusu yoğunluğu (büyük merkezlerde 30 ila 50,000 turist), yerel su kaynaklarının aşırı derecede tüketilmesine ve kanalizasyon arıtma tesislerinde yetersizlik yaşanmasına neden olabilir. Baş gösteren bu sorunlar 1998 yılında Weiss ve arkadaşları tarafından fark edilmiş ve çalışma konusu olmuşsa da bu konu hakkında o tarihten bu yana oluşan bilimsel literatür azdır. Weiss ve arkadaşları tarafından Avusturya'daki kayak merkezlerinin yapılan görüşmeler göstermiştir ki Avusturyalı ve Belçikalı turistler, flora, faunaya ve kar makinelerine ilişkin çevresel sorunlara karşı, kayak sektörüne bağlı yaşam süren yerel paydaşlardan daha duyarlıdır. Altyapılarda ve iklim değişikliğine uyum sağlamak için yapılan teknik çalışmalarda yaşanan büyük artışa ve giderek artan orandaki geri getirilemez çevresel etkilere (de Jong 2010) rağmen, Alplerdeki turistlerin ve yerel paydaşların beklentilerini veya tüketim alışkanlıklarını etkileyecek bir bilinç hemen hemen hiç gelişmemiştir. Paydaşların birçoğu, çevre kültürüne ve prosedürlerine yeni yeni dahil olmaya başlıyor (Arcuset 2009).

Turistler, tur operatörleri ve kış sporu etkinlikleri, tüm tatilleri boyunca ya da kış müsabakaları boyunca kar örtüsünün olacağından büyük ölçüde emin olmayı bekliyor. Ancak bir önceki bölümde de anlatıldığı üzere küresel ısınma; kış mevsimini, kar kalınlığını ve karın yerde kalma süresini azaltarak karın az yağdığı ya da hiç yağmadığı günlerin sayısını arttırdı. daha uzun kayak pistlerinde ve daha uzun sürelerdeki kar yetersizliğini, turistik tesisler yapay kar oluşumuyla kapatmaya çalışıyor (de Jong 2011). En yaygın kar oluşum yöntemleri kar tabanları veya kar üfleme makineleri olsa da Zermatt (İsviçre)'de ve Pitztal buzulları (Avusturya'da) yazın ve kış aylarının sonunda, + 20° C'de buzların üzerinde kayma imkanı sunacak kadar kar yapma kapasitesine sahip bir IDE kar tesisi kuruldu. Kayak sektörü, yapay kar üretimiyle kar azlığını telafi etmeyi iklim değişikliklerine uyum stratejisi olarak tanımlasa da birçok uzman ve uzman grubu (EEA, CIPRA, OECD, Alp Konvansiyonu) bu yöntemi, yanlış bir uyum stratejisi olarak görür. Bunun nedeni ise yapay karın getirdiği ekonomik, çevresel (özellikle hidrolojik), iklimsel (özellikle sıcaklık), (yumuşak olmayan) yapısal ve (sağlık) kalitesi kısıtlamalarıdır.

Yapay kar terimleri, Alplerde ve dünya genelinde ciddi farklılıklar göstermekte olup piyasa değerini arttırmak, çevresel sorunlarla kurabilecek olası bağlantıları engellemek için bir dizi yeniden adlandırma sürecinden geçmiştir. İlk olarak "yapay kar" olarak adlandırılmasına rağmen İsviçre ve Avusturya'da genellikle "teknik kar", "mekanik kar", "insan eliyle yapılan kar" ya da "sentetik kar" olarak adlandırılmıştır ve "yapay kar üretimi" yerine "mekanik kar üretimi" olarak tanımlanmıştır. Fransa'da ise "kültürel kar" (neige de culture) veya hatta "kar kültürü" (culture de neige) olarak bilinmektedir.

Alplerde, yüzeyi yapay karla kaplanmış kayak pistinin sayısı 2005'ten 2011 yılına kadar olan zamanda iki katına çıktı (Tablo 1). Yapay kar üretimini, su bakımından hassas bir konudur. Alplerde yapay karla örtülen alan gittikçe arttığı için su hacmi de artmaktadır. Bu da yerel su kaynakları üzerinde büyük bir baskı kuruyor. (Fransa ve Avusturya gibi) Alplerdeki bir çok ülkede yapay karla kaplı olan alanlar artık tarım için kullanılan sulama alanlarını geçmektedir. Ancak yapay kar oluşturmak için gereken su miktarı (4000 m³/ha), darı sulama için gereken miktarın (1700 m³/ha) iki katından fazladır (Şekil 7a). Artık yapay kar, 3000 metreye kadar olan yüksekliklerde ve hatta yazın kayak olanağı sağlamak için buzların üzerinde üretiliyor.

Yıl	2005	2011
Yapay karla kaplı yüzey alanı (ha)	25.000	50.000
Su tüketimi (m ³)	95 milyon	190 milyon

Tablo 1 (Abegg 2011'den sonra) yapay karla kaplı bölgelerdeki yaklaşık değişiklikler ve 2005 yılından 2011 yılına kadar (yazarın tahminine göre) Alplerdeki su tüketim hacmi.

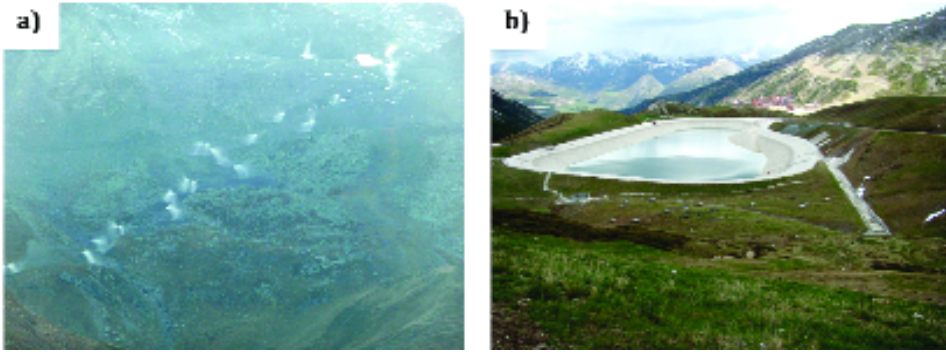

Şekil 6 2007'de Courchevel, Fransa Alplerinde kayak pistleri için yapay kar üretimi amacıyla su depolanmasında kullanılacak yeni Ariondaz su deposunun inşaatı (125 00 m³ büyüklükte 2500 m yükseklikte).

a) Toprak ve kayaların (20 m uzunluğa kadar) kazılması, b) Yüksekteki inşaat sahasında ağır yüklü kamyonların ve makinelerin park edilmesi ve nakliyesi, c) Su deposunun kazılması ve d) Su deposuna sızdırmazlık özelliği veren geçirimsiz zarların yerleştirilmesi (Tüm fotoğraflar: Damelet 2007).

Yüksek bölgelerde ve kış aylarında bol su olmadığı için kayak bölgelerinin alt su toplama havzalarında yapay kar üretimi için büyük çaplı su kullanımı zorlu olabilir (de Jong 2009 a). Kış aylarında görülen yetersiz akarsu akışından kaynaklanan yerel su azlığı sorununun üstesinden gelmek için ikinci bir adaptasyon stratejisi geliştirildi - kar yapımında kullanılması amacıyla geçici su depolamada kullanılacak su depolama rezervlerinin inşa edilmesi (Şekil 6). Su depolarının çoğu 1000 ila 2500 metre arasında yer almaktaysa da en son inşa edilenler buzulların yakınında 3000 m yükseklikte yer almaktadır. Bazı kayak bölgelerinde bu su depolarının sayısı 5'e kadar çıkar. Büyük su depoları yılda bir ila iki kere doldurulurken küçük su depolarının yılda 5 - 6 kez doldurulması gerekir. Buradaki mantık, yağışların ve akarsu akışlarının en yüksek seviyede olduğu yaz aylarında su depolarının doldurulması ve kış mevsiminin başında yapay kar üretimi için bu su depolarının kullanılmasıdır. Ancak, kar suyu depolama rezervlerinin inşaatında yaşanan büyük artış, birçok çevre sorununa neden olmanın yanı sıra eskisinden daha da fazla oranda su döngüsünü bozabilir. Bu durum, hem yerel su sıkıntısına hem de yerel su taşkınlarına neden olabilir.

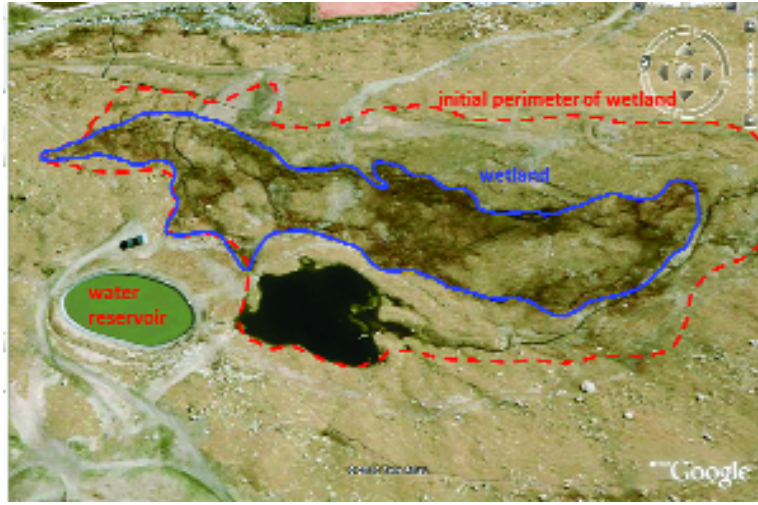
İlk olarak, (14 ha alana kadar yer kaplayan derinliği 20 metreye kadar olan) bir su deposunun yerleştirilebileceği kadar geniş ve uygun birkaç topografik bölge, dağlık çevrelerin yüksek kısımlarında yer almaktadır (Evette ve arkadaşları 2011). Bu nedenle mevcut topografik çöküntüler tercih edilmektedir. Su yoğunluğu olması nedeniyle bunlar genelde göllere veya sulak arazilere ev sahipliği yapar. Su depolarının inşa edilmesiyle sulak arazilerin yok edilmesi, yaygın bir uygulama olsa da oldukça savunmasız biyoçeşitlilik noktalarını yok etmesi, yüzeyin yüzey altı akıştan ayırması, doğal su taşkını bariyeri fonksiyonunu ortadan kaldırması, filtreleme işlevini yok etmesi, CO2 depolama fonksiyonunu ortadan kaldırması nedeniyle büyük sonuçlara gebe ve aynı zamanda büyük bir rezerv alanına eşit her bir sulak alan yok edildiğinde 4200 ton CO2'ya eşdeğer bir emisyon gerçekleşir. Arcs 2000 yakınlarındaki Adret les Tuffes rezervi (Şekil 7b), eskiden sulak arazi olan bir bölgeye inşa edilen ve ciddi biyoçeşitlilik sorunları doğuran rezervlere örnektir çünkü nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan kurbağa türleri *Rana temporaria* ve Avrupa Alpleri çuhaçiçeği *Primula pedemontana* bu arazide yaşıyordu (Gaucherand 2009).

Şekil 7 a) Ekim 2007'de Les Menuires (Fransa'da) kayak pistleri boyunca yapılan yapay kar üretimi (Fotoğraf: Wolthoorn 2007). Geniş, yüksek bayırlarda kullanılan su miktarının yoğunluğuna dikkat ediniz.
b) Uzun süren bir ilkbahar kuraklığı esnasında 2011 Mayısının başlarında kar yapımı için kullanılan bir su depolama rezerv alanı (Bourg. St. Maurice, Fransa Alpleri yakınlarındaki Arcs 2000 kayak merkezinde 2300 metrede Adret les Tuffes'de). Kapasitesi 400 000 m3 olan rezervin sadece kapasitesinin % 25'ine kadar doldurulduğuna dikkat ediniz.

Kar üretimine yönelik su rezervlerinin, hem yüzey hem de yüzey altı su bilimi üzerinde önemli etkileri vardır. Küçük akarsuların tamamen rezervlere yönlendirilmesi halinde aşağı yönde akıntılar da kurur. Bazı bölgelerde akarsuların ve rezervlerin altındaki toprak bölgelerin kuruması, zirai alanlarda verim kaybına neden olmuştur. Akarsuların sulak arazilere bağlı olması ya da sulak arazilerin, rezervlerin alt kısmında yer alması durumunda sulak arazilerde de kuruma yaşanabilir. Bu durum, birçok kayak bölgesinde gözlenmiştir. Örneğin Val Thorens bölgesinde (Şekil 8), sulak arazilerin % 70 kadarı, kayak merkezlerinin gelişimiyle yok olmuştur (Gaucherand ve Isselin-Nondedeu 2011). Sulak arazilerin bir kısmı, tamamen yok olmuştur. Su rezervlerinin sızdırmazlığını sağlayan zarların geçirimsiz niteliği nedeniyle yüzey ve yüzey altı akış arasındaki bağlantının kesilmesi yeraltı sularının azalmasına ve akışların ayrılmasına neden olur.

Bu gelişmelerin bir çoğu, Avrupa'daki tüm su kaynaklarının 2015 yılına kadar ekolojik ve jeolojik yapı açısından iyi bir duruma getirilmesini şart koşan Avrupa Su Çerçeve Direktifine uymayan faaliyetlerdir.

Şekil 8 Val Thorens (Fransa Alplerinde) (deniz seviyesinden 2380 m yükseklikteki) sulak arazi üzerinde yapay kar üretimi için su depolama rezervi inşasının etkileri. Ön plandaki su rezervi giderek, 2011'de hacminin % 45'ini zaten kaybetmiş olan aşağı bölgedeki sulak araziye kurutuyor. Google Earth görüntüsü 2006.

İkinci olarak, kayak sektöründekilerin klasik savı şu şekildedir; yerel havzalar, rezervleri su ile doldurmaya yetecek kadar suyu yağmur suyuyla ve eriyen kar sularıyla karşılanır ve suyun büyük bir kısmı, yağmur bakımından zengin yaz aylarında yüzey sularından elde edilir. hidrolojik açıdan bakıldığında bu sav çok tutarlı değildir çünkü rezervler, genel olarak büyüklükleri 5 km²'den az olan alt havzaların yüksek kesimlerine kurulur. Burada mevcut olan erimiş kar suları, nadiren bu rezervleri bir kereden fazla doldurmaya yeter ve yağmur suları genellikle su girişinin % 5'inden az bir kısmını sağlar. Sonuç olarak suyun sıklıkla başka bir havzadan getirilmesi ya da vadi tabanından pompalanması gerekir ve böylece de sorun sadece ya başka bir havzaya taşınır ya da havzanın daha alt kesimlerine. Rezervlerin ana su kaynakları; içme suları, hidrojen rezervleri, akarsular ve yer altı sularıdır. 500 ila 1400 metredeki dikey su bölünmeleri ve 15 km uzaklığa kadar gerçekleşen havzalar arası devirler, artık nadir rastlanan durumlar değil. Rezervin doldurulması ve tekrar doldurulmasına ilişkin zamanlamada sorun, kış ve ilkbahar mevsimlerinde yapay kar yapımı talebiyle çakışması ve daha bolluk içinde geçen yaz mevsiminde önceden rezervin sadece yaklaşık % 10'unun doldurulabilmesidir. Sonbaharın sonlarına doğru ilk yapay kar tabakası oluşturulduğunda devam eden kış mevsimine hazırlık olarak rezervlerin yeniden doldurulması gerekir. Böylece rezervlerin en sık doldurulduğu mevsim kış zamanıdır ve genellikle eskiye (rezervlerin olmadığı zamana) nazaran daha yüksek hacimlerde su çekilmektedir. Kışın yaşanan düşük akım bakımından en hassas olan iki ay, Ocak ve Şubat, bu çekimden geri kalmamıştır (Direction Departementale des Territoires de la Savoie 2011). Kış aylarında rezervleri doldurmak için akarsulardan daha az su alınsa da sınırlı miktardaki suyu arama süreci, birçok kış resortunda içme suyu şebekelerinden üç kat daha fazla su çekilmesine neden oldu. İçme suyu tedarikine yönelik artan talep, geçmişte zaten içme suyu konusunda anlaşmazlıklar yaşanmasına neden olmuştur; akarsu akışları üzerindeki etkileri dahil olmak üzere gelecekte daha fazla çatışma çıkması mümkündür. Bu nedenle de, özellikle iklim değişikliği söz konusu olduğunda, rezervlerin inşa edilmesi suyun zamanlaması ve kaynağı konusunda yanlış beklentiler doğurur.

Üçüncü olarak belirtmek gerekir ki iklim değişikliklerinin, hidrolojik döngü üzerinde ve böylece de kayak merkezlerinin yönetiminde dikkat alınması gereken su tedariki ve özellikle yapay kar üretimi üzerinde birçok etkisi vardır. Azalan yağış, daha erken görülen kar erimeleri, artan ilkbahar kuraklıkları ve daha yüksek oranda görülen terleme, su kaybı gibi hidrolojik değişiklikler, güney ve batı Alplerde kış ve ilkbahar akarsu akımlarını azalttı, bu düşüş özellikle son on yılda etkisini gösterdi. Bu dönemin, kayak sektöründeki en yüksek su talep zaman dilimiyle çakıştığı düşünülürse su yönetimi sorunlarına günü gününe eğilmek gerekir. Bu ise nispeten zor bir yaklaşımdır

çünkü kayak merkezleri olan dağlık havzalarda veya alt havzalarda su yönetimi ya yoktur ya da yeni yeni ortaya çıkmaktadır. Su talebinin, yerel kaynakları aşması durumunda, "rezerv akışı" veya "çevresel akışı", diğer bir deyişle sağlıklı bir nehir ekosisteminin sağlanması için gerekli minimum boşaltım miktarının, göz önünde bulundurulması mümkün olmaz. Poff ve arkadaşlarına göre (2010), hidrolojik değişiklikler, nehir ekosistemlerini global olarak değiştirdi ve insanları gösterdiği gelişimin hızı ve yoğunluğu, bilim adamlarının nehir nehir bu etkileri değerlendirebilme kapasitesini kat be kat geçer. 2011 yılında ilkbaharda yaşanan kuraklık boyunca havzada; İsviçre'deki, Fransa'daki ve İtalyan Alplerindeki pek çok su rezervini tazelemeye yetmeyecek kadar az bir su seviyesi vardı. Pek çok akarsu, 50 yılın en düşük seviyelerine geriledi ve birçok doğal su kaynağı kurudu (de Jong ve Biedler 2012). Fransa Alplerinde birçok su rezervi, yağış azlığı ve boşaltım verimi nedeniyle, 2011 Şubatından sonra hemen hemen boşalmıştı. Şekilde 7 b)'de uzun süren ilkbahar kuraklığı boyunca 2011 Mayıs'ında Adret de Tuffes rezervinin durumu görülmektedir. Birçok bölgede, su yetersizliği nedeniyle ya da sıcaklıkların -3°C eşiğini geçmesi nedeniyle yapay kar üretmek mümkün olmadı. Sonuç olarak Fransa'nın kayak sektörü temsilcileri, izin verilen miktarların ve böylece rezerv akışı sınırının üzerinde su çekmek için birçok idareye başvurdu ve valilik izinlerini aldı.

Hem yapay kar üretimi için hem de otel, yüzme havuzu ve wellness tesisleri için gereken su talebinin yerel su kaynağından fazla olması nedeniyle geçen son on yılda, Alplerdeki birçok kayak merkezi, aşırı su tüketimi sorunuyla karşı karşıya kaldı (de Jong 2009 a). Bazı tesislerde, aynı havza içindeki su talebinin kullanılabilir suya oranı % 100 ila 150 arasında değişir. Bu nedenle de havza içi devirler ve hidrogüç sektörüyle kayak sektörü arasındaki rekabet arttı (örneğin Crans Montana, İsviçre). Morel (Fransa Alpleri) gibi diğer havzalar söz konusu olduğunda ise Val Morel'in 2011 yılında açılan yeni Club Med kayak merkezi, yerel su kaynaklarındaki bu yetersizlikle karşılaştı ve içme suyu ihtiyacını ve su kalite standartlarını karşılamak, yapay kar üretiminde kullanmak için iki farklı komşu havzadan su çekmek gerektiğini gördü. Verbier, İsviçre'de ise kar üretimine yönelik su ihtiyacı, yerel kaynakların o kadar çok üstündeki ters vadi eğimi üzerinde 2012 yılında iki yeni rezerv su depolama amacıyla inşa edilecek. Dikey ve yatay mesafelerde sırasıyla 1200 ve 4000 metrelik alanlara dağıtılacaktır.

Dördüncü olarak da kar yapımı için kullanılan rezervlerdeki su kalitesi, suyun durgunlaşması ve uzun süre bekletilmesi durumunda ciddi oranda düşebilir. Buna ek olarak, farklı bakteri ve mineral bileşenlerine sahip kaynak havzadan gelen suyun uzun mesafeler boyunca taşınması rezerve ve suyun götürüldüğü havzayı kirletebilir. Özellikle uzun süre boyunca kullanılmaması halinde ya da suyun durgunlaşması durumunda yapay kar üretim sisteminin tüp ve borularına ait iç duvarlarda biyofilmler oluşabilir. İlgili mikroorganizmaların, oldukça düşük sıcaklıklarda uzun süreler boyunca hayatta kalabilecek olması nedeniyle bu organizmalar, hem kayakçıların hem de çalışanların sağlığını tehlikeye atabilir (Lagriffoul ve arkadaşları 2010).

Daha yakın bir kirlilik kaynağı tehdidi ise kayak merkezlerinin kanalizasyonlarından gelen arıtılmamış suların kışın akarsu ağlarına ve vadi nehirlerine girmesidir. Aşağı katmanlardaki nehirlerden ve akarsulardan yukarı doğru, dağdan rezerv içerisine suyun eğimin tersine pompalanmasıyla su, hem bu kanalizasyon atıklarıyla hem de diğer safsızlıklarla kirlenebilir. Böylece depolanan su, genellikle bu yüksekliklerde bulunan içme suyu kalitesine artık sahip değildir. Lagriffoul ve arkadaşları (2010), yaptıkları çalışmada rezervlerin içerisinde yer alan grup 2 norwalk virüsünü, total koliformlar, E. Coli, enterokoklar ve anaerobik bakteri sporlarının üzerinde durarak düzenli sağlık denetimleri yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Yapay kar üretimi için kullanılmadan önce suyun filtre edilmemesi nedeniyle kontaminantlar kar üretim sistemine bulaşarak oradan üst dağ havzalarında büyük alanlara (100'lerce ila 1000'lerce dikey metre arasında) dağılır. İlkbahar aylarında ise yapay karlar kayak pistlerinde eridiğinde patojen olabilecek mikro-organizmalar, içme suyu sağlayan birçok havzayı kirletebilir. Savoy (Fransa'daki) Bourg St. Maurice yakınlarında bir dağ köyünde, kar yapma rezervlerindeki saf olmayan su içme suyu kaynağıyla karıştı ve yerel nüfusta mide rahatsızlıkları görülmesine neden oldu. Bu kirlenme 8 yıl önce gerçekleşmiş olsa da bugün halen içme suyu şişelerle temin ediliyor ve artık musluktan su içilmiyor (Vaysierre pers comm).

(Sterilize bir Pseudomonas syringae bakterisi olan Snomax gibi) katkı maddelerinin kar yapımında kullanılan suya karıştırılmasıyla -3°C 'nin üzerindeki sıcaklıklarda kar yapılması ise ihtilafli bir konudur çünkü beraberinde sağlık riskleri getirebilir (Lagriffoul ve arkadaşları 2010). Kullanılmadan önce bakteri sterilize edilse bile karışım, bu ölü hücrelerden beslenerek güçlenen olası patojen bakterilerin çoğalması için uygun bir ortamdır. Güçlü kriyojenik özelliği nedeniyle Snomax, donmaya karşı duyarlı bitkilere esaslı zararlar verebilir (Harrison, 1988). Almanya hariç Alplerdeki tüm ülkeler (yani İsviçre, Lihtenştayn, İtalya, Fransa, Avusturya ve Slovenya), Snomax maddesinin kullanılmasına izin vermektedir. Fransa'da bu maddenin üretimi yasaklanmış olsa da ithalatı yasak değildir. FIS verilerine göre

Alplerdeki kış oyunlarının hemen hemen hepsi, kar üretimini geliştirmek için katkı maddeleri kullanıyor ve karı sertleştirmek, yerde daha uzun süre kalmasını sağlamak için kara bazı maddeler enjekte ediyor.

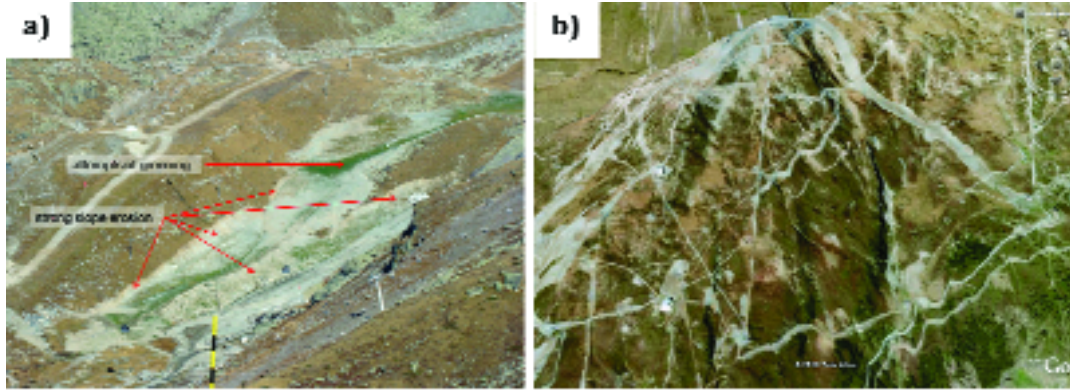
3. Turizmde biyoçeşitlilik yönetimi – iyi ve kötü uygulama örnekleri

3.1. Kötü uygulama örnekleri

Kayak merkezlerinde biyoçeşitliliğin yönetilmesine ilişkin temel sorunlardan biri, erozyonla ve şiddetli hareketlerle kayak pistlerinde ve yollarda görülen bozulmalar ve bunların havza hidrolojisiyle erozyon üzerindeki etkileridir. Kayak pistlerinin sürekli bakımdan geçmesi ve/veya 10 yıldan uzun bir süre boyunca yapay kar kullanımına maruz kalması durumunda bu bozulmanın etkisi daha da şiddetli olur. Diğer bir önemli etki ise yapay kar dağılımının kolaylaştırılması ve artan kayakçı yoğunluğuyla yapay kar üretim maliyetlerine bir tepki olarak kayak pisti genişliğinin artırılması için kayak pistinin düzenlenmesidir. Erozyon beraberinde artan çöküntü yoğunluğu getirmekte olup aynı zamanda akarsularda kirlenmelerin görülmesini riskini de artırır (Ristic ve arkadaşları 2009 ve 2012). Uzun süreli kullanımda, çevresel fonksiyonlarda azalma ve hatta özellikle çiftçiler olmak üzere yerel paydaşların ekonomik faaliyetlerinde sorunlar yaratabilir. Arazinin görsel ve estetik özelliklerinin bozulması ise diğer bir önemli etki olup yaz turizmi potansiyelini sınırlandırabilir.

Fransa Alplerinde, Tarantaise'de kayak merkezlerinin kurulması ve sonrasında gelişmesi, birçok küçük havzada su taşkını ve artık akışları sorunlarının şiddetle vurgulanmasına neden oldu. Ormanların yok olmasıyla, yeşilliğin kaybolmasıyla ve yapay kar miktarını en aza indirip yerde kalma süresini azami seviyeye çıkartmak için kar bakımını en iyi seviyeye getirmek amacıyla kayak pistlerinin düzenlenmesiyle hidrolojik özellikler değişmiştir. Şehirleşme de geçirimsiz yüzeyleri arttırdı. Bu etkilerin birleşmesi, yüzey akışlarında ciddi bir artışa neden olurken sonuç olarak kayak merkezlerinin yoğun su akımlarında orta çaplı su taşkını sayısında bir artma görülür (Tarantaise Avenir 2009). İlkbaharın sonlarında ve yaz aylarının başında yapay karların erimesi de, yağmurun tetiklediği sellerle birleştiğinde küçük havzalarda sel baskını tepe noktasını % 30'a kadar arttırabilir (de Jong ve Barth 2007). Bunun nedeni ise yapay kar üretimi için taşınan büyük miktarlardaki sularla komşu havzalardan ciddi miktarlarda su gelmesidir. Bourg St. Maurice yakınlarındaki Les Arcs gibi 1960'larda tatil merkezlerinin gelişmesinden önce erozif oldukları açıkça bilinmeyen daha küçük su akımlarında bile, pik boşaltımlarındaki güçlü artışlar nedeniyle, son birkaç yılda daha büyük birikintili akışlar görülmektedir. Buna ek olarak artan akış yoğunluğu ve erozyon nedeniyle yoğun akım kanalları, kayak merkezlerinin aşağı yönlü istikrarsız akışları haline geldi.

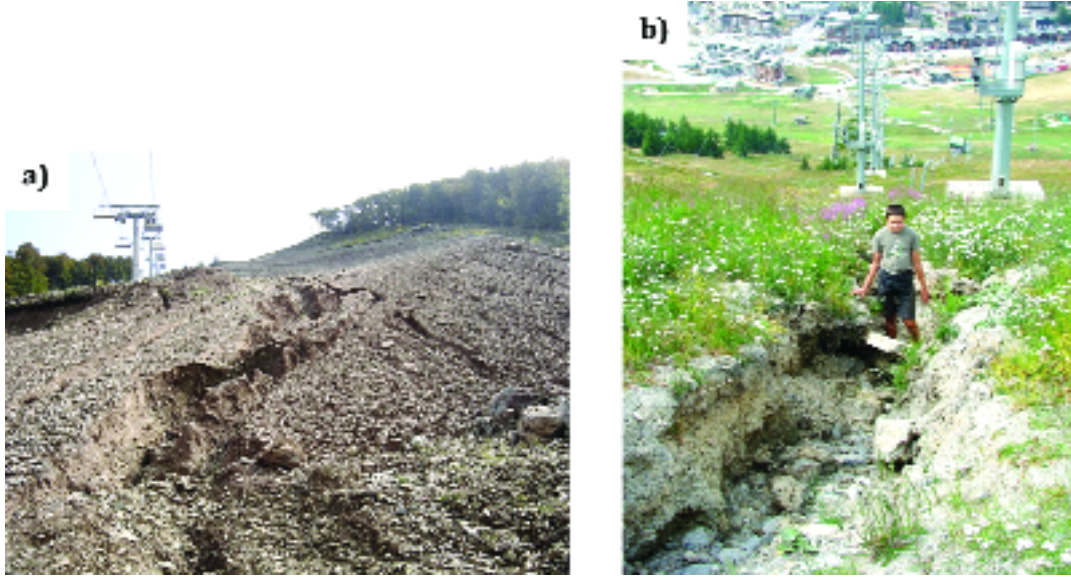
Uzun süreli yapay kar örtüsü ve yapay karın yeniden dağıtılmasını kolaylaştırmak, kar üretimin miktarlarının en aza indirmek için düzenlenen kayak pistleri, güçlü eğim ve akım erozyonuna neden olabilecek olup Val Thoren (Fransa) buna bir örnektir (Şekil 9a). Karın, kayak pistlerinde uzun süre kalması bitki örtüsü süresini kısaltıyor ve kayak pistinin düzenlenmesi, toprağa ve bitki örtüsüne zarar vererek doğrudan erozyonu başlatıyor. Erozyona uğrayan eğimli bölgeleri yeşillendirme çalışmaları yapılmış olsa da birçok seviyedeki bölgelerin artık sabitleşmiş olması nedeniyle bu çalışmaların başarısı kısıtlı olmuştur. Yeşillendirme için kullanılan bitki örtüsünün tabii olmaması nedeniyle istilacı türler sorunu baş göstermiştir. Metalsiz yolları ve özellikle teleferik direklerinin ve teleferik istasyonlarının yakınındaki teleferik altyapıları da erozyonu tetikleyen diğer unsurlardır (Şekil 9 b). Dağlardaki toprakların oluşması için binlerce yıl geçmesi gerekirken bu toprakların yok olması için birkaç on yıllık zaman diliminde gelişen kış sporlarının yeterli olduğu düşünülürse toprak erozyonu geri döndürülemez niteliktedir. Değişen eğim açıları ve yüzey sertliği nedeniyle akışın yeni akış yolları üzerinde yoğunlaşması nedeniyle erozyon yeni akım yolları yaratır ve/veya mevcut akım yollarında şiddetle ilerler. 1200 metreden fazla yüksekliğe sahip bir çok bölgede doğal bitki örtüsü yerini tamamen, sürekli olarak erozyona maruz kalan, çakıllı çevre düzenlemelerine bırakmıştır (Şekil 10a). Bu değişim aynı zamanda, 2014 Kış Olimpiyatları seçmelerine hazırlık amacıyla dağ çayırlarının ve toprağın üst katmanının kaldırıldığı Garmisch Partenkirchen'deki kayak pistlerinde de görülmüştür. Kayak pistleri, doğal biyoçeşitliliğin kaybolması yönünde bir eğilim göstermekte olup erozyona daha dayanıklı olan dağ çalılarının yerini, erozyona karşı dirençsiz olan ve suyu durgunlaştıran çimenler alıyor (Şekil 10 b).

Şekil 9 a) Val Thorens, Fransa'da (deniz seviyesinden 2400 m yükseklikte) uzun süre yapay kara maruz kalan kayak pistindeki aşırı bayır ve akış yolu erozyonu. Koyu yeşil bölgeler, yeşillendirme çabalarını göstermektedir. Fotoğraf: de Jong Ekim 2011 ve b) Yüksek yoğunlukta erozif yollar, kayak pistleri, kar parkları, teleferik yolları, teleferik direkleri ve teleferik istasyonları. Fotoğrafın üst sağ tarafında yeni kayak pisti görülüyor. Tüm gri alanlar insan eliyle değiştirilen bölgeleri göstermektedir. Bourg St. Maurice, Fransa yakınlarındaki La Rossiere'nin (deniz seviyesinden 2000 ila 2200 metre yükseklikteki kesimlerinin) havadan görünümü. Google Earth görüntüsü 2006.

Şekil 10 a) Hautes Aples (Fransa'da) Isola Kayak Merkezinin Zirvesinde (deniz seviyesinden 2400 metre yukarıda) şiddetli erozyona uğramış kayak pisti. Erozyonun derecesini görmek için ön plandaki kişiyi ölçüt alabilirsiniz. Fotoğraf: Mountain Wilderness, b) (Deniz seviyesinden 2200 metre yukarıda) La Plagne'deki kayak pistinde ve pisti çevreleyen dağlık çalılırlarda açıkça görülen biyoçeşitlilik farkı. Fotoğraf: de Jong Kasım 2011.

Şekil 11 a) (Deniz seviyesinden 1500 m yukarıda) Konjarnik 2, Stara Planina, Sırbistan'daki kayak pistleri üzerindeki derin kanal erozyonu (azami 4 m). Fotoğraf: Ristic 2007 ve b) (Deniz seviyesinden 2200 m yukarıda) Sestriere, İtalya'daki 2006 Kış Olimpiyatları ana sahasındaki kanal erozyonu (azami 2 m). Fotoğraf: de Jong 2009.

Şekil 12 a) Les Menuires (Fransa'da) yapılan kayak pisti düzenlemeleriyle tetiklenen, dik slalom kayak pistlerinde deniz seviyesinden 1900 ila 2100 m yükseklikte görülen birçok derin tabanlı yer kayması. Bölge, doğal yer kaymalarına oldukça yatkındır. Fotoğraf: Wolthoorn Ekim 2007 ve b) Deniz seviyesinden 1500 m yükseklikte Crest Voland yakınlarında Mont Lachat tepesinin zirvesinde yapay kar üretimi için su rezervi inşaatı aşamasında tetiklenen moloz akışı.

Toprağın üst katmanı kaldırıldıktan ve erozyon başladıktan sonra, toprak tipine bağlı olarak, kanalların ve kanal erozyonlarının gelişmesi aşamasına kadar dikey olarak seyreder (Şekil 11). Bu gibi süreçler; dik yamaçlar, yoğun yaz yağışları, yoğun kar erimeleri ve hızlı yüzey akışı gibi dağdaki çevre şartlarıyla biçimlenir. Stara Planina, Sırbistan'daki kayak pistlerinde 4 m derinliğe ve 7 m genişliğe kadar kanallar var (Ristic ve arkadaşları 2009 ve 2012 ve Şekil 11a). 5000 m³ / km² / yıldan daha fazla bir oranla, bozulmamış alanlarla kıyaslandığında kayak pistlerinden geçen çöküntü yaklaşık 10 kat daha fazladır. Sestriere, İtalya'da kanal erozyonu derinliği yaklaşık 2 metreye ulaşır (Şekil 11 b).

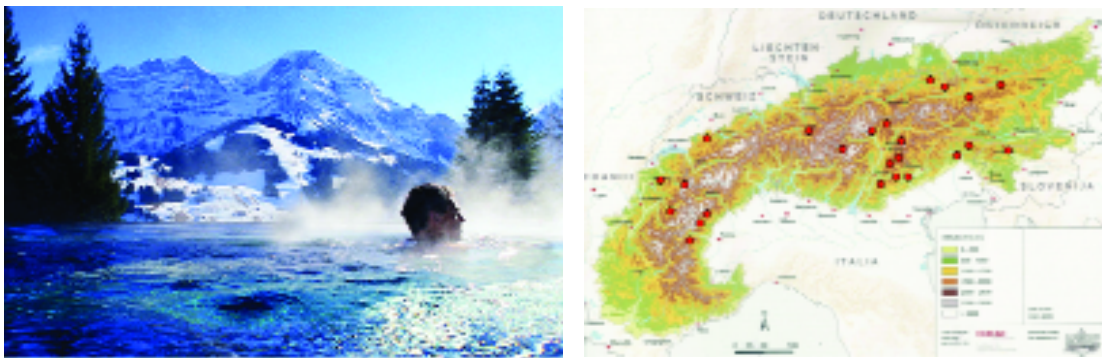
Diğer kayak pistleri ise kütle hareketlenmeleriyle, genel olarak yer kaymalarıyla, karşı karşıyadır. Bu gibi yer kaymaları genel olarak kayak pistlerini düzleştiren veya genişleten mekanik düzeltme faaliyetleriyle harekete geçer. Eğimli

bölgelerin kazılmasıyla erozyona meyilli gevşek materyaller birikir ve yoğun yaz yağmuru gibi bazı meteorolojik olaylar bu süreci tetikler. Harekete geçtiğinde çöküntü, yer kaymalarına neden olabilir ve hatta benzersiz bir hızla yüzlerce metre sürüklenen kalıntı akışları, doğal afetler gibi geniş bir alana yayılabilir (Şekil 12a). Binlerce metre küp kalıntının taşınması mümkündür. Su rezervlerinin inşaatı aşamasında da benzeri olaylar baş gösterebilir (Şekil 12b). Bu örnekte tepenin en üst noktasında bir su rezervi inşa etmek için yapılan kazıda, yüzlerce metre küp kazı kalıntısı ortaya çıktı. Daha sonra materyaller, yaklaşık 100 metrelik bir yükseklik farkıyla moloz akışı olarak harekete geçti. Tüm kayak pistlerinde olduğu gibi kalıntılar insan eliyle, hızlıca ve mekanik yöntemlerle kaldırıldı ve hemen hemen tüm izleri silindi.

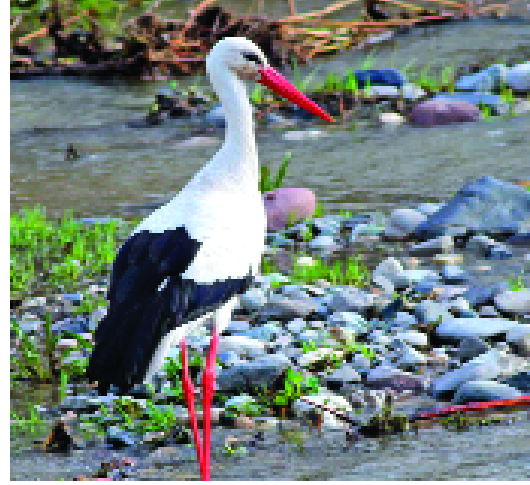
Alplerde ve dünya genelinde erozyona uğramış kayak pistlerinin yeniden yeşillendirilmesi, tahliye edilmesi ve eski haline getirilmesi için biyo-mühendislik alanında onlarca yıldır çalışmalar sürdürülmektedir (Krautzer ve Wittmann 2006). Yeşillendirme, restorasyonun en önemli tedbirlerinden biridir ancak Florineth'e (2011) göre bir dizi kısıtlamaya tabidir. Öncelikle gözenekli kireçtaşı zeminde bunu gerçekleştirmek oldukça zordur. İkinci olarak gübrelemeden gelen kirlenme riski nedeniyle havzanı içme suyu kenarlarına yakın yerlerinde yeşillendirme yapılması tavsiye edilmez. Üçüncü olarak da Alplerde, yeşillendirmenin üst sınırı 27 metre civarındadır ancak etkin restorasyonun 2400 metreden yukarıda yapılması mümkün değildir. Dördüncü husus ise bu işlemin ancak 25 ila 30 yıldan sonra etkin olması ve hatta bazı noktalarda bunun için yaklaşık 50 yıl gerekmesidir. Kayak pistlerindeki biyoçeşitlilik restorasyonunun 40 türden daha az sayıdaki türle sınırlı olması altıncı madde olarak sayılabilir. Yedinci olarak, biyoçeşitliliğin yeniden oluşturulması sadece kayak pistlerinin dışındaki noktalarda başarılı olmuştur. Kayak pistlerinde yapılan deneyler henüz doğrulanmamıştır.

3.2. İyi Uygulama Örnekleri

Biyoçeşitliliğin yönetilmesine ilişkin iyi uygulama örnekleri, marka sınıflandırılması yapılmasını ve rekabet önlemleri alınmasını içerir. Alplerde Wellness sınıflandırması bunlardan biridir (2012), (Şekil 13a). Alplere özel kriterlerle Alplerdeki otel ve restoranlara has bir özelliktir ve şu anda Avusturya, İsviçre ve Almanya ile sınırlıdır. Bu kriter; bölgesel özellikleri, Alplere özgü tedavi ürünlerini, bölgesel mit ve hikayelerin, gelenek ve göreneklerin bilinmesini, Alplerdeki kısa gezinti rotalarını, Alplere özgü yemekleri, huzur verici Alpler atmosferini, wellness alanlarını, kırsal bölgeye özgü wellness kriterini, Alplere özgü wellness beslenme sistemini, Alplerde bulunan materyalleri ve mobilyaları, Alplerde yapılan hafif egzersizleri ve rahatlamaları (meditasyon yürüyüşleri, "arındırıcı" zirve meditasyonu, dağ koşusu, hafif bisiklet turu ve kar ayakkabılarıyla yapılan hafif tırmanmalar) ve de bunlarla ilgili Alplere has bilgileri içermektedir. Alplerin İncileri diğer bir sınıflandırma olup Alplerdeki tüm ülkelerde çevreye saygılı bir çerçevede turistik faaliyetler yürüten tüm turizm tesislerine yöneliktir (Şekil 13 b). Burada amaç; doğanın sürdürülebilirliğini sağlamak, çevreyi ve iklimi korumaktır. Elektrikli araçların kullanılması ve soft turizmin geliştirilmesiyle CO2 emisyonlarının azaltılması bu sürece dahildir. Şu anda Alplerin İncileri, sadece nispeten küçük turizm merkezlerini kapsamaktadır. En yüksek biyoçeşitlilik oranına sahip Alp Çayırlarında yaşanan kayıpları telafi etmek için yazın düzenlenen Çayırları Yeşillendirme Yarışması (2012) gibi biyoçeşitliliği arttırmaya yönelik yarışmalarda alınabilecek bir başka önlemdir. Alp çayırlarındaki biyoçeşitliliği koruma amaçlı iyi uygulamalara diğer bir örnek de, Avusturya'da yapılan ve doğayla kültür üzerine odaklanan Beyaz Nergis Festivali (2012) gibi, dağ çiçeği festivalleridir (Şekil 14a).

Şekil 13 a) Alpler Wellness sınıflandırma kriteri, yüzme havuzlarını ve dinlenme, rahatlama alanlarını içerir ve b) Alplerde Alplerin İncileri olarak bilinen tesislerin dağılımını gösterir harita (kırmızı noktalar)

Şekil 14 a) Beyaz Nergis Festivali hazırlıkları kapsamında Simmerling, Avusturya'daki beyaz nergis tarlalarında biyoçeşitliliğin korunması ve b) Erzurum'da "DOĞA Turizm ve Danışmanlık Hizmetleri" sponsorluğunda Mikhail Topdaş, Musa Han ve Mümin Gökhan Şenocak'ın katkılarıyla Erzurum, Anadolu yakınlarındaki Leyleklerin (Ciconia ciconia) korunması.

4. Sonuç

Kış aylarının süresi kısalsa da Alplerdeki kayak merkezleri, kış sporlarına yönelik tesisleri korumaya, bunlara yatırım yapmaya, bu tesisleri geliştirmeye ve büyütmeye devam ediyor. Dik kayak pistlerinde, ağaç seviyesi üzerinde veya özellikle yoğun olarak yapay karın kullanıldığı 10 yıldan uzun geçmişi olan kayak pistlerinde yaşanan biyoçeşitlilik kaybı geri döndürülemez bir noktadadır. Bu tespitlere rağmen, kış turizminden kaynaklanan çevresel bozulmaya ve biyoçeşitlilik kaybına dikkat edilmemektedir. Bu nedenle bilinç oluşturmada, bu husus gündemin üst sıralarına taşımada ve verilerin manipülasyonunu engellemede bilim adamlarının proaktif bir yaklaşım sergilemesi gerekir. Çevre ve turizm araştırmalarının, siyasi ve sanayi baskılardan uzak, bağımsız olmasını temin etmek önemlidir. Baş kural olarak yüksek bölgelerde (1200 metreden yukarıda) yeni kayak pistlerinin, rezervlerin, yol ve binaların inşa edilmesi engellenmeli. Sıkı yönetmelikler, kontrol ve kontrol değerlendirmesi şart olup verilerin yetersiz kaldığı noktalarda yerel paydaşların da sürece katılması muhtemeldir.

5. Anadolu Perspektifi

Anadolu gibi turistik açıdan çekici olan bölgelerde, biyoçeşitliliği, çevreyi ve iklimi koruyan bir turizm anlayışını teşvik etmek önemlidir. Yaz ve kış turizmi arasındaki dengenin korunması önemlidir. Yaz turizmine ve kültür, eğitim turizm, kuş izleme gezileri ve wellness gibi alternatif turizm yollarına da en az kış sporlarına verildiği kadar ağırlık verilmelidir. Bu nedenle hem sezon turizmi için hem de tüm sezonları kapsayan turizm anlayışı için farklı turistik bölgelerde "Anadolu'nun İncileri" konseptinin oturtulması yararlı olacaktır. Anadolu'nun büyük bir kısmını kaplayan Irano-Anadolu Biyoçeşitlilik Sıcak Noktası, dünya genelindeki en önemli bölgelerden biridir. Yaklaşık büyüklüğü 900 000 km² olup deniz seviyesinden yüksekliği 300 ila 5000 m arasındadır ve 2900 tür yerel bitki örtüsüne sahiptir. Küresel değişiklikler ve iklim değişiklikleri göz önüne alındığında, turizmin geleceği için bu değeri korumak büyük bir avantaj olacaktır.

Referanslar

Alpine Pearls (2012) Sustainable Holidays in Tune with Nature, aiming to sustain nature and protect the environment and climate <http://www.alpine-pearls.com/en/home.html>

Alpine Wellness Label (2012) An international label for hotels and restaurants in the Alps adhering to alpine specific products and criteria: <http://www.alpinewellness.com/>

Arcuset, L. (2009) Possible paths towards sustainable tourism development in a high mountain resort. The case of Valloire, Journal of Alpine Research, V. 97-3, p. 1-11.

- Abegg, B. (Ed) (2011) *Tourism in Climate Change, Compact, Nr. 1, Background Report*, CIPRA International, pp. 32.
- de Jong, C. and Barth, T. (2007) *Challenges in Hydrology of Mountain Ski Resorts under Changing Climatic and Human Pressures*. (Eds) Benveniste, J.; Berry, P.; Calmant, S.; Grabs, W.; Kosuth, P. *Proceedings of the 2nd Space for Hydrology Workshop Surface Water Storage and Runoff: Modeling, In-Situ data and Remote Sensing*, ESA Publication WPP-280, Geneva.
- de Jong, C. (2009a) Chapter 5.5. Savoy – balancing water demand and water supply under increasing climate change pressures. *Regional Climate Change and Adaptation. The Alps facing the challenge of changing Water Resources*. EEA (European Environment Agency) report, N. 8, p. 81 – 84.
- de Jong, C. (2009b) A seasonal solution. *Science and Technology PSCA*. p. 234 - 235.
- http://www.publicservice.co.uk/article.asp?publication=Science%20and%20Technology&id=397&content_name=G eosciences&article=12694
- de Jong, C. (2010) What can the industry do to preserve mountains? The appliance of science. *Environment Issues. Winter Sports Technology International, Launch Issue, N. 24, p. 66 - 70*. <http://viewer.zmags.com/publication/315f2127#/315f2127/32>
- de Jong, C. (2011) Artificial Production of Snow, *Encyclopaedia of Snow, Ice and Glaciers* (Eds(Eds. Singh, V.P, Singh, P; and Haritashya, U.K)). Springer, p. 61 - 66.
- de Jong, C. and Biedler, M. (2012) Shadow of a drought. *European Science and Technology*, V. 14, p. 208 – 209.
- Direction Departementale des Territoires de la Savoie (2011) *Eau et neige de culture en Savoie (Water and Artificial Snow in Savoy, Observatory 2010 – 2011)*. Observatoire 2010 – 2011, Report, Chambéry, pp. 4.
- Evette, A., Peyras, L., François, H. and Gaucherand, S. (2011) Environmental risks and impacts of mountain reservoirs for artificial snow production in a context of climate change, *Journal of Alpine Research*. V. 99 (3), p. 1 – 12.
- Florineth, F. (2011) Chancen & Grenzen der Renaturierung von alpinen Rasen über 2000 m (Chances and risks of renaturalizing alpine pasture above 2000 m). In German. Presentation. http://www.skiaudit.info/media/files/pdf/5_Florineth.pdf
- Flowering Meadow Competition (2012) Germany: <http://www.blumenwiesen-alb.de>, France: <http://prairiesfleuries.espaces-naturels.fr/>
- Gaucherand, S. (2009) Sport d'Hiver et Zones Humides, Synthèse du Colloque de Grenoble (Massif des Alpes). (Winter Sports and Setlands. Synthesis of the Grenoble Colloquium (Alps)). http://www.pole-tourbieres.org/docs/SL_PPT_SG.pdf
- Gaucherand, S. and Isselin-Nondedeu, F. (2011) Utilisation du système d'information géographique comme outil de gestion de zones humides d'altitude: le cas du domaine skiable de Val Thorens (GIS as a management tool for high altitude wetlands: a case study of the Val Thorens ski area), *Sciences, Eaux et Territoires*, N. 5, p. 60 – 62.
- Harrison M.D. (1988) Evaluation of the pathogenic and ecological characteristics of *Pseudomonas syringae* Strain 31A. Department of Plant Pathology and Weed Science, Colorado State University, Fort Collins Colorado.
- Hunsaker, C.T, Whitaker, T.W. and Bales, R. C. (2012) Snowmelt runoff and water yield along elevation and temperature gradients in California's Southern Sierra Nevada., *Journal of the American Water Resources Association*, 10-0215-P, p. 1-12.
- Irano-Anatolian Biodiversity Hotspot: www.biodiversityhotspots.org
- Kitzbuhel (2012) Kitzbuhel-Super-G-cancelled due to rain: <http://sportinglife.aol.co.uk/other-sports/news/article/22892/7443327/kitzbuhel-super-g-cancelled>
- Knowles, N., Dettinger, M. D., and Cayant, D.R. (2006) Trends in Snowfall versus Rainfall in the Western United States, *Journal of Climate*, Vol. 19, p. 4545 – 4559.

Krautzer, B. and Wittmann, H. (2006) Chapter 15. Restoration of alpine ecosystems. Restoration Ecology. The new frontier, (Eds) Van Andel, J. and Aronson, J. p. 208 – 222.

Lagriffoul, A, Boudenne, J.L., Absi, R., Ballet, J.J., Berjeaud, J.M., Chevalier, S., Creppy, E.E., Gilli, E., Gadonna, J.P., Gadonna-Widehem, P., Morris, C.E., Zini, S. (2010) Bacterial-based additives for the production of artificial snow: what are the risks to human health? Science of the Total Environment, 408, p. 1659-1666.

Lapp, S, Byrne, J; Townshend, I; Kienzle, S. (2005) Climate warming impacts on snowpack accumulation in an alpine watershed, International Journal of Climatology. 25: 521–536.

Laternser, M. and Schneebeli, M. (2003) Long-term snow climate trends of the Swiss Alps (1931 -99), International Journal of Climatology, Vol. 23, p. 733-750.

Marty, Ch. (2011) Snow cover changes in the Alps. Encyclopaedia of Snow, Ice and Glaciers (Eds. Singh, V.P, Singh, P; and Haritashya, U.K). Springer, p. 1036 – 1038.

Marty, Ch. and Meister, R. (2012) Long-term snow and weather observations at Weissfluhjoch and its relation to other high-altitude observatories in the Alps, Theoretical and Applied Climatology, DOI 10.1007/s00704-012-0584-3.
Nayak, A., Marks, D., Chandler, D.G. and Seyfried, M. (2010) Long-term snow, climate, and streamflow trends at the Reynolds Creek Experimental Watershed, Owyhee Mountains, Idaho, United States, Water Resources Research, Vol. 46, W06519, p. 1-15.

Poff, N. L., Richter, B.D. †, Arthington, A.H. , Bunn, S.E., Naiman, O.J., Kendy, E. Acreman, M., Apse, C. and Bledsoe, B. P., Freeman, M.C., Henriksen, J., Jacobson, R.B., Kennen, J.G., Merritt, D.M, O'Keefe, Olden, J.H.J.D., Rogers, K. Tharme, R. E., and Warner, A. (2010) The ecological limits of hydrologic alteration (ELOHA): a new framework for developing regional environmental flow standards, Freshwater Biology, 55, p. 147–170.

Ristić, R., Vasiljević, N., Radić, B., Radivojević, S. (2009) Degradation of landscape in Serbian ski resorts – aspects of scale and transfer of impacts. SPATIUM International Review, No. 20, p. 49-52.

Ristic, R., Kasanin-Grubin, M., Radic, B., Nikic, Z., and Vasiljevic, N. (2012) Land Degradation at the Stara Planina Ski Resort, Environmental Management, 49:580–592.

Serquet, G., Marty, Ch., Dulex, J.P and Rebetez, M. (2011) Seasonal trends and temperature dependence of the snowfall / precipitation day ratio in Switzerland, Geophysical Research Letters, Vol. 38, L07703, p. 1 – 5, doi:10.1029/2011GL046976.

Sorman, A. A., Sensoy, A., Tekeli, A. E., Sorman, A. U., and Akyurek, Z. (2009). Modelling and forecasting snowmelt runoff process using the HBV model in the eastern part of Turkey, Special Issue: Mountain Hydroclimatology and Snow Seasonality (Eds) de Jong, C, Essery, R., and Lawler, D., Hydrological Processes, 23(7), p. 1031 – 1040.

Tarantaise Avenir (2009) Contrat de bassin versant "Isere en Tarantaise". Etats des lieux, diagnostiques. (River basin contract Isere in Tarantaise) 2009 – 2015. APTV, Report, Agence de l'Eau, CG 73, RA, pp. 237.

Yilmaz, A. G and Imteaz, M. A (2011) Impact of climate change on runoff in the upper part of the Euphrates basin, Hydrological Sciences Journal, 56(7), p. 1265 – 1279.

Yilmaz, A. G., Imteaz, M. A., Gato-Trinidad, S. and Hossain, I. (2011) Climate Change Finger Prints in Mountainous Upper Euphrates Basin, International Journal of Civil and Environmental Engineering 3:1, p. 13 – 21.

Yilmaz, A. G., Imteaz, M. A and Ogwuda, O. (2012) Accuracy of HEC-HMS and LBRM Models in Simulating Snow Runoffs in Upper Euphrates Basin. Journal of Hydrological Engineering, p. 343 – 347.

Weiss, O., Norden, G, Hilscher, P. and Vanreusel, B. (1998) Ski tourism and environmental problems; Ecological awareness among different groups. International Review for the Sociology of Sport, Vol. 33, N. 4, p. 367 – 379.

White Narcissus Festival (2012) Austria. Narzissenfest <http://www.narzissenfest.at/>

Prof.Dr. M. Ali SHAMSHIR
Bilimler Akademisi, Bangladeş

ÇEVRE BİLİNCİ, EĞİTİM VE YAŞAM BOYU ÖĞRENME

1. Giriş

Biyo çeşitliliğin korunması ve küresel değişiklikler konularında insanoğlu en büyük oyuncudur. İnsan eylemleri çevrenin dengesini bozabilir ve bu dengeyi yeniden kurabilir. Ancak dengenin yeniden kurulması her zaman eksiksiz bir şekilde gerçekleşmez. Bazı değişiklikler geri alınabilirken, bazılarını geri almak mümkün değildir. Büyük çaplı ozon delikleri oluşursa, meydana gelen değişiklikler geri alınmaz özellikte olacaktır. Ancak çevrede biriken karbondioksit miktarının artması bir şekilde geri alınabilir, bu değişikliği çok sayıda ağaç dikerek ve doğru enerji kullanım yöntemlerini geliştirerek geri alabilmemiz mümkündür. Biyo çeşitliliğin azalması ve istenmeyen küresel değişikliklerin meydana gelmesiyle sonuçlanacak şekilde çevreye verdiğimiz zararları kavrayabilmemiz için doğanın çalışma şekli konusunda tam bir bilinç oluşturmak mutlak bir gerekliliktir.

Eylemlerimize yön vermesi ve bilinç uyandırma programında altı çizilmesi gereken temel faktörler şunlardır:

- Yaşam tarzları
- Enerji kullanım şekilleri
- Atık giderme sistemleri

Yaşam tarzı ele alındığında, küreselleşme süreciyle birlikte yaşam tarzlarındaki sürekli değişikliklerin daha da ön plana çıktığı görülmektedir. Tüketimcilik süreci ve medyada yer alan reklamlar tüm dünyadan kadın ve erkeklerin yeme, içme, giyim ve konut konusunda ihtiyaç duyduklarından fazlasına sahip olmayı arzu etmelerine neden olmaktadır. Bu bağlamda Kutsal Kuran'dan (7:31) alıntı yapmak uygun olacaktır: "Ey Ademoğulları! Her mescide gidişinizde güzel giysilerinizi giyin, yiyin ve için, fakat israf etmeyin, çünkü Allah israf edenleri sevmez". Bu ayet aynı zamanda bizlere gereğinden fazla yemek yiyen çok sayıda insan varken, hayatta kalmaları için gerekli minimum yemek miktarını bile sağlayamayan sayısız insanın olduğu ironisini hatırlatmaktadır. Daha fazla tüketenler, ikinci bir felaketi yaratmaktadır, diğer bir deyişle doğaya atılacak atık miktarı artmaktadır. Bu atık giderme sistemi de karşılığında çevre için daha fazla tehlike oluşturmaktadır. Daha fazla gıda ve daha fazla enerji tüketimi sürecinde yeryüzünün doğal rezervlerine olağandışı bir baskı uyguluyoruz. Bu durumda "sürdürülebilir gelişme" kavramı ortaya çıkıyor. "Daha azıyla daha fazlasını başarma" olgusunun verdiği asıl mesaj özellikle gelişmiş ülkelerin vatandaşları tarafından göz ardı ediliyor. Bu nedenle çevreye olan etkileri göz önünde bulundurulduğunda mevcut gidişatın değiştirilmesi gerekiyor. Asıl soru, nasıl değiştireceğiz? Bir ülke doğru zamanda doğru şeyi yapmak için çok sayıda önlem uygulamaya geçirebilir, ancak bu konudaki en iyi önlem çevre bilincinin oluşturulmasıdır. Bu bilinç uyandırma oyununda yer alabilecek oyuncular ise okullar, bilim kulüpleri, bilimsel topluluklar ve akademiler ve yazılı ve elektronik medyadır. Halkla iletişim kurulması da oldukça iyi bir fikir olabilir; Yakın Doğu Üniversitesi'nin resmi eğitim vermenin yanı sıra toplumla yakın ilişkiler kurma çabalarına

ve çok sayıda yetişkin eğitim kursları vermek üzere bir yaşam boyu eğitim merkezi kurmuş olmasına da çok seviniyorum. Çevre bilinci de bu derslerden biri olabilir. Ancak bir yetişkini dönüştürmenin çok zor olduğunu akılda bulundurmamız gerekmektedir. Bu nedenle, hali hazırda belirli eğilimleri olan yetişkinlere harcanacak zaman ve enerji, başarı ihtimali daha yüksek olan küçük çocuklarda daha verimli şekilde kullanılabilir. Ben şahsen okulların çevre bilincinin oluşturulması ve ilgili eğitimin verilmesi konusunda en uygun yer olduğuna inanıyorum.

2. Okullarda çevre bilinci programı ve eğitim

Günümüzde çevresel kriz ve farklı ülkelerde yaşanan, sel baskını, kasırga, deprem ve tsunami gibi felaketler bağlamında, okul öğrencilerini yalnızca felaketlerin muhtemel nedenleri hakkında değil aynı zamanda risk azaltma yöntemleri konusunda da bilgilendirmek mümkündür. Çevrenin bozulması ve korunması ve felaketlerin hafifletilmesinin farklı sektörlerden girdiler ve işbirlikleri gerektiren çok yönlü bir olgu olduğunu düşündüğümüzde, şu soru ortaya çıkmaktadır: Okul öğrencileri neden buna dahil edilmeli? Yanıt ise şöyle: Çocuklara yalnızca çocuk gözüyle bakılmamalı, aynı zamanda birer insan olarak davranılmalıdır. Nezaket, sevgi ve şefkat, vatanseverlik, insanlara, bitkilere ve hayvanlara karşı duyarlı olma gibi özellikler yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da mevcuttur. Küçük çocukların insanlığa hizmet etme konusundaki duyarlılıklarıyla bağlantılı olarak, sizlere gerçek bir hikaye anlatmak istiyorum.

Bundan birkaç yıl önce Bangladeş'te on yaşında köylü bir çocuk demiryolu hattının yakınlarında oyun oynarken, demiryolundaki bir birleşme noktasında civatalar ve somunların eksik olduğunu fark eder. Çocuk bu durumun birçok kişinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanabilecek bir tren kazasına yol açabileceğini hemen fark eder. Tren hattı görevlisinin kırmızı bir bayrak sallayarak treni durdurabildiğini bildiği için aklına hemen kırmızı bir şey bulma fikri gelir. Eve gidip annesinin kırmızı eteğini alır, bir sopaya bağlar ve yaklaşan trene doğru sallamaya başlar. Makinist bir şeylerin yanlış gittiğini anlar ve treni durdurur. Çocuğun felaketle sonuçlanacak bir kazayı engellemek için gösterdiği sorumluluğa hayran kalır. Yerel bir televizyon kanalı ATN bu olaydan yola çıkarak bir belgesel çeker ve meşhur EMMY ödülünü kazanır. Basit mantıkla gidecek olursak, bir çocuk insanın sebep olduğu bir felaketin etkilerini kavrayabiliyorsa, neden doğal felaketleri ve nedenleri ve sonuçlarını da anlayasın?

Şekil: Farklı yüksekliklerde açıklıkları bulunan iki sürahi.

Örneğin sel baskınlarının sebebini düşünelim. Çok sayıda sebep vardır. En temel sebeplerden biri ise siltasyon nedeniyle nehir yatağının yükselmesidir. Bunun bir sonucu olarak nehir eğimini kaybeder. Taraklama işlemi düzeltici önlem olarak düşünülebilir, ancak taraklama yalnızca taraklama amacıyla yapılırsa ve nehir eğimi hala yetersiz seviyede ise, problem devam edecektir. Taraklamanın amacı eğim oluşturmak olmalıdır. Şimdi öğrenciler suyun basit ancak çok önemli olan bu özelliği, yani düz seviyeye erişene kadar aşağı yönde akması özelliğini bildiklerinde, meydana gelen olguyu da çok iyi bir şekilde kavrayacaktır. Suyun düz seviyeye ulaşması özelliği ithal edilen cam deney ürünleri yerine yerel çömlekler kullanılarak yapılan bir deneyle gösterilebilir ve öğrenciler farklı yüksekliklerde açıklıkları bulunan ve aşağıda resmedilen sürahilere su boşaltarak yaptıkları deneyden keyif alabilirler.

Yukarıda açıklanan basit ilke, yani "suyun düz seviyeye ulaşması" ilkesinden yine yukarıda açıklandığı üzere nehirlerdeki taraklama uygulamalarında büyük ölçüde faydalanılmaktadır. Nehir yatağında eğim oluşturulmadığı sürece, taraklama işlemi yapmak faydasız olacaktır.

Hortumlar konusuna gelecek olursak, kıyı şeritleri bulunan ülkelerde, açık denize açılan balıkçıların genellikle yaklaşan hortum sinyallerini kaçırdığı söylenmektedir. Ancak okullara radyo konulursa ve "radyo dinleme saati" uygulaması başlatılırsa, erkek ve kız çocuklar uyarı mesajlarını alabilecek ve fırtınalı havalarda anne babalarını denize açılmama ve gemilerini kıyıya yakın tutma konusunda uyarabileceklerdir. Bu şekilde çok sayıda felaket önenebilecektir.

Yine kıyı şeritleri bulunan ülkelerde, ağaçlar ve özellikle hindistan cevizi ağaçları dikmek de çeşitli yollardan felaketlerin azaltılmasını sağlayabilir. Hindistan cevizi ağaçları kasırgaların hızını kesebilir ve yükselen suların etkisini azaltabilir. Aslında sıra ağaçlar doğal bir baraj oluşturabilir. Bu barajın yapay barajlara göre sağladığı avantaj ise, su ağaçlar arasına sızacak olsa da sonrasında geri çekilecek olmasıdır. Ancak normal barajlarda, yükselen sular barajı aşar ve burada hapsolür, böylelikle topraktaki tuzluluk miktarını artırarak toprağın tarım ve üreme için kullanılamaz hale gelmesine neden olur.

Hindistan cevizi ağaçlarından yapılan doğal barajların diğer bir avantajı ise, insan ağacın tüm bölümlerinden faydalanabileceği için, hindistan cevizi ağaçlarından ekonomik faydalar sağlayabilecek olmasıdır. Bu konuyu ele almamın sebebi çevrenin korunması ve felaket yönetimi eğitiminin okul çağından başlaması gerekliliğidir. Bu çocuklar büyüdüklerinde yetişkinlerin uygulamaya geçirmedikleri önlemleri benimseyecektir.

Hava kirliliği konusunda ise, kirlilik etkilerini belirlemek üzere çok sayıda çalışma gerçekleştirilebilir. Örneğin, taşıtlardan çıkan egzoz gazları toplanıp bir kimya laboratuvarında incelendiğinde, öğrenciler akciğerlerimize solduğumuz zararlı karbon bileşiklerinin ciddi problemlere yol açabileceğini kolaylıkla kavrayacaktır. Benzer şekilde bir peçete üzerine üflenen sigara dumanı da laboratuvarında analiz edildiğinde, yalnızca tek bir nefeste çekilen dumanın vücudumuza ciddi zararlar verebilecek yüzlerce kimyasal içerdiği gözlemlenecektir.

Ülkedeki şehir ve köylerde yer alan su kütlelerinin korunmasının ne derece önemli olduğu da öğrencilere, su kütlelerinde yaşayan yosunların havadaki karbondioksit bileşimini azaltma konusunda önemli görev üstlendiği anlatılarak gösterilebilir.

İnsanoğlunun karşılaştığı en büyük problemlerden biri, nükleer atıklar bir kenara dursun, sanayi ve evsel atık yönetimidir. Sanayi atıkları zehirli olabilecek maddeler içerdiğinden, bu atıkların giderilmesi ve geri dönüşümü toprakta ya da suda bulunan flora ve faunaya zarar vermeyecek şekilde yapılmalıdır. Temelde kentleşme adı verilen sürecin doğanın ekolojikdengesinin korunmasında çok büyük görevler üstlenen çok sayıda yaşam formunu ciddi oranda tehlikeye sokmasından dolayı flora ve fauna konusundaki bilgiler yok olabileceğinden, her ülkenin flora ve fauna özelliklerini belirleme konusunda yetkin idareler görevlendirmesi gerekmektedir. Okul çocuklarına biyolojik bozulmaya uğramayan atıklar (örn. polietilen çantalar) konusunda bilgi verilmeli ve bu maddeleri kullanmamaya teşvik edilmeleri gerekmektedir.

Bangladeş'te biyolojik bozulmaya uğramayan polietilen çantaların oluşturduğu probleme jüt çanta çözümü getirilmiştir.

Jüt kullanımıyla ilgili çok sayıda dezavantaj da bulunmaktadır. Örneğin, jüt suya ve yangına dayanıklı değildir ve jüt ürünler parçalanmaktadır. Ancak jüt doğal olarak biyo bozunur özelliğindedir. Jüt doğayla uyum içerisindedir. Diğer suni maddelerin dezavantajlarını barındırmaz. Bu nedenle öğrenciler jütü çeşitli şekillerde, örneğin okul kitaplarını taşıyacakları çantalarda ya da fidan dikiminde kullanma konusunda teşvik edilmelidir. Jütten yapılmış ağ çantalar da alışverişte polietilen çantalar yerine etkili bir şekilde kullanılabilir. Jüt çantaların üretimi ve pazarlanmasında uluslararası işbirliği büyük önem taşıyacaktır.

Örneğin tsunami ve depremler gibi doğal felaketlerle ilgili olarak, öğrencilere çok basit modeller kullanılarak bu felaketlerin ettirgen mekanizmaları konusunda bilgi verilebilir. Deprem konusunda, depreme eğilimli alanlarda ev inşaatları yapılırken doğru imar yasalarının uygulanmasıyla büyük miktarda can ve mal kaybı engellenebilir. Öğrencilere imar yasalarının etkinliği öğretildiğinde, öğrenciler de kendi ebeveynlerini ev inşa ederken bu yasalara uyma konusunda teşvik edebilirler.

3. Yaşam boyu eğitim

Çevrenin korunması konusunda yaşam boyu eğitim şarttır. Bundan elli altmış yıl önce, gelişmekte olan ülkelerdeki

insanlar borulu kuyu kullanımına aşına değildi. Yağmur suları, nehirler ve sulama kanalları yüzey suyu kaynakları olarak kullanılıyordu. Toprağın hemen altına ya da derine yerleştirilen borulu kuyular aracılığıyla yüzey suyu kullanımı tarım üretiminde önemli değişikliklere yol açtı, ancak beraberinde çevre maliyeti de getirdi. Sürekli olarak yeraltı suyu kullanıldığında, su seviyesi düşer ve önemli miktarda toprak erozyonuna neden olur. Bununla birlikte, yüzey suyunun sık kullanımı nedeniyle de, tarımsal alanlarda çok sayıda mineral birikir ve toprak bazı durumlarda çimento benzeri bir hal alır. Yüzey suyuyla yapılan tarım tekniklerini sonradan uygulamaya geçirmiş kişilerin toprak, hava ve suda eser element analiz yöntemlerini de öğrenmesi gerekmektedir. Söz konusu eser elementler bundan altmış yıl önce tartışma konusu oluşturmuyordu. Ancak eser elementlerin analiz yöntemleri PIXE (Parçacık Uyarımlı X Işını Emisyonu) ve Atomik Kütle Absorbsiyon Spektrofotometrisi içeren farklı teknikler geliştirmiş ve çevrede olup bitenlerin belirlenmesi konusunda yeni ufuklar açmıştır. Bu nedenle halkın besin zincirimizde ve çevremizde Kurşun, Cıva, Kadmium vb. eser elementlerin izin verilen limitleri konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Diğer ülkelere balık ve tarımsal ürünler ihraç eden bir iş adamının ihraç edilen ürünlerdeki farklı kimyasalların eser element seviyelerini bilmesi gerekmektedir. Bu da çevre konularında yaşam boyu eğitimi gerektirir.

4. Diğer oyuncular

Okullar ve halk eğitim merkezlerinin yanı sıra, bilim akademileri ve basın da çevresel bozulmanın farklı özellikleri konusunda bilgilendirme çalışmalarında önemli görevler üstlenebilir. "Sera" etkisi, küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi, deniz seviyesinin yükselmesi ve Nükleer Kış da dahil olmak üzere atom bombasının kullanımından doğacak etkiler, bilim akademilerinin ve yazılı ve elektronik medyanın sürekli olarak halka açıkladığı olgulardır. Atomik radyasyon ve şokun getireceği fiziksel ve biyolojik etkiler üzerine çekilen belgeseller, gelecekte böylesi eylemlerin tekrarlanmaması mesajını iletme amacıyla halka gösterilmelidir. Bilim akademileri ve bilim kulüpleri çevremizin kirlenme şekilleri konusunda belirli aralıklarla halka açık dersler verebilirler. Çok sayıda çevresel problemin kaynağında yer alan "yoksulluk kirliliği" konusunun da yeterli ölçüde vurgulanması gerekmektedir. Ormanların yok olmasının getireceği sonuçlar ve biyo çeşitliliğinin korunması gerekliliği de ifade edilmelidir.

5. Sonuç

Yaşayabileceğimiz yalnızca bir gezegen var ve bu gezegende düzgün bir hayat sürebilmek için, çevremizin ne pahasına olsun korunması gerekiyor. Bunu gerçekleştirmek tek bir ulusun gücü ve sorumluluğunda değil. Biyo çeşitliliğin korunması da dahil olmak üzere, çevrenin doğru dengesinin korunmasında tüm ülkeler önemli görevler üstlenmelidir. Bu her ülkede bu görevden sorumlu tutulacak tek bir teşkilat kurulmasıyla elde edilemez. Çevrenin geri alınmaz bir şekilde kirlenmesi durumunda, yaşantımızın da tehlikeye gireceği gerçeğini kabul ederek, eğitim kurumları, yazılı ve elektronik medya ve sivil toplumun tüm vatandaşları da dahil olmak üzere tüm tarafların kirlilik ve açlığın bulunmadığı yeşil bir gezegende yaşayabilmemiz için sürekli olarak çaba göstermesi gerekmektedir.

(Yazar, Bangladeş Bilim Akademisi Başkanı, Güneydoğu Üniversitesi Kurucusu ve Rektör Yardımcısı ve Bangladeş Açık Üniversitesi Kurucusu ve Rektör Yardımcısıdır).

Prof.Dr. Tina GELASHVILI

Akhaltshikhe Devlet Üniversitesi Rektörü

Maia Gelashvili

Doktora Öğrencisi

DAĞLIK BÖLGELERDE TURİZM KALKINMASINA BAKIŞ

21. yüzyılda enternasyonalizm ve küreselleşme, ülkeler arası ilişkiler modern dünyanın siyasi ve ekonomik gelişmesinde aksiyom haline gelmiştir.

Dünyadaki uygulama entegrasyon sürecinin ilk olarak komşu ülkelerde başladığını göstermektedir. Bu nedenle "komşu faktörü" ülkenin ekonomik kalkınmasında özek bir öneme sahiptir.

Gürcistan'ın Türkiye, Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan olmak üzere dört ülkeye sınırı vardır. Bu nedenle ülkenin dış ekonomik ilişkileri ilk olarak bu komşu ülkelerle kurulmaktadır. Yukarıda bahsi geçen husus Gürcistan'ın dış ticaretinin %34,9'unun bu ülkelerle olduğu gerçeğiyle teyit edilmektedir. Türkiye işbirliği yapılan ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Ülkenin dış ticaretinin %16,5'i Türkiye'ye gelmektedir ve %10,6 oranıyla Azerbaycan işbirliği yapılan ülkeler arasında ikinci sırada yer almaktadır.

Türkiye ve Gürcistan komşu ülkeler arasındaki siyasette önemli bir rol oynamaktadır. Yukarıda bahsi geçen ülkelerdeki turizm kalkınması ekonominin en büyük ve en hızlı gelişen alanlarından bir tanesidir. Ülkeye kısa dönem içinde döviz getirme potansiyeli vardır. Toplumun maddi ve manevi hayatı üzerinde büyük bir etkisi olan entegre bir sosyal ve ekonomik sistemdir. Bunun yanı sıra insanların ülkeler arasında ve kendi ülkelerinde yardımsever olmalarını sağlayan faktörlerden bir tanesidir. İyi organize edilmiş koşullar altında turizme yapılan yatırımın geri kazanılması genellikle 5-10 yıl sürmektedir. Ağır sanayide birkaç on yıl geçmesi gerekir.

Dünya turizmi ekonomisinde seyahat endüstrisi gittikçe daha fazla bilinmekte ve ihracat piyasasında çeşitlilik, yeni iş imkânlarının oluşturulması ve bölgesel farklılıkların azaltılması açısından stratejik bir öneme sahiptir.

Dünya turizm örgütünün (UNWTO) değerlendirmesine göre, son on yılda dünya üzerinde seyahat eden insanların sayısı yıllık olarak %3,5 oranında artacak ve 1,6 milyon kişiye ulaşacaktır. Bugün için turizm alanından 250.000.000'dan fazla kişi çalışmakta ve bu da dünya çapındaki istihdamın onda birine, toplam yatırım miktarının %7'sine, dünya tüketim harcamasının %11'ine, vergi gelirinin %5'ine ve uluslararası ticaretin üçte birine karşılık gelmektedir.

Dünyanın turistik bölgelerinde olduğu gibi, Gürcistan'daki turist sayısı da her yıl artmaktadır. Ulusal turizm dairesinin verilerine göre 2011 yılında ülkemizi sadece ilk üç ay içinde 486,506 turist ziyaret etmiştir. Bu rakam önceki yıla göre %41 daha fazladır. Gelen uluslararası ziyaretçiler göz önüne alındığında Türkiye ilk sırada yer almaktadır (149,145 ziyaretçi). Buna göre, Gürcistan topraklarına gelen Türk ziyaretçilerin sayısı %47 oranında artış göstermiştir ve 139,706

ziyaretçiyle Azerbaycan ikinci sırada, Ermenistan üçüncü sırada yer almaktadır. Özellikle Gürcistan'daki kış turizmi merkezlerine gelen Rus turistlerin sayısının % 35 oranında artış göstermesi de bahse değer ilginç bir durumdur.

Turizm modern sosyal-ekonomik bir olgu olduğundan, dağlık alanların kalkınmasında turizmin önemli bir yeri vardır. Sadece ekolojik değil eğlenme ve dinlenme amaçlı potansiyeli de dikkate alınmalıdır. Bu bakış açısından hareketle, dağlık alanların kalkınmasında kayak turizmi son derece önemlidir. Bu eşsiz bir potansiyeldir.

Dağlık- kayak amaçlı tatil yerlerinin temel sorunu mevsimsel olmasıdır. Yılda sadece 100 gün çalışıp gelir elde etmelerine karşın tüm yıl boyunca harcama yapmak durumundadırlar. Dağların yamaçları Kasım ayından Nisan ayına kadar karla kaplı olduğundan Gürcistan'da bu alanda büyük bir potansiyel vardır. Gudauri ve Bakuriani dağlık alanları uluslararası turistlerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bugün Ajara ve Svaneti dağlık bölgelerinde kayak parkurlarının hızla inşa edildiğini söylemekte fayda var. Gürcistan'da kış turizmi ile ilgilenen turistlerin %60'ının yabancı olması (%30 Ukrayna, %15 Rusya, %12 Litvanya, %10 Azerbaycan, %10 Ermenistan, %6 Büyük Britanya, %5 Almanya, %6 İsrail) ve % 40'ının Gürcistanlı olması ilginçtir.

Başarılı bir şekilde kalkınan turizmin yansımaları ülkenin ya da ayrı bölgelerin ana faaliyet alanlarında kendini gösterir. İktisadi yapının değiştirilmesi için geniş çaplı bir turizm endüstrisi ağının kurulması gerekmektedir. Dağlık alanların insanoğlunun kültürel mirasından bir hazine olduğu, toplum hayatının mimari anıtları ya da modelleri, folklor ve diğer alanlardaki eşsiz örnekler olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, genel olarak dağlık alanlar ve Gürcistan kültürel turizm, eko turizm, çiftlik turizmi, gençlere yönelik ve macera turizmi, tedavi turizmi ve diğer özel turizm alanlarındaki sürekli kalkınma açısından bir alan olarak değerlendirilebilir. Çiftlik turizmi Samtskhe- Javakheti ve Türkiye'nin güney batısında sıra dışı bir öneme sahiptir. Göçün durdurulması, köy sakinlerinin istihdamı, kültürel geleneklerin korunması ve yaygınlaştırılması, köy altyapısının geliştirilmesi açısından yukarıda bahsi geçen konuya büyük önem verilmektedir. Ayrıca şunları da destekleyecektir:

- Kırsal alanlarda turizm alt yapısının geliştirilmesi;
- Çiftlik turizmi yılın her zamanında geçerli olduğundan tüm yıl boyunca devam eden turizmin geliştirilmesi;
- Köylere turist çekilmesi;
- Köylerde yeni iş alanlarının kurulması;
- Köylülerin yaşam seviyelerinin yükseltilmesi;
- Çevrenin korunması;
- Yeni farklı turizm kesiminin oluşturulması;
- Ülkeye döviz getirilmesi;
- Özellikle köy sakinlerinin işsiz olduğu köylerde yerel ekonominin farklılaştırılması;
- Yerel ekonomilere yatırımın çekilmesi.

Turistik ürünler genellikle uluslararası piyasaya hazırlıksız sunulmaktadır. "Hazırlıksız" ne anlama gelmektedir? Bu, turistlerin talepleri ile ilgili bilgi eksikliği anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, ürün içinde beklenen hizmeti barındırmaz. Bu neden olan şey dağlık bölgelerde yabancı ya da yerli turistlere gerek duydukları bilgileri verecek bilgi merkezlerinin olmamasıdır.

Ülkemizdeki turizmin ve konaklama endüstrisinin hızlı bir şekilde gelişmesine ve üniversitelerin büyük bir çoğunluğunun turizm uzmanları yetiştirmesine rağmen, kalifiye uzmanlar yetiştirilmesine odaklanan bir profesyonel okulunun kurulması arzu edilmektedir. Örneğin, turist rehberleri, tur operatörleri ve buna benzer meslek grupları.

Çiftlik turizmi turizmin nispeten yeni gelişen bir dalıdır. Dağlık bölgelerde bu alanda tecrübe eksikliği vardır ve bu nedenle neredeyse ilginç olan her şeyin kapsandığı özel bir program oluşturulması oldukça zordur. Örneğin, ev sahibi ve ev sahipleri birlikte erkekler için avcılık, balıkçılık, at binme, ekin biçme, vb., kadınlar için ise örgü örme, yemek pişirme, nakış. Köylerdeki turistler genellikle 2-4 üyesi olan yabancı ailelerdir ve çocuğu olan bir ailenin gelmesi durumunda bunların aynı yaşta çocukları olan bir ailenin yanına verilmesi daha iyi olacaktır. Ev sahibi ailenin iletişim kurmak için yabancı dil bilmesi gerekir.

Dağlık bölgelerde çiftlik turizminin planlanması ve geliştirilmesinin sürekli kalkınmanın üç temel prensibini içinde barındırması gerektiğini düşünüyoruz:

1. Temel ekolojik süreçlerin ve biyolojik çeşitlilik ve biyolojik kaynakların ortak gelişimini destekleyecek ekolojik süreklilik;
2. Kültürel bilinç arttıkça insanların yaşamının, kültür ve değerlerinin korunmasını sağlayacak sosyal ve kültürel süreklilik;
3. Seçilen kaynak kullanımı yönteminin kaynakları gelecek nesilleri için koruma garantisi sağladığı, kalkınmada ekonomik verim ortaya koyan ekonomik süreklilik.

Bana göre yukarıda bahsi geçen sorunların çözülmesi için köy sakinlerinin turizm alanındaki etkinliklerden sürekli haberdar edilmesi daha iyi olacaktır (konferanslar, eğitimler, brifingler, sunumlar, toplantılar, haberler). Burada öğrencilere ve geleceğin genç personeline büyük rol düşmektedir. Çiftlik turizmi için seçilen köylerde turizmin rolü konusunda bilgilendirme çalışmaları yapmalıdırlar. Bu yerlerde turistlerin karşılanması için köy sakinlerinden ve yöneticilerden oluşan bir ekip oluşturulmalıdır.

Yabancı dillerde bilgilendirme ve reklam amaçlı materyaller hazırlanmalıdır (Kıbrıs, Bulgaristan ve benzeri). Bir kural olarak, köy turizmi ile ilgili reklam malzemeleri köy evlerini ve bahçelerini gösteren renkli fotoğraflarla ve özellikle gelenekler ve görenekler olmak üzere turistlerin geldiği bölge ile ilgili geniş bilgilerin yer aldığı zengin materyaller olmalıdır.

Köylülerin direkt pazarlama imkânı olmadığından, yabancı ülkelerdeki reklamları finanse edemeyeceklerinden ya da ürünlerini internet üzerinden satamayacaklarından, turizm firmaları temel olarak çiftlik turizmi ürününün turizm piyasasına satışıyla meşgul olmalıdırlar. En önemlisi, çiftlik turizmi ürünü ucuz olmalıdır. Köy turizminin esas nedeni daha az rahatlık sunan ancak ekolojik anlamda temiz ve huzurlu bir ortamda ucuza dinlenmektir.

Biz şunları tavsiye ediyoruz:

- Uluslararası ya da yerel gönüllüler tarafından finanse edilen koruma ve kalkınma projeleri ile işbirliği yapılması;
- Eko turizmin geliştirilmesinde ulusal anlamda öncelik taşıyan bölgelerin belirlenmesi ve bunların tanımlanması;
- Yerel sakinlerin istihdam edilmesi ve çiftlik turizmi sektöründeki gelir mekanizmasının belirlenmesi.

Böylece, dağlık bölgeler de neredeyse turizmin tüm dallarında bir gelişme sağlanması açısından bir şansa sahip olacaktır. Özellikle kar sağlayan ise, Samtskhe-Javakheti ve güney batı Türkiye gibi bölgelerde dağ-kayak ve çiftlik turizminin geliştirilmesidir.

Büyük İpek Yolu Ülkelerinin Kafkas Üniversiteleri Birliğindeki gençlerden oluşan ortak bir turizm ağının kurulması iyi bir yaklaşım olacaktır. Bunlar kendi bölgelerinin turist potansiyeli hakkında bilgi alışverişinde bulunacaklardır.

Ben üniversitede müfredat kapsamında verilen derslerin yanı sıra uluslararası talepler ile ilgili kısa dönemli profesyonel kursların (yöneticiler, rehberler, tur operatörleri) faydalı olacağını düşünüyorum.

Bütünsel olarak bu,

- Gelecek nesillerin birbirine yakınlaşmasını;
- Komşu ülkelerin kültür ve geleneklerini birbirlerine tanıtmalarını;
- Sakinlerin (dağlık bölgelerde yaşayan) sosyal ve ekonomik koşullarının iyileştirilmesini

Destekleyecektir.

Sonuç olarak bugünlerde hedeflenen budur.

Referanslar:

1. Kamarauli S. "Marketing" Publishing House " Metsniereba" 2008 p. 165.
2. Shubladze E. "Perspectives of mountainous tourism development in Georgia " |Sakartvelos wkonomik" ,#4, 2008;
3. Kharashvili E;. Competitive Agro tourist Product , International conference, "Tourism, Economics and Business, Tbilisi 2010;
4. The Tourism Development Strategy and Action Programme of Georgia, Tbilisi, 2011
5. The data from the national Agency od Georgian tourism. Tbilisi, 2011
6. M. Gelashvili, Z. Lipartia, Priorities of Tourism of Development Business in Samtskhe-Javakheti, Batumi, 2011
7. www.unwto.org;
8. www.worldwidetour.ru
9. www.tourism.gov.ge
10. www.exploregeorgia.com
11. www.levontravel.ge
12. www.agrotourizm.com

Prof.Dr. Talgat TURKENOV
Karagandya Üniversitesi «Bolashak»
Kazakistan

MİLLİ SPORLARIN YURT SEVGİSİ EĞİTİMİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Milli sporların yurt sevgisi eğitimindeki önemli rollerinin başında tekrar edilebilirlik, aktarılabirlik, istikrar ve beceri gibi bazı genel özelliklere sahip olması gelmektedir. Milli sporlar yurt sevgisi eğitiminde yenilikçi milli geleneklerle aynı rolü oynamaktadır. Milli sporların bu konuda oynadığı diğer önemli bir rol de bazı sosyal ve psikolojik özellikleri de içinde barındıran birçok önemli gelenek ve seremoniye sahip olmasıdır. Milli sporlar insanlar arasında bazı psikolojik özelliklerin gelişmesini sağlar, bu kişilerde somut bir ulusa mensup oldukları ve kökenlerinin ana vatanlarından geldiği yönündeki bilinçlerini kuvvetlendirir.

Kazak milli sporlarının temel özelliklerinden biri nesilden nesle aktarılabirliğidir. Tüm maddi ve manevi olgular tekrar tekrar yaşanmaktadır. Gelişmenin olduğu her yerde, bir nicel durumdan başka birine geçildiğinde, eskiden yeniye geçildiğinde her zaman geçmiş tekrarlanmış ve geçmişe ait olgular yeniden yaşanmıştır.

Bin yıldır varlığını sürdüren ve Kazak halkının toplumsal ve ahlaki özelliklerini bünyesinde barındıran Kazak milli sporları insanların milli duygularını güçlendirmektedir. Bu özelliği ile yurt sevgisi eğitimi için önemlidir. Milli sporlarda geçmişteki olayların tekrar edilmesi ele geçirilen, fethedilen şeylerin korunmasına yönelik bir eğilimi göstermektedir. Milli sporlar aracılığıyla halkın eski deneyimleri tekrarlanmaktadır. Aynı zamanda tüm çağların ve nesillerin kendi gelişimlerine katkı sağladıkları açıktır. Son zamanlarda eski milli değerlerin korunması isteği irticai faaliyet olarak algılanmış ve bu durum ulusal politikaya ağır bir darbe vurmuştur.

Milli sporlar, gelenek olarak, tekrar eden olayların bir birikimidir. Bazı temel ve ikincil öğeleri bulunmaktadır (gelenekler). İkincil öğeler zaman içerisinde yok olmuştur ancak, temel unsurlar modernleşme sürecinde muhafaza edilmiştir.

Milli sporların yurt sevgisi eğitimi için faydalı olabilecek diğer bir özelliği de gelecek kuşaklara aktarılabirlik olmasıdır. Zaman içerisinde hep insandan insana, toplumdaki topluma ve nesilden nesle aktarılmıştır. Böylece bünyesinde barındırdığı tüm ulusal değerler de nesilden nesle aktarılmıştır. Böyle milli değerlerin nesilden nesle aktarılması esasen yurt sevgisi eğitiminin temelini oluşturmaktadır.

Gelenek haline getirilen milli sporlarda diyalektik devamlılık ve olumsuzluk yasasına göre hareket edilmektedir. Burada olumsuzluk yasası irticai faaliyetlere olduğu gibi ulusal geçmişe yönelik olumsuz bir yaklaşım değil, eski değerlere özenle yaklaşılması anlamındadır.

Milli sporların yurt sevgisi eğitimindeki önemi diyalektik devamlılığın ulusal değerlerin korunması anlamına gelmesidir. "Eski kompleks" değerlere bağlı olarak "yeni kompleks" değerler yaratılmaktadır. Hegel'e göre eski değerler yeni değerlerle birlikte korunmakta ve muhafaza edilmektedir. Pozitif yönlerin negatif yönler içerisinde korunması mantıklı bilgilere ulaşılması açısından önemlidir.

Bu nedenle milli sporlar eski ve yeniye, geçmiş ve bugünü birleştirmesi bakımından yurt sevgisi eğitiminde önemli bir rol üstlenmektedir. Milli sporların ulusal ve eski özellikleri gelecek kuşaklara aktarması toplumsal mirasın korunmasını sağlamaktadır. Tüm toplumsal bilinç, kültür ve yaşam öğelerinin gelecek kuşaklara aktarılacak önemli yönleri vardır.

Milli sporların sağladığı kendini tekrarlama ve geçiş süreçleri var oluş süresini, ulusal becerileri, normları, alışkanlıkları, fikirleri vb. kapsamaktadır. Bu tekrarlanma süreci insanların bilinçlilik seviyelerinin, beceri ve normlar konusunda hissettiklerinin uzun süreler boyunca değişmeden sürdürülebilmesini sağlamalıdır. Bir başka ifadeyle istikrar sağlamalıdır.

Milli sporların yurt sevgisi eğitiminde üstlendiği bir diğer önemli rol de istikrarı sağlamasıdır [1]. Milli sporlar bazı ulusal özelliklerin, normların, toplumsal alışkanlıkların ve ilişkilerin istikrarlı bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmaktadır.

Milli sporların istikrar sağladığı konuların başında toplumsal ilişkiler gelmektedir. Farklı normların, becerilerin ve fikirlerin istikrar kazanmadan önce belirli bir süre tekrarlanması gerekmektedir. Bu durum ancak söz konusu olguların belirli bir süre boyunca varlıklarını sürdürmesi (bu durumda – yüzyıllar boyunca) ve neredeyse hiçbir değişikliğe uğratılmadan tekrarlanmasıyla gerçekleştirilebilir. Bir oldu uzun bir süre boyunca aktif olursa seremoniye, geleceğe dönüşür ve nihayetinde pozitif bir yasa haline alır.

Milli spor geleneklerinde sağlanan istikrar daha sonraları kamuoyunun desteğini de almaktadır. Gelenekler bu tür bir kamuoyunun oluşturulmasına yardımcı olmaktadır, gelenek ve kamuoyu oluşturma arasında bu tür bir ilişki söz konusudur. İnsanlar sadece yaşadıkları zamana ait olayları, olguları, etkinlikleri, insan faaliyetlerini ve yaşadıkları zamanda var olan toplumları konuşmuyorlar. İnsanların geçekleştirdiği modernleşme evrimi ulusal geçmişlerinden kaynaklanmaktadır (gelenek). Bazı kamuoyu öğeleri bile (toplumsal ve bireysel deneyim formları, dedikodu vb) geleneklerden büyük ölçüde etkilenmektedir.

Milli sporların yurt sevgisi eğitimi konusunda oynadığı önemli rollerden bir diğeri ise kitlesel karakter oluşturmalarıdır. Milli sporlar kitleler arasında geniş alanlara yayılabilmekte ve kitlelerin desteğini alabilmektedir. Bu da bize milli sporların birçok kişiyi ulusal olgulara dâhil ettiğini göstermektedir.

Milli geleneklerin milli sporlarla birlikte yurt sevgisi eğitiminde üstlendiği önemli rolü şu şekilde açıklayabilir: her yeni nesil iyi bilinen toplumsal koşullar altında ve sınırsız bir ulusal ortam içerisinde eğitilmektedir. Her nesil çocukluk çağından itibaren belli başlı etkilere maruz bırakılmaktadır. Ayrıca, baskın ekonomik ve sosyal ilişkiler ile ideolojik kurumlar da bazı milli olguları ve şartları dayatmaktadır. Bunlar bazı özel yaşam biçimleri, ulusal kültür ve yaşam, milli gelenekler ve seremoniler, ulusal dilin zenginleştirilmesi, ulusal değerlere, yaşam alanlarına, tercihlere ve davranış normlarına karşı yaklaşımlarının şekillendirilmesi olabilir.

İçerisinde milli sporları da barındıran ulusal gelenekler insanları ulusal değerlere dâhil edip onlara milli duygular yaşatarak vatani duyguların geliştirilmesine yardımcı olabilir. Bu durumda bireysel zihniyet ve ulusal zihniyet arasındaki ilişki bireyler ve toplumsal yaşam arasındaki ilişkinin aynısıdır.

İçerisinde milli sporları barındıran ulusal gelenekler insanlarda somut milli bilinci geliştirip kuvvetlendirdiğinden yurt sevgisi eğitiminde faydalı olmaktadır. "Explanatory Vocabulary of the Russian Language" (Açıklamalı Rusça Sözlük)'de bilinç kelimesi "kendini, hayatta ve toplum içerisindeki önemini rolünü kavrama" olarak tanımlanmaktadır. [2]. "Philosophical Encyclopedic Vocabulary (Felsefi Ansiklopedik Sözlükte)'de şu şekilde bir ifade yer almaktadır: "insan bilinci kişilerin kendi bilgi birikimlerini, ahlaki değerlerini, ilgi alanlarını, düşüncelerini ve davranış kalıplarını oluşturması; hisseden ve düşünen bir birey ve aktör olarak kişisel evrimini tamamlamasıdır." [3].

Milli spor aktivitelerine katılanlar sadece belli başlı formları, yöntemleri, nesilden nesle aktarılan ulusal beden eğitimi kurallarını öğrenmekle kalmıyor aynı zamanda ulusal bilinç düzeyini geliştiriyor, geçmişini ve bugünü aynı anda yaşıyor ve ulusal menfaatler ediniyor. Ulusal bilinç sahibi bir kişi kendi ulusuna ait değer ve özellikleri başka uluslarınkilerden ayırt edebilmeyi öğrenmektedir.

Ulusal bilinç genellikle kültürel alanlarda geliştirilmekte ve milli kültür öğelerini içermektedir. Dolayısıyla, bünyesinde milli sporları barındıran geleneksel aktivitelere katılarak vatanseverlik duygularının geliştirilmesine dayanan bu anlayış temelde kişilerin milli bilinç seviyelerinin bu geleneksel aktivitelere ve somut ulusal değerlere katılımıyla artmasından yola çıkmaktadır.

Milli gurur öğelerini oluşturan olguların ana vatanlarını savunan vatanseverlerin elde ettiği askeri başarılar ile kitlesel kahramanlık ve cesaret öyküleri olduğunu göz önünde bulundurmalıyız. Geçmişteki askeri başarıları bilmek insanlar için oldukça önemlidir. Örneğin, Kazakların kahramanlıklarını kanıtlayan eski belgeler eğitimde kullanılmaktadır. Kazakların savunma yöntemlerini anlatan İbn Razbikhan'ın (XVI yy) sağladığı bilgilerden anlaşıldığı üzere Kazaklar düşman saldırısı sırasında ailelerini ve mal varlıklarını korumak için silahlarını kuşanıp bir araya gelir ve keskin kılıçlarıyla savaşta ellerinden gelen çabayı ve cesareti sergilerlermiş. Kazak boyları birkaç ailenin güçlerini ve mal varlıklarını birleştirmesinden oluşmuş. İbn Razbikhan bir yazısında "Kazak ordusu düşmana karşı savunma yapmak için güçlerini birleştirip bir yerde toplandığında onu yenmek çok zor olur" demiştir [4].

Kazakların kahramanlığı spor ve beden eğitiminin bir sonucudur. Eski zamanlardan beri Kazak ataları "koca-savaşçı" unvanı almış ve spor yaparak savaşlara hazırlanmıştır. Tarihi belgeler yaşını tamamlayan ve "erkek (kahramanca, askeri) adı (Yer Aty) alan tüm genç erkeklerin doğuştan gelen bir hak olarak "koca-savaşçı" olabildiğini doğrulamaktadır. "Erkek Adı" almak bir bağlılık geleneğidir. Bunu hak etmeden önce gençlerin avlanması ya da askeri başarı kazanması gerekmektedir. Oğuz destanında "Dede Korkut Hikâyelerinde" bu konudan bahsedilmektedir [5].

Bugün atalarımızın mirasını onurlu bir şekilde sürdürmeli, Anavatanımız Kazakistan'a karşı duyulan sevgiyi yeniden canlandırmalı ve Cumhuriyet içindeki ulusları birbirleriyle pekiştirmeliyiz. "Sayısına ya da etnik özelliklerine bakılmaksızın her ulus mükemmeldir, çünkü arkalarında her zaman mükemmel bir tarih ve kültür bırakmaktadır. Sadece bu tarz bir anlayış bize milli avantaj sağlayabilir ve onurlu bir ulus olmamıza yardım edebilir [6].

Milli sporları içeren geleneksel aktivitelerin yurt sevgisi eğitimindeki önemini böylece görmüş olduk, her şeyden önce milli sporlar ulusların toplumsal deneyimlerini bir araya getirmektedir.

İkincisi, bu deneyim nesilden nesle aktarılmaktadır. Birikim ve aktarma işlevleri birbiriyle yakından alakalıdır ve birbirlerinin oluşumunu tetiklerler. Nesiller arasındaki aktarım işlemi sırasında toplumsal deneyim, kültürel ve ahlaki değerlerin yanı sıra fiziki eğitim kurallarının da birikimi sağlanmaktadır. Bu bilgi ve birikimlerin aktarılmasında kullanılan yol ve yöntemlerin mükemmel olmasının yanı sıra ulusal geleneklerin içeriği de oldukça zengindir. Bu aktarma mekanizmasının bozulması geleneklerin, yüzyıllar boyunca edinilen deneyimlerin ve ulusal değerlerin kaybolmasına neden olmaktadır.

Bibliyografi:

1. Uledov, A. Spirit Updating of the Society. Moscow, 1990. Ozhegov, S.I. Explanatory Vocabulary of the Russian Language. Moscow, 1984. P. 619. Philosophical Encyclopedic Vocabulary. Moscow, 1983. P. 591. Sultanov, T.I., Klyashtorniy, S.G. Kazakhstan: Annals of Three Thousands. Alma-Ata, 1992. P. 267.
2. The same. P. 143.
3. Nazarbayev, N.A. Without Rights and Lefts. Moscow, 1991. P. 225.

Bibliyografi:

1. (Uledov, A. Toplumsal Ruhun Güncellenmesi. Moskova, 1990)
2. Ozhegov, S.I. Açıklamalı Rusça Sözlük. Moskova, 1984. P.
3. Felsefi Ansiklopedik Sözlük, Moskova, 1983. P. 591.
4. Sultanov, T.I., Klyashtorniy, S.G. Kazakistan: Binlerce Yıllık Olay Kayıtları. Alma Ata, 1992. P. 267.
5. Aynı. P. 143.
6. Nazarbayev, N.A. Sağ-Sol Olmadan. Moskova, 1991. P. 225.

Prof.Dr. . Asim NAZIR AHMAD
Güney Pencap, Multan Enstitüsü Rektörü
& PIMSAT İcra Direktörü, Karaçi, Pakistan

EKONOMİDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ARACI OLARAK TURİZM

Merhaba
Sayın Bayanlar ve Baylar

Konu - EKONOMİDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ARACI OLARAK TURİZM

Bu önemli ve saygın konferansa katılma fırsatını bize sunduğu için Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye Rektörü ve Konferansın baş organizatörü Dr. Hikmet Koçak'a teşekkürlerimi iletiyorum.

Spor Turizmi konusuna aydınlık getirmek amacıyla Avrasya İpek Yolu Üniversiteleri Konsorsiyumu'nda yer alan saygıdeğer liderler, bilim adamları ve bilginler arasında olmaktan gurur duyuyorum.

Giriş:

Turizm sektörü küresel ekonominin başlıca sektörlerinden biridir ve genellikle dünyanın en büyük tekli sektörü olarak kabul görmektedir. Fırsatların bir araya getirilmesi ve tarih boyunca yaşanan en büyük göçün getirdiği zorluklarla baş edilmesi özellikle gelişmekte olan ülkeler için büyük önem taşımaktadır.

Sekreterlik tarafından gerçekleştirilen turizm faaliyetleri Konvansiyonun uygulamasını kolaylaştırmak amacıyla çeşitli programlar arasında bağlantı sağlamaktadır. Ada Biyo Çeşitliliği, deniz ve kıyı Biyo Çeşitliliği, ormanlar ve invazif türler gibi konular içeren bu programlar turizm sorunlarına çağdaş yaklaşımlar getirmede önemli rol oynamaktadır. "İnsanın doğal hayatı görme ve deneyimleme arzusu da dahil olmak üzere turizmin özünü şekillendiren güçler Konvansiyonun hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olmak üzere kontrol altında tutulmaya devam edilmelidir".

İslam'da seyahat gelenekleri de turizm üzerindeki pozitif etkisini özetleyen şu sözle ifade edilebilir (AS-SAFRU-WASEELATUZ-ZUFRA) "Seyahat başarının temel anahtarıdır". Bununla birlikte, spor turizmi kültürler arası çeşitlilik, uluslar arasındaki sıcak ve arkadaş canlısı ilişkiler gibi çeşitli avantajlar ve faydaların geliştirilmesine, anlayış, aşinalık, gelenek, görenek, ahlaki ilkeler, değerler, yaşam tarzı, gerçek hayatın araştırılması ve perspektif, kazanç, etiket ve ziyaret edilen ülkenin harikaları ve keşif noktaları da dahil olmak üzere tüm bilgilerin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda jeopolitik ve ekonomik özelliklerin içinde yaşadığımız dünyayı nasıl etkilediğine dair bilgileri ve uluslararası ilişkileri kavramamızı sağlamaktadır. Yaratıcılığın öğrenilmesi ve dünyanın Allah'ın merhameti, nezaketi ve büyüklüğünü temsil eden sırlarının açığa çıkarılması için yaratıcılık hissini oluşturmada ve ortaya koymaktadır.

Hayırlı Hac ve Umre ziyaretleri sırasında yılda bir kez dünyanın her köşesinden Mekke ve Medine'ye gelen yaklaşık 3 milyon Müslüman Suudi Arabistan ekonomisinde yaratılan pozitif etkiyi göstermektedir. Aynı şekilde Rai-Wind Pakistan'daki yaklaşık 1.5 milyon kişi de yalnızca ekonomik faydalar sağlamayan aynı zamanda insanlığın refahına da ruhsal açıdan katkıda bulunan bir faaliyet olarak ekonomiyi de harekete geçirmektedir.

Spor Turizminin Sınıflandırılması

Spor Turizmi kişilerin ikamet ettikleri yerler dışında konaklayarak bir spor etkinliğine izleyici ya da sporcu olarak katılımda buldukları turizmi ifade etmektedir. Spor Turizmi küresel seyahat sektöründe en hızlı büyüyen sektördür ve yılda 600 milyar \$ değere sahiptir.

Spor turizminde çeşitli sınıflar bulunmaktadır. Gammon ve Robinson spor turizminin Ağır Sporlar Turizmi ve Hafif Sporlar Turizmi olarak ayrılabilirliğini savunmuş, Gibson ise üç çeşit spor turizmi sıralamıştır: Spor Etkinliği Turizmi, Ünlü ve Nostaljik Spor Turizmi ve Aktif Spor Turizmi.

Zor Sporlar Turizmi

Zor sporlar turizmi rekabetçi spor müsabakalarına katılan insanların miktarını ele almaktadır. Genellikle bu sporlar etkinlikleri ziyaret eden kişiler için motivasyon oluşturmaktadır. Olimpiyat Oyunları, FIFA Dünya Kupası, F1 Grand Prix ve NASCAR Sprint Cup Series gibi bölgesel etkinlikler Zor Sporlar Turizmi olarak ifade edilebilir.

Hafif Sporlar Turizmi

Hafif sporlar turizmi rekreasyonel sporlar ya da boş zaman aktivitesi amacıyla katılımda bulunan turizmi ifade etmektedir. Yürüyüş, Kayak ve Kano Hafif Sporlar Turizmi olarak ifade edilebilir.

Spor Etkinlikleri Turizmi

Spor etkinlikleri turizmi etkinlikleri izlemek amacıyla şehre gelen ziyaretçilerin oluşturduğu turizmi ifade etmektedir. Bunun güzel bir örneği Olimpiyat Oyunları'dır. Olimpiyatlara ev sahipliği yapan şehirler önemli bir turist seviyesine ulaşırlar.

Ünlü ve Nostaljik Spor Turizmi

Ünlü ve Nostaljik Spor Turizmi Onur Listesi ve Spor Sahasının ziyaret edilmesi ve tatilde ünlü spor kişileriyle tanışılmasını ifade etmektedir.

Aktif Spor Turizmi

Aktif Spor Turizmi sporlar veya etkinliklere katılımda bulunan kişileri ifade eder. Turizm rekreasyon, boş zaman geçirme ve iş amaçlarıyla yapılan seyahattir. Organizasyon turistleri "dinlenme, iş ya da diğer amaçlarla ikamet ettikleri yer dışında bir yılı geçmemek kaydıyla seyahat eden ve konaklama yapan kişiler" olarak tanımlanmaktadır.

Turizmin Ekonomik Faktörleri

Geçtiğimiz elli yılın en önemli ekonomik, sosyal ve kültürel olgularından biri turizmin güçlü ve istikrarlı yükselişi olmuştur. Yerli turizm büyüme oranlarında artış yaşanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler 2004 yılında turizm getirilerinden 177 milyar \$ elde etmiştir, bu durum 49 en az gelişmiş ülkenin 46'sındaki döviz kazançlarının birincil kaynağı olmuştur. Dünyanın en fakir ülkelerinden ellisinde turizm ekonomilerine bağlı olarak birinci, ikinci ya da üçüncü sırada yer almaktadır ve pozitif ticari dengesi gösteren tek hizmet sektörüdür.

Ağustos 2002'de Johannesburg, Güney Afrika'da gerçekleştirilen Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi'nde, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından desteklenen Dünya Ticaret Örgütü bu alanda küresel bir liderlik üstlenmiş ve Birleşmiş Milletler Milenyum Kalkınma Hedefleri'ne dayanarak "Yoksulluğun Giderilmesi (ST-EP) konusunda etkili bir araç olarak sürdürülebilir turizm" kavramını ortaya koymuştur. Bu girişimin desteklenmesi için 2003 yılında uluslararası bir fon oluşturulmuştur ve Kamboçya 0.5 milyon \$ bağış ile girişimden faydalanan ilk ülkelerden biri olmuştur. New York'ta gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler 60. yıl dönümü kutlamasında, hükümet liderleri ulusal kalkınma planları ve yoksullukla mücadele stratejileri konusunda turizm entegrasyonu amacıyla önemli Birleşmiş Milletler teşkilat başkanlarıyla bir araya gelmiştir. 14 Eylül 2005 tarihinde BM Genel Kurulu Zirve Toplantısı'nda "Turizm ve Milenyum Kalkınma Hedefleri Deklarasyonu" imzalanmıştır.

Turizm ticari bir üründür ve her ülkenin sunabileceği bir şeyler vardır. Fakir ülkeler kendi kültürel ve doğal miraslarıyla pazar segmentlerini çekebilecek yollar geliştirebilirler. Turizm uluslar arasında kültürel ilişkilerin iyileştirilmesine destek olur.

Spor Turizmi

2008 yılında dünyada gerçekleşen seyahatler ve turizm toplam ekonomik faaliyetler içerisinde yaklaşık 5.890 milyar \$ üretmiştir. 2008 yılına ait %9.9 oranındaki seyahat ve turizmin gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) oranına katkısının 2018 yılında %10.5 oranına yükselmesi beklenmektedir, önümüzdeki on yılda turizm gelirleri 10.000 milyar \$ değerini aşacaktır. Spor turizmi şimdiye kadarki en yüksek büyüme oranını yakalamıştır ve küresel seyahat ve turizm alanında en hızlı gelişen sektördür; 2008 yılında 600 milyar \$ üreterek uluslararası turizm pazarının %10'undan fazlasına sahip olmuştur. Spor turizmine katılan turistler diğer turist sınıflarına oranla yüksek harcamalar yapmakta ve daha uzun konaklamaktadır.

Barcelona 1992 Olimpiyatları'ndan sonraki 10 yılda turist sayısını ikiye katmış ve İspanya'nın diğer kentleri de bundan etkilenmiştir. Barcelona en çekici Avrupa şehirleri arasında 11. sıradan 6. sıraya yükselmiştir. Sydney 2000 Olimpiyatları sonrasında 1.2 milyar £ değerinde ek gelir üretmiştir. Turizm dramatik bir artış yaşamış ve 2.5 milyar £ değerinde medya ilgisi elde edilmiştir.

Spor turizminde yaşanan patlamanın çeşitli sebepleri vardır. Toplumun giderek daha fazla spor yapması turist şekillerindeki sismik artışı tetiklemiştir. 21. yüzyılda seyahat ve turizm sektöründe geleneksel konaklama şekli olan deniz ve güneş turizmlerinin yerini sporla ilgili faaliyetler almaktadır; yeni jenerasyon turistler erişime hazır mega spor etkinliklerine giderek daha fazla ilgi duymaktadır. Yıllardır "uyuyan dev" konumunda olan spor turizmi 2010 ve sonrasında küresel turizm canlılığında katalitik rol oynamaktadır. Tarihteki en önemli spor etkinlikleri – Afrika Kıtası'nda ilk kez gerçekleştirilen 2010 Fifa Dünya Kupası.

FIFA Dünya Kupası çoğu yanılının tekrar gözden geçirilmesini sağlamış ve Güney Afrika'ya yıllarca sürececek bir turist akımı ve gerçek bir spor mirası bırakmıştır.

Güney Afrika Turizm Bakanı Marthinus van Schalkwyk 2010 FIFA Dünya Kupası'nın Güney Afrika'nın gerileme öncesi konumunda bulunan turizm sektörünü tekrar yükseğe çıkardığını ifade etmektedir. Dünya Kupası ile ilişkili inşaatlar ekonomiye 50 milyar R katkıda bulunmuştur, Gökkuşuğu Ulusu Dünya Kupası hazırlıkları sırasında alt yapı gelişiminde yaklaşık 130.000 iş olanağı yaratmıştır. "Dünya Kupası bir turizm destinasyonu olarak sahip olduklarını en iyi şekilde gösterebilecekleri hayatta bir kez elde edilebilecek bir fırsat sunmuştur".

Brezilya hükümeti tarafından gerçekleştirilen bir çalışma Rio'da düzenlenecek 2016 Olimpiyat Oyunları'nın 2010 yılından 2027 yılına kadar en az 24 milyar \$ değerinde artışa neden olacağını göstermiştir. 2016 Olimpiyatları ve 2014 FIFA Dünya Kupası aynı zamanda Brezilya'ya yabancı yatırımı çekebilecekleri bir platform sunacaktır. Brezilya ekonomisi şu anda dünyada 10. sıradadır – 2016 yılına kadar 5. sıraya yükselmesi beklenmektedir. Spor turizmi önemli kazançlar elde etme, yüzlerce yeni iş fırsatı yaratma, kentsel altyapıyı yenileme ve tüm destinasyonları iyileştirme ya da itibarlarını düzeltme gibi çok sayıda başarıyı elde etmek üzere kullanılacak bir araç görevi görmektedir.

Spor turizmi küresel bir popüler dinlenme faaliyeti haline gelmiştir 2010 yılında dünya çapında 940 milyondan fazla uluslararası turist akışı gerçekleşmiş, bu rakam 2009 yılına kıyasla %6.6 büyüme sağlamıştır. 2010 yılında 919 milyar \$ değerine (693 milyar \$ değerinden) yükselen uluslararası turist akışı %4.7 değerinde bir artışa karşılık gelmiştir. 2000'li yılların sonunda ortaya çıkan durgunluğun bir sonucu olarak, uluslararası seyahat talebi 2008'in ikinci yarısından 2009 sonuna kadar önemli bir yavaşlamaya maruz kalmıştır. 2008'in ilk yarısındaki %5'lik yükselişin ardından, uluslararası turist akışlarındaki büyüme 2008 yılının ikinci yarısında negatif bölgeye geçiş yapmış ve 2007 yılındaki %7'lik oranla kıyaslandığından yalnızca %2 seviyesinde kalmıştır. Bu negatif trend 2009 yılında yoğunlaşmış, bazı ülkeler H1N1 virüsünün patlak vermesi nedeniyle kötü yönde etkilenmiş ve 2009 yılında dünya çapında 880 milyon uluslararası turist akışıyla %4.2'lik bir düşüş yaşanmış ve uluslararası turizm gelirleri %5.7 oranında azalmıştır.

Turizm dünyanın neredeyse tüm kıtalarında oldukça önemli, hatta bazı ülkeler için hayati bir rol oynamaktadır. Sunulan mal ve hizmetler karşılığında yüksek seviyelerde kazanç elde edilmesini sağlamakta, küresel gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) değerlerine yaklaşık %5 oranında katkıda bulunmakta ve turizmle bağlantılı hizmet sektörlerinde iş fırsatları yaratılmasına neden olmaktadır. Bu hizmet sektörleri havayolu, deniz yolu ve taksi gibi ulaşım hizmetleri, oteller ve resort oteller gibi konaklama hizmetlerini ve eğlence parkları, kumarhaneler, alışveriş merkezleri, konser salonları ve tiyatrolar gibi eğlence alanlarını içermektedir.

Refah içinde yaşayan insanlar her zaman harika yapılar ve sanat eserleri görmek, yeni diller öğrenmek, yeni kültürler tanımak ve farklı yemekler tatmak için dünyanın uzak noktalarına seyahat etmişlerdir. Bundan uzun zaman önce Roma Cumhuriyeti döneminde Baiae gibi mekanlar zenginlerin uğrak kıyı şeridi resortları olmuştur. Turist kelimesi ilk kez 1772 yılında, turizm kelimesi ise 1811 yılında kullanılmıştır. 1936 yılında Milletler Cemiyeti turisti "En az 24 saat boyunca yurtdışında seyahat eden kişi" olarak tanımlamıştır. Devamında gelen Birleşmiş Milletler bu tanımlamayı 1945 yılında değiştirmiş ve az fazla altı aylık konaklama şartı getirmiştir.

Biyo Çeşitlilik

Biyo Çeşitlilik belirli bir ekosistem ya da bütün bir gezegendeki canlı formlarının çeşitlilik derecesine verilen isimdir. Biyo Çeşitlilik iklim fonksiyonunun bir parçasıdır. Küresel habitatlarda, tropikal bölgelerde zengin türler bulunurken kutup bölgelerinde daha az sayıda tür bulunmaktadır. Hızlı çevresel değişiklikler tipik olarak kitlesel ölümlere neden olmaktadır. Yapılan tahminlere göre Dünya üzerinde yaşamış türlerin %1'inden az bir kısmı varlıklarına devam etmektedir. Dünya üzerinde hayatın başlangıcından bu yana, beş önemli büyük ölüm ve birkaç küçük olay biyo çeşitlilikte büyük ve beklenmedik azalmalara neden olmuştur.

540 milyon yıl önce çok hücreli organizmaların neredeyse her bir kolunun ilk kez ortaya çıktığı bir dönem olan Kambriyen patlaması döneminde Biyo Çeşitlilikte önemli bir büyüme gerçekleşmiştir. Bundan sonraki 400 milyon yılda kitlesel ölüm vakaları adı verilen tekrar eden kitlesel biyo çeşitlilik kayıpları yaşanmıştır. Karbon döneminde yaşanan orman kayıpları bitki ve hayvan hayatında önemli kayıplara neden olmuştur. 251 milyon yıl önce ise en kötü olay yaşanmıştır; omurgalı hayvanların geri dönüşü 30 milyon yıl sürmüştür. En yakın tükenme/ölüm olayı ise 65 milyon önce gerçekleşmiş ve dinazorların tükenmesi/ölümüyle sonuçlanması nedeniyle diğerlerinden daha çok ilgi çekmiştir.

İnsanların ortaya çıkışından bu yana geçen dönem devam eden Biyo Çeşitlilik azalması ve beraberinde getirdiği genetik çeşitlilik kaybını ortaya çıkarmıştır. Özellikle Holosen evrede başlıca insanların yarattığı etkiler nedeniyle tür tükenmeleri yaşanmış ve çevrede tahribat meydana gelmiştir. Biyo Çeşitlilik insan sağlığını hem pozitif hem de negatif bir çok yönden etkilemektedir. Birleşmiş Milletler 2011-2020 arası dönemi Birleşmiş Milletler Biyo Çeşitlilik Onyılı ilan etmiştir.

Sürdürülebilir bir Turizm Sektörü Yaratmak: Biyo Çeşitliliğin Korunması Konusunda Planlama Gerçekleştirmek Turizmin "üçlü etki noktasına" dikkat etmesi gerekmektedir. Ekonomik, çevresel ve sosyal faktörler. Bu durum yönetimin entegre edilmesini ve ekosistem yaklaşımının belirlenmesini gerektirmektedir. Planlama ve gelişme kadar turizmin sürekli yönetimi de önemlidir. Çevresel yönetim sistemlerinin büyük çaplı uygulamaları için teşvik sağlanması gerekmektedir. Turizm ve doğanın korunması arasındaki tek uygulanabilir ilişki sembiyotik bir ilişkidir. Turizm yönetiminin Biyo Çeşitlilik yönetim planlamasının bir parçasını oluşturması gerekmektedir.

Arazi kullanımı izinlerinin dikkatlice koordine edilmesi gerekmektedir. Ekosistemlere zarar veren uygunsuz faaliyetler katı bir şekilde modernleştirilmelidir. Bu ancak küresel, kırsal ve deniz bölgeleri dahil olmak üzere farklı ekosistemlerdeki sosyo-ekonomik faaliyetlerin tamamını kapsayan entegre politikalar ve yönetimin geliştirilmesi ve güçlendirilmesiyle sağlanabilir.

Biyo Çeşitlilik ve doğal alanların yalnızca zengin turistler için olmadığı aynı zamanda tüm yerel halkın kullanımı için olduğunun altı çizilmelidir. Ekoturizm hem ulusal hem de uluslararası turistlerin ziyaretlerini içermektedir. Ulusal turistler ülkede yeterli yaşam standardı bulunduğu uluslararası turistlerden daha sürdürülebilir özelliktedir.

Farklı sektörlerin turizmin kültürel ve doğal miras ürünlerini pazarladığını ve bunun turizmin ürüne olan talep aracılığıyla korumayı destekleme yeteneğiyle bağlantılı olduğunu anlaması gerekmektedir. Turistlerin talep ettiği deneyimler ve ürünlerin anlaşılması koruma altındaki alanların yöneticilerinin destinasyonun belirli özelliklerinin istenen turist tipine göre adapte edilmesini sağlamaktadır. Beklenen turist sayısının doğru tahmin edilmesi planlayıcıların lobi oluşturmasını ve yeterli altyapıyı geliştirmesini sağlamaktadır.

Belirli korumalı alanlar (Dünya Mirası Sahaları ve uluslararası koruma statüsüne sahip diğer bölgeler) yönetim planlarında turizm sektörüne izin verilmesi durumunda Biyo Çeşitlilik değerleri açısından ekoturizm destinasyonları olarak öne çıkarılmalıdır.

Öncelikle düşük maliyetli yöntemler, daha sonrasında ise harcamalardan sonra elde kalan finansmanın turizm hizmetini daha sürdürülebilir hale gelmesi amacıyla kullanılması ile, özel sektörün çevresel yönetim planlarını nasıl uygulamaya geçirebileceğinin gösterilmesi gerekmektedir. Büyük otel zincirlerine çevresel yönetimin kazanç sağlayacağı gerçeği benimsetilmelidir. Çevre dostu tekniklerin kullanımı oteller ve tüm diğer turizm hizmeti sağlayıcıları için tasarruf sağlamaktadır.

PAKİSTAN'DA SPOR TURİZMİ

Spor ve Turizm Gazetesi (JS&T) spor ve turizm arasındaki ilişkinin tüm yönlerini ele alan yüksek kaliteli yazıların bulunduğu çok disiplinli bir yayındır. Spor, dinlenme, beden eğitimi ve turizm gibi tüm ilişkili konuların sosyoloji, psikoloji, coğrafya, politika çalışmaları, yönetim çalışmaları, ekonomi ve pazarlama dahil ancak bunlarla sınırlı olmayan çok kapsamlı disiplinler aracılığıyla ele alınmasını sağlamaktadır. Hem spor hem de turizm tanımı açısından farklı bakış açıları içermesinden ötürü, profesyonel ve amatör, rekabet özelliği olan ve olmayan, sosyal, rekreasyonel ve resmi olmayan faaliyetler ve dinlenme, iş ve günübirlik turizmin bu kapsamda ele alınmasını sağlamaktadır. Yayın turizm sektöründe tüm spor faaliyeti türlerini barındırmaktadır.

Spor turizmi önemli kazançlar elde etme, yüzlerce yeni iş fırsatı yaratma, kentsel altyapıyı yenileme ve tüm destinasyonları iyileştirme ya da itibarlarını düzeltme gibi çok sayıda başarıyı elde etmek üzere kullanılacak bir araç görevi görmektedir.

Çevresel Kapasite

Çevresel taşıma kapasitesi bir ekosistemin verimlilik, adapte olabilirlik ve yenilenme becerilerini sürdürürken canlı organizmaları destekleme kapasitesini ifade etmektedir. Turizm taşıma kapasitesi özel bir çevresel taşıma kapasitesi türüdür ve biyofiziksel ve sosyal çevrenin turizm faaliyeti ve gelişimiyle ilgili olarak taşıma kapasitesini ifade etmektedir. Bir alanın sahip olabileceği maksimum ziyaretçi kullanımı ve ilgili altyapı seviyesini temsil eder. Bu seviye aşıldığında, ilgili alandaki çevresel kaynakların zayıflaması, ziyaretçi memnuniyetinin azalması ve ilgili bölgedeki topluluk, ekonomi ve kültürde negatif etkiler oluşması beklenmektedir. Turizm taşıma kapasitesinin temel bileşenleri biyofiziksel, sosyo-kültürel, psikolojik ve yönetsel bileşenlerdir.

Geçen on yıl içerisinde turizm taşıma kapasitesi kavramı ve diğer ilgili yöntemsel araçlar büyük oranda niceliksel konulara odaklanmaları nedeniyle yoğun şekilde eleştirilmiştir. Eleştirilenler belirli bir turizm destinasyonunda izin verilen ziyaretçilerin hayali sayısını tespit etmek yerine ziyaret ve yönetim araçlarının niteliksel etkilerine odaklanılması gerektiğini savunmaktadır. Onlara göre taşıma kapasitesi kavramı kullanım ve etki arasında net ve tahmin edilebilir bir ilişki olmaması nedeniyle sekteye uğramaktadır.

Bu bağlamda, LAC (Kabul Edilebilir Değişiklik Limitleri) ve VIM (Ziyaretçi Etki Yönetimi) gibi alternatif yöntemler (özellikle görece bozulmamış doğal alanlar için) geliştirilmiştir. Odak noktasının uygun kullanım seviyesinden istenen duruma kaydırılması LAC'ın ziyaretçi taşıma kapasitesine getirdiği revize edilmiş yaklaşımı temsil etmektedir. LAC yaklaşımı belirli bir alandaki doğal ve sosyal oluşumlar üzerindeki insan kaynaklı değişiklikler için ölçülebilir limitler oluşturulmasına ve istenen koşulların korunması ve/veya sağlanması amacıyla uygun yönetim stratejilerinin tespit edilmesine odaklanmaktadır. ABD Milli Parklar ve Koruma Teşkilatı tarafından geliştirilen VIM artan ziyaretçi sayısının doğal alanlar üzerindeki çevresel ve deneyimsel etkilerinin değerlendirilmesi ve yönetilmesi için kullanılan bir tekniktir. VIM çevre üzerindeki rekreasyonel etkilerin ve rekreasyonel deneyim kalitesinin karmaşık olduğunu ve kullanım seviyesi dışındaki faktörlerden etkilendiğini ifade etmektedir.

LAC ve VIM tekniklerinin yanı sıra geleneksel taşıma kapasitesi yöntemleri de negatif çevresel etkilerin minimize edilmesi için kullanılan yönetim araçlarıdır.

Pakistan'da Spor Turizmi spor turizmi sektörünün "bir sonraki büyük adımı" olarak ifade edilmiştir. Pakistan çeşitlilik içindeki kültürü, insanları ve doğal güzellikleriyle, on yıl öncesindeki seviyenin neredeyse iki katına çıkarak, ülkeye 0.7 milyon turist çekmeyi başarmıştır.

Pakistan'ın spor turizmi sektörü ülkenin Hippi rotası sayesinde beklenmedik seviyelerde yabancı turist kazandığı 1970'ler döneminde altın çağını yaşamıştır. Bu turistlerin tercih ettikleri temel destinasyonlar Hayber Geçidi, Peşavar, Karaçi, Lahor, Swat ve Rawalpindi olmuştur.

Ülkenin cazibe noktaları Mohenjo-daro, Harappa ve Taxila gibi medeniyetlerin kalıntıları ve kış sporları/oyunlarına ilgi duyan turistleri çeken Himalaya eteklerindeki mekanlar gibi farklı noktalardan oluşmaktadır. Pakistan tüm dünyadan maceraperestleri çeken, başta K2 olmak üzere zirveleri 7000 metreyi aşan dağlarıyla dünyada önemli bir yere sahiptir. Pakistan'ın kuzeyinde çok sayıda tarihi kale, antik mimari ve Büyük İskender'in torunları oldukları iddia edilen İslam öncesi Animist Kalasha topluluğu için büyük önem taşıyan Hunza ve Chitral vadileri bulunmaktadır. Tarihi Hayber Pakhtunkhwa eyaletinin romantizmi zamanının ötesine geçmiştir, Pencap eyaletinde Jhelum Nehri üzerinde İskender'in savaştığı bölge yer almaktadır ve Pakistan'ın kültür başkenti Lahor, Badshahi Mescidi, Shalimar Bahçeleri, Cihangir'in Mezarı ve Lahor Kalesi gibi çok sayıda Babür mimarisi örneğine sahiptir. Küresel ekonomik kriz öncesinde Pakistan'ı yılda 500.000'den fazla turiste ev sahipliği yapıyordu. Ancak bu rakam ülkedeki istikrarsızlık ve çoğu ülkenin Pakistan'ı ziyaret edilmesi emniyetsiz ve tehlikeli ilan etmesi nedeniyle 2008 yılından bu yana neredeyse sıfır seviyesine düşmüştür.

The Guardian ülkenin spor turizmine yardımcı olmak amacıyla "Pakistan'daki en önemli beş turizm sahası" yazısını yayınlamıştır. Bu beş saha Taxila, Lahor, Karakoram Yolu, Kerimabad ve Seyfül Mülük Gölü'dür. Pakistan'ın eşsiz ve çok çeşitli kültürel miraslarını tanıtmak amacıyla, 2007 yılında Başbakan tarafından "Pakistan'ı Ziyaret Edin" pazarlama kampanyası başlatılmıştır. Bu kampanyada yıl içerisinde gerçekleşen fuarlar ve dini festivaller, bölgesel spor etkinlikleri, çeşitli sanat ve el sanatları gösterileri, folklor festivalleri ve çeşitli tarih müzesi açılışları yer almıştır.

2009 yılında Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan Seyahat ve Spor Turizmi Rekabet Gücü Raporu'nda Pakistan Dünya Mirası sahaları nedeniyle %25'lik dilimde yer alan en iyi turist destinasyonlarında biri olarak listelenmiştir. Güney'de yer alan mangrovlardan Mohenjo-daro ve Harappa'yı içeren İndüs Vadisi Medeniyeti'nin 5.000 yıllık şehirlerine kadar uzanmaktadır.

ÖNEMLİ ÇEKİM NOKTALARI

Pakistan çok çeşitli bir bölgedir, bugünkü ulusun oluşumundan çok önce çok farklı dinler ve milletlerin ev sahibi olmuştur. Günümüzde Pakistan dört büyük eyalet - Sind, Pencap, Hayber Pakhtunkhawa, Baloşistan – ve dört bölgeden – İslamabat Başkent Bölgesi, Federal Yönetimli Kabile Bölgeleri, Azad Jammu ve Kaşmir ve Gilgi—Baltistan – oluşmaktadır. Pakistan'ın kültürel ve fiziksel çeşitliliği ülkeyi hem yabancı turistler hem de maceraperestler için önemli bir turist noktasına dönüştürmüştür. Şu anda Pakistan UNESCO Dünya Mirası Sahası olarak sınıflandırılan altı önemli kültürel sahaya sahiptir. Bu sahalardan şunlardır:

- İndüs Vadisi Medeniyeti'nin Mohenjo-Daro'da bulunan arkeolojik kalıntıları.
- Takht-i Bahi'deki 1. yüzyıl rahipleri kalıntıları ve Sahr-i-Bahlol'daki komşu şehir kalıntıları.
- Gandara Medeniyeti'ne ait Taxila kalıntıları.
- Lahor'daki Lahor Kalesi ve Şalimar Bahçeleri.
- Thatta antik kentinin tarihi anıtları.
- Rohtas antik kalesi.

1993-2004 döneminde Pakistan UNESCO'ya gerekli bilgileri gönderememiş ve bazı sahalardan Dünya Mirası Sahası sayılıma olasılığı geciktirilmiştir. 2004 yılında Turizm Bakanlığı'na araştırmalarına devam etmek üzere finansman sağlanmış ve UNESCO Deneme Listesi'ne on saha eklenmiştir. Haziran 2010 tarihi itibarıyla sınıflandırılması beklenen toplam 18 saha şunlardır:

- 17. yüzyılda Babürlerin inşa ettiği Badshahi Camisi.
- 17. yüzyılda Babürlerin inşa ettiği Vezir Han Camisi.
- 17. yüzyıla ait Cihangir, Asif Han ve Ekber Saray mezarları.
- Şeyhupura şehrinde en sevdiği antilobun anısına Babür İmparatoru Cihangir tarafından inşa ettirilen Hiran Minar ve Tank.

- 14. yüzyıla ait Hazret Şah Rukn-e Alam mezarı.
- Dünyadaki en büyük kalelerden biri olan Rani Kot Kalesi.
- 17. yüzyılda Babürler tarafından inşa edilen Thatta antik kentindeki Şah Cihan Camisi.
- 15. ve 18. yüzyıllara ait çeşitli Sind ve Balochi kabilelerinin Chaukhandi mezarları.
- Mehrgarh neolitik arkeolojik sahası.
- Rehman Dheri arkeolojik sahası.
- Harappa arkeolojik sahası.
- Ranigat arkeolojik sahası.
- Şahbazgarhi Kaya Yazıtları.
- Mansehra Kaya Yazıtları.
- Hunza Vadisi'nde yer alan Tibet üsluplu Baltit Kalesi.
- Uch Sharif'te yer alan Bibi Jawindi, Baha'al-Halim ve Ustead mezarları ve Celaleddin Bukhari Camisi.
- Banbhor limanı.

En Önemli 5 Turist Sahası

Dehşet verici Kaşmir depreminden tam bir yıl sonra, Ekim 2006 tarihinde The Guardian ülkenin spor turizmine yardımcı olmak amacıyla "Pakistan'daki en önemli beş turizm sahası" yazısını yayınlamıştır.

Taxila, Lahor, Karakoram Yolu, Kerimabad, Seyfü'l Mülük Gölü.

Görülmesi Gereken Yerler

- Azad Kaşmir: Rawalakot, Muzaffarabad, Jhelum Vadisi, Bagh, Poonch
- Baloşistan: Ziarat, Bolan Geçidi, Moola Geçidi, Chotok Şelalesi, Mehrgarh, Khojak Geçidi
- Khyber-PK: Peshawar, Hayber Geçidi, Kohat, Bannu, Mardan, Swat, Mingora, Saidu Sharif, Shangla Bölgesi, Kalam Vadisi, Chitral, Kalash, Broghil Geçidi, Haripur, Tarbela Barajı, Havelian, Abbottabad, Thandiani, Mansehra, Khanpur, Nathiagali, Dungagali, Ayubia, Kaghan Vadisi, Naran Vadisi, Batagram, Mingora, Maraghzar, Islampur Köyü, Saidu Baba Türbesi, Udegram, Fizagat, Jahanabad Buddha, Kalam, Bahrain, Madyan, Miandam, Khawazakhela, Malam Jabba, Ushu Vadisi, Utrot ve Gabral.
- Pencap: Murree, Kolistan Çölü, Uch Sharif, Multan, Harappa, Pakpattan, Lahor Kalesi Munro, Panjnaad, Tuz Dağları, Rohtas Kalesi, Taxila, Lal Suhanra Milli Parkı, Lahor Kalesi, Rohtas Kalesi, Derawar Kalesi, Khewra Tuz Madenleri, Hiran Minar, Shalimar Bahçesi, Rukn-e-Aalam
- Gilgit-Baltistan: Chakdara, Aşağı Dir, Yukarı Dir, Lowari Geçidi, Drosh, Chitral, Garam Chashma, Kohistan bölgesi, Besham, Dasu, Chilas, Astore Vadisi, Nanga Parbat, Gilgit, Parri Bangla, Naltar Vadisi, Bagrot-Haramosh Vadisi, Juglot, Gashoo Pahoot, RamaIshkoman, Yasin Vadisi, Ghizar, Baltistan, Skardu, Deosai Milli Parkı, Shigar, Khapalu Biafo buzulu, Sadpar lack, Shangrilla, K2 üssü, K7, Geniş Tepe, Braqthok khaplu, Gondogoro-laa, Masherbrum, Hunza, Nagar, Gojal, Chalt, Aliabad, Karimabad, Altit Kalesi, Gulmit, Passu, Sost, Khunjerab Geçidi
- Islamabad: Faisal Camisi, Margalla Tepeleri, Simly Barajı, Rawal Gölü
- Sind: Karaçi, Mohenjo-daro, Haydarabad, Sehwan Sharif, Gorakh Tepesi, Manchhar Gölü, Kot Dijji, Kalri Gölü, Bhambore, Thatta, Chaukundi Mezarları, Makli Tepesi, Keti Bandar, Shahbandar, Jani Bandar, Bhanbhor, Gidu Bandar.

Yazımı yukarıda adı verilen Pakistan'ın çeşitli bölgelerinde yer alan sahaları gerçekten görülmeye değer önemli kayak merkezlerine sahip olduğunu belirterek sonlandırmak istiyorum.

Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınmada Turizmin bir araç olarak kullanılmasını konu alan bu konferansa ev sahipliği yaptığı için Prof. Dr. Hikmet Koçak'a teşekkürlerimi iletir, ev sahibi üniversite tarafından gösterilen konuk severlik için minnettar olduğumu belirtirim. Prof. Dr. Hikmet Koçak ve diğer önemli kişilerle geçirdiğimiz vakit her zaman faydalı, değerli ve unutulması mümkün olmayan bir deneyim olarak hatırlanacaktır.

Referanslar

Adolph Menzel tarafından Reiseplane (Seyahat Planları) (1875)

Carl Spitzweg tarafından Kampanya'da bir İngiliz (1845 civarında)

Altyapı ve Ekonomi

Başlıca Makaleler: Pakistan Ekonomisi, Pakistan'da Ulaşım ve Pakistan'da Telekomünikasyon

Başlıca Makale: Pakistan'daki Turist Çekim Noktaları

Prof.Dr. T. T. ZHUMABAEVA
 Rektör Yardımcısı Osh State Üniversitesi,
 Kırgızistan

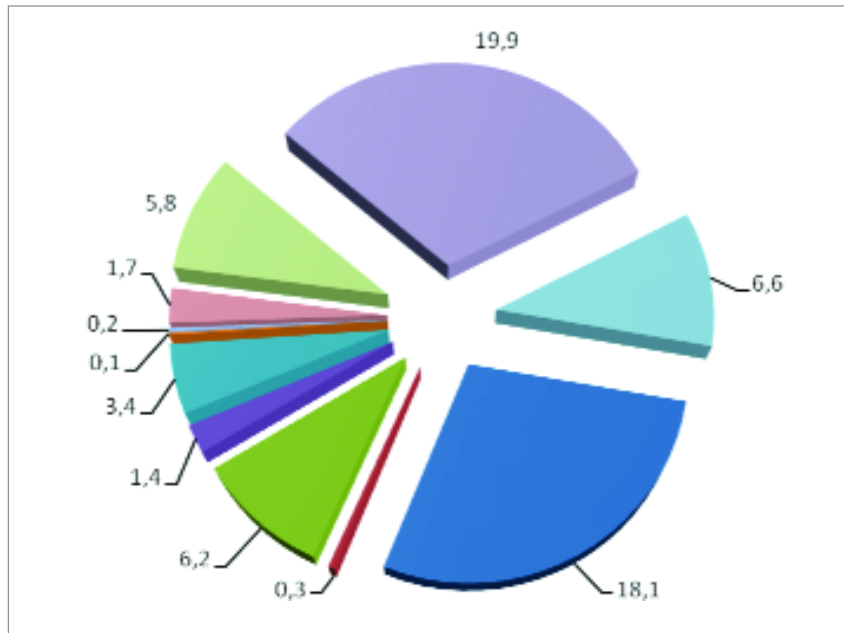

KIRGIZİSTAN'IN BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Kırgızistan Cumhuriyeti arazilerinin %93'ünün hiç bozulmamış ve hafif bir bozulmaya uğramış doğal ekosistemlerden oluştuğu bilinmektedir.

Kırgız bilim adamları 22 ekosistem sınıfına, çöllerin (13 bin metrekare fazla, yüz ölçümünün %6,8'i) ve kar-karaltı örtüsünün varlığına (11,5 bin kilometre kare, yüzölçümünün %5,6'sı) dikkat çekti. Ekosistemin biyolojik çeşitliliğini oluşturan öğelerin çoğu deniz seviyesinin üstünde ve 2000–3000 metre yükseklikteki orta dağ kuşağı alanlarında yer almaktadır, bu alanlarda 22 ekosistem sınıfının 14'üne rastlanabilir (yüz ölçümünün %63,6'sı). Ülke arazileri başlıca doğal ekosistem türleriyle kaplanmış vaziyettedir.

(Yüz ölçümünün dağılımı)

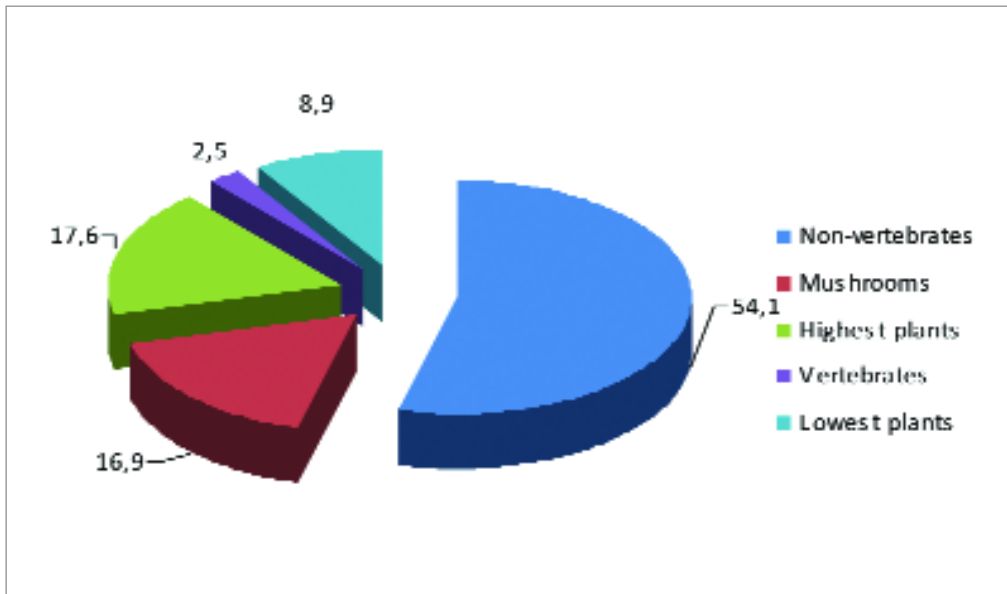
Tarım arazileri	18,1
Tugai	5,8
Çalılık	6,2
Çayır	1,4
Step	3,4
Savan	1,4
Çöl	0,2
Dağlık kurak alan	1,7
Göl ve bataklıklar	5,8
Nival bitkiler –alt-nival bölge	19,9
Orman	6,6

En fakir bölgeler: Alai (12 ekosistem sınıfı, %59,1), Kuzey Tyanshan, Issyk-kul ve Orta Tyanshan'dır (10 ekosistem sınıfı, %45,4).

Kırgızistan barındırdığı yabancı bitki ve hayvan türleri bakımından Orta Asya'daki eşsiz alanlardan biridir. Burası dünya genelindeki ekosistemlerdekilerden farklı omurgalı hayvan, bitki, mantar, yumuşakça türleri ile bunların bir derece üstünde yer alana diğer türleri içermektedir. Bunlardan bazıları çok değerli, nadir bulunan ve endemik bitki ve hayvan türlerindedir.

Farklı sistematik gruplardaki tür dağılımı

(Toplam değer üzerinden yüzde ile belirtilmiştir)

Omurgasızlar	54,1
Mantarlar	16,9
En uzun bitkiler	17,6
Omurgalılar	2,5
En kısa bitkiler	8,9

Bölgedeki başlıca endemik hayvan türlerinin yumuşakçalar ve haşerelerden (böcek, çekirge, düz kanatlı, perdeli-kanatlı ve pullu-kanatlı) oluştuğu bilinmektedir.

Endemik memeli hayvan türleri arasında Menzbirra tarla sincabı, uyuşuk yer sincabı, kırmızı Tyanshan, gri fare ve kırmızı dalıcı kuş yer almaktadır.

Tyanshan ve Pamir-Alai'ye özgü türler dört sürüngen türünden oluşmaktadır: Nicolsky kertenkelesi, Türkistan kertenkelesi, Pavlovsky kertenkelesi ve Alai eyeless (kör kertenkele)

Yok olma tehlikesi altındaki türleri içeren listede 92 hayvan türü ve 65 bitki türü bulunmaktadır, bunlar Red Tyanshan mice (kırmızı Tyanshan faresi) türlerinin yaklaşık %1'ini oluşturmaktadır.

Şu an Kırgızistan'ın kırmızı veri kitabına alınmış 68 hayvan ve 71 bitki türü bulunmaktadır, bu türler yok olmanın eşiğine gelmiştir.

Kar ayları, Menzbirra tarla sincabı, kızilkurt, jeerer ve dağ kazı Uluslar Arası Doğa Koruma Birliğinin Kırmızı Kitabına alınmıştır.

Kırgızistan'ın bitki ve hayvan türlerinin büyük bir kısmını henüz keşfedilmediğine ve araştırılmakta olduğuna dikkat çekmek gerekir. Kayıt altına alınan türlerin bile çoğu henüz tamamen incelenmemiştir (bu türlerin sayısı, yaşam alanları, biyolojik özellikleri, uyum yetenekleri, üreme kabiliyetleri, verimliliği ve diğer özellikleri bilinmemektedir). Bu durum söz konusu türlerin sayısının hesaplanması, korunması,

minimum ortalama üreme kabiliyetleri ve tabii ki genetik kaynaklarının korunması için sistematik bir uygulama yapılmasını engellemektedir.

Günümüzde Kırgızistan'da insan eli değmeyen doğal bir ekosistem kalmadı. Dağlık alanların yakınlarındaki step ekosistemleri, kalın ağaçlı bitkiler, su-bataklık kompleksleri, kuru stepler, yarı kurak ve kurak ekosistemler yok oldu. Nehirlerin aşırı kirletilmesi burada yer alan düşük debili nehirlerdeki ekosistemleri tahrip etti. Çoğu durumda bu türler tüm suyun sulama amacıyla kullanılması nedeniyle yok oldu. Platoların çevresinde ve arasında, nehir yakınlarında step ekosistemleri ile kurak ve yarı kurak ekosistemlerde yetişen ağaç ve çalılar otlak arazilerin yok olmasına neden olmaktadır.

Böyle bir durum da doğal ekosistemlerin önemli ekolojik işlevlerini yerine getirmesini engellemektedir: ekolojik dengenin korunması, CO oluşumu, yokuşların sağlamlştırılması, bataklıkların düzenlenmesi, toprak tabakasının oluşturulması, havanın temizlenmesi ve biyolojik çeşitliliğin korunması.

Uluslar arası standartlara uyan başlıca temel yaklaşımlar ve ulusal rejimlerin şu an Kırgızistan'da herhangi bir işlevselliği yoktur. Bu yaklaşımların benimsenmesi ve rejimlerin uygulanması ülkenin biyolojik çeşitliliğinin ve biyolojik güvenliğinin sağlanmasına olanak sağlayabilir.

Biyolojik çeşitliliğin korunması için başlıca üç neden bulunmaktadır.

Bunların ilki, faydacı bir bakış açısıyla bakıldığında, biyolojik çeşitliliği oluşturan unsurların şu an bile insanoğluna gerçek faydalar sağlayan veya gelecekte sağlayabilecek olan kaynaklar olarak kabul edilmesidir. İkincisi biyolojik çeşitliliğin ekonomik açıdan faydalı olması üçüncüsü ise bilimsel açıdan faydalı olmasıdır (örneğin farklı biyolojik aktif maddelerin elde edilmesi, renk üretimi ve yeni tıbbi ilaçlar veya tedavi yöntemleri bulmaya yönelik çalışmaların yapılması).

Biyolojik çeşitliliği koruyarak kar elde etme yolunu seçmek aynı zamanda etik bir seçim olacaktır. İnsanoğlu bir bütün olarak gezegenimizin ekolojik sisteminin bir parçasıdır ve bu nedenle biyosfere iyi bakması gerekmektedir (aslında hepimiz biyosfere bağlı yaşıyoruz).

Biyolojik çeşitlilik estetik açıdan, etik açıdan ve gereklilik açısından da önemlidir. Doğa dünya üzerindeki tüm ressamlar, şairler ve müzisyenler tarafından yüceltilmiş, şarkılarla anlatılmıştır. İnsanoğlu için doğa sonsuz ve emsalsiz bir değerdir.

Tüm canlı varlıklar insanoğlu için eşsiz ve önemlidir.

Biyolojik çeşitliliğin korunması yerel ulusal olduğu kadar uluslar arası değere de sahip olan doğal kaynakların güvenliğini sağlar.

Biyolojik çeşitliliğin korunması için yapılacak masraflar ile bunun karşılığında elde ettiğimiz ya da gelecekte elde edeceğimiz kar ve faydalar bölgeler arasında eşit şekilde paylaşılmalıdır.

İnsanlığın sürdürülebilir kalkınmasını gerçekleştirebilmek için yapılması gereken büyük ölçekli faaliyetlerin bir parçası olarak biyoloji çeşitlilik yaklaşımların, yapıların ve dünya genelindeki ekonomik uygulamaların önemli ölçüde değiştirilmesini gerektirmektedir.

Biyolojik çeşitliliğin korunmasına ayrılan finansmanın artırılması tek başına türlerin, yaşam alanlarının ve arazilerin yok olmasını yavaşlatmaya yetmeyecektir. Özel bir devlet politikası oluşturulması ve iyileştirme programı uygulanması gerekmektedir (mevzuatta, doğal koruma aktiviteleri kapsamında), böylece biyolojik çeşitliliğin korunması için yapılan masrafları arttırmanın işe yarayacağı koşullar oluşacaktır.

Biyolojik çeşitliliğin korunması konusunda farklı öncelik seviyeleri söz konusudur. Yani, yerel öncelikler ulusal veya küresel önceliklerin önüne geçemez, küresel öncelikler yerel önceliklerden daha önemli ve daha gereklidir.

Biyolojik çeşitliliğin korunması yönünde gerçekleştirilen uygulamalar ancak bu uygulamaların gerekliliğinin topluma anlatılması ve bu konudaki toplumsal bilincin arttırılmasıyla sürekli hale getirilebilir. Politikacıların ve yöneticilerin mantıklı seçimler yapabilmeleri ve gerekli işlemleri yürütebilmeleri için yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir.

Biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik uygulamalar ekolojik ve sosyal önceliklere aynı seviyede özen gösterilerek planlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu, söz konusu uygulamaların sadece korunan doğal alanlara (örn: doğa koruma alanları, bu veya şu nadir türlerin yaşadığı alanlar) değil aynı zamanda insanların yaşadığı ve çalıştığı alanlara da odaklanması gerektiği anlamına gelmektedir.

Kültürel çeşitlilik ve doğal çeşitlilik birbiriyle yakından alakalıdır. İnsanoğlunun doğal çeşitlilik, doğal çeşitliliğin önemi ve kullanımı hakkındaki düşünceleri insanların kültürel çeşitliliğine bağlıdır. Biyolojik çeşitlilikle ilgili uygulamalar genellikle kültürel entegrasyonu kuvvetlendirir ve önemini artırır.

Halkın biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik uygulamalara katılımının artması, temel insan haklarına saygı, eğitim ve bilgiye kolay erişim sağlanması; siyasetçilerin, bakanlıkların ve resmi kurumların konuyla ilgili olarak halka daha fazla rapor vermesi- tüm bunlar biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik olası uygulamaların gerçekleştirilebileceği en önemli koşullardır.

Ekonomik aktivite – biyolojik çeşitliliğin korunması konusunun ülkenin makro ekonomik aktiviteleri arasına alınması, doğrudan biyolojik çeşitlilik sayesinde sağlanabilecek potansiyel ekonomik faydalar (ilaç ve ham madde üretimi, yapı malzemeleri) ve ayrıca (ekolojik turizm), hasar gören biyolojik çeşitliliğin restorasyonu için yapılan masraflar.

Yönetim – devlet kurumlarının ve sivil toplu kuruluşların, yerel halkın ve tüm ulusun düzenlediği aktivitelerinde yer alarak işbirliği geliştirmek.

Hukuki (Kanun) – biyolojik çeşitlilikle ilgili madde ve tanımların tüm ilgili yasama normlarına dâhil edilmesi, biyolojik çeşitlilikle ilgili yasal destek sağlanması.

Bilimsel – çözüm prosedürleri oluşturulması, biyolojik çeşitlilik göstergelerinin araştırılması, biyolojik çeşitlilikle ilgili kadastro işlemlerini yapılması, denetleme kurumu oluşturulması.

Bence sürdürülebilir kalkınma ancak biyolojik çeşitliliğin korunması, doğru bilimsel öngörüler yardımıyla felaketlerin önlenmesi, sosyal-ekonomik kalkınma yollarının doğru gösterilmesi, doğal kaynakların mantıklı kullanılması, doğal kaynaklarının tükenme sürelerinin ve çevre kirliliğinin neden olduğu zararların (doğal sermaye kaybı) hesaplanması, insan sermayesi belirlenerek eğitim ve temel sağlık hizmetlerine yapılacak yatırımların önceden hesaplanması ile mümkün olabilir.

Üç yönlü sürdürülebilir kalkınma konsepti üç ana bakış açısının birleşimi sonucunda ortaya çıkmıştır: ekonomik, sosyal ve ekolojik.

Ekonomik açıdan bu konsept doğal kaynaklardan optimum fayda sağlanmasını; madencilik ve ham madde geri dönüşümü, doğaya zarar vermeyen ürünlerin üretilmesi, minimum miktarda atık üretimi, bu atıkların geri dönüşümünün sağlanması ve bertaraf edilmesi gibi işlemleri de içeren ekolojik, doğal, enerji ve malzeme tasarrufu sağlayan teknolojilerin kullanılmasını öngörmektedir. İki tür istikrar söz konusudur - zayıf, doğal ve üretilen sermayelerin zaman içerisinde azalmamasından bahsederken ve güçlü – doğal sermaye düşüşünün yaşanmaması gereken durumlarda (yenilenmeyen kaynakların satışından elde edilen kar kapsamında, yenilenen doğal sermayenin artırılması doğrultusunda).

Sürdürülebilir kalkınmanın temeli insan odaklıdır ve sosyal ve kültürel sistemlerin istikrarının korunmasına yöneliktir, insanlar arasındaki dikkat dağıtıcı çatışmaların azaltılması da buna dâhildir. Modern toplum kalkınmasını sürekli hale getirebilmek için tarihi deneyimleri göz önünde bulunduran ve çoğulculuğu teşvik eden daha etkili bir çözüm sistemin uygulanması gerekmektedir. Sadece içsel değil nesiller arası adaletin de sağlanması önemlidir.

Bu konsept kapsamında düşünülecek olursa, beşeri kalkınma sadece bir olgu değil aynı zamanda bir kalkınma konusudur. Değişik beşeri tercihlerin artırılması bazında, temel bir değer olarak, sürdürülebilir kalkınma konsepti insanoğlunun yaşamsal aktivitelerini yerine getirmesi için kendisine alan sağlayan bu sürece katılım sağlaması, çözüm üretilmesi ve uygulanması sürecine katkı sağlayarak bu çözümlerin uygulamasını kontrol etmesi gerektiğini öngörmektedir.

Ekolojik açıdan bakıldığında istikrarlı bir kalkınmanın bize sağlam bir biyolojik ve fiziksel doğal ortam sağlaması beklenmektedir. Tüm biyosferin küresel istikrarının bağlı olduğu ekolojik sistemlerin yaşam kapasitesi özellikle önemlidir. Ayrıca, "doğal" sistem ve yaşam alanı tanımları kentler gibi insan yapımı mekânları içerek şekilde anlaşılabilir.

Bu sistemlerin değişimler karşısında sergileyeceği kendini yenileme ve uyum sağlama kabiliyetinin korunması konusunda özellikle önem verilmelidir, sadece "ideal" durağan koşullarda bu durum göz önünde bulundurulmayabilir. Doğal kaynakların tahrip edilmesi, çevrenin kirlenmesi ve biyolojik çeşitliliğin kaybolması ekolojik çeşitliliğin kendini yenileme kabiliyetini azaltmaktadır.

İstikrarlı kalkınmanın bu üç ögesine aynı derecede önem verilmelidir. Bu üç konseptin entegrasyonu yoluyla bir mekanizma oluşturulması da oldukça önemlidir. Birbirleriyle etkileşim içerisine giren ekonomik ve sosyal ögeler nesil içerisinde adaletin sağlanması (örn: kar dağılımına göre) ve toplumun yoksul kesimine yardım edilmesi gibi yeni görevler ortaya çıkaracaktır. Ekonomik ve ekolojik ögelerin entegrasyonu sonucunda oluşturulan mekanizma maliyet değerlendirmesi, globalleşme (işletmelerin ekonomik rapor hesaplamaları) ve çevreye yönelik dış etkilerle ilgili yeni fikirler oluşturmuştur. Nihayetinde, sosyal ve ekolojik ögeler arasındaki bağlantı dahili-nesilsel ve nesiller arası eşitlik gibi konulara ilgi gösterilmesini sağlamıştır, gelecek nesillerin haklarının gözetilmesi ve halkın çözüm üretme sürecine katılımının sağlanması da buna dahildir.

Literatür:

1. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin biyolojik çeşitliliğinin korunması projesi. Ulusal rapor – Bişkek, 1998.
2. 1997 yılındaki Çevresel durum hakkında devlet raporu. Kırgızistan Cumhuriyeti, 1998
3. Biyolojik çeşitliliğin korunması hakkında stratejik proje ve eylem planı. Çevre Koruma Bakanlığı, Kırgız Cumhuriyeti, - Bişkek, 1998.
4. Boblyov S.N. Girsov E.V. Perelet R.A. İstikrarlı Kalkınma Ekonomisi Eğitim kitapçığı. Stupeni yayınevi, Moskova, 2004.
5. Gvishiani D.M. Bridges to future.(Geleceğe Köprüler) Sistem Analizi Enstitüsü, Moskova, 2004.
6. Perelet R. Ekolojik diplomasi. Uluslar arası yaşam, 1988.
7. Ursula A.D. 2001. İstikrarlı ekolojik güvenli kalkınma. Ders Notu. 2001.
8. Perelet R.A. İstikrarlı kalkınma göstergelerinin açıklanması. Çevre ve doğal kaynaklarla ilgili sorunlar. VINITI #6 1995.

Prof.Dr. Ruzi BOIMURODOV
Tacik Ziraat Üniversitesi, Tacikistan

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN TACİKİSTAN'DA ÇÖLLEŞME VE TOPRAK BOZUNUMU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Tacikistan Cumhuriyeti iklimi ve iklimindeki değişiklikler nedeniyle çok sayıda anlık hidrometeorolojik olayların gerçekleştiği hassas bir iklimi be geçiş ekonomisi bulunan Orta Asya ülkelerinden biridir. Bu nedenle Tacikistan diğer devletler gibi Konvansiyon Partisi olarak yükümlülükleri üstlenerek 1998 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konvansiyonu'nu imzalamıştır. Tacikistan aynı zamanda 2008 yılında Kyoto Protokolü'nü imzalamıştır.

Tacikistan'da İklim Değişikliği nedeniyle ortaya çıkan problemler konusunda harekete geçmek için yasal ve kurumsal temeller oluşturulmuştur. Bu karmaşık eylemler hidrometeoroloji ve çevrenin korunması konusunda resmi devlet organı tarafından koordine edilmektedir.

Bu amaçlarla 2004 yılında iklim değişikliği çalışma merkezi kurulmuştur. Bu merkezin faaliyetleri ilgili projelerin uygulanması, homojen bir politikanın planlanması ve İklim Değişikliği konusunda uluslararası görüşmelere katılım sağlanmasıdır.

Geçtiğimiz 100 yılda sera gazı konsantrasyonunun artması ve atmosfere olan etkileri gezegenimizin ortalama sıcaklığında 0,6-0,90C artış yaşanmasına neden olmuştur.

Sera gazı emisyonlarına en büyük katkılar gelişmiş ülkeler (ABD, Kanada, Japonya ve Avrupa ülkeleri) ve gelişmekte olan ülkeler (Hindistan, Çin) tarafından sağlanmaktadır. 2008 yılında Çin genel sera gazı emisyonlarında ABD'yi geçmiş ve birinci sıraya yerleşmiştir. Rusya ve Ukrayna'nın toplam CO₂ emisyonlarındaki payı da oldukça önemlidir.

Oakridge Üniversitesi'ne göre (ABD) Tacikistan kişi başı CO₂ emisyonlarında 211 ülke arasında Kırgızistan'a (143.) yakın bir seviyede 159. sırada yer almaktadır. Orta Asya ülkeleri arasında Tacikistan'ın genel emisyonlardaki payı yalnızca %2-3 civarındadır ve en düşük sıradadır (Şekil 1). Bu durum ihtiyatlı su ve enerji kullanımı mühendisliği, düşük seviyede ulaşım ve sanayi ve tarımın yeniden

yapılandırılmasıyla açıklanabilir. Tacikistan'da elektriğin neredeyse %98'i CO2 emisyonu kaynağı olmayan hidroelektrik enerji santralleri tarafından üretilmektedir. Uzun vadede mevcut Duşanbe ve Yavan Enerji Santralleri ile termal elektrik santrallerinde elektrik üretimini arttırmak mümkündür, bu miktar toplam üretilen elektrik miktarının %5'ini geçmeyecektir.

Tacikistan'da kişi başı ortalama sera gazı salınımı dünya ortalamasından neredeyse beş kat daha azdır. Bu nedenle Tacikistan'ın küresel ısınmaya olan katkısı önemsiz seviyededir. Sıcaklık, çökeltiler ve yağış miktarındaki değişikliklere sebep olan dinamikleri araştırmak üzere 1940-2005 yılları arasında 30 istasyondan alınan veriler kullanılmıştır. İstasyonlar orografik ve iklim grupları alanlarında ve yüksek bölgelerden olacak şekilde seçilmiştir (deniz seviyesi üzerinde 1000 m'ye kadar, 1000 m'den 2500 m'ye kadar, 2500 m'den yukarıda). Kar örtüsü değişikliklerini tahmin etmek için 15 istasyondan alınan veriler analiz edilmiştir.

Tacikistan'daki düzlük alanda sıcaklık artışı on yılda 0,1-0,2°C olmuştur. 65 yılın en büyük artışı Dangara (1,2°C) ve Duşanbe'de (1,0°C) gözlemlenmiş, diğer alanlarda 0,5-0,8°C olmuş ve Khujaud'da 0,3°C kaydedilmiştir (Şekil 2). Khujaud'daki hafif sıcaklık artışı muhtemelen sulamanın gelişmiş olması ve soğutucu etki yaratan Kajrakum su havzasının oluşturulmasıdır. Dağlık alanlarda (deniz seviyesi üzerinde 1000 m'den yüksek) 60 yılda yıllık sıcaklık artışı, eğilimlerin daha az belirgin ya da negatif olduğu izole kanyonlar hariç olmak üzere 0,3-0,5°C olmuştur. Dağlık bölgede kaydedilen en büyük yıllık hava sıcaklığı artışı (1,0°-1,2°C) Khovaling, Fayzabad ve Ishkashim'de görülmüştür. Yüksek

dağların olduğu bir bölge olan Javshanghoze'de (2500 m'den yüksek) sıcaklık artışı ortalama 0,2-0,4°C ile 0,6°C arasında olmuştur. Bulunkul Gölü ovuğunda ani soğuk eğilimi gözlemlenmektedir, bu durum Doğu Pamir'deki yüksek dağların yarattığı iklim özellikleriyle bağdaştırılabilir.

Hava sıcaklığındaki uç değerlerde yaşanan değişiklikler üzerine yapılan analiz ortalama maksimum yıllık ve mevsimsel sıcaklıklarda artış yaşandığını göstermektedir. Ortalama yıllık maksimum sıcaklık yüksek dağlık alanlar haricinde (-0,1zS) 0,5-1°C artış göstermiştir. Minimum sıcaklıklar da özellikle yaz ve sonbahar aylarında her yerde artış göstermiş, ortalama artış 0,5-2,0°C olarak kaydedilmiştir. Bahar mevsiminde dağlık alanlarında minimum sıcaklıklarda düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir. Neredeyse tüm bölgelerde minimum sıcaklıklardaki artış ortaları maksimum sıcaklıklardaki artış oranlarını geçmektedir.

Yağış miktarı temel olarak küresel atmosfer dolaşımı ve bölgenin orografik özellikleri ile belirlenmektedir. Tacikistan'da yıllık yağış miktarındaki değişikliği konu alan analizde, zaman ve mekanda önemli dalgalanmalar açığa çıkmış ve çok sayıda çok kuru ve çok nemli dönemler belirlenmiştir. 1941-1950 arası dönem tüm yüksek bölgeler için en kuru dönem olarak belirlenmiştir. Sonrasında 1990 yılına kadar yağış miktarındaki artış eğilimiyle birlikte kurak ve nemli dönemler değişkenlik göstermiştir. 1990 yılında sonra, 1998-1999 dönemi ve bir sonraki dönem en yağışlı dönem olmuştur, 2000—2001 dönemi ise neredeyse tüm bölgenin güçlü bir kuraklık yaşadığı en kurak dönem olmuştur.

Dengesiz yağış dağılımı ve yağış yoğunluğunda yaşanan kayıp artmıştır ve bu eğilimin gelecekte de devam etmesi beklenmektedir. Bu durum aynı zamanda sayısal modellerle de kanıtlanmıştır. Yalnızca yağış miktarı ve yoğunluğu değişmekle kalmamış aynı zamanda yağışlı gün sayısı da değişmiştir. Bölgesel yağış artışları ve azalmaları karşısında küresel sıcaklık artışı ülkede çok sayıda ormanlık-dağlık arazide ve ekonomik alanlarda iklim iridizasyonunu desteklemektedir.

Kar rezervleri bölge yüksekliğine bağlı olarak yıldan yıla büyük değişiklik göstermektedir. Nehir kıyılarında yüksek dağlık alanlarda 1970-1984 döneminde (1990 yılına kadar bazı bölgelerde olmak üzere) düşük kar yağışı gözlemlenmiştir. Buna karşın dağ eteklerinde bu dönemde yüksek kar yağışı kaydedilmiştir. Bu durum en yüksek yağış miktarının dağ eteği bölgesinde bulunduğu güneybatı sokulumlarının sıklığının arttığını göstermektedir. 2007-2008 döneminde kış mevsiminde düşük sıcaklıklar ve düşük mevsimsel ısınma oranları hakim olmuş, bu nedenle tarım mevsiminin başlangıcına kadar genel kar örtüsü birikintisi ana nehir alanlarında %60-80 olmuştur. Bu durum doğrudan nehirlerdeki su seviyesine yansımış ve sonuç olarak ekonominin bağlı olduğu kolları da (sulama ve su gücü mühendisliği) durumdan etkilenmiştir.

Aşırı sıcaklar. Maksimum sıcaklıkların artmasıyla, +40°C ve üzeri sıcaklıkların yaşandığı gün sayısı da artmaktadır (Şekil 3). Gözlemlenen süre boyunca gerçekleşen aşırı sıcaklar 1994 ve 1997 yıllarında güney Tacikistan'da kaydedilmiş ve gündüz sıcaklığı +45 +47°C civarında gerçekleşmiştir. Sıcaklığın 40°C ve üzeri olduğu gün sayısındaki artış, ülkenin düzlük alanlarında gerçekleşmiş, arazi ıslahı ve su havzası oluşumlarının bulunduğu bölgeler bu artışa maruz kalmamıştır.

Kuraklık en ciddi meteorolojik olgulardan biridir ve uç seviyelerde gerçekleştiğinde ciddi hasarlar yaratabilir. Tahminlere göre Tacikistan ve komşu ülkelerdeki kuraklık 2000-2001 döneminde son on yılın en ciddi doğa olayıdır. Zayıf kuraklıklar ayrı merkezlerde gözlemlenmekte, güçlü ve çok güçlü kuraklıklar ise büyük bölgeleri kapsamaktadır. Araştırılan dönemde (60 yıl) kuraklığın tüm ülkeyi kapladığı sekiz vaka yaşanmıştır (1940, 1947, 1956, 1971, 1980, 1988, 2000 ve 2001). Güçlü kuraklıklar 1971, 2000 ve 2001 yıllarında gözlemlenmiştir. 2007 yılının yaz ve sonbahar mevsimlerinde, tüm ülkede atmosferik yağış gözlemlenmemiş ve toprak kuraklığı büyümüştür. Kuraklıktan en zarar gören alanlar ülkenin yoğun nüfusa sahip alanlarıdır ve uzun yıllar boyunca (15-19) orta ve güçlü kuraklıkların yaşandığı Gissar vadisidir. İklim ısınması ile bağlantılı olarak, Tacikistan'da daha büyük ve daha sık kuraklıkların yaşanması olasılığı bulunmaktadır. Buzullar da dağlardaki yıllar içindeki sıcaklık dalgalanmaları ve uzun vadeli iklim değişikliklerinin kanıtlarıdır. Tacikistan buzulları ülkenin yaklaşık %6'sını kaplamaktadır ve Orta Asya ve Aran Denizi bölgesindeki en büyük su yolu olan Amu Darya nehir oluşumunda önemli rol oynamaktadır. **аридном** bölgesinde gelecekteki iklim değişikliği etkileri doğrudan buzullar, enerji kaynakları ve **водности** nehirler ve son olarak **нижерасположенных** alanlar ve devletler için su kullanılabilirliği üzerine yansiyabilir. Her yıl Tacikistan'daki buzul erimeleri büyük nehirlerle ortalama %10-20 oranında katkı sağlamak ve kuru ve sıcak yıllarda, yaz aylarında buzulların ayrı nehirlerden sağlanan su kaynaklarına yaptığı katkı %70 seviyesine ulaşabilmektedir. Su tarım, su gücü mühendisliği ve Tacikistan'ın bunlarla bağlantılı ekonomi dalları için önemli bir değere sahiptir. Bunla birlikte burada meydana gelen su kaynakları temel olarak komşu ülkeler tarafından tüketilmektedir. Bu nedenle buzulların durumu ve nehirlerdeki su seviyesi konusunda iklim değişikliği temelinde yapılan bir çalışma acil müdahale gerektiğini ve bölgesel ölçekte koşulların söz konusu olduğunu göstermektedir. Tacikistan'ın yüksek dağlık alanları olan Pamir, Zaravshan ve Gissar-Alai bölgelerindeki ısınma bölgesel ve küresel eğilimlere paraleldir ve özellikle buzullar gibi çevrenin hassas bileşenlerinde fark edilir değişikliklere neden olmaktadır. Küresel iklim değişikliğinin Tacikistan buzulları üzerindeki etkisi konusunda yapılan tahminler 1930 yılından (ilk araçlı ölçüm) bu yana tüm gözlem süresi boyunca ülkedeki toplam buzul alanının yaklaşık üçte bir oranında azaldığını ifade etmektedir.

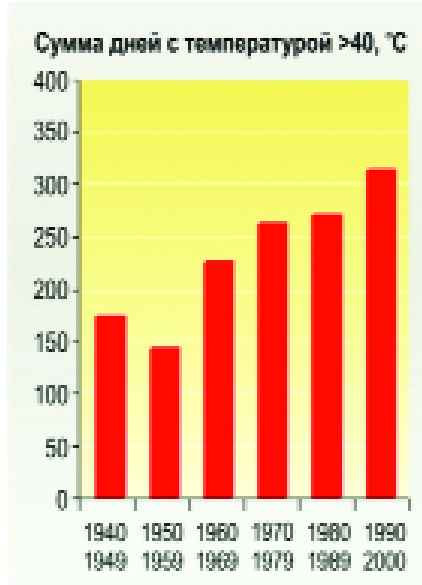

Photo 4

Photo 5

(Fotoğraf 4, 5, 6).

Photo 6

Toprağın bozulması, istikrarlı ekolojik etkinlik ya da doğal fertilité ve yapı kaybı şeklinde ekosistem bütünlüğünü etkileyen, her türlü doğal potansiyel bozulma formudur. Kurak ve yarı kurak iklim koşullarında toprağın bozulmasına çölleşme adı verilmektedir. Tacikistan Cumhuriyeti dağlık ve tarımsal bir ülkedir ve bölgenin %93'ü dağlarla kaplıdır. Tarımsal besinlerin sürdürülebilmesi yalnızca ülkenin %7'sindeki verimliliğe bağlıdır, sulanmış toprakları bulunan alanların yüzölçümü 7.423.000 hektardır ve hayvan besinlerinin büyük bölümü buradadır; yüksek miktarda tahıl, sebze, meyve ve üzüm üretilmektedir. Ülkenin yeryüzü kaynaklarının etkili ve makul kullanımıyla toprağın korunması Tacikistan için esastır. Ancak çiftçilerin ekonomik

faaliyetleri, insanlık tarihinde çoğu kez karşılaşmış bir şekilde meyve veren alanların çöle dönüşmesine neden olabilecek negatif insan faaliyetlerinin bir sonucu olarak, sıklıkla çölleşme sürecine geri dönülmesine neden olmaktadır (temel oluşturmaktadır). Tarihte çölleşmenin gerçekleştiği yerlere örnek olarak Arap yarımadasındaki çöller, "Sahra Çölü"ne benzeyen Hazar yakınındaki alçak araziler ve Orta Asya çölleri olan Kara Kum, Kızıl Kum, Betkapdala, Ustyurt verilebilir. İnsanların tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirmediği yüzlerce milyon hektarlık **Аралии** kurak ve çölleşmiş alanlar bulunmaktadır. Bu toprakların kısmen de olsa tarımsal faaliyete kazandırılması imkansız olarak görülmekte ya da insanoğlunun karşılayamayacağı çok büyük maddi ve işgücü masraflarına neden olmaktadır. Bu toprakların kullanımı bu ülkelerdeki insanların ekonomik refahını arttırmada önemli rol oynayabilirdi. Bundan büyük pişmanlık duyuluyor olsa da, Tacikistan örneğinde de olduğu gibi insanoğlunun yanlış tarımsal faaliyetleri, yanlış su kullanımı ve yanlış su kaynakları yönetimi nedeniyle işlenmiş alanlarda ve dağlık alanlarda da çölleşme gelişimini gözlemlemek mümkündür. Yerel ölçekte en belirgin örnekler olan Vakhsh ve Nizhnekofarnigan vadilerinde çölleşmenin gerçekleştiği, toprağın susuz kaldığı ve bu toprağın tarımsal faaliyetler için kullanılamaz hale geldiği gözler önündedir. Bu durum toprak altı sularının seviyesinin yükselmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun sonucunda doğal (nadir) ve antropojenik (temel) çölleşmeye neden olan ikincil tuz faktörleri ortaya çıkmaktadır. Vakhsh vadisinin (Pyanj, Kumsangir alanları ve Nizhnekofarnigan hariç) sulak bölgesindeki toprak örtüsünün durumu üzerinde yapılan gözlemler 1985 yılına kadar 2 metreye kadar toprak altı suları bulunan bu alanın %14,1'den %15,3'e (2'den 3'e) çıktığı ve 3 - x m - %71 oranında olduğunu ve tuzlu toprakların (ortalama, güçlü, çok güçlü) %10,12 civarında olduğunu göstermiştir. Tuzsuz ve az tuzlu topraklar %89,9'unu oluşturmaktadır. 15 yıl boyunca (1985-2000) buradaki görüntü şu şekilde değişmiştir: 2 - x m derinliğe kadar toprak altı suları %32 katı. %17,9 seviyesinde artış, 2 m'den 3 m'ye - %21 (%5,7 seviyesinde artış) 3 m - %47 (%24 oranında azalmıştır). Diğer bir deyişle, en yüksek seviyede toprak altı suları %18 seviyesinde artış göstermiştir. Buna paralel olarak tuzlu toprak alanı da %21 seviyesine çıkmıştır. En kötü seviyenin kaydedildiği 1985 yılına kadar geçen dönemle kıyaslandığında %10,9 oranında artmıştır. Aynı görüntü 1973 yılına kadar 15.400 hektar araziye sahip Beşkent vadisinde de gözlemlenmektedir. Bölgedeki toprak altı sularının %2,5'i 1 m ve %26'sı 1-3 m arasındadır. Aynı şekilde, doğal olarak gelişmiş tuzlu toprak ve güçlü derecede tuzlu topraklar %38'dir. 1995 yılına ait Beşkent sulama

sistemleri verilerine göre, yetersiz seviyede toprak bulunan alanlar (toprak altı sularının derinliği 1 ve 1.5 m arasında) sulamaya tabi tutulan alanın %65,8'ini oluşturmaktadır. Bu nedenle bölgede %37,3'lük alan tarımsal aktivite bölgelerinden çıkartılmıştır. Tuzlu toprak ve güçlü derecede tuzlu toprak bulunan alanlar (orta derecede tuzlu topraklar ele alınmıyor) %50 seviyesine gelmiştir, yani tekrar tuzlanan alan %12 seviyesindedir. Devlet komisyonu tarafından incelemeye tutulan ve kabul edilen, 1975 yılında sulama yapılan 1.670 hektarlık alan (brüt) 1996 yılında iyi ve tatmin edici parametreler göstermiştir ve vadide ilk alanın %40-52'lik bir bölümünden yapılmış sulak ve tarım yapılabilir alan oluşturulmuştur. Şu anda bu toprakların %50-60'ı çöleşmiştir ve bataklık bitkileri bulunmaktadır ve tarımsal faaliyet için kullanılmamaktadır. Bu koşulların sebepleri, vadinin hidrolojik ve jeomorfolojik ortamı dışında, temel olarak sulama sistemi teknik özelliklerinin ve kullanımının uygun olmaması ve sulama alanlarındaki tarım ürünlerinin toprak karakteri ve özelliklerine bağlı olan standart gereksinimlerinin kontrol edilmemesidir. 1995-1996 Beşkent sulama sistemine göre 11.000 hektarlık alanda 292 ml su bulunuyordu. Yüzeysel sulama yapıldıktan sonra 54 milyon metre küp olmuştur. Arazi yüzeyinde bitkilerin yaklaşık %50'sini yani 109 milyon m³ kullandığı 218 milyon m³ su bulunmaktadır ve 9 bin m³/hektar toprakaltı sularının filtrelenmesi ve yeniden doldurulması için harcanmaktadır. Bununla birlikte, yüksek miktarda su harcanması diğer alanların da uygun koşullarda sulanmasını engellemektedir. Bu göstergeler yukarıda belirtildiği üzere bölgede insanlardan kaynaklanan çöleşmenin meydana geldiğini göstermektedir ve ülkenin diğer bölümlerinde de buna benzer formlarda ve derecelerde çeşitli süreçler yaşanmaktadır. Ancak bu bölgelerde toprağın niteliksel özelliklerine dair yeterli bilgi kaynağı bulunmamaktadır. Toprağın bozulması ve beraberinde gelen çöleşme problemi dağlık bölgeler için de geçerlidir. Burada toprağın erozyon süreçlerine maruz kalmasından şüphelenilmektedir. Tacikistan'ın Güney ve Batı bölgesinde, büyük ölçekli yağış miktarı ve toprak erozyonu denetimi, 1980 yılı itibarıyla otlak arazinin %56'sının ve hatta ölçülebilir arazilerin güçlü ve çok güçlü seviyelerde aşınmış olduğunu göstermektedir. Yapılan ikinci deneyim 15 yıl sonra, yani 1990-1995 döneminde bu değer %70 olduğunu, yani arazideki güçlü şekilde aşınmış toprakların %14 oranında artış yaşadığını göstermektedir. Her yıl %0,93 oranında erozyon süreci gerçekleşmektedir ve bu rahatsız edici bir gerçektir. Yüzeydeki topraktan 1 cm kalınlığında katmanın kaybedilmesi 135 t/hektar **мелкозема** anlamına gelmekte, bununla birlikte 2,5 t/hektar **гумуса**, %0,06 ve 130 kg/hektar fosfor ve 1,5 - 2 t/hektar potasyum kaybedilmektedir. 10-15 yıl içerisinde her yıl 1 mm erozyon yaşandığında ciddi miktarda toprak ve humus kaybı yaşanacak ve bu da karşılığında toprağın verimliliğini kaybetmesine, botanik yapının bozulmasına, otlak arazi kalitesinin kötü yönde etkilenmesine, otlak arazilerin kirlenmesine ve son olarak toprağın atık sınıfına alınmasına neden olacaktır. Doğal faktörün yanı sıra, insan faktörleri de dağlık koşullardaki erozyon süreçlerinin yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Bu faktörün erozyon süreçlerinin gelişimi ve hız kazanmasındaki etkileri özellikle son on yılda güçlü seviyelere ulaşmıştır ve her yıl daha da güçlenmektedir.

Öneriler ve çözümler

- İklim değişikliği belirtilerinin takip edilmesine bilimsel ve kamusal açıdan daha büyük önem vermek.
- Özellikle koruma altına alınan doğal arazileri arttırmak ve Orta Asya'da komşu ülkeler ve diğer ülkelerle sınır ötesi ekolojik koridorlar ve işbirlikleri oluşturmak.
- Ormanların yangından ve sabotaj ve hastalıklardan korunma sistemlerini geliştirmek, orman restorasyonu hacmini arttırmak ve koruma altındaki doğal rezervleri güçlendirmek.
- İklim değişikliği koşulları altında toprak kuraklığını azaltmak için su ve fiziksel özelliklere düzenleme getirmek.
- Kuraklığın olduğu ve su kaynaklarının yetersiz kaldığı koşullarda yağdırma sulaması ve damla sulama uygulamalarının bir araya getirilmesiyle tarım ürünlerinin sulama kuralları konusunda optimizasyon sağlamak.
- Çöleşme problemleri konusunda bilgilendirme sistemi oluşturmak.
- Küresel ısınma ve çöleşme sürecinin takibini organize etmek.
- Toprağın bozulmasıyla savaşma yöntemlerini iyileştirmek.
- Küresel ısınma ve çöleşmeyle savaşma konusunda uluslararası işbirliğine daha çok önem vermek.
- Küresel ısınma ve çöleşmeyle savaşma konusunda yerel halk ve sivil toplum kuruluşlarına daha çok önem vermek.

Prof. Kurbonov KAMOLODDIN
Tacik Ziraat Üniversitesi, Tacikistan

TACİKİSTAN'IN BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ: EĞİLİMLER VE TEHLİKE FAKTÖRLERİ

Biyolojik çeşitlilik Tacikistan'a istikrarlı gelişme olanağı sağlayan başlıca doğal ve genetik kaynaklardır. Ekolojik, sosyal, ekonomik ve estetik gibi kilit değerlere sahip olmak hiçbir zaman geçici değildir. Bunun biyosferin kendisini yenilemesinin yanı sıra doğal ve insan kaynaklı olumsuz etkilerin dengede tutulmasını sağlayan bir çeşit kendini örgütlenme potansiyeli olduğuna, bazı biyolojik öğelerin kaybının telafisini sağlayan bir kaynak olduğuna şüphe yoktur. Tüm ekosistem servisleri göz önüne alındığında Tacikistan'ın yaban hayatını koruma konusunda yapılacak katkı ve yatırımlar aslında ekonomik faaliyetlerdir.

Tacikistan batı ve kuzeyde Özbekistan ve Kırgızistan ile, güneyde Afganistan ve doğuda Çin ile sınırdır. Ülkenin toplam yüzölçümü 143 bin metrekaredir. Tacikistan'ın dağlık arazileri 300 metreden başlayarak 7495 metre yüksekliğe kadar çıkmaktadır, ülke nüfusunun yarısının yaşadığı dağlık alanlar Tacikistan'ın toplam yüz ölçümünün %93'ünü oluşturur. Maksimum sıcaklık 47 derece; minimum sıcaklık ise -63 derecedir. En yüksek zirvesi olan I.Somoni yaklaşık 7,495 metredir; en büyük gölü olan Karakul gölünün yüz ölçümü 380 kilometre karedir. Ülkedeki Fedchenko buzulunun uzunluğu 70 kilometreden fazladır.

Tacikistan bir tarım ülkesidir, tarım arazileri yaklaşık 4,6 bin hektarlık bir alan kaplamaktadır. Dağların arasında kalan ve 2500 metre yüksekliğe kadar ulaşabilen alçak alanlar deniz seviyesinden yüksektir ve tarım için kullanılmaktadır, ancak çöller, yarı kurak bölgeler ve akarsuların oluşturduğu vadilerde aşırı tarım faaliyetleri yürütülmekte ve bu alanlarda insan kaynaklı değişiklikler görülmektedir. Tarımsal faaliyetler doğal dağ çayırlarına dayalı bir gelişim göstermektedir. Çok değerli bitki ve hayvan türlerinin yaşadığı doğal ekosistemler muhafaza edilmektedir.

Tacikistan'ın biyolojik çeşitliliğine katkı sağlayan kaynaklar

9771 bitki türü	13531 hayvan türü
1132 endemik bitki türü	800 endemik hayvan türü
1000 kültürel bitki türü familyasına ait yabancı türler	Yok olma sürecindeki 162 hayvan türü
Yok olma sürecindeki 226 bitki türü	Uluslar arası vahşi yaşam yönetimi listesine alınan 11 hayvan türü
Uluslar arası vahşi yaşam yönetimi listesine alınan 2 bitki türü	30 farklı cins evcil hayvan
500 çeşit tarımsal bitki	

Ekonomik ve sosyal kalkınmayı destekleyen mera, orman ve su ekosistemleri ile çeşitli biyolojik kaynakların çoğu doğal ekosistemlere aittir. Doğal ekosistemlere bağlı olarak oluşturulan tarımsal ekosistemler de ekonomik açıdan önemlidir; bunların arasındaki denge değerli türler ve genetik kaynaklarla doğrudan bağlantılıdır.

Ekosistem ve arazi ilişkisi (% olarak)

Yüksek dağlar – kurak ekosistemler	23.75
Orta dağ kuşağı mezofitleri – orman ekosistemleri	1.4
Yüksek dağ çayırları – step ekosistemleri	22.02
Orta yükseklikteki ve alçak dağlar – savan ekosistemleri	6.99
Şehirleştirilmiş ekosistemler	1.6
Orta dağ kuşağı iğne yapraklıları – orman ekosistemleri	5.59
Ruderal bitkiler – bozulan ekosistemler	2.52
Su ve kıyı ekosistemleri	3.5
Nivalis buzul ekosistemleri	20.26
Yarı kurak dağ etekleri – kurak ekosistemler	2.38
Zirai ekosistemler (tarımsal ekosistemler)	5.93
Orta dağ kuşağı kurakçıl bitkileri – az ağaçlı ekosistemler	4.06

Doğal çayırlar 3,7 bin hektardan fazla bir alan kaplamaktadır. Hayvan yemi üretiminde önemli bir yere sahip olan otlu ve ağaçsı bitkilerle kaplı alanlar ülkenin toplam tarım arazilerinin %70'ine denk gelmektedir.

Otlak arazilere tüm yüksek kuşakta rastlanabilir ve bu araziler Tacikistan halkının ekonomik refahı için çok önemlidir. Son zamanlarda bölgenin bitki örtüsününün zayıflamasına ve ikincil tür verimsiz bitki türleriyle kaplanmasına yol açan bir hayvan türü ortaya çıkmıştır. Kuzey ve Güney Tacikistan'daki efemer, efmeroid bitki ve pelin otu yetişen otlakların ve Kuraminsky (ülkenin kuzeydoğusunda bir yer) sırtlarındaki yaz çayırlarının özellikle sonbahar-kış-ilkbahar döneminde yoğun olarak ekilmesi gerekmektedir.

Kentsel bölgelerin yakınlarındaki otlak alanlarda yaşanan bozulma kritik bir hal almıştır. Değişikliklerin etkileri en uzaktaki arazilerde bile hissedilmektedir. Yem bitkilerinin üretimi sürekli olarak düşmekte, çayırların yabani otlarla kaplandığı görülmektedir. Sayı olarak süreçlerin yoğunlaşmasını azaltan biyotoplar, bütün bir yıkım olarak biyolojik çeşitlilik göstermektedir. Birçok yerel bitki türününün yetişmesini sağlayan genetik kaynaklar yok olma tehlikesi altındadır. Çayır alanlarında yetiştirilen yem bitkilerinden elde edilen verimlilik 5-10 kat düşmüştür.

Tacikistan halkının eski tarım kültürü yabani türlere özellikle de yerel türlere dayalı çeşitli tarım ürünü ve evcil hayvan türlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Günümüzde Tacikistan'da farklı işlevleri olan 85'den fazla tür ile 360'ın 'den fazla tür ile 360'ın üzerinde farklı cinsten ve melez kültür bitkisi yetiştirilmektedir. Başlıca tarımsal ekosistem alanları deniz seviyesinin üzerinde ve 3000 metrenin altındaki yüksekliklerde yer almaktadır.

Genetik bitki örtüsü kaynakları bazı ekosistem koşullarını belirleyen başlıca öğelerdir. Özellikle belirli tarımsal ekosistem türlerinin muhafazası için oldukça önemlidirler. Yakın zamanda Tacikistan'daki kültür bitkilerinin genetik çeşitliliğinde bir azalma, tükenme ve tahribat yaşanmıştır. Ayrıca, bu durum yerel şartlara uyum sağlamış olan geleneksel tarım ürünü çeşitlerinin yok olmasıyla da desteklenmektedir. Bunlar kültür bitkilerine dayalı yeni türlerin yetiştirilmesi için kullanılmamaktadır.

Tacikistan ormanları dünya refahının eşsiz öğelerinden biridir. Günümüzde Tacikistan hala eşsiz bir orman ekosistemine ve çok özel bir bitki çeşitliliğine ev sahipliği yapmaktadır.

Ormanlık alanlar ülkenin sadece %3'ünü kaplamaktadır. Ancak, Tacikistan'daki ormanlık arazilerin tümü doğanın korunması bakımından birinci derecede önemlidir ve devlet idaresindedir.

Su ve kıyı ekosistemleri ekosistemlerin korunması ve restorasyonu açısından çok önemli bir yere sahiptir, bu alanlar genellikle farklı türlerin göç noktalarını oluşturmaktadır. Yapay su havzaları son 70 yılda su ekosistemlerinin yapısının oluşturulması ve korunmasında önemli bir rol oynamıştır.

Sonuç olarak, biyolojik çeşitliliğin korunması için aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmalıdır diyebiliriz:

Eğilimler ve tehlikeler:

- Ekosistemlerin parçalanması ve türlerin doğal yaşam alanlarının bozulması
- Geleneksel tarım ürünlerinin yok olması
- Yabancı ve istilacı bitki türlerinin ortaya çıkması
- İnsanoğlunun Tacikistan'ın biyolojik çeşitliliği üzerindeki etkileri
- Bitki ve hayvan türlerinin yok edilmesi
- Doğal ekosistemlerin tahrip edilmesi

Ekosisteme yönelik tehlikelerin ortadan kaldırılması konusunda öncelik verilmesi gerekenler:

- Biyolojik çeşitliliğin korunması için ayrılan alanların daha iyi yönetilmesini sağlamak (koordinasyon, bütüncül yaklaşım, ekonomik teşvikler sağlamak);
- Bu iş için ayrılan finansmanın arttırılması;
- Yoksulluk oranının azaltılması, biyolojik çeşitliliğin ve biyolojik çeşitlilik kaynaklarının kullanımının azaltılması;
- Ekonomik teşvik sağlanması – biyolojik çeşitliliğin ekonomik değerinin belirlenmesi;
- Yeni finansman mekanizmalarının oluşturulması;
- Denetleme;
- İşbirliği sağlanması ve program geliştirme dışında da biyolojik çeşitliliğin korunması ile ilgili adımların atılması;
- Acilen bir dizi koruyucu önlem alınması;
- Biyolojik kaynakların yasadışı kullanımının önüne geçilmesi (ahşap ev yapımı, bitki ve hayvan türlerinin özellikle de nadir türlerin biyolojik ortamdan kaçırılması)
- Toplumsal çevre örgütlerinin etkin katılımının sağlanması
- Yaban hayatının yönetimi konusunda bir devlet politikası oluşturulmasının ve bu politikanın kamuoyu tarafından yönetilmesinin sağlanması
- Bu alanda atılan adımların birleştirilmesine yönelik yenilikçi yaklaşımların geliştirilmesi;
- Biyolojik çeşitliliğin sistem içerisinde korunması ve dengede tutulması;
- Ülkenin sosyal-ekonomik açıdan geliştirilmesi

Prof.Dr. Roin KAVRELISHVILI

*Akhalkalaki Devlet Yükseköğrenim Kurumu (Gürcistan)
Rektörü ve Akhaltsikhe (Gürcistan) ve Ardahan (Türkiye) Devlet
Üniversitesi Profesörü*

BAKÜ-TİFLİS-CEYHAN VE BAKÜ-TİFLİS-ERZURUM BORU HATTI PROJELERİ

Önsöz

Avrupa ve Orta Asya sınırında bulunan Gürcistan bazı önemli ekonomik bölgeleri bağlayan bir köprüdür. Orta Asya'dan Batı Avrupa'ya petrol ve gaz taşıyan en yakın hat Gürcistan'dan geçmektedir. Dünyanın doğu ve batı kısımlarının birbirine bağlanmasında en önemli rolü Karadeniz limanları, demiryolu altyapısı ve hava alanları üstlenmektedir. Asya ve Avrupa'nın enerji dağıtımının sağlanmasında Gürcistan gittikçe daha fazla ilgi çeken bir yer haline gelmektedir. Şu anda 2015 yılında faaliyete geçecek olan dört ulaşım koridorunun Gürcistan'dan geçmesi planlanmaktadır. Uzmanların beyanlarına göre en uygun yol farklı yerlerden alınan gazın piyasaya sunulacağı Kafkas koridorudur. Sadece bir tane değil, birkaç petrol ve gaz boru hattının Gürcistan'dan geçmesi beklenmektedir. Bu durumda ülke daha yüksek güvenlik teminatı altında olacaktır. Ağustos Savaşı esnasında petrol boru hattının Rus bombacılar tarafından bombalanmasını engellemek için, Bakü-Tiflis- Ceyhan boru hattı Avrupa'da tartışma konusu olmuştur.

Bakü-Tiflis- Ceyhan boru hattı Bakü'den gelip Gürcistan ve Türkiye'den geçerek petrol taşımaktadır ve Akdeniz'de bulunan bir Türkiye Limanı olan Ceyhan'da sonlanmakta ve daha sonra petrol sıvı taşıyıcılar (tankerler) ile Avrupa piyasasına ulaştırılmaktadır. Projenin gerçekleştirilmesindeki amaç Rusya'nın taşıma sistemlerine bir alternatif oluşturmaktır.

Güney Kafkasya Bölgesinde bulunan üç ülke, Gürcistan, Azerbaycan ve Türkiye arasında özellikle son dönemdeki belirli sonuçlara dayalı olarak meydana gelen dinamik bir işbirliği vardır:

1. Avantaja dayalı üçlü ve iki taraflı siyasi diyalog;
2. Uluslararası organizasyon çerçevesinde işbirliği;
3. Bölgedeki güvenliğin ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin devam ettirilmesi amacı güden bölgesel işbirliği.
4. Gürcistan'daki enerji güvenliğinin sağlanması ve bölgenin enerji ve ulaşım potansiyelinin tam olarak uygulanması açısından işbirliği yapılması önemlidir. Bakü-Tiflis- Ceyhan ve Bakü-Tiflis-Erzurum gaz hattı gibi böylesine önemli projeler bu üç ülkeyi birbirine bağlamaktadır. Enerji sektöründeki işbirliği başarılı bir şekilde geliştirilmektedir. Bakü-Tiflis-Kars demiryolu ana hattının projesinin uygulanması da önemlidir.

Bakü- Tiflis- Ceyhan Petrol ve

Bakü- Tiflis-Erzurum Gaz Boru Hattı Projeleri

Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol ve Bakü-Tiflis-Erzurum gaz boru hattının yapımı 18 Eylül 2002 tarihinde Gürcistan, Azerbaycan ve Türkiye devlet başkanları tarafından açıklanmıştır.

13 Temmuz 2006 tarihinde Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının resmi açılışı yapılmıştır. Ancak taşıma faaliyetleri bundan daha önce, 2 Haziranda başlatılmıştır. Petrol boru hattında 8 pompa istasyonu ve 98 özel vana bulunmaktadır. Yapımı ortalama 4 milyar USD mal olmuştur [2].

Bakü- Tiflis- Ceyhan petrol bor hattı 1760 km uzunluğundadır ve işlevi Hazar Denizi bölgesinde bulunan Azeri Chirag Güneşli petrol sahasındaki ham petrolün Akdeniz'e taşınmasıdır. Bakü, Tiflis'ten geçerek Türkiye'de bulunan bir Akdeniz limanı olan Ceyhan'da son bulur. Dünyadaki en uzun ikinci petrol boru hattıdır (birincisi Rusya'dan Avrupa'ya uzanan Druzhba petrol botu hattıdır) [3]. Petrol boru hattının 443 kilometresi Azerbaycan topraklarında, 248 km'si Gürcistan'da ve 1768 km'lik kısmı ise Türkiye'de bulunmaktadır. Petrol boru hattının hissedarları BP (30,1%), SOCAR (25%), CHERVON (8,9%), STATOIL (8,71%), TRAO (6,53%), ITOCHU (3,4%), AMERADA HESS (2,36%), ENI (5%), CONOCOPHILIPS (2,5%), IXPEX (2,5%), TOTAL (5%) [4].

Mayıs 2005 tarihinde Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ile petrol taşınmasına başlanmıştır. Ancak Bakü-Tiflis- Ceyhan'ın Gürcistan hattı resmi açılışı Ekim 2005 tarihinde Gardaban'da Gürcistan, Azerbaycan ve Türkiye Devlet Başkanları tarafından yapılmıştır. Yukarıda bahsi geçen petrol boru hattının geçmesinin bir sonucu olarak, proje devam ettiği sürece direkt geçiş geliri olarak Gürcistan bütçesine 50 milyon USD katkı sağlanacaktır [5].

Bakü- Tiflis-Ceyhan ile ilgili olarak Amerika'nın Duruşu

Cumhuriyetçi Parti'den Amerikalı milletvekili John MacCain'e göre "Rusya petrol ve gazı stratejik bir araç olarak kullanacak ve Gürcistan'dan geçen uluslararası petrol boru hattı olan Bakü- Tiflis- Ceyhan hattının güvenliği Amerikan Doları açısından tedirginliğe yol açacaktır.

Rusya muazzam bir petrol varlığına sahiptir ve bunun yarattığı büyük etki dünyadaki petrol ve gaz piyasasında Rusya tarafından kullanılacak olan stratejik bir araç haline gelmiştir. Gürcistan Kafkaslarda bulunan stratejik kavşak noktasını elinde tutmaktadır. Hazar Denizinden Batıya petrol taşıyan Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı Gürcistan topraklarından geçmektedir. Bu petrol boru hattının tahrip edilmesi ya da Rusya'nın kontrolüne geçmesi durumunda, Avrupa'nın enerji tedariki daha fazla Rusya'ya bağımlı hale gelecektir [6].

Washington'da bulunan Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi Hazar Denizi Projesi Başkanı Bülent Alırza petrol boru hattı projesi ile ilgili olarak ABD'nin duruşunu şöyle yorumlamaktadır: "bu tarihi olay bölgede bulunan üç ülke, Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan arasındaki işbirliği ve tabii ki de ABD'nin desteği olmadan gerçekleştirilemezdi. Resmi açılış törenine ABD Devlet Başkanı da çağrılmıştı. Ancak Almanya'da resmi bir ziyaret gerçekleştiriyordu. Bu nedenle Türkiye'ye gitmesi imkânsızdı. Dışişleri bakanı yardımcısı ve diğer resmi görevliler düzeyindeki heyetin bu törene katılmış olması, ABD'nin dışişlerindeki öncelikleri arasında bu petrol boru hattının yapımına daha az önem verdiğini göstermez" [7].

Bakü-Tiflis- Ceyhan Petrol Boru Hattı ile ilgili olarak Rusya'nın Duruşu

Yine Bülent Alırza yukarıda bahsi geçen proje ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etmektedir "siyasi inisiyatifi ve resmi siyasi beyanları göz önüne alındığında Rusya'nın olumsuz bir tepkisi olduğu ortadadır. Bu petrol boru hattı Rusya'nın enerji hattı üzerindeki tekeline ortadan kaldırmaktadır. Rusya Devlet Başkanı projenin resmi açılışına davet edilmiştir. Ancak katılmamıştır ve bu durum da Rusya'nın duruşunun bir kanıtıdır. Yine de Türkiye ve Rusya arasında iyi bir işbirliği ilişkisi vardır. Bu nedenle Rusya büyük bir tepki göstermekten geri duracaktır çünkü Türkiye onlar için önemli bir paydaştır. Yukarıda bahsi geçen husustan bağımsız olarak, Gürcistan yine de Moskova'dan kaynaklanan sorunlarla ve Rusya'nın Gürcistan'a olan tepkisini daha katı bir şekilde ortaya koyacağı korkusu ile karşı karşıya kalmaktadır [7].

Bölgedeki İşbirliği İle İlgili Gelecekteki Beklentiler

Şu anda Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı tam kapasiteyle kullanılmamaktadır ve daha fazla kapasiteyle kullanılması mümkündür. Birçok şirket bu boru hattına ilgi göstermektedir. Bu aşamada, Rus devi "LUKOIL" Bakü-Tiflis-Ceyhan hattına petrol vermeyi planlamaya başlamıştır. Şirket tarafından Nisan ayında çıkarılan Hazar petrolünün bu boru hattından geçirilmesi muhtemeldir. Şu anda nakil için ödenecek ücretlerle ilgili olarak Rus tarafı ve işletmeciler arasındaki görüşmeler devam etmektedir. Ayrıca LUKOIL projesinde de pay sahibi olmak istemektedir çünkü özellikle bu durumda taşıma onlar için daha karlı olacaktır.

"RUSENERGY" şirketinin temsilcisi olan Mikhail Krutikhin'in açıklamasına göre şu anda bu sistemin uygulanmasında konye ve yabancı şirket katılımcıları için yürürlükte olan iki tarife bulunmaktadır. Bu nedenle Kutikhin'in beyanına göre

"LUKOIL'ın" bu boru hattına başvurması sadece Rus şirketinin konseyin üyesi olması durumunda karlı olacaktır [8]. Uzmanların tahminlerine göre, tüm petrolün tamamının taşınması iletimdeki büyümeye ve iki boru hattındaki yüke dayalı olacaktır.

Bakü-Tiflis- Ceyhan hattının tam kapasiteyle çalışması ve Hazar boru hattı komisyonunun (CPC) Rusya'dan geçen iletiminin gelişmesi durumunda, dünya piyasasına 2015 yılı için planlanan miktarda petrolün düzenli olarak tedarik edilmesi mümkün olacaktır, ancak mevcut iletim hattında herhangi bir bakım olması durumunda petrolün serbestçe taşınabilmesi için ayrıca farklı taşıma sistemlerinin (boru hattı, demiryolu, SWAP) gücünün de artırılması gerekmektedir. Uzmanların yaptıkları hesaplamalara göre, gelecekte Kazakistan petrolünün taşınmasında boru hattı (Bakü-Tiflis-Ceyhan) CPC'den daha avantajlı olacaktır. Aynı zamanda, Rusya ve Azerbaycan arasındaki gaz fiyatları üzerindeki anlaşmazlıklardan kaynaklanan gerginliği de hesaba katacak olursak, gelecekte Rusya topraklarından geçmeyen petrol taşıma yollarının yapılması kesindir.

Son olarak, Tengiz (Kazakistan) petrol kaynağından çıkarılan petrol miktarında 12 milyon tonluk artış meydana gelmiştir. 2007 yılında, Tengiz'deki petrolün Hazar Denizi ve Bakü'den geçerek daha sonra Bakü- Tiflis- Ceyhan boru hattıyla dünya piyasasına ulaştırılmasını öngören bir anlaşma imzalanmıştır.

2015 yılı için petrol taşımacılığı hakkında tam bir fikre sahip olmak zordur çünkü bu öngörülmesi zor birçok faktöre dayalıdır. Bunlar arasında Azerbaycan ve Kazakistan petrol kaynaklarından çıkarılan petrolün yoğun olması vardır. Karamsar bir senaryo ile 2015 yılında Azerbaycan'daki gelişmelerin azalması ve Azerbaycan petrol kuyularından daha az petrol çıkarılması durumunda, petrol ihracatındaki büyüme Kazakistan'daki rezervlerden çıkarılan petrol miktarındaki artışla karşılanacaktır.

Bu senaryo bölgede petrol taşımasının söz konusu olması durumunda biraz değişecektir. Bakü-Tiflis- Ceyhan boru hattı bölgedeki taşıma sistemleri arasında en önemli ve istikrarlı olanlarından biri olmaya devam etmektedir. Bugünkü duruma dayalı olarak incelersek, petrolün %90 oranında Azerbaycan/Gürcistan nakil sistemleri ile taşınması yerine, 2015 yılı itibarıyla ortalama %40 -%50 oranında Kazakistan'dan petrol taşınması beklenmektedir. Böylece, Rusya'nın genel ihracattaki payı %38'e düşecektir.

Olumlu bir senaryo ile bölgedeki nakil sistemlerine ciddi bir ilgi söz konusu olacaktır. Kazakistan'dan 45 milyon ton ve Azerbaycan'dan 17 milyon ton olmak üzere daha fazla petrolün taşınması durumunda, iletim bölgedeki nakil boru hatları: Bakü-Tiflis-Ceyhan ve CPC üzerinden gerçekleştirilecektir. Böylece, önemli boru hatlarının tüm kapasitesinin kullanılması durumunda, o zaman Rusya ve Azerbaycan/ Gürcistan Demiryolu Sistemleri ile taşıma yapılması da söz konusu olabilir.

Bu tür bir senaryonun gerçekleşmesi durumunda bölgedeki ihracatın üçte biri Rusya'ya, neredeyse %50'i Kafkaslara ve %10'u Çin'e yönlendirilecektir.

Bugün, Hazar petrolü ve petrol ürünlerinin büyük bir kısmı dört önemli nakil yolu üzerinden taşınmaktadır:

- Bugün, Hazar bölgesinden Avrupa piyasalarına ihraç edilen petrolün %66'sı Rusya'nın kuzey ve batıda bulunan boru hatları ve demiryolları ile Rusya toprakları üzerinden geçirilerek taşınmaktadır;
- Avrupa piyasasına ulaştırılan petrolün %22'si Azerbaycan ve Gürcistan'da bulunan altyapı üzerinden taşınmaktadır;
- %8'i İran'da bulunan altyapı üzerinden Asya piyasalarına taşınmaktadır;
- %4'ü boru hattı kullanılarak Çin'e gönderilmektedir [9].

Bibliyografya

1. www.matsne.gov.ge
2. www.Radiokalaki.ge
3. www.wikipedia.org
4. Newspaper „24 Saati”, 12.04.2011
5. www.gogc.ge
6. www.business.info.ge
7. Ana Kalandadze, www.vianews.com 14.07.2006
8. Maka Kharazishvili, Georgia is apparent country on energetic map, newspaper “Rezonansi”, 13.10.2010
9. Paata Tsagareishvili, Gogita Gvenetadze, energy corridors and prospects on diversification of Caspian oil streams, Magazine “Business & Management”, # 3 (19), 2008.

Prof.Dr.İzzet Bozkurt

Yeni Yüzyıl Üniversitesi Rektörü,
Türkiye

ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARIN ŞEHİR MARKALARI ÜZERİNE ETKİSİ

Marka:

Marka, tüketicinin zihninde oluşturulan benzersiz fikir ya da konsepttir. Bu tanımın beraberinde marka, algılanan bir değer, insanların aklında bırakılan tortu, konusu olan ürün ve hizmetlerin tüketicileriyle ya da potansiyel tüketicileriyle kurduğu ilişkinin kalitesidir. Marka aynı zamanda, tüketicilerin zihninde o ürün ve hizmetler için ayırdığı zihin payı, bir ürün ya da hizmetin arkasındaki gerçek güç ve değişime konu olan mal-hizmetlerin farklılaşmasını sağlayan değerler bütünüdür.

Markalar Nasıl Oluşur?

Öncelikle markaları o ürün ya da hizmetlerin tüketicileri oluşturmaktadır. Markaların gerçek sahipleri, müşterileri ve potansiyel müşterileridir. Marka yaratma sürecinde, sizin neyi söylediğiniz, neyi iddia ettiğiniz, neyi vaat ettiğiniz ve neyi gösterdiğiniz önemli değildir. Markalar, insanların inançları, gördükleri, duydukları, kendi deneyimleri ya da görmek istedikleri, duymak istedikleri ve inanmak istedikleri değerlerin toplamından oluşmaktadır.

Günün sonunda hedeflenen tüketici grubu sizin markanız ile ilgili değeri ya da tutumunu, kendi kişiliği, ailesi, çevresi, eğitimi ve sizin o güne kadar bilerek ya da bilmeyerek ona ulaştırdığınız bütün mesajların toplamından ve kendi kişisel deneyimlerinin sonucunda oluşturmaktadır.

Ulusal Markalar Neden Önemlidir?

Küreselleşme ile birlikte uluslararası ticaretin yapısı değişmiştir. Üretim ve sermaye sınır tanımaz bir halde dolaşmaya, ulusal ve lokal düzeyde markalaşmak her geçen gün zorlaşmaya başlamıştır. Yatırımcılar açısından güvenli ve istikrarlı yatırım bölgeleri aranmaya başlanırken, turizm ve yabancı sermaye doğrudan ulusal markanın değerine ve itibarına göre hareket etmeye, lokal ve markalar, uluslararası pazarlarda başarılı olabilmek için ülke markasının güvencesine ihtiyaç duymaya, uluslararası her organizasyon ve doğrudan ülke markasının etkisinde şekillenmeye ve hatta uluslararası sorunların çözümünde bile bu itibar ve marka değeri kilit bir rol oynamaya başlamıştır.

Ulusal Bir Markanın Temel Unsurları:

Bir markanın gerçek değeri; onu üreten, onu meydana getiren unsurların tutarlılığı ve gücünden gelir.

Bir ülkenin marka değerlerini oluşturan unsurlar:

- Siyasi yönetim becerisi,
- Sahip olduğu kültürel birikim,
- Ürettiği ürünler ve ekonomik kalkınma,
- O ülkede yaşayan insanlar,
- Turizm,
- Uluslararası ticaret

Ülke markası yaratmak zor bir süreçtir. Bunun sebebi, farklı bölgelerdeki farklı şehirlerin oluşturduğu ülkenin, homojen bir yapıya sahip olmaması; farklı iklimlere, farklı şehirlerinde farklı sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel altyapılara sahip olmasındandır. Ülkeyi oluşturan şehirlerin her birinin kendine ait ön plana çıkan farklı yönleri olduğundan, insanların zihninde bir ülke için, tutarlı bir algı oluşturmak neredeyse olanaksızlaşıyor. Bu özellikle turizmde belirginleşiyor. İnsanlar tatil için Fransa'ya, İtalya'ya gitmiyor. Paris'e, Venedik'e, Dubai'ye gidiyor. Ülkelere burada düşen en büyük görev ise, şehirlerinin markalaşmasının önünü açmak ve markalaşan şehirlerin ülke ekonomisine katkısını arttırmak için doğru politikalar üretmektir.

Şehir Markası:

Şehir markası, bir şehrin sahip olduğu kültürel, tarihi, doğal ve sosyal karakteristiği ile ürün, hizmet, olanak ve avantajlarını bir bütünlük içinde diğerlerinden ayırtarak amacıyla kendine özgü bir şekilde destekleyerek yaşama geçirdiği tanıtım ve imaj projesidir.

Moda şehri Milano, romantizmin başkenti Paris, Cannes film festivali...Türkiye'nin adını bilmeyen yabancı insanlar, İstanbul denildiğinde yalnızca, boğaz, şiş kebab diye saymaktadırlar. Evet günümüzde, ülkelerden ziyade şehirler ön plana çıkmakta, ülkelerin itibarlarını şehirleri belirlemektedir. Şehirler ülkelere göre insan zihninde daha spesifik çağrışımlar yarattıkları için şehirleri tek başlarına imgelemek her zaman daha kolaydır.

Şehir Nasıl Marka Olur?

Şehir markalaşması için 6 madde önem taşımaktadır;

Duruş: Şehrin uluslararası platformdaki tavrı ve o şehrin dünya kültürü, bilimi ve yönetimi gibi unsurlara katkısı önemlidir.

Konum: Şehrin fiziki yapısının "özgün" öğelerinin ön plana çıkartılması gerekmektedir.

Potansiyel:Şehrin ekonomik potansiyele sahip olması ve markalaşma sürecinde global yatırımları çekecek nitelikte olması gerekmektedir.

Şehir Yaşamı: Şehir ambiyansının cezbedici nitelikte olması gerekmektedir. Şehir, ziyaretçilerine tatillerini unutulmaz kılacak tarihi, kültürel ve sosyal imkanlar sağlamalıdır.

Toplum: Şehir markacılığındaki en önemli unsurlardan bir tanesi de o toplumun dilini ve kültürünü kolayca paylaşıyor olmasıdır. Yerel halkın farklı dinlere ve inançlara gösterdiği saygı ve misafirperverliktir.

Ön Koşullar: Şehrin sosyal konularda uluslararası standartlara sahip olması gerekmektedir. (Konaklama, okul, hastane, toplu taşıma vs.)

Markalaşmanın Kente Sağladığı Somut Faydalar...

Markalaşmanın kente sağladığı pek çok somut faydadan bahsedilmektedir. Marka olmanın sağlayacağı artı değer ile şehrin rekabet gücünün artması, şehrin global yaşama entegrasyonu, şehre gelen günlük, haftalık, aylık, yıllık ziyaretçi sayısının arttırılması, toplumsal misyonu açısından yerel yönetime güven sağlanması, refah artışı, kentteki sosyal, kültürel katılımın sağlanması, şehre yatırımların artması, kentin bu anlamda cazip hale gelmesi başta olmak üzere, şehir insanının sosyo ekonomik seviyesinin yükselmesi, yeni istihdam alanlarının yaratılması, turizmin canlanması ve yaratılan katma değerın tabana yayılması, döviz girişi, iç göçün engellenmesi, kaliteli ters göçün sağlanması, üniversite kenti olması ve ulusal ile uluslararası medyada "pozitif" bir söylemle anılması markalaşmanın kente sağladığı faydalardır.

Şehir markalaşırken öncelikle bir takım noktalara odaklanılmalıdır. Şehrin güçlü ve zayıf noktaları, şehir hakkındaki gerçeklikler iyi analiz edilmeli, şehir hakkında niteliksel araştırmalar yapılmalı, şehir markasına yönelik olarak gerçekleştirilecek eylemi belirlemek için odak noktası belirgin bir strateji uygulanmalı, şehrin iletişimi yapılırken şehirle özdeşleşecek kurumsal imgeler, görseller ve sloganlar belirlenmeli ve ulusal-uluslararası turizm acentaları ile tur operatörlerinin desteği muhakkak alınmalıdır.

Şehir Markalaşmasına Başarılı Bir Örnek

Barcelona = Kültür

1980'lerin sonunda markalaşma çalışmalarına başlayan Barcelona, 1992 Olimpiyatları'nın sağlamış olduğu avantajı çok verimli kullanmıştır. Logo, slogan, renk, tasarım gibi marka araçlarını o dönemde geliştirmiş ve billboardlara, üniformalara, toplu taşıma araçlarına, şehir mobilyalarına kadar her yerde kullanarak yerel halk tarafından da benimsenmesini ve şehrin kültürü ile bütünleşmesini sağlamıştır.

Entelektüel seçkinliğin fiziksel güzellikle birleştiği "Işık Şehri" (The City of Lights) kozmopolitanlığın dünyadaki en mükemmel örneğidir. "Işık Şehri" ünvanını alan Paris'te, belediye yetkilileri bu ünvanı ön plana çıkarmak için Paris'i geceleri daha da aydınlatmıştır. Yaklaşık 11.000 sokak lambası her gece Paris'i aydınlatmak ve 155 anıt bu ünvanı korumak üzere ışıklandırılmıştır. Paris böylece "Işık Şehri" olarak sunduğu marka vaadini yerine getirmektedir.

Logo Kullanımına Başarılı Bir Örnek;

Newyork bu logo ile bütün dünyanın sempatisini kazanmıştır. Yılda ortalama 40 milyon turisti ağırlayan şehir, düzenlenen etkinlikler sayesinde turist sayısını daha da arttırarak 10.000.000.000 USD'lık gelir elde etmektedir.

Markalaşmada Farklı Olmanın Önemini Gösteren Bir Örnek!

Le Torre di Pisa – Pisa Kulesi

Kule, Venedik ile Cenova'ya karşı, Pisa'nın güç ve zenginliğinin bir göstergesi olarak 1173 yılında yapılmıştır. Pisa Kulesi zemininde oluşan çökme nedeniyle eğrilmiş ve yapılış amacına hizmet etmiş midir bilinmez ama Pisa Halkı'nı yıllardır geçindiren turizm endüstrisinin temeli olmuştur.

Sonuç olarak, markalaşmak, uzun soluklu, emek, sabır ve yatırım gerektiren stratejik bir işidir. Marka olma yolunda, farklılıkların farkına varıp, ya da yeni farklılıklar oluşturup, bunları doğru şekilde aktarmak, algıda oluşturulan farkı, gerçek hayata da yansıtılabilmek gerekmektedir. Bu noktada algı güçlenmekte ve markalaşma başlamaktadır. Hiçbir zaman televizyonu açınca, "Paris! Romantizmin şehri! Gelin ve romantizmi bu şehirde doruklarda yaşayın!" diye bağran bir reklam görülmemiştir belki ama bu algı bir şekilde, çeşitli ortamlar kullanarak beynimize kazanmıştır. Müzikler, filmler, Paris'te geçen aşk hikayeleri, Paris'i romantizmin başkenti olarak algılamamızı sağlamıştır. Böyle bir algı oluşturulması, hem zamana yayılmış uzun bir süreci, hem de verilen bu imajı destekleyecek politikaları da beraberinde üretmemizi gerektirmektedir.

Kenti merak uyandıran bir yer haline getirmek demek, şehrin belirli bir özelliğinin ön plâna çıkarılması ve adının dünyadaki insanlara sürekli duyurulması demektir. Bu bağlamda medyadan ve şehre gelen turist ve yatırımcılardan yararlanılabilir. Şehre gelen bu misafirlere şehrin ve olanaklarının iyi tanıtılması, ülkelerine döndüklerinde bu şehirden bahsetmelerini sağlayacaktır.

Şehirler her zaman kelimenin tam anlamıyla "marka" olma konusunda en fazla zorunluluğu olan değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentlerin küresel ekonomideki varlıklarını, ulusal ekonomiye katkıda bulunarak sürdürülebilmeleri için yapılandırılmaları, uluslararası birer destinasyon haline gelebilmek için mümkün olan tüm çekiciliklerin kullanarak pazarlanmaları ve markalaşmaları gerekmektedir.

Marka kent kavramı, farklı disiplinlerin katkılarıyla gelişmiştir; bu nedenle kent markalaşmasını anlamak için yine disiplinler arası bir yaklaşımı gerektirmektedir. Bir kentin markalaşması için pek çok birimin birlikte ve devamlı olarak çalışması gerekmektedir.

Prof.Dr. Kakimjanov Yerkin HAMITOVİÇ
Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi,
Kazakistan

COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ İLE ALMATA ALTYAPISININ TURİZM PLANLAMASI

Dünya Seyahat Araştırmaları ve Turizm Konseyi yıllık raporuna göre [1] turizm dünyadaki en büyük ve en hızlı gelişen sektörlerde biridir, küresel GSYİH miktarına yüzde ondan fazla katkıda bulunmaktadır ve 20 milyon insana istihdam sağlamaktadır. Teknoloji turizmde önemli bir rol oynamaktadır ve bu sektörün büyümesinde hayati önem taşımaktadır. Bilgi teknolojisi ve turizm gelişmekte olan küresel ekonominin en dinamik ve motive edici faktörlerindedir. Turizm ve BT ekonomik kalkınma, refahın yeniden paylaşılması ve tüm dünyada sermaye gelişimi konusunda stratejik fırsatlar ve güçlü araçlar oluşturmaktadır. Çeşitli web sitelerinde çok kapsamlı turist bilgileri verilmektedir. Turistlerin çok kapsamlı veri birikimi konusundaki taleplerini karşılayabilmek için farklı kaynaklardan verilerin alınması kaçınılmazdır. Bu probleme ek olarak turistler aynı zamanda çeşitli web sitelerinde verilen bilgilerde farklılık olduğunu da görmektedir. Bu problemler bilgileri doğru şekilde göstermek üzere harita kullanımıyla çözülebilir. Turistler seyahat etmek için kartlar kullanmaktadır. Buna ek olarak, iki boyutlu haritaların kullanımı kişilerin vizyonun geliştirilmesine yardımcı olmakta ve bilgileri daha kompakt ve "okunabilir" bir şekilde sunmaktadır.

Konuyla ilişki: Coğrafi bilgi sisteminde turizmin doğal kaynaklarının haritalandırması.

Hedef: Almata şehrinin turist altyapısı haritası ve GIS ile bağlantısını (değiştirildiği şekilde) oluşturmak.

Araştırma hedefleri: GIS kullanarak olasılıkları çalışmak «ArcGIS 9.3» farklı türlerde doğal haritalar oluşturmak, eksiklikleri belirlemek, revizyon önerilerinde bulunmak;

GIS konusunda kullanıcı kılavuzları oluşturmak «ArcGIS 9.3» GIS bünyesinde seyahat rotalarını planlamak üzere;

Almata'da anıtlar, restaurantlar, oteller, parklar ve farklı turizm formları konusunda bilgi toplamak (Açıklama, master, fotoğraf vb.)

Verilerin tek bir veritabanında toplanması.

Turizm planlamasında GIS

Her türlü turizm işletmesinin başarısının ardında turizm planlaması, turizm konulu bilimsel araştırmalar ve turizm pazarlaması bulunduğundan, bu makalede ele aldığımız ilk konu turizm planlaması için GIS olacaktır. Coğrafi bilgi sistemleri (GIS) hızlıca gelişmekte olan bir alandır ve coğrafi bilgilerin gelişimi, yönetim ve kullanımını diğer ortamlarla bir araya getirmektedir. Turizm sektöründe GIS şu amaçlarla kullanılmaktadır:

- Basılı haritalar için dijital temelli haritalar;
- İnternette görüntülenecek dijital dosyalar;
- Mobil olarak görüntülenecek dijital dosyalar;
- Kartla yapılacak işlemler;
- İnteraktif haritası bulunan bir site.

GIS teknolojisi harita kullanarak modern turizm uygulamalarının geliştirilmesi için harika fırsatlar sunmaktadır. Bu teknoloji haritaların sunduğu eşsiz görsellik ve coğrafi analiz avantajları ile sorgulama gibi ortak veritabanı işlemlerini entegre etmektedir. Turizm verileri ve GIS entegrasyonu günümüzde turizm sektörü için büyük bir problemdir.

Tablo 1. GIS Tanımı [2]

GIS özellikleri		GIS analitik fonksiyonları
Süreç	Mekansal olarak referans verilen veriler ve vaka sunumlarının toplanması, saklanması, kontrolü, idaresi, analizi ve görüntülenmesi için sistemler	Vaka sunumları Görüntüleme Veri talebi Mekansal sorgulama
Araçlar seti	Mekansal verilerin toplanması, saklanması, geçi çağırılması, dönüştürülmesi ve görüntülenmesi için araçlar içerir. Veri tabanı entegrasyonu.	Veri tabanı entegrasyonu Rota araması
Veri tabanı	Mekansal veritabanları bireyleri birbirine bağlar.	Poligon analizinde nokta
Uygulama	Kadastro bilgi sisteminin kullanımı, pazarlama bilgilendirme sistemi planlaması, bilgi sistemleri vb.	Uygulama Tamponlama
Karar Destek Sistemi	Mekansal verilerin çevresel problem çözümüne entegrasyonu.	Görselleştirme ve 3-D modelleme

GIS mekansal ve nitelikli veri olmak üzere iki veri unsurunda çalışmaktadır. Mekansal ya da coğrafi veriler Dünya üzerindeki verilerdir. Bu veriler genellikle ağ şeklinde ya da enlem-boylam dereceleri ile ifade edilmektedir. Çoğu kuruluş örtülü coğrafi referansları mekan isimleri, adresler, posta kodları, cadde numaraları vb. olarak kullanmaktadır. Örtülü mekansal referans genellikle açık mekansal referanslara coğrafi olarak kodlanmaktadır. Teknik gelişim, özellikle donanım ve yazılım, çok daha kullanıcı dostu bir şekilde, çok kapsamlı araştırma, sorgulama, sunum ve analitik fonksiyonlar sunan sistemlerin geliştirilmesinin bir sonucudur.

Tablo 2. GIS veri kalemleri [3]

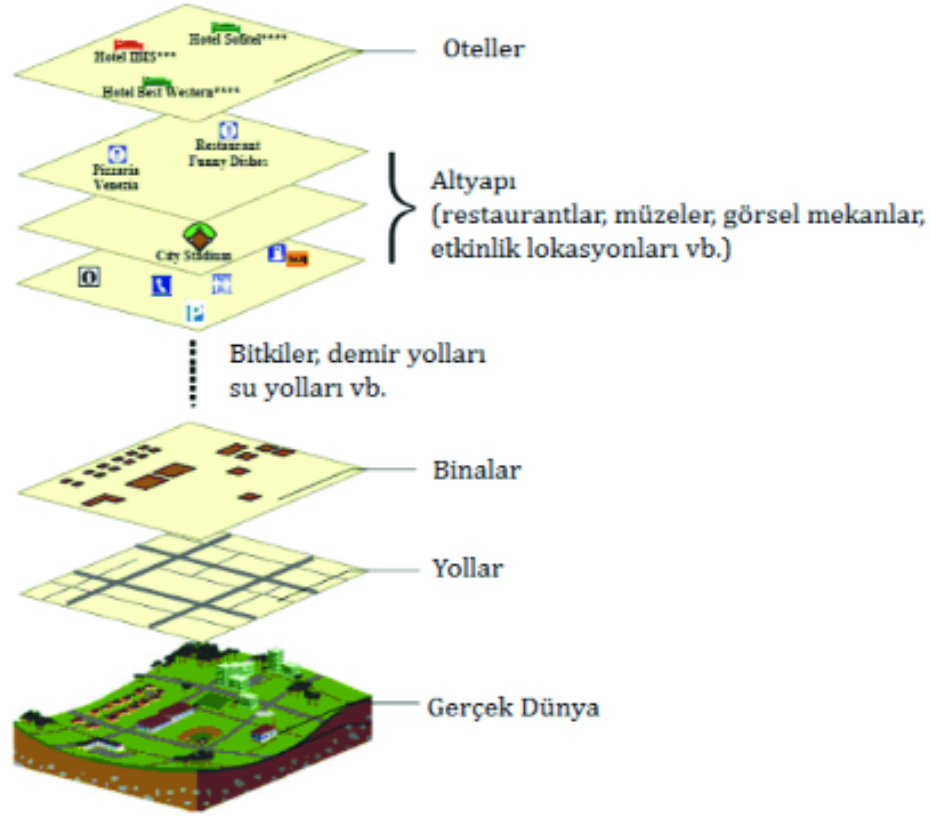
GIS veri unsuru	Açıklama
Coğrafi ve mekansal veriler Lokasyon özellikleri	Lokasyon özellikleri: Açık bir şekilde enlem ve boylam gibi standart coğrafi koordinat sistemi kullanır. Dolaylı olarak adres/posta kodu gibi mekansal referanslar kullanır.
Nitelikli veriler	İstatistikler mekansal varlıkla ilgili mekan verileri değildir.

Turizm planlaması Entegre Planlama atraksiyonu (örn. doğal, kültürel, teknolojik), hizmetler (konaklama, restoranlar, mağazalar, tur ve seyahat operasyonları, döviz değişimi, tıbbi hizmetler, posta hizmetleri vb.), ve taşıtları konu alır (hem altyapı hem de taşıma hizmetleri) ve aynı zamanda "turist altyapısı" adı verilmektedir. Turizm planlaması geniş mekansal verilerin toplanmasını be işlenmesini gerektirir, tüm mekanlar ve ilişkilerinin tanımlanması ve mekansal bağlamda analiz edilmesi gerekmektedir. Bunu yapabilmek için, GIS açıklanabilir ve turizm altyapısı unsurları geometrik, topolojik ve tematik olarak tanımlanabilir. Buna ek olarak, GIS bir veri objesi (ziyaretçi merkezleri ve gezi yolları gibi) ve veri alanları (örn. nemlilik, rakım) şeklinde hareket edebilir ve her türde de ağ formatında ya da vektör veri olarak sunulabilir.

Mekansal veritabanının oluşturulması

Turizm sektörü hızlı bir şekilde turistler için lider destinasyon haline gelmektedir. Hükümet kuruluşlar aracılığıyla turizmi destekleme konusunda çaba sarf etmektedir ve gelişmekte olan ülkeler için temel gelir kaynağı teşkil etmektedir. Ülkenin turizm potansiyelinin tam olarak anlaşılmadığı ortadadır. Mekansal veritabanlarının gelişim prosedürü şunları içermektedir: İlgili alanı kapsayan grafik haritaların elde edilmesi, kağıt haritaların dijital haritalara dönüştürülmesi, topoloji, kart fonksiyonları arasında bir ilişki oluşturulması, gerçek dünyada koordinat dönüşümü. Bir seyahat haritası

oluşturmak için, vektör grafik şekilleri (örn. düz çizgiler ve eğrilerden oluşan bir yol) yazı ve görüntülerin entegre edilmesi gerekir. Her bir objeye tematik katmanlar atanmaktadır. Her bir katman yollar, inşaat veya su yolları gibi ilgili objeleri bir araya getirmektedir. Turizm verilerinin entegrasyonu için, geleneksel katman modeli [4] yollar, binalar, bitkiler, su vb. gibi katmanlarla birlikte, oteller, restaurantlar, atraksiyonlar ve altyapı ve diğer katmanlar gibi ek katmanları da alacak şekilde genişletilmelidir.

Resim 1. Genişletilmiş katman modeli [5]

Nitelikli veriler ve multimedya gelişiminin oluşturulması

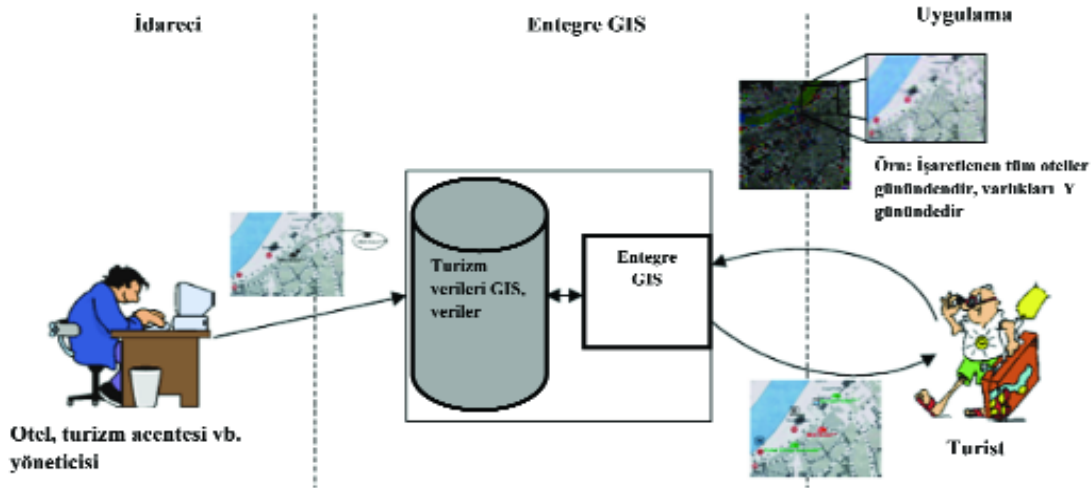
Çeşitli kaynaklardan alınan çeşitli turist sahaları hakkındaki nitelikli bilgiler mekansal özellikler ile bağlanabilir. Bu işlem şunları içermektedir: Geliştirme tablolarında mekanları göstermek için yazı bilgilerinin toplanması ve eklenmesi, fotoğrafların ve görüntülerin yazı etiketleri ve sıcak bağlantı görüntüleri şeklinde uygun yerlerde düzenlenmesi, bazı bileşenler hakkında sesli hikayeler de dijital olarak kaydedilmekte ve fonksiyon mekanına bağlantı sağlanmaktadır. Harita görüntüsü üzerinde bağlantı oluşturma özelliği metin ile kesişim halinde, bu fonksiyonun sesli açıklaması ile birlikte görüntülenecektir. Sesli hikayeler tipik olarak mevcut hizmetlerin ve özelliklerin kısa bir açıklamasını ve potansiyel misafirlerin deneyimlemeyi bekleyecekleri şeyleri içerecektir.

Ek senaryolar

Bu fonksiyonla ilgili olarak, ek coğrafi bir bağlam içerisinde karmaşık coğrafi sorgulamaları gerçekleştirmek için coğrafi araştırma yöntemini kullanmaktadır. Obje türü (örn. otel, restaurant, etkinlik mekanı vb.), obje ismi, otel kategorisi gibi turist niteliklerinin yakınlık, mesafe, saha (şehirler) ya da seçilen bir dikdörtgen alanda yer alan objeler gibi coğrafi kriterlerle bir araya getirilmesine olanak tanımaktadır. Kullanıcı turist kriterleri ve coğrafi alan konusunda sorgulama tanımlar (örn. ilçe haritası) [6].

Tematik kartograf turist kartlarının hazırlanması için turist bilgileri (örn. obje türünü, obje ismini, otel kategorisini (yıldız) daha fazla dolaşım için obje ve ana sayfa arasındaki bağlantıları tanımlamak için bir sembol ve GIS

entegrasyonunu sağlar. Otel arama kartta ilgili numaralara ait bilgilerin olmasını sağlayacak şekilde yapılabilir (örn. otel rengi, sembolün dikkat çekmesi). Makul şekilde kullanılmasını sağlamak üzere kullanıcı kart ölçeğini değiştirilmesi, kaydırma ve tıklama yapılması konusunda artan imkanlara/sınırlamalara sahip olacaktır. Kartta web istemcisine dönüldüğünde, kullanıcıya belirli şeylere nasıl ulaşılacağı ve yakında nelerin bulunduğu konusunda detaylı bir sunum sağlamak üzere yalnızca katman sorgulamaları görünür kılınmaktadır (Şekil 2). SVG katmanların dönüştürülmesi ya da kapatılması veya kullanıcı gereksinimlerine uygun sunumların oluşturulması fırsatını tanımaktadır. Tüm katmanlar kullanıcı amaçlarına ulaşılması için sınırlama olmaksızın bir araya getirilebilir.

Resim 2. Entegre sistem GIS [5]

Tüm ülkelerde turizmin başarısı o ülkenin turist objelerini yeterli şekilde geliştirmesi, yönetmesi ve pazarlamasına ve bu konudaki faaliyetlerine bağlıdır. Gelişmekte olan ülkelerin büyük çoğunluğu temel olarak ekonomik kalkınma ve çeşitlilik için turizme bağlıdır. Kazakistan'da turist objeleri hakkında sürekli olarak veri toplanmakta ve turizm kontrol edilmektedir. Bazıları kağıt üzerinde, bazıları bilgisayar ortamında bulunan farklı mekanlara ait bilgiler kullanıldığında, istemcinin sorgulamasına yanıt vermek uzun sürmektedir. Bu durumda GIS uygulaması turist bilgilerine karmaşık bir temelde yaklaşmakta ve yalnızca bölgede değil tüm Kazakistan'da büyük bir avantaj sağlamaktadır. Bu araştırma çok sayıda turist kaynağı, objesi, ürünü ve teklifi bulunan Almata şehrindeki turistleri konu almaktadır. Bazıları Almata'daki otellerden alınmıştır ve en önemli turist mekanları belirlenerek sisteme aktarılmıştır. Bunun yanı sıra araştırmalarda kullanılan donanım ve yazılım da tabloda gösterilmektedir. Almata şehrinin turist potansiyeli araştırılırken, GIS sürekli olarak kavramlar ve teknolojiler kullanılmaktadır. Kartografik katmanların oluşturulması ve verilere yeterli miktarda alan ve insani obje verilmesi, alanların ve bölgelerin farklı çevresel koruma seviyeleriyle birlikte kullanılmasıyla doğrudan bağlantılıdır (Şekiller 1-7). Bu noktada GIS organizasyonun yaratılması ve bu alandaki turist objelerinin yoğunlukları için analitik bir araç olarak kullanılmaktadır ve tip, kategori, isim, kalite vb. özelliklerini de ele almaktadır (Tablo 3, 4).

Tablo 3. Bu araştırmada kullanılan donanım ve yazılım

Donanım	Yazılım
CPU Intel Pentium Dual-Core E5300 2.6 GHz / 2M6 / 800MHz LGA775	Arc GIS 9.3,
2048 M6 işletme belleği	Arc MAP
500 GB HDD	Arc Catalog
17" monitör	
DVD + RW	

Bu sonuçlara tasarımcı GIS ve Turizm için ekler modunda yapılan sorgulamalarla ulaşılabilir [3].
Almata şehrinde turistlerin tanımlanması

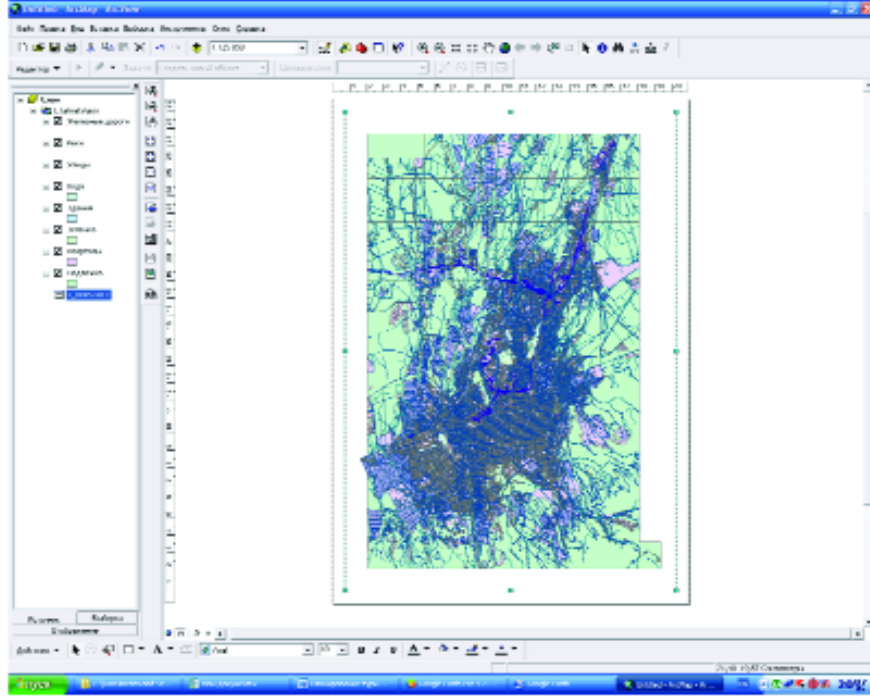

Resim 3. Turistlere göre Almata şehri

Tablo 4: Katmanlar ve nitelikler

Katman ismi	Nitelikler
Lokasyon (mekan)	İsim (Almata şehri)
Yol	ID, Tip
Nehir	ID, İsim
Göl	ID, İsim
Demiryolu	ID, İsim
İlçe sınırları	ID, İsim, ilçe
Spor mekanı ve dağ turizmi	ID, ilçe
Oteller	ID, İsim, kategori, sayısal miktar, gayri menkul
Müze	ID, İsim
Restaurant	ID, İsim, gayri menkul

Turizm için önemli ve gerekli mekanların tanımlanması (Şekil 5 – harita vektörü)

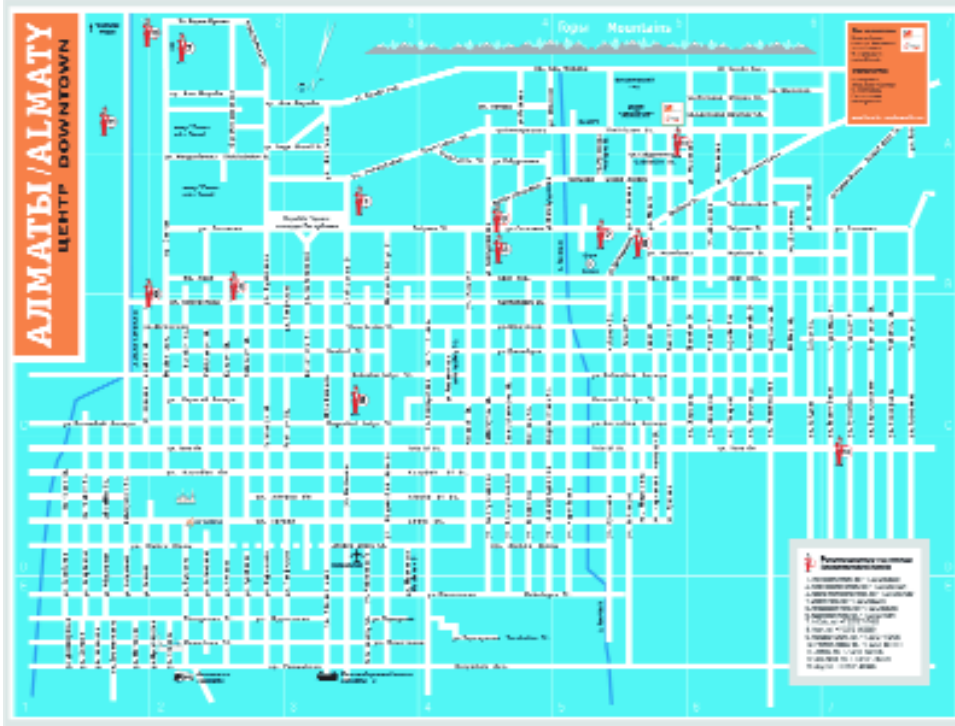

Şekil 4. Almaty şehri sınır ve yolları

Şekil 5. Turistik Almaty şehrinde oteller ve restoranlar

Tematik haritaların oluşturulması (Şekiller 6, 7, ...)

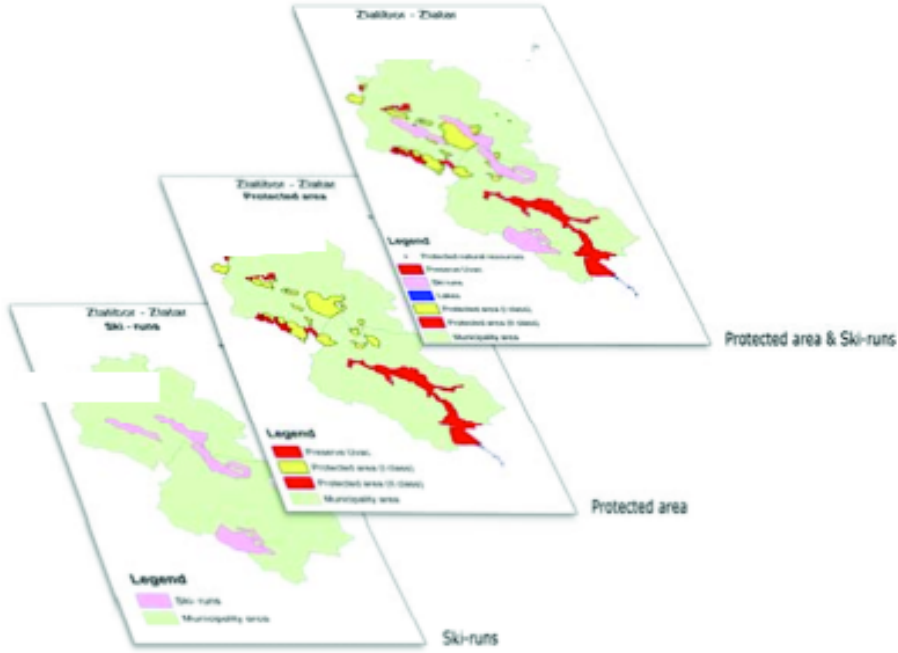

Şekil 6. Şehirdeki turist destinasyonları

Resim 7. Almata şehrinde turistler için çekici ilçeler

Tematik haritaların üst üste binen katmanları (Şekil 8).

Şekil 8: Kayak parkurları için lokasyon tanımlaması

Sonuç

GIS hala bilgi teknolojisinin önemini arttıran başarılı sonuçların elde edilmesinde etkilidir. Gerçek dünyadaki coğrafi veriler farklı formatta gösterilmektedir. GIS turist bilgilerinin toplanması, analizi, modellenmesi ve görselleştirilmesi için oluşturulmuş bir araçtır. Buna ek olarak GIS Almata şehrinin coğrafi lokasyonuna ait verilerin (mekansal ve mekansal olmayan) dijital haritalar ile bağlanması için kullanılmaktadır. Her bir objeye tematik katmanlar atanmaktadır. Her bir katman yollar, binalar veya su yolları gibi objeleri bir araya getirmektedir. Turizm verilerinin entegre edilebilmesi için, yollar, binalar, bitkiler, su birikintileri gibi unsurlarla geleneksel model katmanının oteller, restoranlar, atraksiyonlar ve diğer altyapı katmanları gibi turizm sektörünün ek segmentleriyle büyütülmesi gerekmektedir [7].

Referanslar:

1. Ake, D., "GIS and the tourism industry", SEDA – Hükümetler Konseyi, Lewisburg, 2001.
2. Bahaire, T., ve M. Wlliott-White, "The application of geographical information systems (GIS) in sustainable tourism planning: A review", Journal of Sustainable Tourism, 7(2) (1999).
3. Jovanović, V., "OcenakarakteristikarazvojjaturističkedejstinačijeZlatibor i Zlatar - Master plan", Turizm ve Konukseverlik Yönetimi Fakültesi, Singidunum Üniversitesi, Belgrad, Sırbistan, 2007.
4. Njeguš, A., "Tourism destination management information systems", Turizm Eğitimi Projesi, Ticaret ve Hizmet Bakanlığı & Turizm ve Konukseverlik Yönetimi Fakültesi, Singidunum Üniversitesi, Belgrad, Sırbistan, 2007.
5. Puhretmair, F., Lang, P., Tjoa, A.,M., ve Wagner, R.,R., "The XML-KM approach: XML-based integration of tourism and GIS data for HTML and WAP clients", Uygulamalı Bilgi İşlem (FAW) Enstitüsü, Hagenberg, Avusturya, 2001.
6. Thomas, C., ve Ospina, M., Measuring up (the Bussines Case for GIS), ESRIpres, Redlends, California, 2004.
7. **Город Алматы. История и фотографии города Алматы. Города Казахстана.** http://kazakhstan.orexca.com/rus/almaty_kazakhstan.shtml

Prof.Dr. Kerimbay Nurjan NURBERGENULI
Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi,
Kazakistan

COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMİ TEKNOLOJİLERİNİN TURİZMDE UYGULANMASI

ÖZET. Bu makalede, yazar coğrafi bilgi sistemlerinin doğası ve bu teknolojilerin modern turizmdeki uygulamalarını anlama girişiminde bulunmuştur.

ANAHTAR KELİMELER. Coğrafi bilgi teknolojisi, turist bilgileri, turizmde coğrafi bilgi sistemi, coğrafi bilgi kaynaklarını uygulamanın avantajları.

Turizm bilgi emniyetindeki yeniliklere karşı en yüksek seviyede duyarlılık gösteren lider bir sektördür. Turist bilgilerinin toplanması, saklanması ve düzenlenmesi ve doğrudan turistlerin kendilerine temin edilmesi özellikle katılımcıların bilgi objesi hatasıyla karşılaştıkları durumda amatör turizmin geliştirilmesiyle ilgilidir.

Turizm dünya ekonomisinin en büyük, en çok verim alınan ve en dinamik sektörlerinden biridir. Turizmin başarılı gelişimi ulaşım, iletişim, ticaret, inşaat, tarım, tüketim malları vb. gibi kilit sektörler üzerinde etki sahibidir.

Bilgisayar teknolojisi ve şebekesini kullanmadan turist gruplarının oluşturulma ve yurtdışına gönderilme süreci, diğer şehirleri ve bölgeleri söylemeye gerek bile yok, yeterince etkili değildir. Turizm ürününe ait bir uygulama detayı tam bilgi desteği sağlamadan pazar hakkında konuşulmasına izin vermemektedir.

Uluslararası pazara girmekte olan turizmi yönetmekten sorumlu seyahat şirketleri ve kuruluşları iş süreçlerinde uluslararası entegrasyon için gerekli yeni bilgi teknolojileri ve bilgi zengini alanlarda modern bir turizm işletmesi konseptinin geliştirilmesine ilişkin problemlerle karşılaşmaktadır. Turizm gelişiminin planlanması büyük turizm kaynakları hakkında yeterli istatistik ve bilgilerin bulunmaması nedeniyle sektöre uğramaktadır. Bu nedenle günümüzde turizmde mevcut bilgi sistemlerinin analiz edilmesi, bilgi teknolojisi yönetiminde temel alanların çalışılması ve turizm bilgi sistemlerinin kullanımı konusunda tavsiyelerin geliştirilmesi özellikle gereklidir.

Turizmin geliştirilmesi sosyal problemlerin çözülmesinde önemli rol oynamaktadır. Turizmin geliştirilmesi ihtiyacı daha yüksek eğitim seviyesine, daha iyi sağlık hizmetlerine ve yeni bilgi paylaşım yöntemlerinin oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır.

Coğrafi bilgi sistemlerinin (GIS) kullanımı konusunda coğrafi bilgi ürünleri turist oryantasyonunu temel alan büyük beklentiler oluşmuştur. GIS'in ortaya çıkışı XX yüzyılda, 60'lı yıllarda, coğrafi alanların modellenmesine ilişkin bilgi ve aktivitelerin bilgisayarlaşması ve uzamlar problemlere çözüm getirilmesi ihtiyacıyla gerçekleşmiştir [1].

Bilgi teknolojilerinin yurtdışı turizminin yönetimi ve planlanmasında kullanımı uzun bir geçmişe sahiptir. Bölgesel seviyedeki turizm işletmeleri için bilgi desteği çok çeşitli turist bilgileri ve pazarlama sistemleri ve ileri seviye telekomünikasyon altyapısına dayanmaktadır. Dünyada turizm piyasasının gelişimi bilgi teknolojisi yönetimini teorik ve pratik açıdan araştırmayı zorunlu kılmıştır. Turizmde bilgi ve iletişim teknolojileri alanında çok sayıda yabancı araştırmacı çeşitli bilgisayar sistemlerinin işletilmesinde 30 yıllık deneyime sahiptir.

Bu yazının amacı turizmin temel trendlerini oluşturan belirli coğrafi bilgi teknolojilerinin araştırılması ve analiz edilmesidir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki hedefler belirlenmiştir:

- GIS'in turizmdeki rolünün incelenmesi;
- Turizmde GIS teknolojilerinin ve turizmde bilgi açısından zengin bir grup segmentin incelenmesi;
- GIS teknolojisinin seyahat sektöründe uygulamasına ilişkin uluslararası deneyimler ve temel problemlerin incelenmesi;
- Turizm ve coğrafi bilgi sistemlerinin ve bölgesel turizmin gelişimindeki rollerinin analizi;

Coğrafi Bilgi Sistemi GIS uzamsal veri koordineli uzamsal verilerin toplanması, saklanması, işlenmesi, erişimi, görüntülenmesi ve dağıtılmasını sağlayan bir bilgi sistemidir.

GIS uzamsal objeler üzerinde dijital formatta veri barındırır (vektör, raster ve diğer dördü).

Ayır edilebilir küresel ya da gezegensel GIS bölgesel kapsamında (küresel GIS), GIS alt-kıtasal, ulusal GIS genellikle devlet, bölgesel GIS (bölgesel GIS), alt-bölgesel ve yerel GIS ya da GIS yerel (yerel GIS) statüsündedir.

GIS farklı bilgi modelleme konu alanı, örneğin, kentsel GIS ya da belediye GIS, MGIS (kentsel GIS), çevresel GIS (çevresel GIS), yürüyüş yolu vb. [2]

GIS, jeosistemlerin incelenmesi ve görüntülenmesine kapsamlı ve sistemli bir yaklaşım getiren uzamsallık, yapılanma verileri, uygulanabilir problem odaklılık ve uyarlanabilirlik ve Jeosistemleri karakterize eden çok sayıda parametrenin ortak analizinin yapılması olasılığı ile çok değişkenli problem çözümü gibi özelliklere sahiptir.[3]

GIS gerekli tüm haritalandırma ve bilgilerin temin edilmesi için herhangi bir bölgede ortaya çıkan herhangi bir duruma hızlı yanıt verilmesini sağlamaktadır. Tüm haritalar, planlar ve şemaların eşzamanlı oluşumu ile çevre düzenlemesi haritalarındaki boyutların incelenmesini ifade eder. GIS temelinde çeşitli süreçler ve olguların simüle edilmesi ve zaman içerisindeki değişikliklerin incelenmesi mümkündür.

Bir kural olarak GIS yapısı dört zorunlu alt sistemden oluşmaktadır:

- veri girişi, çeşitli kaynaklardan (haritalar vb.) alınan uzamsal verilerin girdisi ve/veya işlenmesini sağlar.
- saklama ve geri çağırma, veri analizi, güncellemesi ve düzeltilmesi için ilgili verilerin alınmasını sağlar.
- işleme ve analiz, bilgisayarlı ve analitik görevlerin çözülmesi için opsiyonların değerlendirilmesini sağlar.
- farklı formatlardaki (çizelgeler, tablolar, akış diyagramları, sayısal arazi modelleri vb.) verilerin sunulması (dağıtımı).

Coğrafi bilgi sistemleri, coğrafi olarak dağıtılan bilgileri ve bölgesel analiz, bölgesel değerlendirmeler ve bölgesel tahminlere duyulan ihtiyacı kullanarak bilimsel ve uygulamalı aktivitelerde yer edinmeye başlamıştır.

Turizm planlaması ve turist kaynakları ve turizm sektörü tesislerinin işletilmesinde GIS teknolojilerinden giderek daha fazla faydalanılmaktadır.

GIS turizm şirketlerine büyük fayda sağlayabilir, şirketin hizmet kalitesi, oda görselleri, plajlar ve özgün yerel yemek isimleri vb. alanlarda planlama yaptığı çözümlerin yer aldığı GIS haritası oluşturulabilir. Tüm bu işlemler turizm ürünü konusunda diğer sağlayıcılar karşısında büyük avantajlar kazandırmaktadır.

Günümüzde bilgi teknolojisi şirketin rekabet gücünü arttırmak amacıyla tüm işletmenin gelişimi için stratejik bir kaynak olarak görülmektedir. Bu yaklaşım çok sayıda teknolojik olmayan konuları içermektedir: coğrafi bilgi sistemlerinin (GIS) uygulanmasından elde edilen gelir nedir ve GIS projesinin tamamlanması için gerekli kurumsal ve insan dönüşümleri nasıl ölçülmektedir.

Modern iş dünyasında yaşanan değişiklikler nedeniyle, eski sabit koşullarda çalışma hayatına başlamış kuruluşlar ilkeleri ve yapılarını iyileştirmedikleri takdirde yeni ortama adapte olamamaktadır. Bu bağlamda "günümüzde, maliyet, kalite, hizmet ve hız gibi iç kaynaklı performansta büyük gelişmeler elde edebilmek için iş süreçlerinde yeniden düşünme ve radikal yeniden tasarım" anlamına gelen "yeniden yapılandırma" teriminin yorumlanması gerekmektedir.[4] Bilgi teknolojileri yeniden yapılandırma konusunda gerçek fırsatlar yaratmakta ve somut rekabet avantajları elde etmektedir.

Coğrafi bilgi kullanımı stratejik amaçlar doğrultusunda kullanılmak, maliyetleri hesaplayıp kontrol edebilmek ve verimliliği arttırmak için denenmiş ve test edilmiş yöntemleri uygulamak için önemli yatırımların yapılmasını gerektirmektedir. Her bir özel durum için genel tavsiyelerin verilmesi mümkün değildir. Daha önemli olan konu, her bir işletmenin bilgi teknolojisinden faydalandığı özel kırılımlı ortamda, genel metodoloji ve felsefenin anlaşılmasının dünya pazarlarında liderlik sunması açısından benzersizdir. Teknoloji yarışı tamamen güçten ibaret değildir ve bilgi sistemlerinin etkinliğinin geliştirilmesi konusunda çeşitli yöntemler sunmaktadır: son kullanıcılara odaklanma, uygulama yazılımının bağımsız gelişimi, bilgilerin bilgi işlem konusunda uzmanlaşan şirketlere aktarımı vb.

Bölgesel seviyede turizm gelişimi amacıyla yapılan mevcut gelişmeler ve planların şu soruları yanıtlaması gerekmektedir:

- 1) Turizm alanlarının durumu ve temel gelişim problemleri nasıl değerlendirilir?
- 2) İlgili bölgedeki başlıca turizm alanları nelerdir?
- 3) Bölgenin imajı nasıl geliştirebilir ve turist çekme özelliği nasıl arttırılabilir?
- 4) Bölgenin ekonomik ve sosyal gelişimini desteklemek için turizmin gelişimine bağlı faktörler nelerdir?

GIS kullanımıyla turizm kaynaklarının takip edilmesi, bu kaynakların geliştirilmesini hedefleyen eylem önerilerinin oluşturulması amacıyla turizm kaynaklarının durumu ve çeşitli faktörler üzerindeki etkileri arasındaki ilişki konusunda niceliksel tahminlerin yapılmasını sağlamaktadır.

Turist ve coğrafi bilgi sistemlerinin oluşumu ve işletimi konusundaki uluslararası deneyimler konusunda yapılan analiz, bu sistemlerin bir tür istatistikî paket - planlama, araştırma ve pazarlama alanlarında turizm işletmesinde zorunlu bir araç olarak görülebilir. Buna ek olarak GIS, devlet ve yerel idare yatırımları ve özel sermayenin turizm gelişimine çekilmesi için ulusal ve bölgesel seviyede alınan kararlar için sağlam bir temel oluşturmaktadır.

GIS misyonu.

Ziyaretçiler için avantajlar:

- Turist sahalarının görselleştirilmesi;
- Turist noktaları konusundaki değerli bilgiler GIS içerisine eklenebilir;
- Video;
- Fotoğraflar;
- Broşürler;
- Örnek bilgiler, rota planlama, konaklama, kültürel faaliyetler, özel atraksiyonlar vb.
- İnternet üzerinden bilgiye kolay erişim (Web tabanlı GIS).

Güç gelişimi için avantajlar:

- Planlama;
- Bölgesel Pazarlama;
- Topluluk Altyapısı;
- Ulaştırma;
- Tesisler;
- İmar;
- Yeni seçim web sitesi için planlama.

Diğer amaçlarının yanında GIS'in genel amacı genellikle veriyle ilgili beş prosedür (görev) içermektedir: girdi, manipülasyon, yönetim, sorgulama ve analiz, görselleştirme.

Girdi. GIS içinde kullanım için verilerin uygun dijital formata dönüştürülmesi gerekir. Verilerin kağıt haritalardan bilgisayar dosyalarına dönüştürülmesine sayısallaştırma adı verilir. Mevcut GIS'te bu süreç özellikle büyük projeler ya da küçük hacimli işlet için önemli olan tarayıcı teknolojinin kullanımıyla otomatikleştirilebilir ve veriler sayısallaştırıcı kullanılarak girilebilir. Bazıları raster görüntülerinin sayısallaştırılması sürecini otomatikleştiren dahili GIS vektörleştiricilerine sahiptir. Bunların büyük bir bölümü GIS paketleri tarafından doğrudan algılanan formatlara çevrilmiş durumdadır.

Manipülasyon. Sıklıkla, özel bir proje için mevcut verilerin sistemin gereksinimlerine göre modifiye edilmesi gerekmektedir. Örneğin, coğrafi bilgiler farklı ölçeklerde olabilir (cadde orta şeritleri 1: 100 000 ölçekte, ilçe sınırları 1: 50,000 ölçekte ve ikamet edilen tesisler 1: 10,000 ölçekte). Tüm verilerin ortak olarak işlenmesi ve tek bir raporda görselleştirilmesi için, aynı ölçek ve harita projeksiyonu kullanılır. GIS teknolojisi uzamsal verilerin manipüle edilmesi ve belirli bir görev için gerekli verilerin tahsis edilmesi konusunda farklı yöntemler sunmaktadır.

Yönetim. Daha küçük projelerde, coğrafi bilgiler sıradan dosyalar olarak saklanabilir, ancak bilgi hacmi ve kullanıcı sayısı arttığında, verilen saklanması, yapılandırılması ve yönetimi entegre veri setleri (veritabanları) için özel bilgisayar araçları içeren veri yönetim sisteminin (DBMS) etkili kullanımını gerektirmektedir. GIS'te verilerin çizelge formatında saklandığı ilişiksel yapı kullanımı uygun olacaktır. Aynı zamanda tabloların bağlanması için genel alan kullanılır. Bu basit yaklaşım yeterli oranda esnek ve çoğu GIS ve GIS olmayan uygulamalarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

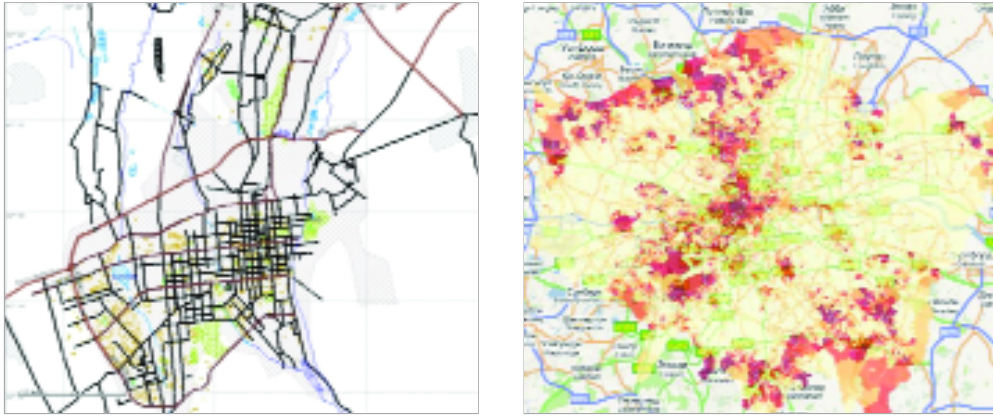
Sorgulama ve analiz. GIS ve coğrafi bilgilerle basit sorulara (Arazi, otel ya da resortun sahibi kim? Bu objeler ne uzaklıkta yer alıyor? Bu otellerde oda numaraları nerede yazıyor?) ve ek analiz talepleri gerektiren daha karmaşık sorulara (Kamp alanı inşaatı için nerede yeterli alan var? Çaç ormanlarının altındaki toprağın ana türü nedir? Trafik yeni yolların inşaatını nasıl etkileyecektir?). Sorgulamalar belirli bir nesne üzerinde basit bir fare tıklatma işlemi ile ya da ileri seviye analitik araçlar ile belirlenebilir.

GIS ile "ya olsaydı" türüne göre skript aramak ve oynatmak için şablonlar tespit edebilir ve belirleyebilirsiniz. Modern GIS analiz için çok güçlü araçlara sahiptir, bunlar arasında en önemli iki araç yakınlık analizi ve yer paylaşım analizidir.

GIS içinde birbiriyle ilişikli nesnelerin yakınlığını analiz etmek için tamponlama adı verilen bir süreç kullanılır. Bu süreç şunlar gibi soruların yanıtlanmasına yardımcı olabilir: Bu bölgede 100 m içerisinde kaç tane ev bulunuyor? Bu mağazadan en fazla 1 km uzaklıkta yaşayan kaç adet müşteri var? Şehrin sahil kıyısından elde ettiği gelirlerin hazinede turizmden elde edilen gelirler içindeki payı nedir? Yetersiz müşteri hizmeti gören rekreasyon alanları bulunuyor mu? Süreç farklı tematik katmanlarda bulunan verilerin entegrasyonunu içermektedir. En basit durumda, bir işletim göstericisidir ancak analitik işlemler ve farklı geri planlardan alınan verilerin fiziksel olarak bir araya getirilmesini sağlar. Yer paylaşımı ya da uzamsal ilişik örnek vermek gerekirse toprak, eğim, bitki örtüsü ve arazi mülkiyeti ile arazi vergisi oranlarına ait verilerin entegre edilmesini sağlamaktadır.

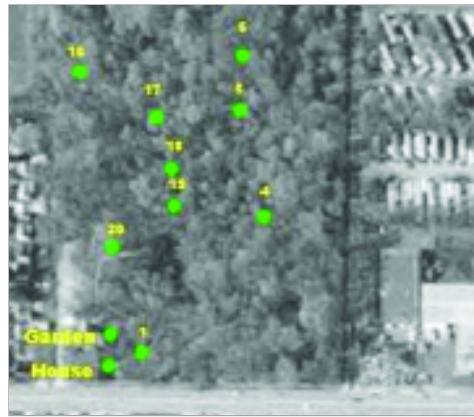
Görselleştirme. Çoğu uzamsal işlem türü için, elde edilen son sonuç verilerin tablolar ya da grafikler halinde gösterilmesidir. Harita - coğrafi (uzamsal bir referansı bulunan) bilgilerin saklanması, görüntülenmesi ve aktarılması için etkili ve bilgilendirici bir yöntemdir. Eski haritalar yüzyıllar boyunca kullanılmıştır. GIS kartografi ve bilimsel temellerin artırılması ve geliştirilmesi için mükemmel pazarlama araçları sunmaktadır. Kartların görselleştirilmesinin yardımıyla, raporlama belgelerine üç boyutlu görüntüler, grafikler, tablolar, diyagramlar, fotoğraflar ve multimedya gibi diğer kanallar kolaylıkla eklenebilmektedir.

GIS teknolojisi ile internet projeleri. Günümüzde turizm sektörü büyük başarılarla dolu değildir, en büyük başarılar Londra, Moskova ve Tokyo gibi büyük dünya kentlerinde elde edilmiştir.

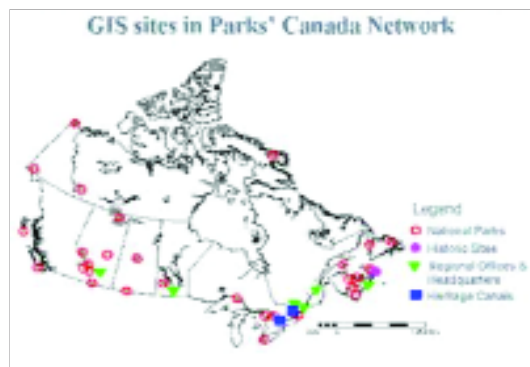

Şekil 1. GIS Elektronik Haritaları

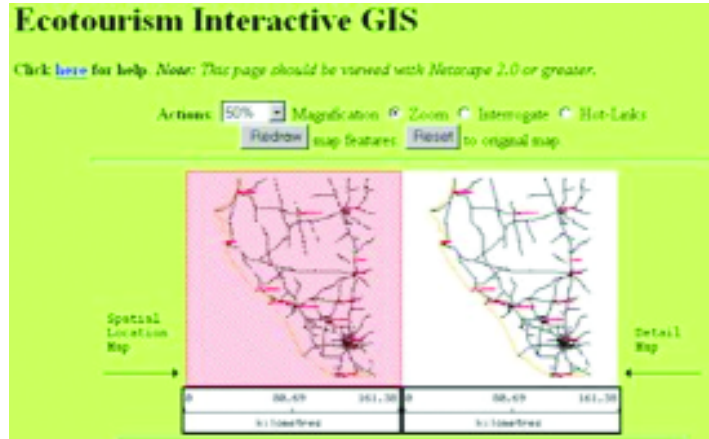
Bu duruma rağmen, dünyanın lider üretim şirketi ESRI bünyesindeki GIS teknolojisi temelinde yapılan "Londra Akşamı" sahası günümüze ait olaylar konusunda özellikler ve bilgiler sunmaktadır.[5] Şekil 2'de ilgi çekici mekanların işaretlendiği havadan çekilmiş fotoğrafla park bölümü gösterilmektedir, fareyle işaretli alanlara tıklandığında, kullanıcı yazı ve fotoğraflarla detaylı bilgi edinebilmektedir.

Şekil 2. Havadan fotoğraflanmış park kesimi etiketli GIS [6]

Şekil 3. Turizm ve çevresel etki alanlarına odaklanarak Kanada'da GIS teknolojisi uygulama kapsamı

Şekil 4. Web sitesi interaktif eko turizm GIS Adelaide (Avustralya) [7]

GIS ve uydu teknolojisi. Günlük hayatımızda ileri teknolojinin gelişimi hızlı bir değişiklikten geçmektedir. Herhangi bir ölçekte yalnız haritalar ve saha planları bulunmayan aynı zamanda bulunduğunuz lokasyonu ve gideceğiniz yönü de gösteren elektronik tabletler halinde yol atlasları geliştirilmiştir. İlgili "adrese" en kolay nasıl ulaşacağımızı (detay - binanın kat planına kadar) ve devam eden yol çalışmaları konusunda bilgi edinmenizi ve diğer işlemleri yapmanızı desteklemektedir.

Şekil 5. Almaty şehri navigasyon haritası

GIS ve turizm planlama. Tüm turizm işletmelerinin başarısı turizm planlama, turizm ve bilimsel araştırma ve turizm pazarlama ile belirlendiğinden, bu makalede dikkate alınan ilk unsur turizm planlamasında GID uygulamasıdır.

Coğrafi bilgi sistemleri (GIS) coğrafi bilgilerin diğer medya bile birliktir uygulanmasını, geliştirilmesini, yönetilmesini ve kullanılmasını sağlayan, çok hızlı gelişen bir alandır. Turizm sektöründe GIS şu amaçlar için kullanılmaktadır:

- Basılı kartlar için dijital tabanlı harita
- İnternet görüntüsü için dijital dosyalar
- Mobil görüntü için dijital dosyalar
- İlgili alanlar haritası
- İnteraktif haritalı web sitesi
- Entegre paketlerde simülasyon
- İnternet. Rezervasyon sistemleri
- İnternette e-ticaret. Elektronik ödeme sistemleri
- İnşaat alanı temelleri
- Dijital kartografi ve internet
- Oteller için entegre otomasyon çözümleri
- Yazılım Turu-kişisel. Ulaştırma yük yönetim programı "Yük uçuşları"
- Yazılım Turu-kişisel. "Tur paketlerinin fiyatlandırılması"
- "Tur Yöneticisi" sistemi karmaşık ağ sistemi
- Seyahat acentelerinin otomasyonu
- Restoranlar, barlar ve kafelerin tam otomasyon çözümleri
- Restoran, bar, kafe temelli ürün programlarının otomasyonu
- MS projesi ile Proje Yönetimi
- Proje Uzmanı. Girişimin ekonomik ve finansal aktivitelerinin modellenmesi.
- MS Binder. Belgeler ve raporlardan oluşan cilt oluşturun.
- MS Power Point. Sunum oluşturma teknolojisi

GIS teknolojisi harita kullanan modern uygulamalarla turizm gelişimi için mükemmel fırsatlar sunmaktadır. Bu teknoloji eşsiz görselleştirme sorgulama gibi ortak veritabanı işlemlerini haritalar tarafından sunulan coğrafi analiz avantajları ile bir araya getirmektedir. Turizm verileri ve GIS entegrasyonu günümüzde turizm sektörü için büyük bir zorluktur.

Turizm, Konukseverlik ve Hizmet yönetiminde GIS. GIS teknolojisi en cazip yeni araştırma araçlarından biridir.

Günümüzde öğrenciler için akademiler ve hızlı gelişen ileri teknoloji kariyer fırsatları bulunmaktadır. Uzamsal dağılım sektörü, kaynaklar ve hizmetlere ihtiyaç duyan kişiler hakkındaki bilgileri sunmak ve analiz etmek için temel araçlara sahip haritalar bulunmaktadır.

Kavramsal, analitik ve teknik konularda genel bilgiler veren GIS kursları da mevcuttur.

Bu kurslar öğrencilere aşağıdaki kazanımları sunmayı hedeflemektedir:

- GIS kavramları hakkında bilgi,
- Temel veri modelini inceleme ve çalışma yeteneği
- Coğrafi veriler ve GIS'in tarihi gelişiminin kavranması
- Temel uzamsal analiz yeteneği,
- Başarılı GIS uygulamasının sınırlarını ve GIS'te yüksek lisans, doktora ve mesleki uygulamalar için gerekli becerilerin anlaşılması.

Sonuç. Coğrafi bilgi teknolojisi yavaşça dünya piyasasını fethetmektedir. Tapu sicilinin oluşturulması diğer subje yönelimli haritaların geliştirilmesi ve ilgili nitelikçi içeriğin tamamlanmasına olanak tanımaktadır. Turist yönelimli bir GIS oluşturmak için tüm paydaşların ortak çabaları gerekmektedir. Veritabanlarında bilgi içeriğinin oluşturulması, gerçeklikle ilgili ve gerçekliğe uygun olması için doğrudan destek sağlanması gerekmektedir. Aynı zamanda GIS projelerinin yüksek maliyetleri nedeniyle devletten de hem finansal hem yasal destek alınması gerekmektedir. GIS teknolojisinin kullanımı turlar ve ilgili hizmetlerin organize edilmesi ve yürütülmesine büyük faydalar sağlamaktadır.

Referanslar:

1. A. Corporals, EG, Koshkarev AV Tikunov VS Geoinformatics. Moscow: Academy, 2005. 480 s.
2. İki. Geoinformatics. Glossary of key terms / / JB Baranov, AM Berlyant, EG Corporals ve diğerleri - Moscow GIS-Association, 1999. - 204 s.
3. Üç. Basics of Geoinformatics, 2004
4. H. Hammer, Champy 3. Reengineering the corporation: A manifesto for business revolution. - Harper Business: 1993.-s. 32.
5. Beş. http://www.dataplus.ru/WIN/NEWS/99_2000/london.htm
6. <http://www.shs.springfield.k12.il.us/rsrc/gis/park/park.html>
7. <http://www.gisca.adelaide.edu.au/cgi-bin/eco/ecogis>

Prof.Dr. Abdul Latif ROSHAN
Kurucu ve Rektör
Bakhtar Üniversitesi, Afganistan

AZ GELİŞMİŞ ÜLKER (LDC) BAĞLAMINDA KÜRESEL DEĞİŞİKLİKLER: AFGANİSTAN VAKASI

Özet

Az gelişmiş ülkeler (LCD) giderek daha yakından bağlantılı ve birbirine bağımlı hale gelen bir dünyada, küresel verim, ticaret, özel sermaye akışındaki düşüş ve Milenyum Kalkınma Hedefleri'nin (MDG'ler) kaçırılması da dahil olmak üzere birbiriyle paralel boyutlarda olmayan çok daha ciddi mali krizler yaşamaktadır ve bu mali kriz giderek bir ekonomik krize dönüşmekte ve çok sayıda az gelişmiş ülkede sosyal bir kriz boyutuna ulaşma riski taşımaktadır.

Bu ekonomik ve finansal krizin temel sebebi ABD mortgage pazarının düşük gelirli çok sayıda tüketiciye sub-prime mortgage satmasıydı. Yüksek gıda ve enerji masrafları ve yüksek oranda esnek olmayan özellikte oluşları krizin az gelişmiş ülkelerde çok daha yüksek seviyelerde işsizlik ve yoksulluk ile sonuçlanmasına neden oldu.

Afganistan'da ise kuraklık, terörist saldırıları, yolsuzluk ve uyuşturucu kaçakçılığı ile fiziksel kapasite ve insan kapasitesinin yıkılması gibi ek faktörler nedeniyle durum çok daha kötü bir hal aldı. Bunun bir sonucu olarak ekonomik gelişme yavaşladı, işsizlik arttı, sermaye akışı azaldı, gıda ve enerji fiyatları yükseldi ve ülkenin temel hedefleri yön değiştirdi.

Temel Küresel Durum Değerlendirmesi

1. Sermaye akışlarında ani yavaşlama ya da durma
2. Dış talep şoku
3. Ticari mal ihracatçıları için ticaret şoku şartları
4. İşçi dövizlerinde azalma
5. Kötüleşen gıda ve enerji krizi
6. Artan işsizlik
7. Artan iflaslar ve kredi daralması
8. Yeni ekonomik düzenin ele alınması
9. MDG'lerin tamamına erişilememesi
10. Kuraklık ve yönetimsiz felaket
11. Kapsamlı ve entegre ticari kolaylıklar olmadan daha yüksek ulaşım ve nakliye masrafları

Sosyo-Ekonomik Gelişme Değerlendirmesi

2001 yılının sonlarında Afganistan modern tarihle paralel olmayan bir şekilde yıkıma uğramış bir devlet olarak ortaya çıktı.

Bu zorlukların üstesinden gelmek ve Afgan halkının beklentilerini gerçekleştirmek amacıyla, ülkenin Yoksulluk Azaltma Strateji Belgesi görevi gören MDG temelli bir plan olan beş yıllık Afganistan Ulusal Kalkınma Stratejisi (ANDS) 2008 yılında uygulamaya geçirildi. Bu başarılı uygulamanın temelinde eğitim, enerji, sulama, tarım, barışın sağlanması, adalet ve alternatif geçim yolları gibi kritik ulusal konulara yatırım yapılması ihtiyacı bulunmaktadır.

Afganistan Arazisi ve Halkı

- Yüzölçümü: 647,500 km2. (Texas)
- Nüfus: 26 milyon
- Medeniyetler kavşağı
- 5000 yıllık geçmiş
- Kültürler mozaiği
- Stratejik lokasyon
- Doğal kaynaklar: Doğal gaz, petrol, kömür, bakır, kromatlar, kurşun, çinko, demir cevheri, değerli taşlar

KAZANIMLAR

Brüksel Eylem Programı'nda ilerlere kaydedildi – Afganistan hükümetinin gerçekleştirdiği yedi taahhüt aşağıda verilmektedir.

Taahhüt - 1

Afganistan Hükümeti finansal ve teknik açıdan Uluslararası Toplum tarafından desteklenen Afgan Ulusal Kalkınma Stratejisi'ni (ANDS) uygulamaya geçirme çabasında bulundu. Geçen on yıl boyunca Afganistan Hükümeti bağışçı toplumun da desteğiyle emniyet, kanun ve sosyal ve ekonomik kalkınma alanlarında kamu hizmetleri sunmak üzere her yıl kalkınma bütçesine milyarlarca Dolar yatırımda bulundu. Bunun bir sonucu olarak, GSYİH 2001 yılındaki 180 Dolar kişi başı gelir değerinden 2011 sonunda 500 Dolar değerine yükselecek şekilde her yıl ortalama %10 artış gösterdi.

Özellikle eğitim ve sağlık olmak üzere, insani gelişmişlikte kayda değer iyileşme

Bebek ölüm oranı bu dönem boyunca %20'den fazla düşüş gösterdi ve 2011 sonuna kadar anne çocuk sağlığı hizmetleri %45 üzerinde iyileşme kaydetti.

- İlk öğretime kaydedilen öğrencilerin sayısı 2001 yılında 800.000'in altında iken 2011 sonuna kadar 8.5 milyonun üzerine çıktı.
- Devlet üniversitelerine kaydedilen öğrencilerin sayısı 2001 yılında 4000 iken 2011 yılında 100.000'i aştı.
- 2011 yılında özel üniversiteler, 52'nin üzerinde üniversite ve yüksek öğrenim kurumu
- Okula kayıtlı öğrenci sayısı 8.5 milyon, %39'unu kızlar oluşturuyor.
- Öğretmenlerin %28'i kadın
- 3.500 adet yeni ya da yeniden inşa edilmiş okul
- Afganistan Hükümeti faaliyet bütçesinin %19'u eğitimi finanse ediyor.

Taahhüt-2

Hükümet şeffaflık, yetkinlik ve sonuç odaklı yönetime odaklanarak merkezi ve alt ulusal seviyelerde reform gerçekleştiren ve güçlü devlet enstitülerini kurarak hizmetlerin sunulmasında iyi yönetim ve ölçülebilir iyileştirmeler sağlamaya çalışmakta ve bağımsız ve adil seçimler, idari program, yasal reformlar da dahil olmak üzere yargı süreçlerinde reformlar gerçekleştirmekte, Yerel İdare'de Bağımsız Komisyon oluşturmakta, kanun hükümünü güçlendirmek adına yolsuzlukla savaş üzerine Bağımsız Düzenleyici Komisyon oluşturmakta ve ilgili paydaşlar ve işbirlikçileri arasında etkili katılımı desteklemektedir.

Taahhüt-3

Hükümet özellikle kamu sektöründe kapasite gelişimini desteklemek üzere kurumsal mekanizmalar oluşturmaya başlamıştır ve uygun noktalarda özel sektörün bu mekanizmalara katılmasını ve bunlardan fayda edinmesini sağlamak için kuruluşlar ve girişimleri de desteklemektedir.

Taahhüt- 4

Orta ve Güney Asya ve Orta ve Uzak Doğu arasında "kara köprüsü" konumuna odaklanan hükümetin kilit öncelikleri şunlardır:

- Afganistan'ın bölgedeki transit, turizm, ulaşım ve yatırımları kolaylaştıran iki taraflı ve bölge çapındaki anlaşmalara katılımını ve buradaki liderliğini arttırmak ve derinleştirmek.
- Afganistan'ın hidro güç kaynakları ve potansiyelinin kullanılması için kapsamlı önlemler uygulamaya koymak.
- Mültecilerin gönüllü geri dönüşünü kolaylaştırmak, ve
- Harcanan çabaların organize sınır ötesi suç faaliyetleri karşısında daha etkili bir şekilde düzenlenmesi için sınır yönetiminde bölgesel işbirliği gerçekleştirmek.

Yeniden Yapılandırma: Yollar ve Enerji

Yolların bittiği yerde ayaklanma başlar

- Ring yol 12,000 km'den fazla
- Milli Dayanışma Programı: 18,000'den fazla köy yararlanıyor
- Elektrik erişimi, enerji tesisleri, elektrik ithalatı

• Afganistan'ın Orta Asya ülkeleri, Hindistan alt kıtası ve Avrupa ile bağlanması için demiryolu ağı çalışmaları devam etmektedir, komşu ülkelerle demir yolları ve enerji ağı oluşturulmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler enerji dağılımı ve kullanılabilirliğinde büyük etki oluşturacak, iş ortamını geliştirecek, girişimleri ve özellikle küçük ve orta ölçekli girişimleri (KOBİ - OBI) destekleyecek ve tarım ve tarım endüstrileri ve sürdürülebilir turizme katkıda bulunacaktır. Ghauri Çimento Fabrikası gibi çok sayıda üretim tesisi yeniden yapılandırılmıştır ve özellikle Kabil, Mezar ve Herat gibi bölgelerde sanayi parklarında çok sayıda yeni tesis oluşumu gerçekleşmektedir. Yakın geçmişte Afganistan Hükümeti ve Çin arasında değeri 3.5 milyar Dolar'ı aşan büyük bir bakır madeni geliştirme projesi imzalanmıştır. Her yıl yaklaşık 250-300 Dolar değerinde kırsal gelişim projeleri Afganistan'ın çeşitli bölgelerine uygulamaya geçirilmektedir.

Taahhüt-5

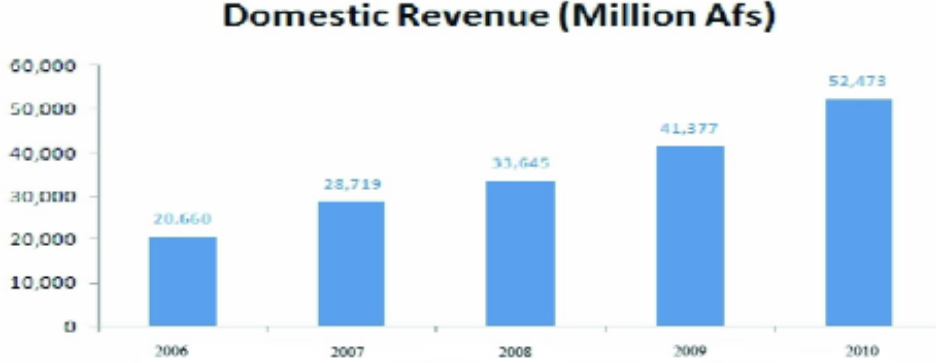
Üç kilit Hükümet önceliği şunlardır:

- Ticaret kanunu reformları da dahil olmak üzere özel sektör gelişimi
- Bunların uygulaması için düzenleyici bir çerçeve
- Yasal ve düzenleme çerçevelerinin uygulanması.

Afganistan Hükümeti gümrük, gelir vergisi kanunu, finansal kaynakların mobilizasyonu, dış desteğe olan bağımlılığın azaltılması ve kontrollü bütçe sistemiyle etkili kamu finans yönetim programı gibi çok kapsamlı finansal reform programları gerçekleştirmiştir.

Bunun bir sonucu olarak devlet bütçesi finansmanı için alınan dış destek oranı 2002 yılındaki %75 üzeri değerinden 2009-2010 yıllarında yaklaşık %40 değerine düşmüştür.

Milli Hasılat (Milyon Afs)

Source: AFMIS for 1384-87, and Ministry of Finance estimate for 2010

Kaynak: 1384-87 AFMIS ve 2010 yılı Maliye Bakanlığı tahminleri

Taahhüt 6:

Hükümet doğal afetler ve emniyetsizlik gibi koşullardan etkilenen Afganlara ve komşu ülkelerden dönen mültecilere insani yardım sağlamaktadır.

Taahhüt 7:

5 yıllık ömrü boyunca ANDS için tahmin edilen toplam bütçe yaklaşık 50.1 milyar Dolar'dır. Bu miktarın 6.8 milyar Dolar'ı Afgan hükümeti tarafından karşılanacaktır ve dış desteğin de 43.2 milyar Dolar olması beklenmektedir. 50.1 milyar Dolar yardım Hükümet kanalıyla sağlanan fonlarda önemli bir artışı ifade etmektedir. bu miktar harici kanaldan sağlanmaya devam etmektedir. Bu durum yüksek maliyetlerle sonuçlanacak ve gereken toplam yardım miktarı da artış gösterecektir.

ZORLUKLAR

Milli kalkınma hedeflerine ulaşılmadaki zorluklar

Afganistan Ulusal Kalkınma Stratejisi Hedefler 1387-1391 (2008-2013)

Afganistan Ulusal Kalkınma Stratejisi (ANDS) Afganistan'ın Yoksulluğun Azaltılması Strateji Dokümanı (PRSP) belgesi görevi gören, Milenyum Kalkınma Hedefleri (MDG'ler) temelli bir plandır. Afganistan Compact ilkeleri ve bu ilkelerin dayandığı üç temel direk ve kıstaslarla desteklenmektedir. ANDS'nin temel direkleri ve hedefleri şunlardır:

Güvenlik:

Milli kalkınma hedeflerine ulaşılmadaki zorluklar

- A) Güvenlik sektörü: Terörizm, dış müdahale, istikrarsızlık ve zayıf yönetim kapasitesi
- B) Yönetişim sektörü: (i) zayıf kamu sektörü kuruluşları ve az gelişmiş yönetim ve idari kapasiteler; (ii) yüksek seviyede yolsuzluk; (iii) mali belirsizlik; (iv) zayıf yasal gelişim ve uygulama; (v) zayıf parlamento denetimi; (vi) zayıf topluluk ve sivil toplum kuruluşları.
- C) Sosyal ve ekonomik sektör: zayıf altyapı, düşük beşeri sermaye gelişimi ve kurumsal kapasite ve uygun ekonomik ortamın bulunmaması. Bu temel direktteki en büyük zorluk ekonominin tam potansiyelini kullanabildiği bir ortam yaratmak ve toplumun en hassas üyelerinin göz ardı edilmemesini sağlamaktır.

Uyuşturucuyla Mücadele

- İç İlişkiler Bakanlığı
- Uyuşturucuyla Mücadele Bakanlığı
- Afganistan Uyuşturucuyla Mücadele Polis Birimi (CNP-A)

Polis Birimi (CNP-A)

- Ulusal Tecrit Birimi
- Merkezi Eradikasyon Planlama Birimi
- Afgan Eradikasyon Güçleri
- Afgan Özel Narkotik Güçleri
- Sınır Polisi, Milli Polis ve Karayolları Polisi Yenilikçi Stratejileri.
- Alternatif Gelir Kaynağı Programı (ALP) yerel ekonomik kalkınma ve

ülkede yoksulluğun azaltılması için kapsamlı bir kalkınma planı uygulayarak yasadışı afyon üretimi problemini ele alarak yasal ekonomik fırsatların desteklenmesi konusunda Afgan hükümetinin kapasitesini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

• Kadın Girişim Gelişimi (WED) Afgan kadınlara iş geliştirme becerilerini geliştirerek ve hem ulusal hem de alt hükümet seviyelerinde temel kamu idaresi kapasitelerinin güçlendirilmesine odaklanılmasıyla potansiyel kazanarak pazar ekonomisine katılımda bulunmalarına yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır.

• Kapasite Geliştirme Programı (CDP) birincil odak noktası finansal, insan kaynakları ve program yönetimi ve takip ve değerlendirmeyi içeren temel kamu idaresi fonksiyonlarının altını çizerek Afganistan Milli Kalkınma Stratejisi'ni (ANDS) uygulamaktır.

• 2008 yılında Almanya GTZ tarafından Kuzey Afganistan'da güç sağlama şebekesi oluşturmak üzere yenilenebilir enerjiden merkezi olmayan elektrik enerjisi sağlama sistemi uygulamaya geçirilmiştir.

FIRSATLAR

Kriz Yanıtı Politikası

• Küresel mali krizin Afganistan üzerindeki büyük çaplı olumsuz etkilerinin olması kaçınılmazdır, çünkü resmi mali sektör çok küçüktür ve ekonomik faaliyetlerin finansmanında büyük bir rol oynamamaktadır ve uluslararası açılımı oldukça sınırlıdır. Afganistan'ın küresel ticaret ve küresel finansman izole olması avantaj sağlayabilir, ülkenin yurtdışındaki ekonomik ve finansal bozulmadan korunmasını sağlayabilir. Daha büyük bir risk ise resmi kalkınma yardımları (ODA) akışı riskidir.

• Dünyadaki finansal ve ekonomik krize düşük seviyede maruz kalsa da, Hükümet küresel krize yanıt vermek üzere belirli bir politika geliştirmiştir:

1. Afganistan Ulusal Felaket Yönetim İdaresi (ANDMA) acil felaket yanıtıyla ilgili tüm konuların koordinasyonu ve yönetiminden sorumludur ve limitli kaynakları ve becerileriyle muhtaç insanlara yanıt vermeyi başarmıştır.

2. Hükümet gıda kıtlığı nedeniyle gıda temin edebilmek için bağışçılardan 400 Dolar'ın üzerinde bağış yapmaları talebinde bulunmuştur.

3. Hükümet gıda ve yakıt fiyatlarını dengede tutmak ve özellikle uzak ve kış aylarında zor ulaşılır yerlerde yaşayan muhtaç insanlara gıda temin edebilmek amacıyla ticari olarak gıda ve yakıt satın alımında aktif faaliyet göstermiştir.

Hükümet Taahhütleri

• Afgan Hükümeti sürdürülebilir ekonomik kalkınma için temel oluşturma ve istihdam yaratma amacıyla güçlü ve özel sektör tarafından yönetilen pazar ekonomisi oluşturma taahhüdüne sıkı sıkıya bağlıdır.

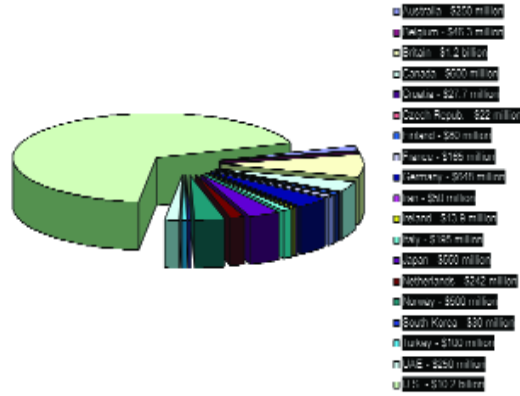
• Güvenlik alanında: Tüm ülkede istikrar sağlamak, kanunların uygulanmasını sağlamlaştırmak ve her bir Afgan vatandaşı için bireysel güvenliği iyileştirmek.

• İyi Yönetişim: Demokratik uygulamalar ve kurumları, insan haklarını, kanun üstünlüğünü, kamu hizmetlerini ve hükümetin güvenilirliğini sağlamlaştırmak.

• Sosyal ve ekonomik kalkınma: Yoksulluğu azaltmak, özel sektör yönetiminde pazar ekonomisi ile sürdürülebilir kalkınma sağlamak, beşeri gelişim indikatörlerini iyileştirmek ve ANDS'de karşılık bulan MDG'lere ulaşılmasında önemli gelişme sağlamak.

Dış Destek Taahhütleri:

- 2001 yılından bu yana yaklaşık 52 milyar Dolar tahsis edilmiştir.

Devlet Dışı Destek: 2001'den beri

- Aga Khan Vakfı: 5 yılda 100 milyon Dolar
- Asya Kalkınma Bankası: 5 yılda 1.5 milyar Dolar
- Avrupa Komisyonu: 800 milyon Dolar (2010)
- Dünya Bankası: 5 yılda 1.13 milyar Dolar
- Ticaret ve araştırma için Açık Pazar
- Afganistan dünyanın madencilik başkenti olmak yeterli miktarda, 1 trilyon Dolar değerinde sınırsız bakır, altın, kobalt ve lityuma sahiptir.

Sonuç

Gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere sıçrayan küresel kriz Afrika Sahara bölgesi ve çok sayıda Asya ülkesini daha derinden sarsmıştır. Finansal sektörlerin desteklenmesi için acil durum önlemlerinin alınması koordineli ve uyumlu bir küresel yanıt ve mali ve finansal dürtü gerektirmektedir. IMF çok daha fazla kaynağa sahip olduğunda merkezi bir rol üstlenmiştir; yenilenmiş bir borç verme çerçevesi geliştirilmiş ve tüm dünyada önemli borç verme programları uygulanmıştır. Yeni programlar yeni krize adapte edilmiştir. Döviz ve para politikaları ülkenin içinde bulunduğu koşullara göre şekillenmiştir. Finansman/sürdürülebilirlik konusundan mümkün olan en üst seviyede mali yardım sağlanmış ve sosyal emniyet ağlarına dikkat edilmiştir.

Finansal sektörün korunmasına, sağlık ve tarım sektörünün geliştirilmesine ve iyi yönetilen bir gıda emniyeti ve yenilikçi ve verimli teknolojilere ihtiyaç vardır.

Ulusun Göz Ardı Edilmesinin Bedeli ve Ulus İnşasının Değeri

Prof.Dr. Asghari BANO, Mushtaq AHMAD and Muhammad ZAFAR
Bitki Bilimleri Bölümü, Quaid-i Azam Üniversitesi,
Pakistan

KUZAY PAKİSTAN'IN FLORAL VE MİKROBİYAL BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ: GÜNCEL TEHDİTLER VE KORUMA ÖNLEMLERİ

ÖZET

Ocak 2007 ila Aralık 2010 tarihlerinde, Siran Vadisi, Kaghan Vadisi ve Gallies'i içeren Kuzey Bölgeleri'nin farklı bölgelerine, şifalı bitkilerin etnik-medikal kullanımlarını ve korunma durumunu derlemek için saha gezileri yapıldı. Hem saha gözlemleri hem de yerel topluluktan derlenen bilgiler IUCN tarafından konulan ölçütlere göre bir bitki türünün korunma durumunun değerlendirilmesi için bir dayanak sağlamıştır. 67 cins ve 34 familyaya ait 75 türün Korunma Durumu değerlendirmesi 15 türün ciddi derecede tehlike altında, 14 türün tehlike altında, 14 türün tehlikeye açık, 5 türün tehlide yakın, 11 türün az bulunur ve 16 türün güvende olduğunu göstermektedir. Kullanımlar; 23 durumda tüm bitkinin, 18 durumda köklerin, 12sinde yaprakların, 12sinde köksap, soğan ve yumru kökün, 2sinde yapraklar ve kökün, 2sinde yapraklar ve çiçeğin, 1inde yapraklar ve tohumların, 1inde kök sap ve kökün, 2sinde çiçeğin, 1inde meyvenin, 1inde yaprak ve meyvenin tıbbi olarak kullanıldığı göstermektedir. Aconitum heterophyllum, Aconitum leave, Achillea millefolium, Actea spicata, Anosma hispida, Angelica glauca, Atropa acuminata, Salsurea lappa, Phytolacca latbenia, Lavatera kashmiriana, Leonurus cardiaca, Hyosyamus niger ve Dioscorea deltoidea bitki türleri ciddi şekilde tehlike altındadır ve bu önemli şifalı bitkileri korumak için acil bir gereksinim mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Otlar, etnik-tıbbi, tehlike altında, korunma durumu, Himalaya ve Pakistan

GİRİŞ

Pakistan'ın Kuzey Bölgeleri, çeşitli biyofiziksel çevre ve yüzlerce etnik gruba ve yerel topluluğa ait yerleşik halklarının son derece zengin kültürel ortam sayesinde eşsiz bir öneme sahiptir. Pakistan'da, hem yerel hem de getirilen türleri içeren yaklaşık 5700 tür çiçekli bitki olduğu bildirilmiştir (Nasir ve Ali, 1971-91). Pakistan'ın yöreye has çiçekli bitkilerinin neredeyse %80'i kuzey ve batı dağlarıyla sınırlıdır (Ali ve Qaiser, 1986). Bitki kaynakları sürdürülebilir olan yöntemlerde kullanılmalıdır. Pakistan'ın Biyolojik Çeşitlilik Faaliyet Planı'na (1997) göre ormanlar, çalılıklar ve tarım alanlarında ekili ağaçlar 4,2 milyon hektar alan ya da ülkenin %4.8ini kaplamaktadır. Eğer fidanlık ve çalı ormanları dahil edilmezse kaplı alan 2,4 milyon hektar (%2,7) düşer. Geri kalan iğne yapraklı ormanın 9/10undan fazlası %50den az gölgelik örtüsüne sahiptir. Ağaçlık biokütle yılda %4 ila %6 oranla azalmaktadır ve nüfus artışı (yılda %3) doğrultusunda artması beklenen tüketim ile bu biokütle gelecek on yıl içinde tamamen tükenmesi ihtimali söz konusudur. Chaudhri ve Qureshi (1991) IUCN ölçütlerini kullanmaksızın, bitki koleksiyonu materyaline dayanarak, Pakistan'da yaklaşık 709 bitki türünün tehdit ve tehlike altında olduğunu bildirmişlerdir.

Sürdürülebilir kullanım bitkisel kaynaklar için en basit olarak ayrılmış bir denetleme alanında hasat ve yeniden yetiştirme oranları arasında denge olarak kavramsallaştırılır. Bu durumda sürdürülebilir kullanımın daha basit bir tanımı benimsenebilir: "bitkisel kaynakların, bitkilerin ihtiyaç duyulan ürünleri sonsuza dek sağlamaya devam edebileceği şekillerdeki hasatla düzeylerinde kullanımı" (Wand vd., 2004). Yakından ilgilenilen bir noktada habitat değişimi, fazla istismar, yabancı istilacı türler, kirlenme ve iklim değişikliği tarafından tehdit edilen pek çok bitki türlerinin yok olma tehlikesi altında olmasıdır. Bu denli önemli ve geniş miktarlarda biyolojik çeşitliliğin yok olması dünya toplumu için en

büyük zorluklardan birini pekiştirmektedir: insanoğlunun bugünkü ve gelecek ihtiyaçlarını karşılamak için çok önemli olan bitki çeşitliliğinin yıkımına son vermek. "Sadece" 380 türün son zamanlarda soyu tükendiği bilinmektedir (Walter ve Gillet, 1997). Günümüz soyu tükenme oranının son 570 milyon yıldır olan ortalamadan 100 ila 1000 kat daha hızlı olduğu tahmin edilmektedir. (Novacek ve Cleveland, 2001).

Biyolojik çeşitliliğin korunması hem küresel ilgi hem de bölgesel seviyede acil hareketi gerektirmektedir. Çoğu gelişmekte olan ülkede iyi sağlığın devamı için geleneksel tıp ve şifalı bitkilerin kullanımı geniş ölçüde gözlemlenmektedir (UNESCO, 1996). Pakistan içinde tıbbi amaçlar için zaman zaman, bir veya bir başka kültürde kullanılan 2000 bitki türünün kullanıldığı zengin floraya sahiptir. Şifalı bitkiler hatalıkların tedavisi için ilaçların özü için doğrudan ya da dolaylı olarak kullanılan bitkilerdir. Pakistan'da hakim geleneksel sistem Unani sistemidir. Pakistan'da şifalı bitkileri ham formda kullanarak kırsal ve kentsel bölgelerde kliniklerini yürüten ülkenin tümüne yayılan neredeyse 50000 Hekim vardır. Unani sistemine göre 2000 Pakistan tıbbi bitki türünden yaklaşık 400 ila 600ü tıbbi amaçlar için belgelenmiş ve incelenmiştir. Hekimlerin yanı sıra kırsal bölge sakinleri bitkileri kendi tecrübelerine ve atadan kalma talimatlara göre kullanmaktadır. Pakistan'da insanların %80i bu bitkilerin kolayca bulunabildiği kırsal alanlarda yaşamaktadır, alopantik ilaçların fiyatlarının fakir insanlar için ulaşamazdır, alopantik ilaç dükkanlarının az bulunmaktadır ve en önemlisi de insanlar yapay ürünlerin zararlı etkilerinden daha çok haberdar olmakta ve doğal bir yaşam tarzının faydalarını anlamaktadırlar (Sher, 2002).

Geleneksel olarak, şifalı bitkiler yerel olarak toplanmakta ve kullanılmaktadır. Artan kentleşme ve kentleşmeyle birlikte ticaret ilişkilerinin artması sonucu şifalı bitkiler daha büyük bir oranda ticarete dahil edilmiştir. Bu gelişme bazı şifalı bitkilerin yaban stokunun istismarına yol açmıştır. 1992'de Pakistan Biyolojik Çeşitlilik Anlaşmasını imzalamıştır, bu yüzden bu anlaşmanın imza sahibi olarak tehlike altındaki bitkileri korumak bizim görevimizdir. Küresel iklim değişikliği de bitkilerin fizyolojisinde, su kullanımı etkinliğinde ve gözeneksel iletkenlikte değişimlere yol açabilmektedir, atmosferdeki artan Co2 yoğunluğu seviyeleri ve kolonizasyondaki artış ve bununla birlikte su kaynaklarının tükenmesi yiyecek üretimini tehdit edebilmektedir, en iyi iyileştirme bitki verimini çevresel olarak sürdürülebilir bir şekilde canlandırılmaktadır.

Değişen iklim şartları ile başa çıkabilen bitkilerin alt kısmının ve toprak mikroplarının daha iyi anlaşılması çevreyi korumaya ve küresel biyolojik çeşitliliği korumaya yardım ederken verimliliği geliştirmek için yeni stratejiler sağlamaya yardımcı olabilir. Wardle vd. 2004 yüksek bir bitki türü çeşitliliğinin korunmasının mikrobiyal toplulukta daha büyük düzeyde bir çeşitliliği gerekli kıldığını öne sürmüştür. Rizosferdeki mikropların hayatta kalması, gelişimi, yapısı ve faaliyetinde bitkilerin etkisi çok büyüktür ve benzer şekilde rizosfer mikropları da bitki fizyolojisi, toprak sağlığı ve verimliliğinde belirli etkiler ortaya koymaktadır (Bloomer ve Lugtenberg, 2000). İklim değişikliğinin tarımsal biyolojik çeşitliliğe, toprak canlılarının artan genetik erozyonuna ve tehdit edici yabancı türlere ek bir tehdit olması muhtemeldir.

YÖNTEMLER VE MATERYAL

Farklı mevsimlerde alanda var olan farklı türleri toplamak için Siran Vadisi, Kaghan Vadisi ve Gallies'i içeren Kuzey Bölgeleri'nin farklı bölgelerine saha gezileri yapılmıştır. Taksonomi literatürünün (Stewart, 1967-72; Nasir& Ali, 1971-2001; Qureshi ve Chaudhri, 1987; Ali& Qaiser, 1986; Parker, 1916; Quresji ve Khan, 1965-69, Frazer Jenkins, 1991; Shah, 1993) yardımı ile bitkiler tanımlanmış, önemli bitki türleri de ayrıca fotoğraflanmıştır. Bölgedeki kullanımlara dayanarak etnik-botanik önem arz eden bitkiler toplanmış ve sınıflandırılmıştır. Bölgenin etnik-tıbbi bilgileri için, yaş gruplarına baz alınarak; yerel halk, çobanlar, yerel şifacılar (Hekimler), bitki toplayıcılar ve diğerleri ile görüşülmüştür. Bir soru listesi hazırlanmış ve araştırma bölgesinin her köyünde anket düzenlenmiştir. Her türden üç set toplanmış, basılmış, kurutulmuş ve Quaid-I Azam Üniversitesi, İslamabad (ISL) ve Abbottabad Yüksek Lisans Devlet Üniversitesi'nin (ATD) bitki koleksiyonlarından her birine verilmiştir. Bir ögenin yargı sınırları dahilinde bilinen ya da var olduğu varsayılan korunma derecesi Odan Gya spesifik bir sayı ile tanımlanmıştır (0= Soyu Tükenmiş, 1=Ciddi Derecede Tehlike Altında, 2=Tehlike Altında, 3=Tehlikeye Açık, 4=Az Bulunur, 5=Tehdide Yakın, 6=Güvende). Güncek araştırma esnasında, Gallies, Siran Vadisi, Kaghan Vadisi ve Palas Vadisi'ni içeren Pakistan'ın Kuzey bölgelerinin florasının Korunma Durumu üzerine başka eski raporlar bulunmadığından, derece belirlenmesi için kullanılan temel araçlar saha gözlemleri ve yerel bilgi verenler olmuştur. Korunma durumu konusunda farklı araştırmacılarca yapılan önceki işler de (Shinwari ve Khan, 2000; Shinwari, 2003; Hamayun, 2005 ve Sirajuddin, 2006) gözden geçirilmiştir. Saha gözlemlerini kaydetmek için ayrıca bir korunma durumu ölçeği (CSS) geliştirilmiştir. Hem saha gözlemleri hem de yerel topluluktan toplanan bilgiler, IUCN tarafından konulan ölçütlere göre bir bitki türünün korunma durumunun değerlendirilmesi için bir dayanak sağlamıştır. (CSS) = Bir türün bireylerinin tüm bölgelerde toplam sayısı

Ziyaret edilen bölgelerin toplam sayısı

Sonuç = 0-4= ciddi derecede tehlike altında, 4-6= Tehlike altında, 6-8= Tehlikeye açık, 8-10 =Az bulunur, 10-12 =Tehdide Yakın, 13- 15= Güvende

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

67 cins ve 34 familyaya ait 75 türün Korunma Durumu değerlendirmesi 15 Türün ciddi derecede tehlike altında, 14 türün tehlike altında, 14 Türün tehlikeye açık, 5 Türün tehlide yakın, 11 Türün az bulunur ve 16 Türün güvende olduğunu göstermektedir (Tablo 1). Kullanımlar, 23 durumda tüm bitkinin, 18 durumda köklerin, 12sinde yaprakların, 12sinde köksap, soğan ve yumru kökün, 2sinde yapraklar ve kökün, 2sinde yapraklar ve çiçeğin, 1inde yapraklar ve tohumların, 1inde kök sap ve kökün, 2sinde çiçeğin, 1inde meyvenin, 1inde yaprak ve meyvenin tıbbi olarak kullanıldığını göstermektedir.

Tablo-1. Kuzey Pakistan'ın Tehlike Altındaki Şifalı Birkileri

T.No	Botanik İsmi/Familya	Yerel isim	Kullanılan kısım	Korunma Durumu	Tıbbi kullanımlar
1.	<i>Acorus calamus</i> L. Araceae	Bach	Kök Sap	TA	Kök sap kusturucu, mideyi kuvvetlendirici, hazımsızlıkta, başırsak iltihaplarında, inip çıkan ateşte, kıvrıvet verici.
2.	<i>Aconitum heterophyllum</i> Wall Ranunculaceae	Patris	Kök	CTA	Kök antiperiyodik afrodisyak, astrenjan, toniktir, ishal ve öksürükte kullanılır.
3.	<i>Aconitum leave</i> Royle Ranunculaceae	Jungli Parris	Kök	CTA	Bitki zehirlidir.
4.	<i>Achillea millefolium</i> L. Asteraceae	Birangesif	Tüm bitki	TA	Uyarıcı, tonik, soğuk algınlığı, düzensiz terleme ve ateş başlangıcında kullanılır.
5.	<i>Actea spicata</i> L. Ranunculaceae	Neeli Booti	Tüm bitki	CTA	Tüm bitki ve meyveler zehirlidir ancak kökler tıbbi olarak kullanılır.
6.	<i>Anosma hispidum</i> Wall.ex D.Don Horaginaceae	Goözaban	Yapraklar ve çiçekler	CTA	Bronşit ve astım için kullanılır; kolp çarpıntısını rahatlatır.
7.	<i>Aquilegia nivalis</i> Falc. ex Jackson Ranunculaceae	Chani	Kökler	T.açık	Bitki HCN-glikozit içerir ve zehirlidir.
8.	<i>Argemone eupatoria</i> L. Rosaceae	Peeli Booti	Tüm Bitki	TA	İltihap söktürücü özellikler ile tıbbi bir bitkidir.
9.	<i>Artemisia vulgaris</i> L. Asteraceae	Duck	Yapraklar ve çiçekler	AB	Solucan düşürücü, antiseptik, mideyi kuvvetlendirici. Kök tonik ve antiseptiktir.
10.	<i>Atropa acuminata</i> Royle ex.Lidley Solanaceae	Ban Tambaku	Yapraklar ve kökler	CTA	Yapraklar ve kökler narkotik, yatıştırıcı, idrar söktürücüdür; astım ve idrar kesesi spazmında yatıştırıcı, spazmodik olarak kullanılır.

	Chora	Kökler	CTA	Sindirim gücünü ve kabızlıkta kullanılır.
11.	<i>Angelica glauca</i> Edgew Umbelliferae	Kök sap	T. açık	Kök sap toniktir, ateş, ishal ve akciğer hastalığında kullanılır; ayrıca antiskorbütik, ezilir ve çıban ile göz iltihaplarına uygulanır.
12.	<i>Bergenia ciliata</i> (Flaw.)Sternb Saxifragaceae	Kök sap	CTA	Kök sap toniktir, ateş, ishal ve akciğer hastalıklarında kullanılır; ayrıca antiskorbütik, ezilir ve çıban ile göz iltihaplarına uygulanır.
13.	<i>Bergenia stracheyi</i> (Hook. f & Thoms.)Engl Saxifragaceae	Kökler	T. açık	Kök toniktir, ateş, ishal ve çıban ile göz iltihaplarına uygulanır.
14.	<i>Bistorta amplexicaule</i> (D.Don)Green Polygonaceae	Yapraklar	TA	Bu bitkinin yaprakları deriyi kabartıcı ve çok acıdır. Ateş düşürücü olarak kullanılır.
15.	<i>Caltha palustris</i> L. Ranunculaceae	Tüm bitki	AB	Bitki iyileştirici, tonik ve idrar söktürücü, iltihap azaltıcı, aparyent ve lokal uyarıcıdır; cilt hastalıklarında, cüzzam, sinirler kanda kullanılır. Yapraklar tonik olarak ve hafızayı kuvvetlendirmek için alınır.
16.	<i>Centella asiatica</i> L. Umbelliferae	Kökler	G	Bitki tonik olarak kullanılır, ateş, kusma, ishal ve dalak büyümesi. Köklerde mide kuvvetlendirici ve idrar söktürücü olarak kullanılır.
17.	<i>Cichorium intybus</i> L. Asteraceae	Yapraklar	AB	Yapraklar haricen kaşıntıya uygulanır. Kök idrar söktürücü, purgative, antipireyodik ve mideyi kuvvetlendiricidir; hazımsızlık, ishal, dıropsi, öksürük ve idrar yolu hastalıklarında kullanılır.
18.	<i>Cissampelos pariera</i> L. Menispermaceae	Kökler	T. açık	Yaraların iyileşmesi için kullanılır.
19.	<i>Gerbera gossypina</i> (Royle) Beauv. Asteraceae	Yumru kök	G	Bitki soğama iyileştirici, laksatif, purgative, afrodisyak, gaz gidericidir; romatizma, gut hastalığı ve dalak ile böbrek hastalıklarında verilir. Haricen yanma ve acıyı azaltmak için kullanılır.
20.	<i>Colchicum luteum</i> Baker Colchicaceae			

		Chirpavi	Kök sap	TY	Bitkinin sapı göz hastalıklarında kullanılır.
21.	<i>Corydalis govaniensis</i> Walllich Papaveraceae	Nilüdhari	Tüm bitki	G	Bitki solucan düşürücü, gaz giderici, iyileştirici, purgative ve idrar söktürücüdür; sarılık, felç ve kusmada kullanılır. Tohumlar gaz giderici, iyileştirici ve solucan düşürücüdür.
22.	<i>Cuscuta reflexa</i> Roxb Convolvulaceae	Müther	Yumur kök	G	Yumur kök solucan düşürücü, uyarıcı, kanamayı durdurucu, adet kolaylaştırıcı ve idrar söktürücüdür; mide rahatsızlıklarında yararlıdır ve ayrıca kan temizleyici olarak kullanılır.
23.	<i>Cyperus rotundus</i> L Cyperaceae	Bhankalink	Tüm bitki	TY	Bitki böcek öldürücü özellikler içerir. Yapraklar gölgede kurutulur, toz haline getirilir ve hayvanların yaralarında ki kurtları öldürmek için kullanılır.
24.	<i>Cynanchum arnotianum</i> Wight Asclepiadaceae	Lainda	Tüm bitki	AB	Kök suyu bebeklerde kusmayı durdurmak için kullanılır.
25.	<i>Cynoglossum lanceolatum</i> Forrk Borraginaceae	Kanis	Yumur kök	CTA	Yumur kök bitleri öldürmek için ve balık zehri olarak kullanılır.
26.	<i>Dioscorea deltoidea</i> Wall Dioscoreaceae	Datura	Yapraklar	TA	Yapraklar çibaniara uygulanır. Çiçek suyu kulak ağrısında kullanılır. Yapraklar ve tohumlar narkotik, antiseptik ve yatıştırıcıdır. Meyve suyu kepek ve saç dökülmesini iyileştirmek için saç derisine uygulanır.
27.	<i>Datura stramonium</i> L. Solanaceae	Darunaj Akarbi Unt Kanta	Kökler Tüm bitki	CTA T.açık	Kök aromatik ve tonik olarak değerlendirilir; yükseklikten kaynaklı baş dönmesini önlemek için kullanılır. Ot sinir kuvvetlendirici, afrodisyak, idrar söktürücü ve iyileştirici olarak kullanılır. sarıca hastalığı, histeri; göz iltihabında tavsiye edilir. Toz haline getirilmiş kök kurtları yok etmek için sığırların yaralarına uygulanır.
28.	<i>Doronicum roylei</i> DC Asteraceae				
29.	<i>Echinops echinatus</i> Roxb. Asteraceae				

	Jungli podina	Tüm bitki	G	Bitki idrar söktürücü, gaz giderici ve mideyi kuvvetlendiricidir.
30. Eisholtzia eriostachya (Benth.) Benth Benth Lamiaceae				
31. Erodium cicutarium L Geraniaceae	Harvi	Tüm bitki	TA	Yapraklardan yapılmış çay terlemeyi ve ruhim kanamaları ile su tutulmasını tedavide idrar akışını arttırmak için faydalıdır. Ot boğursak temizleyicidir. Bitki sütü isiliklere uygulanır. Kök solucan düşürücüdür.
32. Euphorbia wallichii Hook.f Euphorbiaceae	Choti Nilkanth	Tüm bitki	TA	Kök mideyi kuvvetlendirici, ateş düşürücü, toniktir.
33. Gentiana depressa D.Don Gentianaceae	Nil Kanth	Kök	TA	Kök mideyi kuvvetlendirici, ateş düşürücü, toniktir. Ayrıca anti-periyodik, karaciğer bozukluklarını iyileştirici ve kanamayı durdurucu işlev görür.
34. Gentiana kurroo Royle Gentianaceae	Ratanjot	Kökler	TY	Kanamayı durdurucudur ve ayrıca tonik olarak ve iç yaraların iyileştirilmesi için kullanılır.
35. Geranium wallichianum Don ex. Sweet Geraniaceae	Pachawan Booti	Kökler	Taçık	Kökler yaraların iyileştirilmesinde kullanılır.
36. Gerbera gossypina Asteraceae	Ajwain Khurasani Bilsana	Yapraklar ve tohumlar Tüm bitki	CTA T. açık	Yatıştırıcı olarak kullanılır. Kurutulmuş öğütülmüş tohumlar safılaştırılmış yağ ile karıştırılır ve kas ağrısı için alınır. Ot kanamayı durdurucu, solucan düşürücü ve idrar söktürücüdür.
37. Hyosyamus niger L Solanaceae	Jhal	Tüm bitki	TA	Bitki ateş düşürücüdür ve Swertia sp'ın yerine kullanılır.
38. Hypericum perforatum Guttiferar	Chalandri	Kök saplar	T. açık	Bu bitkinin kök sapları idrar söktürücü ve purgatifdir.
39. Incurvillea emodi Forsk Bignoniaceae	Khatmi	Yapraklar	CTA	Yapraklar çibanelara uygulanır.
40. Iris hookeriana Iridaceae		Yapraklar	CTA	Bitki uyarıcı ve tonik olarak değerlendirilir ve idrar akışını artırır. Astım ve kal çarpıntısını tedavi için demlenerek kullanılır. Ayrıca kuduzu tedavide yararlıdır.
41. Lavatera kashmiriana Cambess Malvaceae				
42. Leonurus cardiaca L. Lamiaceae				

	Babuna	Çiçekler	TA	Çiçekler gaz giderici, uyarıcıdır; halsizlik, histeri, hazımsızlık, düzensiz ateşte kullanılır.
43.	Matricaria chamomilla L. Asteraceae			
44.	Mentha arvensis L. Lamiaceae	Yapraklar	G	Kurutulmuş bitki mideyi kuvvetlendirici, gaz giderici, antiseptik, uyarıcı, hararet giderici, idrar söktürücü ve adet kolaylaştırıcıdır.
45.	Mentha longifolia (L.)Huds Lamiaceae	Yapraklar	AB	Kurutulmuş yapraklar ve çiçek uçları gaz giderici ve uyarıcıdır.
46.	Mentha piperita Lamiaceae	Yapraklar	AB	Bitki gaz giderici, uyarıcı, mideyi kuvvetlendiricidir; mide bulantısı ve kusmayı yatıştırarak için kullanılır.
47.	Mukia maderaspatana (L.)M.J.Rom Cucurbitaceae	Meyve	AB	Bitki spermotore ilacı olarak kullanılır. Olgun meyveler purgative olarak kullanılır.
48.	Origanum vulgare L. Lamiaceae	Tüm bitki	G	Otun sıcak demlemesi kadınlar tarafından adet kanamasını kolaylaştırmak için kullanılır. İshal ve histeriye verilir.
49.	Paeonia emodi Wallich ex. Royle Paeoniaceae	Kökler	TA	Tomik olarak kullanılır, ayrıca sinir bozukluklarında faydalı bulunmuştur. Kurutulmuş çiçekler ishale kullanılır. Kurutulmuş yumru kökler lumbago, arteri, kas ağrısı ve sırt ağrısı için kullanılır.
50.	Phytolacca latbernia (Moq.)Walter Phytolaccaceae	Yapraklar ve meyve	CTA	Olgunlaşmamış yeşil yapraklar, yumuşak meyveleri ve kökleri tıbbi olarak kullanılır. Yapraklardan lapa ülsere, yaralara ve şişliklere uygulanır. Yumuşak meyvelerin suyu derideki isilikleri ve kanserli deri yaralarını tedavi için kullanılır. Toz haline getirilmiş kökün lapası kanseri tedavisi için kullanılır.
51.	Pimpinella diversifolia (Wall.)DC Umbelliferae	Çiçekler	G	Ot gaz giderici ve baharat olarak kullanılır.
52.	Primula deniculata Smith Primulaceae	Yapraklar	TA	Demlenmiş yapraklar ve çiçeklerin antispazmodik, canlandırıcı ve rahatlatıcı olduğu söylenir. Kök sapların tadı acıdır ve romatizmada uygulanır.

53.	<i>Plumbago zeylanica</i> L. Plumbaginaceae	Çiçek	Kök	AB	Kökler ıstahı arttırmak için ve sindirime yardımcı olmak için kullanılır./Ayrıca basur ve ishali tedavi için kullanılır.
54.	<i>Podophyllum hexandrum</i> Wall Podophyllaceae	Bankakri	Kök sap ve Kökler	TA	Kök sap ve kökler karaciğeri uyarıcı, safra söktürücü, purgatif ve iyileştiricidir. Anti kanserojen etkileri olduğu söylenir.
55.	<i>Polygonatum multiflorum</i> Liliaceae	Peramole	Kök sap	T.çık	Bitki purgatif ve iyileştirici özelliklere sahiptir
56.	<i>Polygonatum verticillatum</i> All. Liliaceae	Peramole	Kök sap	TY	Kök sap romatizmada ve afrodizyak olarak kullanılır.
57.	<i>Potentilla nepalensis</i> Hk Rosaceae	Rattan jot	Tüm bitki	AB	Bitki ateş düşürücü ve kanamayı durdurucudur. Otun sulu denemesi ishal için kullanılır.
58.	<i>Frunella vulgaris</i> L. Lamiaceae	Shifa Booti	Tüm bitki	TY	İshal, kanama, gaz ve bağırsak iltihabını iyileştirmek için kullanılır.
59.	<i>Rheum emodi</i> Wall Polygonaceae	Reward chini	Kökler	G	Kökler kanamayı durdurucu, tonik ve purgatifdir. Yumru kök keskin kokulu, acı, adet kolaylaştırıcı, idrar söktürücüdür; basur, ateş, bronşit ve astımda faydalı olduğu bildirilmiştir.
60.	<i>Rheum moorcroftianum</i> Royle Polygonaceae	Chutial	Kök sap	TA	Keskin kokulu, acı, adet kolaylaştırıcı, idrar söktürücüdür; basur, ateş, bronşit ve astımda faydalı olduğu bildirilmiştir. Ayrıca yaraların iyileşmesi için kullanılır.
61.	<i>Rungia repens</i> Nees Lamiaceae	Kharmor	Tüm bitki	G	İdrar söktürücü ve solucan döktürücüdür, yılan sokmasında verilir.
62.	<i>Sassurea lappa</i> (Dene.)Sch Asteraceae	Kuth	Kökler	CTA	Kök tonik, mideyi kuvvetlendirici, gaz gidericidir; astım, öksürük ve kolerde spazmodik olarak kullanılır.
63.	<i>Scilla indica</i> Baker Liliaceae	Sufedi Khus	Soğan	G	Soğan kalp kuvvetlendirici, halgam ve idrar söktürücüdür.
64.	<i>Scrofularia nodosa</i> L. Scrophulariaceae	Figwort	Yapraklar	TA	Bitki hemoroid, tüberküloz, uyuz ve yaraların tedavisinde ve ayrıca adet kanamasında faydalıdır. Bitki ayrıca solucan düşürücü olarak değerlendirilir.
65.	<i>Silybum marianum</i> (L.)Gaertn Asteraceae	Kandiali	Yapraklar	G	Yaprakları laksatif ve terletici olarak kullanılır. Tohumlar teskin edicidir ve kanamalarda kullanılır.

66.	<i>Solena amplexicaulis</i> (Lam.) Gahn Cucurbitaceae	Bamkalrı	Yapraklar ve Kökler	AB	Kökü, yaprakları ve tohumları uyarıcı ve purgative olarak değerlendirilir. Yapraklarının sıyu iltihaplı bölgelere uygulanır.
67.	<i>Swerthia alata</i> D.Don Gentianaceae	Chirta	Tüm bitki	G	Bitkinin demlemesi tonik ve ateş düşürücü olarak kullanılır.
68.	<i>Tanacetum dolicophyllum</i> (Kitam.) Kitam Asteraceae		Tüm bitki	T.açık	Bitki ateş düşürücü ve tonik olarak kullanılır.
69.	<i>Teuettium stocksianum</i> Boiss. Lamiaceae	Gandı Booti	Tüm bitki	G	Bitki tonik olarak kullanılır ve hepatitte faydalıdır.
70.	<i>Thymus serpyllum</i> L. Lamiaceae	Ban aijwan	Tüm bitki	T.açık	Bitki karaciğer ve mide hastalıklarında, adet esnasında idrarın önlenmesi ve göz bozukluğunda kullanılır. Gaz giderici, antispazmodik ve tonik olarak değerlendirilir. Tohumlar solucon düşürücü olarak kullanılır.
71.	<i>Trillium govaniannum</i> Trilliaceae	Satwa	Kökler	G	Kökler dizanteriye karşı kullanılır.
72.	<i>Tussilago farfara</i> L. Asteraceae	Funjiwam	Tüm bitki	AB	Yapraklar teskin edicidir ve akciğer şikayetlerinde içilir. Kökler ve yapraklar astum ve bronşitte kullanılır.
73.	<i>Valeriana pyrolifolia</i> Decne Valerianaceae	Mushk Bala	Kökler	CTA	Kökler aromatik ve gaz giderici olarak kullanılır.
74.	<i>Valeriana jatamansi</i> Jones Valerianaceae	Mushk Bala	Kökler	T.açık	Kökler aromatik, gaz giderici, antispazmodiktir; kolera, histeri, epilepsi ve uykusuzlukta kullanılır.
75.	<i>Viola canescens</i> Wall.ex Roxb Violaceae	Banfsha	Tüm bitki	T.açık	Ot ateş düşürücüdür. Kök kusturucudur. Çiçekler teskin edici, kanamayı durdurucu, idrar söktürücü, laksatif ve oğn hafifleticidir.

67 cins ve 34 familyaya ait 75 türün Korunma Durumu değerlendirmesi 15 Türün ciddi derecede tehlike altında, 14 türün tehlike altında, 14 Türün tehlikeye açık, 5 Türün tehlide yakın, 11 Türün az bulunur ve 16 Türün güvende olduğunu göstermektedir (Tablo 1). Pakistan'da, halen tam bir kırmızı liste yayınlanmadığından dolayı, bazı bitki türlerinin korunma durumunu net bir şekilde belirten sadece bir kaç rapor mevcuttur. Yaklaşık olarak 37 tür Ayubia Ulusal Parkı, Pakistan'dan tehlike altında olarak aktarılmıştır (Shah, 2001). IUN ölçütlerini kullanarak Malakand Bölgesi'nin üç yerinden 55 tıbbi bitki türü tehlike altında olarak bildirilmiştir (Gul vd., 2000). Bitki korunumunda en büyük endişelerden biri, soyu tükenme tehdidi altında olan türlerin büyük sayısıdır. Bir zamanlar tıbbi bitki biyolojik çeşitliliğinin sıcak noktaları olan Kaghan Vadisi, Siran Vadisi, Gallies ve Palas Vadisi'ni içeren Pakistan'ın Kuzey bölgeleri büyük tehdit altındadır. Ormanların yok edilmesi, kontrol edilemeyen yangınlar, artan nüfus, tarım arazisi için orman kesimi ve otlatma, 2005 depremi gibi doğal facialar dolayısıyla flora büyük tehdit altındadır. Dahası denetimsiz şifalı bitkilerin toplanması da popülasyonun azalmasına katkı sağlayan bir başka faktördür. Verilerden pek çok durumda kök, kök sap veya tüm bitkinin tıbbi olarak kullanıldığı açıktır ki bu da bitki popülasyonunu hızla azaltmaktadır. *Aconitum heterophyllum*, *Aconitum leave*, *Achillea millefolium*, *Actea spicata*, *Anosma hispida*, *Angelica glauca*, *Atropa acuminata*, *Sassurea lappa*, *Phytolacca latbenia*, *Lavatera kashmiriana*, *Leonurus cardiaca* *Hyosyamus niger* ve *Dioscorea deltoidea* bitki türleri tehlikeli biçimde tehlike altındadır ve bu önemli şifalı bitkileri korumak için acil bir gereksinim vardır. Kaghan Vadisi'nin yüksek kısımlarında yetişen *Sassurea lappa*, bölgede aşırı nüfus artışı nedeniyle soyu tükenmenin eşliğindedir. Bu bitki ayrıca CITES listesine dahil edilmiştir ve uluslararası ticareti yasaklanmıştır. Tehlike altındaki türler aşırı istismar edilmiştir, düşük yeniden üremeye sahiptir ve ormanların yok edilmesi dolayısıyla habitatlarını kaybetmişlerdir. Bu bitkinin Hindistan'dan da tehlike altında olduğu bildirilmiştir (Jain, 1995). En yaygın tonik olarak kullanılan tıbbi bitki olan *Paeonia emodi*, arzdan fazla talep olması nedeniyle tehlike altındadır. Himalayaların yüksek kısımlarında fazla istismar edilmiştir (Choudhari vd., 1998). *Valeriana jatamansii* köksapları ve kökleri yerel topluluk tarafından sadece yatıştırıcı olarak kullanılmamaktadır ancak aynı zamanda satmak için pazara da getirilmektedir ve tehlike altındadır. Aynı şekilde Nepal'de de tehdit altında olduğu bildirilmiştir (Bhattarai, 1996). Ayrıca, *Geranium wallichianum* ve *Thymus serphyllum*'in de Naltar Vadisi, Gilgit'ten tehdit altında olduğu bildirilmiştir (Sheikh vd., 2002).

Türlerin soyunun tükenmesinin önlenmesi en acil koruma önceliğidir çünkü kaybedildiğinde türler sonsuza dek yok olacaktır. Türlerin doğal yerinde ve doğal yeri dışında korunması dahil olmak üzere farklı ekosistemlerin yönetim ve korunmasına özen gereklidir. Çevrecilerin çoğu mümkün olduğu sürece doğal yerinde korunmasının daha uygun olduğuna katılmaktadır. Habitatları tüm çeşitli organizmaları ile birlikte koruma ihtiyacı vardır. Eğer habitatlar korunabilirse bitki türleri kendilerini koruyacaktır. Pek çok durumda bunun muhtemelen doğru olduğu görülmektedir. Pakistan'da Margala Hills Ulusal Parkı ve Machyara Ulusal Parkı, Azad Kashmir'in doğal yerinde korunma durumu tartışılmış ve iyileştirilmeleri için önlemler önerilmiştir (Khan vd., 1996). Çevreciler doğal yerinde ve doğal yeri dışında korumayı, geleneksel olarak iki çok farklı ve alternatif yaklaşım olarak görmektedir. Doğal yerinde koruma tabiatı koruma alanları, ulusal parklar ve diğer korunmuş bölgeleri içerir. Doğal yeri dışında koruma, geleneksel olarak botanik bahçelerinin ve genellikle paketlenmiş tohumları uzun dönemli stoklarda saklayan arberatunların; yaşayan bitki ve gen bankalarının görevidir ancak bazen doku kültürleri ve hatta DNA kütüphanelerinin de görevi olmaktadır. Pek çok çevreci, mümkün olduğu sürece doğal yerinde korumanın daha uygun konusunda hemfikiridir. Pakistan'da, *Plantago ovata*, *Glycyrrhiza glabra*, *Colchicum luteum*, *Rheum emodi*, *Podophyllum hexandrum* ve *Dioscorea deltoidea* gibi bazı şifalı bitkilerin doğal yeri dışında yetiştirilmesi doğal habitatlarının dışında yapılmaktadır (Khan, 1957). Bununla birlikte doğal yeri dışında koruma bazı büyük zorluklarla karşılaşmaktadır ve bunlardan biri koleksiyonların genetik bütünlüğünün kaybedilmesidir. Tehlike altındaki türlerin doğal yeri dışı koleksiyonlarının niteliğindeki genetik zayıflama doğal şartlar altında hayatta kalmalarını imkansız kılabilir ve bu yüzden onları tekrar salıverme amaçları için yararsız hale getirebilir (Barrett ve Kohn, 1991). Daha iyi bitki korunumu için devlet çabaları sivil vatandaş ve gönüllülerin aktif rolüne bağlıdır. Bu koruma faaliyetlerinin Avrupa, Avusturalya ve Amerika'da bu kadar başarılı olmasının ana sebebidir.

Kullanımlar 23 durumda tüm bitkinin, 18 durumda köklerin, 12sinde yaprakların, 12sinde köksap, soğan ve yumru kökün, 2sinde yapraklar ve kökün, 2sinde yapraklar ve çiçeğin, 1inde yapraklar ve tohumların, 1inde kök sap ve kökün, 2sinde çiçeğin, 1inde meyvenin, 1inde yaprak ve meyvenin tıbbi olarak kullanıldığını göstermektedir. Ciddi biçimde tehlike altında olan ve tehlike altında olan bitkilerin çoğunlukla, *Aconitum heterophyllum*, *Dioscorea deltoidea*, *Valeriana pyrolifolia*, *Angelica glauca* vs. gibi yeralındaki bölümleri; kök, kök sap ve soğanlarının veya tüm bitkinin tıbbi olarak kullanılanlar olduğunu belirtmek de ilginç olacaktır. Bunun altındaki neden değerli tıbbi kısmı almak için bitki kökünden çıkarıldığında bitkinin öldürülmesidir ve popülasyon hızla azalır. Sonuçlar çoğu durumda tüm bitki, kök, kök sap, soğan veya yumru kökün tıbbi olarak kullanıldığını göstermektedir. Bazı durumlarda aynı tıbbi faydaya sahip başka türler tehdit altındaki türlere alternatif olarak kullanılabilir. Örneğin *Bergenia ciliata* ve *Bergenia stracheyi* aynı tıbbi faydaya sahiptir fakat *Bergenia stracheyi* tehlike altındadır. Yeralındaki kısmının tıbbi olarak kullanıldığı bitki türlerine bağımlılıkta durumu kontrol altında tutabilmek için kullanım sürdürülebilir bir esasta olmalıdır. Sürdürülebilir bir ürün

verimini sağlamak türlerin habitatları ve iklimsel gereksinimlerinin, büyüme alışkanlıkları ve hızının ve tekrar üreme şekillerinin bilgilerini gerekli kılar. Bir türün toplanmaya direncini bilimsel kesinlikle ortaya koymak için sıklıkla bir kaç yıl ekolojik gözlemlemeyi gerektiren detaylı araştırmaların yapılması gerekir. Bu tarz çabalar için para ve uzmanlık mevcut olmayabilir. Onun yerine bir türün belli bir bölgede aşırı toplanmaya karşı savunmasızlığını, toplanan kısımlar, bitkileri kim kullanıyor (ki hem yerel hem de ticari, birçok kullanıcı varsa belirlemek zor olabilir), ödenen fiyatlar dahil, belirli bir yerden ticareti yapılan miktarlar ve toplanan miktarlardaki değişimler hakkında kabaca fikirler gibi belirteçlerin bir bileşimini kullanarak tahmin etmek daha Pratik olabilir. Eğer bir tıbbi bitki vahşi doğada yetişiyorsa, toplanmanın bitki popülasyonunun kendini yenilemeye devam edebileceği bir düzeyde olması gerekir. Bitkinin toplanan kısmının hayatta kalma şansı üzerinde çok büyük bir etkisi olabilir. Eğer kök ya da kabuk alınıyorsa hasar bitki ya da ağacı öldürmeyecek bir düzeyde olmalıdır. Örneğin, kök saplı bitkiler (örneğin *Bergenia ciliata*) eğer sadece bir kısmı alınırsa illaki ölmeyecekken, yavaş büyüyen Himalaya bitkisi *Saussurea lappa* gibi tek şerit köklü bitkiler kökleri toplandığında ölecektir. Bir türün nasıl en iyi şekilde korunacağını bilmek için yetiştirme şekillerini anlamak gereklidir. Selektif veya dönüşsel toplanma bitkilere yeniden büyüme için zaman verebilir. Büyüme hızı ve üreme sürdürülebilir popülasyonları muhafaza için son derece önemli unsurlardır. Pek çok ağaç gibi yavaş yetişen bitkiler en azından 10 yaşına kadar tohum üretmeyebilir. Eğer tıbbi kullanım için tohumlar gerekli ise bu ekimleri için bir engel olabilir çünkü çiftçiler yatırımları için ekonomik bir kazanç için uzun süre beklemek zorunda kalabilmektedir.

İletişim, eğitim ve bitki çeşitliliğinin önemi hakkında kamu bilincini arttırmak, bir bitkinin korunum stratejisinin tüm hedeflerinin başarımı için çok önemlidir. Yerel halkın bilgisini arttırmak ve onları koruma ve geliştirme planına dahil etmek son on yılda geliştirme ve koruma yaklaşımlarında pek çok değişim getiren yeni bir örnektir (Aumeeruddy, 1997). Bu hedefin ilk, orta ve yüksek eğitim dahil, tüm seviyelerde hem formal hem de informal eğitimi ifade ettiği anlaşılmıştır. Ne yazık ki, yerli halklarını içeren yerel topluluklarının hakları yeterince korunmamaktadır. "Silahlar ve Bekçiler" yaklaşımı ne biyolojik çeşitliliği koruma amaçlarına uygundur ne de asıl demokraside kabul edilebilir bir şeydir (Kothari, 1993). Toplumun katılımı ile etkin bir kaynak temelli idare için kaynağın toplum için bir takım sosyal ve ekonomik değerleri olması gerekir.

Himalaya Ormanı Projesi (HJP) 1991'den beri Pakistan, Kuzey Batı Sınırı Eyaleti'nin (NWFP) Kohistan ve Battagram adlı iki bölgesinde konumlu olarak Palas Vadisi'nin yerel toplulukları ile çalışmıştır. Pakistan'da biyolojik çeşitliliğin en zengin bölgelerinden birinin korunumunu amaçlamaktadır. Yaklaşımı, Vadi'de sürdürülebilir, bütünlük doğa kaynak yönetimi sağlamak için yerel topluluklara yetki ve imkan sağlamak ve böylece doğal mirasın bozulması için muhtemel olabilecek zaruretlere azalmaktı (Bass, 1994). Ayrıca toplulukların da kaynağın az miktarda ve fazla istimara karşı tehdide açık olduğunun bilincinde olması gerekir. Kaynakların faydalarının topluluklarla adil paylaşımını temin etmek önemlidir; sahip olma hissi ancak geniş anlamda toplum kaynaktan gelen faydayı gördüğünde yaratılabilir. Koruma için yerel bilginin kullanılması yeni bir "enik koruma biyolojisi" fikrini, vahşi arazilerin korunması için yerlilere ait koruma modellerinin katılımını ortaya çıkarmıştır (Balik & Cox, 2005). Şimdi tüm dünyada yerlilere ait koruma stratejilerinin belgelenmesi için çaba sarf edilmektedir.

Araştırma bölgelerinin sakinleri fakirdir ve kar getirmeyen tarım ve ormancılık faaliyetlerine bağımlıdır. Şifalı bitkilerin ekimi, ürüne değer katmak için kurutma, temizleme, saklama gibi toplama sonrası bilimsel işleme tekniklerine aşına olma ve pazarlama ile toplum düzeyi girişimlerin desteklenmesi küçük mezralarda gelir elde edimi faaliyetleri için geçim kaynaklarına önemli bir destek sağlayacaktır (Shinwari, 2003). Bu çaba kırsal toplulukların toplumsal katılımı ile yoksulluğun azaltılmasında faydalı olacaktır. Bu tarz faaliyetler bitki kaynaklı ve yakın sanayilerin büyüme ve gelişimini canlandıracaktır. Az bulunur ve tehlike altında olan bitkilerin yeni popülasyonlarının onların tarihi menziline temini gereklidir. Bitkilerin doğaya tekrar kazandırılması türlerin soylarının tükenmesinin eşliğinden kurtulmalarına yardım etmek için artarak daha yaygın bir strateji haline gelmektedir. Bölgenin yöreye has, tehlike ve tehdit altında olan florasını belirlemek ve tehlike altındaki floranın korunumu için yol ve yöntemler bulmak için çabalar gereklidir.

KAYNAKLAR

Aumeeruddy, Y.1997. People and Plants Himalays, Detailed country and initial site plaining: 28, WWF International Project.No, 9Z556, Report Submitted to European Union.

Balik, J. and P. A.Cox.2005.Ethnobotanical research and traditional health care in developing countries: in G, Bodeker. K.K.S.Bhat, J.Burley and P.Vantomme. Non- Wood Forest Products -11.Medecinal plants for forest conservation and health care. Pp12-23. Published by, FAO, Daya Publishing House, Delhi-110 035.

- Barrett, S.C. & J.R. Kohn. 1991. Genetic and evolutionary consequences of small population size in plants: Implications for conservation ; In D.A. Falk and K.E. Holsinger (Eds), Genetics and Conservation of rare plants, Oxford University Press, New York, US, and Oxford, UK, pp 3-30.
- Bass and M. J. Stephen. 1994. The Himalayan Jungle Project: A brief appraisal of achievements and prospects for a Palas Conservation and Development Project. Report to the European Commission.
- Baquar, S.R. 1989. Medicinal and Poisonous plants of Pakistan. Printas Karachi, Pakistan .PP- 506.
- Bhattarai, N.K. 1996. Some endangered medicinal plants of Nepal. In: Handa, S.S & M.K. Kaul (Eds): Supplement to cultivation and utilization of medicinal plants: 671-681, Regional Research Laboratory, Jammu-Tawi.
- Chaudhary, D.K, B.L. Kaul and S.Khan. 1998. Cultivation and Conservation of Podophyllum hexandrum, an overview. Journal of Medicinal and Aromatic Plant Sciences, 20:1071-1073.
- Frazer – Jenkins, C.R. 1991. The Ferns and Allies of Far West Himalaya Pakistan Systematic (1-2): 85-120
- Gul, T., M. I. Nosheen, I.U. Rehman, G. Shakespere and H. Sher. 2000. Women's Indigenous Knowledge of Folk Medicine. Technical Report Prepared for Swiss Project for Horticulture Promotion in NWFP.
- Hamayun, M. 2005. Studies on Ethnobotany, Conservation and Plant Diversity of Utror and Gabral Valleys District Swat, Pakistan. Ph.D. Thesis Department of Plant Sciences, Quaid -I-Azam University, Islamabad, Pakistan.
- Jain, A. 1995. Vulnerable and Threatened plants of economic value. Saussurea lappa (Compositae). MFP News 5(3):13.
- Khan, A. & A.A. Khan. 1996. Proceedings of the First Training Workshop on Ethnobotany and its application to conservation, National Herbarium, PARC. Islamabad. pp. 202-206.
- Kothari, A. 1993. Beyond the Biodiversity Convention: A view from India. ACTS Press: Nairobi.
- Nasir, E. and S.I. Ali. 1971-1991. Flora of Pakistan. University of Karachi, Pakistan.
- Novacek, M.J and E.E. Cleveland. 2001. The current biodiversity extinction event: Scenarios for migration and recovery, Proceeding of National Academy of Sciences USA. PP-5466-5470.
- Shah, M. Preliminary Studies on Plants for Ayubia National Park Management Plan, IUCN-ERNP Project, Pakistan Museum of Natural History Islamabad.
- Shinwari, M. I. 2003 Conservation of Indigenous Medicinal Plants and their Traditional Knowledge found in Moist Temperate Himalayas Pakistan. Ph.D thesis Deptt. of Plant Sciences, Quaid-I-Azam University, Islamabad, Pakistan.
- Shinwari, M. I. & M. A. Khan. 2000. Folk Use of Medicinal Herbs at Margalla Hills National Park, Islamabad. Journal of Ethnopharmacology 69: (2000) 45-65.
- Siraj-ud-din. 2006 Plants and Plant Resources of Maidan Valley, Northern Pakistan. Ph.D thesis Department of Plant Sciences Quaid-i-Azam University, Islamabad
- Walter, K. S. & H. J. Gillet (eds.) 1998. 1997 IUCN Red List of Threatened Plants. Compiled by the World Conservation Monitoring Center. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN-the World Conservation Union.
- Qureshi, R.A. & M.N. Chaudhri. 1987. The Endangered Flora of Pakistan – A Preliminary Report, Pakistan Systematic 3(1): 32-37.
- UNESCO .1996. Culture and Health, Orientation Texts-World Decade for Cultural Development 1988-1997, Document CLT /DEC /PRO, Paris, France. P:60.

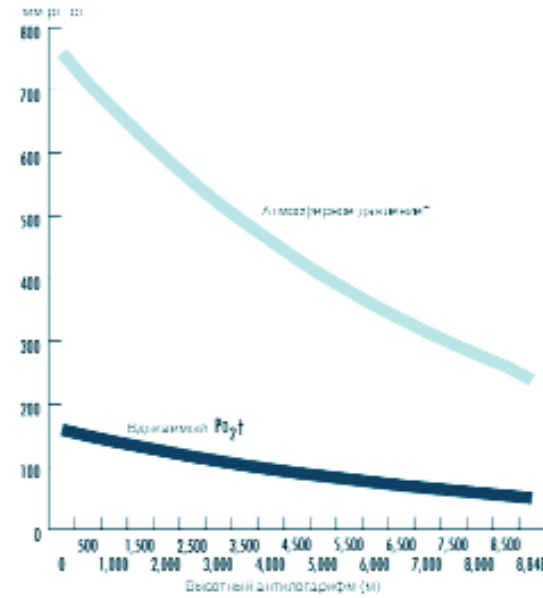
25 ŞUBAT, 2012 CUMARTESİ

Prof.Dr. G. ABESADZE, V. MELADZE, V. AKHALKATSI, T. CHUTKERASHVILI
Tiflis Devlet Tıp Üniversitesi, Gürcistan

ORTA YÜKSEKLİKTEKİ DAĞLARIN SPORCULARIN (BASKETBOL OYUNCULARININ) PSİKOLOJİK ÖZELLİKLERİNE OLAN ETKİSİ

Bilindiği gibi hava su buharının, nitrojen, oksijen, argon, karbondioksit, hidrojen, neon, vb. gazların fiziksel karışımından oluşur. Normal bir barometrik basınçta (760 mm Hg) sağlıklı insanın atardamarlarındaki kan yeterli düzeyde oksijene doyar. Yükseklik arttıkça havayı oluşturan bileşenlerin yüzdesi deniz seviyesindeki yüzdeyle aynı kalır. Solunan oksijenin kısmi basıncı (PO_2) sabit kaldığından ve barometrik basıncın % 20,93'ünü oluşturduğundan, barometrik basınç hala herhangi bir rakımda solunan oksijenin oksijen basıncını belirleyen ana parametre olacaktır. Bu nedenle, deniz seviyesinden yüksekte solunan oksijen hacmi azalır ve bunun nedeni barometrik basınçtaki azalmadır (bakınız Şekil 1) (Kenneth, I. Berger, Willim N. Rom).

* Атмосферное давление, рассчитанное по уравнению: $P_B = 760 \cdot (e^{-0.1225 \cdot h})$, где

P_B = Атмосферное давление в мм рт.ст.

h = Сопоставительная высота

e = Экспонентный дитилогарифм

† Эквивалент PO_2 рассчитан по уравнению: $PO_2 = P_B \cdot 0.2093$, где

PO_2 = Парциальное давление кислорода в мм рт.ст.

P_B = Атмосферное давление в мм рт.ст.

Şekil1. Rakımın barometrik basınç ve solunan PO_2 basıncı üzerindeki etkisi

[1 - mmHg; 2 – Barometrik basınç, 3 - Solunan PO₂†; 3 – Rakımsal antilogaritma (m) 4 - Pb'nin mmHG cinsinden barometrik basınç olduğu; n'nin doğal antilogaritma olduğu; α'nın rakımsal antilogaritma olduğu Pb = 760(n-α/7924) formülüne göre hesaplanan barometrik basınç ; ; † PO₂ 'nin mmHg cinsinden oksijenin kısmi basıncı olduğu ve Pb 'nin mmHG cinsinden barometrik basınç olduğu PO₂ = Pb x.2093, denklemine göre hesaplanan solunan PO₂ 'dir .

Atardamarlardaki kanda PO₂ kısmi basıncının azalması aort ve boyun arterlerinin duvarları arasında yer alan duyu hücrelerine (kimyasal reseptörler) özgü bir iritator bilinmektedir. Kimyasal reseptörlerin iritasyonundan kaynaklanan sinirsel tepiler sinir yoluyla medulla oblongatanın solunum hücrelerine aktararak bunların aktivitesini stimüle eder ve burada solunum hareketlerinin güçlenmesine, pulmoner ventilasyon hacminde artışa ve dolayısıyla da alveolar havanın daha yoğun bir şekilde değiştirilmesine neden olur. Sonuç olarak, kan daha fazla oksijenle dolar ve bunun vücut dokularına taşınması artar. Bu vücudun oksijensizliğe karşı olarak gerçekleştirdiği adaptasyona yönelik değişikliğin olumlu değeridir. Ancak, pulmoner ventilasyonda meydana gelen bir artış oksijen basıncındaki faydalı artış ile birlikte dolaylı bir istenmeyen etkiye de neden olur, örneğin, alveolar havadaki karbondioksitin (CO₂) aşırı derecede uzaklaştırılmasına ve dolayısıyla da kandan da uzaklaştırılmasına neden olur. CO₂ solunum merkezi faaliyetlerinin güçlü bir stimülatörüdür ve akciğerlerde kanın oksijene doymasını ve bunun kandan vücut dokularına taşınmasını hızlandırır. Bu nedenle CO₂' uzaklaştırılması nedeniyle solunum azalırken oksijen eksikliği yine pulmoner ventilasyon genel olarak normalden biraz daha yüksek olan sabit bir düzeye getirilene kadar ventilasyonda bir artışa neden olur. Bu nedenle alveolar havadaki oksijen miktarı artar (Dan Oppenheim, 2009-10).

Yukarıda bahsedilen bilgilere paralel olarak, kanda var olan elementlerde değişiklik meydana gelir; özellikle eritrosit sayısı ve kandaki hemoglobin düzeyi artar.

Orta yükseklikteki dağların (1500-2400 m) karakteristik bir özelliği olan barometrik basınçtaki orta seviyeli azalmanın olumlu etkisi nedeniyle sporcuların idmanları genellikle yukarıda bahsedilen rakımlarda yapılır (Suslov F.P, 1999). Tiflis Devlet Tıp Üniversitesi'nin 14 üyeden oluşan süper lig takımının basketbol oyuncularının genel fiziksel hazırlığının artırılması amacıyla idari ve eğitim personel ve bir doktor liderliğinde takım Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde (Türkiye) bulunan Genç Sporcular Köyünde yer alan idman kampında 13 ile 27 Eylül 2011 tarihleri arasında Gürcistan şampiyonasına hazırlık yapmıştır. Deniz seviyesinden 380-750 metre yükseklikte (ortalama 655m) bulunan Tiflis'te barometrik basınç ortalama 969 mmHg ve nem % 63 olduğundan ve Asya'nın Küçük Sibirya'sı olarak bilinen Erzurum orta yükseklikte dağlara özgü bir yükseklik olan 1850-1950 m rakıma sahip olduğundan idman süresinin başlangıcında sporcular 3 gün boyunca iklime alışma aşamasından geçmiş ve arteriyel basınç ile uyku vijilans döngüsünün izlenmiştir.

Erzurum'da bulunan sporcu eğitim merkezinde aşağıdaki günlük rutin ve idman rejimi takip edilmiştir:

1. 8:00 – yataktan kalkış
2. 8:15-8:45 – yavaş koşu ve nefes açıcı egzersizler de dahil olmak üzere sabah idmanı.
3. 9:00 – kahvaltı. Kardiyo-hepatik metabolizmanın hızlandırılması için sporculara aç karnına riboksin verilmiştir; kahvaltıdan sonra, çapraz kas çalışmasının artırılması için polivitaminler ve kretin almışlardır.
4. 12:00 – her iki günde bir koşu ve spor salonu egzersizleri de dahil olmak üzere idman başlangıcı. Sporcular idmandan önce ve sonra protein almışlardır.
5. 15:00 – Yemeklerden önce alınan riboksinde sonra öğle yemeği.
6. 18:00 – Basketbol salonunda 2 saatlik akşam idmanı. Sporcular yemeklerden önce kretin ve yemeklerden sonra protein almışlardır.
7. 20:30 – Yemeklerden önce alınan riboksinde sonra akşam yemeği.
8. 23:00 – Uyku.

Erzurum'da bulunan idman kampına gitmeden önce ve Tiflis'e geri döndükten sonra ertesi gün sporcular Tiflis Devlet Tıp Üniversitesi hastanesinde özel bir tıbbi muayeneden geçirilmişlerdir. Şu göstergeler araştırılmıştır: ağırlık, vücut yağ yüzdesi, eritrosit sayısı, kandaki hemoglobin düzeyi, maksimum oksijen tüketimi/alımının nispi endeksi (VO₂ max). Son gösterge fiziksel çalışma kapasite testinin (PWC-170 Çevrimlik Test) sonucuna göre dolaylı olarak belirlenmiştir.

Aşağıda yer alan Tablo 1'den görüleceği üzere, sporcuların Erzurum'daki idmandan önceki ağırlığı 91,21±3.37 ve sonraki ağırlığı 93.0±3.28 olarak belirlenmiştir, örneğin % 1,96 artmıştır, yağ doku yüzdesi 10.41±1.45 iken 9.23±1.35 olmuştur (örneğin %11,39 oranında artmıştır).

Kamp öncesinde 4.11 ± 0.05 mln/ml olan kırmızı kan hücresi sayımı kamptan sonra toplam 4.6 ± 0.06 mln/ml olarak belirlenmiştir. Eritrositler %12 oranında artmıştır ki bu da istatistiksel açıdan sağlıklı bir değerdir ($p < 0,001$). Ayrıca istatistiksel olarak sağlıklı olduğu gözlenen bir diğer değer de ($p < 0,001$) toplam % 3.8 olmak üzere $129.0 \text{ g/l} \pm 1.7$ olan kandaki hemogloblin seviyesinin $133.9 \text{ g/l} \pm 1.74$ değerine yükselmesidir. İdman kampından önce $47.2 \text{ ml/kg/min} \pm 1.67$ olan ve kamptan sonra $50.6 \text{ ml/kg/min} \pm 1.7$ olan VO₂ max nispi endeksinde de toplam %6,7'lik artış meydana gelmiştir.

Tablo 1

Basketbol oyuncularının bazı göstergelerinin 2 haftalık idman stajecinden önceki ve sonraki sonuçları (M ± m)

	Ağırlık (kg)	Vücut yağı (%)	VO ₂ max/kg (ml/kg/min)	Kırmızı kan hücresi sayımı (RBC) (mln/ml)	Kandaki hemogloblin (Hb) (g/l)
Önce	91,2 ± 3,37	10,11 ± 1,45	47,2 ± 1,67	4,1 ± 0,05	129,0 ± 1,7
Sonra	93,0 ± 3,28	9,23 ± 1,35	50,6 ± 1,7	4,6 ± 0,06*	133,9 ± 1,74**

*p < 0.001; ** p < 0.05

SONUÇLAR

Bulguların analizi şunlara işaret etmektedir:

1. Orta yükseklikte dağ ortamında yapılan spor egzersizlerinin sporcuların genel fiziksel durumu üzerinde olumlu etkisi olmakla beraber özellikle yağlı dokunun azalması karşılığında kas kütlelerinin artmasına katkı sağlamaktadır.
2. Vücut dokularına oksijen dağıtımını artırır.
3. Vücudun aerobik dayanıklılığı artar.

Tüm bunlar orta düzeydeki yüksekliğin sporcuların performansına olan etkilerini araştıran çalışmalarda yer alan bilimsel ve yazınsal verilerle uygunluk içindedir.

Bugün itibarıyla, özellikle Erzurum Atatürk Üniversitesinin Olimpik Spor Merkezinde spor eğitimi verenler açısından, orta yükseklikteki rakımın genel vücut performansı üzerindeki etkililiği herhangi bir şüpheye mahal vermeden kanıtlanmıştır.

KAYNAKÇA

1. Enzyme replacement therapy for mucopolysaccharidosis VI: evaluation of long-term pulmonary function in patients treated with recombinant human N-acetylgalactosamine 4-sulfatase. Armatz, Paul; Yu, Zi-Fan; Giugliani, Roberto; Schwartz, Ida Vanessa D; Guffon, Nathalie; Teles, Elisa Leao; Miranda, M Clara Sa; Wraith, J Edmond; Beck, Michael; Arash, Laila; Scarpa, Maurizio; Ketteridge, David; Hopwood, John J; Plecko, Barbara; Steiner, Robert; Whitley, Chester B; Kaplan, Paige; Swiedler, Stuart J; Hardy, Karen; Berger, Kenneth I; Decker, Celeste. Journal of Inherited Metabolic Disease. 2010 Feb;33(1):51-60.
2. Emerging exposures and respiratory health: world trade center dust. Rom, William N; Reibman, Joan; Rogers, Linda; Weiden, Michael D.; Oppenheimer Beno, et al. Proceedings of the American Thoracic Society, 2010 May;7(2):142-5.
3. Belchenko A. Adaptation of humans and animals to hypoxia of various origin. Novosibirsk State University, 2001
4. Nikolai Solovtsov, M.D, Master of Sport, in book: "1000 and 1 Advice to Tourists", 2011
5. Breathing at reduced barometric pressure. Oxygen starvation. Under the leadership of Dan Oppenheim, director of the Herzliya Medical Center, 2009- 2010.
6. Suslov F, Gippenreuter E., Kholodov Zh. Sport training at altitude conditions. FGARK. – Moscow, 1999.

Prof.Dr. Satyendra PATNAIK
 Rektör, KIIT Üniversitesi
 Bhubaneswar, Hindistan

TURİZM, BİYOÇEŞİTLİLİK İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE SOSYAL ETKİLERİ

Turizm terime çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Turizm tanımı konusunda ortak bir karar bulunmamaktadır. Etimolojik olarak ele alındığında, tur kelimesi merkezi bir nokta ya da daire eksenini etrafında hareket etmek anlamına gelen Latince "tornare" ve Yunanca "tornos" sözcüklerinden gelmektedir. Zaman içerisinde bu anlam değişmiş ve "izm" son eki eklenerek süreç içerisinde bir daireyi tamamlayacak şekilde bir noktadan yapılan seyahat anlamına gelmiştir. Turizm aynı zamanda evlerinden uzakta seyahat halindeki bireyler ya da gruplara ulaşım, konaklama, alışveriş, eğlence ve konukseverlikten oluşan bir seyahat deneyimi sunan faaliyetler, hizmetler ve sektörlerin birleşimi olarak da ifade edilmektedir. Turizmin sözlük anlamına göre turizm rekreasyon, dinlenme veya iş amaçlarıyla gerçekleştirilmektedir. Geçen yıllar içerisinde turizm dünyadaki en hızlı büyüyen ekonomik sektörlerden biri haline gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelere hem pozitif hem de negatif etkilerde bulunma gücüne sahip küresel bir sektöre dönüşmüştür. Diğer tüm sektörler gibi turizm de sürekli değişimlere uğramış ve bu değişikliklere neden olan faktörler farklılık göstermiştir.

Hindistan açısından bakıldığında, turizm GSYİH'e %6.23 oranında ve toplam istihdama %8.78 oranında yaptığı katkılarla en büyük hizmet sektörü konumundadır. Hindistan Hükümeti Turizm Bakanlığı tarafından temin edilen istatistiklere göre, ülkeye her yıl 5.5 milyondan fazla yabancı turist gelmektedir; 2008 yılına ait yerli turist sayısı ise 740 milyondur. Hindistan turizm sektörü 2008 yılında yaklaşık 100 milyar \$ kazanç sağlamıştır, bu rakamın %9.4 seviyesinde yıllık büyüme oranıyla 2018 yılına dek 275.5 milyar \$ seviyesine ulaşması beklenmektedir. 2010 yılında, 17.9 milyon yabancı turist Hindistan'ı ziyaret etmiştir. Dünya Ticaret ve Turizm Konseyi'ne göre, en yüksek 10 yıllık büyüme potansiyeline sahip Hindistan 2018 yılına dek turizmde sıcak bir çekim noktası haline gelecektir. 2007 Seyahat ve Turizm Rekabet Gücü Raporu'nda Hindistan turizmi fiyat rekabetinde 6. sırada ve emniyet ve güvenlik rekabetinde ise 39. sırada yer almıştır. Hindistan'ın 5000 yıllık geçmişi ve çeşitli coğrafi özellikleri ülkeyi büyük ve değişken bir turizm sepeti yapmaktadır. Böylesi büyük bir potansiyele sahip Hindistan gelecekteki birkaç on yıl içerisinde kesinlikle en çok tercih edilen destinasyon olacaktır. Tüm ziyaretçilerine karşı cömert tavrıyla bilinen Hindistan kesinlikle ziyaretçi dostu bir ülkedir. Bununla birlikte çeşitli yaşam tarzları, kültürel mirası, renkli fuar ve festivalleriyle Hindistan ziyaretçilerine olağanüstü kumsallar, ormanlar, vahşi yaşam, karlı dağ zirveleri ve ruhani ve macera dolu bir turizm deneyimi sunmaktadır. Hindistan'daki hastanelerde tedavi gören Avrupa, ABD ve diğer güney doğu ve güney Asya ülkelerinden gelen hastaların artmasıyla, diğer lokasyonlarda ekonomik durgunluk yaşanmasına rağmen Hindistan'da sağlık turizmi de gelişme göstermektedir.

Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) ve stratejik ortağı Oxford Economics tarafından Mart 2009'da yayınlanan son Turizm Uydu Hesabı (TSA) araştırmasına göre:

- Hindistan'daki seyahat ve turizm talebinin 2010 ve 2019 yılları arasında yüzde 8.2 oranında artması ve Hindistan'ı dünyanın üçüncü sırasına yerleştirmesi beklenmektedir.
- Seyahat ve turizm sektörünün 2019 yılına kadar 40.037.000 kişiyi istihdam ederek dünyadaki en büyük ikinci işveren olması beklenmektedir.

Rapora göre Hindistan'ın 2019 yılında seyahat ve turizm sektöründe 94.5 milyar \$ değerinde sermaye yatırımı gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir.

Bu nedenli turizm kadar önemli bir sektörün ülkede hem pozitif hem de negatif etkilere sahip olması normaldir. Gelir ve istihdam yaratılması pozitif bir etki iken, negatif etkiler daha çok sayıda ve turizmin bazı durumlarda toplumun sosyal yapılarını bozması nedeniyle daha yıpratıcı özelliktedir. Bir lokasyona ne kadar çok turist gelirse, o lokasyonun kimliğini yitirme konusunda algılanan risk seviyesi de daha yüksektir. Altmışlar ve yetmişlerin sonlarında, Avrupa ve ABD'den yüzlerce genç başta Goa olmak üzere Hindistan sahillerini ziyarete gelmiştir. Aşırı uyuşturucu kullanımı, kadın ve insan pazarlığı tüm Goa kültürünü değiştirmiştir. Her iki tarafın da kültür ve yaşam tarzına saygı ve anlayış gösterilmemesinden ötürü turistler ve yerel topluluklar arasındaki gerilim, düşmanlık ve şüphelilik artmıştır. Bu durum genellikle şiddet ve suçla sonuçlanmaktadır.

Turizmin en kötü etkisi çevre ve ekoloji üzerinde olmaktadır. Artan ulaşım ve inşaat faaliyetleri büyük ölçekli çölleşme ve doğal yapıların bozulmasına neden olmakta, artan turist akışı ise katı atıkların artması ve su ve yakıtın tükenmesiyle sonuçlanmaktadır. Taşıt trafiğinin getirdiği gürültü kirliliği, halka açık yerlerdeki hoparlör sistemleri, taşıt emisyonları ve geri dönüşüme uğramayan kanalizasyon atıkları da biyo çeşitlilik, çevre ve turist alanlarının genel profili üzerinde etki sahibidir.

Turizmin gelir ve istihdam elde edilmesine doğrudan katkı sahibi olduğu ancak negatif etkilerinin de giderek arttığı inkar edilemez bir gerçektir. Saldırgan turizm politikaları nedeniyle turist alanlarındaki doğal kaynaklar aşırı tüketime maruz kalmaktadır. Aşırı su tüketimi bazı durumlarda su sıkıntılarına ve su kaynaklarının kötüleşmesine neden olmaktadır. Enerjinin yanı sıra belirli bir bölgedeki gıda ve diğer ham maddeler de durumdan etkilenmektedir. Turizmin mevsimsel karakterinden ötürü, yoğun sezonlarda bazı destinasyonlardaki insan sayısı on katına çıkmaktadır. Turistlerin yüksek beklentilerinin karşılanabilmesi için kaynaklar üzerinde aşırı talep oluşmaktadır. Artan altyapı inşaatı ve rekreasyonel faaliyetler yakıt, toprak, sulak alan, vahşi yaşam ve diğer arazi kaynakları üzerindeki baskıyı arttırmaktadır. Hem yenilenebilir hem de yenilebilir olmayan doğal kaynaklar üzerindeki bu doğrudan etkiye arazinin konaklama amacıyla kullanımı neden olmaktadır.

Kirlilik de turizmin getirdiği büyük bir tehlikedir. Taşıt emisyonları nedeniyle hava ve gürültü kirliliği oluşmaktadır. Enerji üretimi ve kullanımından kaynaklanan taşıt emisyonları asit yağmurları, küresel ısınma ve fotokimyasal kirlilik ile bağlantılıdır. Ulaşımın yarattığı hava kirliliği, özellikle karbon dioksit (CO2) küresel ölçekte negatif etkilere neden olur. Ciddi yerel hava kirliliği vakalarına yol açar. Atık boşaltımı da özellikle turistlerin çöplerini, oksijen tüplerini ve hatta kamp ekipmanlarını arkalarında bıraktıkları Himalayalar'da ortaya çıkan diğer bir ciddi problemidir. Bu durum özellikle az sayıda çöp toplama ve boşaltım tesisinin bulunduğu uzak alanlarda çevreyi olumsuz etkilemektedir. Otel inşaatları ve rekreasyonel faaliyetler genellikle kanalizasyon kirliliğine yol açmaktadır. Atık sular deniz, göl ve diğer su kütlelerini kirleterek flora ve faunaya zarar vermektedir. Kanalizasyon atıkları filtrelerden beslenen mercanların yosunlarla kaplanmasına ve hayatta kalma becerilerinin engellenmesine neden olduğundan, mercan resiflerine ciddi ölçüde hasar vermektedir. Tuzluluk ve siltasyon değişiklikleri kıyı ortamlarında yaygın etkilere sahiptir. Goa, Kerala, Tamil Nadu ve Odisha bu duruma örnek verilebilir.

Hükümet çevrenin korunması konusunda faaliyetler gerçekleştirmekte ve aynı zamanda turizmin güçlendirilmesini de desteklemektedir. Bunun bir sonucu olarak, Hindistan'daki korumalı alanlar geçen otuz yıl içerisinde büyük bir artış yaşamıştır. 1970 yılında, 1.320.000 km2 alan içerisinde 10 milli park ve 127 korumalı alan bulunurken, 1993 yılına kadar milli parklar ve korumalı alanların sayısı 500'e çıkmıştır. Bunun sebebi halkın söz konusu alanlar ve doğal habitatların korunmasına gösterdiği yoğun ilgidir. Hükümet Dünya Bankası'nın da desteği ile çeşitli önlemlerin uygulamaya geçirildiği bazı eko-kalkınma projeleri belirlemiştir. Ancak Hindistan'da büyük okuyucu kitlesine sahip "The Statesman" gazetesi hükümet ve halkın oldukça ilgisini çeken şaşırtıcı bir durumu ortaya çıkarmıştır. Himachal Pradesh, Spiti Vadisi'nde küçük bir köy olan Tabo'nun kendilerine özel kültürel kimlik içerisinde yaşayan 410 kişilik bir nüfusa sahip olduğu belirtilmiştir. Bu topluluk kendi kendine yeten ve dış faktörlerden etkilenmeyen bir topluluktur. Bir seyahat acentesi köyde yaklaşık 1000 yıllık bir Budist Manastırı keşfetmiştir. Bu haberler yayılır yayılmaz, seyahat

acentesinin de propagandasıyla yüzlerce turist bölgeye akın etmiştir. Bu turistlerin Budist olup olmadıkları veya Budizm ve öğretilerine ilgi duyup duymadıkları bilinmemektedir. Bölgedeki 410 yerli 25.000 turist arasında kaybolmuştur. Bölge idaresi sağlık hizmetleri, içme suyu ve yakıt için kullanılacak odun gibi temel ihtiyaçları bile karşılayamamıştır. Bu ıssız doğal güzellik turist talepleri nedeniyle kaybolmuş ve yarı göçebe nüfusun değerli hayvanlarının sonunun geldiğini işaret etmiştir. Yabancıların tuvalet kağıtlarıyla doldurdıkları tuvalet atıkları akıntı boyunca yer alan köylere içme suyu kaynağı olan Spiti nehrine boşalmıştır.

Bu ilgili problemlerin doğru şekilde ele alınmadığında turizm girişimlerinin nasıl başarısızlıkla sonuçlanacağını bir örneğidir. Benzer şekilde Himachal Pradesh, Batı Nepal, Jammu ve Kaşmir de hassas bir dengeye sahip olan çevreyi tehlikeye atan ve darmadağın eden benzer gaddarlıklara şahit olmuştur. İnsanların şişen pazar ekonomisi ve gıda ve beslenme gibi günlük gereksinimler için artan fiyatlandırma eğilimleri üzerindeki bozucu etkilerini fark etmeyi başaramadıkları örnekler bulunmaktadır. Bazı ülkelerde turist akımlarının lokasyonun hassasiyeti üzerindeki etkilerini düzenlemek amacıyla ulusal saha yönetim veritabanı oluşturma girişimleri gerçekleştirilmiş olsa da, ne yazık ki Hindistan'da bu henüz başaramamıştır, bu nedenle ekolojik sonuçlar ve çevresel maliyetlerin takip edilebilmesi için ileri seviyeli bir dijital sistemin uygulanması zorunludur. Hindistan Hükümeti Turizm Bakanlığı'nın yaptığı tahminlere göre (Turizm Bakanlığı Yıllık Raporu 2009) her yıl 2.500.000 yolcu, 25.000 doğa gezgini ve 100'den fazla dağcılık organizasyonu çeşitli nedenlerle Ganj nehri kaynağına gelmektedir. Yakacak odun için ormanları katletmekte, bitkileri tüketmekte ve çöp bırakmaktadır. Bu durum uzun vadede çevreye geri alınamaz hasar vermektedir. Dünya Vahşi Yaşam Fonu (WWF) ve Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakların Korunması Birliği (IUCN) gibi bazı uluslararası teşkilatlar yerel toplulukların menfaatine olacak şekilde Afrika, Asya ve Latin Amerika'da doğanın korunması konusunda çalışmalara devam etmektedir.

Eko-turizm tanımlamasındaki farklılıklara rağmen, çevresel etkilerin minimize edilmesi amacıyla doğanın korunması faaliyetlerinin yerel toplulukların menfaatine olduğu kabul edilmektedir. Bu doğrultuda yapılan uygulamalı deneyler bireysel koruma projesi seviyesinde ekolojik ve sosyo-politik hedeflerin dengelenmesinin ne derece zor olduğunu göstermektedir. Tüm tur operatörleri sosyal, ekolojik ve ekonomik açıdan sürdürülebilir turizm formları uygulamaya geçirdiklerini iddia etse de, pratikte bunu asla gerçekleştirilmemektedirler. Turizmi odak alan koruma çabaları yerel halka nadiren fayda sağlamaktadır. Güney Hindistan'da Kodagu ve Mysore arasında yer alan Nagarhole Milli Parkı bu duruma örnek verilebilir. 1972 yılında bu alan Milli Park ilan edilmiştir. Park içinde insan habitatına izin verilmediğinden yerel halk doğup büyüdüğü yerden taşınmaya zorlanmıştır. Hükümet park alanı içerisine orman evleri inşa etmiş ve turizm trafiğini arttırmak amacıyla bu evleri doğa dostu şekilde kullanacağını belirten Taj Oteller Grubu'na kiralamıştır. Bu ormanlara yüzlerce yıldır bakan toplulukların turizm için yerlerinden edilmesi bariz bir hatadır, bu durumun turistlerin kendileri tarafından tehlikeye atılan hassas ekosistemi koruyarak gelir kazandırması beklenmiştir. Diğer bir milli parktaki durum biraz daha farklı olsa da problem aynı ölçüde üzüntü vericidir. Hindistan'ın doğu eyaleti olan Odisha'daki Simlipal kaplan rezervi genellikle dünya üzerindeki cennet şeklinde ifade edilir. Yüz binlerce vahşi hayvan ormanın derinliklerinde özgürce hareket ederken, turist trafiğinin beklenenin üzerine çıkması nedeniyle, bu hayvanlar turistler tarafından işgal edilen yollarını değiştirmek zorunda kalmıştır.

Geniş "turizm" tanımı altında gerçekleşen ve eko sistemin bozulmasına büyük oranda katkıda bulunan ticari faaliyetlerin hızlı şekilde yayılımını gösteren çok sayıda örnek vardır. Odisha'da yer alan Chilika Gölü de buna bir örnektir. Chilika 1100 km2 alana yayılmış hafif tuzlu bir lagündür. Dünyanın en büyük ikinci lagünü ve Hindistan alt kıtasındaki göçmen kuşların en büyük kışlama alanıdır. Bu göl soyları tehlike altında bulunan çok sayıda bitki ve hayvana ev sahipliği yapmaktadır (WWF Hindistan (2008)). Büyük balık kaynaklarının bulunduğu bir ekosistemdir ve kıyı ve adalardaki 132 köyde 150.000'den fazla balıkçı yaşamaktadır. 1981 yılında, Ramsar Konvansiyonu kapsamında, Chilika Gölü biyo çeşitliliği nedeniyle Hindistan'daki ilk uluslararası öneme sahip sulak alan ilan edilmiştir. Nehir ağzındaki bir lagün olduğundan eşsiz deniz, hafif tuzlu ve tatlı su türleri barındırmaktadır. Bununla birlikte göl tür çeşitliliğinin korunmasında çok büyük bir öneme sahiptir. Yıllar içerisinde su seviyesinin azalması, tuzluluğun azalması ve aşırı ticari kullanım nedeniyle biyo çeşitliliğinin kaybı gibi sebeplerden ötürü göl çeşitli tehlikelere maruz kalmıştır. Ticari karides yetiştiriciliğinin hızla artması göldeki balık ve kuş popülasyonunda büyük bir azalmaya neden olmuştur (Wood Alexander; Pamela Stedman-Edwards, Johanna Mang, WWF (US) 2000) Biyo Çeşitlilik Kaybının Temel Sebepleri, Earthscan, s. 213f, ISBN-1853836990) Chilika Irrawaddy yunuslarına ev sahipliği yaptığından çok sayıda turist bu yunusları izlemek için teknelerle gölü ziyarete gelmektedir ancak bu durum yunus davranışlarını etkilemektedir ve geçen yıl istenmeyen yunus ölümleri yaşanmıştır (D Lima, Coralie (2008) Yunus-İnsan Etkileşimi, Chilika Proje Özeti).

El değmemiş kumsallar, egzotik kuşlar, yüzlerce dev kaplumbağa, ürkütücü timsahlar, delta adalarında dolaşan dar nehirler, bol miktarda vahşi yaşam ve sessizlik... Bundan birkaç yıl önce Bhaitarkanika böyle bir yerd. Dünyada çok az sayıda destinasyon tek bir noktada bu kadar çok şey sunabilir. Biyo çeşitliliği ile ünlü Bhaitarkanika Hindistan'da kompakt mangrov eko sistemine sahip bir kaç bölgeden biridir. Bhaitarkanika Mangrov Sulan Alanı en üretken ekosistemlerden biridir. Bu sulak alanda çeşitli su ve kara canlıları ve kuşlara ev sahipliği yapan çok sayıda habitat ve mikro habitat bulunmaktadır. Bhaitarkanika biyo çeşitlilik üzerine çalışmalar yapan bilim insanları ve biyologlar için yaşayan bir laboratuardır. Soyları tehlike altında bulunan tuzlu su timsahları ve Olive Ridley su kaplumbağaları üzerinde yapılan araştırmalar için de mükemmel bir yerdir. Ancak dünya üzerindeki bu cennet buraya gelen ziyaretçilerin potansiyel mangrov ormanları üzerinde önemli bir biyotik baskı oluşturması tehlikesiyle yüz yüzedir. Turistler için yapılan inşaatlar ve daha fazla turist çekmek için gerekli altyapı ihtiyacı da önemli bir biyotik baskı oluşturmaya devam etmektedir. Bu saldırıya uğramış bölgede, dalgalı körfezler doğal dalga akımını engelleyen toprak setlerle engellenmiştir ve bu durum bölgedeki mangrov örtüsünün yok olmasına neden olacaktır.

Çılgın kalabalıklardan doğaya yapılan seyahatler eko-turizm olarak ifade edilmektedir ve dünya çapında yılda %10-15 oranında büyümeye, turizm sektörünün en hızlı büyüyen dalını oluşturmaktadır. Yerel topluluklar ve ev sahibi ülkelere fayda sağlayan düşük etkili, eğitimsel, ekolojik ve kültürel açıdan duyarlı bir uygulama olarak tanımlanmaktadır (Honey 1999). Ne yazık ki eko-turizm projelerinin birçoğu bu standartları karşılamamaktadır. Bazı kılavuzlar uygulamaya geçirilse de yerel halk hala diğer negatif etkilerin altındadır. Eko-turizm operasyonlarının çoğu koruma fikirlerini yaşatamamaktadır. Büyük ölçüde tüketici odaklı bir faaliyet olmasından ötürü bazen göz ardı edilse de çevrenin korunması ekonomik gelişime katkıda bulunmaktadır (Kamauro, O, 1996, Eko-turizm: Kalkınma İntiharı; Afrika'dan Sesler #6, Sürdürülebilir Kalkınma, BM Haber Servisi). Eko-turizm faaliyetleri flora ve faunayı bozarak çevresel etki yaratmaktadır. Sanayileşme, kentleşme ve sürdürülebilir olmayan tarım uygulamalarının çevre üzerinde ciddi etkilerinin olduğu düşünülmektedir. Kulağa yumuşak gelse de, en önemli etkilerinden biri el değmemiş arazilerin tüketimidir. Turist akınları genellikle çölleşme, ekolojik yaşam sistemlerinin bozulması ve kirlilik türleri gibi çevreye zarar veren faaliyetleri de beraberinde getirmektedir. Eko-turizmin yerel kültürü koruduğu ve geliştirdiği iddia edilmektedir. Ancak korumalı alanların oluşturulmasıyla, yerel halkın tazminat ödemesi yapılmaksızın yasadışı olarak evlerinden çıkartıldığı bilinen bir gerçektir. İnsanların sert iklim, verimsiz toprak, elverişsiz ortam, su kıtlığı ve haşere ve hastalık koşullarının hüküm sürdüğü bölgelere itilmesini, eko-turizm gelirlerinin bir kısmı bu topluluklara yönlendirildiğinde dahi yaşamın iyileştirilmesiyle ilgili kabul etmek mümkün değildir. Bununla birlikte, düzenleyici teşkilatlar kuralların uygulanması konusunda gerekli kararlılık ve kapasiteden yoksundur, çevresel koruma yöntemleri doğru şekilde tanımlanmamıştır ve etkinlikleri belirsizdir. Hükümetler ve siyasi partiler siyasal açıdan faydalı ancak çevresel açıdan verimsiz faaliyetlere bütçe ayırma eğilimindedirler. Bazı ülkeler, özellikle üçünü dünya ülkeleri geriye kalan son "el değmemiş" bölgelerini turizm çekim noktaları haline dönüştürecek stratejiler uygulamayı tercih etmektedir. Bu ülkeler ticari amaçlar uğruna kullanılabileceğini bile bile geriye kalan son doğal ormanlarını da feda etmektedir. Deniz ve kıyı bölgeleri ve sulak alanlar kirlilecek, hali hazırda azalmaya başlamış biyolojik kaynaklar da tehlike altına girecektir. 2000 yılında Idaho Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen bir çalışma turistlerin aynı rota üzerinde tekrar tekrar seyahat etmesinin bitki örtüsü ve toprağı verimsizleştirdiğini ve sonuç olarak biyo çeşitliliğin kaybı ve diğer zararlı etkilere yol açacağını göstermiştir.

Mali kriz dönemlerinde turizm gelişimi ülkenin hayatta kalması için hayati derecede önemli bir unsur olarak görülmektedir, ancak çevresel hedefler geri plana atılmaktadır. Turizm gelir yaratmanın dışında IMF, Dünya Bankası ve diğer mali kuruluşlara olan yabancı borçları geri ödenmesi için kullanılabilir görülen tek sektördür. Güney Asya ülkeleri genellikle ekonomik iyileşme için turizme bel bağlamaktadır. Sosyal yatırım projeleri için uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanan finansman turizm gelişimine yönlendirilmektedir. Bir Bangkok gazetesi olan "The Nation" 7 Nisan 1999 tarihinde 15.223 köydeki 300.000'den fazla ailenin tahmin edilemeyen büyüklükteki talebe karşılık verme amacıyla nasıl şifalı bitki ve geleneksel Tay tıbbi ürünleri üretimine dahil edildiğini rapor etmiştir. Bununla birlikte, bunun gibi projelerin hazırlanması için daha fazla yabancı krediye ihtiyaç duyulmaktadır. Turizmden elde edilen ekonomik faydaların fazla büyütüldüğünü ve doğal ve kültürel mirasın korunması ve kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi için geriye finansman kalmadığını göstermektedir.

Turist acenteleri para kazanmak için toplumun dokusunu değiştirmektedir. Tayland seks turizm, Orta Doğu deve yarışları, Sri Lanka kumsal çalışanları ve Brezilya, Güney Afrika ve Hindistan'daki yoksulluk turizmi kesinlikle insanlık için bir lekedir. Bunu açıklamak için son zamanlarda gerçekleşen iki olayı örnek vermek yeterli olacaktır. "Slumdog Millionaire" filmi Oscar ödülleri kazandıktan beri, Bombay'da Asya'nın en büyük gecekondu mahallesi olan

Dharavi'ye turist akımları yaşanmaktadır. Turistlerin para ödeyerek buradaki insanların nasıl yoksulluk içinde yaşadıklarını görmeye gelmesi ancak kötü bir şakadan ibaret olabilir. İkinci örnek ise daha da yüz kızartıcıdır. Andaman adasında, tur operatörleri sayıları yalnızca 300 olan ve soyları tükenmekte olan Jarawa halkına turistler için dans etmeleri karşılığında yemek vermektedir. Bu durum medeniyetin kara bir lekesi ve insan haklarının ihlaline ürktücü bir örnektir. Bu durum henüz geçen hafta ortaya çıkmış olmasına rağmen son 15 yıldır devam etmektedir. Odisha ve Hindistan'ın diğer bölümlerindeki çeşitli tur operatörleri de aynı şeyi modernleştirilmiş şekilde yapmaktadır.

Sek turizmi de oldukça korku verici bir başka faktördür. Sayıları giderek artan "seks turistleri" ülkeden ülkeye gezerek kolay av peşinde koşmaktadır. Güneydoğu Asya dünya seks turizminin merkezi olmaya devam etse de, yoksulluk içindeki Orta Amerika da giderek bu turizm formunu kabullenmeye başlamıştır. BBC uzman gazetecisi W.E. Gutman raporlarından birinde Costa Rica'nın sek turizminde yarım kürenin hızla yükselen başkenti olduğuna dikkat çekmiştir. Dünyanın lider seks turizmi destinasyonu olarak Tayland ve Filipinlere rakip olmuştur. Kişisel kullanım için çocuk pornosu barındırmanın suç sayılmaması şok edici bir gerçektir. Seks turizmi El Salvador, Guatemala, Honduras ve Meksika'da daha da kazançlı bir hale gelmiştir. Bazı ülkeler seks turistleri için tercih edilen destinasyonlara dönüşmüştür. Bu ülkeler Brezilya, Costa Rica, Küba, Dominik Cumhuriyeti, Kenya, Filipinler, Kolombiya ve Tayland'dır. Dünya Turizm Örgütü "seks turizmini" turistlerin destinasyonda yaşayan insanlarla ticari olarak cinsel girmesi amacını taşıyan, turizm sektörü içinde ya da dışında organize olmuş ancak turizmin yapılarını ve ağırlarını kullanan seyahat olarak tanımlamaktadır (17-22 Ekim 1995 tarihinde Kahire'de düzenlenen 11. oturumda Dünya Turizmi Genel kurulu tarafından kabul edilen Dünya Turizm Örgütü Organize Seks Turizminin Önlenmesi konulu beyan). Çoğu ülkede suç sayılmasına karşın çocuk seks turizmi tüm dünyadan yaklaşık 2 milyon çocuğu kapsadığına inanılan milyonlarca dolar değerindeki bir sektöre dönüşmüştür. (Bagnal 2007). Hindistan'da çocuk seks turizminin boyutunu tahmin etmek mümkün olmasa da bu formun yükselişte olduğuna dair yeterli göstergeler bulunmaktadır. Goa'dan turist destinasyonları haline gelen Kuzey Karnataka Gölleri Gokarna ve Karwar'a hareket eden turistlerin sağladığı bilgiler bulunmaktadır. Turistlerin cinsel yönden çocuk istismarında bulunduğu noktalar haline gelen Om ve Kudle sahillerinde sürekli ikamet eden yabancı turistler bulunmaktadır. Pedofil faaliyetin giderek daha yaygın hale geldiği diğer iki popüler destinasyon da Kovalam, Kerala ve Mamallapuram, Tamilnadu'dur. Hindistan Sunday Times (Bangalore, 26 Ağustos 2001) trenden atlayan bir Avustralya'nın tutuklandığı haberini vermiştir. Bu şahıs çocukları cinsel yönden istismar etmekten suçlanmaktadır. Raporda şahsın kıyı bölgeleri olan Andhra Pradesh ve Odisha'da 50 çocuğu istismar ettiği bildirilmiştir. Çocuk seks turizminin artışta olduğunu gösteren çeşitli basın raporları dışında, Hindistan Hükümeti Kadın ve Çocuk Gelişimi Bakanı da çocuk seks turizminin ülkenin çoğu eyaletinde yaygın olduğu konusunda Parlamento'yu (Avam Kamarası) bilgilendirmiştir. Bakan yazılı bir açıklama ile 23 Kasım 2007 tarihinde Parlamento'ya Ulusal İnsan Hakları Komisyonu (NHRC) ve Ulusal Kadın Komisyonu (NCW) tarafından yapılan çalışmaların seyahat, miras ve kıyı turizmi adı altında çocukların cinsel açıdan istismar edilmelerinin oldukça yaygın olduğunu gösterdiğini bildirmiştir. (PTI, 23 Kasım 2007).

18-Mart 2009'da Bali, Endonezya'da gerçekleştirilen Çocuk Seks Turizmi konulu 3 günlük Güney Asya Konferansı'na katılımda bulunan yaklaşık 205 kişi mevcut zorlukları ve Güney Doğu Asya Birliği (ASEAN) ülkelerindeki hükümetlere yaklaşma konusunda bir eylem planı belirlemiştir. Konferansta yaşanan vakaların sayısında artış olduğu kabul edilmiş ve suçluların adalete teslim edilmesi için bölgesel ve uluslararası işbirliğinin önemi vurgulanmıştır. "Bali Taahhütler ve Tavsiyeler" belgesinde ASEAN bölgesindeki çocuk seks turizmine neden olan en önemli faktörlerden biri yoksulluk olarak gösterilmiştir. Diğer faktörler arasında eğitime erişimin sınırlı olması, cinsiyet eşitsizliği ve kanunların yürütülmesindeki yetersizlikler sıralanmıştır. Katılımcılar aynı zamanda bazı paydaşların turizm sektörünü etkileme ihtimali nedeniyle kısıtlamaları kabul etmediklerini bildirmiştir. Bundan 20 yıl önce, körfez ülkelerinden çok sayıda insan evlenmek için Hindistan'a, özellikle Haydarabat'a gelmekteydi. Söz konusu damat adayları yaşça büyük erkeklerdi ve ailelerine belirli miktarlarda para ödeyerek genç kızlarla evleniyorlardı. Kendi ülkelerine dönmeden önce de satın aldıkları bu yeni gelinleri başkalarına satıyorlardı. Çok sayıda protesto gerçekleşmesine rağmen bu uygulamanın sonlandırıldığı kimse garanti edememektedir. Bangalore'de yaygın olarak okunan bir İngiliz Gazetesi olan Deccan Herald'da 18 Ocak 2012 tarihinde yayınlanan rapor turizm sektöründeki hizmet sağlayıcıları için Hindistan Hükümeti'nin önerdiği bir yasadan bahsetmiştir. Raporda söz konusu yasanın önerilmesinin hükümetin ilgili problemin var olduğunu kabul etmesi anlamına geldiği ifade edilmektedir. Devlet idareleri de dahil olmak üzere tüm paydaşlara danışıldıktan sonra, "Emniyetli ve Onurlu Turizm" için turizm sektöründeki hizmet sağlayıcılarını hedef alan yasa kesinleştirilmiştir. Söz konusu yasa harcama seviyesi yüksek yabancı turistlerin sayısının artması ve Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'nin (WTTC) Hindistan'ın önümüzdeki 10-15 yıl içerisinde turizmi sektörünün en hızlı büyüme gösterdiği ülkelerden biri haline geleceği yönündeki tahminleri doğrultusunda gerekli görülmüştür. Hükümet, çocukların turizm sektöründe

kullanılmasını önlemek amacıyla ülkelerden özel yasa tasarılarının hazırlanmasının talep edildiği, Rio, Brezilya'da gerçekleştirilen çocuk ve ergenlerin cinsel istismarına karşı 2008 Dünya Kongresi'ni takip etmiştir.

Kabul edilsin ya da edilmesin; bu "Karanlık Turizm" formunun, "turizm" adı altında gerçekleştirilse dahi, maliyeti ne olursa olsun durdurulması gerekmektedir. İnsanların küçük bir çocuğun, kız ya da erkek, başka bir kişi tarafından zorla seks amaçlı kullanıldıktan sonra yaşayacağı travmatik deneyim hakkında oturup düşünmeleri gerekmektedir. Sek turisti para karşılığında belirli bir süre boyunca söz konusu çocuğun vücudunu satın almasını hakkı olarak görmektedir. Ancak rızası olarak ya da olmayarak zorla cinsel ilişkiye sokulan çocuğun kafasında neler olup bittiğini herkesin düşünmesi gerekir. Şimdi değerlerimize neler olduğunu tekrar düşünmenin zamanı. Çevre kirliliği engellenebilir. Bir ağaç yeniden dikilebilir, ancak çocukta açılan yaraların sarılması mümkün değildir. Genç kızlar ve erkeklerin tüketim malları olarak satıldığı bir topluma ne olur? Davranış değişikliklerinin, derin olumsuz etkilerin, yaşanan travmanın ve kurbanların özgüvenlerindeki bozuklukların doğru şekilde ele alınması gerekmektedir. Böylelikle sorumlu turizme bir adım yaklaşılabilir.

Farklı isimler altında farklı acenteler tarafından gerçekleştirilen sorumlu turizm uygulamalarından bahsettiğimizde, bir kaç dolar daha kazanma arzusunun iklim değişikliğine kadar sonuçlar doğurabilecek geri alınamaz hasarlara yol açtığı gerçeğini unutuyoruz. Bunun en iyi örneği Hindistan'ın çoğu lokasyonunda yaşanan deniz erozyonudur. Odisha, Bengal Körfezi'ndeki mangrovarların sorumsuzca yok edilmesi Odisha, Hindistan'daki kıyı bölgelerinden biri olan büyük Satabhaya köyünün yok olmasıyla sonuçlanmıştır. Resmi olmayan kayıtlarda 50.000 olarak geçse de, resmi olarak 10.000'den fazla kişinin ölümüne neden olan 1999 Odisha Süper Kasırgası kıyı yakınındaki mangrov ormanının yok oluşunun bir sonucudur. İklim değişikliği ve küresel ısınmada sorumlu çeşitli faktörler bulunmaktadır. Halifax Seyahat Sigortası, Benfield Jeo Tehlikeler Profesörü ve Benfield – UCL Tehlike Araştırma Merkezi Yöneticisi Bill McGuire tarafından hazırlanan Holiday 2030 raporu 2030 yılına kadar küresel deniz seviyelerinin 72 mm daha yukarıda olabileceğini açıklamaktadır. Aynı raporda her bir mm deniz seviyesi yükselmesinin kıyı şeridinin 1.5 metre geri çekilmesini anlamına geldiği, bu durumda 2030 yılına kadar kıyı şeritlerinin 108 metre çekilmesinin beklendiği ifade edilmektedir. Bu durum tüm dünyada kumsallar ve oteller ve golf sahası gibi sahil tesislerinin yok olmasını ifade etmektedir.

İklim değişikliğinin Hindistan'ın kumsallarındaki en önemli etkisi deniz seviyesinin yükselmesi olacaktır. Hint Okyanusu siklonik kuşağı içinde yer alan Goa ve Kerala daha büyük oranda etkilenecektir. Bu durum Doğu Hindistan'daki kumsallar için de geçerlidir. Bengal Körfezi'ndeki plakaların yer değiştirmesi Hindistan ve Tayland'da beklenmeyen tsunami felaketlerine yol açmıştır. Maldivler de haritadan tamamen kaybolma tehlikesi bulunan, Hint Okyanusu'ndaki bir diğer ülkedir. 1200 adadan oluşan bu adalar ülkesi binlerce turist ağırlamaktadır. Ülkenin en yüksek bölgesi deniz seviyesinden yalnızca üç metre yüksekte olduğundan, konuyla gerektiği şekilde ilgilenilmediği takdirde ciddi sonuçlar doğurması kaçınılmazdır. Deniz seviyesinin yükselmesi Maldivler'in varlığını tehlikeye atmaktadır. Burada yaşayan her bir insanın, bitkinin ve hayvanın habitatu için risk teşkil etmektedir. İnsanlar komşu ülkelere taşınabilecek olsa da, biyo çeşitlilik ve tür kaybının engellenmesi oldukça zordur.

Bu bulgular küresel turizmi yavaşlatıp tur rotalarında değişikliklere neden olabilir, ancak hem turistler hem de hizmet sağlayıcılarının en kötü iklim değişikliği etkilerinden birini hafifletmek için alabileceği diğer önlemler bulunmaktadır. Yerel ve ulusal idarelerin, tuzsuzlaşma, denizin korunması, çölleşmeyi gösteren programlar ve şiddetli rüzgarlar ve yoğun yağışlarla baş edebilecek daha katı bina standartları gibi su yönetimine ilişkin daha büyük kaynaklara yatırım yapması gerekmektedir.

Turizmin hızla büyüyen bir olgu olduğu ve etkilerinin çok çeşitli olduğu inkar edilemez bir gerçektir. Bir yandan destinasyon ülkenin sosyo-ekonomik gelişiminde önemli ve pozitif bir rol oynarken, diğer yandan çevre, kültür ve insanların yaşam tarzında büyük negatif etkilere sebep olmaktadır. Bu nedenle daha sürdürülebilir bir turizm için çalışılmalıdır. Bunu sağlayabilmek için, turizm sektörünün yerel yer altı sularının tüketimini minimize etmek amacıyla yatırımcıların çevresel açıdan duyarlı teknolojiler ve diğer önlemleri almaları için sürdürülebilirlik çalışmalarında yer alması gerekmektedir. Aynı zamanda tüm yeni inşaatlarda ekolojik malzeme kullanılmalı ve yenilenebilir enerji kaynakları inşa edilmelidir. Yer altı ve kıyı sularının kirlenmesinin önüne geçilmelidir. Gerekliğinde turizm yatırımcılarının uygun atık su arıtma tesislerine yatırım yapmalarını gerektirecek kanunlar oluşturulmalıdır. Uygun bir atık boşaltım sistemi ve çöplerin organik ve organik olmayan atıklar olarak ayrıştırılmasını sağlayan bir sistem geliştirilmeli, organik atıklar tarımda kullanılabilir hale getirilmelidir. Sürdürülebilirlik yerel halkın katılımıyla sağlanabilir,

bu nedenle yatırımcıların her zaman yerel halkı konuya dahil etmesi ve geleneksel koruma yöntemlerine saygı duyması gerekmektedir. Artan kültürel erozyon ve insan hakları ihlallerini durdurmak için, turizm sektörünün yerel halkın kimliği ve yaşam tarzına uygun projeleri desteklemesi gerekmektedir. Ziyaretçilerin yerel ve etnik halkın yaşadığı bölgeleri ziyaret ederken takip etmesi gereken davranış kurallarının oluşturulması gerekmektedir. Turist eğitim programının oluşturulması ve geliştirilmesi davranış kurallarının yönetiminde geçerli bir yöntem olarak kullanılabilir. Tur organizatörlerinin çocuk işçi çalıştırılması ve cinsel istismarı desteklememesi gerekmektedir. Sektörün kendisi insan haklarının ihlali karşısında küresel bir kampanya yürütmelidir. Turist destinasyonlarında yaşayan insanların yerel katılımı güçlendirilmesi de yerel halk ve yatırımcılar arasında herhangi bir ihlalin gerçekleştirilmeyeceğine dair yazılı, yasal ve bağlayıcı anlaşmaların yapılmasıyla desteklenebilir. Aynı zamanda tüm paydaşların da işbirliği içerisinde olması gerekmektedir. Turizmde tüketici davranışı hem bir ürün hem de sektörel ve idari politikaların bir nedeni olduğundan dolayı, pazarın yönlendirdiği turizmle ilgili problemlerin çözümünde kapsamlı bir yaklaşım uygulanmalıdır. Turizmin sürdürülebilir bir sektör olması için, ülkeler, bölgeler ve bireylerin yeni teknolojiler, doğal kaynak yönetimi ve pazarlama kavramlarıyla birlikte çalışması gerekmektedir.

Gerekli önlemlerin alınmasıyla turizm ülke ekonomisine katkıda bulunan en büyük sektör olmaya devam edebilir. Sürdürülebilir bir çevrenin oluşturulması için yeterli önlemlerin alınmasıyla turizm de büyüyüp gelişebilir. Dünyadaki cennet hala kaybolmuş değil, bu cenneti gelecek nesillere aktarabilmek için elimizden gelen tüm çabayı sarf etmemiz gerekmektedir.

Referanslar

- Yıllık Raporlar, Kültür Bakanlığı, Hindistan Hükümeti
 - Bir Bakışta Turizm İstatistikleri 2010, Kültür Bakanlığı, Hindistan Hükümeti
 - Seyahat ve Turizm Rekabet Gücü Raporu - 2007
 - Chilika—Orissa'da Vahşi Yaşamın Korunması (2008), Bhubaneswar
 - WWF Hindistan (2008), Chilika Gölü
 - ETTC Raporu (2009)
 - Dünya Turizm Örgütü Raporu 2009
 - Ekoturizm - Üçüncü dünya ülkeleri için Ekolojik ve Ekonomik bir tuzak
- Anita Pleumarom – 5. Taraflar Konferansı (CO P5) hazırlıkları sırasında Haziran 1999 tarihinde sunulan metin
- Colchester, Marcus – Doğayı Kurtarmak: Yerel halk, korumalı alanlar ve biyo çeşitlilik Dünya Yağmur Ormanları Yönetimi ve Orman Halkları Programı - 2003
 - Johnson Alisan – Kutsal olan satılık mı? Turizm ve Yerli Halk, Earthscan, Londra, İngiltere, 2006.
 - Honey, Martha (2008) – Ekoturizm ve Sürdürülebilir Kalkınma: Cennet Kimin? 2. Basım, Washington DC. ISBN-1597261254.
 - Wight, P A (1993) – Ekoturizm: Etik ya da Ekolojik Satış, Seyahat Araştırması
 - Wood Alexander, Pamela Stedman, WWF (ABD) 2000, Biyo Çeşitlilik Kaybının Temel Nedenleri
 - D. Lina Coralie (2005) Yunus İnsan Etkileşimi, Chilika Proje Özeti
 - Kamauro, O (1996) Ekoturizm: İntihar ya da Kalkınma? BM Haber Servisi.
 - Vivanco, L (2000) Ekoturizm, Kayıp Cennet – Tay Vaka Çalışması, The Ecologist
 - Miller G., Adcroft A, Dhaliwal S, Walsh P (2007) Teori ve Pratik, Strateji ve Sürdürülebilirlik (2007)
- Sosyal Turizm ve Etik Temelleri
- Weaver, D. B (1998) Daha Az Gelişmiş Dünyada Ekoturizm
 - Scheyvens, R (1999) Ekoturizm ve Yerel Toplulukların Güçlendirilmesi
 - Janet Bagnall (2007) Montreal Gazette
 - Earthscan, P; Biyo Çeşitlilik Kaybının Temel Nedenleri, 213f, ISBN-1853836990
 - Srisanga, K (Ed) (1990) Modern Kölelik: Asya'da Turizm ve Çocuk Fuhuşu
 - Hindistan'da Seks Turizmi'nin Durumsal Analizi (Kerala & Goa) Aralık 2003 Denklem (AB ve kalkınma grubu tarafından finanse edilmiştir).

Prof.Dr. Hossein SABOURI
Tebriz Üniversitesi, İran

EKO TURİZM VE MANEVİ TURİZM

Her ruh potansiyel olarak kutsaldır,
Hedef, doğayı, dışımızdakileri ve içimizdekileri
Psikolojik ya da felsefi olarak kontrol ederek
İçimizdeki ilahi gücü ortaya çıkarmak ve özgür olmaktır.
Bu seyahatin doğasıdır. (biraz değişiklik yapıldı- Hintli yazar)
İsa "Gerçeği öğrenin ve gerçek sizi özgür kılacaktır" dediğinde, kendiniz hakkında bildiğiniz gerçekliğin derecesinden ve bu sayede özgür olacağınızdan ve sadece her düşüncenizin yaratıcı olduğunu anlayarak kendi hayatınızı mükemmel, yaratıcı, anlamlı bir şekilde yönlendirebileceğinizden bahsetmektedir.

"Sevmeyi bilmeyen Tanrıyı 'da tanımız; Tanrı Sevgidir". Sevgi ruhun yaratılışındaki özverisi ve muazzam bir güce sahip olan bir kozmik kuvvettir. Sevgi evrenin en yüksek titreşimidir; onun gücü karşısında hiçbir şey duramaz. Sevginin zıttı korkudur. Korkunun karanlığı sevginin ışığında ve titreşiminde varlığını sürdürmez. Tanrı'nın varlığını kabul etmek karşılıksız sevgiyi tecrübe etmektir. Başkalarında Tanrı'nın varlığını görmek onları sevmektir. Karşılıksız sevgi her şeyin cevabıdır.

Meneviyat turizmi endişelenmemiz gereken bir şey değildir. Söz konusu olan kendi kendimizi keşfetmektir. Bizim kendimizi tanımamızdır ve bunu nasıl yapacağımız bizim elimizdedir.

Manevi turizmi tanımlayan farklı yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlar seyahat için güçlü dini nedenler olmasından özellikle eko turizm ya da kültür turizminde sıra dışı deneyimlere odaklanarak seyahat edenleri doğaya yakınlaştıran seyahatlerden tatilcinin sağlığını ön plana çıkaran turlara kadar farklılık göstermektedir.

Tanım:

Turizm bireylerin geçmişlerini keşfetmelerini, yeni coğrafi alanlar ve sosyal farklılıkları keşfetmelerini sağlayan ve daha geniş görüşlü olmak ve farklı yaşam tarzlarına ve alt kültürlerle küresel anlamda daha fazla anlayış göstermek konusunda bir potansiyel ortaya koyan bir araçtır. Bu noktada turizm eğitim, medyada yer alma, okuma ve benzer küreselleştirme deneyimleri ile gelişir. Turizm turisti sadece kültürel olarak zenginleştirmez, aynı zamanda toplumları ve ziyaret edilen belirli kişileri sadece kısa vadeli nakit transferleri ile değil uzun vadeli kültürel sonuçlar ile etkiler.

Karmaşık ve olağanüstü dünyasında uyum ve barışın özlemini çekmeyen ve istemeyen bir insan bulmamız zordur. Ancak bu evrensel gerçeğe rağmen, dünyadaki senaryo şaşırtıcı bir biçimde zıtlık teşkil eder. Vahşet, terör, zorluklar, ihtilaflar, tecavüzler, cinayetler, dini bağnazlıklar, fundamentalizm, karşılıklı güvensizlik, kıskançlık, bencillik, açgözlülük ve kızgınlık ve daha da fazlası huzursuzluk meydana gelmiştir. Modern insanın bu dünyadaki yaşamını daha kolay ve rahat kılmak için araçlar ve yollar icat etmek ve keşfetmek konusunda akli imkânlarını sonuna kadar kullandığı ancak sonunda da bunahım, huzursuzluk ve depresyonla baş başa kaldığı inkâr edilemeyecek bir gerçektir. Dünyada bugün materyalistik açıdan yaşanan düzensiz gelişme ve ilerlemenin daha fazla ihtilafa yol açmış ve sonuç olarak da dünya dini hoşgörüyü sahip olmayan canlı bombalar ile sarsılmış ve anarşi ve uyumsuzluk her yeri istila etmiştir.

Bugün insanoğlunu sarsan çeşitli hastalıklarda yaşanan artışla beraber daha fazla maddiyat elde etmek için verilen bitmek bilmeyen, çlgün mücadele stres ve gerginliğe yol açmakta ve tüm dünyada günlük hayatta ihtilaflar yaşanmasına ve sonuç olarak da hayal kırıklığı, memnuniyetsizlik ve mutsuzluğa yol açmaktadır. Tüm bunların hepsi açıkça göstermektedir ki genel sağlık görünen fiziksel yanından daha fazlasını içinde barındırmaktadır. Sadece fiziksel sağlık açısından bile, doğru analiz edilmesi durumunda herhangi bir hastalığın nedeninin sandığımız kadar basit olduğunu düşünmek imkânsızdır. Dolayısıyla, genel anlamda sağlıklı olmak için, zihnin ve vücudun yanı sıra insan ruhunun da ciddi bir tedaviye ihtiyacı vardır.

Turizm bugünün temel ihtiyacı ve yarının kültürüdür. Turizm, özellikle kitle turizmi genellikle modern toplumun bir olgusu olarak anılmaktadır. Modern toplum hızlı, etkili ve ekonomik kitle turizmi araçlarının gelişmesi, kullanılabilir gelir düzeyinin gittikçe artması ve sosyalleşme için zaman tanınması sayesinde insanların turizm faaliyetlerinde bulunması için araç ve imkân yaratmıştır. İster sadece modern hayatın baskısından ve stresinden kaçmak ister başka yerlerde otantik, memnuniyet verici ve anlamlı deneyimler yaşamak olsun, insanlar modern toplumda ayakta kalmanın tek yolunun kendilerini geçici de olsa ondan uzaklaştırmak olduğuna gittikçe daha fazla inanmaktadır. Bu nedenle, kısaca söylemek gerekirse turizme neden olan da devam ettiren de modern toplumdur.

Turizm manevi güç verir, zihni tazeler, duygularımızı kontrol etmeyi öğretir ve kişinin doğru zamanda doğru şeyi yapmasını sağlayarak eylemlerimizde ve işimizde konsantrasyon ve verime neden olur. İçimizdeki tüm zayıflıkları ortadan kaldırır ve içimizi cesaretle doldurur. Seyahat ve turizm sayesinde hayatın doğru bir şekilde anlaşılması zihni arındırır ve stresten tamamen kurtulmanın yolunu açar. Zihinsel stresten kurtulmak için seyahatin bir araç olarak kullanılması olağan mirasın bir parçası haline gelmektedir. Turizm çoğunlukla dinlenme ve eğlence amaçlı ya da bu eğlence amaçlı seyahati destekleyecek hizmetlerin verilmesi için yapılan seyahattir. Turizmden bir disiplin olarak bahsettiğimizde genellikle turizm sektöründe ya da işinde kullanılan yöntemler ve sistemlerden bahsederiz. Bu olgu diğer yandan önemli tüm gerçek, etkinlik ve koşulu da ifade edebilir. Dolayısıyla bir olgu olarak turizm sektöründe meydana gelen tüm önemli gelişmeleri ifade edebilir. Bu olgu dünya genelindeki turizm sektörüyle ya da turistlerin geldiği yerler ve gittikleri yerler olarak tanımlanan belirli bölgelerle de ilgili olabilir. Ayrıca önemli bir turizm olgusu olarak değerlendirilen bir şey zamanla değişebilir. Turizm olgusu turistlerin sayısı, tercih edilen yerler, seyahatin süresi, seyahatin amacı, tatil yaparken tercih edilen faaliyetler ve seyahat gruplarının boyutu gibi bir ya da daha fazla farklı özelliklerle ilgili olabilir.

Maneviyat zihinsel yeteneği çevreler ve manevi yönelim turizmde inanca dayalıdır. Kültürün bir parçası ve daha da önemlisi edimsel bir şekil alan bir kültürel teknik olarak anlaşılan maneviyat bir yandan topluma yerleşmiştir diğer yandan da ilgili ideolojik ve kültürel durum bireysel bir eğilimi olan manevi durumdan etkilenir. Ayrıca bir kimsenin yaşamın anlamını ararken hayata karşı tutunduğu tutum olarak da tanımlanabilir, burada aşkın bir seviyeye olan bağlantı rol oynar: "bir kimsenin varlığı, daha büyük ya da yüce gerçeklik ya da Tanrı, doğa ve diğer yaşayan canlılar arasındaki bağlantıyı nasıl algıladığı ilgili kişisel inancı ya da buna neden aramasıdır.

Turizmin bununla ne alakası vardır? Manevi, dini ve/veya eklesiyastik odağı olan seyahatler turizmde popüler seyahatler arasındadır.

Din, seyahate çıkmak konusunda her zaman bir neden olmuştur ve genellikle ekonomik olmayan seyahatlerin en eskisi olarak görülmektedir. Kendini aşmak, anlam aramak ve maneviyat seyahatle bağlantısı yapılabilecek terimlerden sadece bazılarıdır. Buna göre, manevi turizmden bahsederken dinlenme beklentileri, kutsal inançlar ve kendini aşmak için materyalistik değerlerin ötesine geçen seyahatler olarak bahsedilebilir.

Tamamen ya da kısmen seyahat arzularını yerine getirmek için dini ya da manevi ortamlar arayışında olan ve bazı dini veya manevi deneyimler yaşamak isteyen turistlere manevi turistler denir. Buna hac gibi zorunlu bir takım turistik faaliyetlerden dinlenme türünde turistik faaliyetlere geçiş yapan manevi turistler de dahildir. Dolayısıyla 'manevi amaçlı turist' kavramı hem turistler ve hacıları ayırmakta hem de dinin turizmdeki yerinin daha fazla anlaşılmasında araç ortaya koymak için kullanılmaktadır.

Bu nedenle maneviyat turizmi ve manevi amaçlı turistler hem seyahatlerinin altında yatan neden hem de seyahat esnasında yaptıkları faaliyetlere göre tanımlanmaktadır. Bu tür bir sınıflandırma seyahat edenlerin deneyimlerinin kullanıldığı teorik bir matris ve anlam ve kimlik boyutlarını anlatmak için kullanılan kavramsal teorileri oluşturmaktadır. Modernlik, post modernlik, laiklik ve arayış maneviyat turizmi içinde kavramsal yorum için bir çerçeve oluşturmaktadır. Temel nedenler manevi ilişkiler aramak ve kişisel manevi gelişim; duygusal iyileşme ve kişisel bilincin kutsal doğa, Tanrı, ruhlar ve bitkiler ve doğal enerjilerle yakın temas içinde geliştirilmesi olarak sınıflandırılabilir. Nedenler ve algılanan faydaların her ikisi de kişisel bilincin, içgörünün artırılması ve kişisel gelişimi arttırarak ve ruhunu yükselterek kendiyile ilgili daha derin seviyelere inmek, hayata kişisel olarak yön vermek gibi algılanan temel faydalar ile birlikte kişi ötesi kaygılara işaret eder.

Turizmde bir dizi egzersizden oluşan ve zihin-vücut terapisi olarak görev yapan kendine özgü bir durum ya da kısım vardır. Bizi düşüncelerimizin ve duygularımızın yarattığı illüzyonların ötesine taşımak üzere tasarlanmıştır ve böylece her şeyi en gerçek şekilde tecrübe etme imkânı buluruz. Düzenli turizmin faydaları arasında stresin, tansiyonun, anksiyetenin ve hayal kırıklığının azaltılmasının yanı sıra hafızanın güçlenmesi, konsantrasyonun, iç huzurun ve fiziksel sağlığın artması vardır. Ayrıca turizmin obsesif-kompulsif bozuklukları, depresyon, şizofren ve anksiyete gibi psikolojik durumların tedavisinde son derece etkili olduğu kanıtlanmıştır.

Seyahate ve turizmi daha fazla değer vermek ve anlam kazandırmak için sürekli olarak çaba göstermekteyiz. Bu nedenle size onun kendinde var olan maneviyatlar seyahati birleştirme imkânı vermek için tatil paketleri geliştirilmiştir.

Turizm genellikle sahilde bulunan ya da yabancı merkezi yerlere yapılan grup seyahatleri olarak algılanmaktadır. Macera turizmi, eko turizm, tarihi yerlerin ziyaret edilmesi ve benzeri birçok türü vardır.

Bunların ortak olarak sahip oldukları şeylerden bir tanesi turistin evinden uzaklaşması ve daha da önemlisi sosyokültürel geçmişinden kopmasıdır. Bunun sonucu olarak en az düzeyde kültürel bagajı olduğu düşünülür. Hedonistik anlamda bu, turizmin temelde zaman varsa en temel ihtiyaçlara (yeme, içme, cinsellik, uyku) hitap eden, bazen de müzik, drama ve tarih kültürünü arttıran ancak yine de büyük ölçüde kısa bir süre için "zevk arayışında olma" modunda yapılan bir dinlenme ve vakit geçirme faaliyeti olduğu varsayımından kaynaklanmaktadır. Bazıları için bu bir varsayım ya da tanımdır; bazıları içinse normal olarak sadece iştir.

Prof.Dr. Tunzala YUSİFOVA

*Azerbaycan Öğretmen Enstitüsü, Rektör Yardımcısı,
Azerbaycan*

BÖLGESEL VE ULUSAL FAKTÖR OLARAK SPOR

Bu saygın konferans katılma fırsatını bana bahsettiği için Prof. Dr. Hikmet Koçak'a teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Bu konferansta yer alan yüksek vasıflı ve saygın alimlerin arasında yer almak benim için bir onurdur.

Spor turizmi önemli kazançlar elde etme, yeni iş fırsatı yaratma ve tüm destinasyonları iyileştirme ya da itibarlarını düzeltme gibi çok sayıda başarıyı elde etmek üzere kullanılacak bir araç görevi görmektedir.

Azerbaycan'da her zaman yüksek bir spor potansiyeli bulunmuştur. Bugün sporcularımızın başarılarıyla gurur duyuyoruz. Azerbaycan'da sosyo-politik istikrar bulunmasaydı, bu başarıyı elde etmek imkansız olurdu. Ulusal liderimiz Haydar Aliyev onurlu hayatının sonuna dek sporcularımıza özen göstermiş ve her zaman şunu söylemiştir: "Sporun sosyal açıdan korunması konusunda kişisel sorumluluk üstleniyorum, bu korumayı her zaman hissedeceksiniz".

Uluslararası Olimpiyat Komitesi Başkanı Sayın Jack Roqq bir konferansta samimi bir şekilde şöyle konuşmuştur: "Azerbaycan sporu ve Olimpik hareket ortamındaki her şey öylesine organize bir halde ki diğer ülkeler için çok iyi bir örnek teşkil ediyor". Bundan daha iyi bir takdir ifadesi olamazdı.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı ve Ulusal Olimpik Komitesi Başkanı İlham Aliyev konuşmalarından birinde şunları ifade etmiştir: Azerbaycan sporuyla gurur duyuyorum. Azerbaycan sporunun dünya spor kültüründe hak ettiği yere eriştiğine inanıyorum. Bence ülkemiz yalnızca bölge ülkeleri arasında değil aynı zamanda Avrupa ülkeleri arasında da ön sıralarda yer alıyor. İyileşme içerisinde olan Azerbaycan sporu gelecekte de gelişmeye devam edecektir".

Şu anda Azerbaycan'ın farklı bölgelerindeki modern talepleri karşılamak üzere inşa edilmiş 32 Olimpik Spor kompleksi bulunmaktadır, 8 kompleks de inşaat halindedir.

Bugünlerde Azerbaycan halkı da bu modern spor komplekslerinde farklı sporlara katılımda bulunarak sağlığını de iyileştirmektedir. Bu komplekslerde aynı zamanda Avrupa ve uluslararası spor müsabakaları da düzenlenmekte ve bunun karşılığında ülkemiz halkına spor alışkanlığı aşılanmaktadır.

Başkent Bakü 2020'de düzenlenecek Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmak için aday olmuştur. Eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası olan beden eğitimi sisteminin temel bileşenleri arasında profesyonel gelişim önemli bir yer tutmaktadır.

Dünyanın tüm gelişmiş ülkelerinde olduğu gibi, Azerbaycan'daki beden eğitimi sistemi de iki bölümden oluşmaktadır. Mevcut sistemin fonksiyonunu sağlayan - ideolojik, siyasal, ekonomik, sosyal, finansal-teknik, bilimsel-yöntemsel, programlı-normatif bölüm ve beden eğitimin doğrudan uygulandığı bölüm. Bu iki bölüm profesyonel gelişmeyle bağlantılıdır.

Bu birliktelik seviyesi profesyonel gelişim seviyesine dayanmaktadır. Bu da beden eğitimi sistemindeki tüm uzmanların bu kapsamdaki yenilikçi yöntemlerden haberdar olmalarını gerektirmektedir. Tabii ki tüm spor ekipmanı türlerinde yüksek seviyede çalışma elde edebilmek için profesyonel uzmanlara büyük bir ihtiyaç duyuyoruz. Bu Cumhuriyetimizin eğitim sisteminin temel görevlerinden biridir.

2007 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti ve İngiltere arasında imzalanan anlaşmaya göre Azerbaycan Öğretmen Enstitüsü'nde "Uluslararası Spor Alarmı" projesi gerçekleştirilmiştir. Azerbaycan Öğretmen Enstitüsü Rektörü ve Parlamento Üyesi, Profesör Agiya Nakhcivanli Londra'ya gittiği sırada, liderliğini yaptığı delegasyonla birlikte İngilizler uzmanlarının TOP oyunlu öğretim yöntemini tanımış, daha sonra bu yöntem Azerbaycan'da da uygulamaya geçirilmiştir.

İngiltere'den Azerbaycan'a gelen uzmanlar Bakü ve diğer bölgelerde TOP oyun yöntemlerini öğretmişlerdir. Yapılan müsabakalardan sonra eğitim katılımcılarına sertifikalarını sunmuşlardır. Sertifikalarını alan tüm uzmanlar bu yöntemi iş yerlerinde ve öğretmenler için organize edilen eğitimlerde uygulamışlardır. Gelecek nesil öğretmenler için Enstitümüzde verilen dersler özgünlük açısından diğer eğitim kuruluşlarından farklılık göstermektedir.

TOP oyunlu eğitim yöntemi aynı zamanda Ulusal Beden Eğitimi müfredatında da geçmektedir ve uzmanlar yeni bir beden eğitimi yöntemi hazırlayarak uygulamaya geçirmişlerdir.

Bu yöntem dört temel içeriğe (standartlar) dayanmaktadır.

1. Teorik bilgi ve bilgi kazanımı
2. Fiziksel beceri ve alışkanlıklar
3. Fiziksel yetkinlikler
4. Kişilik üzerinde ahlaki ve zihinsel özelliklerin geliştirilmesi.

Öğrencilerin esneklik, el çabukluğu, hız, hız-güç, dayanıklılık, kuvvet ve vücudun bükülmesi gibi fiziksel becerileri beden eğitimi derslerinde iyileştirilmektedir.

Bu yenilikçi yöntem aynı zamanda Azerbaycan Öğretmen Enstitüsü'nün 11 dalında uygulanmaktadır ve bu konuda öğretiler için düzenli seminerler gerçekleştirilmektedir.

Farklı eğitim kuruluşlarından profesyonel yetilerini geliştirmek üzere enstitümüze gelen tüm öğretmenlere bu yeni beden eğitimi öğretim yöntemi hakkında bilgilendirme yapılmakta ve teorik ve pratik bilgiler verilmektedir.

Uluslararası Paralimpik Komitesi Başkanı Sayın Philip Graven 11 Mayıs 2010 tarihinde Bakü'de düzenlenen "Uluslararası Spor alarmı" projesi kapanış konferansında bu işten övgüyle bahsetmiştir.

Sevgili meslektaşlarım, Konuşmamın sonunda sporun ulusal ve bölgesel bir faktör olarak devletimiz ve Cumhurbaşkanımız Sayın İlham Aliyev tarafından kuvvetlice desteklendiğinin altını çizmek isterim.

Sözlerimi bu harika konferansa ev sahipliği yapan Prof. Dr. Hikmet Koçak ve azimli ekibine teşekkürlerimi ileterek sonlandırıyorum, sıcaklık ve konukseverlikleri hepimiz için önemli değerler olarak kalacaktır.

Bayanlar, baylar, hepimize çok teşekkürler.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Prof. Mammad Rzayev

Nahçıvan Devlet Üniversitesi Rektör Yardımcısı, Azerbaycan

Ali Jabbarov, Ekonomi Doktoru

Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Azerbaycan

NAHÇIVAN ÖZERK CUMHURİYETİNDEKİ BENZERSİZ DOĞA VE BİYOÇEŞİTLİLİK: AZERBAJCAN'DA SEYİR TURİZMİ

ÖZET

Bu makale, herkes için aynı olduğu söylenen bir konuyu ele almaktadır. İnsanlığı, doğayı korumak için harekete geçmeye çağırıyoruz.

ANAHTAR KELİMELEER: doğal kaynaklar; ekoturizm; benzersiz doğa; biyoçeşitlilik; seyir turizmi; fotoğraf gezisi

GİRİŞ

Doğal kaynakların turistik amaçlar için kullanılması, bunların ekonomik ciroya katılmasının en etkin yollarından biri. Doğal kaynaklar, dünya turizm sektörünün modern gelişiminde önemli bir rol oynuyor. Ancak bu arada, insanların ekonomik faaliyetleri nedeniyle doğal kaynakların tükenmesi ve konumları nedeniyle bazı yerlerin doğal formlarının değişmesi kaçınılmazdır. Bu açıdan bakıldığında, yerel bölgedeki ve dünya genelindeki benzersiz flora ve fauna örneklerinin korunması önemli olup doğal ve tarihi-kültürel mirasların korunması daha da önemlidir.

Azerbaycan sınırları içerisindeki Nahçıvan Özerk Cumhuriyetindeki benzersiz doğal mirasların ve biyoçeşitliliğin araştırılması, bilimsel gözlemlerle değerlerinin araştırılması ve turizmin yeniden canlandırılması, bu makalenin ana amaçlarından biridir. Söz konusu kaynakları korumak amacıyla olan bilimsel görüşler çerçevesinde doğal kaynakların kullanılmasından elde edilen gelirin harcanmasına ilişkin çalışma perspektifleri de fiili sorunlardan biridir. Bu nedenle, bölgenin benzersiz peyzajının yerinde izlenmesi, burada olan doğal olayların izlenmesi ve bu alanda uzmanlaşmış olan uzmanlarımız ve yabancı uzmanlar tarafından en zengin biyoçeşitliliğin incelenmesi, belirli araştırma çalışmalarının yürütülmesi ve bunların fotoğraflarının, videolarının, resimlerinin hazırlanması olumlu çalışmalar olarak görülebilir.

Ülkemizdeki ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinin sürekli gelişen ekonomisi ve petrol dışındaki sektörlerde yaşanan büyümeye gösterilen önem, doğal kaynakların daha etkin bir şekilde kullanılması ve yeni kaynakların ekonomik kazançlara dahil edilmesi sorununu getiriyor. Bu durumda, doğal kaynaklara daha akılcı bir yolla yaklaşılması, ekonomik gelişimde önemli bir rol oynaması ve bu kaynakların korunurken bir taraftan da sürdürülebilirlik prensiplerinin korunması gibi fiili sorunlar daha belirginleşiyor. Ekonomik literatür ve doğal dünya uygulamaları, kaynakların tüketilmesi ve bunların yok olmasına karşı alınan önlemlere ilişkin birçok bilgi barındırıyor. Doğal kaynakların insan hayatındaki rolü, ekonomik amaçlarla bunların kullanılmasında ortaya çıkan sorunlar ve aynı zamanda bu kaynakların yok olmasıyla gelişen problemler, bu yollarla ortaya konulmuştur. Bu alandaki ana araştırma konuları, ekonomik amaçlarla doğal kaynakların kullanımının azaltılmasına ya da bunların diğer olası ancak tükenmekte olmayan doğal kaynaklarla değiştirilmesine ilişkin alternatiflerden oluşuyor.

Doğal kaynakların ekonomik dolaşıma dahil edilmesine ilişkin sorunlar ya ülkelerin ulusal ekonomik önceliklerinde ya da uluslararası örgütlerin belgelerinde yer alır. 2009 – 2013 yıllarında Azerbaycan Cumhuriyetindeki bölgelerin sosyal-ekonomik gelişimi için ülkemizin de dahil olduğu Devlet Programı, Azerbaycan Cumhuriyetin turizmin geliştirilmesine ve bölgesel gelişmeyle, petrol dışı sektörde büyümeye öncelik verilmesini konu alır.

Uluslararası işbirliğini genişleterek, rekabet prensiplerine dayanabilecek ve sosyal, ekolojik şartları karşılayabilecek daha modern turizm kompleksleri kurarak, bu alanda yeni iş yerleri açarak turizmin, kârlı bir ekonomik alana dönüştürülmesi hayati bir görev olarak ön plana çıkmıştır.

Bu Devlet belgelerinde, turizmin teşviki açıkça maddeler halinde ifade edilmiş olup Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti sınırları içerisindeki Ulusal Parklarda ise aşağıdaki önlemlerin alınması düşünülmüştür:

Madde 4.1.8. Dinlenme, rahatlama açısından önemi olan ormanlık alanların belirlenmesi ve desteklenmesi

Madde 4.3.7.41. Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinde dağ turizmi çerçevesi oluşturulması ve sağlık tesisleri-sanatoryum ve turizm kompleksi kurulması.

İki kutupluluğun korunması konusunda 7 Temmuz 2010 tarihinde biyoçeşitliliğin korunmasına ilişkin uluslararası işbirliğinin temeli ve ekolojik sorumluluk taşıyan bu faaliyet kolunun teşvik edilmesine yönelik gereklilik ön plana çıkarılmıştır.

BM Dünya Turizm Örgütü bünyesinde faaliyet gösteren birçok uluslararası örgüt tarafından uluslararası seviyede, en üst düzeyde yürütülen konferanslarda ve Dünya Turizm Örgütü tarafından organize edilen konferansta, doğal kaynaklardan yararlanılması ve özellikle de insanlık için biyoçeşitliliğin kullanılması konu edilmiştir.

12 Haziran 1992 tarihinde Azerbaycan tarafından onaylanan (29 Aralık 1993 tarihli) Uluslararası Biyoçeşitlilik Konvansiyonundaki maddelerde ve bu belgeyle özetlenen diğer BM bildirilerde insan hayatında biyoçeşitliliğin rolü, bu süreçteki insan faktörü nedeniyle beklenen doğal kayıp ve hızlı büyümenin getirdiği hasarlar ele alınmıştır.

Hiç şüphe yok ki, her biri sırasıyla turizmi konu alan, Manila Konferansı Bildirisi maddelerinde (1980), Lahey Konferans Bildirisi (1980) prensibinde, Turizm Ahlak Kanunları (1999) Madde 3, fıkra 4'te, Turizm Bakanlıkları Evrensel Konferans Bildirisi (1994) fıkra 4'te konunun önemini görmek mümkün olacaktır.

Öte yandan turizm konulu Osaka Milenyum Bildirisi'nin fıkra B'de, turizm rezervleriyle temas halindeyken geniş bir çerçevede uygulanan korumaya ilişkin genel sorunlar ele alınmıştır.

Kusursuzluğun yok edilmemesi, turizm sektörünün ekolojik çerçevesi dışında hareket edilmemesi şartıyla organize edilen turizm faaliyetlerinde ekosistem uygulamaları, Turizm Etik Kuralları tarafından desteklenen yaklaşımlardır.

Bu fikirleri desteklemek amacıyla biyoçeşitliliğin korunması hakkında UN-WTO Genel Sekreteri Taleb Rifai'nin öne sürdüğü fikir örnek olarak alınabilir: biyoçeşitliliğin korunması konusunu denetim altına almak için hiçbir zaman geç değil – uluslararası arenada toplumları, hükümetleri, firmaları ve gezginleri ilgilendiren bir konu:

Turizmden – dinlenme tesislerinden yararlanılması ve biyoçeşitliliğin daha insancıl bir şekilde kullanılması için dünyanın farklı ülkelerinde bilimsel-gözlem turizmini yayacak maddeler içeren birçok Devlet Programı uygulamaya alınmıştır.

Ekoturizmin teşvik edilmesi için 2011-2015 yılları için "Uqra" (Kaluga) Rusya Ulusal Parkı Devlet Programı, madde ikide yer alan, yeni bir ziyaretçi kitlesinin dikkatini çekmek amacıyla yazılmış "Canlı hayatın gözlenmesi" (fotoğraf avı) başlıklı özel kısım örnek olarak verilebilir.

2007'de Belarus'ta kabul edilen 2008-2010 yıllarında turizmin teşviki amaçlı Ulusal Program ve ekoturizmin bir parçası olarak ekonomik gelişmenin takip edilmesi konulu 2008-2010 Devlet Programları, özel bir görev olarak ön plana çıkmıştır.

Biyoçeşitliliğin, turizm amacıyla kullanılmasından elde edilen gelirleri rapor eden birçok güvenilir materyal ve bilgi bilimsel literatürde yer alır. Bu nedenle Rusya'da ren geyiklerin fotoğraflarının çekilmesi amacıyla yapılan turlar hepimizin dikkatini, diğer vahşi hayvanların avlanması için düzenlenen turlarla bu fotoğraf turlarının karşılaştırılmasını yapmaya yöneliyor.¹

Ancak diğer bilimsel kaynaklar oldukça ilginç bir olayı rapor etmektedir; birçok ülkeden gelen sayısız macera sever turist, özel izinlerle karşı karşıyadır.² Hiç şüphe yok ki, sadece ekoturistler için değil aynı zamanda bilimsel araştırmalar yapanlar ve güç sahibi olanlar için, ekonomik ve ulusal çıkarları kaynaklandırmak için paralı hizmetler ve teklifler hazırlanmıştır.

Aynı kaynaktan alınan bilgilere göre, Orta Amerika ve Güney Afrika bölgelerinde bilimsel gözlem turizmi oldukça popülerdir ve bu popülerliğe güvenen birçok yabancı amatör turist ve gönüllü, bu bölgelerde sistematik olarak turizm döngüsüne katılır.

Konferansta, Altaylardaki yaşamı gözleme amacıyla, dinleme amacıyla bölgeyi ziyaret eden turistlerle ilgili alınan harika önlemlerin önemi gözler önüne serildi.³ Toplum hayatındaki biyoçeşitlilik yaklaşımının felsefesi ise "Toplum ve ekosistem" başlıklı R. Uitteker'in eserinde tanımlanmıştır. Yazar, toplumun ve canlıların evrim sürecini, biyoçeşitlilik sürecinin evrimine paralel olarak ele alıyor ve bu durumu, kendi kendine güç kazana fenomeni olarak değerlendiriyor.⁴ Saint Petersburg Uluslararası Turizm Akademisinin Başkan Yardımcısı M. B. Birjakov'un eserlerinde ele alınan fikirler ise oldukça ilginçtir. M. B. Birjakov, bilimsel-gözlem turizmi konusuna, Ulusal Park bölgelerinde mümkün olan ekonomik faaliyetlerin temel biçimi olduğu görüşüyle yaklaşıyor.⁵

Üzerinde durulması gereken diğer bir nokta ise Ruana Ulusal Parkına (Kaliforniya) her yıl gelen turistlerin hayvanları seyretmek için yaklaşık 1 milyon dolar harcaması, Kenya Ulusal Parklarındaki her bir kaplanın parka 27 bin dolar kazandırması ve bir fil sürününün elde ettiği kârın 600 bin dolardan fazla olmasıdır. Bu nedenle araştırmacılar, canlı hayvanların seyredilmesinin onların avlanmasından daha çok kâr getirdiğini ifade etmiştir. Genel bir hesaplama göre, avlanarak hayvanların öldürülmesinden elde edilen kâr, ancak fotoğraf çekiminden (yakalanmasından) elde edilen kârın % 10'unu oluşturabilir.

2001 yılında Azerbaycan'da 15'ten fazla ulusal parkta gözlem yapmış olan bağımsız gezginlerin görüşleri değerlendirilirken Amerikalı gezgin Napier Shelton'un görüşlerin ön plana çıkıyor. Bu gezgin, "Azerbaycan'da Nerelerde Kuşları Seyredebilirsiniz" başlıklı bir kitap yayınlamış olup bu kitapta, Azerbaycan'ın mükemmel doğal güzellikleri, vahşi ormanları ve seyredilebilecek kuş türleri hakkında bilgiler vermiştir.

Görüldüğü üzere doğal kaynakların, doğal formlarının ve narin öğelerinin korunarak yukarıda belirtilen hususların değişmemesini sağlama fikrini savunan birçok fikir ve gerçek vardır. Dünyamızda, biyoçeşitliliği bilimsel araştırmaların konusu yapmak ve bu sayede bunlardan kâr elde etmek üzere yürütülen başarılı projeler vardır. Ülkemizde son dönemlerde, bölgesel ekonominin ve petrol harici sektörün gelişmesi için turizmin teşvik edilmesi amacıyla birçok başarılı adım atılmış olup bu amaçla oldukça başarılı devlet işletme programları benimsenmiş, bu alanı konu alan ümit verici bilimsel araştırma programları yapılmıştır.

Bu makalende ele alınan ana sorun, toplumun ekonomik gelişimine ve nüfus artışına paralel olarak doğal kaynakların ve benzersiz biyoçeşitliliğin tüketilmesidir. Tüm dünyayı etkisi altına alan bu sorunlar, aynı zamanda Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinde de gündemi oluşturur. Hızla gelişen madencilik ve tarım sektörü, özellikle de tarımsal arazilerin genişlemesi, tükenmeye yüz tutmuş doğal flora ve fauna örneklerini tehlikeye düşürüyor. Aynı zamanda, şehir hayatının yükselen yaşam standartları, gelir seviyesi nedeniyle insanlar dinlenmek ve eğlenmek amacıyla yazın ve bahar aylarında doğaya koşuyor. Bu eğilim bile tek başına, bitkilerin aşılama, hayvanların yavrulama dönemlerinde doğal ekosistemin

¹ A.A.Samoylence. Geograpy of tourism. Phenix- 2006. Rostov on the Don. sayfa 368; sayfa 248-249

² Aleksandrova A.U. International tourism. M..., Aspect Press, 2010, sayfa 470,31

³ Altay Dağlarında Yüksek Öğreniminin 60. Yıldönümü Anısına yapılan 4. Uluslar arası Bilim-Uygulama Konferansından alıntı materyaller, 1 - 4 Ekim 2009

⁴ R.Uitteker "Society and ecosystem" M. Progress 1980 sayfa 328.118

⁵ Birjakov M.B. Introduction to tourism. SPb. "Publishing house Gerda" 2003. Satır 448, sayfa 187.

bozulmasıyla çevrenin kirlenmesine neden olur. Bu bahsi geçen faktörlerin yanı sıra gelir elde etmek için tedavi edici özellikleri olan bitkilerin yerel halk tarafından tüketilmesi de doğal kaynakların tüketilmesine neden olur.

Doğa ile ilgili turizm dalları ve alt dalları organize edilmesinin doğal kaynaklara zarar verilmesine ve bunların tüketilmesine neden olabileceği belirtilmelidir. Bunlar kamuya açık dinlenme, rahatlama alanları ve eko-turizm amaçlı yürüme parkurlarıdır. Ancak fotoğrafçılık gezileri olan bilinen bilimsel turizm söz konusu olduğunda durum farklıdır çünkü bu durumda sadece doğal kaynakları ve olayları gözlemliyoruz; toplumun, bilimsel çevrelerin, koleksiyonerlerin dikkatini çeşitli bilimsel yayınlarla, internet sayfalarıyla ve belgesel filmlerle bu bölgeye çekiyoruz.

Bilim turizmi, modern dünyada eko-turizmin genele yayılmış bir alt türüdür. Ulusal parklardaki doğal kaynakları ve rezervleri korumak ve bilim adamlarının, amatör araştırmacıların bunlara kolayca erişmesini sağlamak tüm dünyada giderek kabul gören bir yaklaşımdır. Bu amaçla birçok konferans ve seminer organize ediliyor. Korunan alanların özelliklerini, yeni doğa olaylarını ve benzersiz biyo-kaynakları, bunların modern bilimle olan ilgilerini ve bu kaynakların kullanımına ilişkin pratik yöntemleri konu alan birçok bilimsel araştırma vardır.

Kullanarak doğal kaynakların tüketilmesi fikrine karşılık olarak bu kaynaklara dokunmadan bunlardan faydalanılması ve bu kaynaklardan gelir elde edilmesinin yollarına bakılması, bu kaynakların sahipleri tarafından yapılan en mantıklı tekliflerden biridir. Bu gelir, söz konusu kaynakların korunması için mali bir temel oluşturabileceği gibi bu kaynaklara karşı daha dikkatli yaklaşılması için temel ve belki de en önemli itici güç olabilir. Diğer bir değişle doğal kaynak ne kadar eşsizse doğal kaynağın sahiplerinin daha çok insanın ilgisini çekmek için o kadar çok itinaya ihtiyacı vardır. Bu tezdən yola çıkarsak, bilimsel turizm organizatörlerinin ana amacının benzersiz doğal kaynaklar hakkında bilgi edinmek olduğunu ve bu bilgilerin toplanmasının, saklanması ve özel arşivlerde, kaynaklarda (Discovery Channel, National Geographic, Wild Animal Planet, BBC, Youtube vs. gibi) gösterilmesinin bilimsel turizm katılımcıları için ana motivasyon kaynağı olduğunu ifade edebiliriz.

Karmaşık doğal yapısı, tarımsal-iklimsel özellikleri, flora ve fauna özellikleri nedeniyle Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti özellikle benzerlerinden ayrılır. Bölgede, manzara, yerel kuşlar, sürüngenler, memeliler ve bitki türü örnekleri gibi bir dizi doğal ve benzersiz öge bulunur. Bu nedenle de bölgedeki nadir flora ve faunayı korumak, çevresel kontroller getirmek, insanları çevre konusunda eğitmek ve turizm için elverişli şartlar yaratmak öncelikle ve gerçekten önem arz eden konulardır.

Eski Sovyet zamanında, sınır bölgesi nedeniyle Nahçıvan Özerk Cumhuriyetine turist ziyaretleri yapılması engelleniyordu. Bu nedenle de benzersiz doğal kaynaklar, turizm açısından bakılarak ele alınmadı. Bu durum, oldukça gelişmiş turistik imkanların olduğu durumlarda şimdi kaynakların yarattığı çekimde kendini gösteriyor. Diğer taraftan Nahçıvan'daki doğal iklim şartları (bol Güneş ışığı, ciddi karasal iklim, başarılı peyzaj), dünyanın birçok yerine kıyasla bu kaynakları oldukça farklı bir noktaya oturtuyor. Bunun yanı sıra turistik ziyaretlere, konaklamaya ve bilimsel faaliyetlere uygun Nahçıvan'daki altyapı şartlarından da bahsetmeliyiz. 2011 yılına ait son istatistiklere göre, Cumhuriyet 300 000'den fazla turist tarafından ziyaret edilmiştir. Tüm dünya bilim turizminin daha az meraklısı olduğunu düşünürsek, Cumhuriyet'te bu dalın gelişim perspektifine oldukça iyimser şekilde yaklaşabiliriz.

Yukarıda belirtilen tüm hususları özetlersek, Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinin doğal zenginliği temelinde bilimsel turizmi geliştirme konulu sorunların araştırılması gerekliliği ortaya koymalıyız. Yukarıda bahsedilen tüm konular, bu makalenin odak noktası olan konunun gerçekliğini ortaya koyuyor.

SONUÇ

Dünyadaki benzersiz doğa ve biyoçeşitlilik düzenleri, sadece korunan alanlar için evrensel zenginlik olmakla kalmaz insani amaçlara da hizmet eder. Bu prensiplerin yanı sıra gelecek kuşaklara ait olan bölgenin doğal zenginliğinin korunması baz alındığında, insanın değeri için bu uygulamaların yapılması, bilimsel turizmin geliştirilmesi açısından oldukça ilgi çekicidir.

KONUyla İLGİLİ FOTOĞRAFLAR

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, uçaktan çekilen manzara görüntüsü

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, İlandağ" dağından bir manzara

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, "Batabat" gölü

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, "Alinja'dan" bir manzara

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, "Nahajir" dağından bir manzara

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, "Göygöl" manzarası

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, Kuku dağından görüntüler

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, Türkiye'deki Ağrı Dağından bir görüntü

Aras nehri üzerindeki Nahçıvan şehri. Fotoğraf çeken turistlerden bir kesit.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, kutsal "Ashabı-Kehf"

Prof.Dr. S. KARIMOVA, U. GUMEROV, I. ASYLBAEV
Başkir Devlet Ziraat Üniversitesi, Başkurdistan Cumhuriyeti

BAŞKURDİSTAN CUMHURİYETİNDEKİ AKUAKÜLTÜR GELİŞİMİYLE İLGİLİ BAŞLICA EĞİLİMLER VE BEKLENTİLER

Ülkemiz muazzam bir tür çeşitliliği ve geniş rezervleriyle bilinen oldukça geniş su kaynaklarına sahiptir. Uzunlukları 27,5 bin kilometreyi bulan 1042 akarsuyumuz, toplam 20,8 hektar alana sahip 380 gölümüz, 24,8 hektarlık bir alan kaplayan 9 rezervimiz, 6,8 bin hektarlık bir alan kaplayan toplam 126 göletimiz bulunmaktadır.

Ülkemiz sınırları içerisinde su ürünleri üretimi için elverişli alan miktarı kişi başına 0,015 hektardır. Günümüzde göletlerin 1,5 bin hektarlık alanı balık yetiştiriciliği için kullanılmaktadır.

Ülkemizde faaliyet gösteren kafes ve havuz balıkçılığı çiftlikleri bulunmaktadır, bunlar genellikle sıcak su balıklarının yetiştirilmesi için enerji tesislerinin soğutma havuzlarını kullanmaktadır ve 2011 yılı itibarıyla kapladıkları toplam alan 15 bin kilometre karedir.

Ülkemizin tatlı sularındaki yapay üreme ögeleri 8-10 balık türünü ve 1 kabuklu canlı türünü temsil etmektedir. 20 tür, cins ve melez ile 10 evcilleştirilmiş sazan, somon, mersin balığı, alabalık ve çiklet balığı türü yetiştirilmektedir. İki balık çiftliğinde damızlık balık türleri yetiştirilmektedir (yaklaşık 7 bin tane). Yetiştirilen su ürünlerinin başında havuz balıkları gelmektedir, yıllık üretim miktarı çiftlik balıklarının %70'ini bulmaktadır.

Başkurdistan Cumhuriyeti'ndeki modern su ürünleri faaliyetleri genellikle şu alanlarda yürütülmektedir: gölet piskikültürü (2011 yılında elde edilen üretim miktarı yaklaşık 600kg/ha dır), endüstriyel piskikültür (2011 yılında yaklaşık 1000 ton satılabilir balık üretilmiştir), hobi balıkçılığı ve büyük çaplı balık üretimi.

Su ürünleri üretimimiz ülkemizdeki 4 balık çiftliğiyle temsil edilmektedir. Bunların en büyüğü <<Karmanov>> balık çiftliğidir. Yılda 600 – 800 ton satılabilir su ürünü ve 100 – 150 ton üreme materyali üretmektedir. Safkan balık çiftliği <<Balyk>> yılda 100 – 120 ton satılabilir balık ve 20 – 30 ton üreme materyali üretmektedir. Bir kamu kuruluşu olan "Bashkirrybhoz" ise yıllık 50 – 70 ton satılabilir su ürünü ve 20 tona kadar üreme materyali üretmektedir. Bir deneme çiftliği olan "Birsk"de yıllık 20 – 25 ton satılabilir su ürünü ve 15 tona kadar üreme materyali üretilmektedir. "Bashkirrybhoz" dışındaki balık çiftliklerinin maksimum satılabilir su ürünü üretimi kapasitelerine ulaştığını göz önünde bulundurmanız gerekir.

Ülkenin tamamında iç sularda yaşayan ticari amaçlı balık üretiminin 2015 yılına kadar 2.000'e (2020 – 4200 ton) ve zirai çiftlikleri de 500 tona, aynı zamanda balık üretimini de 200 metre tona çıkarılması hedeflenmektedir. Ayrıca, 3920 yavru balık türü ve 85.000 balık larvası yetiştirilmesi planlanmaktadır.

<<Karmanov>> enerji santralinin soğutma havuzlarından elde edilen sıcak sularda balık yetiştirilmesi endüstriyel su ürünü yetiştiriciliğine bir örnektir. LLC <<Karmanov>> balık çiftliğinde satılabilir sazan, mersin balığı, yayın balığı, alabalık ve siyah havyar üretilmektedir. Son yıllarda mersin balığı üretimi 80 tona, alabalık üretimi ise 60 tona ulaşmıştır. Havuz akuakültürü esasen havuz piskikültüründen oluşmaktadır. Havuz balığı kültürü yetiştirme stratejisi balıkların yapay üretimi, yoğun üretim materyali yetiştirme teknolojilerin kullanımı ve yüksek kaliteli balık yemi kullanılarak satılabilir balık yetiştirilmesine odaklanmaktadır.

Doğal av rezervlerinin kullanımına dayalı düşük maliyetli ve tasarruflu balık üretimi teknolojileri balık üretimini artırma konusunda daha ümit vericidir. Doğal biyolojik potansiyelin mantıklı kullanımı ve çoklu kültürlerin yaygınlaşması halkın bütçesine daha uygun tatlı su balığı ve balık ürünlerinin üretimini önemli ölçüde arttıracaktır. Kapsamlı Akuakültür gelişimi konsepti su kaynaklarının artırılmasına, balık ve gıda ürünlerinin yeteri kadar kullanılmayan beslenme kaynaklarının dönüştürülmesine dayanmaktadır. Kapsamlı balık üretimi konseptiyle sazan, ot sazanı ve alabalık ile bazı mersin balığı ve somon türleri hedef alınmaktadır.

Dikkatle seçilecek çoklu balık kültürleri maksimum balık üretimi elde etmek için çok amaçlı su rezervlerinin doğal potansiyeli içerisindeki tüm biyolojik nişlerden (zararsız ve yırtıcı balık türleri, phyto-zoo-benthophages) daha iyi bir şekilde faydalanılmasına olanak sağlayacaktır. Günümüzde, geleneksel çoklu kültür öğelerinin (sazan ve ot sazanı) yanı sıra yüksek değerli mersin balığı ve somon türleri ile geleneksel olmayan bazı balık türleri de (kilizbalığı, yayın balığı, ide, tatlı sus alabalığı, alabalık, tatlı su levreği, kızılkanat, mercanbalığı, karabalık vb.) su ürünleri kompozisyonunda yer almaktadır. Bazı çoklu kültür öğeleri balık yetiştirme bölgeleri, doğal beslenme alanı gelişimi, su kaynağı kategorisi ve rezerv oluşturma amacına (satılabilir balık üretimi, hobi balıkçılığı, spor balıkçılığı gibi) bağlıdır.

Ülkemizdeki gelişmiş balık çiftliklerinde üreme amaçlı olarak tatlı su ıstakozları da bulunmaktadır. Su kuşlarının ve kürklü hayvanların üretiminin koruma altına alınması, spor balıkçılığının ve hobi faaliyetlerinin düzenlenmesi balık üretiminden elde edilen ekonomik performansı arttırmaktadır. Devletimiz su ürünleri için büyük bir fon ayırmıştır, bu fon sayesinde Akuakültür gelişimi konusunda önemli fırsatlar sunulmaktadır.

Geçtiğimiz yıllar bize küçük su kaynaklarının çok karlı olduğunu göstermiştir. Buralarda hobi faaliyetleri ve spor balıkçılığı etkinlikleri düzenlenebilir. Ülkemizin neredeyse her bölgesinde bu tür çiftlikler bulunmaktadır ve bu çiftlikler ülke ekonomisine önemli bir finansal katkı sağlamaktadır.

Akuakültür gelişimi doğal sulardaki balık üremesine bağlıdır. Ülke genelinde sekiz tane balıkçılık alanı bulunmaktadır, geçtiğimiz yıllarda bu alanlardan yıllık 200 ton balık elde edilmiştir.

Devletin sağladığı Akuakültür desteği balık üretimi endüstrisinin gelişmesini sağlamakta ve halkın tükettiği su ürünlerinin yerel kaynaklardan sağlanması konusundaki rolünü arttırmaktadır.
e-mail: uralgumerov@yandex.ru

Prof.Dr. Irakli BARAMIDZE

Shota Rustaveli Devlet Üniversitesi

Rektör Vekili, Gürcistan

GÜRCİSTAN TURİZMİNİN ÖZERK ACARİSTAN CUMHURİYETİ VE SHOTA RUSTAVELİ DEVLET ÜNİVERSİTESİ MODELİNE DAYALI KALKINMASI

Son yıllarda turizmin tanıtılması Gürcistan'ın en önemli yönelimlerinden bir tanesi haline gelmiştir. Ülkedeki turizmin gelişmesi için toplumun, devletin ve yabancı ve yerli yatırımcıların eşgüdümlü olarak hareket etmesinin gerekli olduğu iyi bilinen bir gerçektir. Gürcistan halkı diğer ülkelerle karşılaştırıldığında hangi alanda daha fazla rekabet gücüne sahip olacaklarının gittikçe daha fazla farkına varmaya başlamıştır ve bu alanlardaki hizmetleri geliştirmeye çalışmaktadır. İlgili düzenlemeler ve altyapının geliştirilmesiyle ülkenin Hükümeti aktif olarak uluslararası standartlar getirmekte ve turizmin itici gücü olan yabancı yatırımları çekmektedir.

Ülkenin turizm sektörünün doğru bir şekilde yönetildiği koşullarda turizm bütçenin tamamlanmasında önemli bir kaynak olabilir. Dünya Turizm Örgütü verilerine göre, 2008 yılında toplam dünya gelirinin bir milyar dolar kadarı turizmden elde edilen gelirlerdir ve uluslararası turistlerin ortalama sayısı 900 milyondan fazladır.

Turizm Gürcistan'daki en hızlı büyüyen sektörlerden bir tanesidir. Sahilde bulunan tatil yerlerinden dağlardaki tatil yerlerine kadar turizm sektöründe birçok fırsat bulunmaktadır, örneğin kayak, balneary kaynak suları, eğlence, kültür ve diğer turizm çeşitleri. Gürcistan'ın neredeyse tüm bölgeleri turistik faaliyetler açısından zengindir.

Neredeyse tüm global otel markalarının işletildiği (Intourist, Sheraton, Radisson) ve bazılarının da açılmak üzere olduğu (Kempinski, Hilton..) Acaristan Bölgesi Gürcistan'daki turizmin gelişimine bir örnektir ve altyapı günden güne gelişmekte ve özellikle sahil kesiminde benzeri görülmemiş bir yapım süreci gözlenmektedir. Kanıt teşkil etmesi açısından bölgenin idare merkezi ve ülkenin en önemli şehirlerinden biri olan, yeni tatil yerleri arasında en iyisi olduğu konusunda genel olarak kabul görmüş Batum örneğini gösterebiliriz.

2009 yılında Özerk Acaristan Cumhuriyeti'ni 165 bin, 2010 yılında 312 bin yabancı turist ziyaret etmiş ve 2011 yılında bu sayı 480 bine yükselmiştir. Geçtiğimiz yılın tamamında toplam 1.320.000 turist (yerli turistler de dahil) tarafından ziyaret edilmiştir. Geçen yıl Acaristan bölgesinin düşük sezonda dahi turistsiz kalmadığını belirtmekte fayda vardır, öyle ki bu durum dağlarda kayak amaçlı tesisler kurulması, kültürel ve eko turizm sektörlerinin gelişmesiyle açıklanmaktadır. Bu yıldan itibaren kruvaziyer turizm projesi başlatılmıştır ve bu çerçevede Batum Limanı'na bir kruvaziyer limanı yapılması planlanmaktadır. Ayrıca, özellikle kruvaziyer gemi yolcuları için tasarlanacak olan kapsamlı özel turistik geziler düzenlenecektir. Bölgedeki turizmin gelişmesi ve dolayısıyla ekonomik büyüme dünya starlarının

burada sıklıkla düzenlenen konserleriyle arttırılmaktadır. Son yıllarda, Batum Andrea Bocelli, Placido Domingo, Jose Carreras, Enrique Iglesias, Julio Iglesias, Chris Bitti ve diğerleri gibi programlarını icra eden ünlü şarkıcılara ev sahipliği yapmıştır. Bu tür uygulamalar sonucunda 2009 yılında turizm sektöründe istihdam edilen insanların 46 bin olan sayısının 2011 yılı itibariyle ikiye katlanması beklenmektedir.

Turizm turist güzergâhları oluşturarak ve şu mesleklerdeki insanlar için iş imkânı yaratarak otellerin ve restoran zincirlerinin, gıda sektörünün gelişmesine ve işgücü piyasasının farklılaşmasına katkıda bulunmaktadır: rehberler, tercümanlar, aşçılar, şoförler, otel müdürleri ve diğer personel ve hizmet temsilcileri. Dünya nüfusunun ortalama 235 milyonunun turizm sektöründe istihdam edilmesi ve bunun d toplam istihdam oranının % 8'ine karşılık gelmesi dikkate değerdir.

Turizmin gelişmesine odaklanmak sadece altyapının (yollar, sağlık tesisleri, spor, fitness merkezleri) oluşturulmasına ya da tarihi, dini ve arkeolojik alanların, yerel folklorun, geleneklerin, sanatın ve yemek pişirme sanatının, kültürün korunması gerekliliğine hizmet etmez, ayrıca ülkedeki turist sayısının artmasıyla farklı ülkeler ve kültürlerin temsilcileri arasında dostane ilişkiler kurulması sonucu Ulusların yaklaşmasına ve aralarındaki işbirliğinin gelişmesine de katkıda bulunur. Bunun örneği Gürcistan ve Türkiye arasındaki yakın işbirliğidir. Güneybatıda yer alan komşumuz gelen turistler ve ülkemizdeki yatırımcılar konusunda son derece önemli bir yere sahiptir, öyle ki bu insanlarımız ve devletlerimiz arasında var olan dostane ilişkileri kuvvetlendirmektedir.

Batum Shota Rustaveli Devlet Üniversitesi Gürcistan ve özellikle Acaristan Bölgesindeki turizmin gelişmesinde aktif bir rol oynamaktadır. Mevcut durum ve geleceğe yönelik talepler dikkate alınarak üniversiteye 2010 yılında yeni bir fakülte olarak Turizm Fakültesi eklenmiştir. Fakültenin temel hedefi turistik hizmetlerde uluslararası standartların kurulmasını hızlandırmak ve dolayısıyla da teorik bilgiye, Pratik becerilere ve yeterliliğe sahip yüksek nitelikte uzmanlara sahip bir turizm ve konaklama sektörü ortaya koymaktır, böylece yerel turist piyasasının yanı sıra uluslararası alanda da rekabet gücüne sahip olmaları sağlanacaktır.

Turizm Fakültesi sadece meslek yüksekokulu programları değil (Otelcilik ve İşletme, Restoran İşletmeciliği, Tur Acenteleri) ayrıca Lisans programlarıyla da (Turizm ve İkrım Hizmetleri Yönetimi, Ekolojik Turizm, Kültürel Turizm, Acaristan Turizmi) eğitim vermektedir. Faaliyet de olan "UNItour" isimli bir turizm şirketi de bulunmaktadır. Fakülte aktif olarak Avrupalı ve Amerikalı uzmanlar ve uygulayıcılarla işbirliği yapmakta ve bu alandaki uluslararası deneyimleri paylaşmaktadır. Bütün bunlar bu uzmanlık alanlarında eğitim almış mezunların istihdam oranlarının yüksek olmasına ve fakülteye kayıt yaptırmak için bir rekabetin söz konusu olmasına neden olmuştur.

Shote Rustaveli Devlet Üniversitesi turizm sektörü için nitelikli personel hazırlamakla kalmayıp birçok uluslararası konferansın, sempozyumun ve serginin düzenlenmesi ve organize edilmesi ile yerli ve yabancı turistlerin bölgeye çekilmesine de katkıda bulunmaktadır. Geçtiğimiz yıl, 40'tan fazla uluslararası organizasyonun binlerce katılımcısı özel turistik turlar da dahil olmak üzere doğal olarak sunulan komple özel tatil paketlerinin keyfini sürme fırsatı bulmuşlardır.

Shota Rustaveli Devlet Üniversitesinin diğer yükseköğrenim kurumları ile olan bağlantıları (RSU 50 Avrasya Yüksek Öğrenim Kurumu ile bir mutabakat anlaşması imzalamıştır) ilgilenen yabancıların bölgeye çekilmesini hızlandırarak ve bölgenin turizm potansiyeline katkıda bulunarak turist akışının sürekli olarak artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla Shota Rustaveli Devlet Üniversitesi bölgedeki turizm altyapısının geliştirilmesi ve bölgeye turist çekilmesinde lider rollerden birini üstlenmektedir.

Doçent Doktor Nasirulla B. Nasirli
Azerbaycan Turizm Enstitüsü, Dekan
Azerbaycan

ZİRAİ TURİZMDEKİ YENİ EĞİLİMLER VE AZERBAYCAN'DAKİ ZİRAİ TURİZMİN KALKINMA PERSPEKTİFLERİ

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Devlet Programında yer alan ve bölgelerin sosyal ve ekonomik kalkınmasını ilgilendiren önlemlerin ve bölgelerin kalkınması ile ilgili olarak düzenlenen diğer kararların ve hükümlerin başarılı bir şekilde uygulanması yeni aşamada nitel yönden bir başlangıç yapılmasına neden olmuştur. Özellikle ulusal ekonominin petrol endüstrisine olan bağımlılığının ortadan kaldırılması, hizmet alanlarının genişletilmesi, yeni iş alanlarının ve yatırımların oluşturulması, bölgelerin belediye, hizmet ve sosyal altyapılarının Bu önlemler petrol üretimi yapılmayan sektörlerin sürdürülebilir kalkınmasını olumlu yönde etkilemiştir.

Bugün bölgelerin verimli bir şekilde kullanılması, girişimcilerin desteklenmesiyle sanayi ve tarım kalkınmasının hızlandırılması, halkın yaşama standartlarının ve genel ekonominin iyileştirilmesi ile halkın fakirlikle ilgili sorunlarının çözülmesi devletin temel görevidir.

Tarım sektörünün kalkınmasında ciddi değişiklikler yapılması büyük ölçüde ilgili sektörün geniş ölçekte hizmet alanlarına entegre edilmesinden geçer. Birbirine bağımlı olan ekonomik alanların bir araya getirilmesi ile ilgili güçlükler rağmen bölgelerin üretiminin, değiş tokuşun, tüketimin koordine edilmesi ile bunun gerçekleştirilmesi mümkündür. Tarım turizmindeki kalkınmanın endüstri alanları ve hizmetlerindeki birliği yansıttığı bölgelerin coğrafi, iklimsel özellikleri göz önüne alındığında, verimli sonuçların elde edilmesi için gerekli koşulların oluşturulması mümkündür; aynı zamanda bölgelerde sosyal ve ekonomik kalkınmanın sağlanması, halkın ticaretle olan meşgulliyetinin artırılması, gelirden yükselme, profesyonel personelin eğitim sürecinde teori ve denetim arasındaki bütünlüğün geliştirilmesi, entegrasyon sürecinin hızlandırılması, söz konusu ülke ile ilgili bilgi toplanması da dahil olmak üzere bağlantılar oluşturulması ve direkt iletişimin sağlanması ve bunlar sayesinde ulusal ekonominin petrol endüstrisine olan bağımlılığının ortadan kaldırılması başta olmak üzere geleneklerin ve kültürün yaygınlaştırılması da mümkündür. Tüm hususiyetleri göz önüne alırsak, yerel ve bölgesel çeşitlilik kabul edilmelidir ve tarım turizminin tek sadece tek yönlü olarak kalkınması fayda sağlamayacaktır.

Farklı turistik bölgelerde farklı değişkenlere sahip farklı modellerde hedef uygulanması faydalı olacaktır:

- 1) Özel turistik tarım endüstrilerinden elde edilen gelire dayalı olarak fonksiyonel ağı oluşturulması ve bu ağı merkezi olarak ülke düzeyinde ya da yerel yönetim kurumlarınca yönetilmesi;
- 2) Tarihi yerleşim yerlerindeki sosyal ve kültürel koşulların ıslahı ve ulusal gelenekleri korumuş olan köylerde yeni sosyal ve kültürel koşulların oluşturulması;

3) Belirli bir kapasiteye sahip ve tam bir dinlenme ortamı sağlayarak turistleri ağırlayan özelleşmiş tarımsal ve turistik olanaklar oluşturulması. Bu süreç özel spor, kültür, yemek sanatı, avlanma merkezilerinin oluşturulmasına, tarım ürünlerinin üretilmesine ve bunların işlenmesine imkân vermektedir.

4) Üretimin piyasaya sürülmesinden hariç, konaklama yerleri ve belirli binalarla bağlantısı olan devlete ait ve özel parkların oluşturulması, işleme, sergileme, reklam, kültür, yaygınlaştırma ve bilimsel olarak yaygınlaştırma amacı güden alanların oluşturulması.

Başlangıç aşamasındaki piyasa oluşturma sorunu aşağıdaki yollarla çözümlenebilir:

- Kurumsal destek alanında: tarım turizmi yapan kurumlarda birliğin kurulması öyle ki birliğin kurulması tarım turizmi alanında iş yapmak isteyenlere danışmanlık hizmeti vermek amacıyla olacaktır, tescil, tarım turizminde kredi verilmesi ile ilgili kurallar, başlangıçta gerekli olan bilgi desteğinin sağlanması, kartografi üzerine tavsiyeler ve tarım turizmi alanında, turistik ürünlerin bilgi yönünden şekillendirilmesi, sertifikalandırma sürecinde reklam ve pazarlama faaliyetlerinin daha ileri düzeyde organize edilmesi:

- Bilgi desteğinin sağlanması: yerel tarımsal ve turistik üretim birliği düzeyinde interaktif aktarımın oluşturulması;
- Bölgesel hususiyetler göz önüne alınarak, normatif ve yasal belgelerin gerekli sözleşmeler ve eklerle desteklenmesi;
- Tarım turizmi alanında verilen kredilerde indirim sisteminin oluşturulması, programın yeniden oluşturulması için mali destek verilmesi, yollar, elektrik iletimi ve telefon hatlarına yapılan harcamaların hesaba katılması stratejik açıdan önemli bir meseledir.

Yukarıda bahsi geçen sorunların çözümlenmesi için, ilk olarak asgari düzeyde ve yeni bölgesel düzeyde siyasi destek verilmesi ve şüphesiz bütün bu sorunların bilimsel açıdan hızlı bir şekilde sadeleştirilmesi ve merkezi devlet makamlarının desteği son derece önemlidir. Bu bağlamda, tarım turizmi ile ilgili stratejik, sosyoekonomik ve sosyal-politik faaliyetler Azerbaycan bölgelerinin kalkınmasında son derece önemli olabilir. Ayrıca tarım turizminin hizmet sektörüne dönüştürülmesinde aşağıdaki adımların atılmasının gerektiği açıktır:

- Nitel, modern, kapsamlı ve özelleşmiş turistik ürünün ortaya koyulması;
- Müşterilerin bilgi edinebileceği kanalların oluşturulması (bilgi arama ağı, internet portalı, kartografik destek ve turistik bölgenin haritasının çıkarılması);
- Tarım turizminin kalkınması ve desteklenmesine ilişkin bir devlet programının olması;
- Tarım turizmi alanında verilen kredilerde indirim yapılması ve desteklerin ilk aşamada dağıtılması;
- Makro yapının geliştirilmesi;
- Yol yapımına ilişkin bir devlet programının olması;
- Tarım turizmi alanında faaliyet gösteren kamu ve sosyal cemiyetlerin ve birliklerin kurulması;
- Tarım turizmi ürününün piyasaya sürülmesi ve aktif reklam ve teşvik kampanyasının başlatılması.

Daha önce belirtildiği gibi, bu süreç iki değişkene bağlı olarak gerçekleştirilebilir: merkezi devlet kurumlarının desteğiyle ve bölgesel kurumların desteğiyle. Yerel yönetim kurumlarının ve birliklerin bu süreç içinde birleştirilmesi faaliyeti göz ardı edilemez ve bu kurumlar direkt olarak turistik ürün üreticilerinin temsil ettiklerinden onların payına düşen gözlemsel fonksiyonların yerine getirilmesidir.

Ulusal düzeyde devlet desteği en azından turizmin bu alanındaki kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve anlaşılmasının sağlanması ile ilgili bir devlet programının olması anlamına gelmektedir ve aşağıdakileri içermektedir:

- Yasal mesnette tarım turizmi faaliyetlerinin yasal ve normatif olarak desteklenmesi;
- Tarım turizmi alanlarında mali destek verilmesi ve kredi sisteminde indirim uygulanması;
- Bilgi teknolojilerinin yaygınlaştırılmasında yardım sağlanması (güçlü bir iletim tabanına sahip açık ulusal portalın kurulması ve desteklenmesi);
- Ulusal tarım turizmi ürününün ayrıntılı olarak reklamının yapılması ve bilgi desteği verilmesi
- Diğer destekler

Yukarıdakilerin kurumlar arası koordinasyonu ile ilgili Azerbaycan'daki gerçek durum kurumlardan bir tanesinin iletişim kurmasını gerektirmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Ekoloji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, Mimari ve Kartografi Komisyonu, Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, parlamento da dahil olmak üzere yasama organı ve diğer organlar)

Hükümet tarım turizminin kalkınması ile ilgili siyasi kararlar almalıdır. Devlet programında yer alan devleti, sosyal ve özel kurumlar dikkate alındığında, bunlar için faaliyet fonksiyonlarına uygun olarak elektronik veri tabanı (interaktif portal) oluşturulmalıdır. Bu hizmet sektörü olarak tarım turizminin kalkınması açısından etkili bir yol olacaktır.

Yukarıda bahsi geçen faaliyetlerin gerçekleştirilmesi bölgelerin sosyal ve ekonomik kalkınması, tarımsal kalkınma ile ilgili programlar çerçevesinde mümkün olabilir. Azerbaycan Cumhuriyetinin farklı bölgelerinde var olan doğal, ulusal ve iklimsel ve diğer faktörler göz önünde tutularak farklı amaçlarda tesislerin kurulması ve elektronik tabanlı (interaktif portal) hizmet paketlerinin geliştirilmesiyle sürekli olarak konaklama hizmeti veren yerlerin oluşturulması konaklama açısından faydalı olacaktır.

Tarım turizminin en önemli meselelerden biri haline getirilmesinde yerel kuruluşların rolünün de dikkate alınması son derece önemlidir. Tarım turizmi sektörünün faaliyet mekanizmasının yerel organizasyon sayesinde piyasaya sunulmasının kabul edilemez olduğu gerçektir. Bu mesele tamamen piyasanın yapısına bağlıdır. Ancak, bunlar belirli ve önemli meselelerin gerçekleştirilmesi için büyük fırsatlar barındırmaktadırlar. Dolayısıyla, yerel turizm potansiyelinin aktif turizm kaynaklarına dönüştürülmesi yerel makamların konusudur.

Bu nedenle, yerel kurumlar bu yerdeki tarım turizminin tek ve ilk mimarları olarak görülmelidir. Tarım turizminin gerektiğinde yolların planlanması, gezintilerin yapılması, turistlerin dinlenmesi için köylerdeki doğal, tarihi ve kültürel kaynakları dönüştürme ve aynı zamanda yerel düzeyde konaklama ve mutfak sanatı faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi potansiyeli vardır. Özellikle, yerel düzeyde tur paketleri oluşturulurken, uygulama, hizmet organizasyonu, donanım tedariki, yiyecek ve kalacak yer sağlanması, vb. ve turizmin aynı yönde geliştirilmesi yerel yönetim kurumlarına ait görevlerin ayrılmaz bir parçasıdır. Tarım turizmi ürününün başarılı bir şekilde ortaya koyulması için yerel kuruluşların aşağıdaki görevleri üstlenmesi gerekmektedir:

- O yerin önemli özelliklerinin tanımlanması
- Turizm ürünleri ile ilgili bilgi desteği (harita ve yol işaretleri, krokiler, diğer yönlendirme işaretleri);
- Ulaşım alt yapısının geliştirilmesi;
- Yerel halkla birlikte yapılacak işler, vb.

Konaklama hizmeti sosyal ve kültürel ortam oluşturularak öncelikle tarihi yerlerde verilmelidir. Üzerinde düşünülen yerlerde bulunan tarihi değerlerin restore edilmesi ve tamir edilmesi fayda sağlayacaktır. Öncelikle yüzyıllardır süregelen tarihe sahip köyler ve yerleşim alanları olmak üzere belirli özelliklere sahip yerlerde tarım turizminin geliştirilmesi bölgesel ve yerel devlet kurumları tarafından oluşturulan yasal ve normatif düzenlemeler ve yerli ve yabancı yatırımcıların çekilmesi sayesinde gerçekleştirilir. Söz konusu yerlerle ilgili bir model olmaması durumunda, model araştırma merkezlerinin kurulmasıyla yeni özel tesis projeleri geliştirilebilir. Model oluşturulması tarım turizminde özel orta ve büyük ölçekli modellerin oluşturulmasına bağlıdır. Bu model balıkçılık, avlanma, sıra dışı turizm merkezleri de dahil olmak üzere özellikle spor, kültür, yeme-içme merkezlerinin tam ve çeşitli tatil faaliyetlerine imkân veren tatil merkezlerinin kurulması ile hayata geçirilebilir. Tarım turizmindeki kalkınmanın yukarıdaki modele dayalı olması durumunda bunun en azından bölgesel ya da ulusal düzeyde gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır. Ancak yerel kurumlar da bu modelin oluşturulmasında katkı sağlamalıdır. Tarım turizminin oluşturulması ve geliştirilmesinde kullanılan modellerde devlete ait ve özel tarım parklarının kurulması da söz konusudur. Temel odak noktası tarım ürünlerinin üretilmesi ve işlenmesidir. Eğlence, yeme-içme, araç park ve dinlenme alanlarının ekili alanlardan uzakta tutulması son derece önemlidir (bu tür faaliyetlerin otoyollara yakın yerlerde bulunması daha faydalıdır). Konaklama yerleri ayrı kır evleri ya da iki kattan daha fazla olmayan oteller şeklinde inşa edilebilir. Turistlerin isteklerine önem verilerek tatilcilerin ürünleri satın alarak ve satarak mutfak sanatı ile meşgul olmalarının sağlanması da mümkündür. Kalan gıda ürünleri yerleşim yerlerinde bulunan dükkânlardan alınabilir. Aile olarak tatil yapan tatilciler için bu yeterli düzeyde olacaktır. Bu tür turizme karşı eğilimi olanlara toprak kiralınması da mümkündür. Tatilciler bu toprak parçasında aileleri ile birlikte belirli bitki türlerinin nasıl yetiştirildiğini öğrenme imkânı bulacaklardır.

Genel olarak, modellerde öngörülen tesislerin (parkların) oluşturulmasında çok fonksiyonlu turistik, sergi, kültürün yaygınlaştırılması, bilimsel araştırma, üretim, işleme yönelik özellikler yansıtılmalıdır.

Yukarıda bahsedilen modellerden her biri küresel ölçekte gerçekleştirilir. Ancak biz Azerbaycan'ın bölgesel çeşitliliğine bakıldığında ortaya koyulan tüm modellerin uygulanmasının mümkün olduğunu düşünüyoruz. Dikkate alınan tüm modeller farklı düzeylerde (üç düzeyde) devlet desteğine gerek duymaktadır. Bu durumun tarım turizminin kalkınması ile ilişkili olarak oluşturulan modelde altı çizilmelidir.

Politik destekten farklı olarak, yasal ve normatif, mali, bilgisel ve kurumsal desteğin verilmesi daha önemlidir. Öyle ki tarım turizmi ürünlerinin üretilmesi ülkenin yardımı ve katkısını gerektiren bir ekip işidir. Önerilen modelin gerçekleştirilmesi devlet-iş dünyası-yerel makamlar ve her düzeydeki ilgili sivil toplum örgütleri arasında geniş ölçekli bir işbirliği olması ile kolaylaştırılabilir.

Sürecin koordinasyonunda kilit rol tarım turizmi alanlarında kurulan birliğe aittir.

Beklenen sonuçlar:

- Azerbaycan'da tarım turizminin kalkınması bölgelerin ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmasına bağlıdır.
- Söz konusu alanın kalkınması yerel kaynaklara canlılık kazandırılmasını, yerel doğanın geliştirilmesini ve korunmasını, yerel ve kültürel mirasın geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını sağlayacaktır ve olumlu sosyal özelliklerin vurgulanmasına hizmet edecektir.
- Turizm bütçe artışı sağlayarak, endüstrinin zayıf kısımlarını güçlendirerek ve turizmde mikro ve makro alt yapı oluşturulmasıyla bölgelerin ekonomik kalkınmasında lokomotif rolü üstlenmektedir.
- Çalışma alanlarının artırılması ve bölgelerde bu tür yerlerin oluşturulması, yüksek düzeyde uzmanların eğitilmesinin sağlanması.
- Tarım turizminin köylerin kalkınması açısından ortaya koyduğu güçlü potansiyelin yönlendirilmesi bölgelerdeki potansiyel, ekonomik ve sosyal eksikliklerin ortadan kaldırılması ile sonuçlanacaktır.

Doç.Dr. Prof. İsmet ZAATOV

Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi,

Kırım

KIRIMIN TURİZM MERKEZLERİ VE KIRIM TURİZMİNİN GELİŞİM PROBLEMLERİ

Kırım turizminin tarihi 1787 – ncı senesinden itibaren Rusiye imparatoriçesi İkinci Ekaterinanın eski Kırım Hanlığının topraklarına çok büyük titizlik ile organize edilen gezisiyle başlamıştır. Kırım başlangıcında Çarlık Rusiyesinin sonra Sovet Birliğinin ve bugünlerde Kırım Avtonom Cümhuriyeti statusünde bağımsız Ukraynanın en muhim ve önemli tedavi ve rekreasyon merkezi olarak bilinmektedir. Sovetlerin son dönemi olan 1980 – ncı yıllarında Kırımı ziyaret eden turistlerin sayısı her sene ortalama 10 millionu buluyordu ve 1982 senesinde en yüksek rakama 12 million turist sayısının ulamıştı. SSSCB- nin dağıldığından sonra 1990 – ncı yılların ortalarında yalnız 600 bin turist sayısına düşmüştü. 2000 yılından itibaren bu rakamda hep artış yaşanmaktaydı ve 2011 senesi Kırımı gelen turistlerin sayısı 6 million 600 bin rakamına ulaşmıştı. Eskiden Kırımı ziyaret eden turistlerin esas kısmın çoğunluğunu tedavi için gelen turistlerin sayısı oluşturmaktaydı. 1990 – ncı yıllarda Kırıda faaliyetlerini sürdüren sanatoriyüm tipindeki rekreasyon dinlenme-tibiyet tesislerin sayısı 1100 rakamın üzerinde bulunmaktaydı. Fakat otellerin sayısı çok düşük rakamını oluşturmaktaydı.

Kırındaki turistik sektörüne ait olan dinlenme ve rekreasyon tesislerin bugünkü durumu ve tüm turistik sektörün gelişimi ilk önce Ukrayna devletindeki ve bölgedeki siyasi ve iktisadi durumlarına bağlı olmaktadır. Son yıllardaki Ukrayna ve Kırımın siyasi- iktisadi ve sosyal durumlarındaki derin denişmeleri ve bu denişmeler ile bağlı olan yaşanan çeşitli zorluklar bugünkü Kırımın rekreasyon-turistik sektörün çok iyi olmadığı ve gelişimini ilerlememesinde yansımaktadır ve esas olarak ülke vatandaşların tatil yapabilmeleri için maddi ve parasal imkanlarını çok yüksek olmadıklarına ve aynı zamanda bir grup vatandaşların başka grup vatandaşlarına rekreasyon-turistik sektöründe ne tür ve ne çeşit hizmet formlarından ve servis kalitesine bağlıdır.

Çok güzel iklim zengin doğal ve rekreasyon resursların uygun olduğu yerlerde yerleşmiş olan Kırım yarımadasında birkaç tane büyük kurort-turistik bölge gelişmiştir. Bu bölgeler Kırımın Yalta Aluşta Sevastopol Yevpatoriya Feodosiya Sudak Gurzuf Saki ve Kerç gibi şehirlerin erkkanlarında oluşmuşlardır.

Yevpatoriya kurort-turistik bölgesi Karadenizin Kalamita körfezin kıyılarında yerleşmiş 2500 yıllık tarihini sahibi olan bir şehirdir. Birinci sınıf iklimatik ve balneolojik kurort olarak sayılmaktadır. Bir sahada bulunan termal ve mineral suların kaynakları ılık deniz suyu vekumsallar devamlı güneşli hava tibiyette kullanılan çok güçlü göllerin şifalı balçıkları ve Moynak gölün şifalı rapası Yevpatoriyayı eski Sovet Birliğinin bir numara çocuk kurortun yerine taşıyordu. Yevpatoriya dünya çapında en büyük çocukların tedavi ve dinlenme sanatoriyumları rahat kemik poliometit revmokardit ve başka çocuk hastalıkların tedavi merkezi sayılmaktadır. Her sene Yevpatoriyaya 24 gün devam eden tedavi kursu için çeşitli ülkelerden bir milyondan fazla çocuklar gelip gidiyorlar. Aynı zamanda Yevpatoriya revmatolojik ginekolojik sınır sistemi ve göğüs hastalıkların dört mevsim çalışan bir tedavi merkezidir.

Kırımın Güney-Doğu sahilindeki Kırım dağların eteglerinde 1800 yıllık tarihinin sahibi olan ve sene boyu on iki ay devamında turistlerini kabul eden Sudak şehiri yerleşmiştir. Yumuşak Akdeniz iklimi Kırımın en iyi kumsalları ter-temiz çevre hava ve deniz suyu Eski çağın taş ve tunc çağlarına Eski Yunanlıların Bizansların Hazarların Selçuklu Türklerin Cenevizlerin Osmanlıların ve Kırım tatarların medeniyetlerine ait olan çeşitli tarihi eserleri Ukrayna Rusiyi ve başka ülke turistlerin Sudağa gelişlerini sağlamaktadır. Bu sırada dokuzuncu yy.-nda Hazarların tarafından inşaatını başlatılmış ve sonradan Cenevizlerin ve Osmanlıların tarafından inşaatı devam edilmiş Sudak kalesi ondokuzuncu yy.- na ait olan Noviy Svet (Yeni Dünya) yeraltı şarab depoları Karadağ sönmüş yanardağı havanın temiz az rutubetli olduğu göğüs ve sınır sistemi hastalıkların tedai merkezleri bölgesel turizminin gelişimi için büyük önem taşımaktadırlar.

Bugünlerde belkide eski önemini taşımayan Bağçasaray şehirimiz tarihte çok bilinen ve zikredilen Kırımın bir turizm merkezidir. Kırım Hanlığın başkentini dünya çapında meşhur Rus şairinin Aleksandr Puşkinnin "Bağçasaraykiy fontan – Bağçasaray çeşmesi" poemasında övülen Orta Çağ devri Avrupa siyasetinde büyük önem taşıyan Bağçasaray şehrinde Kırım Hanların sarayı tarihi köşkler camiler mağara kentleşmeleri eski kaleler müzeler Kırım tatar milli yemekleri lokantaları son yılların Bağçasaraya turistlerin akımını patlamına yolunu açmışlardır. Son on sene içersinde Bağçasarayı ziyaret eden turistlerin sayısı 150 binden 1 milyön ziyaretçi sayısına kadar yükselmiştir.

Eski Sovetlerin sonrasında Ukraynanın ve Kırımın turistik başkenti sayılan Yalta şehiri Kırım yarımadasın Kuzeyden ve Doğudan esen soğuk ruzgarlardan Kırım Dağları ile korunmuş Güney kıyılarında yerleşmiştir. Subtropik Akdeniz iklimi harika doğa çok temiz havada nemin yok olduğu çeşitli relikthus bitkilerin ve ağaçların bolluğu Bağımsız Devletler Topluluğun ve Avrupa ülkelerin merkezlerine cografik yakınlığı tedavi ve dinlenme tesislerin bolluğu Yaltanı bir dünya kurort ve turistik merkezin markasına taşımaktadır. Rusiye imparatorların- Stalinni Çerçilni ve Ruzveltni bir araya geldikleri ve dünyayı paylaştıkları Livadiya sarayı dünyaca meşhur rus yazarların Anton Çehovnun ev müzesi ve Lev Tolstoyunun kaldığı yerleri ikiyuzsenelik Nikita botanik bağı ve çok sayıda müzeler sanatoriumlar ve oteller Yaltanı eski Sovetlerin ve Ukraynanın turistik sektörlerin liderlik pozisyonuna taşımaktadırlar. Yaltada senede ortalama 2 milyön turist kabul etmektedir.

M.S. 6 – nci yy.- nda tarihçi Kayserili Prokopiyus tarafından zikredilmiş Gurzuf Kırımın turistik kolyesinde daha bir incidir. Yalta ile aynı doğayı ve iklimini paylaşmış olan ve mojjewel çam bük sedir kızıl çam arça çam ağaçlarından oluşan ormanlar ile çevirilmiş olan Gurzuf Kırım turizmi sektöründe ayrı bir rolün oynamaktadır. Gurzuf Kırımın Güney sahillerinde orta asırların son dönemini simgeleyen Osmanlı ve Kırım tatar mimarisinin özelliklerini saklayıp bölgede Türk mimarılığın ve kültürünü bir açık hava müzesi sayilabileceğini ümidündeyiz. Gurzuf parkında 110- dan fazla baika ülkelerden getirilen ağaç ve bitki türü büyümektedir. Gurzufun üzüm bağlarında çok verimlidirler. Dünyadaki bir numaralarından sayılan meşhur "Muskat Krasnogo kamnya – Kızıltaş misket şarabı" Gurzufda Gurzufun üzümlerinden üretilmektedir. Gurzuf aynı zamanda nefes alma organların sime sistemi ve umumterapevtik tedavisi merkezidir.

Altıncı yüzyılına ait olan Aluston kalesinin yerinde oluşan Aluşta Gurzufun 18 kilometre Doğusunda yerleşmiş olan bir şehirdir. Kırımın Güneyinde en geniş ve en uzun olan kumsalların olduğu yerlerini kapsamaktadır. Yazın en sıcak olan günlerin sonlarında Karadenizden esen yumuşacık briz yelleri Aluştada tatil yapan turistlere yeni güç ve taze enerji vermektedir. Aluştanın muhteşem iklimi özellikle kalp-damar ve nefes alma organların hastalıkların tedavisi için etkili şaraitlerini oluşturmaktadır. Her sene Aluştada 1 milyöna yakın turist sayısı dinlenmektedir. Aluştanın civarlarında yerleşmiş olan orta asırlara ait olan Funa(Demirci) kalenin harabeleri ve başka tarihi mimari eserlerin kalıntıları devamlı gelen turistlerin ilgisini çekmektedirler.

Kırımın Güney-Batısındaki sahillerinde İkinci Dünya Savaşından sonra yeniden inşaat edilmiş olan Sevastopol (Akyar) şehiri yerleşmiştir. Burada M.Ö. yedinci yy.- nda Anadoludaki Milet polisinden gelen eski Yunanlıların tarafından inşaat edilmiş Hersones şehirin kalıntıları Kadim Kiyev Rusiye Knezliğinin onuncu yy.-nda ilk hristiyan Knezi baftiz olduğu Vladimirin kilisesi Rusiye ve Ukraynanın Karadeniz filoların olduğu yeridir. Bu sırada 1853- 1856 senelerin Sevastopol muharebesinin Panorama müzesi İkinci Dünya savşına ait olan açık hava Diorama müzesi Sevastopol Muharebesinde elak olan Türk askerlerin Şehitliği ve çok sayıda başka müzeler ve sergi salonları yerleşmektedirler. Kurort olarak Sevastopolnu doktorlar yukarı nefes alma organların ve umumterapevtik tedvisi için tavsiye ediyörlar.

Sovet Birliğinin dağıldığından sonra Kırımdaki turizminin gelişim ve inkişafı ile bağı olan protsesleri Kırım Avtonom Cümhuriyetin Kurortlar ve Turizm Bakanlığının projeleri ile ve koordinasyonu ile sürdürülmektedir.

Olimov ALOVIDDIN

Tacik Ziraat Üniversitesi, Tacikistan

TACİKİSTAN CUMHURİYETİ'NDE EKOLOJİK TURİZMİN GELİŞMESİNE YÖNELİK BEKLENTİLER

Turizm dünya genelinde milli hâsılanın onda birini oluşturarak dünya ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu ekonomi sektörü hızlı bir büyüme kaydetmektedir ve önümüzdeki yıllarda en önemli sektörlerden biri olma yolunda ilerlemektedir.

Dünya genelindeki sermaye birikiminin yaklaşık %7'si turizm sektörüne harcanmaktadır. Dünya turizm örgütünün tahminlerine göre 2008 yılında elde edilen uluslar arası turizm geliri 800 milyar doları bulmuştur. Doksanlı yılların başlarında turizm sektörü sağladığı ürün ve hizmetler sayesinde dünya ticaret gelirinin %10'unu elde ederek petrol ve araba ticaretinden sonra en çok kazanç sağlayan 3. sektör olmayı başarmıştır. Uluslar arası turizm aktif bir döviz kaynağıdır ve ülkelerin gelir gider dengesi üzerine etkilidir. Uluslar arası turizm birçok ülkenin hem ekonomisini hem sosyal ve kültürel ortamını hem de ekolojisini etkilemektedir. Ve tabii ki nihayetinde turistleri etkilemektedir.

"Ekoturizm" terimi resmi olarak ilk kez Meksikalı ekolojist Sebaloson-Laskurajnom tarafından XX. Yüzyılın 80'li yıllarının ilk yarısında gerçekleştirilen bir konferansta kullanılmıştır.

Ekolojik Turizm Coğrafyası

Geleneksel turistler gelişmiş ülkelere gitme yönünde bir eğilim gösterseydi Fransa, ABD, İspanya, İtalya, Türkiye, Mısır, Yunanistan, Endonezya, Japonya ve İsrail turizme ev sahipliği yapan başlıca ülkeler olurdu. Farklıların peşinde koşan bu turistler genellikle gelişmiş ülkelere gitmektedir. Geri kalanlar ise genellikle orta gelirli ülkelere egzotik ve çekici gelen tropik ülkeleri tercih etmektedir. Bu ülkelerin başında Kenya, Tanzanya, Ekvador, Kosta Rika, Nepal, Avustralya, Yeni Zelanda ve Kuzey Afrika Cumhuriyeti gelmektedir.

Turizmin doğa üzerindeki etkileri: Uluslar arası turizmin gelişmesi enflasyon, çevrenin tahrip edilmesi ve yerel halkların geleneklerinin ihlal edilmesi gibi bazı olumsuz sonuçları da beraberinde getirmektedir. Daha zengin sanayileşmiş ülkelere gelen turistleri ağırlayan gelişme aşamasındaki ülkelere turistlerin kendi yerleşmiş yaşam tarzlarını ve tüketim alışkanlıklarını sürdürdükleri görülmektedir. Turizm çevre üzerinde doğrudan, dolaylı, teşvik edici ve ayrıca olumlu veya olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Turizm çevre ile etkileşime girmeden gelişemez, ancak turizm gelişimini yönetmeye yönelik araçlar geliştirilerek ve doğru planlama yapılarak, büyük olasılıkla, olumsuz etkilerin azaltılarak olumlu etkilerin artırılması mümkündür.

Tacikistan'da Turizm: Turizm günümüzde Tacikistan'ın önemli ekonomik sektörlerinden biri haline gelmiştir. Bu ekonomik durgunluk döneminde yeterince başarılı bir gelişme kaydeden bu sektör hem idari mercilerden hem de halktan

ilgi görmeyi hak etmektedir. Tacikistan'ın turizm aktiviteleri eskiye dayanmamaktadır, ancak hızla gelişen ekonomik ve kültürel bir sektör haline gelmiştir. Turizm Tacikistan'ın ekonomisinde önemli bir rol oynamakta, bölgelerin sosyal kalkınmasıyla ilgili sorunları halletmekte ve ayrıca devlet hazinesine ciddi miktarlarda kazanç sağlamaktadır. Turizm gelirlerinin milli hâsılının yaklaşık yüzde onunu oluşturması önemli bir durumdur. Turizm kalkınması ulaşım, iletişim, ticaret, yapı, tarım ve tüketici mallarının üretimi gibi ekonomik alanlar üzerinde teşvik edici bir etki yaratmakta, ekonominin yeniden yapılandırılması konusundaki en önemli bakış açılarından birini sunmaktadır.

Tacikistan Cumhuriyeti'nin sınırları içerisinde 51 otel, 9 sanatoryum, turist merkezleri, gelişmekte olan kamp alanları gibi toplam 125 turistik mekân bulunmaktadır. Tacikistan'ın Redondo-rekreasyon kaynakları ile sahip olduğu tarihi ve kültürel anıtlar ulusal turizm hasılatını ve ülke gelişimini belirlemektedir. Dünya standartlarında turizm hizmetleri sağlanması yabancı turistleri Tacikistan'a çekmektedir. Tacikistan 2020 yılına gelindiğinde yabancı turist sayısında bir milyona ulaşmayı hedeflemektedir. Bu tahmin ülkeye düzenlenen turistik gezilere gösterilen ilginin artmasına dayanılarak yapılmaktadır. 2010 yılında ülkeye gelen turist sayısı 160 bin iken 2011 yılının ilk 6 ayında bu sayı 200 bine çıkmıştır. Tacikistan'ın uluslar arası turizm konusundaki öncelikleri (slâyt).

Ülkemiz içerisinde el değmemiş doğa kesitlerini barındıran geniş arazilere sahiptir. Tacikistan şaşırtıcı doğal karışıklıkların buluşma noktasıdır, burayı ziyaret eden biri subtropikal kuşaktan, sürekli karla kaplı olan yüksek dağ tundralarına, verimli vadilere, buzullara, Alpin çayırlarına ve sıcak güneşin kavurduğu çöllere kadar biri çok farklı mevsim özelliklerini bir arada yaşayabilir.

Modern Tacikistan deniz seviyesinin üzerinde 300 metreden başlayıp 7495 metreye kadar çıkan dağlık bölgeleriyle ile tam bir yüksek arazidir. Ülke arazilerinin %93'ü Pamir, Gissaro-Alsjsky ve Tjan-Shansky dağ sıralarını oluşturan yükseltilerle kaplıdır. Dünyanın en çok bilinen dağlık arazilerinden biri olan görkemli Pamir dağı Tacikistan sınırları içerisinde yer almaktadır. Deniz seviyesinin üzerinde 2800 – 7495 metre arasında değişen yükseltileriyle <<dünyanın çatılarından biri>> olarak anılmaktadır.

Tacikistan kaynak suyu rezervleri bakımından dünyanın en zengin ülkesidir. Bölgede yer alan ülkelerin su kaynaklarının neredeyse yarısı yüksek dağlık alanlardaki akarsular, göller ve buzullardan gelmektedir. Tacikistan Cumhuriyeti hidrolik enerji kaynakları bakımından dünyada sekizinci sırada yer almaktadır. Özellikle ülkenin özerk Badahshansky bölgesinde çok farklı kaynaklardan beslenen birçok göl bulunmaktadır. Bu göllerin en büyükleri Karakul, Zorkul, Rangkul, Shorkul ve Bulunkul gölleri ile 1911 yılında gerçekleşen bir deprem sonucunda oluşan Sarez gölüdür. Pamir bölgesi genelinde 3200 – 5000 metre arasında değişen yüksekliklerde 1450 göl ve 220 akarsu bulunmaktadır, bunlar Tacikistan genelindeki göllerin kapladığı toplam alanın %83'ünü oluşturmaktadır. Pamir bölgesindeki en büyük göl deniz seviyesinin üzerinde 4000 metre yükseklikte bulunan tuzlu Karakul gölüdür. En derin noktası 236 metredir. Bir buzul çağında oluştuğu düşünülmektedir, kilometrelerce uzunluktaki bazı kıyı kesimleri buzul tabakasıyla kaplıdır.

Gissarsky vadisi Duşanbe'nin 30 km uzağında bulunmaktadır. Bu etkileyici arazi parçası Gissarsky'nin tarihi ve kültürel rezervidir. Farklı çağlara ait mimari ve arkeolojik anıtları içere bu eşsiz rezervin kapladığı alan doksan hektardır. Dağların alçak kesimlerinde yer alan bu vadi üzerinde her biri etkileyici bir güzelliğe sahip olan Karatag, Kafirnigan ve Shirkent nehirleri akmaktadır. Bu kara parçası üzerindeki ilk insan yerleşimleri Taş Devrine kadar dayanmaktadır. Vadi daha sonraları Bactria ve Kushansky krallıklarının bir parçasının oluşturmuştur. 18. yüzyılda bu kara parçaları üzerinde Buhara şehri kurulmuştur. Büyük Gissarsky kalesi bu zamandan kalmadır ve şu anda Orta Asya'da bir müze olarak kullanılmaktadır.

Tacikistan'ın güneyinde Childuhtaron vadisi yer almaktadır. Bu yeşil vadiye doğa kırk tane garip devasa kaya parçası yaratmıştır ve nedendir bilinmez bu kaya parçalarının hepsi çeşitli renklere boyanmış, renkli kurdelelerle süslenmiştir. Efsaneye göre bu kırk kaya parçası şöyle oluşmuş; düşmanlar vadiye geldiğinde ve oradaki kırk kıza kötü emellerine alet etmek istediğinde güzel kızlar Allah'a yalvararak kendilerini taşa çevirmesini istemiş. Mucize gerçek olmuş, bu nedenle yerel halk sık sık buraya gelerek çiçek getirir ve kaya parçalarına renkli kurdeleler bağlar. Childuhtaron bazı <<kırk kız vadisi>> olarak da bilinmektedir. Vadi eşsiz güzelliği ve manzarasıyla turistleri büyülemektedir.

Tacikistan'ın diğer güzel yerlerinden birisi de Varzob'tur – mükemmel vadilerin arasında yer alan ve Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'ye sekiz kilometre uzaklıkta olan bu mekân çok güzel bir tatil yeridir. Üzerinde yedi nehrin aktığı bir vadide yer alan bu mekânı gezmek eşsiz bir zevktir. Vadi üzerindeki nehirler Simigandzh, Siyoma, Varzob, These, Amu, Sokhob ve **Варзоб** nehirleridir. **Варзоб** Gissarsky sıradağlarının rengârenk ve muhteşem manzaralı yokuşları arasında bulunmaktadır. Varzob nehir havzası bitki örtüsü bakımından oldukça zengin olmasının yanı sıra çeşitli bitki ve hayvan türü örneklerini de barındırmaktadır. Burada **арча**, akçağaç, elma ağacı, akdiken, kiraz eriği, ceviz ağacı gibi ağaç ve çalılıkları görebilirsiniz. Yarıca Varzob nehrinde alabalığa da rastlayabilirsiniz.

Tacikistan sahip olduğu 13 doğal kaynağı, "Zorkul", "Romit", "Mozkul", "Dashti Dzhum" rezervleri ve Tacik doğal parkı sayesinde ülkenin eşsiz ekolojisi, manzaraları ve doğal anıtları ilk günkü gibi muhafaza etmektedir. Nadir bulunan bitki ve hayvan türleri devletin Kırmızı Kitabına alınmıştır, bunlardan bazıları **винторогий** keçisi, dağ koyunu (Marco Polo), Buhara dağ geyiği, benekli Buhara geyiği, kar leoparı, Tjan-Shansky boz ayısı, çizgili sırtlan, Hint kazıdır. Ülke sınırları içerisinde 84 memeli hayvan türü, 365'ten fazla kuş türü, 49 sürüngen türü, yaklaşık 52 balık türü ve 10000'den fazla haşere türü yaşamaktadır. Tacikistan'ın toplam bitki örtüsü içerisinde 5000'den fazla üst kuşak bitkisi bulunmaktadır. Tacik milli parkı 2,6 milyon hektarlık bir alan kaplamaktadır. Bu alan ülkenin toplam yüzölçümünün yüzde 18'ine, Dağlık Badahşan Özerk yönetiminin yüzde 60'ına denk gelmektedir.

Tacikistan toprakları üzerinde sanatorno-kurotneo turistik merkezine hayat veren 200 mineral ve termal su kaynağı bulunmaktadır. Bu kaynakların en çok bilinenleri Hodzha of Ob Garm», sanatoria "**Шаамбары**", «**Об гарм**», "Zumrad", "Havatag"dır. Tacikistan'ın sanatoryumları ve tatil merkezlerinde kalp-damar sistemi rahatsızlıkları, solunun yolu hastalıkları, costo-müsküler sistem rahatsızlıkları, sitomegalovirus sistemi hastalıkları, jinekolojik hastalıklar, mide-bağırsak rahatsızlıkları, karaciğer ve safra kesesi hastalıkları ve deri hastalıkları tedavi edilmektedir.

Gorge Iskandarkul bazen renkli kayaların boğazı olarak anılmaktadır. Tacikistan'ın görülmeye değer yerlerinden biri de Iskandarkul gölüdür, kuzey Tacikistan bölgesindeki Fansky dağlarının en büyük gölüdür. 2200 metre yüksekliğe kadar çıkmaktadır. Burada turistler yıldızların ışıltılarını ve gölün yüzeyinden yükselen sis tabakasını seyredebilir. Gölün kıyısında Duşanbe'nin 160 km uzağında "Iskandarkul" kamp alanı bulunmaktadır.

Bugün Tacikistan'da 50'den fazla turistik işyeri faaliyet göstermektedir. Ülkedeki uluslar arası turizm gelişimini desteklemek amacıyla, devlet vize uygulamasında kolaylık yapma yönünde bir karar almıştır, artık ülkeye giriş yapmak için gereken evraklar üç gün içerisinde hazırlanabilmektedir. Tacikistan Cumhuriyeti Varzobsky, Baldzhuvansky ve Romitsky bölgelerini sanatoryum ve dinlenme ve turizm merkezi ilan etme kararı almıştır, bu şekilde turizm sektörünün yeniden canlanmasını teşvik etmektedir.

Şu an ülke sınırları içerisindeki sanatoryumların ve turistik mekânların %65'inden fazlası restore edilmekte, uluslar arası turizm organizasyonu için gerekli gerçek koşulları oluşturan, ülke nüfusuna istihdam imkânı sağlayan ve turizm yatırımlarını teşvik eden 35 özel turistik dinlenme tesisi inşa edilmektedir.

Ekolojik turizm devlet bütçesinin başlıca gelir kaynağını oluşturmaktadır. Ekolojik turizm özellikle geçişli bir ekonomiye sahip ülkeler için önemlidir. Ekolojik turizmin kazandırdığı birkaç milyar dolar geçişli bir ekonomiye sahip ülkelerin zayıf ekonomik durumu için oldukça önemlidir- bu oldukça büyük bir miktardır. Bazı yerlerde ekolojik turizm doğayı yok eden ekonomik aktivitelere karşı rekabetçi, alternatif bir uzmanlık alanı olabilir.

Tacikistan'da turizm sektörünün gelişmesi gelecek kuşaklara karşı sorumlulukların yerine getirilmesi ve bölge ekonomisine para kazandırılması için başvurulacak yollardan biridir. Asya'nın farklı renklerini ve egzotizmini görmek istiyorsanız kesinlikle Tacikistan'ı ziyaret etmelisiniz.

Eriola ZHURİ, Durres Üniversitesi, Durres, Arnavutluk

Veledin Çako, Fizik Bölümü, Vlorë Üniversitesi, Vlorë, Arnavutluk

Fatbardha Babani, Biyoteknoloji Bölümü, Tiran Üniversitesi, Tiran, Arnavutluk

Liri Dinga, Botanik Bahçesi, Tiran Üniversitesi, Tiran Arnavutluk

Theodor Karaja, Fizik Bölümü, Tiran Üniversitesi, Tiran, Arnavutluk

KLOROFİL FLÜORESANS GÖRÜNTÜLENEREK FOTOSENTETİK AKTİVİTENİN İZLENMESİ YOLUYLA ENDEMİK BİTKİLERİN STRES TEPKİSİNİN BELİRLENMESİ

ÖZET

Bitkiler doğada, büyümeyi, fizyolojik fonksiyonları ve verimi etkileyen çeşitli çevresel stres etkenlerine sürekli olarak maruz kalırlar. Bir çok bitki, stres karşısında varlıklarını sürdürmelerini temin eden adaptasyonlar, direnç ve stres toleransı geliştirmişlerdir. Stres etkenleri yaprakların fotosentez performansını etkiler ve bunların optik ya da flüoresans özelliklerini direkt ya da dolaylı olarak değiştirebilir. Su stresi ile bir araya gelen yüksek sıcaklık ya da yüksek ışınım Arnavutluk'taki en fazla zarar veren çevresel streslerdir.

Yaprakların klorofil (Chl) flüoresans özellikleri bitki stresinin in vivo analizinde invazif olmayan teknik olarak yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Chl flüoresans ilk olarak Kautsky tarafından keşfedilen fotosentez sistemi üzerinde yeterli düzeyde bilgi ortaya koymaktadır. İndükleme kinetikleri ile belirlenen farklı Chl flüoresans oranları fotosentez sistemi üzerindeki stres etkisinin göstergesi olarak kullanılabilir.

Son yıllarda yaprağın tamamı için kullanılan yüksek çözünürlükte, çok renkli Chl flüoresans görüntüleme teknikleri geliştirilmiştir. Bu teknikler tüm yaprak alanında flüoresans özelliklerinin dağılımını ve düzensizliğini araştırmak için yeni bir imkân ortaya koymaktadırlar.

Önceden karanlıkta bırakılmış yaprakların (30 dakika) klorofil indüksiyon kinetikleri (Kautsky etkisi) FluorCam 700MF görüntüleme sistemi (Photon Systems Instrument) kullanılarak ölçülmüştür. Ölçülen Chl flüoresans yoğunluğu görüntüleri sahte renk üzerinde elde edilmiştir, öyle ki burada mavi en düşük (sıfır) ve kırmızı ise en yüksek flüoresansı göstermektedir. Çeşitli Chl flüoresans oranlarının görüntüleri FluorCam yazılımı tarafından piksel piksel yapılan aritmetik işlemler ile elde edilmiştir.

Farklı çevre stresi koşullarında yetişen analiz edilen endemik bitkilerden oluşan fotosentez sisteminin etkinliği indüksiyon kinetikleri esnasındaki klorofil flüoresansı ve fotosentez ışık süreçlerini ve ışığın kuantum dönüşümünü tanımlayan flüoresans oranları aracılığıyla araştırılmıştır.

Yaprakların klorofil flüoresans özelliği ve fotosentez pigment metabolizmasının görüntülerinde gözlemlenen farklılıklar çevresel faktörlerin fotosentez performans üzerindeki etkisinin saptanmasının yanı sıra strese maruz bırakılan fotosentez sistemindeki aktivite azalmasının hesaplanmasını sağlamıştır.

Anahtar kelimeler: Klorofil flüoresans, klorofil flüoresansın görüntülenmesi, endemik bitki, indüksiyon kinetikleri fotosentez sistemi

GİRİŞ

Yaprakların ışık güdümlü flüoresans özelliklerinin araştırılması fotosentez sisteminin fonksiyonu ve çevresel stresin oluşturduğu hasarlarla ilgili temel bilgiler ortaya koyar (Lichtenthaler 1996, Buschmann ve Lichtenthaler, 1998; Lichtenthaler ve Miehe, 1997). Bitkiler doğada büyümeyi, fizyolojik fonksiyonları ve verimi etkileyen çeşitli çevresel streslere sürekli olarak maruz kalırlar. Stres etkenleri direk ya da dolaylı olarak yaprakların fotosentez performansını etkiler ve bunların optik ve flüoresans özelliklerini değiştirebilir. Bitkilerin klorofil (Chl) flüoresans nitelikleri fotosentez ışığı süreçlerinin ve fizyolojik koşullar altındaki kuantum dönüşümünün tanımlanması ve araştırılmasının yanı sıra fotosentez sistemi üzerindeki stresin ve yaşlanmanın belirlenmesi için etkili bir araç olarak uygulanmıştır (Krause ve Weis, 1991; Lichtenthaler ve Miehe, 1997; Lichtenthaler ve Babani, 2004; Schreiber 1986).

In vivo Kloroplast Chl α tarafından salıverilen kırmızı klorofil flüoresansı ilk defa Kautsky tarafından keşfedilen fotosentez sistemi hakkında birçok bilgi vermektedir (Govindjee 1995, 2004). Farklı parametreler ve indüksiyon kinetikleri ile belirlenen Chl flüoresans oranları (Kautsky etkisi) fotosentez sisteminin fonksiyonel durumunun ya da stres hasarının ve fotosentezde elektron naklinin göstergeleri olarak kullanılabilir (Babani ve Lichtenthaler, 1996; Buschmann ve Lichtenthaler, 1998; Schreiber 1986).

Chl flüoresans göstergelerinin analizinde kullanılan görüntü, yaprak bölgesi üzerindeki flüoresans emisyonunun yanı sıra flüoresans emisyonu ve oranlarındaki değişimler ve bölgesel düzensizliklerin görüntülenmesi ile bitkilerdeki erken stres hasarının belirlenmesi ve fotosentez sistemi fonksiyonunun araştırılmasını mümkün kılan yeni bir teknikle oluşturulmaktadır. Chl flüoresans kinetiklerinin, emisyon heterojenliğinin doğru bir şekilde görüntülenmesi yerel biyotik ve abiyotik stresleri ya da heterojen metabolizmayı yansıtmaktadır. Tüm yaprak bölgesindeki flüoresans özelliklerinin dağılımının ve düzensizliğinin araştırılmasına imkan veren bu teknikler bitkilerin fotosentez performansının belirlenmesi amacıyla kullanılan son derece değerli araçlar olarak geliştirilmiştir (Buschmann ve Lichtenthaler 1998, Lichtenthaler ve Babani 2000; Lichtenthaler ve diğerleri, 2000, Lichtenthaler ve Babani 2004, Lichtenthaler ve diğerleri 2007, Nebdal ve diğerleri 2000).

Sunulan araştırmanın amacı farklı çevresel koşullar altında yetiştirilen endemik bitkilerin stres tepkisinin indüksiyon kinetiklerinin yanı sıra fotosentez pigment metabolizmasının görüntülenmesi esnasında belirlenen çeşitli klorofil flüoresans parametreler ve oranlar aracılığıyla ölçülen fotosentez sistemi etkinliği ile araştırılmasıdır.

MALZEMELER VE YÖNTEMLER

Bitkisel malzeme

Farklı çevresel/stres koşulları altında yetiştirilen endemik bitki *Cercius siliquastrum* araştırılmıştır. Araştırma bölgeleri üç farklı lokasyondan seçilmiştir: Dajti optimal fizyolojik koşullara sahiptir, Krrabe stres koşullarına sahiptir (kurak, yüksek sıcaklık ve yüksek ışık) ve Elbasan stres ve kirlilik koşullarına sahiptir (özellikle kurak, yüksek ışık- yüksek sıcaklık ve kirlilik).

İndüksiyon kinetiklerinin klorofil flüoresans görüntüsü

Klorofil (Chl) flüoresans indüksiyon kinetikleri Photon Systems Instrument tarafından yapılmış olan, kinetiklerin çekilmesi ve kilit flüoresans parametrelerinin 2 boyutlu haritalarının çıkarılması için hızlı ayarlanmış uyarıma ve senkronize duyarlı sisteme sahip CCD kamera kullanan FluorCam 700 MF kinetik görüntüleme sistemi kullanılarak ölçülmüştür. Flüoresans emisyonu, tanımlı protokol ile denetlenen uyarım flaşları ya da sürekli aktinik ışınım veren iki takım 325 süper parlak ışık yayan diyot (LEDler) (dalga boyu 605nm) ile indüklenmiştir. CCD kamera ile flüoresans resimleri çekilmiştir. Resimler 12 bit çözünürlükte 512 x 512 piksel olarak çekilmiştir. Analiz materyalinin boyutu 10 x 13 cm'den daha küçüktür.

Klorofil (Chl) flüoresans resimleri ve indüksiyon kinetikleri ölçümleri FluorCam sönüm prosedürü kullanılarak karanlıkta bırakılan yapraklar (30 dakika) üzerinde yapılmıştır. Ölçülen Chl flüoresans yoğunluğunun resimleri sahte renk üzerinde elde edilmiştir, öyle ki siyah en düşük (sıfır) ve kırmızı en yüksek flüoresansı ifade etmektedir.

Seçilen bitkilerin stres etkisini araştırmak için uygulanan klorofil flüoresans parametrelerinin resimlerinde:

- F0 ve F0', karanlıkta ve ışığa adapte durumlarda maksimal fotokimyasal verimi temsil eden Fotosistem II'de bulunan açık tepki merkezlerinin izlendiği minimum flüoresans, sırasıyla,

- Fm ve Fm' karanlıkta ve ışığa adapte durumlarda minimal fotokimyasal verimle sonuçlanan güçlü ışık vurumu ile Fotosistem II'de bulunan kapalı tepki merkezlerinin izlendiği maksimum flüoresans
- Fp, aktinik olarak ışığa maruz bırakma sonucunda meydana gelen Kautsky etkisinin başlangıç aşaması esnasındaki ilk flüoresans artışı
- Fs, aktinik ışığa maruz bırakma esnasındaki sabit durumdaki flüoresanstır.
- FluorCam yazılımı ile piksel piksel yapılan aritmetik işlemler ile elde edilen çeşitli Chl flüoresans oranlarının resimlerinde:
- Fotosistem II'de maksimum kuantum verimi $Fv/Fm = (Fm-Fo)/Fm$ ve Fm/Fo olarak belirlenmiştir
- Fotosistem II'de efektif kuantum verimi $Fv'/Fm' = (Fm'-Fs)/Fm'$ ve Fm'/Fo'
- Bitkinin canlılığını değerlendiren stabil durumdaki flüoresans azalma oranı $Rfd = (Fp - Fs)/Fs$, $Fv = Fm - Fo$ ve $Fv' = Fm' - Fo'$
- Işık adaptasyonu esnasında fotokimyasal olmayan sönüm $NPQ = (Fm - Fm') / Fm$
- Fotokimyasal olmayan sönüm $qN = (Fv - Fv') / Fv$

Yaprak alanı üzerinde flüoresans geçişi kinetikleri her bir veri noktasının bir resmi temsil ettiği FluorCam yazılımı ile oluşturulmuştur. Gösterilen indüksiyon kinetikleri her bir araştırma alanında yetiştirilen altı farklı yaprağın altı farklı kinetiklerinin ortalama eğrisidir.

Seçilen resimlerdeki piksel frekans dağılımının histogramları tüm yaprak alanı üzerindeki ölçülen ve hesaplanan parametrelerin konumsal heterojenliğinin görüntülenmesi amacıyla uygulanmıştır.

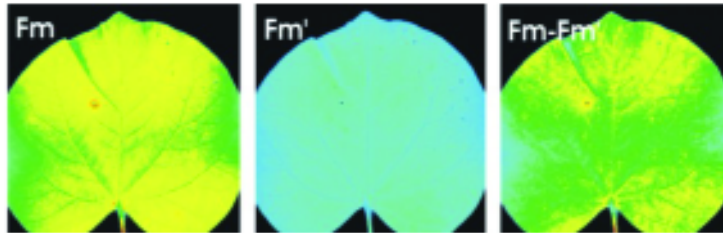
Fotosentez pigmentinin belirlenmesi

Yapraklardaki fotosentez pigmentleri bir harç kullanılarak %100 aseton ile çıkarılmıştır. Klorofiller (Chla ve Chlb) ve toplam karatenoidler (x+c) Lichtenthaler'in yeni sönüm katsayısı ve yeniden değerlendirilmiş denklemleri kullanılarak spektrofotometrik olarak (SQ- 4802 Çift Işın Tarama UV/Görünür Spektrofotometre) belirlenmiştir (Lichtenthaler 1987, Lichtenthaler ve Buschmann 2001). Verilen değerler 6 farklı özütün ortalamasına karşılık gelmektedir.

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

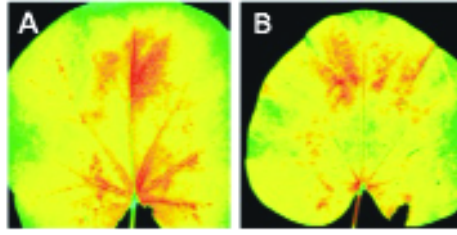
Flüoresans Parametreleri Resimleri

Altı farklı daldan alınmış optimal fizyolojik koşullarda (Dajtı bölgesi) yetişmiş *Cercius siliquastrum*'un yeni tam yeşil yaprakları analiz edilmiştir. Karanlıktaki maksimum flüoresans Fm, ışıklı ortamdaki maksimum flüoresans Fm' görüntüleri ve analiz edilen tüm yaprakların resimlerinde farklılık Fm-Fm' tüm yaprak alanı üzerinde aynı dağılımın yanı sıra aynı seviyede flüoresans göstergeleri ortaya koymuştur. Bu yapraklardan birine ait olan ve Şekil 1'de verilen resimler herhangi bir düzensizlik göstermemekle birlikte neredeyse düzenli flüoresans dağılımına sahiptir.

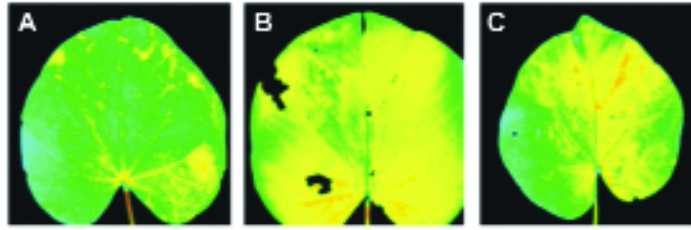

Şekil 1. Karanlıkta maksimum flüoresans Fm, ışıkta maksimum flüoresans Fm' resimleri ve optimal fizyolojik koşullar altında yetişen bir yaprağın resimleri arasındaki farklılık Fm-Fm'.

Bir yeşil yaprağın ve stres koşulları altında (Kırabe bölgesi) yetişen bir yaprağın aynı pseudo ölçeğin kullanıldığı karanlıkta maksimum flüoresans resmi Fm, optimal koşullar altında yetişen yaprakla karşılaştırıldığında yaprak bölgesi üzerinde farklı bir flüoresans emisyonu dağılımı göstermiştir (Şekil 2).

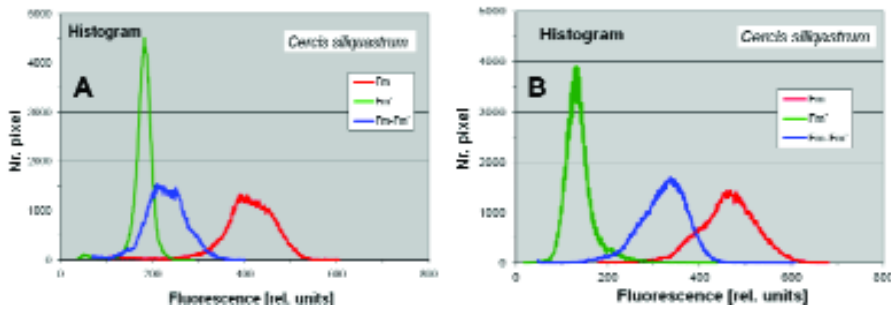
Şekil 2. Stres koşulları altında yetişen yaprakların karanlıktaki maksimum flüoresans resimleri Fm: A-yeşil yaprak ve B-stres altındaki yaprak (pseudo ölçek 0-700).

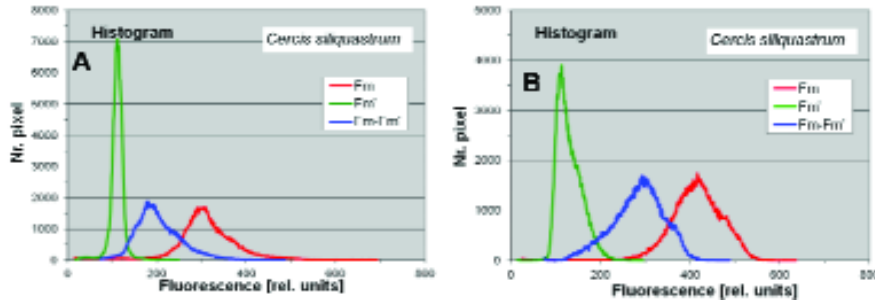
Şekil 3. Stres ve kirlilik koşulları altında yetilen yaprakların karanlıkta maksimum flüoresans resimleri Fm: A- küçük hasarlı kısımları bulunan yeşil yaprak, B-hasarlı yaprak ve C- yeni yeşil yaprak (Pseudo ölçek 0-700).

Stres ve kirlilik koşullarının hakim olduğu Elbasan bölgesinde yetişen üç farklı yaprağın (küçük hasarlı kısımlara sahip yeşil yaprak, hasarlı yaprak ve yeni yeşil yaprak) karanlıkta maksimum flüoresansını gösteren resimler Fm, bu yapraklar arasındaki ve optimal koşullar altında ve stres koşulları altında yetişen yaprakların flüoresans dağılımı özellikleri arasındaki farklılıkları ortaya koymuştur (Şekil 3).

Aynı zamanda pseudo ölçekte gösterilen Fm flüoresans resimleri farklı koşullar altında yetişen yapraklar arasında yaprak alanının heterojenliği ile ilgili dağılımlar ve bu parametrenin değerleri arasındaki değişiklikleri açıkça ortaya koymuştur. Karanlıkta maksimum flüoresansta Fm, ışıkta maksimum flüoresansta Fm' yapraklar üzerindeki flüoresansın farklı dağılımları ve bunların resimleri arasındaki farklılık Fm-Fm' piksel frekansı dağılımının histogramlarında daha iyi tespit edilmiştir (Şekil 4, 5). Bu histogramlar optimal koşullar altında yetilen yapraklarda neredeyse düzgün bir dağılım ve özellikle stres ve kirlilik koşulları altında yetişen hasarlı yapraklarda daha fazla konumsal heterojenlik/düzensizlik ortaya koymuştur.

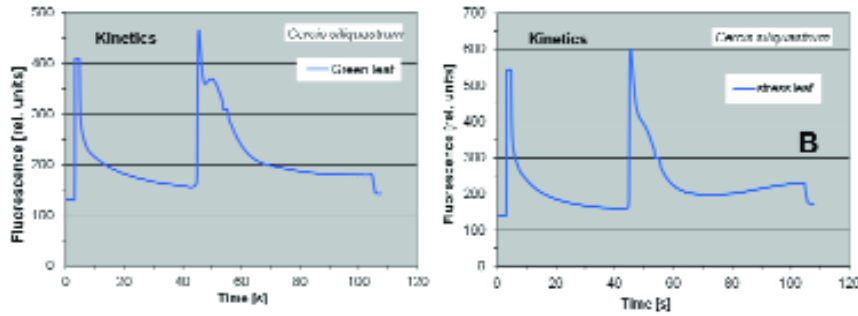

Şekil 4. Optimal koşullar (A) ve stres koşulları (B) altında *Cercis siliquastrum*'un yapraklarının indüksiyon kinetikleri esnasındaki flüoresansının histogramları.

Şekil 5. Stres ve kirlilik koşulları altında *Cercis siliquastrum*'un yapraklarının indüksiyon kinetikleri esnasındaki flüoresansının histogramı: A- küçük hasarlı kısımları olan yeşil yaprak, B- hasarlı yaprak.

Optimal büyüme koşulları altındaki yeşil yaprakların flüoresans indüksiyon kinetiklerinin şekli bu yaprakların fizyolojik olarak sağlıklı durumda olduğunu göstermiştir. Stres koşulları altında yetişen yaprakların indüksiyon kinetiklerinin şekli yaprakların büyümeleri esnasında maruz kaldıkları stresin etkisini ortaya koyan sabit flüoresans durumunda flüoresans özelliklerinde bir artış olduğunu göstermiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Optimal koşullar (A) ve stres koşulları (B) altında *Cercis siliquastrum*'un yapraklarının indüklenmiş flüoresans kinetikleri.

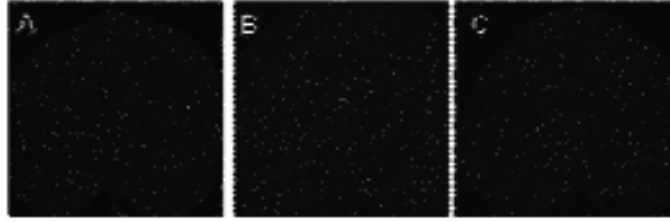
Tüm yaprakların flüoresans resmindeki parametreleri yaprak alanı üzerindeki tüm piksellerin flüoresans özelliklerinin ortalaması olarak FluoCam yazılımı ile hesaplanmıştır. Bu parametrelerin ifade edilen değerleri (Tablo 1) altı farklı yaprağın ortalamasına karşılık gelmektedir. Flüoresans resmi parametrelerinin ortalama değerleri farklı koşullar altında yetişen yapraklar arasındaki farklılıkları ortaya koymuştur.

Tablo 1. Optimal, stres ve stres-kirlilik koşulları altındaki alanlarda yetişen *Cercis Siliquastrum*'un yapraklarının indüklenmiş flüoresans resmi parametreleri.

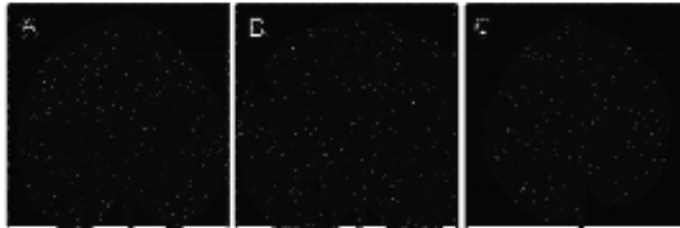
<i>Cercis siliquastrum</i>							
Flüoresans resmi parametreleri		F_o	F_m	F_v	F_o'	F_m'	F_v'
Optimal koşullar	mean	130.8	406.8	276.3	141.7	181.4	40.0
	std	(3.36)	(2.62)	(5.39)	(3.92)	(4.87)	(1.88)
Stres koşulları	mean	140.5	484.4	343.9	161.3	209.5	48.3
	std	(4.35)	(39.60)	(39.62)	(16.5)	(18.29)	(5.54)
Stres ve kirlilik	mean	117.3	391.3	271.0	120.1	164.2	41.1
	std	(5.54)	(64.12)	(61.32)	(26.76)	(23.52)	(13.49)

Optimal koşullar altında yetişen yaprakların flüoresans parametreleri ve standart sapma değerleri analiz edilen yapraklar arasında önemli bir farklılık göstermemiştir. Optimal büyüme koşullarından stres ve kirlilik koşullarına doğru standart sapma değerlerinde gözlenen artış strese maruz kalma doğrultusunda yaprakların çeşitliliğindeki artışı gösterebilir. Flüoresans oranı resmi

Optimal koşullar altındaki bir yeşil yaprağın flüoresans azalma oranı Rfd resimlerinde neredeyse hiç düzensizlik gözlenmemiştir ve yaprak alanı üzerinde bu oranların değerleri düzenli bir dağılım göstermiştir (Şekil 7 A). Rfd oranı değerleri canlılık göstergelerinde olduğu gibi bu tam yeşil yaprakların yüksek fotosentez faaliyeti ile karakterize edilebileceğini göstermiştir öyle ki bu 1,63 ortalama oran değerine de yansımıştır (Tablo 2).

Şekil 7. Rfd resminde flüoresans azalma oranı: A- optimal koşullar altındaki yeşil yaprak, B- stres koşulları altındaki yeşil yaprak ve C- stres koşulları altında yetişen stresli yaprak (pseudo ölçeği 0-3).

Şekil 8. Rfd resmindeki flüoresans azalma oranı: A-küçük hasarlı kısımları olan yeşil yaprak, B- hasarlı yaprak ve C- stres-kirlilik koşulları altında yetişen yeni yeşil yaprak (pseudo ölçeği 0-3)

Stres koşullarında (Şekil 7B, 7C) ve stres-kirlilik koşullarında (Şekil 8) yetişen yaprakların flüoresans azalma oranı Rfd resimleri bu oranların değerlerinin yaprak alanı üzerinde düzgün dağılmadığını ve düzensizliklerin arttığını göstermiştir. Stres-kirlilik koşulları altında yetişen hasarlı yaprağın (Şekil 8 B) Rfd oranı resmi yaprağın hasarlı olan kısmında çok düşük Rfd değerlerinin (neredeyse sıfır) olduğunu göstermiştir.

Tablo 2. Optimal, stres ve stres-kirlilik koşulları altında yetişen *Cercius siliquastrum*'un yapraklarının flüoresans oranlarının resmi.

<i>Cercius siliquastrum</i>							
Flüoresans oranlarının resmi		F_m/F_o	F_v/F_m	F_m'/F_o'	qN	NPQ	Rfd
Optimal koşullar	Ort.	3.15	0.684	1.27	0.856	1.240	1.63
	std	(0.09)	(0.009)	(0.02)	(0.005)	(.053)	(0.10)
Stres koşulları	Ort.	3.04	0.671	1.19	0.860	1.316	1.47
	std	(0.29)	(0.02)	(0.04)	(0.007)	(0.143)	(0.18)
Stres ve kirlilik	Ort.	3.09	0.66	1.12	0.878	1.732	1.32
	std	(0.65)	(0.080)	(0.036)	(0.145)	(0.308)	(0.377)

Stres koşulları altında yetişen yaprakların Rfd oranı değerleri optimal koşullarla karşılaştırıldığında daha düşük ortalama değerler (ortalama değer 1,47) olduğu görülmüştür. Stres-kirlilik büyüme koşulları altındaki Rfd oranı değerleri diğer iki büyüme koşulu ile karşılaştırıldığında en düşük ortalama değere sahip olduğu görülmüştür, ortalama değer 1.32 (Tablo 2, Şekil 9).

Oran değerlerinin yanı sıra yaprak alanı üzerindeki Rfd değerlerinin dağılımı optimal koşullar altında yetişen (Dajti bölgesi) yapraklarla karşılaştırıldığında stres koşulları altında (Krrabe bölgesinde kurak, yüksek ışık ve yüksek sıcaklık) yetişen yaprakların fotosentez sisteminde daha düşük aktivite olduğunu göstermiştir (Şekil 7, Tablo 2).

Şekil 9. Farklı büyüme koşulları altında flüoresans azalma oranı Rfd (altı yaprağın ortalaması).

Oran değerlerinin yanı sıra yaprak alanı üzerindeki Rfd değerlerinin dağılımı Elbasan bölgesinde yetişen yaprakların fotosentez sistemi aktivitesinde diğer iki alanda yetişen yapraklarla karşılaştırıldığında – ağır stres (özellikle kurak, yüksek ısı-sıcaklık) ve kirlilik (toz ve kimyasal kirlilik) koşulları altında yetişen bitkilerin yapraklarında olduğu gibi ciddi bir azalma gözlenmiştir (Şekil 8, Tablo 2).

Fotosistem II'nin maksimum ve efektif kuantum verimlerinin (F_v/F_m , F_m/F_o ve F_m'/F_o') hesaplanmasına imkan veren flüoresans oranlarına bakıldığında bu oranlarda optimal büyüme koşullarından stres-kirlilik koşullarına doğru bir azalma olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Fotokimyasal olmayan söntüleme katsayıları NPQ ve q_N stres koşulları altında artarak stres-kirlilik büyüme koşulları altında en yüksek değerleri sergilemiştir (Tablo 2).

Stres koşulları ve özellikle optimal koşullarla karşılaştırıldığında hesaplanan stres ve kirlilik büyüme koşullarının hesaplanan tüm flüoresans oranlarında standart sapma değerlerinde artış gözlenmiştir. Gözlemlenen bu artışlar strese maruz kalmanın yarattığı etki açısından yaprakların sahip olduğu çeşitlilikteki artışı gösterebilir.

Fotosentez pigmentleri

Stres koşulları altında yetişen bitkilerle karşılaştırıldığında Dajti bölgesindeki optimal koşullar altında yetişen *Cercis siliquastrum*'un yapraklarındaki toplam Chl (a+b) ve toplam karotenoidler oldukça fazladır.

Tablo 3. Optimal, stres ve stres-kirlilik ortamında yetişen *Cercis siliquastrum*'un yapraklarındaki fotosentez pigmentleri.

Cercis siliquastrum	Photosynthetic pigments			
	Chl(a+b) (mg/g)	x+c (mg/g)	Chla/Chlb	(a+b)/(x+c)
Optimal conditions	2.125	0.637	3.166	3.342
Stress conditions	1.796	0.468	2.948	3.846
Stress – pollution conditions	1.468	0.377	3.092	3.834

Stres-kirlilik büyüme koşulları altındaki yapraklarda en düşük toplam Chl (a+b) ve toplam karotenoid (x+c) değeri hesaplanmıştır. Pigment oranında gösterildiği gibi (a+b)/(x+c) klorofillerin azalma oranı karotenoidlere oranla daha hızlı hesaplanabilir (Tablo3, Şekil 10).

Şekil 10. Farklı koşullar altındaki yaprakların fotosentez pigmentleri (altı yaprağın ortalaması).

SONUÇ

- İndüksiyon kinetikleri esnasında farklı aşamalarda ölçülen flüoresans resimlerine bakıldığında, optimal koşullar (Dajti bölgesi) yetişen *Cercius siliquastrum* endemik bitkisinin yapraklarındaki Chl flüoresansının indüklenmiş kinetiklerinin şekli ve flüoresans dağılımının histogramları bitkinin canlılığını ve fotosentez sisteminin kuantum verimini değerlendirmekte kullanılan flüoresans oranı değerlerinin de gösterdiği gibi, yüksek bir fotosentez aktivitesi ortaya koymaktadır: $Rfd = 1,63$, $Fm/Fo = 3,15$.

- Stres koşulları altında yetişen (kurak, yüksek ışık ve yüksek sıcaklık-Kırabe bölgesi) yaprakların fotosentez sistemi aktivitesi optimal koşullar altında yetişen (Dajti bölgesi) bitkilerin aktivitesinden genel olarak daha düşüktür: $Rfd = ,47$, $Fm/Fo = 3,04$.

- Stres ve kirlilik koşulları (özellikle kurak, yüksek ışık-yüksek ısı; toz ve kimyasal kirlilik- Elbasan bölgesi) altında yetişen analiz bitkilerinin yapraklarındaki fotosentez sisteminin aktivitesi diğer bölgelerle karşılaştırıldığında azalma göstermiştir öyle ki bu en düşük flüoresans azalma oranı ($Rfd = 1,32$), yaprak alanı üzerinde flüoresans resminde düzgün olmayan dağılım ve heterojenliğin fazla olması, flüoresans dağılımın piksel frekansı histogramlarının ve indüksiyon kinetiklerinin şekli ile ifade edilir.

- Fotosentez pigmentleri, klorofiller ve katotenoidlerin optimal koşullar (Dajti bölgesi) altında yetişen bitkilerde fonksiyonel olarak organize olduğu düşünülebilir.

- Stres- kirlilik koşulları (Elbasan bölgesi) altında yetişen bitkilerin yanı sıra stres koşulları altında (Kırabe bölgesi) yetişen bitkilerin yapraklarında optimal koşullarla karşılaştırıldığında gözlenen pigment azalması stres etmenleri esnasında pigment kompozisyonunda muhtemel değişiklikler olduğunu göstermiştir.

Klorofil flüoresans resimleri, flüoresans oranı resimleri ve pigment içeriğinde gözlemlenen farklılıklar, farklı çevresel koşullar altında yetişen endemik bitkilerin stres tepkisi olarak fotosentez sisteminin verimliliğinin belirlenmesine izin vermektedir.

REFERANSLAR

- Babani F. and Lichtenthaler H.K. (1996). Light-induced and age-dependent development of chloroplasts in etiolated barley leaves as visualized by determination of photosynthetic pigments, CO₂ assimilation rates and different kinds of chlorophyll fluorescence ratios. *J Plant Physiol* 148: 555-566
- Buschmann C. and Lichtenthaler H.K. (1998). Principles and characteristics of multi-colour fluorescence imaging of plants. - *J. Plant Physiol.* 152, 297-314
- Govindjee (1995): Sixty-three years since Kautsky: Chlorophyll a fluorescence. *Australian Journal of Plant Physiology* 22: 131-160
- Govindjee (2004). Chlorophyll a fluorescence: A bit of basics and history. In: Papageorgiou G, Govindjee (eds) *Chlorophyll fluorescence: A signature of Photosynthesis*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, The Netherlands. pp 1-42
- Krause G.H. and Weis E. (1991). Chlorophyll fluorescence and photosynthesis: the basics. *Ann Rev Plant Physiol Plant Mol. Biol* 42: 313-349

6. Lichtenthaler H.K. (1987). Chlorophylls and carotenoids, the pigments of photosynthetic biomembranes. In: Douce R, Packer L (eds) *Methods Enzymol* 148, pp. 350-382. Academic Press Inc, New York.
7. Lichtenthaler H.K. and Babani F. (2000). Detection of photosynthetic activity and water stress by imaging the red chlorophyll fluorescence. *Plant Physiology Biochemistry* 38: 889-895
8. Lichtenthaler H.K., Babani F. (2004). Light adaptation and senescence of the photosynthetic apparatus. Changes in pigment composition, chlorophyll fluorescence parameters and photosynthetic activity during light adaptation, In George Papageorgiou G, Govindjee (eds): *Chlorophyll Fluorescence: A Signature of Photosynthesis*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, The Netherlands, pp 713-736.
9. Lichtenthaler H.K. and Buschmann C. (2001). Chlorophylls and carotenoids–Measurement and characterisation by UV-VIS. *Current Protocols in Food Analytical Chemistry (CPFA)*, (Supplement 1), pp. F4.3.1 - F 4.3.8. John Wiley, New York
10. Lichtenthaler H.K. and Miehe J.A. (1997). Fluorescence imaging as a diagnostic tool for plant stress. *Trends Plant Sci* 2: 316-320.
11. Lichtenthaler H.K., Babani F, Langsdorf G. (2007). Chlorophyll fluorescence imaging of photosynthetic activity in sun and shade leaves of trees. *Photosynthesis Research*, 93: 235-244.
12. Lichtenthaler H.K., Babani F, Langsdorf G., Buschmann C. (2000). Measurement of differences in red chlorophyll fluorescence and photosynthetic activity between sun and shade leaves by fluorescence imaging. *Photosynthetica*38: 521-529.
13. Krause, G.H., Weis, E. (1991): Chlorophyll fluorescence and photosynthesis: the basics. - *Ann. Rev. Plant Physiol. Plant Mol. Biol.* 42: 313-349.
14. Nedbal L., Soukupova J., Kaftan D., Whitmarsh J. and Trtilek M. (2000). Kinetic imaging of chlorophyll fluorescence using modulated light. *Photosynthesis Research* 66: 3-12
15. Schreiber U (2004). Pulse-Amplitude (PAM) fluorometry and saturation pulse method. In: Papageorgiou G, Govindjee (eds) *Chlorophyll fluorescence: A signature of Photosynthesis*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, The Netherlands. pp 279-319
16. Photon Systems Instruments (2011). *FluorCam Instruction Manual*, <http://www.psi.cz>

Vlado VANCURA

PAN Parks Koruma Müdürü, Slovakya

PAN PARKS (KORUNAN ALANLAR AĞI PARKLARI)-AVRUPA'DAKİ YABAN HAYATI DENEYİMİ VE KORUMA GARANTİSİ

(Alt başlık: Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir turizm kalkınması aracı olarak yaban hayatın korunması)

Özdeyiş:

"PAN Parks'la işbirliği yapmak yerel halkla iletişimin gelişmesine ve karar alma sürecinde paydaşların katılımının artmasına neden oldu."

Kari Lahti, Oulanka MP Müdürü, Finlandiya

1. PAN Parks ve yaban hayatı

PAN Parks Vakfı Avrupa'nın yaban hayatı alanlarının korunması, daha fazla anlaşılması ve değerinin bilinmesi için çalışan Avrupa yaban hayatı koruma organizasyonudur. Avrupa genelinde halen insan eli değmemiş, yabani doğal alanlar bulunmasına rağmen Avrupa'daki yaban hayatı çoğu kişi tarafından bilinmeyen bir kavramdır. Yaban hayatı balta girmemiş ormanlarda, kıvrılarak akan dere kenarlarında, geniş bataklık alanlarda, yüksek dağlarda ya da mağaralarda ve denizin altında yaşam sürmektedirler. Ancak, yekpare, bölünmemiş ve iyi yönetilen yaban hayatı alanları oldukça nadirdir. Avrupa yaban hayatı mirasımızdan kalan son parçaları da sürekli olarak kaybediyoruz. En bozulmamış doğa alanları olan Avrupa'daki yaban hayatı gelecek nesiller için korumayı amaçlayan PAN Parks Vakfı bunu değiştirmeye çalışıyor.

2. Yaban hayatın tanımlanması

Yaban hayatı alanları insan müdahalesi, altyapı ya da kalıcı yerleşim olmaksızın doğal süreçlerin hüküm sürdüğü, doğal koşullarının korunması ve insanlara doğanın manevi niteliğini tecrübe etme fırsatı sunmak için korunması ve yönetilmesi gereken değiştirilmemiş ya da çok az değiştirilmiş doğal alanlardır. (Avrupa Yaban Hayatı Çalışma Grubu, Eylül 2011)

Yaban hayat alanlarının doğal madde çıkarılması amacıyla kullanılması söz konusu değildir öyle ki bu avcılık, balıkçılık, madencilik, ağaç kesme, otlatma, ot biçme, yol ve bina yapımı gibi faaliyetlerin yaban hayat alanı sınırları içinde kabul edilmediği anlamına gelmektedir. İzin verilen yönetim müdahaleleri sadece doğal ekolojik süreçlerin ve ekolojik bütünlüğün korunması amacı güden müdahalelerdir. Ancak, ziyaretçilerin sürdürülebilir bir şekilde yaban hayatın keyfini sürme imkânı vardır.

Yaban hayatın en karakteristik özelliği müdahale olmayan doğal bir dinamik olmasıdır. Kar yağışından sonra kırlan ağaçların uzaklaştırılması 'düzenli bir orman' hissi verebilir ancak ölü odunun bulunmaması orman ekosistemlerinin besin, türler ve önemli ekolojik süreçlerden yoksun kalmasına neden olur.

3. Yaban hayatın yönetimi

Yaban hayatın korunması özek koruma ve koruma alanı yönetimi yaklaşımları gerektirir. Bu anlamdaki önemli bir yaklaşım müdahalesiz yönetimidir ancak bu Avrupa açısından oldukça karmaşık ve zorlukları olan bir husustur. Bu, şu anda nispeten az sayıda vahşi ve yaban hayatı alanı yöneticileri tarafından temel yönetim aracı olarak görülmektedir. Ancak, gittikçe artan bilgi ve müdahalesiz yönetiminin daha fazla kullanılması bu yaklaşımın fizibilitesini ve verimini ispatlamaktadır. Bu aracın kullanımı özellikle önemlidir çünkü yaban hayatın korunması ekosistemi devam ettiren doğal süreç cevrimi gibi ekosistem dinamiklerinin korunmasına odaklanmaktadır.

Pratik bir yaban hayat yönetimi aracı olarak müdahalesiz yönetim

"Hiçbir şey yapmamak" açıkça görüleceği üzere sahada yönetim önlemlerini kullanım dışı bırakan ancak anlatım ve eğitim, toplum çalışması, araştırma, izleme ve kulis faaliyetleri gibi diğer son derece önemli "destekleme" faaliyetlerine daha fazla odaklanan müdahalesiz yönetimin doğru açıklaması olacaktır. Bu yönetim şekli aktif olarak planlanmalı ve korunan yaban hayatı alanının tüm yönetim planlarına dahil edilmelidir.

Tecrübeler müdahalesiz yönetimin tek geçerli yaklaşım olmadığını ancak ana hedeflerin ekosistem dinamikleri ve yaban hayatın korunması olduğu koruma alanlarının yönetilmesinde daha ucuz ve verimli olduğunu göstermiştir. Bu tür yönetim yaklaşımı, diğer tüm yöntemler gibi, aktif olarak planlanmalı ve korunan alanın yönetim planına dahil edilmelidir.

4. Yaban hayatın iyileştirilmesi

Yaban hayatın korunmasında uygulanan bir diğer yaklaşım da aktif yaban hayat iyileştirme önlemlerinin uygulanmasıdır. Bu önlemler nesli tükenen türlerin yeniden ortama dahil edilmesini ya da yerli olmayan türlerin çıkarılmasını ya da insan alt yapısının uzaklaştırılmasını içerebilir. Yaban hayatın iyileştirilmesinde amaç temel felsefeye zarar vermek değil doğal süreci iyileştirmek olmalıdır.

Yönetim hedefleri açısından temel olarak IUCN korunan alan kategorileri uygulanır. Bunlar ayrıca mevcut durumdan daha çok yönetimin hedefleri ile ilişkilidir, bu nedenle de birçok kategori yaban hayatın iyileştirilmesine konu olabilir. Ancak, yaban hayatın iyileştirilmesi özek olarak tanımlanmış belirli biyolojik çeşitlilik değerlerini korumak için sayısız aktif yönetim müdahaleleri gerektirecek olan bir alan için her zaman uygun olmayabilir.

Yaban hayatı geçmişte meydana gelen hasarın düzeltilmesi için uygulanan sürekli bir müdahaleyle diğerlerinde sürekli ve uzun süreli, müdahalelerin gerekeceği kapsamlı değişiklikler söz konusudur: bu genellikle önemli bir tür gibi bazı ekolojik bileşenlerin kaybolmuş olması durumunda geçerlidir. İstilacı türlerin kontrol altına alınması ve belirli koşullar altında habitatlarda kontrollü yakma yapılması gibi devamlı müdahaleler gerekebilir.

5. Yaban hayatı alanının izlenmesi

Yaban hayatı alanı yönetiminin önemli faaliyetlerinden biri diğer habitatların ve türlerin durumunun düzenli olarak izlenmesidir. Türlerin durumunun ve müdahale edilmemesine karşılık sergilenen davranışın izlenmesinin yanı sıra, yaban hayatı alanı doğal etkiler ve bozulmalar da dahil olmak üzere doğal süreçlerin izlenmesi için mükemmel bir fırsat sunar. Korunan yaban hayatı alanlarındaki izleme programları uzmanların uzun süreli gözlemler yapmalarını ve insan müdahalesi olmadan doğanın nasıl değiştiği konusunda raporlar oluşturmalarını sağlar. Avusturya'da bulunan Kalkanpen Milli Park'ındaki bir örnek takip sonucu ölü odun miktarında %56'lık bir artış keşfedilmesine ve buna bağlı olarak da alanda 6 farklı ağaçkakan görülmesine neden olmuştur. Bu izleme faaliyeti toplanan veri takımlarının farklı verilerle olan korelasyonların bulunması amacıyla bir harita üzerinde görüntülenmesine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca turizmin ve iyileştirmenin yaban hayatı değerleri üzerindeki etkilerinin izlenmesi için oluşturulmuş özel programlar da vardır. Yaban hayatı alanlarındaki yönetim çabaları biyolojik değerlerin etkisinin azaltılmasını amaçlamaktadır. Bu izleme tipik olarak ziyaretçi yönetim planının da bir parçasını oluşturmaktadır.

Kaçkar Dağları MP, Türkiye, potansiyel yaban hayatı alanı Fotoğraf: Prof. Oğuz Kurdoğlu

6. Yaban hayatı alanlarının araştırılması

Avrupa'nın kendi kendini yöneten ekosistemleri hakkında daha fazla bilgi edinmek için yaban hayatı içinde araştırma yapılması ve yaban hayatı alanlarının ve ekosistemlerin modern, bütüncü ve etkili bir şekilde planlanması ve yönetilmesi için en uygun prensiplerin oluşturulması gerekmektedir. Araştırma izleme faaliyetlerine katkı sağlamakla kalmayıp koruma altındaki ekosistemlerin yönetiminin bugünlerde çok disiplinli bir yaklaşım gerektirdiği gerçeğini dikkate alarak koruma altındaki alanlarda uygulanan ekosisteme dayalı yönetim yaklaşımına da katkıda bulunur.

Avrupa'daki Yaban Hayatı alanları hakkında ek bilgi edinmek amacıyla gerek duyulan yaban hayatı araştırması Avrupa'daki biyolojik çeşitlilik açısından çok disiplinli ve ortak bir vizyon geliştirmek ve doğanın kendi kendine yönetme kapasitesinin geri kazanılması anlamında oldukça önemli bir role sahiptir. Yaban hayatı üzerine yapılan tüm araştırmalar özellikle yaban hayatın korunması ve korunan alanların karar vericileri ve yöneticilerinin bağlayıcılığının güçlendirilmesi için çerçeveler ve prensipler ortaya koyacaktır.

7. Yaban hayatı alanlarında kanunların uygulanması

Yaban hayatının korunması kullanımın sürekli olarak kısıtlanması anlamına gelmektedir ve bu da güçlü bir yaptırım gerektirmektedir. Bu nedenle PAN Parks Vakfı korunan yaban hayatı alanlarında güçlü bir muhafız hizmetinin oluşturulmasını desteklemektedir. Muhafızlar yaban hayatı bölgesindeki tüm faaliyetleri kontrol edebilmekte ve herhangi bir yasadışı faaliyet söz konusu olduğunda devreye girebilmektedirler. Bununla birlikte muhafızlar yerel topluluklar ve ziyaretçilere karşı korunan alanın 'yüzleri' olarak önemli bir rol de üstlenmektedirler. Sahada yönetimi temsil ederler.

8. Yaban hayatı alanlarında ziyaretçi yönetimi

Turizmden genellikle yaban hayatı alanları olmak üzere korunan alanların en büyük sorunlarından bir tanesi olarak bahsedilmektedir. Ancak, turizm bilincin artırılmasında ve insanların yaban hayatın korunmasına ilgi duymalarının sağlanmasında iyi bir fırsat ortaya koyabilmektedir. PAN Parks Vakfının 2011 yılında yapmış olduğu bir araştırma yaban hayatı alanlarının yöneticilerinin turizmi en önemli 3 yönetim zorluklarından bir tanesi olarak görmediklerini ortaya koymuştur.

Ancak, ziyaretçilerin dikkatli bir şekilde yönetilmesi ve onlara rehberlik edilmesi gerekmektedir. Yaban hayatı alanları sadece sürdürülebilir bir tutum dahilinde ziyaret edilmelidir. Bu nedenle PAN Parks Vakfımız turizmin olumsuz etkilerini azaltmak ve sosyal ve ekonomik faydaları maksimum düzeye çıkarmak amacıyla sürdürülebilir Turizm Kalkınma Stratejisi geliştirmek ve yerel belediyeler ve turizm işletmeleri ile birlikte çalışmak için tescilli PAN Parkları teşvik etmiştir.

Yaban hayatı alanlarının yorumlanması

ABD'de yaban hayatı alanlarının korunması çabasına paralel olarak başlangıçtan bu yana bir anlayış ortaya koyulmuştur. Yaban hayatın yönetilmesinde karşılaşılan zorluklar doğanın yönetilmesinden değil sanayileşmiş toplumların etkilerinin yönetilmesinden kaynaklanmaktadır. Bizim gerçekten önemseyeceğimizi ve yaban hayatı yöneticilerinin düşüncelerine daha açık hale gelecektir.

Yaban hayatın yorumlanmasındaki temel amaç yaban hayatı ziyaretçilerinin tutum ve davranışlarını etkilemektir. Bununla birlikte insanların ziyaretlerini gerçekleştirdikten ve yaban hayatı alanının keyfini sürdükten sonra yaban hayatın elçileri olmalarını istiyoruz. Bu hedefler çok iyi bir planlama ve ziyaretçilere yaban hayatın inceliklerini anlatacak profesyonel olarak eğitim almış personel gerektirmektedir.

9. Yaban Hayatı Yönetiminin Zorlukları

a. Ekolojik hususlar

Tüm habitatlara ve her zaman uygun olmaması durumu: Müdahalesiz bir yaklaşım ilk olarak doğal olarak kendi kendini yenileme kapasitesine sahip ekosistemlere ve geniş alanlara odaklanacaktır. Bu tür alanlar büyük bir olasılıkla habitat koşullarının tamamını sürdürebilecek çeşitliliği ve dinamikleri içinde barındıracaklardır. Ancak müdahalesiz yaklaşım özellikle ikincil habitatlar ya da küçük ve bölünmüş alanlar olmak üzere koruma altındaki alanların hepsi için uygun değildir. Ayrıca belirli bir yönetim faaliyetine tabi tutulabilecek önemli ulusal ya da uluslararası değere sahip türlerin korunması açısından ihtilaflara neden olabilir. Kavramların dengelenmesi ve entegre edilmesi gerekmektedir. Bu dengeleme faaliyeti antropojenik etkilerin izin verdiği biyolojik coğrafi bölgeler gibi geniş bir coğrafi ölçekte uygulanabilir.

Müdahalesiz yönetim her durumda ve her zaman mümkün değildir. İnsan etkisinin yoğun olduğu yerlerde müdahalesiz yönetim başlamadan önce bu etkinin izlerini ortadan kaldırmak ya da en azından geri kazanım sürecini başlatmak gerekmektedir.

İstilacı (yabancı) türler doğal koruma unsurlarını (türler ve habitatlar) tehdit edebilir ve orijinal türleri uzaklaştırarak doğal süreci bozabilirler. Bu nedenle koruma alanlarında ve Natura 2000 sahalarında yerli olmayan türlere yer yoktur. Bunların kökünü kurutmak için alınabilecek önlemler incelenmeli (duruma göre) ve olumlu ve olumsuz etkiler dikkatlice düşünülmelidir.

Yaban Hayatı Yönetiminin Zorlukları

b. Sosyal ve politik hususlar

Geleneksel yönetim kavramı: Birçok kişi halen geleneksel yönetim kavramına ve iyi düzenlenmiş bir doğa kavramına sıkı sıkıya bağlıdır. Doğru bilgilerin olmaması nedeniyle süreçlere karşı devlet gibi nispeten bilimsel olan meseleleri kavrayacak tecrübeden ve yaban hayatı anlayışından yoksundurlar. Bu nedenle rüzgâr, kabuk böceği ya da yangın gibi büyük etkiler halk tarafından algılanması da olumsuz olarak etkilenmektedir.

Ulusal kanunlar: AB üyesi ülkelerin çoğunda ulusal kanunlar ve düzenlemeler (örneğin orman kanunları) doğa koruma kanunları ile rekabet etmekte ve bunları hükümsüz kılmaktadır ve Natura 2000 prensipleri ormanlardaki, ölü ağaçların kesilmesini öngörmekte dolayısıyla da müdahalesiz yönetimin düzen dışı bırakılmasına neden olmaktadır.

10. Yaban hayatın faydaları

Ekolojik faydaların varlığı nedeniyle Avrupa'daki geriye kalan yaban hayatın korunması hayati önem taşımaktadır: bu alanların yok olması durumunda sonsuza kadar kaybolacak olan nesli tükenmekte olan türlerin güvenli barınakları, keşfedilmemiş türlerin yaşam alanları ve yüksek adaptasyon içinde olan fauna ve flora için sahip habitatlar, sağlıklı yaşamları için geniş bozulmamış doğaya ihtiyaç duyabilen bozulmaya karşı hassas türler için barınak, evrimin doğal sürecinin halen devam ettiği yaşayan referans laboratuvarları, vb.

Yaban hayatı ayrıca karbon tutulması ve taşkın önleme vb. ile iklim değişikliklerine yönelik sürdürülebilir ekonomik ve çevresel faydalar da sağlamaktadır.

Yaban hayatının sosyal faydaları da vardır: gençlerde gelişim ve sağlık hizmetleri gibi önemli kentsel sorunların çözümlenmesine yardımcı olma potansiyeli, yaban hayatının dünyanın nasıl işlediğini öğrenmek isteyen çocuklar ve yetişkinler için birincil laboratuvar olması, vb.

Bundan başka, yaban hayatı alanlarının manevi faydaları vardır: modern hayatın kargaşası ve baskılarından uzak dingin ve sessiz bir ortam, ilham kaynağı yerler, mükemmel açık hava ortamında yenilenme ve dinlenme, kendini keşfetme ve tazelenme için bir fırsat, vb.

11. Fark yaratmak

Avrupa'nın genelinde hala insan eli değmemiş, yabani doğal alanlar bulunmasına rağmen, Avrupa'da yaban hayatı birçok kişi tarafından bilinmeyen bir kavramdır. Yaban hayatı balta girmemiş ormanlarda, kıvrılarak akan dere kenarlarında, geniş bataklık alanlarda, yüksek dağlarda ya da mağaralarda ve denizin altında yaşam sürmektedirler. Ancak, yekpare, bölünmemiş ve iyi yönetilen yaban hayatı alanları oldukça nadirdir. Avrupa yaban hayatı mirasımızdan kalan son parçaları da sürekli olarak kaybediyoruz.

Kaçkar Dağları MP, Türkiye, potansiyel yaban hayatı bölgesi

Fotoğraf: Egemen Çakır

PAN Parks Vakfı kıtanın en az bozulmuş doğal alanları olan Avrupa'daki yaban hayatı gelecek nesiller için koruyarak bunu değiştirmeye çalışmaktadır.

PAN Parks Vakfı yaban hayatın korunması adına ortaya koyduğu çabalar sonucunda

- mevcut koruma alanlarının yönetimindeki etkililiği artırarak Avrupa'nın en kıymetli yaban hayatı alanlarının 360,000 hektarının korunmasını garanti altına almıştır
- çeşitli yaban hayvanları için güvenli bir barınak olan Avrupa'daki el değmemiş alanları genişletmektedir
- yaban hayatını ana gündem konusu haline getirmeye de yardımcı olacak Avrupa yaban hayatı hareketini başlatmaktadır
- Avrupa düzeyinde yaban hayatın korunması davasını temsil etmektedir ve yaban hayatı konusunda sesini genele duyurarak politika yapım sürecinin etkilenmesine yardımcı olmaktadır
- Avrupa Parlamentosunun yaban hayatı sorununu kabul etmesini sağlamıştır
- Yerel düzeyde toplum katılımını arttırmakta ve yaban hayatının daha fazla anlaşılmasını sağlamaktadır

- Yaban hayatı değerlerine verilen hasarın en aza indirgenmesi için sürdürülemeyen kalkınma projelerinin engellenmesine yardımcı olmaktadır.

yerel ve uluslararası sivil toplum örgütleri, koruma altındaki alanların yöneticileri, yerel topluluklar ve Avrupa halkı ile işbirliği yaparak kıtamızdaki geriye kalan yaban hayatının korunmasına odaklanmış Avrupa çapındaki tek organizasyon olan PAN Parks Vakfı insanların yaban hayatının çeşitli faydaları konusundaki bilincini arttırarak ve onları bu konuda eğiterek halkın yaban hayatına karşı olan tutumunda köklü değişiklikler yapmak için çalışmaktadır.

Milyon Hektar Projesi

Avrupa'daki yaban hayatının kıymeti yeteri kadar bilinmemektedir ve derhal harekete geçilmediği takdirde sonsuza kadar yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. PAN Parks Vakfı çalışmalarını Avrupalıların yaban hayatı alanlarını koruması böylece bunların insan gelişiminin izlerinden arınmalarının sağlanmasına yoğunlaştırmaktadır.

2011 yılında PAN Parks Vakfı 2015 yılı itibarıyla Avrupa'daki yaban hayatın 1 milyon hektarını koruma altına almak amacıyla 'Milyon Hektar Projesini' başlatmıştır.

Bu yaban hayatı alanları tür çeşitliliği için sığınak sağlamaktadır, doğal evrim sürecinin hala devam ettiği benzersiz referans laboratuvarlardır, gelecek için doğal süreçlerin ve biyolojik çeşitliliğin sürekliliğini sağlayarak kendi kendini yöneten ekosistemlerin sayısını arttırmaktadır ve gezegenimizdeki iklim değişikliğinin etkilerinin en aza indirgenmesinde kilit rol üstlenmektedirler.

Yaban hayatı alanlarının korunmasının garanti altına alınması nasıl sağlanabilir

PAN Parks Avrupa çapındaki yaban hayatı hareketini birleştirerek yaban hayatının koruma altında olduğu alanlarla ortaklık içine girecektir. Ortağımız olan alanların bünyelerindeki yaban hayatı korumak konusundaki kararlılıklarını destekleyecek ve yaban hayatı alanlarının uzun vadeli olarak korunması esnasında meydana gelebilecek risklerin belirlenmesi ve ortadan kaldırılmasının yanı sıra yaban hayatı yönetim tekniklerinin geliştirilmesinde onlarla işbirliği yapacaktır.

'Milyon Hektar Projesi' ile kıtamızdaki yaban hayatının korunmasını ve gelecek nesillerin de Avrupa'nın gerçek yabani alanlarının keyfini sürebilmelerini ve bunlardan faydalanabilmelerini sağlayacağız.

PAN Parks ve turizm

Bir PAN Parkın ziyaret edilmesi Avrupa'nın en iyi yaban hayatı alanlarından bir tanesinin ziyaret edilmesi anlamına gelmektedir. Bir PAN Parkta muhteşem doğa ve yüksek kalitede turizm olanaklarına sahip, yaban hayatın korunması ve sürdürülebilir yerel kalkınmanın iyi bir şekilde dengelendiği gerçek bir yaban hayatı ortamı sunulmaktadır. Yüksek kalitede imkânlar sunan ve park ile birlikte çalışan Yerel PAN Parks ortakları çevre standartları ve koruma konusunda gösterdikleri bağlılığa dayalı olarak PAN Parks logosu ile tanınmaktadır; bu, ziyaretinizin doğanın korunmasına katkı sağladığınızı garanti etmektedir. Bu ortaklar park hakkında bilgi sahibidirler ve ziyaretçilerin yaban hayatı ilk ağızdan keşfetmelerine yardımcı olmaktadır. Avrupa'daki yaban hayatı ile ilgili benzersiz bir deneyim yaşamanız için heyecan verici faaliyetler sunmaktadır!

Kaçkar Dağları MP, Türkiye, potansiyel yaban hayatı bölgesi
Fotoğraf: Prof. Oğuz Kurdoğlu

12. Türkiye ile olan koruma ortaklığı

2008 yılından bu yana, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ankara Orman Genel Müdürlüğü ile yakın işbirliği içinde olan Ankara Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü UNDP Türkiye'nin desteği ve WWF ortaklığı ile Türkiye ve PAN Parks Vakfı Küre Dağları Milli Parkında ekonomik yönetim yaklaşımları sergilemek ve Avrupa yaban hayatının korunmasına katkıda bulunmak amacıyla birlikte çalışmakta ve çıkarılan dersleri Türkiye'de bulunan 8 koruma altındaki alana yaymaktadır.

Türkiye'deki PAN Parklar

PAN Park Ağı'nın bir üyesi olmak için, koruma altındaki alanın bir takım zorlu şartları karşılaması gerekmektedir: örneğin en az 10,000 hektarlık yaban hayatı alanının bulunması, yönetim ve ziyaretçi yönetim planı, sürdürülebilir turizm kalkınma stratejisi vb. Bütün bu koşulların ispatlanması için koruma altındaki alanın üçüncü taraflarca yapılan bir onay sürecinden geçmesi gerekmektedir!

Birkaç yıllık yakın işbirliğinden sonra Türkiye'de koruma altına alınan ilk alan olan Küre Dağları Milli Parkı 2012 yılının baharında bağımsız uluslararası PAN Parks onayına tabi tutulacaktır. Bu onay sürecinin olumlu sonuçlanması durumunda, Küre Dağları Milli Parkı Türkiye'de PAN Park sertifikası alan olacak ve Avrupa'daki yaban hayatın korunmasına önemli bir katkıda bulunacaktır.

Yaban hayatı ortakları:

'Milyon Hektar Projesinin' amacının yerine getirilmesi, Avrupa'daki yaban hayatın 1 milyon hektarının korunmasının garanti altına alınmasının sağlanması ve kıtamızdaki yaban hayatın başarılı bir şekilde korunması ve gelecek nesillerin Avrupa'nın gerçek yabani alanlarının keyfini sürebilmesi ve bunlardan faydalanabilmesi için ' yaban hayatı ortaklığı' kavramı geliştirilmiştir!

Yaban Hayatı Ortakları, yani koruma altındaki alanlar, yaban hayatı yönetimini geliştirmek amacıyla çalışmalar yapmak arzusundadırlar. PAN Park ile birlikte yaban hayatı alanlarının uzun vadeli olarak korunması ile ilgili risklerin bazıları belirlendikten sonra, bu risklerin ortadan kaldırılması için somut faaliyetler tanımlanabilir. Açıkça görüleceği üzere eylem planı her park için farklı olacaktır ancak biz bir zorluğun üstesinden gelmeyi ve nihai olarak korumada hedeflenen değişimini başarmayı planlıyoruz.

Son araştırmalar Yaban Hayatı Ortaklarının belirlenmesi ve Avrupa yaban hayatının korunmasına katkıda bulunmak için Türkiye'de son derece büyük bir potansiyel olduğunu teyit etmiştir.

Anahtar kelimeler: Avrupa'daki yaban hayatın açıklanması, PAN Parks yaban hayatı alanları, PAN Parks Yaban Hayatının yönetimi, entegre yaklaşım, yüksek yönetim standartları, yaban hayatının korunması için bir araç olarak turizm, hem insanlara hem da doğaya fayda sağlamak, vb.

Kaçkar Dağları MP, Türkiye, potansiyel yaban hayatı bölgesi

Fotoğraf: Prof. Oğuz Kurdoğlu

Prof.Dr. Abdul-Rahim Abdul SAMAD
Putra Üniversitesi, Malezya

*a¹ AS Abdul-Rahim, aM. Dayang-Siti-Manirah ve aHO Mohd-Shahwahid
a Ekonomi ve İşletme Fakültesi, Putra Üniversitesi, Malezya, 43400 UPM Serdang, Selangor, Malezya.*

TAYLAND SPOR TURİZMİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA: SEA OYUNLARI VAKASI

ÖZET

Güney Doğu Asya Oyunları (SEA) Güney Doğu Asya'dan 11 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen bir spor organizasyonudur. Katılımcı ülkeler Malezya, Singapur, Endonezya, Tayland, Laos, Vietnam, Brunei, Myanmar, Filipinler ve Kamboçya'dan oluşmaktadır. 2007 yılında Tayland 24. SEA Oyunları'na Nakhon Ratchasima'da ev sahipliği yapmıştır. Ülkesinin eşsiz ve çekici özelliklerini tanıtma fırsatını vermiş olduğundan, oyunlara ev sahipliği yapmak Tayland için bir onurdur. Bu makalede SEA Oyunları etkinliğiyle bağlantılı olarak Tayland'ın elde ettiği turist akımına dair ampirik kanıtların altı çizilmektedir. Ekonomik faktörler ve belirleyicilerin kısa ve uzun vadeli etkileri Özbağlanımlı Dağıtılmış Gecikme (ADRL) yaklaşımı kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar SEA oyunlarını temsil eden etkisiz değişken dışında hiçbir belirleyicinin uzun vadede turist akımı üzerinde anlamlı etki sahibi olmadığını göstermektedir. Etkisiz değişken yüzde 1 seviyesinde anlamlıdır. Benzer şekilde kısa vadede elde edilen sonuçlar etkisiz değişkenin Tayland'da gelen turist miktarında anlamlı belirleyici olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar aynı zamanda özellikle SEA oyunlarına bağlı turist akımı belirleyicisinin var olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte SEA oyunları katılımcı ülkelerin milli gelir miktarı ve döviz kuru gibi ekonomik faktörler Tayland'a gelen turist akımını etkileyen önemli faktörler değildir. Bu nedenle SEA oyunları gibi büyük ölçekli spor etkinliklerine ev sahipliği yapmak, ev sahibi ülkede turizm sektörünü olumlu yönde etkileyecektir.

Anahtar kelimeler: Spor turizmi, kısa vadede etkiler, uzun vadede etkiler, turist akımı.

GİRİŞ

Spor etkinlikleri yerel toplum, bölge ya da ülkede ekonomik gelişim konusunda önemli bir araçtır. Genel olarak spor turizmi kişilerin ev ya da iş muhitlerinden uzağa seyahat etmelerine sebep olan, her türlü gelişigüzel katılım sağlanabilen ya da iş/ticari kaynaklı ya da ticari kaynaklı olmayan sebeplerde organize bir şekilde katılım sağlanabilen aktif ve pasif spor etkinliğini ifade etmektedir (McHone ve Rungeling, 2000). Spor turizmi sınırlı bir süre boyunca, ikamet edilen muhitten spor amaçlı olarak yapılan seyahat olarak kabul edilmekte, spor ise eşsiz kurallar setleri, fiziksel maharetlere dayalı rekabet ve oyun temelli yapısı ile karakterize edilmektedir (Gibson, 1989).

Zauhar ve Kurtzman'a göre (1997), spor turizmi gelişiminde de tartışıldığı üzere, insanların seyahat etmesine neden olan, çekici faktör ve itici faktör şeklinde iki adet faktör bulunmaktadır. İtici faktör her gün yapılan aktivitelerden kurtulma, çekici faktör ise ilgili lokasyonun cazibesini ifade etmektedir. Tayland'ın SEA oyunlarına ev sahipliği yıl olan 2007 yılında çok sayıda turist Tayland'ı ziyaret etmiştir. SEA oyunlarında takımlarını desteklemek isteyen turistler itici faktör iken, Tayland'ın enteresan bir lokasyon olması çekici faktördür.

¹ İlgili yazar. Ekonomi Ana Bilim Dalı, Ekonomi ve İşletme Fakültesi, Putra Üniversitesi, Malezya, 43400 Serdang, Selangor, Malezya. E-mail: abrahim@econ.upm.edu.my

SEA oyunları Güney Doğu Asya'dan 11 ülkenin katılımıyla gerçekleşen bir spor organizasyonudur ve Tayland da bunun bir üyesidir. Yalnızca ev sahibi unvanını almanın yanı sıra eşsiz güzelliklerini tüm dünyaya, ya da en azında katılımcı ülkelere gösterme şansını doğurduğundan oyunlara ev sahipliği yapmak Tayland için onurlu bir görev olmuştur. Mendriatta'ya göre (2010) "büyük ölçekli uluslararası bir spor etkinliğinde" ev sahibi şehir olmanın unvanı ve gururu söz konusu şehir, bölge, ülke ve sporcular üzerinde derin bir etki sahibi olabilir. Bu durum aynı zamanda o mekânın profilini ve o mekânda yaşayan insanların hayatlarını da değiştirebilir (Mendriatta, 2010).

Spor etkinlikleri ev sahibi ülkeye gelen turist sayısının arttırılmasında temel faktör olarak rol oynama potansiyeline sahip olduğundan, çalışma hipotezinin incelenmesi için turist talep modeli kullanılmış ve geliştirilmiştir. Bu çalışma turizm talep modelinin geliştirilmesiyle, SEA oyunları etkinliğini göz önünde bulundurarak, turizm talep modelinin belirleyici faktörlerini araştırmayı hedeflemektedir.

MALZEMELER VE YÖNTEMLER

Bu çalışmada 1985-2010 yılları arasında elde edilen katılımcı ülkelerin gayri safi yurt içi hasıla verileri, Tayland döviz kuru, SEA oyunları etkinliğini temsil eden etkisiz değişken ve turist akımı yer almıştır. Bu değişkenlere ait yayınlanan veriler Tayland İstatistik Departmanı ve Uluslararası Finansal İstatistikler (IFS) internet hizmetlerinden elde edilmiştir. Özel olarak bu çalışma uzun vadeli esnekliği ve kısa vadeli nedenselliği değerlendirmekte ve özellikle SEA oyunları vakasında Tayland için turizm talep modelinin belirleyicisini incelemektedir.

Engle ve Granger (1987) veya Johansen (1988) ve Johansen ve Juselius (1990) eş bütünleşme teknikleri değişkenler arasındaki seviyelerde uzun süreli ilişki dengesinin varlığını incelemek üzere ampirik ekonomide sıklıkla kullanılan tekniklerdir. Bu yöntemler modeldeki entegrasyonun değişken düzenini belirlemek amacıyla birim kökleri için ön test adımı içermektedir. Bu işlem çalışmaya dahil edilen tüm değişkenlerin aynı düzende, yani I (1) şeklinde entegre edilmesini gerektirmektedir. Ancak pratikte tüm değişkenlerin birim kökü bulunmamaktadır. Bazı değişkenler I (0) seviyesinde hareketsiz iken, diğerleri iki adet birim köke sahip olabilmekte I (2) ya da ikincil farklılıkları hareketsiz olabilmektedir. Çalışma değişkenlerinin entegrasyon düzenleri farklı olduğunda, bu durum yukarıdaki eş bütünleşme test prosedürlerinden elde edilen sonuçların kesinlik ve geçerliliğine şüphe düşürecektir.

Ancak, Engle ve Granger (1987) zaman serisinin hareketsiz olmaması halinde, diğerlerinin hareketsiz olmasını sağlamak üzere Özbağlanımlı Dağıtılmış Gecikme (ARDL) gibi yeterli oranda komplike dinamik spesifikasyon kullanılarak gecikmeli bağımlı ve bağımsız değişkenlerin eklenebileceğini ifade etmektedir. Aynı şekilde bu çalışmada, regresörlerin fonksiyonların tahmininde I (1) veya I (0) olmak üzere farklı entegrasyon düzenine sahip olmasını sağlamak amacıyla, Pesaran ve diğerleri (2001) tarafından ortaya konulan ARDL sınır testi yaklaşımı kullanılmaktadır. Sınırlanmamış Hata Düzeltme Modeli (UECM) tahminine dayanan sınır testi, ilgili regresörlerin tamamen I(0), I(1) ya da karşılıklı olarak eş bütünleşik olup olmadığından bağımsız bir şekilde uygulanabilir. Bununla birlikte ARDL modeli standart eş bütünleşme yöntemlerinden daha istikrarlıdır ve küçük örnek boyutunda daha iyi performans sunmaktadır (Pesaran ve Shin, 1999).

Bu çalışmada yer alan değişkenler doğal logaritmik formdadır. Bağımlı değişken turist akımıdır. ARDL fonksiyonu gelişimi şu şekildedir:

$$\text{Turist akımı} = f(\text{GSYİH}, \text{döviz kuru}, \text{etkisiz}) \quad (1)$$

$$\text{Turist akımı} = \text{GSYİH}\beta_1.\text{döviz kuru}\beta_2.\text{etkisiz}\beta_3 \quad (2)$$

ARDL modelleme yaklaşımını göstermek üzere log-doğrusal formda Denklem (3) şu şekildedir:

$$\ln \text{turist akımı} = \beta_0 + \beta_1 \ln \text{GSYİH} + \beta_2 \ln \text{döviz kuru} + \beta_3 \text{etkisiz} + \epsilon_t \quad (3)$$

ARDL yaklaşımı değerlendirme yapılan değişkenler için ARDL modelinin hata düzeltme versiyonunun tahmin edilmesini içermektedir (Pesaran ve diğerleri 2001). Denklem (3)'ten ilgili ARDL modeli şu şekilde elde edilebilir:

$$\Delta \text{Inturist akımı}_t = \beta_0 + \beta_1 \ln \text{GİSYİH}_{t-1} + \beta_2 \ln \text{döviz kuru}_{t-1} + \beta_3 \text{etkisiz} \\ + \sum_{i=0}^p \alpha_4 \Delta \text{Inturist akımı}_{t-i} + \sum_{i=0}^p \alpha_5 \Delta \ln \text{döviz kuru}_{t-i} \\ + \sum_{i=0}^p \alpha_6 \text{etkisiz}_{t-i} + \varepsilon_t$$

bu denklemde birinci farklılık operatörünü; ln doğal logaritmik transformasyonu; β_0 kesen değeri ve ε_t beyaz gürültü hata süresini ifade etmektedir.

Turizm talep modelinde eş bütünleşme ilişki testinde iki adım bulunmaktadır. Birincisi yukarıdaki model OLS tekniği ile tahmin edilmektedir. İkincisi, sıfır eş bütünleşme hipotezi $H_0: \beta = \beta = \beta = 0$, alternatif $H_1: \beta \neq \beta \neq \beta \neq 0$ ile F-test aracılığıyla test edilmektedir. F-istatistikleri için iki dizi kritik değerinde sınır Narayan (2005) ile oluşturulmaktadır. Eğer hesaplanan F-istatistiği güç sınırı kritik değerinin altına düşerse, sıfır eş bütünleşme hipotezi reddedilemez. Buna karşın, eğer hesaplanan F-istatistiği yukarı sınır kritik değerinin üzerinde ise, sıfır hipotezi reddedilir, bu durum modeldeki değişkenler arasında uzun vadede eş bütünleşme ilişkisi olduğunu gösterir. Ancak hesaplanan değer sınırlar içerisinde olduğunda çıkarım yetersizdir.

SONUÇLAR VE TARTIŞMALAR

Bu bölümde metodoloji kısmında açıklanan ARDL modellerinin ilişkileri üzerine ampirik bir analiz yer almakta ve sonuçları tartışılmaktadır. Analizin tamamı kısa vade ve uzun vade analizlerinin ilişkisini analiz etmek üzere sınır testi içermektedir. Geçmiş yıllarda literatürde kullanılan yöntemler temel olarak ilgili değişkenlerin entegre düzende I (1) (Pesaran ve diğerleri 2001) olduğu vakalara odaklanmaktadır. ARDL yaklaşımı diğer yaklaşımlara kıyasla bazı avantajlara sahiptir. İlk olarak, kullanılan serilerin I (1) (Pesaran ve Pesaran 1997) olması gerekmektedir. İkinci olarak, küçük örneklerle dahi daha etkin eş bütünleşme ilişkileri saptanabilir (Ghatak ve Siddiki, 2001). Son olarak Laurenceson ve Chai (2003) ARDL yaklaşımının sifra meyilli olan sahte regresyon katsayısına yol açan hareketsiz olmayan zaman serisi verilerinden kaynaklanan problemlerin üstesinden geldiğini belirtmektedir.

Sınır testi eş bütünleşme ilişkisi modeli Tablo 1'de verilmektedir. Hesaplanan F-istatistiğinin (4.58) %5 anlamlılık seviyesinde üst sınır kritik değeri üzerinde olduğu düşünüldüğünde, modelde kullanılan tüm parametreler ve turist akımı arasında eş bütünleşme ilişkisine dair kanıt bulunmaktadır. Bu sonuç Tayland'da turizm talebi modelinin uzun vadede ilişkili olduğunu göstermektedir.

TABLO 1
Uzun Vadede İlişki için Sınır Testi Sonuçları

F-istatistik kritik değeri: kesişim ve eğilim yok	%90 seviyesi		%95 seviyesi		%99 seviyesi	
	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)
T30	2.68	3.58	3.27	4.31	4.61	5.99
Ticari eşya tipleri	Hesaplanan F-istatistik					
Turist akımı	4.58**					

Notlar: ** Yüzde 5'te anlamlı. Kritik değerler Narayan'dan alınmıştır (2005).

Eş bütünleşme için sınır testini analiz ettikten sonraki adım uzun vadede ilişkilerin katsayısının tahmin edilmesidir. Denklem (1) ve denklem (2) gecikme uzunluğu Pesaran ve Pesaran (1997) önerisini takip ederek Schwartz Bayesian Kriterleri (SBC) ile belirlenmiştir. Bu nedenle SBC $\rho = 1$ değerinin bu model için en uygun gecikme uzunluğu olduğunu göstermektedir. Uzun vade test sonucu turist akımının etkisiz değişkenden pozitif (0.39) ve anlamlı şekilde (yüzde 1 seviyesinde) etkilendiğini göstermektedir (Tablo 2). Bu durum SEA oyunlarına ev sahipliği yapa ülkenin potansiyel olarak ülkelerine gelecek turist sayısı açısından pozitif etki altında olacağını göstermektedir. Benzer şekilde bir yıl ve iki yıllık

gecikmeli turist akımı da yüzde 1 seviyesinde anlamlıdır. Ancak, iki yıllık gecikmeli turist akımı 1.53 katsayısı ile turist kararından daha güçlü bir etki oluşturmuştur. Bu durum turistlerin Tayland'ı ziyaret etme kararının Tayland'ı daha önce ziyaret eden turistlerin sayısına göre alındığını önermektedir.

TABLO 2
Uzun Vadede Esneklikler için Tahminler

Bağımlı değişken: Turist akımı			
Regresör	Katsayı	Standart hata	P-değeri
Kesişim	16.6 ^{***}	0.39	0.00
Turist akımı (-1)	0.58 ^{***}	0.16	0.00
Turist akımı (-2)	1.53 ^{***}	0.22	0.00
GSYİH	0.18	0.01	0.23
Döviz kuru	0.03	0.05	0.52
Etkisiz	0.39 ^{***}	0.03	0.00

Notlar: *** Yüzde 1 seviyesinde anlamlı, * Yüzde 10 seviyesinde anlamlı.

Son olarak Tablo 3'te verilen sonuçlar turist akımı için seçilen ARDL modeli için hata düzeltme işlemi temsil etmektedir. Bu aynı zamanda kısa vadede dinamik katsayı tahmini olarak da bilinmektedir. Uzun vadeye benzer şekilde bu model de sırasıyla 0.01 ve 0.03 katsayılarına rağmen, kısa vadede turist akımı konusunda anlamlı GSYİH ve döviz kuru belirleyicilerinin olmadığını göstermektedir. Bu nedenle katılımcı ülkelerin GSYİH değerinde ve döviz kurunda kısa vadede değişiklik olursa, bu durum turist sayısını etkilemeyecektir. Öte yandan, etkisiz değişken (SEA oyunları etkinliği) Tayland'a gelen turistlerin belirlenmesinde anlamlı değer taşımaktadır.

TABLE 3
Estimates for Short Run Elasticities

Dependent variable: Tourist arrival			
Regressor	Coefficient	Standard error	P-value
Intercept	-18.53 ^{***}	0.22	0.00
GDP	0.02	0.01	0.14
Exchange rate	0.03	0.05	0.43
Dummy	0.11 ^{**}	0.04	0.01
ECM(-1)	-0.12 ^{***}	0.24	0.00

Notes: *** Significant at 1 percent, * Significant at 10 percent.

Hata düzeltme modeli (Tablo 3'te ECM(-1)) bu model için negatif ve istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur. Bu terim uzun vadede ilişki dengesinde bozulma olduktan sonra dengenin tekrar sağlanması için gerekli düzeltme sürecinin hızını ifade etmektedir. Negatif ve anlamlı bir hata düzeltme terimi değişkenlerin ne derece hızlı bir şekilde dengeye geri döndüklerini gösterir. Örneğin, turist talebi modeli bir yıl önceki yılda dengede yaşanan bozulmaların %12'sinin (ECM katsayısı = -0.12) ilgili yılda uzun vadede dengeye katılabildiğini göstermektedir.

SONUÇLAR

Bu makalede, Tayland vakasında turist talebi incelenmiştir. Bu model tüm parametreler (GSYİH, döviz kuru ve etkisiz değişken) ve turist akımı arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Bu modelde Pesaran ve Pesaran (1997) ve Pesaran ve diğleri (2001) tarafından geliştirilen ARDL yaklaşımı kullanılmaktadır. ARDL sınır testi sonuçları Tayland'da turist talebi modelinde eş bütünleşmenin varlığını doğrulamıştır. Uzun vadede, bir önceki yıla ait turist akımı gelecekteki turist sayısını etkileyen önemli bir indikatör olmuştur. Buna ek olarak, SEA oyunları etkinliği ev sahibi ülkede turizm sektörünü canlandırmada anlamlı bir belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu durum büyük ölçekli bir spor etkinliğine ev sahipliği yapan ülkede turizm sektörünün katlayıcı etki altında kalabileceğini savunan Mendiratta (2010) tarafından da desteklenmektedir. Son olarak, elde edilen sonuçlar GSYİH ve döviz kurunun turizm talep modeli üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığını göstermektedir.

REFERANSLAR

Baffes, J. (2007). Oil Spills on Other Commodities. Dünya Bankası Politika Araştırması Ön Raporu No. 4333. SSRN:<http://ssrn.com/abstract=1010818> adresinde mevcut.

Chaudhuri, K. (2001). Long-run prices of primary commodities and oil prices. *Applied Economics*, 33(4), 531-538.

Ghatak, S. ve Siddiki, J. (2001). The use of ARDL approach in estimating virtual exchange rates in India. *Journal of Applied Statistics*, 28, 573-583.

Granger, C. W.J. (1987). Spurious regression. In J. Eatwell, M. Milgate ve P. Newman (Eds.), *The new Palgrave: A dictionary of economics*: 444-445. Londra: Macmillan.

Uluslararası Para Fonu (IFS). (2008). IFS internet veritabanı. <http://www.imfstatistics.org/imf/logon.aspx> adresinde mevcut [Erişim 16 Mayıs 2008].

Jeffrey A. F ve Gikas A. H. (1985). Commodity Prices, Money Surprises and Fed Credibility. *Journal of Money, Credit and Banking*, 17(4), 425-438.

Johansen, S. & Juselius, K. (1990). Maximum likelihood estimation and inference on cointegration—with applications to the demand for money. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 52, 169-210.

Johansen, S. (1988). Statistical analysis of cointegration vectors. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 12, 231-254.

Laurenceson, J. ve Chai, J. C. H. (2003). *Financial reform and economic development in China*. Edward Elgar, Cheltenham, Birleşik Krallık.

McHone, W. ve Rungeling B. (2000) Practical Issues in Measuring the Impact of a Cultural Tourist Event in a Major Tourist Destination. *Journal of Travel Research*, 38: 299–302.

Mendiratta, A. (2010). Major sports events: major driver tourism. CNN TASK Group, ss. 1-7.

Narayan, P.K. (2005). The saving and investment nexus for China: evidence from cointegration tests. *Applied Economics*, 37(17), 1979-1990.

Pesaran, M. H. ve Pesaran, B. (1997). *Working with microfit 4.0*. Camfit data Ltd, Cambridge.

Pesaran, M. H. ve Shin, Y. (1999). An autoregressive distributed lag modeling approach to cointegration analysis. In: Strom, S. (Eds.), *Econometrics and Economic Theory in the 20th Century: The Ragnar Frisch Centennial Symposium*. Cambridge University Press, Cambridge, Birleşik Krallık (Bölüm 11).

Pesaran, M. H. Shin, Y., ve Smith, R. J. (2001). Bound testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16, 289-326.

Weed M. (2009). Progress in sports tourism research? A meta-review and exploration of futures. *Tourism Management*, 30: 615–628.

Zauhar, J. ve Kurtzman, J. (1997). Sport tourism – A window of opportunity. *Journal of Sports Tourism*, 3: 11–16.

Prof.Dr. Ahmad Tariq KAMAL

*Rektör, Yükseköğretim Khurasan Enstitüsü,
Afganistan*

KÜRESEL DEĞİŞİMLERİN YÜKSEK ÖĞRENİM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ-AKADEMİK KURUMLAR ARASINDAKİ İZOLASYON ARTIK ÇÖZÜM DEĞİL

Özet

Bu zamana kadar karşılaşılmayan değişimler gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunda insanların hayatını değiştirmektedir. Yeni bilişim teknolojileri ve bunların neden olduğu yenilikçi süreçler ile birlikte küreselleşme iç işlerinden yaşam biçimlerine ve ulusların uluslararası sorumluluklarına kadar her alanda devrim yapılmasına neden olmaktadır. Bugün hızlı sermaye akışı küresel piyasalardaki bilişim, bilgi ve iletişime dayalıdır. Bilgi küreselleşme için son derece önemlidir çünkü küreselleşme özellikle Afganistan gibi gelişmekte olan ülkelerde eğitime olan talebi arttırmaktadır. Genel anlamda küresel değişiklikler birçok talebi de beraberinde getirmektedir. Eğitim alanındaki bu taleplerden bazıları yükseköğrenimin uluslararası bir hale getirilmesi ve akademik ortaklıklar kurulmasıdır. Bu taleplere etkili bir şekilde cevap vermek dünyadaki toplulukların, daha net olmak gerekirse, akademik kurumların birlikte çalışmasını ve hoşgörünün, bir arada yaşamının ve karşılıklı anlayışın prensiplerini öğretmek genç nesillerin zihinlerini yapıcı bir tutumla şekillendirmekten geçmektedir.

Bu yazının amacı küresel değişimlerin özellikle Afganistan olmak üzere yükseköğrenim sektörünü nasıl etkilediğini ve akademik kurumların küresel değişimlerin etkilerini azaltmak ve bunların getirdiği taleplere karşılık vermek için neler yapabileceklerini açıklamaktır. Refah dolu bir dünyanın beklentileri uluslararası kurumların birbirleriyle ortaklık kurmak ve işbirliği yapmak konusunda ne kadar istekli olduklarına dayalıdır. Ayrıca, birlikte çalışmak isteyen kurumların kelimeleri anlamaya dökmek ve verilen sözlerin tutulmasını sağlamak konusunda ne kadar çaba gösterdiğine de dayalıdır.

Küresel Değişimlerin Yüksek Öğrenim Üzerindeki Önemli Etkileri:**Yüksek Öğrenim Üzerindeki Global Değişimlerin Anlaşılması:**

Küresel anlamda geçtiğimiz elli yıl içinde yükseköğrenimde meydana gelen değişimlerin anlaşılması bu değişimlerin kapsamı ve karmaşıklığı nedeniyle zorluk teşkil etmektedir. Abartma riski olmaksızın dünya çapındaki lise sonrası eğitimi en fazla etkileyen değişimlerin akademik "devrim" niteliğinde olduğu söylenebilir. Yakın geçmişte meydana gelen değişimlerin en az ilk olarak Almanya'da daha sonra da diğer yerlerde 19. yüzyılda ortaya çıkan ve üniversitenin kapsamını küresel olarak radikal bir şekilde değiştiren araştırma üniversitesinde olduğu kadar büyük olduğu kolaylıkla kanıtlanabilir. 20. Yüzyılın sonlarında ve 21. Yüzyılın başlarında meydana gelen akademik değişimler daha kapsamlıdır çünkü bunlar gerçek anlamda küreseldir ve daha fazla kurumu ve nüfusu etkilemektedir.

Üniversiteler her zaman uluslararası eğilimlerden etkilenmiştir ve belirli bir dereceye kadar akademik kurumlardan, bilim adamlarından ve araştırma amaçlı daha geniş uluslararası topluluklar tarafından işletilmiştir. Bilimsel iletişimin egemen dili olarak İngilizcenin yükselişi ortaçağ Avrupası'nda Latincenin egemen olduğu dönemden bu yana görülmemiş bir boyutta gerçekleşmiştir. Bilişim ve iletişim teknolojileri anlık temas ve daha kolay bilimsel iletişim kurulması için evrensel araçlar ortaya koymuştur. Aynı zamanda, bu değişimler neredeyse sadece gelişmiş dünyada bulunan yayıncıların, veri tabanlarının ve en güçlü üniversitelerin elinde bulunan diğer kilit kaynakların tasarruf yetkisine odaklanılmasına yardımcı olmuştur. Üniversiteler, ürettikleri bilgiler, istihdam ettikleri akademisyenler ve mezun ettikleri öğrenciler direkt ve yakından küresel bilgi ekonomisine bağlıdır. Dünyanın bir yerindeki kurumlarda ve sistemlerde olan şeyler içinde bulunduğu ortamın ötesinde etkilere sahiptir. Son on yılda bunun bir uzantısı olarak meydana gelen uluslararası sıralama uygulamaları üniversitelerin artık nasıl içe dönük ve sadece yerel ya da ulusal bağlamda hizmet vermediğinin en büyük örneğidir. İnternet, küresel rekabet ve İngilizce dilinin kullanımının yaygınlaşması nedeniyle üniversiteler bir araya gelmektedir. Eğitim amaçlı değişim programları ile ya da bir dönem, bir yaz ya da kısa araştırma turları için yurt dışına seyahat eden öğrencilerin sayısı artmaktadır. Fakülteler sıklıkla bizim de bugün katıldığımız benzer uluslararası konferanslara katılmakta ve diğer üniversitelerin nasıl çalıştığını öğrenerek evlerine yeni fikirlerle dönmektedirler. Bütün bu değişimler ve gelişmeler daha iyi istihdam olanaklarına, maaşların daha yüksek olmasına, daha yüksek yatırım potansiyeline, uzmanlaşmış iş gücüne, daha fazla ekonomik getiriye, üretkenliğin ve rekabetin artmasına neden olmuştur.

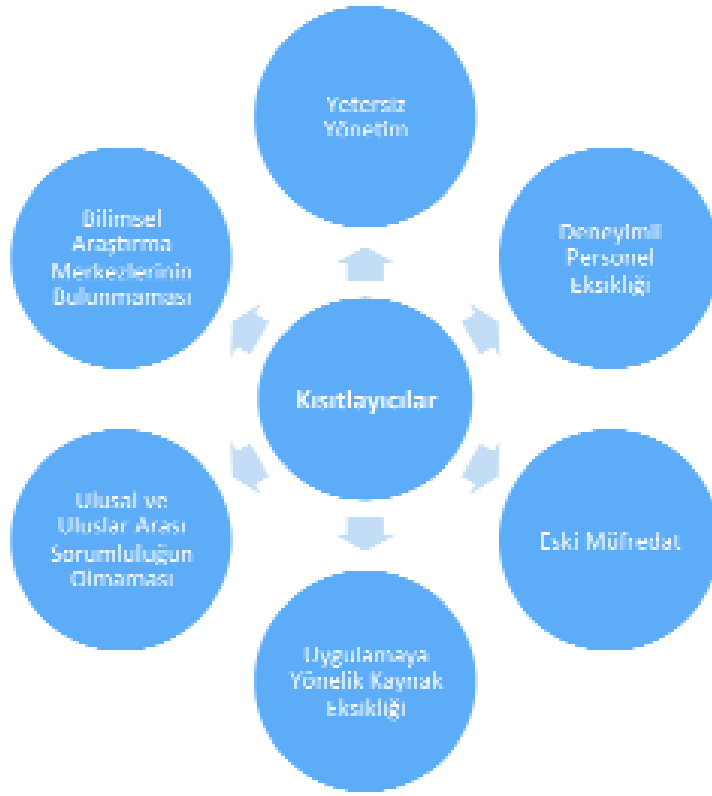
Afganistan üzerindeki etkiler:

Genel olarak, bilimsel ve teknolojik gelişmeler son elli yılda dünyada devrim yaratmış ve dünyadaki birçok insan yaşam kaliteleri büyük ölçüde arttığından bu gelişmeden fayda sağlamıştır. Bilim ve teknoloji alanındaki yenilikler tarım, madencilik, ulaşım, sanayi, ticaret, telekomünikasyon, BT, vb. sektörleri muazzam bir biçimde geliştirmiştir. Bunlarda ve diğer sektörlerde meydana gelen gelişmeler dünyadaki insanların yaşam kalitesini doğrudan etkilemiştir. Ancak, on yıllarca süren savaşlar ve istikrarsızlıklar Afganistan gibi savaşların ayırdığı ülkelerin insanların bu devrimden tam olarak faydalanamamasına neden olmuştur.

Afganistan'da Yüksek Öğrenim – Geçmiş ve Bugünü:

Afganistan 1979 yılında bölgedeki savaşlar ve sürekli istikrarsızlıklar baş göstermeden önce gelişen ve epey oturmuş bir eğitim sistemine sahipti (Samady, 2001). Afgan üniversiteleri bölgenin en iyileri arasındaydı. 1970lerin başında, Pakistan ve İran gibi bölgede bulunan farklı ülkelerden Afgan üniversitelerinde eğitim almak isteyen öğrenciler geliyordu. Afganistan'daki eğitim sistemi 1979 yılından bu yana yıkıma uğramıştır ve nitelikli ve deneyimli akademisyenler ülkeyi terk etmeye zorlanmış, işten çıkarılmış ya da öldürülmüştür. Kalmayı seçen akademisyenler on yıllar boyunca dünyanın geri kalanından izole edilmişlerdir ve bu nedenle bunların çoğu dünyadaki bilimsel eğitimde meydana gelen yeni gelişmelerden haberdar değillerdir (Baha, 2008).

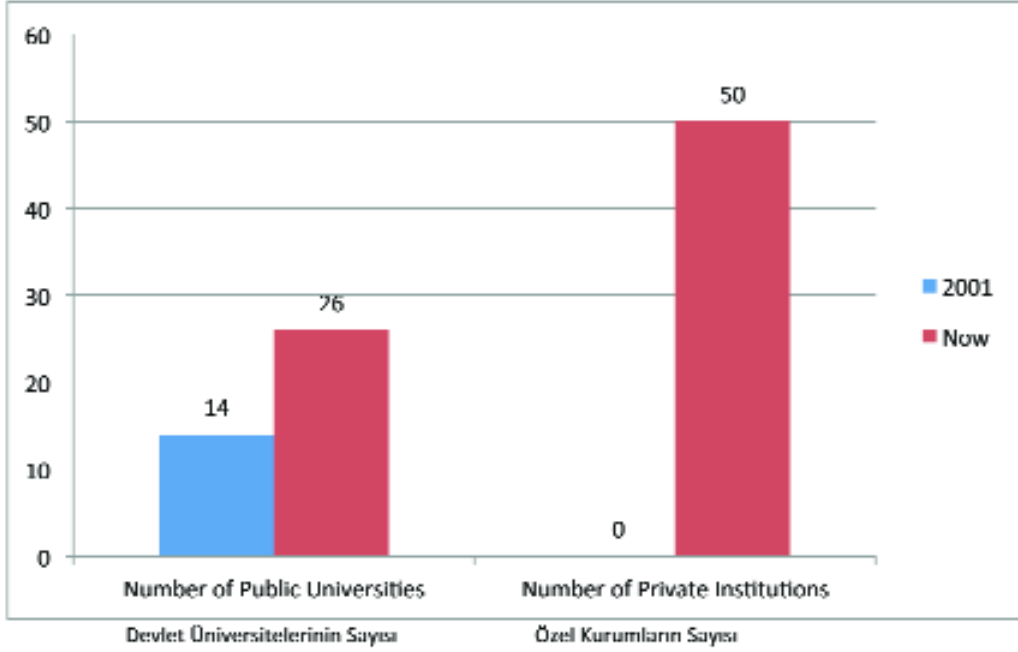
2001 yılında Afganistan'da yeni hükümetin kurulmasından bu yana, kısıtlı bir ilerleme kaydedilmiştir. Ulusun var olan büyük sorunlarının çözümlenmesine önemli katkı sağlayabilecek olan ülkedeki bilimsel eğitimin yeniden kurulması konusundaki önemli meselelerle ilgilenilmemiştir. Bilim, teknoloji ve mühendislik eğitimi ile ilgili alanlarda eğitimin iyileştirilmesi çabaları aşağıdaki nedenlerden dolayı kısıtlanmıştır:

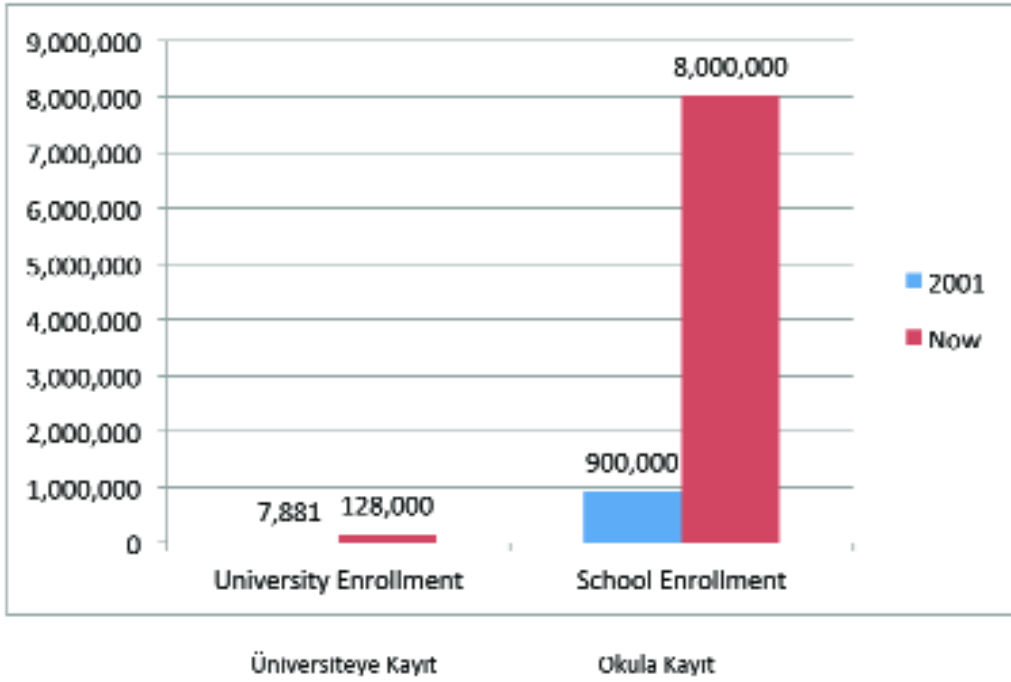
Şekil 1. Yüksek Öğrenimin İyileştirilmesi Çabalarının Neden Başarısız Olduğunun Sebepleri

Ancak son on yılda Afganistan'daki yükseköğrenim sektöründe kaydedilen sınırlı ilerleme bile yok sayılmaz düzeydedir. Yeni devlet üniversiteleri ve özel üniversitelerin kurulması, profesyonel öğretmenlerin ve öğrenci kayıtlarının sayısının artırılması konusunda önemli ilerleme sağlanmıştır. 2001 ve 2011 yılları arasındaki dönemde, devlet üniversitelerinin sayısı 14'ten 26'ya çıkarken hiç var olmayan özel kurumların sayısı 50'ye çıkmıştır. Batı tarzında modern eğitim veren Afganistan Amerikan Üniversitesi (AUOA), İran İslami Azad Üniversitesi ve Khurasan (KIHE) gibi diğer özel kurumların kurulması Afgan yükseköğrenim sektöründeki az ama umut verici ilerlemenin bir göstergesidir. Bugünkü rejim yönetime gelmeden önce kızların okula gitmesine izin verilmiyordu ve 900,000'den daha az erkek çocuğu kayıt yaptırmıştı. Aynı dönemde üniversiteye kayıt yaptıranların sayısı sadece 7,881'di. Afganistan'ın tamamında sadece 20000 öğretmen vardı. Bunun tam aksine bugün sekiz milyona yakın öğrenci ilk ve orta dereceli okullara (yüzde 37 kız) kayıt yaptırmış, üniversiteye kayıt yaptıranların sayısı 128,000'e (devlet üniversitelerinde 80,000 öğrenci ve özel üniversitelerde 48,000 öğrenci) ve öğretmenlerin sayısı 170,000'e yükselmiştir. Bazı üniversiteler internet olanakları, kütüphaneler ve farklı laboratuvar ekipmanları ile donatılmıştır. Uluslararası topluluğun Afganistan'a cömert yardımlar yapmamış olması durumunda bu mümkün olmazdı. Ayrıca, ülkemizin rehabilitasyon süreci açısından son derece önemli olan ve Türkiye tarafından Afganistan'daki eğitim sektörüne yapılan katkılardan da bahsetmek istiyorum. Kabul, Kandahar, Mazar-i Şerif, Cüzcan ve Samangan şehirlerinde bulunan Afgan-Türk Liseleri Türkiye'nin Afganistan'ı yeniden inşa etmek konusundaki bağlılığının bir göstergesidir. Burslar konusunda, Türkiye 1992 yılında Afgan öğrencilere burs vermeye başlamıştır ve bugüne kadar 60'ı 2005 yılında verilen 2381 burs verilmiştir.

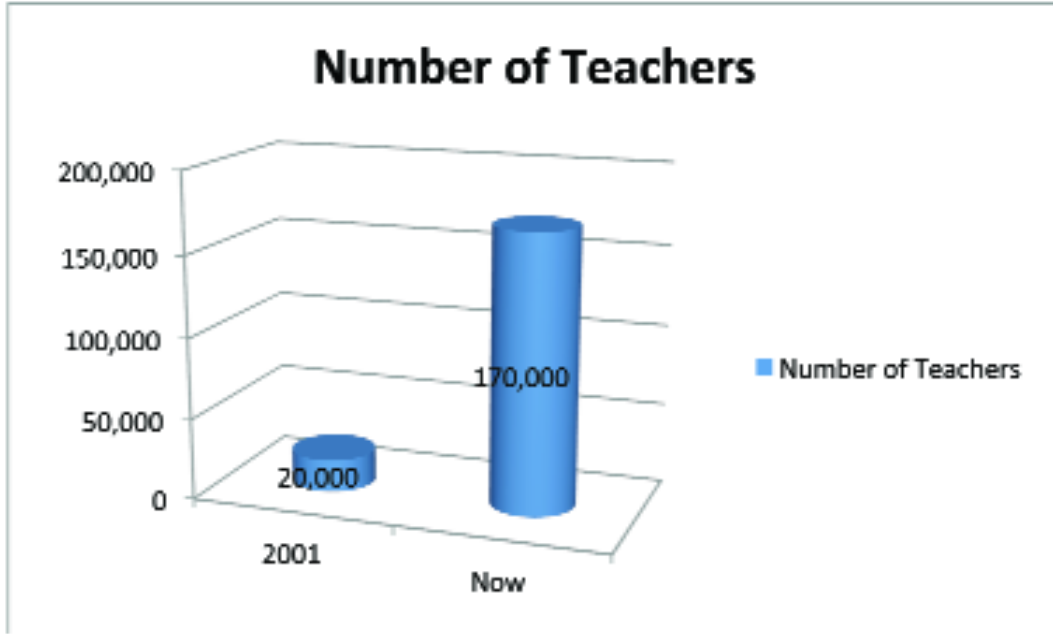
Yukarıda bahsedilen gelişmelerin grafik üzerindeki temsiline bakalım:

Şekil 2 Devlet ve Özel Yüksek Öğrenim Kurumlarının Sayısındaki Artışı Gösteren Grafik

Şekil 3 Üniversite ve Okul Kayıtlarının Sayısında Meydana Gelen Artışı Gösteren Grafik

Şekil 4 Devlette Çalışan Öğretmenlerin Sayısında Meydana Gelen Artışı Gösteren Grafik

Umudun Küçük Dönüm Noktaları

Benzer olarak, Afgan hükümeti tarafından istihdam edilen akademik uzmanlar ve farklı gönüllü kurumlar Afgan Yüksek Öğrenim Bakanlığına ve diğer akademik kurumlara Afganistan'daki yükseköğrenim reformunun gerçekleştirilmesinde, akademik müfredatların oluşturulmasında ve bunların uluslararası standartlara uygun hale getirilmesinde yardımcı olmaktadır. Kolejlerde ve üniversitelerde eğitimin genel durumunun iyileştirilebilmesi ve eğitim sisteminin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi için kredili sistem uygulanmaya başlanmıştır. Dahili kredi transferi mümkün kılınmıştır. Bundan başka yükseköğrenim yaygınlaştırılması için on yıllık (2005-2015) bir plan hazırlanmıştır. 10 yıllık planın temel hedefleri yükseköğrenimin standardizasyonu, sistemin ve kurumsal büyümenin yeniden oluşturulması, yükseköğrenime erişim ve yükseköğrenim kurumlarına mali kaynak sağlanmasıdır.

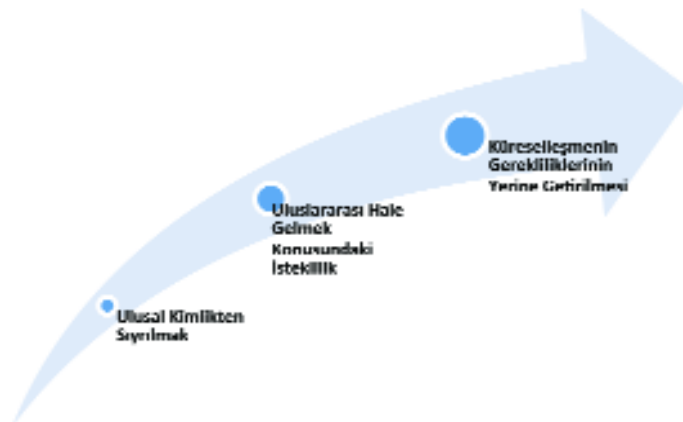

Afgan Devlet Başkanı Hamid Karzai Bir Üniversite Mezununa Diploma Verirken

Yeni özel yükseköğrenim kurumları da genç Afgan neslinin eğitimindeki rollerini yerine getirmektedirler. Özel kurumlar tarafından verilen lisans eğitimi yönetim, finans, işletme, bilişim teknolojisi, hukuk ve siyaset bilimi, tıp, ekonomi, gazetecilik ve edebiyat, vb. alanlarındadır. Bu özel kurumların çoğunda Pakistan, Hindistan, ABD, Avrupa ve dünyanın diğer yerlerinden gelen fakülte çalışanları vardır. Kaba tahminlere göre, Afganistan'da bulunan yabancı akademisyenlerin sayısı şu anda 750-800 civarındadır. Örneğin, Khurasan Yüksek Öğrenim Kurumu (KIHE) Kanada Yöneticilik Enstitüsü (MIC) ve Uluslararası Kaliforniya Üniversitesi ile birlikte faaliyet göstermektedir. Geçen yıl, 2. ESRUC (Avrasya İpek Yolu Üniversiteler Konsorsiyumu) Konferansında, KIHE ESRUC'un şeref üyesi olmuş ve öğrenci değişimi, araştırma ve bilgi kaynağı paylaşımı alanlarında işbirliği yapmak üzere Atatürk Üniversitesi ile bir mutabakat anlaşması imzalamıştır.

KIHE, yabancı uluslararası kurumlar ile bağlar kurmak konusundaki büyük kararlılığının bir parçası olarak geçen yıl dünya çapındaki kurumlarla akademik ortaklıklar kurmak ve bunu sürdürmek amacıyla Uluslararası İlişkiler Bürosu kurmuştur.

Afgan kurumlarında diğer ülkelerden eğitimcilerin bulunması ve Afgan kurumları tarafından uluslararası kurumlarla ortaklık kurmak konusunda gösterilen çabalar Afganistan'ın uluslararası işbirliği ve ortaklığa kapılarını açığının bir işaretidir. Afgan akademisyenler ve profesyoneller küreselleşmenin tek yolunun ulusal ortamdan sıyrılıp uluslararası bir hale gelmekten geçtiğini derinden kabullenmişlerdir. Bizler ayrıca yükseköğrenim kurumlarının uluslararası bir hale getirilmesinin küreselleşmiş dünyaya verilecek en uygun tepki olduğuna inanmaktayız.

Şekil 5 Küreselleşme Taleplerinin Yerine Getirilmesi

Bu nedenle bu hızla değişen dünyada ayakta kalacak ve başarılı bir şekilde rekabet edeceksek, küreselleşmenin gerektirdiklerini yerine getirmek için el ele tutuşmalıyız. Yükseköğretim alanındaki bu gerekliliklerden en önemli yükseköğreminin uluslararası hale getirilmesidir.

Küreselleşme ve Uluslararası Hale Gelme:

Birbiriyle yakından ilişkili olmalarına ve sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılmalarna rağmen yükseköğretimde küreselleşme ve uluslararası hale gelme iki farklı olguyu ifade etmektedir. Tipik olarak küreselleşme "yükseköğremini doğrudan etkileyen ve modern dünyada büyük ölçüde kaçınılmaz olan yaygın ekonomik, teknolojik ve bilimsel eğilimleri" ifade eder. Diğer yandan, uluslararası hale gelmek daha çok " hükümetler, akademik sistemler ve kurumlar ve hatta münferit departmanlar tarafından küreselleşmeye ayak uydurmak için uygulanan belirli politika ve programlar" ile ilgilidir. Uluslararası hale getirmede uygulanan programlar tipik olarak yurt dışına öğrenci gönderilmesi, deniz aşırı ülkelerde kampüs şubesi kurulması ya da kurumlar arası ortaklık türünde bazı faaliyetlerde bulunulmasını içerir.

Küreselleşmenin ve Uluslararası Hale Gelmenin Kilit Belirtileri

Yükseköğreminin uluslararası hale getirilmesi dünya çapında kendini gösterdiği birçok şekilde dikkat çekmektedir. Her yerel, ulusal ve bölgesel durum özgün özellikler taşımasına rağmen, küresel olarak birkaç genel eğilimden bahsedilebilir. Bu gelişmeler arasında insanların, programların ve kurumların hareket kabiliyeti, işbirlikçi araştırmanın öneminin artması; eğitim ve öğrenim yaklaşımlarının yanı sıra müfredatın gelişmesi; dünyada yükseköğretim kurumlarının birbirleri ile olan bağlantılarının daha fazla farkına anlaşılması; uluslararası hale gelme olgusunun yükseköğretim kurumları ve daha geniş sistemler içinde artan yaygınlığı. Öğrenci ve bilim adamı değişimi ortaçağ Avrupa'sından bu yana üniversitenin özelliklerinden bir tanesi olmuştur. Geçtiğimiz on yıl içinde, kendi ülkeleri dışında kalan öğrencilerin sayısı katlanarak artmıştır. Verilerin elde edilmesi ve doğrulanmasının zor olmasına rağmen, UNESCO yılında 2,8 milyon uluslararası değişim öğrencisi olduğunu tahmin etmektedir. Bu, 2000 yılında 1,8 milyon olan tahmini rakamda yüzde 53'ten fazla bir artıştır. Avustralya'da bulunan IDP Pty Ltd tarafından yürütülen bir araştırma 2025 yılı itibarıyla kabaca 7,2 milyon öğrencinin uluslararası yüksek öğrenim göreceğini ortaya koymaktadır öyle ki bu UNESCO'nun 2006 yılı tahmininden yüzde 188 daha fazladır (Böhm vd., 2002).

S. No	Yıl	Milyon Olarak Uluslararası Değişim Öğrencilerinin Sayısı
1	2000	1.8
2	2007	2.8
3	2025	7.2

Benzer olarak dünyanın bazı yerlerinde uluslararası öğrenci değişimi yükseköğretimde temel meselelerden biri olmuştur. Örneğin, 1987 yılında başlatılan ERASMUS öğrenci değişim programının etkileri üzerine yapılan güncel bir araştırma girişiminin "yükseköğretimdeki uluslararası hale getirme politikaları açısından ulusal, Avrupa ve uluslararası seviye(ler)de lider rolü üstlendiğini" (Avrupa Komisyonu, 2008, syf.4) ve Avrupa'daki yükseköğretimde diğer politikaların uygulamaların büyük bir kısmını etkilemiştir.

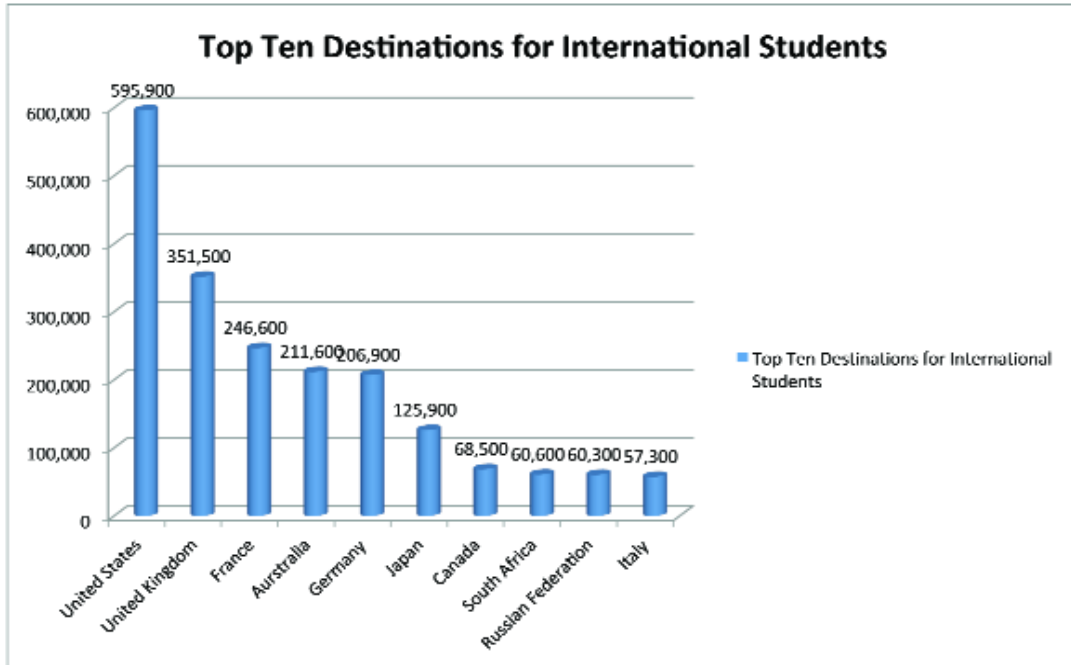
Uluslararası Hale Gelmiş Dünya

Son olarak, son on yılda ortaya çıkan uluslararası hale gelme sürecinin en kritik özelliklerinden bir tanesi de her yerde yaygın olmasıdır. Durum dünya genelindeki yükseköğrenim kurumlarının her seviyesinde görülmeyle beraber münferit kurumları, ülkeler içindeki bölgeleri ve ulusal yükseköğrenim sistemlerini etkiler.

Bu arada, yükseköğrenimin uluslararası hale getirilmesi birçok ülkede ulusal gündemdeki yerini almıştır. Katar, Singapur ve Birleşik Arap Emirlikleri ulusal bir politika olarak uluslararası hızlandırmak için önemli adımlar atan ülkelerin dikkat çeken örnekleridir. Onların stratejileri yerel öğrenci nüfusunun artırılması ve bölgelerinde yükseköğrenim "merkezi" olarak hizmet vermek amacıyla prestijli yabancı üniversitelerin yerel kampüsler kurmalarını sağlamaya odaklanmıştır. Burada ekonomik kalkınma ve prestij arttırmak genellikle kilit gerekçelerdir. Bugün Türkiye'de kapılarını uluslararası öğrencilere açmaktadır ve Türk kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin sayısı hızla artmaktadır. İngilizcenin iletişim dili olarak dünyada yaygın olarak kullanılmasından dolayı, Türkiye Eğitim Bakanlığı Başbakan'dan aldığı talimatla Türkiye'de İngilizce öğrenimini geliştirmeyi planlamaktadır. 2011 yılında açıklanan bu plan devlet okullarında İngilizce dili asistanları olarak 40,000 yabancıların istihdam edilmesini kapsayacaktır. Ayrıca, dünyanın farklı ülkelerinde Türk yükseköğrenim kurumlarının sayısının artması ve Türkiye'nin WISAS ve Boğaziçi gibi konferans ve festivallerin düzenlenmesindeki lider rolü Türkiye'nin dünyanın geri kalanı ile olan ilişkisini güçlendirme çabasının bir göstergesidir ve uluslararası hale gelmeye doğru atılan bir adım olarak da görülebilir.

Küresel olarak Birleşik Krallık, Avustralya ve Kanada gibi diğer ülkeler büyük ölçüde ekonomik rekabetlerini devam ettirme ve tam ücret üzerinden kayıt yapan birçok uluslararası öğrenci kaydı almak amacıyla yükseköğrenim kurumlarına yabancı öğrencileri çekmek için vize ve göçmenlik şartlarını düzenlemişlerdir. Örneğin, Birleşik Devletlerde 2007-2008 akademik yılında uluslararası öğrenciler ve onların aileleri ABD ekonomisine 15,5 milyar \$ katkıda bulunmuşlardır (NAFSA, 2008). Küresel anlamda bir tahmin dünyadaki uluslararası öğrencilerin 80 milyar \$'lık bir "endüstriyi" temsil ettiklerini göstermektedir (Barrowi 2008). Öğrenim dostu bir ortam yaratmak ve kapılarını uluslararası öğrencilere açmak konusundaki isteklilikleri nedeniyle bazı ülkeler kendilerine hem sosyoekonomik hem de politik fayda sağlayan binlerce öğrenciyi ev sahipliği yapmaktadırlar. Uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapan ya da bu öğrencilerin gittiği ilk on ülke aşağıdadır.

Uluslararası Öğrencilerin Gittiği İlk 10 Ülke

Şekil 6 Uluslararası Öğrencilere Ev Sahipliği Yapan İlk 10 Ülkenin Sıralaması

Uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapan ülkeler eğitim için kendileri de öğrenci göndermektedirler. O zaman eğitim için dünyadaki diğer ülkelere öğrencilerini gönderen ilk on ülke ile ilgili aşağıdaki istatistiklere göz atalım..

Yurtdışına Gönderilen Öğrencilerin Sayısı

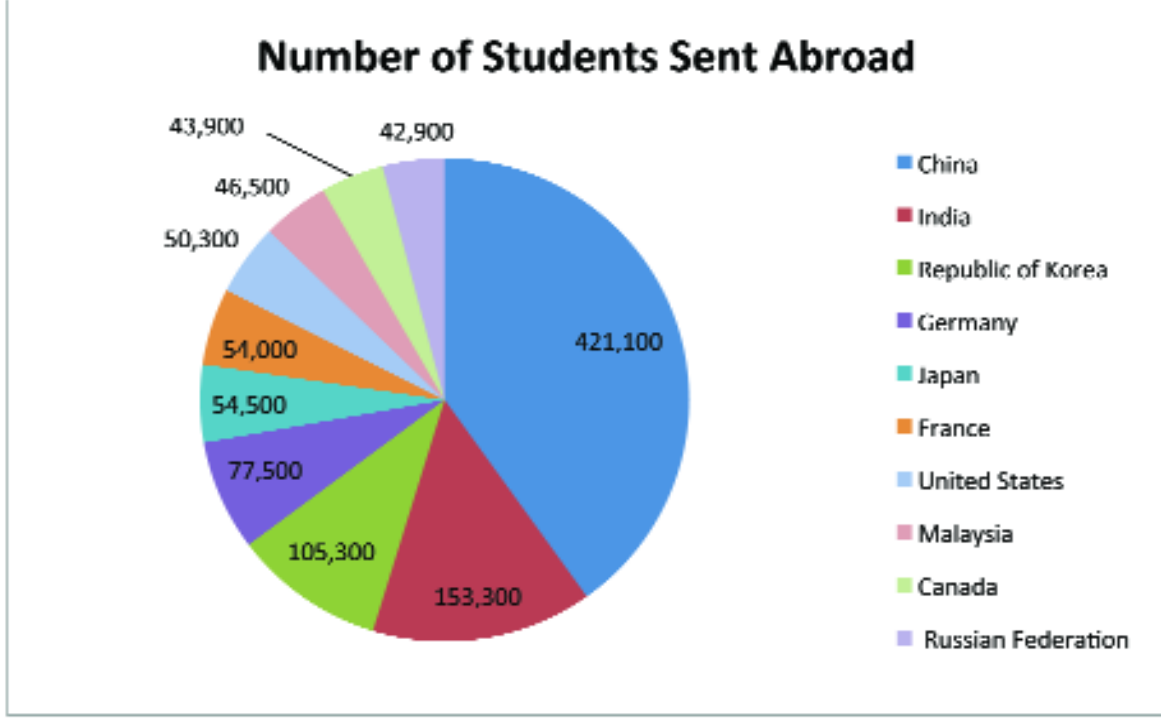

Figure 7 Ranking of top ten nations sending their students for education abroad

Gelir kaynağına ek olarak, eğitimle ilgili, siyasi ve kültürel nedenler de öne çıkmıştır. Avrupa'daki birçok ülke kapasite artırımına odaklanan yabancı politika gündemleri takip etmiştir. Bu gündemler yükseköğrenim sektöründeki, özellikle eskiden koloni olarak bağları olan ülkeler de dahil olmak üzere gelişmekte olan dünyada ve sıklıkla ortaklıklarda işbirlikçi faaliyetleri içinde barındırmaktadır (en fazla Afrika ve Latin Amerika).

Uluslararası hale gelme bölgesel ve uluslararası seviyelerde de önem kazanmıştır. Avrupa'daki Bolonya süreci ve Lizbon stratejisi bu seviyedeki uluslararası faaliyetlerin en açık örnekleridir öyle ki Bolonya süreci sayıları 40'ı geçen ülkeyi "Avrupa yükseköğrenim alanına" çekmektedir. Avrupa yükseköğrenim alanının (EHEA) derecelerin ve niteliklerin sınır ötesinde önemli düzeyde tanınması ve küresel anlamda yüksek kalite düzeyi, cazibe ve rekabetin yakalanması ile yükseköğretim ve yaşam boyu öğrenimle ilgili Avrupa çapında ortak bir anlayış ortaya koyacağı umut edilmektedir (Bologna Bildirgesi, 1999). Benzer olarak, 1946 yılında başlatılan ABD Fulbright Programı 155 ülkede işlemektedir ve lisans eğitimi, ileri araştırma, üniversite öğretimi ve sınıf öğretmenliği için yıllık olarak 8000 kişiye yardım etmektedir. 2010 yılı itibarıyla, 114,000'i Birleşik Devletlerden ve 188,000'i diğer ülkelerden 302,000 kişi başladığından bu yana programda yer almıştır. Yıllık olarak Afgan öğrencilere verilen Fulbright Burslarının ortalama sayısı 30 ila 35 arasındadır ve sayı 2012 ve 2013 dönemi için verilecek olan 50 bursla dikkate değer bir düzeyde artmaktadır.

Küresel Değişimlerin Getirdiği Fırsatlar, Zorluklar ve Riskler

Bazı araştırmacılara göre, küreselleşmenin yükseköğrenim üzerindeki etkileri ulusal sınırlara hapsedilmeyen etüt ve araştırma açısından heyecan verici yeni fırsatlar ortaya koyarken, diğerleri ulusal kültür ve özelliği tehdit eden bir eğilim olarak görmektedir. Şüphe yoktur ki her ikisi de geçerlidir. Dünyada serbestçe dolaşan 2,8 milyon öğrenci, sayısız bilim adamı, program ve üniversite olduğundan uluslararası işbirliği ve anlaşmalara ihtiyaç duyulmasına neden olan bir baskı söz konusudur. Küreselleşmenin itici güç olduğu uluslararası hale gelme süreci yükseköğrenim kurumları ve

sistemleri açısından birçok heyecan verici fırsat ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu kapsamlı ve akışkan ortamda gerçek risk ve zorluklar da vardır. En yaygın sorunlar rekabet edebilme gücü ve uyum sorunları, yükseköğrenim aktörlerinin hepsi tarafından uluslararası boyutta yeni stratejik düşüncelere ve davranışlara gerek duyulmasıdır.

Ekonomik küreselleşmenin "daha sağlıklı" olan sonucu ve buna bağlı olarak yükseköğrenim üzerindeki uluslararası faaliyet baskısı belki de güvenilirlik, ortak kıstaslar ve etik ve kalite standartlarından oluşan efektif (ve daha şeffaf) sistemler için bir gereklilik haline gelmiştir. Uluslar artık başka bir ülkede de tanınan ve deneyim kazanmış olan öğrencileri ve bilim adamlarını cezalandıramazlar. Bireyler ülke dışında aldıkları eğitimden yerinde faydalanamadıkları zaman sonuç olarak meydana gelen kabiliyetin boşa çıkarılması durumu kabul edilemez bir durumdur. Bu nedenle birçok paydaşın tanınmayan yabancı diplomaların doğru bir şekilde değerlendirilmesi için uluslararası düzeyde tanınmış kıstas ve standartlara ihtiyacı vardır ve bu konuda anlaşma sağlanması kolay değildir.

Aynı zamanda, yükseköğrenimde uluslararası hale gelme sürecini hâlihazırda etkileyen kuvvetlerin bazılarının yerel kalkınma ve modernizasyon gereksinimleri ile uygun olması gerektiğinin ve sınırları açmanın eğitimde kalkınmanın farklı nedenleri arasında çatışmaya neden olduğunun anlaşılması son derece önemlidir.

Bugünkü sunumumun kısa bir özeti olarak, düşündüğüm ve uyguladığım, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan dünyada yükseköğrenimde meydana gelen küresel değişimlerin gerektirdiklerine cevap vermek konusunda ciddi yardımı olacak bazı önerilerde bulunmak istiyorum.

Öneriler:

1. Gelişmiş uluslardaki üniversiteler Afganistan gibi gelişmekte olan ülkelerdeki akademik kurumlarla ortaklık kurarak diploma ve diğer akademik programlar sunmalı, araştırma projeleri geliştirmeli ve farklı alanlarda işbirliği yapmalıdır.
2. Eğitim, bilgi, yenilik, yetenek ve iktisadi faaliyetlerin merkezi olan üniversiteler diğer üniversitelerle olan iletişimi geliştirerek ve eğitimin yanı sıra araştırma ve hizmeti teşvik ederek daha gelişmiş misyonlar üstlenmelidir. WISAS ve diğerleri gibi akademik seminerlerin, konferansların ve çalıştayların düzenlenmesi kurumları yakınlaştırmak açısından önemlidir ve devam ettirilmelidir.
3. Bir diğer "ev sahibi" ülkede üniversitelerin kampüs şubelerinin (genellikle gelişmiş bir ülkeden) kurulması ve franchise düzenlemeleri teşvik edilmelidir. İki (ya da) daha fazla ülkeden üniversitelerin ortak ya da çift diploma imkânı tanıdığı eş programlar da yükseköğrenim sektörü reformu açısından son derece önemli olabilir ve katılan öğrencilerin uluslararası profilini geliştirebilir. Şu anda Afganistan'da İşletme alanında mastır diploması veren tek bir üniversite olduğunu ve bunun da Afganistan Amerikan Üniversitesi olduğunu bilmek size ilginç gelebilir. Hem devlete ait hem de özel diğer üniversitelerin tamamında mastır programları başlatılmamıştır. Lisans diploması alarak üniversitelerden mezun olan Afgan mezunların ortalama sayısı 8000-10000 arasındadır. Bu nedenle, her yıl Afgan yükseköğrenim kurumlarından lisans diploması alan ortalama 8000-10000 öğrenci varsa, uluslararası akademik kurumların Afgan kurumları ile birlikte çalışmaları ve ortaklıklar kurmaları ve mastır ve doktora programları sunmaları için muazzam bir piyasa vardır. Sadece bu da değil; geçtiğimiz 30 yıl içinde Afgan üniversitelerinden mezun olan öğrencilerin çoğu akademik kapasitelerini daha da geliştirmek arzusu içindedirler. Bu eski mezunlar da hem Afgan hem de uluslararası kurumlar için büyük bir piyasa oluşturabilir.
4. Uluslararası ulaşımda kolaylığın artması ve hızla yaygınlaşan BT altyapısı yükseköğrenimde birçok yeni imkân ortaya koymuştur. Yeni online öğrenim modelleri fiziksel olarak üniversitelerden uzak yerlerde yaşayan bireyler için eğitimi daha kolay hale getirmekte ve kaynaklara daha kolay ulaşmalarını sağlamaktadır. Bilişim teknolojisi araştırmacılara bilim adamları arasındaki işbirliği açısından daha geniş erişim imkânı sağlamaktadır. Teknoloji aracılığıyla olsun ya da olmasın sınır ötesindeki akademik faaliyetler konusundaki bu geniş imkânlar araştırma alanında daha fazla kapasite oluşturulması ihtiyacını doğurmaktadır ve kurumlar bu eğilimin devam etmesi için samimi bir çaba içinde olmalıdır.
5. Uluslararası akademik kurumlar kalite ve etik açısından güvenilirlik, ortak kıstaslar ve standart sistemleri kurmak konusunda çaba göstermelidirler.
6. Uluslararası öğrenciler açısından vize gereksinimlerinin kolaylaştırılması için çalışmalar yapılmış olmasına rağmen uluslararası öğrenci değişimi sürecinin kolaylaştırılması için mümkün olan her alanda daha fazla adım atılmalıdır. Birçok gelişmekte olan ülkede bulunan öğrenciler gelişmiş dünyadaki üniversiteler tarafından kolaylıkla kabul edilmemekte ve genellikle gelişmiş ülkelerin ulusal güvenliği açısından bir tehdit olarak etiketlenmektedirler. Öğrencilerin potansiyel tehlike olarak etiketlenmesi ve onların standart eğitime olan erişimlerinin kısıtlanması adaletsiz bir uygulamadır ve uluslar bu uygulamalara son vermek için birlikte çalışmalıdır.

7. Son olarak, uluslararası hale gelme sürecinin ulusal bir politikanın konusu olması için adımlar atılmalıdır.

Bu önerilerin uygulanması aşağıdaki sonuçlara neden olacaktır:

Küresel Akademik Kurumlar Arasındaki Yakın İşbirliğinin Muhtemel Sonuçları (Faydaları)

- Daha fazla bilim adamı tarafından daha fazla bilimsel gelişmeye imza atılır.
- Gelişmiş ve güncel akademik müfredat
- Daha hızlı ekonomik kalkınma
- Daha nitelikli iş gücü
- Daha fazla eğitim almış vatandaşlar daha istikrarlı demokrasiler oluşturur.
- Gelişmiş uluslararası anlayış

Sonuç:

Geçtiğimiz on yıl içinde küreselleşmenin neden olduğu kuvvetler yükseköğrenim üzerinde muazzam bir etki yaratmıştır ve uluslararası hale gelme süreci bu duruma verilen temel tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bugünkü eğilimlerin dışına çıkılmasına neden olabilecek öngörülemez önemli gelişmeler hariç, yükseköğrenimin uluslararası boyutu sürekliliğini koruyacak gibi gözükmemektedir ve dünyadaki yükseköğretim kurumlarının ve ulusal ve bölgesel sistemlerin gündemlerindeki önemini arttırması kuvvetle muhtemeldir. Uluslararası hale gelme akademik kurumlar arasındaki işbirliği açısından birçok yeni ve heyecan verici fırsat ortaya koymaktadır ve kalitenin arttırılması ve birçok alanda yenilik yapılması için güçlü bir araç olabilir. Aynı zamanda, pahalı, hızlı gelişen, rekabetçi küresel yükseköğrenim ortamında birçok önemli risk ve zorluk aşılmalıdır. Yükseköğrenimin diğer alanlarında olduğu gibi, bu olgu dünyada var olan eşitsizliğin arkasındaki gerçeklere karşısında tüm gücünü ortaya koymaktadır. Bir yandan riskler ve masraflar en aza indirgenirken diğer yandan uluslararası hale gelmenin faydalarının anlaşılması ve pekiştirilmesi ihtiyacı ilerleme kaydetmek açısından son derece önemlidir. Ulusal ortamın dışına çıkmak, biz genellikle ikiye bölen bariyerleri ortadan kaldırmak ve ellerimizi birleştirmek dünyamızın geleceğinin bağlı olduğu tek seçenektir.

Sunumumun bu kısmına Mark Twain'den bir vecize ile başlamak istiyorum. Ve diyorum ki:

"Seyahat bağımlılık ve dar kafalılığın neden olduğu önyargıyı bitirir ve insanların çoğunun sadece bu yüzden buna ihtiyacı vardır. İnsanlar sınırsız, erdemli, cömert düşüncelere ve diğer şeylere hayatları boyunca dünyanın tek bir köşesinde oturmakla kavuşamaz."

-Mark Twain -

Ben de dahil olmak üzere birçok insan bu sözlere katılacaktır. Dünya vatandaşlarının artık uyanması ve temaslarını arttırması, bağlantıyı sürdürmesi ve birbirinin kültüründen ve değerlerinden haberdar olması gerekmektedir çünkü hızla küreselleşen bu dünyada ayakta kalmanın tek yolu budur. Ve akademik kurumlar birbirimizden izole bir şekilde devam ettiğimizde ayakta kalamayacağımızı öğrendiğimiz tek merkezdir. Bu kurumlar bizleri yakınlaştırmaya devam etmek gibi bir ahlaki sorumluluğa sahiptir.

Çok teşekkürler;

Bibliyografya:

Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution – A Report Prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education – by Philip G. Altbach, Liz Reisberg and Laura E. Rumbley

Academic Globalization: The Growth of International Collaboration in Education and Research Projects by Stuart A. Umpleby, The George Washington University, Washington, DC

Education and Open Society: A Critical Look at New Perspectives and Demands – Globalization, Educational Trends and The Open Society – Martin Carnoy, Stanford University, School of Education

Globalization, educational trends and the open society – OSI Education Conference 2005

The Millennium Development Goals Report – United Nations 2011- We Can End Poverty 2015 MDG

Prof.Dr. S.G. NESTEROVA

*Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi,
Kazakistan*

ILEYSKY ALATAU'DAKİ BİTKİ ÇEŞİTLİLİĞİ

Bryophyta en yüksekte bulunan bitkiler arasında sayıca en fazla olanıdır. Bryophyta türü damarlı bitkilerden sonar ikinci sırayı almaktadır ve Orta Asya'da yaygın olarak görülmektedirler. Bryophyta türünün çoğu ağır doğa koşullarına olan dikkate değer dayanıklılık özellikleri ile diğerlerinden ayrılan çok yıllık bitkilerdir ve habitatları damarlı bitkiler için ulaşılması ya da girilmesi güç yerlerdir. Bryophyta türünün temsilcileri dünyanın tüm kıtalarında görülmektedir. Neredeyse her yerde yetişiyor olmalarına rağmen birbirlerinden sistematik flora kompozisyonu ve bolluk açısından farklılık gösterirler.

Ileysky Alatau'daki Bryophyta envanteri henüz tamamlanmamıştır. Ileysky Alatau'da (Zailiysky Alatau) bulunan ilk koleksiyon Regel (1876-1885) tarafından oluşturulmuştur. Daha sonar Finlandiyalı biyolojist F. Brotherus Orta Asya'ya bir gezi yapmış ve yolu Kazakistan ve Alatau'dan geçmiştir [1,2,3]. Kara yosunlarının en detaylı koleksiyonları 1939 yılında N.S. Kozlova ve A.S. Lazarenko tarafından oluşturulmuştur ancak kontrol listeleri 1965 yılında yayınlanmıştır [4]. N. Ch. Eremina 1958-1970 yılları arasında Ileysky Alatau'da (Zailiysky Alatau) briyoflorayı araştırmıştır. Şu vadilerde bulunan kara yosunlarını toplamış ve tespit etmiştir: Kaskelen, Talgar, Issyk, Büyük Almaata, Küçük Almaata. Ileysky Alatau'da bulunan çeşitlerden akrokarp kara yosunlarına özel ilgi gösterilmiştir. Bu grubun temsilcilerinin tüm otluk alanlarda var olduğu gözlenmiştir. Ileysky Alatau'da bulunanlar arasındakilerin üçü monotipik familyalardır. Bunlar Meesiaceae, Aulacomniaceae, Timmiaceae`dir [5]. Ileysky Alatau kara yosunlarının bölgesel dağılımı analiz edilmiştir. Amlystegiaceae için kontrol listesi ve ekolojik özellikleri ortaya koyulmuştur. Bu familyanın temsilcileri neredeyse tüm dağ profiline dağılmış durumdadır [6]. Almaata Devlet Koruma'sına ait kara yosunu kontrol listesi tamamlanmıştır [7]. Ileysky Alatau kara yosunlarının ekoloji grupları, Ileysky Alatau Terisbutak vadisinin brioflorası [9] ve Ileysky Alatau'da bulunan çam ormanlarındaki kara yosunları [10] araştırılmıştır.

Ileysky Alatau'da büyük miktarda önemli veriler toplanmış olmasına rağmen, bazı vadilerdeki tür kompozisyonu, ekoloji ve bunların bölgesel dağılımı tam olarak araştırılmamıştır.

Ileysky Alatau yükseltisi Kuzey Tien Shan'ın dağlık bölgesidir. Yükselti güneye bakan bir kavis oluşturur. Uzunluğu 300 km, genişliği ise 35-45 km'dir. Ileysky Alatau'nun en yüksek noktası Talgar tepesidir (rakım 5017). Ileysky Alatau'daki en büyük ve en ünlü göller Büyük Almaata Gölü ve Issyk Gölü'dür. Büyük Almaata Gölü deniz seviyesinden 2511 metre yüksekliktedir.

Ileysky Alatau'da (Zailiysky Alatau) bulunan tüm bitki çeşitleri beş düşey bölge üzerinde dağılmıştır. Bunlar: çöl, çalı ve karışık ot stepi, kozalaklı ağaçlar, alp bitkileri ve yüksek alp bitkileridir.

MALZEMELER VE YÖNTEMLER

Daha önceki araştırmada toplanan ve Al-Farabi Kazakh National University ve Botanik Enstitüsünde saklanan kendi malzemelerimizi kullandık. Araştırma çalışmaları yapılırken izleme araştırma yöntemi kullanılmıştır. Malzemenin tanımlanması için anatomi-morfoloji yöntemi kullanılmıştır. Bazı karayosunu el kitapları kullanılmıştır [11-13 vb.].

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

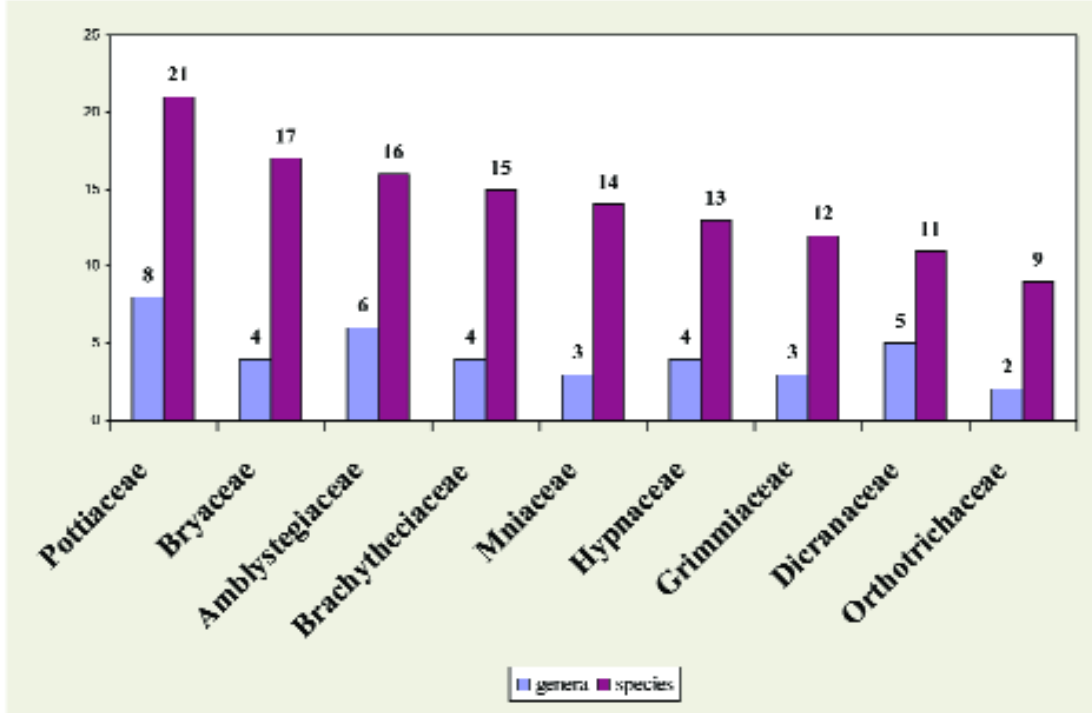
35 familyaya ait 184 kara yosunu türü ortaya çıkarılmıştır (Tablo 1).

№	Families	Quantity			
		genera	%	species	%
1	Tetraphidaceae	1	1,3	1	0,5
2	Polytrichaceae	2	2,5	2	1,1
3	Ditrichaceae	4	5,2	6	3,3
4	Dicranaceae	5	6,4	11	6,0
5	Fissidentaceae	1	1,3	2	1,1
6	Encalyptaceae	1	1,2	5	2,7
7	Pottiaceae	8	10,2	21	11,4
8	Trichostomaceae	3	3,8	4	2,2
9	Cinclidotaceae	1	1,3	2	1,1
10	Grimmiaceae	3	3,8	12	6,6
11	Punariaceae	1	1,3	2	1,1
12	Splachnaceae	2	2,5	3	1,7
13	Bryaceae	4	5,2	17	9,2
14	Mniaceae	3	3,8	14	7,6
15	Aulacomniaceae	1	1,3	1	0,5
16	Meesiaceae	1	1,3	1	0,5
17	Bartramiaceae	3	3,8	3	1,7
18	Timmiaceae	1	1,3	1	0,5
19	Orthotrichaceae	2	2,5	9	4,9
20	Fontinaliaceae	1	1,3	1	0,5
21	Climaciaceae	1	1,3	1	0,5
22	Hedwigiaceae	1	1,3	1	0,5
23	Neckeraceae	1	1,3	2	1,1
24	Theliaceae	1	1,3	1	0,5
25	Fabroniaceae	1	1,3	1	0,5
26	Leskeaceae	3	3,8	5	2,7
27	Thuidiaceae	2	2,5	3	1,7
28	Cratoneuraceae	1	1,3	1	0,5
29	Amblystegiaceae	6	7,7	16	8,7
30	Brachytheciaceae	4	5,2	15	8,2
31	Entodontaceae	1	1,3	1	0,5
32	Plagiotheciaceae	1	1,3	3	1,2
33	Hypnaceae	4	5,2	13	7,1
34	Rhytidiaceae	1	1,3	1	0,5
35	Hylocomiaceae	2	2,5	2	1,1
Total		78	100	184	100

Araştırmamıza göre kara yosunu familyalarının en önemli olanları: Pottiaceae – 21, Bryaceae – 17, Amblystegiaceae – 16, Brachytheciaceae – 15, Mniaceae – 14, Hypnaceae –13, Grimmiaceae – 12, Dicranaceae – 11, Orthotrichaceae – 9 (Şekil 1).

Bu familyaların temsilcileri bitki örtüsünün %69'dan fazlasını oluşturmaktadır.

Tür kompozisyonlarına göre en fazla görülen cinsler şunlardır: Bryum – 11, Brachythecium – 9, Tortula – 9, Orthotrichum – 8, Hypnum – 7, Mnium – 6, Grimmia, Drepanocladus, and Plagiomnium and Encalypta – 5 her biri

Şekil 1 – İleisky Alatau kara yosunlarının en fazla görülen familyalarında yer alan tür ve cinslerin sayısı

İleisky Alatau kara yosunlarının karakteristik özelliklerini göstermek için Asya'nın bazı bölgelerinde görülen Briyoflora ile karşılaştırdık (Tablo 2).

Tablo 2 – Asya'nın farklı bölgelerinde bulunan bir takım Briyofloranın en fazla görülen familyaları

Family	İleisky Alatau (184 species)	Tien-Shan (367 species)	Mountains systems of Mongolia (388 species)	Altai and Sayan (460 species)	Pamir-Alai (320 species)
Pottiaceae	21	44	37	19	61
Bryaceae	17	56	34	36	37
Amblystegiaceae	16	26	35	39	24
Brachytheciaceae	15	22	15	30	24
Mniaceae	14	25	14	23	9
Hypnaceae	13	20	15	15	-
Grimmiaceae	12	20	30	28	22
Dicranaceae	11	22	40	44	-
Orthotrichaceae	9	16	11	-	12
Ditrichaceae	6	6	15	15	-
Trichostomaceae	4	28	34	25	47

Asya'nın farklı bölgelerindeki önemli familyaların çoğunluğu İleisky Alatau'da bulunan önemli familyalarla eşleşmektedir. İleisky Alatau familyalarının önemli familyaları arasında Bryaceae, Amblystegiaceae, Dicranaceae boreal briyoflora ile benzerlikler göstermektedir, Pottiaceae, Grimmiaceae, Trichostomaceae familyaları eski Akdeniz kurak briyoflorası ile benzerlikler göstermektedir, ve Brachytheciaceae, Mniaceae, Hypnaceae nemoral Asya briyoflorası ile benzerlikler göstermektedir.

İleisky Alatau kara yosunlarının ekolojisi son derece çeşitlidir. Alt tabaka neminin derecesine bağlı olarak alt ekolojik gruplara ayrılmaktadırlar:

1. Mezofitler (*Tortula mucronifolia*, *Pohlia elongata*, *Amblysteigium varium*, *Mnium marginatum*, *Sanionia uncinata*);
2. higrofitler (*Aulacomnium palustre*, *Campylium stellatum*, *Drepanocladus aduncus*);
3. kserofitler (*Tortula obtusifolia*, *Grimmia ovalis*, *Hedwigia ciliata*);
4. hidrofitler (*Brachythecium rivulare*, *Fontinalis antipyretica*, *Bryum blindii*);
5. Kseromezofitler (*Schistidium apocarpum*, *Grimmia ovalis*, *Bryum argenteum*).

İleisky Alatau kara yosunlarının ekolojik analizi kara yosunlarının %70'inin mezofitler ve kserofitlerden oluştuğunu göstermektedir. İleisky Alatau kara yosunlarının iki zıt ekolojik çeşidinin, mezofitlerin ve kserofitlerin bitki örtüsü kompozisyonunda yer almasının nedeni topraklarda görülen farklı jeomorfolojik özelliklerden ve alanın iç kısımlarındaki coğrafi özelliklerden kaynaklanmaktadır.

Ekolojik koşullara bağlı olarak *Schistidium alpicola*, *Drepanocladus aduncus*, *Cinclidium latifolium*, *Philonotis fontana* ve *Brachythecium rivulare* hem hidrofit hem de higrofit olabilir; *Grimmia ovalis*, *Brachythecium campestre* – hem kserofit hem de kseromezofittir; *Mnium rugicum*- hem mezofir hem de higrofitir.

. İleisky Alatau Bryophyta bitki örtüsünde boreal, eski Akdeniz, kurak, dağ, ve arko-dağ türleri birçok yerde baskındır. Dağlık-kurak eski Akdeniz türlerini karakterize eden temel bitki örtüsüdür.

Bitki örtüsünde 8 synusia kara yosunu ortaya çıkarılmıştır: epifit moss synusia, ağaç diplerinde ve açıktaki ağaç köklerinde bulunan moss synusia ve dere kenarlarında ve su kenarlarında habitatlarda bulunan moss synusia, toprak üstü moss synusia, baraj gölü moss synusia ve çürüyen ağaçlardaki moss synusia.

Kurak alanda ve üst alp kuşağındaki koleksiyonlar seçilerek oluşturulmuştur. Tür miktarı olarak en zengin bölgenin kuzalıklı ağaçlardan oluşan bölge olduğu tespit edilmiştir.

Kara yosunu çeşitliliğinin, bunların coğrafi dağılımının ve endemik türlerin araştırılması bölgedeki bitki örtüsünün tamamının tarihsel gelişimi hakkında bilgi edinmemizi ve bu bilgileri genişletmemizi sağlamaktadır. Bu nedenle, biyolojik çeşitliliğin tartışılması için uygun düzenlemelerin yapılması bilimsel açıdan son derece önemlidir. Özellikle koruma altına alınmış olan doğal alanların organizasyonunda, en yüksekte bulunan bitkilere ve omurgalılarına özel önem verilmektedir. Bununla birlikte kara yosunları kurak iklim koşullarına sahip ekosistemler için son derece önemlidir. Bu nedenle, kara yosunlarının kısımlarının ve öneminin belirlenmesi önemli bir bilimsel görevdir ve doğaya yönelik faaliyetlerle de bağlantılıdır.

Referanslar

1. Godvinsky M.I. Bryological researches in Kazakstan. 1965. The herbarium botanical materials of the Institute of Botany of the Academy of the Republic of Kazakstan (IBAS). Vol. 3. P.93-98.
2. Eremina N.Ch. 1966. Zonal distribution of some species in Zailiysky Alatau range. The herbarium of mosses in Zailiysky Alatau range. The herbarium botanical materials (IBAS). Vol. 4. P.155-161.
3. Jarvinen I., Koponen T. 1975. The excursion of V.F. Brotherus in Central Asia in 1896 and his Exicatta "Musci Turkestanici", Helsinki.
4. Kozlova N.S., Godvinsky M.I. 1965. The material about leaf-stalk mosses in Zailiysky Alatau. The herbarium botanical materials (IBAS). Vol. 3. P.99-113.

5. Eremina N.Ch. 1965. The material to flora of acrocarpic mosses in Zailiysky Alatau. The herbarium botanical materials (IBAS). Vol. 3. P.115-125.
6. Eremina N.Ch. 1968. The mosses from Amblystegiaceae family in Zailiysky Alatau. The collections of scientific articles of post-graduate students and scientists. Biology and Geography. Almaty. Vol. 4. P. 26-30.
7. Eremina N.Ch., Sujunshalieva Y.Ch., Prus L.N. 1970. The bryoflora of Almaty State Preservation. Transactions of Almaty State Preservation. Vol. 9. P. 46-50.
8. Nesterova S.G. 2001. Ecological and mosses coenotic group Zailiysky Alatau // Geobotanical studies in semi-arid and arid regions: Modern status, problems and prospects. Proceedings of the international conference. By the 90-years of academician of NAS RK, BA Bykov. Almaty. P. 95-97.
9. Nesterova S.G. 2003. To bryoflora of Terisbutak Zailiysky Alatau gorge // Proceedings of international conference. Botanical Science for Sustainable Development in Central Asia. Almaty. P. 97-99.
10. Nesterova S.G. 2009. The variety of moss spruce forest belt of Zailiysky Alatau // Bulletin of Kiev National University named after Taras Shevchenko. Introduction and conservation of plant diversity -22-24/2009. P. 152-154.
11. Ignatov M.S.& E.A. Ignatova 2003. Moss flora of the Middle European Russia. Vol.1. Moscow. P.1-608. (Arctoa vol.11, suppl.1).
12. Ignatov M.S.& E.A. Ignatova 2004. Moss flora of the Middle European Russia. Vol.2. Moscow. P.609-944 . (Arctoa vol.11, suppl.2).
13. Abramova A.L.& L.I.Savich- Lyubitskaya, Z.N. Smirnova 1981. The handbook of the mosses of the Arctic USSR. Leningrad. P.1-714.

Prof.Dr. Zulfugar Zulfugarov

Özel Nahçıvan Üniversitesi, Azerbaycan

Prof.Dr. Israfil Babayev

Özel Nahçıvan Üniversitesi, Azerbaycan

DAHA FAZLA ÇALIŞAN METZAMOR BİR TEHLİKE KAYNAĞI

*"Tanrı, Doğayı yarattı, onu korumak bizim ilahi görevimiz."
Haydar Aliyev*

Bugün, çevreyle ilgili eşi benzeri görülmemiş bir dizi sorunlu karşı karşıyayız. Bu sorunlar; hava, su, toprak kirliliği, doğal kaynakların tükenmesi ve dünya nüfusundaki büyümenin olumsuz etkileri, doğal kaynakların eşit dağıtılmaması, global ısınma ve global su krizleri, çevresel ve ekolojik sorunlardır. Fikrimce çevre sorunları, tüm dünyanın en ivedi şekilde eğilmesi gereken, baskı oluşturan bir konudur. Bugün dünyada, çevreye ve doğal yaşam alanlarına neler olduğuna ilişkin artan bir bilinçlenme var. Örneğin insanlar, bu sorunlara ilişkin olarak bir şey yapılması konusunda doğal bir tepki gösteriyor. Ancak Çevresel ve Ekolojik sorunların kaynağını bulmazsak hastalığın kendisini tedavi etmektense sadece semptomları kontrol altına alıyoruz. Bu makalenin konusu, zaman zaman yüz yüze kaldığımız bu sorunlar. Yazımın teması, sadece insanların esenliğini değil aynı zaman bildiğimiz haliyle Dünya Gezegeninde yaşamı destekleyen çevresel ve ekolojik sistemleri de kapsıyor.

ABD, atomu keşfettiğinde sadece yıkıcı dalgasını düşündüler. Radyasyon özelliği hakkında hiçbir varsayımda bulunmadılar. Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki şehirlerine atılan atom bombasının yıkıcı etkisi, herkesi hayrete düşürdü. Atom bombasını atan uçaktaki uçuş ekibi de şok oldu ve bir tanesi delirdi (aklına kaçırıldı). Radyasyon tehlikesi daha da ciddi bir hal aldı ve atom bombasının düştüğü noktada yüzyıllarca hiçbir canlılığın barınamayacağını kanıtladı. Daha sonra Sovyetler Birliği büyük uğraşlar sonucu nihayetinde nükleer silah elde etti. O tarihte, bu silahı barışçıl amaçlarla kullanmaya çalıştılar. Bazı bölgelerde, yeni nükleer elektrik istasyonları kuruldu. Ancak aceleyle yapılan işler nedeniyle uzmanlar birçok hata yaptı. Herhangi bir çarpma esnasındaki dezavantajları tahmin edemediler ve sorumluların verdiği tahminler, insanların umutlarını haklı çıkarmaya yetmedi.

Çernobil NS (Nükleer Santral İstasyonu), bunun acı sonucunu gösterdi ve oluşan sızıntı tüm dünyayı şok ederek, açıkça söylemek gerekirse, erk sahibi kişilerin uyanmasına neden oldu. Çernobil'de yaşanan patlama, aktif sismik bölgeler üzerinde NS inşa edilmesinin çok tehlikeli olduğunu gösterdi. Tüm dünya bu facianın acısını çektiyse de bu Ermeni-Taşnak (Ermeni Devrim Federasyonunu) etkilemedi. Ermenistan, Ağrı Dağı yakınlarındaki sismik bölgede kurulan Metzamor Nükleer Santralini durdurmayı, askıya almayı düşünmedi. Günümüzde halen bu santral, faaliyette oysaki kullanım süresi çoktan geçti. Bugün Metzamor'un faaliyette olması sadece Ermenistan topraklarını etkilemiyor Türkiye'yi, tüm Kafkasya'yı ve de Azerbaycan içerisindeki Nahçıvan'ı da etkiliyor. Metzamor'un ekolojiye ve bölge insanının sağlığına zarar verdiği artık bir sır değil. Bugün, Metzamor'un yarattığı ekolojik sorun Ermenistan'ın ve tüm dünyanın karşı karşıya kaldığı tehlikenin kaynağı.

Neden Ağrı bölgesi?

Tarihi bilgilerin gösterdiği üzere bilim adamları, 1960'lı yıllarda Ağrı dağının eteklerine bir Nükleer Santral kurulmasına itiraz ettiler çünkü bu yer, aktif bir sismik bölge üzerinde yer almaktaydı. Ama Ermenistan bunları dikkate almadı. Metzamor'un inşaatı 1977 yılında tamamlandı ve Nükleer Santral faaliyete açıldı. İşletmeye alındığı tarihten itibaren 10 yıllık sürede Metzamor'da yaşanan kazaların sayısı 150'ye ulaştı. Bu gerçekleri göz ardı ederek Ermeniler, İravan-Ermenistan'da yeni bir NS inşa etmeye karar verdi. Ancak 1986'da Çernobil'de yaşanan felaketten sonra bazı Avrupa ülkeleri ve Ermenistan, nükleer santral inşa etme ve faaliyete geçirme fikrinden vazgeçti. 1998'de yaşanan korkunç Spitak Depreminden sonra santralin faaliyetlerin askıya alındı ve 1995'te, uluslararası arenadan yükselen itirazlara rağmen, faaliyetlerine devam etti ve hatta ikinci bir reaktör de kullanıma alındı. Son 10 yılda bölgede yaşanan bir dizi küçük depreme ve de araştırmacıların elde ettiği sismik değerlerin yoğunlaşmasına bakılırsa Metzamor'da yaşanacak olası büyük bir kaza, sadece Ermenistan'ı değil aynı zamanda Güney Kafkasya bölgesindeki ve orta doğudaki birçok diğer ülkeyi de doğrudan etkileyecektir.

Metzamor'un kapanması, enerji sorunu ve Karabağ sorun nedeniyle Türkiye ile olan ilişkilerdeki bozulma, Ermenistan'ın durumunu kötüleştirdi. Enerji zengini, gayri safi yurtiçi hasılası yüksek Azerbaycan'ın aksine, bu işgal ülkesindeki yetkililer enerji sorununu yok saydı ve Metzamor'un faaliyete soktu.

Komşularıyla olan ilişkilerini geliştirmek ve bölgede barışı sağlamak yerine diğer yolu seçtiler ve bir tehlike kaynağı olan Metzamor'un faaliyete soktular. Bölgede barışı sağlayamayan işgalci Ermenistan, günümüzün güç dengelerini koruma umuduyla düşmanlık sağlamak için her türlü bulanık yolu deniyor.

Bugün Ermenistan hükümeti, nükleer santral fikrinden vazgeçmeyi düşünmüyor. Eski Rus Teknolojisiyle inşa edilmiş olan Metzamor NS, oldukça aktif, sismik bir bölge üzerinde yer almakta olup uzun bir süre kullanılması amaçlanmıştır. Tüm dünyaya meydan okumaya devam ederek Metzamor'un hem kendileri için hem de tüm dünya için bir tehlike oluşturduğunu görmüyorlar. Tüm bu bahis geçen kanıtları bilinçli olarak göz ardı ediyorlar oysa;

Öncelikle Metzamor, aktif sismik bir bölge üzerinde yer almakta ve bu Ermenistan'ın imzasının bulunduğu dünya kabul görmüş prensiplere uygun bir eylem değil.

İkinci olarak Metzamor'un dahil olduğu NS türü, uluslararası kabul gören güvenlik prensiplerine uygun değildir.

Ermenistan kimseyi dinlemiyor

Komşularıyla olan ekonomik ilişkilerini güçlendirmek yerine Ermenistan, Metzamor'u tekrar kullanmak ve bölgedeki dalavereci politikalarına devam etmek istiyor.

Hiç şüphesiz, her şeyin dengede olması derin, olumlu düşüncelere sevk eder oysa faaliyette olan NS, sadece ekolojiye hasar vermiyor aynı zamanda insanların psikolojisini de etkiliyor. Evrensel sorunlara neden olabilecek her şey; milliyetiniz, ırkınız, dininiz ve diğer nitelikleriniz her ne olursa olsun, her şart altında önlenmelidir. Söz soğuk savaşa geldiğinde, tüm insanlık bunun sona erdiğini düşünerek rahatlamıştı. Bu sorun en çok bölge ülkelerini ilgilendirmeli ancak ne yazık ki Metzamor'un bu yasadışı faaliyetlerinin bir kısmının yürütülmesine bu ülkelerin bazıları yardımcı oluyor. Hiç şüphe yok ki, uluslararası prensiplere aldırış etmeden Ermenistan'daki bu NS'e zenginleştirilmiş nükleeri Rusya tedarik ediyor. Bugün Azerbaycan, çevre kirliliğine konu olan Hazar Denizindeki olası bir felakette emniyeti sağlamak için inanılmaz ölçüde yatırım ancak Ermenistan, birçok atığı hakkında ve daha önemlisi Aras nehrine alan tüm kullanılmamış zehirli su atığı hakkında hiç kafa yormuyor. Üst Karabağ işgalinden beri, her türlü yasaklı NS atığı Azerbaycan'ın kontrolsüz bölgelerine gömülüyor.

Tüm insanlık, kendi çıkarları için dünyaya bu denli zarar vermeyi ve tahrip etmeyi bu kadar kolayca riske atabilecek bir ulusa karşı çok dikkatli olmalı. Doğru, Ermeniler her zaman bu şekilde hareket etmeye hazır. Bugün biz, eskinin Sovyet insanları, diğer uluslara nazaran Azerbaycanlıların hayatında kırmızı bir hat çizmiş olan baskı yıllarını hatırlıyoruz. Ancak bugün bildiğimiz tek gerçek şu ki, bu bahsi geçen baskı Ermeniler tarafından Türk dünyasına karşı da uygulanmıştır.

Azerbaycan Cumhuriyeti sınırları içerisindeki Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti sakini olarak, söz konusu NS'nin anavatanım Nahçıvan'a yakın olması nedeniyle, Ermenistan'ın nükleer politikasına karşı protestomu göstermenin temel görevim olduğunu düşünüyorum.

Ermenistan'ın iyi bir derse ihtiyacı var. Dünyanın en üst düzey organizasyonları, bu tehlikeye karşı sessiz kaldığı için Ermenistan, dünya hakları önünde hesap vermeli. Ancak Büyük Güçlerin devam eden dalavereleri ve iyi yüzü politikaları, bu sorulara neredeyse kör bir bakış açısıyla yaklaşıyor. Ermenistan karşısında haklı çıkmanın yollarına ihtiyacımız var mı yok mu? Çıkarları olan birçok ülkenin yanlış ve adaletsiz desteği, açıkça görülen bu trajedi yerine kendi çıkarlarını tercih ediyor ancak bu çıkarlar herhangi bir zamanda köstek çıkarak acımasızca bölgedeki yaşama son verebilir. Bu sadece kişisel görüşüm olsa da Büyük Güçlerin, sorumlu örgütlerin bugünün fitne fesatçıları rolü oynamaktan öteye gidemediklerini ifade ederek fikrimi dile getirmek istiyorum.

Dünyamız tehlike altında olduğu için Ermenistan Nükleer Santraline Hayır demeliyiz. Gelecek kuşaklar için gezenimizi tehlikelerden korumaya çalışmalıyız. Bir Türkçe şarkıda dediği gibi: Allah'tan korkmaz mısın? Her yer darmadağın. Çocukların utanç duyacak. Bu güzel hayatı insanca yaşamak için tek bir ses olup Ermenilere "dur" deme zamanımız geldi. Daha ileri gitme! Yeter artık demek başkalarının da elinde. İnsanlık bir gün, şimdi lanet saçtığımız gibi sizi lanetleyecek. Ermenistan'ın politikaları için en uygun ifade: "Lanet olsun Ermenistan politikasına!"

ÖZET

Bu makale, insanlığın çıkarlarına karşı olarak bilinçli şekilde Ermenistan tarafından yürütülen insanlık dışı ve kanunsuz eylemleri anlatıyor. Esasen felaket habercisi Metzamor NS, sistemli bir şekilde tüm uluslararası prensiplerin göz ardı eden Ermenistan işgalinin çıkarlarına hizmet ediyor.

Prof.Dr. Alexandr Artemyev

Rekreasyon Alanları ve Turizm Ana Bilim Dalı Başkanı
Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi, Kazakistan

Prof.Dr. Vitaly Salnikov

Coğrafya ve Doğa Yönetimi Fakültesi Dekanı
Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi, Kazakistan

İPEK YOLU'NUN KAZAK KESİMİNDE TURİZMİ CANLANDIRICI BİR FAKTÖR OLARAK ETKİNLİK TURİZMİ

Raporda Kazakistan örneği üzerinden etkinlik turizminin İpek Yolu üzerinde bulunan ülkelerde turizmi canlandırıcı bir faktör olarak kullanılması olasılığı ele alınmaktadır.

Etkinlik turizmi en genç ama en popüler uluslararası turizm trendlerinden biridir. Etkinlik turları her geçen yıl artan bir şekilde tüm dünyadan turistlerin ilgisini çekmektedir. Sosyologların yakın gelecek hakkında yaptıkları hesaplamalara göre, çeşitli etkinlikler uluslararası turistlerin %10'undan fazlası için ana ziyaret sebebi olacaktır [1].

Etkinlik turizmi Kazakistan'da son yıllarda gelişmeye başlamıştır. Bu nedenle turistlerin Kazakistan Cumhuriyeti'ne gelmesini sağlayacak çok sayıda etkinlik bulunmamaktadır. Ancak, Kazakistan Cumhurbaşkanı, Hükümet ve önemli uluslararası kuruluşlar tarafından başlatılan dünya ölçeğindeki etkinliklere katılmak için ülkeyi ziyaret eden uluslararası ziyaretçilerin sayısı sürekli olarak artış göstermektedir. Kazakistan turizmi için gelişim stratejisine dahil edilen turist kazanımının artırılması görevi de uzun vadeli ekonomik ve sosyal gelişim planları ile ilişkilendirilmiştir.

Kazakistan önemli bir tarihi ve kültürel mirasa ve ekonomik ve entelektüel insan potansiyeline sahiptir. Esas itibarıyla, kilit imajları bulunan markalar oluşturulmakta ve ülkenin uluslararası toplumda tanınırlığını arttırmaktadır. Örneğin, marka ürünler (hububat, yağ, uranyum vb.), marka kişilikler (N. Nazarbayev, R. Rymbaeva, T. Bekmambetov vb.), marka projeler («Astana KZ»), marka bölgeler (Medeu, Çimbulak). Aynı zamanda dünya standartlarında etkinliklerin Kazakistan'da düzenlenmesi de listenin genişletilmesini ve ülkenin bir turist destinasyonu olarak imajını iyileştirmektedir.

Son yıllarda Kazakistan önemli imaj oluşturucu faaliyetler olarak konumlandırılacak dünya çapında dikkat çekici etkinlikler başlatmıştır. Böylelikle OSCE zirvesi dünyaya Kazakistan'ın demokratik değerler ve dünyada güvenlik fikrini destekleyen bir ülke olduğunu göstermiştir. Birinci Dünya Dinleri Kongresi ve Papa'nın ziyareti de Kazak toplumunun hoşgörüsünü ortaya koymuştur.

Avrasya Medya Forumu - Avrasya'da uzay iletişimi geliştirme fırsatları. UEFA üyeliği, en son yapılan yüksek seviyeli 7. Asya Kış Oyunları ve önümüzdeki Universiade 2017 [2] Kazakistan'ın en yüksek seviyede spor müsabakalarını organize etme ve gerçekleştirme kapasitesini ve Asya'nın spor başkenti olma konusundaki arzusunu gösterecektir [3].

3 Mayıs 2011 tarihli IV. Astana Ekonomik Forumu'nda UNWTO Genel Sekreteri Taleb Rifai tarafından açıklandığı üzere, Kazakistan'ın turizm imajının gelişmekte olduğu bir dönemde gerçekleştirilen 7. Asya Kış Oyunları son 7 yılda gerçekleşen tüm markalaşan etkinliklerden çok daha önemli bir etki yaratmıştır.

Ülkenin iki şehrinde gerçekleştirilen (Astana ve Almata) Asya Oyunları (30.01-6.02.2011) 45 ülkeden 2.500 sporcu ve binlerce turiste ev sahipliği yapmıştır. Başkentte buz pateni, bayanlar ve erkekler buz hokeyi, sürat pateni ve kısa pist yarışları gerçekleştirilmiştir. Almata'da «kış» disiplinleri olan kayaklı koşu, iniş kayağı, kayakla atlama, biatlon ve kayak oryantiring etkinlikleri gerçekleştirilmiştir.

Asya Oyunları hazırlıkları şehirlerin altyapılarında pozitif bir etki oluşturmuştur. «Almata» Havalimanı, Büyük Almata Çevre Yolu ve taşıtlar modernleştirilmiştir. Ağ iletişimleri de yükseltilecek Medeu ve Çimbulak spor kompleksleri tamamen baştan inşa edilmiştir.

Aynı zamanda etnografik bir festival olan Kültürel Asya Oyunları da burada düzenlenmiştir. Bu projedeki ana fikir büyük spor etkinliklerinin yarattığı uygun ortamda Kazak kültürel mirası ve Kazak ve Asya'nın çağdaş kültürünün bir arada tanıtılması için fırsatlar yaratmaktır. 7. Asya Kış Oyunları modern Kazakistan'ın yalnızca sporda değil aynı zamanda ekonomi, kültür, sanat ve diğer dallardaki başarısını uluslararası topluma göstermek için iyi bir fırsat olmuştur [4].

Özel etkinlik alanlarında ziyaretçilere etnografik unsurlar da gösterilmiştir. Misafirhanelerin olduğu alanda Taykazan (yemek pişirmede kullanılan büyük fiçlar) adı verilen özel ekipmanlara sahip sahalar oluşturulmuştur. Biraz uzağa altyaban (Türk salıncakları) kurulmuştur. Eski köylerin günlük yaşantısı anlatılmaya çalışılmıştır. El işi yapan kadınlar güzel ve pahalı bir keçe halı - «tekemet» dokumuşlardır. Gençler altyaban adı verilen salıncakta eğlenceli vakitler geçirmiş, genç kadınlar beshbarmak pişirmiş ve kızlar fermante edilmiş at sütünden yapılan kızım içeceğini servis etmişlerdir. Orta Doğu ve Çin'den ticaret kervanlarının gelişi sahnelenmiş ve gerçek bir festival yaşanmıştır.

Farklı senaryolarda köy sakinleri düğün hazırlıkları yapmış ve tüccarların mallarının gelişi anlatılmıştır. Ziyaretçiler seremoniyi ve düğün etkinliklerini izlemiştir: betashar (yeni gelinle tanışma), ve konak-code (onur konuklarını ağırlama ritüeli) ve auydyn alty auyzy (şarkı yarışması), Toybatar (düğün şarkısı) ve kamazhay (dans) adı verilen Kazak halk türkülleri seslendirilmiştir. Bu etnik festival Kültürel Asya Oyunları'nın önemli bir etkinliği haline gelmiş ve binlerce izleyiciye ulaşmıştır.

Kazakistan'da sergiler de popülerlik kazanmıştır. Çok sayıda sergi ve fuar uluslararası özellik kazanmış ve gelenekselleşmiştir ve yurtdışından katılımcıların ilgisini çekmektedir. Bu sergiler ve fuarlara örnekler şunlardır:

- KazAtomExpo – Uluslararası Fuar ve Konferans «Nükleer Enerji ve Sanayi»;
- Atyrau Petrol ve Gaz – Kuzey Hazar Denizi Bölgesel Fuarı «Atyrau Petrol ve Gaz ve Altyapı»;
- KITF – Kazakistan Uluslararası Turizm Fuarı «Turizm ve Seyahat»;
- HOREX – Orta Asya Uluslararası Fuarı «Otel, restoranlar ve süpermarketler için her şey»;
- KIOGE – Uluslararası Fuar ve Konferans «Petrol ve Gaz».

Fuarların büyük bölümü Almata ve Astana'da IEC «Atakent» ve «Corme» merkezlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu fuarlar UFI (Unions des Foires Internationales) tarafından onaylanmış fuarlardır ve dünyanın lider fuar organizatörleri birliklerinin uluslararası standartlarını karşılamaktadır.

Etkinliğin ismi ve türüne bakacak olursak, en önemli etkinlikler TornadoDrive gibi otomobil fuarlarıdır. Kazakistan'da 3 yıl boyunca Ekim ayında Drift ve Reglaj Festivali gerçekleştirilmiştir. Almata'da «Drag and Drift» kulübü tarafından organize edilmiştir. Etkinlik programında şunlar yer almıştır, yeni ürünler ve Kazakistan'daki en büyük araba kulüplerinin fuarı, drift yarışı ve Miss Contest «Tornado Drive». 2010 yılında etkinliğe yaklaşık 2.000 izleyici katılmıştır. MegaAuto ve AutoSound gerçekleştirilen benzer etkinliklerdir.

En hızlı büyüyen uluslararası etkinlikler otomobil-motor fuarları «Bike Fest» olmuş, Bağımsız Devletler Topluluğu (CIS) ülkelerinden motosiklet tutkunları ve bisiklet severler kongrelere katılmıştır. Karaganda bölgesi, Balkhash şehri ve civarında Bike-Fest-2011 etkinliği gerçekleştirilmiştir.

25-27 Mart 2011 tarihinde Almata'da fitness kültüründeki en popüler sporlar olan ağırlık kaldırma, vücut geliştirme, dans ve vücut hareketlerini içeren ilk Spor Festivali gerçekleştirilmiştir. Festival göz alıcı bir etkinlik şeklinde

gerçekleştirilmiş ve farklı aşamalarda müsabakalar düzenlenmiştir. Festival çok sayıda basın, televizyon, radyo kanalı, dergiler, gazeteler ve internet yayınlarında yer almıştır.

Festival Almata Şehir İdaresi yönetiminde gerçekleştirilmiştir ve yalnızca spor-eğlence amacı değil aynı zamanda Kazakistan'ın bir spor ve etkinlik Cumhuriyeti olarak pozitif imajını geliştirme amacını taşımıştır.

Kazakistan'daki festivaller ve karnavallar hem Brezilya hem de Avrupa'da geniş bir ilgi uyandıramamıştır ancak yabancı turistlere gösterebileceğimiz başka bir etkinlik daha bulunmaktadır.

2010 yılında Elma Festivali Almata'da yeniden hayata geçmiş ve Güney'deki «elma» başkentinin eski imajını geri kazandırmayı ve elmaya duyulan ilgiyi canlandırmayı hedeflemiştir. Festival ikinci yılında tüm dünyadan katılımcılar ve izleyicileri ağırlamıştır (ABD, Rusya, İngiltere, Macaristan, Çin, Kazakistan) [5].

Uluslararası müzik festivali Jazzystan da önemli bir müzik etkinliğidir. Kazakistan 10. yıl kutlamaları ABD, Fransa, Türkiye, Rusya, Avusturya, Almanya ve diğer ülkelerden gelen jazz müzisyenlerine ev sahipliği yapmıştır. 2011 yılında festival Japonya'ya adanmış ve gelir toplama amacı taşımıştır.

Kazakistan'da aynı zamanda Shaken's Stars, Kinotavrik, Eurasia ve EcoCup gibi film festivalleri de bulunmaktadır.

Tüm ülkede çok sayıda bölgesel festival düzenlenmektedir:

- Almata Dondurma Festivali ve Fuarı, Dünya Çocuk Günü'ne özel;
- Yıllık Karnaval promosyon markası XanGo;
- Festival RetroFM;
- Festival Love Radio;
- Kazakistan Ulusal Tiyatrolar Festivali;
- Flamingo Festivali, devlet ve kamu kuruluşlarının dikkatini kuşlar ve Tengiz-Korgalzhyn göl sisteminin korunmasına ilişkin konulara çekmeyi amaçlar;
- Amigo Kızlar Festivali CHEER DANCE SHOW;
- Genç Tasarımcılar Uluslararası Yarışması, «Our avant-garde» Şimkent vb.

Her yıl şehir, bölge ve ülke genelinde ve kurumsal seviyede ve okullarda güzellik yarışmaları düzenlenmektedir, «mini-Miss», internet güzellik yarışması.

Kazakistan'daki en büyük karnaval UNICEF desteğiyle ikinci kez Almata'da gerçekleştirilen Yardım Balosu olmuştur. Baloya yüzden fazla yabancı konuk katılmıştır ve balo içeriği ve sofistike özellikleri tüm dünyayı şaşırtmıştır. 15 ülkeden çiftler katılımda bulunmuştur. Konuklara bilim, kültür ve sanat dünyasından önemli kişilikler tanıtılmıştır.

Ülkede gerçekleştirilen standart dışı ve ilgi çekici etkinliklerden biri de FourE eko-etno festivalidir. Organizatörlerin ifade ettiği üzere festivalin esas amacı «beden ve ruhun gelişimiyle ilgilenen, yaratıcı insanlar, müzisyenler, sanatçılar, tasarımcılar, mimarlar, zanaatkarlar, turistler, küçük çocukları bulunan genç aileler ve sağlıklı yaşam uzmanlarından oluşan bir topluluk» yaratmaktır.

Festival toplu rahatlama seansı şeklinde gerçekleşmektedir ve 4 farklı türde etkinliğe katılmak mümkündür:

- Fiziksel sağlık: yoga gösterileri, sokak dansı, salon dansı, aikido okulundan katılımcılar;
- Düşünsel sağlık, «dikış okulu», Montessori okulunun tanıtımı;
- Duygusal sağlık: çocuk oyun alanları, okul-stüdyo performansları «stil» ses ustası Daysara ile sesle meditasyon (flüt, def vb.) ve çay evinin gerçekleştirdiği çay seremonisi «MaTiPaTi»;
- Zihinsel sağlık: ünlü psikologlar A.Khakimov, M.Targakova, T.Kim ve L.Chalova tarafından verilen dersler ve eğitimler.

Organizasyonun sıra dışı konusu ve orijinal formatı sayesinde festival çok sayıda turiste ev sahipliği yapmıştır ve gelecekte daha büyük kitlelere ulaşacaktır.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin elverişli jeopolitik konumu büyük ölçekli uluslararası ve bölgesel fuarlar ve konferanslara katılımı desteklemektedir. Yalnızca yabancı turistleri ülkeye çekmekle kalmayan aynı zamanda akım yaratan etkinlikler sayesinde turistler farklı amaçlarla da ülkeyi ziyaret etmektedir. Ancak büyük ölçekli etkinliklere ev sahipliği yapmak ülkede turizmi geliştirmenin tek yolu değildir. Kazakistan'da yaşayan tüm insanların farklı özellikleri ve zengin kültürü iyi bir etkinlik «kaynak» rolü oynayabilir. Uluslararası pazar, ulusal ve yerel festivaller ve karnavallar ve tematik açıdan İpek Yolu markasına ilişkin organizasyonların geliştirilmesi ve desteklenmesiyle istikrarlı bir uluslararası turist akımı sağlanabilir.

Bir yandan etkinlik turlarına artan ilgi diğer yandan bu etkinlikler konusunda yeterli çalışmaların yapılmaması İpek Yolu ülkelerinde özel etkinlik turizmi konusunda detaylı araştırma yapılmasını gerektirmektedir. Bu durum devletlerin entegre edilmiş uluslararası etkinlik turlarının oluşturulması ve desteklenmesi konusunda bölgeler arası ve ülkeler arası işbirliğinin geliştirilmesinde tetikleyici rol üstlenebilir.

Çeşitli seviyelerden yabancı ziyaretçilerin kazanılması ve turistlere hizmet sunulması konusunda önemli bir potansiyele sahip olan Kazakistan uluslararası toplumun dikkatini çeken büyük bir siyasal, ekonomik ve sosyal dönüşüme sahne olmaktadır. Bunun yanında, belirlenen stratejik hedef yalnızca büyük ölçekli uluslararası etkinliklerin gerçekleştirilmesi değil, aynı zamanda ülkenin kendisine özgü etkinlik ürününün oluşturulması ve desteklenmesidir.

Referanslar:

- 1 Getz, D. (2007). Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events. Oxford: Elsevier.
- 2 Univerziade-2017: <http://www.almaty2017.kz>
- 3 Kazakhstan Markası: <http://brand.kazakh.ru>
- 4 7. Asya Kış Oyunları Astana-Almata 2011: <http://www.astana-almaty2011.kz/>
- 5 Elmanın düşecek yeri yok: <http://www.caravan.kz/article/6775>

Dr. Amirbahram Arabahmadi¹
Tahran Üniversitesi, İran

Fatemeh Azimzadeh Mousavi²
Tahran Üniversitesi, İran

PARİS, İSTANBUL VE ZANZİBAR'DA YARATICI TURİZM

Özet

Bu çalışma Avrupa, Asya ve Afrika'da üç şehirde "yaratıcı turizm" üzerine kapsamlı bir çalışma sunmaktadır. Turizm sektöründe yazılım ve donanım arasındaki ilişkiler, turizm geliştirme stratejileri ile sağlanan avantajlar, Paris, İstanbul ve Zanzibar temelinde incelenmekte ve sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada bu şehirlerdeki yaratıcı turizm unsurları keşfedilmekte ve yerel ve uluslararası ölçekte hangi olumlu sonuçları doğurdıkları tartışılmaktadır. Bununla birlikte her bir şehrin yaratıcı turizm açısından güçlü yanları belirtilmekte ve diğer iki şehirle karşılaştırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı Turizm, Donanım, Yazılım, Paris, İstanbul, Zanzibar

Giriş

Richards ve Wilson (2007) yaratıcılık ve turizmle ilgili olarak bir dizi yaklaşım tanımlamaktadır. Turizm sektöründe yaratıcılıkla sonuçlanan yaklaşımlar donanım temelli ve yazılım temelli olarak çeşitlilik göstermektedir. "Donanım temelli yaklaşımlar büyük oranda yaratıcı alanlar ve altyapının geliştirilmesine bağlı olma eğiliminde iken, yazılım temelli yaklaşımlar büyük oranda deneyimlerin geliştirilmesine bağlıdır. Bu iki uç arasında denge kuran yaklaşımlar ise "kullanım" (orgware) yaklaşımlarıdır, bu yaklaşımlar yaratıcı yazılım ve donanım arasında bağlantı kurmak için gerekli politika, strateji ve yönetim çerçevelerini sağlamaktadır" (aynı eserde).

Paris, İstanbul ve Zanzibar'da donanım ve yazılım unsurları ve yaratıcı turizm yaklaşımları

• Paris ("ışık şehir")

Turizm sektörüne hizmet eden Paris donanımı antik zamanlardan günümüze kadar hayatta kalabilmiş ve tüm dönemlerde ve çağlarda Fransız geçmişini temsil eden mimari başyapıtlar ve kent simgelerini içermektedir. Şehrin bağlamı eski ve modern Paris'i temsil eder.

Paris 1.500 yıllık tarihi ve mimari özelliklerini korumuş bir şehirdir. Buna ek olarak, modernizm içerisinde doğan ve ilk etapta kabul edilmese de zaman içerisinde tüm dünyadan uzmanlar ve turistlerin ilgisini çeken yapılara sahiptir. Eyfel Kulesi, Pompidou Merkezi ve Disney Land bunlara verilecek önemli ve belirgin örneklerdir. Paris'in şehir bileşenleri, hatta caddeleri bile şehre özel bu ayırt edilebilir kimliği yansıtmaktadır. Bununla birlikte, iyi yönetilen kent hizmetleri de Paris'in farklı ve değerli turizm merkezlerine eşlik etmekte ve ziyaretçilere konfor sunarak tüm atmosferin tadını

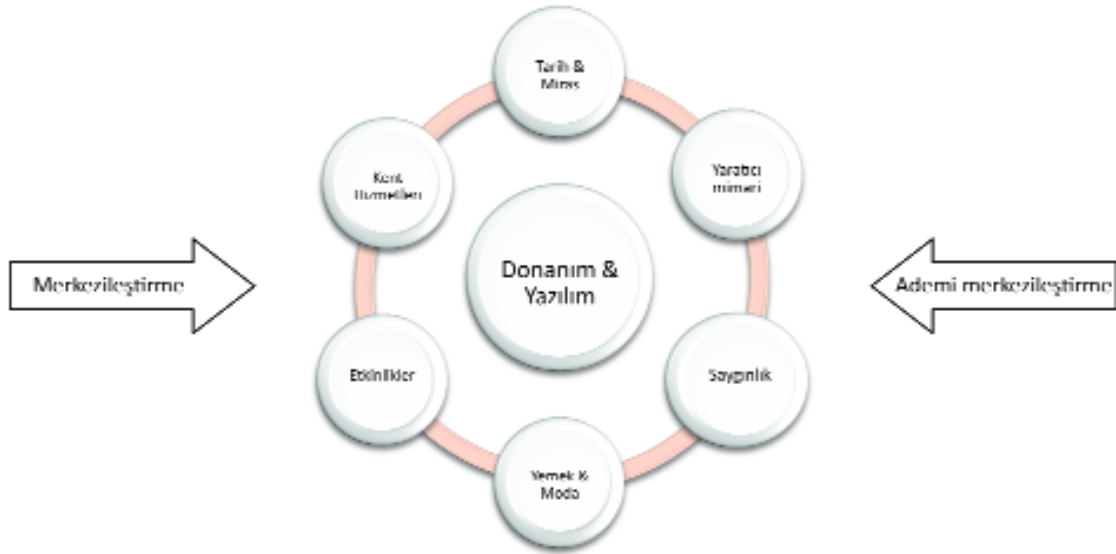
¹ Yardımcı Doçent Doktor, Tahran Üniversitesi arabahmadi@ut.ac.ir

² Sosyal Bilimler Yüksek Lisansı, Kuzey Amerika Çalışmaları, Tahran Üniversitesi azimzadeh@ut.ac.ir

çıkarmalarına yardımcı olmaktadır. Yaratıcı alan yaratılması şehirde sürekli devam eden bir trenddir ve devlet desteği ve önemli uluslararası mimarlar ve kent planlayıcılarının uzmanlığından faydalanmaktadır.

Şehrin yazılımı ise diğer şehirleri Paris'e rakip yapan merkezileştirme ve ademi merkezileştirme politikalarını içermektedir ve bu özellikler hem Paris hem de diğer Fransız şehirlerinin sürdürülebilir kalkınma ve turizm sektörü açısından gelişmesine yardımcı olmaktadır. Küresel saygınlık, yemek, moda ve diğer kültürel ve bilimsel etkinlikler şehirde ve hem eski hem de modern bağlamlar içerisinde küresel etkileşimler sağlamaktadır. Tüm bunlar turistlerin Paris'e gelme konusunda ilgisi çeken önemli faktörlerin yalnızca bir kısmıdır. Bununla birlikte, Paris'teki kamusal alanlar halka açık sanat gösterileri yapmak ve turistlerin hoş vakit geçirmelerini ve şehri tekrar ziyaret etmelerini sağlamak üzere bireysel ve toplu hatıraları şekillendiren atmosferler yaratmak amacıyla kullanılmaktadır. Donanım ve yazılım bağlantıları kültürel mirasın korunması ve kentsel yaşama modern tesisler ve teknolojilerin eklenmesinden doğmaktadır. Paris uzun süredir devam eden ve büyük önem taşıyan kültürel mirasını koruyarak, milli miras haline getirilebilecek yapıların oluşturulmasıyla, akıllı bir şekilde bugün ve gelecek arasında köprü kurmaya çalışmaktadır. Mirasın korunmasındaki evrim ve gelişim turizm sektörünü emniyetli ve yükselen bir konuma getiren önemli bir şehir özelliğidir. Babelon ve Chastel (Loew 2005'te alıntı yapıldığı üzere) tarafından sınıflandırılan, şehrin tarihi ve kültürel mirasını yansıtmayı sağlayan, mirasın korunması evriminde yardımcı olan altı çeşit etkinlik bulunmaktadır.

- 1 "Dini etkinlik" Kutsal emanetlere gösterilen derin saygı ve dini yapıların genişletilmesine dayanır.
- 2 "Monarşik etkinlik" Kütüphaneler, arşivler ve saraylar gibi kraliyetle ilgili objelerin korunmasına yol açar.
- 3 "Aile etkinliği" Sarayların ve aynı zamanda dokümanların ve objelerin korunmasına yol açar.
- 4 "Ulusal etkinlik" Devlete ait toprakların "manevi ve belirgin" bir şekilde tanımlanabilmesi için Fransız Devrimi tarafından ihtiyaç duyulmuştur.
- 5 "İdari etkinlik" Koruma kanunlarının yürürlüğe konulması ve bunları uygulayacak kurumların oluşturulmasıyla başlar.
- 6 "Bilimsel etkinlik" Bilgi, çevresel problemler ve mirasın çok daha kapsamlı tanımıyla ilgilidir.

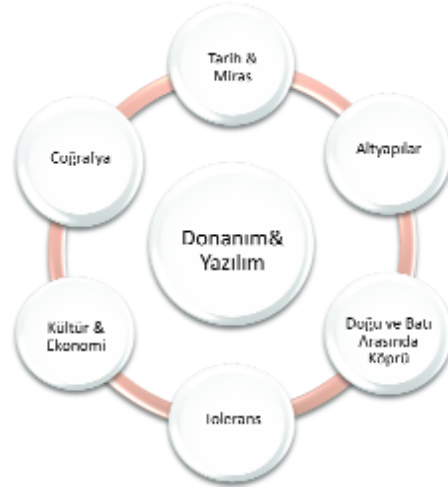
Paris yaratıcı turizminin donanım ve yazılım unsurları

• İstanbul (popüler bir turizm kavşağı)

İstanbul farklı imparatorluklardan ve medeniyetlerden kalan mirasını korumayı başarmış bir metropoldür ve çeşitli tarihsel dönüm noktalarına ev sahipliği yapmıştır. Bu tarihsel kültürel merkez, Yunan, Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait yapılar ve binalar da dahil olmak üzere çok sayıda değerli mimari özelliğe sahiptir. Modern şehir dönüşümü bağlamında, Paris, şehrin ilk modernleşme aşamalarında İstanbul tarafından takip edilen bir yapı oluşturmuştur. İstanbul, hem Avrupa hem de Asya üzerinde konumlanmış olmanın getirdiği eşsiz coğrafi özellik ve şehrin ihtişamlı güzelliğinden faydalanmaktadır, şehre ait doğal unsurlar ileri teknoloji kullanılan tesislerle desteklenmekte ve her yıl çok sayıda turistin şehri ziyaret etmesine yardımcı olmaktadır. Şehir idaresi vatandaşlar ve ziyaretçilere şehrin küresel ölçekte büyük çapta saygı duyulan bir şehir olarak değerlendirilmesi amacıyla ulusal ve uluslararası uzmanlık sunmaktadır. Ancak, aynı zamanda yöneticiler zayıf noktalar ve kentsel zorlukları da ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. İstanbul bu ayrıcalıklı mirası ve kültürünü koruma çalışmalarına devam ederken modern bir şehir olmaya çalışmaktadır. Bu nedenle idarecilere yardımcı olmak ve şehir altyapılarını ve hizmetlerini geliştirmeyi hedefleyen büyük projelerin gerçekleşmesini sağlamak üzere uluslararası arenada nam salmış mimarlar, kent planlayıcıları ve tasarımcılar görevlendirilmektedir.

Şehrin tarihi boyunca uygulamaya geçirilmiş yaklaşımlar ve politikalar arasında, özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde altı çizilen ve farklı kültürler ve dinlerin hayatta kalabilmesini ve dost canlısı bir ortamdan faydalanabilmesini sağlayan kültürel ve dini tolerans öne çıkmaktadır. Komşu kültürler ve dinler ulusal ve uluslararası ziyaretçilere çok çeşitli kültürel ürünler ve ritüeller sunmaktadır. Daha büyük ölçekte, şehir doğu ve batının buluşma noktası olmuştur ve bu dinamik alan içerisinde, kültür ve ekonomi de başarılı bir şekilde büyüme gerçekleştirmiştir. İstanbul sakinleri aynı zamanda yerel ve küresel festivaller gibi şehir etkinliklerine yardımcı olarak turizm sektörüne katkıda bulunmaktadır. Güçlü bir turizm merkezi olarak görev alabilecek bir alan yaratmak ve ayırt edilebilir özelliği temsil edecek bir kimlik oluşturmak amacıyla şehir donanım ve yazılım arasında yaratıcı bağlantıların da oluşmasını sağlayan, aşağıda örnekleri verilen çeşitli unsurları uygulamaya geçirmekte ve kullanmaktadır:

- Şehir gelişimi ve kademeli yönetim trendlerinde doğu ve batı kazanımlarının birleştirilmesi, Şehir aynı zamanda uluslararası standartları yakalamak için altyapı ve kent hizmetlerine yatırım yapmaktadır.
- Farklı alanlarda ve farklı ekonomi ve kültür aşamalarında turizmle ilgili olarak, günün sonunda kentsel ekonomi, kentsel markalaşma ve turizm sektörüne fayda sağlayacak ulusal ve uluslararası rekabet için uygun alanların yaratılması,
- Altyapıların geliştirilmesi ve sermaye ve karlılık konusunda teminat sağlayarak özel sektör yatırımlarının desteklenmesi için büyük ölçekli planların uygulamaya geçirilmesi,
- Kentsel kriz bağlamında planlama ve programlama yapılması ve güvenlik ve kentsel yaşam kalitesinin artırılması,
- Doğa, sağlık, gençlik, spor, bilim ve din dahil olmak üzere farklı turizm alanları için tesislerin geliştirilmesi,
- Yerel ve küresel ölçekli kültürel ve bilimsel etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve şehrin pozitif imajının yansıtılması amacıyla medyadan faydalanılması yoluyla keyif verici, dinamik ve aktif bir kentsel alan yaratılması,
- Tüm yaş gruplarının ihtiyaçlarının ve gerekli hizmetlerin göz önünde bulundurulması,
- Kamusal alanlarda dekoratif sanatların ve kültürel sembollerin kullanılması,
- Müzelerin daha iyi ve daha üretken çalışabilmesi için gözlem ve kontrol politikalarının oluşturulması,
- Ulusal miras da dahil olmak üzere ilgili bölgelerde yaşayan sakinler ve mülk sahiplerine devlet yardımı yapılması,
- Bankacılık, uluslararası etkinlikler ve denizcilik hizmetleri dahil olmak üzere uluslararası müşterilere uzmanlık ve hizmetlerin sunulması,
- Kültürel ve ekonomik ürünler için marka oluşturulması, örneğin, farklı ürünlere "Türkiye'de imal edilmiştir" ibaresi yerine "İstanbul'da imal edilmiştir" ibaresini koymak, bu uygulama genel anlamda kentsel markalaşma hizmetleri içerisinde yer alır (Azimzadeh & Sajjadi, 2011).

İstanbul yaratıcı turizminin donanım ve yazılım unsurları

- Zanzibar ("her zaman yeşil şehir")

Donanım

- Mimari

Yazılım

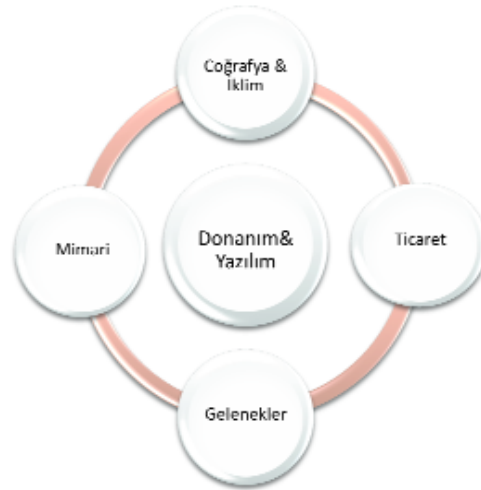
- Coğrafya ve iklim

- Gelenekler

Zanzibar takım adaları farklı imparatorluklar ve medeniyetlerden kalan mirasını korumayı başarmış tarihsel bir noktadır ve çeşitli tarihi dönüm noktalarına ev sahipliği yapmıştır. Baharat Adası olarak bilinen bu takımadalar uzun süredir devam eden karanfil sektörü nedeniyle her zaman güçlü bir cazibeye sahip olmuş ve doğu Afrika üzerinde etki sahibi olmuştur.

Zanzibar Umman Sultanlığı, İran ve İngiliz Hükümdarlığı döneminden kalan çok sayıda değerli mimari yapıya sahiptir. Zanzibar Doğu Afrika kıyısında yer alan eşsiz bir Ekvator coğrafyasına sahiptir ve yelkenli gemiler, üçgen yelkenli gemiler, beyaz kumsallar ve uzun palmiye ağaçlarından oluşan egzotik güzelliği her yıl adaya çok sayıda turist gelmesini sağlamaktadır. Son yirmi yıldır Zanzibar Turizm Kurulu Adaya uluslararası bir itibar ya da en azından Hint Okyanusu'nun iki yanında yer alan özellikle Morityus, Seyşeller ve Maldivler gibi dünyaca ünlü turizm destinasyonlarıyla rekabet edebilecek bir özellik kazandırmaya çalışmaktadır.

Ancak ekonomi, altyapı ve kentsel hizmetler alanlarındaki zayıflıklar nedeniyle idareler bu ayrıcalıklı miras, kültür ve medeniye uluslararası arenada tanıtmayı başaramamışlardır.

Zanzibar yaratıcı turizminin donanım ve yazılım unsurları

Şehirlerin güçlü noktaları

Paris

Paris kentsel bağlamda tarihsel devamlılığa sahiptir. Yönetime geçen farklı idareler dahi şehrin tarihi ve mirasını bozmamış, geçmişini korumuş ve kültür ve turizm açısından ayakta kalmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Bu durum aynı zamanda, küresel ölçekte çok sayıda şehrin olumsuz bir unsuru olan görsel donukluk özelliğinin de engellenmesini sağlayarak Fransız kültürü ve mirasının özgünlüğünün korunmasını sağlamıştır.

- Kültürel güç

Mimari, edebiyat, yemek ve moda Fransız kültürünü taşıyan ve tüm şehirde ve sanatsal ve kültürel ürünlerde temsil edilen önemli unsurlardır. Bu unsurlar aynı zamanda uluslararası ölçekte iyi bilinmekte ve saygı görmekte, bu durumda şehrin itibarına katkıda bulunmaktadır.

- Kentsel markalaşma

Paris tarihten katmanlar taşımaya rağmen oldukça modern olmayı başarmış küresel bir şehirdir. Kentsel markalaşma için gerekli olan sembolik binalar, yapılar ve başyapıtlar Paris'te yeterli miktarda bulunmaktadır. Eyfel Kulesi, Notre Dame Katedrali, Louvre Müzesi ve Sacre Coeur Bazilikası önemli örneklerdir.

- Yüksek oranda rekabetçi yaklaşımlar

Şehrin tüm güçlü noktaları, turizmle ilgili olarak en ihtisamlı unvanlara sahip olmak amacıyla ulusal ve kentsel idarelerde yüksek oranda rekabetçi yaklaşımlarla desteklenmektedir.

İstanbul

İstanbul'un doğu ve batı arasındaki köprü konumu ve yüksek oranda gösterilen kültürel toleransı kentin çok çeşitli kültürel ürünlerden faydalanmasını sağlamaktadır. Kültür turizm yazılı ve donanımı arasında etkili bir denge kurmakta ve İstanbul bu kültürü daha fazla turist çekmek amacıyla uluslararası rekabette önemli bir araç olarak kullanmaktadır. Genel olarak bazı modern şehirlerde ve metropollerde görülen kültürel bunalım, kültürel miras bileşenlerinin yaşatılması ve dinamik özelliklerinin korunması yoluyla engellenmiştir. Bu özellik kamusal alanlarda ve kente dinamizm katan ulusal ve uluslararası festivallerde görülmektedir. Bununla birlikte modern tesislerle desteklenen ulusal ve uluslararası ziyaretçiler için çok çeşitli turizm unsurları bulunmaktadır. İstanbul Türkiye'nin akılcıca uygulamaya geçirilmiş planları ve tüm dünyadaki popüler turizm merkezleri karşısında başarıya ulaşmak amacıyla hayata geçirilen turizm sektörüne ilişkin rekabetçi yaklaşımlarla uyum içerisinde.

Zanzibar

Zanzibar takım adaları İran, Arap ve coğrafyaya özgü stillerden oluşan tipik bir mimariye sahiptir. Çok sayıda tarihi cami ve sarayın yanı sıra, Taş Şehir adı verilen antik şehir Zanzibar'ın kültürel açıdan merkez noktasıdır ve Zanzibar mimarisinin en önemli modelidir. Şehir içinde şehir konumunda olan Taş Şehir Doğu Afrika'da tarihi bir kent görevi görmekte ve asıl sahiplerinin yaşadıkları yerin görsel güzellikleri konusunda birbirleriyle yarıştıkları dolambaçlı vadiler, hareketli pazarlar, camiler ve büyük taş evlerden oluşmaktadır. Taş şehir UNESCO tarafından kültürel miras sahası olarak kabul edilmiştir.

On dokuzuncu yüzyılda köle ihracatında önemli bir merkez görevi gören, Hint Okyanusu bölgesindeki en önemli ticaret merkezlerinden biri olan ve yüzyıllar boyunca tüm dünyadan gezginler, tüccarlar, akıncılar ve sömürgecilerin durağı haline gelmiş Zanzibar, Doğu Afrika medeniyetinin kültürel çeşitliliğini ve zenginliğini gösteren çok sayıda tarihi sahaya sahiptir. Zanzibar bu özellikleri etkili turizm yazılım ve donanım unsurları olarak görmektedir.

Serbest ticaret bölgesi olan ve modern ve geleneksel alışveriş merkezleri ve Tanzanya kabilelerinin sofistike el işçiliğine sahip Zanzibar bu unsurları tüm dünyadan daha çok sayıda turist çekmek amacıyla önemli bir araç olarak kullanmaya çalışmaktadır.

Araştırmaya konu şehirlerin ortak özellikleri

- Kültürel ayrıcalık ve tarihi ve kültürel mirasın zarar görmesiyle tarihsel öğelerin ortadan kaldırılmaması için gösterilen çaba

Tanımlı kimlik Paris, İstanbul ve Zanzibar bağlamlarının farklı katmanlarında yer alan belirgin bir unsurdur ve

turistlerin çekilmesi konusunda bir şehrin diğerlerinden ayrılmasını sağlar. Bu unsurlar ve tarihsel bileşenler bu şehirlerde korunmuş ve modern teknolojiler ve iyileştirmeler uygulamaya geçirilmeye çalışılsa da modern unsurlarla yer değiştirmemiştir. Söz konusu şehirler kültürlerini özgün ve ayrıcalıklı şekilde muhafaza etmeye çalışmışlardır. Şehirlerin birbirinden ayrılmasında ve daha fazla turistin kazanılmasında kilit rol oynayan kültürel mirasın korunması konusu bu şehirlerde ciddiye ele alınmıştır.

- Kültür ve ekonominin yakınsaması

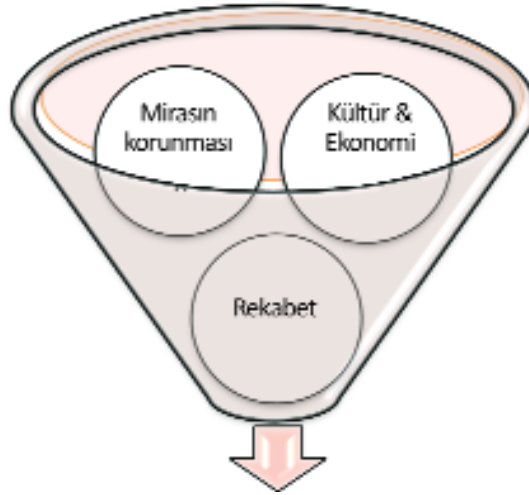
Kültür ve ekonominin yakınsaması turizm sektöründe oldukça önemli bir faktördür ve bu üç şehir, söz konusu faktörün avantajlarından faydalanmıştır. Ekonomi ve kültürleri el değiştirdikçe turizm sektörünün de farklı seviyelerde de olsa uluslararası itibar kazandığı görülmektedir.

- Rekabetçi politikalar ve yaklaşımlar

Kentsel alanlar daha çok sayıda turist çekmek amacıyla uluslararası rekabet sahaları olarak görülmektedir. Yerel ve uluslararası seviyelerde uygulamaya geçirilmeye çalışılmış rekabetçi yaklaşımlar ve politikalar gelişim için gerekli dinamizmi sağlamakta ve küresel bağlamda daha yüksek pozisyonlar elde edilmesine yardımcı olmaktadır.

Tüm bunlar pozitif imaj ve kültürel itibarın geliştirilmesine katkıda bulunmakta ve daha çok sayıda turisti bu şehirleri görmeye gelme konusunda teşvik etmektedir.

Aynı zamanda Paris ve İstanbul'un turizm sektörü konusunda oluşan siber alandan da çok iyi fayda sağladığı ve favori haline gelen kültürel markalar gerçekleştirdiğinin belirtilmesi gerekmektedir. Hem yerel hem de uluslararası milliyetler ve resmi ve resmi olmayan kaynaklar Paris ve İstanbul'un siber alandaki kentsel markalaşma aktivitelerine katkıda bulunmaktadır.

Kazançlı Turizm

Yaratıcı turizmle ilgili olarak araştırmaya konu şehirlerin ortak özellikleri

Sonuç

Favori haline gelen turizm merkezleri küresel ölçekte çekim gücünü arttırmakta ve genel itibarıyla turizm sektörüne dinamizm katmaktadır. Kazançlı turizm, turizm donanımı ve yazılımının yaratıcı bir şekilde bir araya getirilmesinin, diğer bir deyişle kamu ve özel sektör arasında kurulan ortaklıkların bir ürünüdür. Çalışmaya konu olan şehirler turizmin donanım ve yazılım özellikleri arasında yaratıcı bir şekilde denge oluşturmayı başarmış ve ilk etapta turizmle ilgili olarak sürekli artan küresel rekabet içerisinde farklı başarı seviyelerinde de olsa yüksek pozisyonlar elde etmiş şehirlerdir. Şu anda Paris dünyadaki bir numaralı turizm destinasyonudur ve uluslararası bir araştırmaya göre, İstanbul "dünyanın en hızlı gelişen turizm destinasyonudur" (Istanbul view, 2011) ve 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti ve 2012 yılında Avrupa Spor Başkenti seçilme onuruna erişmiştir. Zanzibar turizm altyapısı açısından Paris ve İstanbul ile kıyaslanabilir

olmasa da, turizm sektöründe bir master plan geliştirmiş ve uygulamaya geçirmiş olması ve turizm hizmetlerinde iyileştirmeler sağlamış olmasıyla Afrika kıtasında önemli bir turizm merkezi haline gelmiştir.

Bibliyografya

- Azimzadeh Mousavi, F. & Sajjadi, S. (2011). Birinci İran Kentsel Ekonomi Konferansı tutanaklarında, Turizm sektörünün promosyonu ve kentsel ekonomi dinamizmi açısından iki küresel deneyim üzerine çalışma. İstanbul dünyanın en hızlı gelişen turizm destinasyonudur. (2011). 21 Kasım 2011 tarihinde şu adresten alınmıştır: <http://www.istanbulview.com/>
- Loew, S. (2005). Modern architecture in historic cities: Policy, planning, and building in contemporary France. Londra: Routledge.
- Richards, G. & Wilson, J. (Eds.). (2007). Tourism, creativity and development. New York: Routledge
- Higonnet, P. L. R. (2002). Paris: Capital of the world. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press.
- Levine, L. (2004). Frommer's Turkey: From the Blue Mosque to the Blue Lagoon. Hoboken, NJ: Wiley.
- Taş Şehir tarihi. (2010). Zanzibar. 12 Aralık 2011 tarihinde şu adresten alınmıştır: <http://www.World Heritage Sites.com/Stone Town>.
- Zanzibar'da turizm. (2011). Zanzibar. 17 Mart 2011 tarihinde şu adresten alınmıştır: <http://www.Policystatement of Zanzibar Commission for Tourism.com>
- Camerapix. (1992). Spectrum Guide To Tanzania. Nairobi, Camerapix publishers.

I.Gabitov, R.Shayahmetov, R.Iagafarov
*Başkurt Devlet Tarım Üniversitesi,
Başkurdistan Cumhuriyeti*

BAŞKURDISTAN CUMHURİYETİ'NDE TARIM TURİZMİNİ GELİŞTİRME

Cumhuriyette turizmin ana biçimleri; sağlık, eğitim, etnoloji, spor ve Başkurdistan insanların kültürel çeşitliliği sayesinde doğa turizmi, çevre ve doğal kaynaklardır. Kırsal turizm, cumhuriyette turizmin olası gelişme yönüdür.

Ekonominin bu sektörünün geliştirilmesi için federal hedefli «Rusya Federasyonu içinde 2018'e kadar gelen ve giden turizmin geliştirilmesi» programı (programın maliyeti 332 milyar rubledir) onaylanmış ve Başkurdistan Cumhuriyeti'nin 154 sayılı "Başkurdistan Cumhuriyeti'nde turizm ve rekreasyon potansiyeli yüksek olan bölgelerde turizmin gelişimi için devlet desteği tedbirleri ve yönetmelik" önergesi 27 Nisan 2009 tarihinde kabul edilmiştir.

Başkurt Devlet Tarım Üniversitesi'nin («Üniversite») bölgede turizmin gelişmesindeki ana işlevi eğitimidir ("Turizm", "Biyoloji" ve "Otel Endüstrisi" Lisans Programları). Eğitim programı; yürüyüş (üyeler ve liderler), spor turları (eğitmenler - uygulayıcılar) ve sınıflandırılmış engelleri olan turist rotalarının düzenlenmesine dayalı başka etkinlikler tasarlamak ve yürütmek (eğitmen - çalıştırıcı) ile ilgili gerekli bilgi ve becerileri elde etmek için fırsatlar sunar. Bu bağlamda, Üniversitenin Güney Urallar'da Başkurdistan'ın ana su yolu olan Agidel nehri kıyısındaki Shulgan-Tash (Kapovaya) mağarasından üç kilometre uzakta bulunan bir turist kampı vardır. Nehir, Rusya'dan, komşu ülkelerden ve diğer yerlerden birçok turist çeken Agidel rafting gibi spor yolları da dahil olmak üzere birçok su yolundan geçerek akar. Üniversite, rafting yapanlar için saunalar da dahil olmak üzere donanımlı kamp olanakları sağlar; mağara turları, binicilik, mantar, yabani ot ve meyve toplama gibi etkinlikler sunar.

Üniversitenin deneysel bir arılığı ve oyun yöneticileri, biyologlar ve arazi yöneticileri için gösterim amaçlı patikası vardır ve cumhuriyetin dağlık ve ormanlık bölgesinde benzersiz yaban arısı alanında yer alan turist kulübü "Terra" bulunmaktadır. Öğrenciler ("Turizm" ve "Biyoloji" Lisans Programları) burada staj yapmaktadır. Bütün bölge için eğitim ve yeniden eğitim kursları da verilmektedir.

Turist kampı çevresinde "Salavat Yulaev", "Başkurdistan'ın Altın Halkası", "Çay Yolu", "Shulgan-Tash" ve Başkurdistan Cumhuriyeti'nin diğer birçok turistik markaları da dahil olmak üzere cumhuriyetin önemli turistik rotaları bulunmaktadır. Kampın doğal özellikleri; ayrıca kaya tırmanışı turları, oryantiring (hedef bulma), kayak ve kış aylarında buz tırmanışı olanakları sunmaktadır.

Böylece, Başkurt Devlet Tarım Üniversitesi Başkurdistan Cumhuriyeti'nde ve Rusya'da kırsal turizm için yüksek vasıflı profesyoneller yetiştirmektedir. Bu uzmanlar hem Rus şirketleri hem de yabancı şirketler tarafından talep edilebilmektedir.

Eşsiz doğal kaynakları ile Başkurdistan Cumhuriyeti dünyanın her yerinden turist çekebilir ve yabancı turizm şirketleri ile bu konuda yapılacak işbirlikleri şu an umut verici planlar arasındadır.

**Azizeh Khanchobani Ahranjani, Mansour Hoseinnezhad,
Pezhman Mansouri**
*İngiliz Dili Bölümü, Islamic Azad Üniversitesi,
İran*

BATI AZERBAJCAN (İRAN): MÜKEMMEL BİR TURİZM KAYNAĞI

Özet:

Turizm popüler dünya çapında dinlenme faaliyeti haline gelmiştir. Seyahat iş ya da dinlenme amaçlı olarak yapılabilir. Dünya Turizm Örgütü turistleri "dinlenme, iş ya da diğer amaçlar için bir yıldan fazla olmamak kaydıyla kendi olağan ortamlarının dışında bulunan yerlere seyahat eden ya da bu yerlerde kalan" insanlar olarak tanımlamaktadır. Son bir kaç on yıldır turizmde bir yükseliş meydana gelmiştir. Örneğin, eğitim ve öğretimin yaygınlaşması ve sınıf ortamı dışındaki teknik yeterliliğin artması nedeniyle eğitim turizmi gelişmiştir. Eğitim turizminin yanı sıra, iş, yaratıcılık, spor ve diğer turizm çeşitleri farklı kültür ve düşünceden insanların bir araya gelmesini sağlar. Diğer uluslarla iletişim kurmak isteyen herkes için geniş bir pencere açar. Ancak bu alandaki en önemli hususlar "Turist Çekim Merkezleridir". Batı Azerbaycan eyaleti eski İran medeniyetinin bir parçasıdır. Tüm dünyadan insanları buraya çeken birçok çekim merkezi vardır. Eyaletin köklü tarihini yansıtan birçok tarihi kale, yüzlerce antik tepe ve arkeolojik kalıntı vardır. Camilerin, kiliselerin ve ateş tapınakları harabelerinin varlığı tarih boyunca olan dini evrimini göstermektedir. Bu çalışma hatırlanmaya değer yerleri ziyaret etmek isteyenlere genel olarak İran'da bulunan Batı Azerbaycan eyaletini anlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Batı Azerbaycan- kaynak – Batı Azerbaycan eyaleti turizmi

Batı Azerbaycan

Batı Azerbaycan İran'ın 32 eyaletinden bir tanesidir. Ülkenin Kuzey Batısında yer almakla beraber Türkiye, İran ve Nahcivan'a sınırı vardır. Batı Azerbaycan eyaleti 39,487 km²'ye da Urmiye Gölü ile birlikte 43,660 km²'lik bir alanı kaplamaktadır. 2006 yılında eyaletin nüfusu 3,015,361 civarındaydı. Eyaletin başkenti ve en büyük şehri Urmiye'dir.

Tarih

Eyalet bir zamanlar Neo-Asur İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. Azerbaycan ismi daha sonra Makedonya Kralı Alexander (4) tarafından Media satrabı olarak yeniden göreve getirilen Pers İmparatorluğu altında İranlı Medya satrabı olarak görev yapan Atropates'ten gelmektedir (2,3). Bu ismin orijinal kökeninin Avestan Frawardin Yasht ("Koruyucu Meleklerin İlahisi") olan eski Zoroastrianizmden geldiği düşünülmektedir, burada eski Farsçadan tercümesi "biz azis Atare-pata'nın Fravashi'sine taparız" şeklinde tercüme edilen âterepâtahe ashaonô fravashîm ıazamaide yazmaktadır (5). Atropates bugün İran Azerbaycan'ı olarak anılan bölgeye hükmetmiştir.

Encyclopædia Iranica'dan alınan farklı kaynaklara göre (6), bugünkü Batı Azerbaycan Eyaleti 3. Yüzyılda Azarbadegan satrabının bir parçasıydı. Bugünkü Batı Azarbaycan'da bulunan Taht-I Süleyman harabeleri Azerbaycan Satrabının başkentiydi (8).

Tepe Hasanlu gibi kazı alanlarında görüldüğü üzere bölgedeki ilk sürekli yerleşim alanı İsa'dan önce 6. yüzyılda kurulmuştur. Hasanlu'da 1958 yılında meşhur Altın Vazo bulunmuştur. Eyalet ayrıca dünyadaki şarap üretiminin en eski kanıtlarından bazılarını taşıyan Tepe Hajji Firuz kazı alanının bulunduğu yerdir (9,10). Gooy Tepe Gılgamış destanından bir sahnenin gösterildiği, geçmiş İsa'dan önce 800 yılına dayanan metal plakanın bulunduğu bir diğer önemli alandır.

Bu tür harabeler ve Sasani yerleşim bölgesi olan Taht-ı Süleyman'da bulunan UNESCO dünya mirası alanı eyaletin stratejik önemini ve çalkantılı tarihini ortaya sermektedir. Genel olarak eyalette İran Kültürel Miras Örgütü tarafından kayıt altına alınan 169 alanla birlikte zengin bir tarihi miras bulunmaktadır.

Bazı Müslüman araştırmacılar (11) Zerdüş peygamberin bu bölgede, Urmiye Gölü (Chichest) civarındaki Konzak şehrinde doğduğunu iddia etmişlerdir ancak son dönem bilgileri muhtemelen Erdebil ya da Orta Asya'ya olduğunu söylemektedirler (12).

Eyalette yüzyıllar boyunca birçok savaş meydana gelmiştir. 13. Yüzyıldan itibaren Urmiye Gölünün batısı da dahil olmak üzere birçok Azeri eyalete gelmiştir (6).

İran Kaçar Hanedanının ilk hükümdarı olan Han Kaçar 1795 yılında Urmiye 'de tahta çıkmıştır.

19. ve 20. Yüzyılda meydana gelen önemli olayla şunlardır:

- Urmiye Gölünün batısı ve güneyinde, 1880 yılında Şeyh Ubeydullah ayaklanması; (13)
- 1918 ve 1922 yılları arasında Urmiye Gölünün batısında Simko ayaklanması;(14)
- 1946 yılında Sovyet istilası;
- 1946 yılında Mahabad Cumhuriyetinin kurulması ve yıkılması ve

Coğrafya ve İklim

Urmiye Gölü ile birlikte 43,660 kilometrekare yüzölçümüne sahip Urmiye bölgesi, yani Batı Azerbaycan Eyaleti İran'ın kuzey batısında yer almaktadır.

Eyaletin iklimi Atlantik Okyanusundan ve Akdeniz'den gelen yağmurlu rüzgârların etkisi altındadır. Kış aylarında eyalet soğuk kuzey rüzgârlarının etkisi altındadır ve bu yoğun kar yağışına neden olur. Mevcut meteorolojik verilere göre eyalet içindeki yerel sıcaklıklar farklılık göstermektedir. Ortalama sıcaklıklar Piranşehir'de 9,4°C'yken Mahabad 'da 11,6°C'dir, Urmiye 'de 9,8°C olan sıcaklık, Hoy'da 9,4°C, Piranşehir'de 9,4°C ve Mahabad 'da 11,6°C'dir. Aynı verilere göre eyalette en yüksek sıcaklık Temmuz ayında 34°C'ye ulaşmakta ve en düşük sıcaklık ise Ocak ayında -16°C olarak kendini göstermektedir. Yıllık ortalama yağış açık güney bölgelerinde 870 milimetre (34 in) ve önemli bir kısmı kar yağışı olmakla birlikte kuzeyde bulunan Maku'da 300 milimetre (12 in) arasında değişmektedir.

Batı Azerbaycan eyaletinde geniş ve verimli düzlükler, yüksek dağlar, ılımlı ve sağlıklı iklim, debisi yüksek akarsular, üzüm bağları, meyve bahçeleri, gür ormanlar ve otlak alanları, muhteşem bir bitki örtüsüne sahip yamaçlar, yaban hayat ve farklı dinlenme tesislerinin bulunduğu göl kıyısı İran'ın en güzel ve çarpıcı bölgesini meydana getirmektedir. Bahar aylarında muhteşem bitki örtüsü ile ve yaz aylarında Aras nehri kıyılarında kuzeyde Zan Kouchak vadisine kadar uzanan lale, gelincik, nergis ve sümbüllerle kaplı bir yerdir.

İdari bölgeler

Eyalet 14 şehristana (iller) ayrılmıştır. Şehristanların (iller) bugünkü sayısına zaman içinde büyük şehristanların küçük olanlara bölünmesiyle ulaşılmıştır. Nüfus sıralamasına göre bugünkü şehirler Urmiye, Hoy, Bukan, Mahabad, Pırañşehir, Miyandoab, Uşnu, Salmas, Nakadeh, Takab, Sahindej, Maku, Çaldıran, Serdeşt'tir.

Toplumsal İstatistikler

İran'ın etnik yapısı ile ilgili herhangi bir resmi istatistik ya da nüfus sayımı rakamları yoktur. Batı Azerbaycan Eyaletinde yaşayan nüfusun çoğunluğu Azerbaycanlılar ve Kürtlerden oluşmaktadır. Eyaletin yerlisi olan etnik ve dini gruplar vardır ancak bunlar azınlık statüsündedir: Süryaniler, Ermeniler ve Yahudiler. Eyalette çeşitli dinlerden insanların olması eyaletin tarihi boyunca önemli bir faktör olmuştur. Eyaletteki dinler: Şii ve Suni İslam, Hristiyanlık, Musevilik ve Yarasanılıktır. Hem Azeriler ve hem de Kürtler İslam dinine inanmakla beraber Kürtler genellikle Suni mezhebine ve Azerbaycanlılar da Şii mezhebine mensupturlar. Süryani ve Ermenilerin tek dini Hristiyanlıktır. Yahudiler, isimlerinden de anlaşılacağı gibi Yahudilik dinine mensupturlar. Eyalette ayrıca Bahailer ve Mecusiler vardır.

Din

Eyalette en büyük din İslam'dır (Sünni ve Şii). Ancak tarih boyunca Urmiye Gölünün batı kıyısında yaşamış olan Hristiyan Süryani azınlık ve eyaletin tamamına dağılmış Ermeniler vardır. Batı Azerbaycan'da Hristiyanların çoğunluğu oluşturduğu tek şehir dikate değer bir biçimde Maku'ydu (II. Dünya Savaşından önce). Thaddeus Katedrali Çaldıran'ın dışında, Qara-Kelissa köyü yakınlarında bulunmaktadır. Özellikle Ermeniler olmak üzere Hristiyanlar için büyük bir dini mekân özelliği taşıyan bu büyük kilise (manastır) mimari ve sanat açısından da nadir ve değerli bir eserdir. Ayrıca Jude Thaddus ya da Jude Labbeus olarak da bilinen Aziz Thaddeus daha sonra öldürüldüğü ve yerel halk tarafından MS 301 yılında mezarının yanına küçük bir şapel yaptırılan Hazreti İsa'nın havarilerinden bir tanesidir. Katedral yerliler tarafından batı kısmının görüntüsünden dolayı Qara-kelissa (Türkçede Kara Kilise) olarak bilinmektedir. 1319 yılında meydana gelen bir depremde yapının yıkılması nedeniyle 1329 yılında yeniden yapılarak bugünkü görünümüne kavuşmuştur.

Batı Azerbaycan, İran'da Bulunan Anıtlar

Uşnu 'da Bulunan Anıtlar

1) Tarihi tepeler: Emam Shahvane, Bob iseyed, Bardavan, Bardespi(1), Bardaspi(11), Tarsebolagh(1), Tarsebolagh(11), Touri, Tombolous Tachiabad, Haji batrian, Haji Abdol, Hasan Nouran, Khoresh, Khizeshin, Daresour, Darvaseri, Dah Shams(1), Dah Shams(11), Dah Gorji, Doostak, Dol, Zarab, Sarbarde, Siran, Alireihan, Alireihan(2), Falh Hasan Nouran, Espi, Galat daresour, Galatdourbe, Galat rikabad(1), galat souri, Galat seidBimazrate, Galat Shahvane, Galat Einolroum, Galat Parsha, Galat Kaniespi, Galatouk, Galatgah Sheikhan, Goli Chavoush, Nalous(1) ,Nalous(2), Nelivan, Cheshmegol, Kanibebou, Khran, Kanisepi(1), Kohnedehda resour, Kohnedeh TarseBolagh, Kohnedehsekani, Kohnedehsekani(2), Kohnedeh Nalous, Kohne rousta, Kohne Roustaye Eslamlou, Kohnegalatan, Kohnega'e (1), Kourekani chaharbat, Korekani Gandvila, Gerdlahe Eslamabad, Gerdkashan, Gerkagol, Gourestan Doab, Gorestane Sheikhrash(11), Falh Tachinabad, Gourestan Heg, Gourestan Cheshmegol, Gislabad

2) Tarihi Kule: Kohne Kulesi

3) Tarihi Yerler: Dareto bölgesi, Kanihova bölgesi, kulbe bölgesi

4) Tarihi Su Kaynakları: Cheshmegol tepesi, Gorestane cheshmegol tepesi

5) Tarihi fırın: Kurekani chaharabt, Kurekani Gandvila

6) Tarihi mezarlar: Doab, Sheikh rash, Sheikhrash(11), Falah tachiabad, Heg, Cheshmegol

Urmiye'de Bulunan Anıtlar:

1) Tarihi Mezarlar : Dizaj takie

2) Tarihi Bahçeler: Garebagh

3) Tarihi tepeler: Balanij, Leili , Bakhshi gal'e, Balsh gal'e, Samarto, Khanbaba, Dizajtakie, Sharif beig, Shahrestanak,

Sheikhsarmast, Askarabad, Lak ,Kalbali, Nazloochoi, Kokia, Goyjlo,Kurdlar,Goy,

- 4) Tarihi Hanlar : Shrkate naft hanı
- 5) Tarihi ilçeler: Shahrestanak
- 6) Tarihi Kaleler : Bakhshi , Balash,kulkharabe, Takht gal'e, Gal'ejoog, Esmail aga
- 7) Tarihi Koleksiyonlar: Bardook, Takht gal'e
- 8) Tarihi Yerler: Gal'ejoog
- 9) Tarihi Kiliseler: Ade, Soporghan, Garebagh, Marsargiz Margovargiz Maryam, Mavana,Petros Polis

Bukan'da Bulunan Anıtlar

- 1) Tarihi Bahçeler: Tapejar
- 2) Tarihi Tepeler: Peashi, Akhtater, avinechi, Jarbagche , Jarkose, Jarchavinchin, Khorasane,Khizakishin, Sarigamish saminerod, Sari gamish2,Sarbaz, Hardashli, Gazlian, Godgola, Giraghminaga, garagoz 2,Garagoz 3, gelakohna pirsan, gelakohna Chavirchin, Gilakone, Gelayastar, Gilachi, Lasegellan, Minaga, Chakechakule,kanimiran,Konemar, Garderash,

Gerdizarine, Dehe kohneh,Gerbtapa

- 3) Tarihi Hamamlar: Hamamian
- 4) Tarihi Camiler: Hamamian
- 5) Tarihi Mezarlar: Dehe Kohne , Bardash,

Taht-ı Süleyman'da Bulunan Anıtlar:

- 1) Tarihi Yer: Taht-I Süleyman
- 2) Tarihi Hapishane: Süleyman Hapishanesi
- 3) Tarihi Dağ: Belgeis Dağı

Tekab'da Bulunan Anıtlar:

- 1) Tarihi Tepeler: Ashagi mahalasi, Takh Takh, Tarmakchi, Kharabe sibil 1, Dahkan gorkhlo, Dahkan chapdara, Dahkan3, Zoi khazineh, Soutgalan,Shah mahamadi, Shakhs savari2, Shahbaz bolaghi2, Gasim, Galakan, galakan goja,Gizil gomaz, gal'a dashi, Gal'a maman, Majid, Mery mokery, Mousai, Navbar 2, Paizevar, Chalegore, Kani zarine2, Kani Shah3, Kani Shah1, Kalakai, Golandre, Taskand, Gozlar, Yahrlou, Nour, Asad kandi,Barpayeshahr,
- 2) Tarihi Hamamlar: Hmad abad-e- sofla, Ahmad abad-e Olia, Girkhlou
- 3) Tarihi Kale: Belgeis
- 4) Tarihi Hapishane: Süleyman
- 5) Tarihi Baraj: Asad Kandi
- 6) Tarihi Kaleler: Gal'e dashi, gal'e maman
- 7) Tarihi Yerler: Davayatagi
- 8) Tarihi Cami: Ogholbeig
- 9) Tarihi Köprü: Saroug
- 10) Tarihi Ocak : Asadkandi
- 11) Tarihi mezarlık: Taskandi
- 12) Tarihi Yazıt: Aligh beig

Hoy'da Bulunan Anıtlar

- 1) Tarihi Yerler: Bandy
- 2) Tarihi Tepeler: Aghishlou, Armani, Armani zavieh, Uch gizlar, Izvaye Badalabad, Taklak, Habashi sofla(Khargoush tapa),Khale golo, douzdaghi, Davagouz, Zavie Hasan, Zarvan, Zangalan, Sarvan merkan, Shorik, Badalabad, Galayzavieh, Garashaban, Gizildash, Gotour, Gal'ajougvar, Gal'a kuchuk chors, Malhezan, nanapirkandi, Palouti, Piroud, Pishi ini, Chors, Chirkandi, kasian, Kalvans, Gorgan baba, Gouharan, Dashli, Shorboulagh gara tapa, Pir kandi
- 3) Tarihi hamamlar: Khanbeig
- 4) Tarihi han: Khan
- 5) Tarihi mağaralar: Shegefti
- 6) Tarihi kaleler: Gal'ajoug var , Gal'e kouchak Chors, Aghboulagh sofla, Balaban, Bozourg Chors, Seid Tajaldin, Germez(Gara aghaj, Gotour, Kafor Khandizaj, Giz gal'a,Singa galakapout,

- 7) Tarihi yerler : Aghbash, Bandli, Taptape, Hamzian bala, Zavie, Singe ga'e kapout, Shorboulagh garatape, Shourik, Sheikh sharaf, Alisheikh, Galadarasi, Geris, Gizilje, Kahrizbashi, Gourash,
- 8) Tarihi cami: Chors
- 9) Tarihi Kiliseler: Soroup Sarkis, Gadimi, Geris, Malhezan
- 10) Tarihi Ocak: Gor dakhmeye sakhrei Chir

Salmas'ta Bulunan Anıtlar:

- 1) Tarihi tepeler: Aghziarat, Belgeis daghe, Taze shahar, Tamar ab, Hamzekandi, Dereshk, Shourik, Sheidan, Shirache, Sadagian, Ayan, Haftvane Kouchak, Chahar soutoun, Kafar chichak, Kahi, Hagnazarwardan, Sheidan, garagishlag, vardan, Pikachik, Gabakhtapa
- 2) Tarihi Binalar: Abkhanedam, Aftarkhane, Akhtekhane, Gourestane aramane(Akhtekhane)
- 3) Tarihi Şehirler: Tape Taza shahr(regional name: kuhdashahar), Dilmagan
- 4) Tarihi Kale : Kafar gal'si
- 5) Tarihi Kiliseler: Akhtekhane, Gizilje, Marsarkiz, Vang, Mar yagoub(yagous), Akhtekhan, Markhne, Margivgiz, Malham, Haftvan
- 6) Tarihi Mezarlıklar: Hagnazar vardan, Sheidan, Garegeshlag, Vardan, Pikachik, Aramaneh, Aramane (Akhtekhane), Aramane Khosrouabad(Gouch), Aramane sarnag

Shahindej'de Bulunan Anıtlar

- 1) Tarihi Tepeler: Khatlardashi, Khalvat, Khajlou, Khouline, Reza Geshlagi, Tahen abad, Tagegouz, Garamal, Garachal, Galatkohan,
- 2) Galakhanjar, Mahmoudabade sofla, Paresofla, Papir, Cherag, Cherag baba, Kanidarvishe1, Kanidarvish2, Karbalai mohammad, Keshavarze 2, Keshavir, Kol biore, Kuhnagal'a, Gulcharmou, Garatapa3,
- 3) Tarihi Kaleler: Kuhna gal'a, Aghjivan, Sheikh Heidar
- 4) Tarihi Koleksiyonlar: Bibi Kandi'nin Taş Koleksiyonu

Maku'da Bulunan Anıtlar

- 1) Tarihi bahçeler: Baghchajog, Gulibagh
- 2) Tarihi tepeler: Daraboulagi, Zobira, Gal'a sour, Kelisa tapasi, Kishmish tapa, Yarma, Yarim gia olia
- 3) Tarihi Hamamlar: Pournak
- 4) Tarihi barajlar Panah kandi
- 5) Tarihi Kaleler: Gal'a sour
- 6) Tarihi Yerler: Gulibagh
- 7) Tarihi Köprüler: Gara kurpe, Gorgloug
- 8) Tarihi Kiliseler: Kelisa tapase
- 9) Tarihi Mezarlar: Kishmish tapa

Mahabad'da Bulunan Anıtlar

- 1) Tarihi tepeler: Svan(Gird svan), Gizil gopi, Tavous tapa(Kagash Olia),
- 2) Tarihi hamamlar: Laj
- 3) Tarihi manastırlar: Shamsaldin Borhani
- 4) Tarihi Şehirler: Shahre viran
- 5) Tarihi Mezarlıklar: Tavous tapa(Kagash Olia)

Miyandoab'ta Bulunan Anıtlar

- 1) Tarihi tepeler: Armanak, Haj hasan, Hoseinabad2, Sabzi, Shenabad, Sarami, Garyaghdi1, Gabchag, Gozlu, Hoseinabad, Varzan, Kurabad, Gamish gulu 1, Gog tapa, Javad tapasi, Mirzanezam, Yagin ali tapa 2, Yagin ali tapa 1, Husein abad, Kusalar
 - 2) Tarihi kaleler: Husein abad
 - 3) Tarihi Köprüler: Kusalar
- #### **Nazlou Chai'da Bulunan Anıtlar**
- Tarihi tepeler: Bogha tapa(bigh tapa), Balov, Bozlou(Sita tapa), Sa'tlou(Biglar), Lalaham, Gijlar(Nakhjivan), Sharbat tapa

Nakadeh'te Bulunan Anıtlar

- 1) Tarihi tepeler: Darband, Buyuk tapa, Adegozal, Arna, Agha biglar, Aynan govoun, Uch evlar, Barani ajam, Tabia, Hajo firouz, Dalma 1, Darband, Duladerzhe, Dakal Hasanlou 1, Dakal Hasanlou3, Dakal Hasanlou2, Seyed Sohrab, Silou, Shakh khiz, Shakhgibran 1, Shakh Gibran 2, Shor bolaghin oste, Shor kand, Shog gar, Sheikh Ahmad chamani, Sheikh Marouf, Sheikh Marouf 2, Abdil, Ajamlou, Garna, Goroukhle darman, Laminlou, Maveran, Mammadyar, Mamalou, Nezam abad, Vazna, Sheikh marouf, Pizdali, Chai arasi, Kamar gala, Kahriza ajam, Kuvoul, Gird khulina 1, Gird khulina3, Gird soravar2, Gird na'lin, Gird khulina2, Girdi sorav1, Girdimamina, Aghcha ziva, Gul kurd 2, Gul kurd 1, Yahyadeimi, Salman tapa, agrab tapa, Gobi tapa 1, Gobi tapa 2, Gobi tapa 3, Nadir tapasi, Gird mirabad(Tapa galia),
- 2) Tarihi baraj ve alan: Hasanlou
- 3) Tarihi mezarlar: Aghcha Ziva, Armani

Piraneşehr'de Bulunan Anıtlar

- 1) Tarihi tepeler: Avkharde 1, Babagurgur, Bikos, Tazegal'e, Tazegal'e1, Tazegal'e 2, tovan, Khaldar1, Khaldar2, Kharapa, Khoranj, Dareto, Doshan gal'a, dilza, Rigabad, Zinvainjan, Sarin chava, Soghanlou, Seid Kamal, Silva, Shoran, Sheikh Saman, Shin abad, Vardile, Gobe, Gara madoude, Galat Ahangaran, Galat rash, Galat Shakhtan, Galat Kanishke 1, Galat Kanishke 2, Gal'e mout, Lavin, Mar eve, Mind silve 1, Mind silve2, Mind silve 3, Mind silve 4, Namnaja, Nuzle, Bolbolan, Nochaki, Kazi zar Kharape, Kuhna lajan, Palasava, Pasve, Pasve 2, Pasve 3, Chiane, Kani eshkut, kani siv, kani chak, Kandre, kuhna gardaban, Kulinch, Kile, Gerd andize1, Gerd andize2, Gerd bon, Gerd talan, Gerd khazine, Gerd sheitan, Gerd mam, Gerd moru, Gerd kasbian, Girdimkhana, Avkharde, Dilze, Silve, Shahzaman, Pirkani, Kani eshkut, Gouringan 1, Gouringan2, Gouringan3, Sarvkani
- 2) Tarihi Binalar: Girdimkhane
- 3) Tarihi Kaleler: Taza gal'a1, Taza gal'a2, Taza gal'a 3 , doshan gal'a, gal'a mout
- 4) Tarihi Mezarlar: Bolbolan, Nochaki, Kazi zar Kharape, Kuhna lajan, Av kharde, Dilze, Silve, Shahzaman, Pirkani, kani Eshkut

Çaldıran'da Bulunan Anıtlar

- 1) Tarihi Mezarlar: Dalik dashi,
- 2) Tarihi tepeler: Khach, Garabali,
- 3) Tarihi Kiliseler: Gara kilisa(Aziz Thaddeus) , sour sour

Özet ve sonuç

Uşnu'da 82, Urmiye'de 36, Bukan'da 38, Tekab'da 47, Taht-I Süleyman'da 3, Hoy'da 72, Salmas'ta 50, Shahindej'de 29, Maku'da 17, Mohabad'da 7, Miyabdoab'da 21, Nazlu Chay'da 7, Nakadeh'te 65, Piraneşehr'de 92 ve Çaldıran'da 4 anıt bulunmaktadır. Batı Azerbaycan'da toplam 570 anıt vardır. Batı Azerbaycan'ın turizm için muhteşem bir kaynak olduğu konusunda herhangi bir şüpheniz var mı?

Referanslar:

1. Keith Stanley McLachlan, "The Boundaries of Modern Iran ", Published by UCL Press, 1994. Pg 55
2. Minorsky, V.; Minorsky, V. Ādharbaydjān (Azarbāyjdjān) . Encyclopaedia of Islam. Edited by: P.Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel and W.P. Heinrichs. Brill, 2007. Brill Online.
3. Encyclopædia Iranica, "Azerbaijan: Pre-Islamic History", K. Shippmann
4. Historical Dictionary of Azerbaijan by Tadeusz Swietochowski and Brian C. Collins. The Scarecrow Press, Inc., Lanham, Maryland (1999), ISBN 0-8108-3550-9 (retrieved 7 June 2006)
5. Frawardin Yasht ("Hymn to the Guardian Angels") -- translated by James Darmesteter (From Sacred Books of the East, American Edition, 1898)
6. a b Encyclopædia Iranica, p.206

7. ibid p.206

8. ibid p.206

9. "World's Oldest Known Wine Jar" University of Pennsylvania Museum of Archaeology and Anthropology

10. Voigt, Mary M. and Meadow, Richard H. (1983) Hajji Firuz Tepe, Iran: the neolithic settlement University Museum, University of Pennsylvania, Philadelphia, Pennsylvania, ISBN 0-934718-49-0

11. "As a matter of fact, only untrustworthy and late traditions place Zoroaster's birthplace at Urmia." Tarbiyat, Muhammad Ali (1935) Dānishmandān-i Āzarbayjān Tehran, p. 162, reissued in 1999, ISBN 964-422-138-9

12. The Kurdish Question, By W. G. Elphinston, Journal of International Affairs, Royal Institute of International Affairs, 1946, p.94

13. The Kurdish Question, By W. G. Elphinston, Journal of International Affairs, Royal Institute of International Affairs, 1946, p.97

14. Decree of the CC CPSU Politburo to Mir Bagirov, CC Secretary of the Communist Party of Azerbaijan, on "measures to organize a Separatist Movement in Southern Azerbaijan and Other Provinces of Northern Iran". Translation provided by The Cold War International History Project at The Woodrow Wilson International Center for Scholars.

15. <http://countrystudies.us/iran/41.htm>

Prof.Dr. İlshat Sahiatullovich NASIPOV
*Rektör, Sterlitamak Devlet Pedagoji Akademisi,
Başkurdistan Cumhuriyeti*

URAL-VOLGA BÖLGESİNDE TÜRK VE FİN-UGOR HALKLARININ DİL TEMASLARI

Ural-Volga bölgesindeki gelişim sürecinde Türk halkları (Başkurtlar, Tatarlar ve Çuvaşlar) başta Udmurtlar, Mariyeler ve Mordovyalılar olmak üzere Fin-Ugor halkıyla uzun süre boyunca yoğun etkileşim içerisinde olmuştur. Volgo-Kamsk bölgesindeki Türk ve Fin-Ugor dil temasları konusunda elde edilen bilimsel gerçekler neticesinde söz konusu bölgedeki Volgo-Kamsk dil birliğinin (daha sonar VKLU) varlığından ve aynı zamanda bu birliğin özellikleri ve sınırlarından bahsetmek mümkündür [Serebernikov, 1972; 1960; Akhmetyanov 1992, vb.]. Ural-Altay araştırmaları bağlamında ülkemizde ve yurt dışındaki çeşitli araştırmacılar söz konusu birliğin geçerliliğini ispat etmişlerdir.

Şüphesiz ki VKLU oluşumu aynı zamanda Türk ve Fin-Ugor dillerinin tipolojik benzerliklerinden beslenmiştir. Bilim adamlarının yaptıkları araştırmalara göre Türk ve Fin-Ugor dilleri arasındaki benzer noktalar aşağıda verilmektedir [detaylı bilgi için bkz. Kiebaev 1972]:

- 1) Son ek bitişimi;
- 2) Güçlü, yani sessiz ve vurgulu kelime başlangıçları;
- 3) Dillerin büyük bölümünde ünlü harf armonisine sahip fonetik sistem;
- 4) Dilbilgisinde cinsiyet ayrımının bulunmaması;
- 5) Gelişmiş aidiyet sınıfının bulunması;
- 6) İlgeçlerin bulunmaması, yalnızca edatların bulunması;
- 7) Benzer ses kombinasyonu düzenlemeleri;

Bu konuda yapılan bazı özel çalışmalarda diğer ortak noktalarda da değinilmiştir. Ancak burada Fin-Ugor ve Türk dilleri arasındaki en önemli benzerlikler verilmektedir.

Yapılan gözlemler Ural ve Ural-Altay dillerinin ortak kökleri olduğu hipotezini oluşturmuştur; saygın bir Başkurt dilbilimcisi olan J.G. Kiebaev bu hipotezin sıkı bir takipçisidir. Ancak bu noktada ortak alt katmanlar – antik ve yok olmuş Kuzey Avrasya dillerinin Fin-Ugor ve Türk dillerinin ortak özellikleri üzerindeki etkilerinin altını çizen Tatar dilbilimci R. G Akhmetyanov'dan bahsetmeden geçmemek gerekir.

Sözcük yapımı ve sözlüklerin yapılarında, özellikle zamirler (ve bunlardan oluşan son ekler) ve ritüel terimleri ve akrabalık terimleri gibi bir dizi homojen kökte ortak noktalar bulunmaktadır. Tartışmasız bir mutabakatın (gerçeğin) ortaya çıkış (oluşumu) zamanının belirlenmesi ise genellikle zor bir görevdir. VKLU'nun ve iç yapısının gelişimi oldukça karmaşıktır ve sözler, fonetik ve dilbilgisi olgusuna getirilen farklı bakış açıları nedeniyle oldukça dikkatli bir yaklaşım sergilenmesini gerektirmektedir.

Volgo-Kamsk bölgesinde Türk ve Fin-Ugor dilleri arasında yüzyıllara dayanan siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkiler bu dillerin kelime dağarcığında yabancı sözcükler olarak yer edinmiş ve etnik kimlik de dahil olmak üzere hayatın tüm yönlerini etkilemiştir. Her bir etnik grup ve ulusun etnik kimliği birbiriyle ilişkili iki bileşenden oluşmaktadır: 1) etnik varlıklar konusunda bilinen gerçeklerin özgün kombinasyonu (yaşam, kültür ve dil gibi sıradan unsurlar) ve 2) özgün unsurlar.

Ancak bilim adamları arasında Orta Volge bölgesindeki dillerin kelime dağarcıklarındaki farklılık ve benzerliklerin değerlendirilmesi konusunda farklılıklar ve anlaşmazlıklar mevcuttur. Fakat günümüzde VKLU'nun objektif bir gerçek olduğu ve derinlemesine çalışma gerektirdiği konusunda en ufak bir şüphe yoktur.

VKLU'ya ait tüm dillerde yaklaşık 1000 ortak kelime vardır ancak sadece 700'ü kullanılmaktadır. Buradaki önemli nokta bunların onda birinin (yani yaklaşık 70 kelime) VKLU özelliği taşımasıdır [Akhmetyanov 1992]. Bu ortak kelimeler ve ödünç alınan kelimelerin etimolojisi üzerine yapılan çalışmalar Orta Volga ve Ural bölgelerindeki halkların geçmişi konusunda bilgi vermektedir.

Türk halklarının Fin-Ugor halklarıyla olan temaslarına ilişkin genel sorular hem ülkemizdeki hem de yurtdışındaki dilbilimciler tarafından ele alınmaktadır (F.I. Wiedemann, J. Budenz, N.I. Ashmarin, N.I. Zolotnitsky, B. Munkachy, J. Wichmann, E. Becke, P. Andreev, H. Paasonen, G.I. Ramstedt, U. Toivonen, H. Gombots, B. Collinder, M. Rasanen, B.A. Serebrennikov, A.I. Emelyanov, VI. Lytkin, K. Redei, A. Ron Tash, vb.).

Udmurt-Türk dil ilişkileri ve Udmurt dilindeki Türk diline ait kelimeler I.V. Tarakanov'un araştırmasında detaylı olarak açıklanmaktadır. Mariy-Türk dili malzemeleri ve Mariy dilindeki ödünç alınan Türk (öncelikle Tatar ve Başkurt) kelimelerin bilimsel açıklamaları N.I. Isanbaev'in araştırmasında detaylı olarak açıklanmaktadır.

Mordovya-Türk dili temasları ve Mordovya dilindeki Türk diline ait ödünç alınan kelimeler konusunda edinilen bilimsel bilgiler N.V. Butylov'un çalışmasında detaylı olarak ele alınmaktadır.

En çok çalışma yapılan alan Mariy ve Udmurt dillerindeki Türk diline ait ödünç alınan kelimeler, en az çalışma yapılan alan ise Mordovya dilindekilerdir. Mariy ve Udmurt dilleri en çok Türk dillerinden etkilenmiştir. Mariy dili Udmurt diline kıyasla Türk dillerinden daha çok etkilenmiştir [Serebrennikov 1960]. Örneğin, N.I. Isanbaev Mariy dilinde Başkurt ve Tatar dillerinden alınan üç yüzden fazla sözlüksel birim tespit etmiştir, bunların bir çoğu Çuvaş dilinde paralellikler göstermektedir. Bunlar arasında neredeyse tüm tematik gruplardan sözcükler bulmak mümkündür: **abaga**, **avaga** «eğrelti otu» – Tat., Baş. **abaga**, Çuv. **upahha lappi**, **upa sappi**; **agas** «ağaç» – Tat. **agach**, Baş. **agas**, Çuv. **yiväch**; **bukça** «çanta» – Tat. **bukcha**, Baş. **buksa**; **sakau** «dumb» – Tat. **sakau**, Baş. **hakau**, Çuv. **sakav**; **togiv** «kenar» – Tat. **tugim**, Baş. **tugin**, Çuv. **tukun**; **torgay**, Udm. **toragay** «eğlence» – Tat., Baş. **turgay**, Çuv. **tiri**; **chavak** «karafatma» – Tat. **chabak**, Baş. **sabak**, Çuv. **chapak**; **chal** «gri» – Tat., Çuv. **chal**, Baş. **sal** ve diğerleri [1994].

Udmurt dilinde yaklaşık iki yüz Başkurt, Tatar ve Çuvaş kelime bulunmaktadır: **taka** «koyun» – Tat., Baş. **täkä**, Çuv. **taka**; **urobo** «el arabası» – Tat., Baş. **arba**, Çuv. **uraha**; **koshtan** «zarif» – Tat., Baş., Çuv. **kushtan**; **kuyki** «kaygı» – Tat., Baş. **kaygi**, Çuv. **huyha**; **cheber** «hoş» – Tat. **chibär**, Baş. **sibär**, Çuv. **chipper** ve diğerleri [Tarakanov 1982].

Modern Mordovya dillerinde (Erzya ve Moksha) yaklaşık dört yüz Başkurt, Tatar ve Çuvaş sözcük bulunmaktadır: **bazya**, Mar. **biza**, Udm. **bazya** «kayın birader» – Tat., Baş. **bajä**, Çuv.; **buka** «öküz» – Tat., Baş. **buga**, Çuv.; **kaba** «kapak» – Tat., Baş. **kabak**, Çuv. **hopah**, **hupah**; **sokoro** «kör» – Tat. **sukir**, Baş. **hukir**, Çuv. **sukir**; **çolak** «sakar» – Tat. **chulak**, Baş. **sulak** «solmuş»; **osal** «sıska» – Tat., Baş. Çuv. **usal** «kızgın» ve diğerleri [2005].

Doğu Fin-Ugor dillerinde Türk dillerinden alınan daha fazla sözcük bulunması muhtemeldir, ancak bunların birçoğu açık bir şekilde sosyo-tarihsel bağlam nedeniyle Rusya'dan ödünç alınan sözcüklerden kaynaklanmaktadır.

Bu nedenle Doğu Fin-Ugor dillerindeki ödünç Türk dili kelimelere dilin tüm seviyelerinde detaylı olarak çalışma yapılmış çok sayıda örnek verilebilir. Ural-Volga bölgesindeki Türk dillerindeki ödünç Fin-Ugor sözcüklerinde ise durum daha farklıdır. Çuvaş akademisyenlerinin bu konuda yaptığı çalışmalara bakıldığında (M.R. Fedotova, G.V. Lukyanova, V.G. Yegorov, N.I. Yegorov, vb.) Başkurt ve Tatar dillerinin bu açıdan tamamen incelenmediği görülmektedir. Bilimsel makale

olarak yayınlanmış çok az örnek bulunmaktadır. Bunlar arasında R.G. Akhmetyanov, L.S. Arslanov, M.Z. Zakiev, A.G. Shayhulov araştırması önemli bir yere sahiptir. Tatar dilbiliminde Volga (Mariy ve Mordovya) ve Perm (Udmurt) Fin-Ugor dillerinden Tatar diline ödünç alınan sözlüksel sistemi açıklamak üzere ilk girişim I.S. Nasypov [2010] tarafından yapılmıştır.

Tatar dilbilimci linguist R.G. Akhmetyanov bölgedeki Türk dilleri üzerindeki etkilerine göre Fin-Ugor dillerini şu şekilde düzenlemiştir: 1) Mariy, 2) Udmurt, 3) Moksha-Mordovya, 4) Erzya-Mordovya, 5) Khanty, 6) Komi [2: 37]. Her bir Fin-Ugor dilinin bu diller üzerindeki etkilerini bu sıralama temelinde takip etmek mümkündür.

Örneğin yapılan çalışmalar Tatar kelime dağarcığında Fin-Ugor (Mariy, Udmurt ve Mordovya) dillerinden ödünç alınan sözcükler veya bu dillerle bağlantılı kazanımlar olarak ifade edilen 300 sözlüksel birim olduğunu göstermektedir. Bunlar içinden yalnızca 30 sözlüksel birim yazı dilinde kullanılmaktadır ve tek dilli ve iki dilli Tatar sözlüklerinde yer almaktadır. Tatar sözlüğünde tarafımızca kaydedilen ödünç alınmış Volga Fin-Ugor sözcüklerinin çoğu Çuvaş ve Başkurt dilleriyle paralellik göstermektedir. Bu nedenle Mariy diliyle ilişkili bu analiz edilmiş sözlüksel birimler Tatar dili ve ikincil ödünç sözcüklerde bulunabilir [Akhmetyanov 1978].

Tatar dilinde Mariy'den dilinden alınmış ödünç sözcükler veya bu dille ilişkili sözcükler olarak ifade edilen 100'den fazla sözlüksel birim ve ortak Mariy-Udmurt, Mariy- Mordovya, Mariy-Udmurt-Mordovya sözlüksel paralellikleri kaydedilmiştir: Tat. **бөке**, Baş. **мөке**, Çuv. **vak (bakă)** «buz deliği» – Mar. väki «buz deliği»; Tat. bärta «tatlı su balığı», bärde «yem balığı», «gölge balığı», Baş. birtäs «kefal», «gölge balığı», Çuv. **partas** «tatlı su kefali» – **map**. pärdäsh «tatlı su balığı»; Tat., Baş. bükän, Çuv. pukan «blok, sandalye» – Mar. pükän, Udm. pukem, pukon «sandalye, tabure»; Komi. pukan djek «çocuk sandalyesi»; Tat., Baş., Çuv. kuris «sak kabuğu» – Mar. kūr, kūr, Udm. kurys, Komi kūr, kūr «sak kabuğu, sıyrmak»; Tat. kükshä, Çuv. kepshe «alakarga», Baş. kükänäsh, kükesh «çipura» – Mar. koksha «alın çizgisi»; Tat. kütämä «yavru ringa balığı», «dağ gölü alabalığı», «yaban sıçanı», «golyan balığı», Baş. **күтәмә** «golyan balığı», «gölge balığı», Çuv. kütim «küçük balık», «yara», «dövüşken kuş», «tatlı su kefali» – Mar. kadama «golyan balığı», kotama «alabalık»; Tat. kuksha, Baş. kukshin, **чүб**. kuksha, koksha «cesur» – **map**. kuksho, kukshī «kuru»; Tat. miläsh, Baş. mikäsh, mäläsh, Çuv. pilesh «üvez» – Mar. pileze, pizle, Udm. palez, Mord. pizel, pizil, Komi. pelis, peldiz, pelesh; Tat., Baş. närätä, Çuv. neret «balıkçı malzemesi» – Mar., Udm. närätä; Tat. poshi, Baş. mishi, pishiy, Çuv. pishi «elk geyiği», «geyik» – Mar. puchō, Udm. pujey, Mansi. paashi, Komi. pajy «geyik»; Tat. Baş. shäshke, Çuv. shashki «vizon» – Mar. shashke, Udm. shashka «vizon»; Tat., Baş. İlis, Çuv. İlisi, İlis «karıncalanma» – Mar. İlis, komi, Udm. İlis «karıncalanma, dallanma» ve diğerleri.

Tatar dilinde Fin-Ugor dillerinden ödünç alınan 100'den fazla sözlüksel birim Udmurt kelimesidir. Bunların birçoğu Çuvaş ve Başkurt dilleriyle paralelliklere sahiptir: Tat. jen, Baş. yen, **чүб**. chen – Udm.; Tat. Baş. Baş. kumta, Çuv. kuntī – Udm.; Tat., Baş. köbäk, kübäk, Çuv. kīvapa – udm; Tat. sosa, Baş. hosa, Çuv. İsa, İsa – ; Tat., Baş., Çuv. shilan – Udm. ve diğerleri. Mordovya dilleri ve Mariy dili Fin-Ugor dillerinin Volga Fin-Perm kolu olarak kabul edilmektedir. Türk dilleri, Çuvaş ve belirli bir seviyeye kadar Tatar dilinin Mordovya dili üzerindeki etkileri görülmektedir, ancak Mariy ve Udmurt dilinde bu etki daha azdır [Sereberennikov 1960: 210]. Tatar dilinde, Mordovya dillerinden alınan ödünç kelimeler Başkurt ve Çuvaş dilleriyle paralellik göstermektedir: Tat., Baş. basa Çuv. pusa «kenevir, kenevir tohumu» – Mord.; Tat., Baş. karkesh, Çuv. karkish «ip, farbala» – Mord. kar «dokuma ayakkabı», karks; Tat. tätä «baba», Baş. tätäy «abla», Çuv. tete «abi» – Mord. tety, tetey «baba», vb.

Fin-Ugor dillerinden alınan ödünç sözcüklerin Türk dillerindeki kullanımı farklıdır, birçoğu pasif sözlüğe aittir ve farklı sözlük türlerinde artık kullanılmayan kelimeler olarak ifade edilmektedir. Bunlardan birçoğu diyalekte (özellikle orta diyalekte) diyalektik karşılıklara ve farklı fonetik, sözcük yapımı ve semantik özelliklere sahiptir. Volga bölgesindeki Türk dilleri Fin-Ugor dilleri üzerindeki etkilerine göre şu şekilde sıralanabilir: 1) Çuvaş dili, 2) Tatar dili, 3) Başkurt dili [Serebrennikov 1960: 142].

Yapılan karşılaştırmalı etimolojik analiz Tatar dilinde Rus dili aracılığıyla ödünç alınmış yaklaşık 20 Fin-Ugor kelimesini tespit etmemizi sağlamıştır. Bunların bir çoğu balıkçılıkla ilgilidir (**камбля**; karkesh sib.Tat. «yıldızcık»; keta «balık parçası»; kılka; koryushka; kumja «somon – alabalık», kundja «balık türü, çopra balığı»; moyva; muksun, maksun, muksil; navaga; paltus; pinagor; pijyan «somon türü»; salaka, **salakush**; symga; närätä, märätä, märäshkä «balık ağı, dip tarama ağı, küçük balık ağı»; morda, murda, mirda, nurda «dalyan, ağzlık, çubuklardan oluşan balıkçı takımı»). Bu sözlüksel birimlerin bir çoğu Tatar dilinde normal kullanımdadır. Yalnızca bir kaç fiğer tematik gruplarda yer alır (kali; kirjka; **lawsä**, **kawcha**; mul) ve lehçeye aittir.

Çalışmanın sonucunda şu sonuçlara varılmaktadır:

1. Aynı bir linguistik disiplin olarak modern kontaktoloji karmaşık bilimsel veriler içermekte ve etnik ve dilsel süreçlerin daha derin bir şekilde analiz edilmesine yardımcı olmaktadır. Söz konusu süreçler Volgo-Kamsk-Ural etnolingüistik bölgesinde yer almış ve Ural ve Avrasya halkalarının kaderlerinde, Ural-Volga bölgesindeki Türk ve Fin-Ugor halklarının tarihsel gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

2. Ural-Volga bölgesindeki Türk (Başkurt, Tatar ve Çuvaş) ve Fin-Ugor (Mariy, Udmurt ve Mordovya) halkları arasında yüzyıllar süren etkileşim ve komşuluk ilişkisi, kuramsal genetik akrabalık temelinde birbiriyle yakınlaşmış farklı maddi ve manevi kültürlerin karşılıklı ilişkileri ve etnik ve dilsel temasların bir sonucu olarak Volgo-Kamsk birliğini oluşturmuştur.

3. Hem yazı dili seviyesinde hem de yerel bağlantılarla birlikte farklı lehçeler seviyesinde ödünç alınan sözlüksel birimler üzerine yapılan çalışmanın tarihsel-temassal özelliği, belirli bir bölgedeki farklı diller arasındaki tuhaf dil temaslarının özelliklerinin saptanmasıyla sonuçlanmaktadır. Bunlar Mariy zakazansk lehçe grubu, Udmurt – orta diyalekte orta nukratovsk lehçesi ve Mordovya dili – Tatar dilinde Mordovya-Karataev Misher lehçesindeki ödünç kelimelerden oluşmaktadır.

4. Volgo-Kamsk birliğinin oluşuma ait temel problemleri ve Volgo-Kamsk-Ural etno-lingüistik bölgesindeki Türk ve Fin-Ugor dillerinin karşılıklı etkileşimi ve ilişkisine özel problemleri, söz konusu etno-lingüistik süreçte Slav dili (Rusya) bileşeninin etkilerini araştırmadan çözüme kavuşturmak imkansızdır. Bu nedenle bu dillerden ödünç alınan sözcüklerin ayrıştırılması görevinin çok karmaşık olması ve Tatar dilinde Fin-Ugor dillerinden ödünç alınan sözcüklere ilişkin yeterli malzemenin bulunmaması nedeniyle, Türk (Başkurt, Tatar ve Çuvaş) ve Fin-Ugor (Mariy, Udmurt ve Mordovya) dilleri arasındaki etno-lingüistik temaslar üzerinde çalışma yapılırken sözlük oluşumunu bütün olarak resmetmek imkansızdır. Bu sebepten ötürü, Rusça yazı dili ve lehçelerinin Tatar dili leksikal-semantik sisteminin oluşumu ve gelişimindeki yeri ve rolünün ve fonetik-dilbilgisel sistem üzerindeki etkisinin araştırılması gerekmektedir.

5. Volgo-Kamsk bölgesinde Türk-Fin-Ugor dil temaslarına ilişkin tanımlanan türler şunlardır: 1) yakınsal, 2) kalıcı, 3) kısmen marjinal, 4) ilişkisiz ve 5) çift yönlü. Aynı türler, temel olarak çift yönlü iki dillilik ve gelişimlerinin yakınsak-ıraksak özelliği temelinde ödünç alınmış sözlüksel birimlerle sonuçlanan Türk-Fin-Ugor (Türk-Mariy, Türk-Udmurt, Türk-Mordovya uygun olacaktır) dil temasları için de tanımlanabilir. Volgo-Kamsk bölgesindeki Türk ve Fin-Ugor dil temaslarının ortak sonucu Volgo-Kamsk dil birliğinin oluşumudur.

6. Ödünç alınan sözcükler temelinde Ural-Volga bölgesindeki Türk dillerinin Volgo-Kamsk bölgesindeki Doğu Ugor dilleriyle tarih boyunca kurduğu temaslar aşağıda belirtilen gruplara ayrılan genetik ilişkilerin tanımlanmasını sağlamaktadır: 1) Mariy dilinden alınan sözcükler; Udmurt dillerinden alınan sözcükler, 4) Fin-Ugor kökenli (Mariy, Udmurt, Mordovya ve Komi dilleri için yaygın) sözcükler, 5) Rus dili aracılığıyla Tatar diline geçen Fin-Ugor kökenli sözcükler.

7. Ödünç alınan sözcüklerde görüldüğü üzere Volgo-Kamsk bölgesinde Türk dilleri ve Fin-Ugor dilleri arasında kurulan tarihsel temaslar şu semantik bağ türlerini tanımlamamızı sağlamaktadır: 1) ilgili Fin-Ugor kelimelerle resmi olarak güçlü bir semantik bağı bulunan ödünç kelimeler, 2) Türk dillerindeki adaptasyonları sayesinde ilgili Fin-Ugor sözcüklerle kurduğu resmi semantik bağı tamamen ya da kısmen kaybeden kelimeler, 3) diğer Türk dillerinden (Çuvaş ve Başkurt dilleri) alınan kelimeler, 4) Rus dili (temel olarak yazı dili) aracılığıyla ödünç alınan Fin-Ugor kökenli kelimeler.

8. Türk dillerinin Kıpçak kolunun bir temsilcisi olan Tatar dili tüm yapısal seviyelerde Volgo-Kamsk bölgesindeki Fin-Ugor dil ailesiyle çok sayıda ortak özelliğe sahiptir. Türk (Tatar) dilinin Fin-Ugor dilleri üzerindeki etkisi tüm ana tematik gruplarda ve bazı ortak fonetik-dilbilgisel özelliklerde görülmektedir, ancak Tatar dilinde Fin-Ugor etkisi bu derece derin değildir.

Modern dilbilimin çok sayıda tarihsel ve kültürel bilgiye yoğunlaşarak dillerin gelişimi konusunda temel prensip olan diller arası temaslar ve bireysel sözlük gruplarına duyduğu ilgi Ural-Volga bölgesindeki dil temaslarının araştırılması ihtiyacını doğurmuştur. Buna ek olarak bu ödünç kelimelerinin işlevleri konusunda yapılacak araştırmalar dil ve etnik kimlik problemlerinin çözümünde ilgi çekici bilgiler ortaya çıkarması nedeniyle dilbilimde gelecek vaat eden eğilimlerden biridir.

Türk-Fin-Ugor dil temaslarının kapsamlı şekilde incelenmesi dilsel, kültürel ve tarihsel boyutta önem taşımaktadır. Başkurt- Çuvaş ve Tatar etnik gruplarının oluşumunda Fin-Ugor bileşeninin üstlendiği rol iyi bilinmektedir.

Bu nedenle Volgo-Kamsk-Ural bölgesi antik çağlarda ve orta çağda olduğu gibi günümüzde de heterojen bir etno-linguistik resim çizmektedir. Uzun yıllar süren Türk (Baskurt, Tatar, Çuvaş), Fin-Ugor (Mariy, Udmurt, Mordovya – Moksha ve Erzya) ve Slav (Rusya) temasları bölgenin kültürel-tarihsel açıdan bu ilgi çekici durumunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle turistik faaliyetlerin organize edilmesi ve turizm problemlerinin incelenmesinde söz konusu faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bibliyografya:

Akhmetyanov R.G. Tatar ve Çuvaş dillerinin kapsamlı incelemesi – Moskova, 1978. – s. 246.

Akhmetyanov. R.G. Volgo-Kamsk dil birliği üzerine // Türk halklarının dilleri, ruhani kültürü ve geçmişi: gelenekler ve mevcut durum – M., 1992. – s.197-198

Kiekbaev J.G. Ural Altay dilbilimine giriş. – Ufa, 1972. – s.151

Nasypov I.S. Tatar dilinde Fin-Ugor dillerinden ödünç alınan kelimeleri sistemleştirme deneyimi – Kazan, 2009. – s.236

Serebrennikov B.A. Volga ve Perm gruplarından Fin-Ugor dillerinin özelliklerinin sınıflandırılması – Moskova, 1960. – s. 300

Prof. Dr. İtir KADUKU

Tiran Devlet Tarım Üniversitesi, Arnavutluk

ARNAVUTLUK'TA TURİZM VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA SORUNLARI

Toplam yüz ölçümü 28.748 km²; Nüfus 3.6 milyon; 1 milyondan fazla Arnavutluk vatandaşı yurt dışında yaşıyor.

Özet

Turizm konusu son yıllarda artan ziyaretçi sayısı, Kosova'dan gelen kardeşlerimiz ve dünyanın tüm yanından gelen turistler nedeniyle medyada giderek daha fazla yer almaktadır. Esas itibarıyla, turizm gelişiminin Arnavutluk ekonomisi üzerindeki etkisini artırma hedefi olarak kabul edilmesi gerektiği konusunda bir anlayış ortaya çıkmaktadır.

20 yıldır veri toplamak ve Arnavutluk turizmindeki tüm gelişmeleri takip etmek için çalışıyorum. Turizmin henüz çocukluk çağında olduğu görüşüne katılıyorum, ama turizmden "altın çocuk" olarak bahsediliyor, hatırlatmama izin verin, bu çocuk "yıllar önce doğdu". Son zamanlarda turizmin ülke ekonomisinde üstlendiği rol tartışılmaktadır. Aslında, bu sorun 90'lı yıllardan sonra yönetime gelen tüm hükümetler tarafından tartışılmaktadır. Ancak gerçeğe baktığımızda,

bunun çoğu zaman yalnızca PROPAGANDA olduğunu görüyoruz. Arnavutluk'taki turizm gelişmeleriyle ilişkili olan biri için, cevaplanması en zor soru şudur: "Neden turizmimizi hızlandırılmış ve perspektif sahibi bir sistemle geliştirmiyoruz ve gelişim hızı konusunda, neden diğer tüm Doğu Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığımızda en düşük seviyede yer alıyoruz? Raylarda ilerleyen tren metaforundan yola çıkarsak, trenin Arnavutluk turizmini ve demiryolunun da doğru gelişim yöntemlerini sembolize ettiğini düşündüğümüzde, mevcut turizmin demiryoluna yeni giriş yaptığını söyleyebiliriz. Bunu daha çok olumlu düşünerek kendimi rahatlatmak ve medeni dünyaya Arnavutluk'un tükenmez kaynaklara sahip olduğunu göstermek için söylüyorum.

Sunumumda belirli fikirlere yoğunlaştım, ancak konuyla ilgili kişilerin yukarıda açıklanan konular ve problemlerle ilgili olarak görüşme yapmayı istemesi halinde, en uygun sonucu bulmak ve uygulamaya geçirmek amacıyla bu fikirleri yuvarlak masa toplantıları, turizm üzerine konferanslar ya da seminerler yoluyla (Arnavutluk'ta hala nadiren yapılmaktadır) detaylı bir şekilde tartışabiliriz. Geleneksel Arnavutluk konukseverliği ihmalkarlık, zayıf kaliteli hizmet ya da turistlere fahiş fiyatların biçildiği bir ortama dönüşmeden ve bunun sonucunda turistlerin geri gelmemesine ve turist sayısında azalmaya yol açmadan önce insan kaynakları ve hizmet kültürü konusunu ciddi şekilde ele almanın zamanı geldi. Büyük Avrupa ailesine girme çalışmalarımız sürüyor olmasına rağmen, bu aileye yukarıda sayılan özelliklere sahipken dahil olamayacağımızı anlamamız gerek. Kendimizi bu ailenin üyeleriyle kıyaslanabilir hale getirmeliyiz, aksi takdirde bizi içeri almayı bırakın, evlerinin kapısını dahi açmayacaklardır.

Anahtar kelimeler: Arnavutluk, Turizm, Mesleki eğitim, Promosyon, Spor – eğlence programlar, Gelişim, Milli kaynaklar, Mülkiyet, Sonuç

I. Arnavutluk turizminin gerçek durumu

Bundan bir kaç yıl önce, Strathclyde Üniversitesi'nden (İskoçya) eski profesörlerim olan iki İskoç arkadaşım Arnavutluk'a "hafta sonu" ziyareti için konuğum olmuşlardı. Onlara Durres sahili ve Shkodra City'yi gezdirmek istedim. Shkodra doğumlu olmaktan gurur duyarım. Mümkün olduğunca modern görünebilmek için onlara bir turist rehberi kitapçığı verdim. Kitapçığın başlığı bu iki İskoçlu arkadaşım için yeterince korkutucuydu "Arnavutluk'a hoşgeldiniz". Tesadüfen İngilizce yazılmış lüks bir turist rehberi kitapçığına denk geldim. Bu fırsattan istifade, kolay anlaşılır, ilgi çekici ve çağdaş bir üslupla ülkenin coğrafi konumu, tarihi, beşeri özellikleri, milli parkları, sahil bölgeleri, dili, dini, gelenekleri ve devlet yapısı gibi özellikleri hakkında bilgiler veren yazar Sayın Agim Neza'ya teşekkürlerimi iletiyorum. İrlandalı fotoğrafçı Joe Mc Mahon tarafından yapılmış resim kolajları kitapçığı daha da ilgi çekici bir hale getirmişti. Durres hakkında daha detaylı bilgi verebilmem için yerel idarede görev alan bir arkadaşım bana Ancon Üniversitesi "idarecileri" ve özellikle Prof. Renato Novelino tarafında derlenen ve "yer altında" saklı kalan bilgiler edinebileceğim yerel bir kılavuz vermişti. Bu noktaya kadar her şey iyi gitti. Ben Durres'li yaşlı bir adam olduğundan (soyumun yarısı Durres'ten geliyor) yolculuğuma Durres sakinlerinin yaşadığı meşhur "Currila sahili" ile başlamaya karar verdim. Yaşlı bir Durres'li olarak "soyumun yarısının Durres'ten geldiğini söylemişim" bir turist rehberi gibi hareket etmeye başladım. Durres'te 1036 oda ve 1320 yataklı 86 otel ve motel, 214 bar - büfe - restaurant, 6 seyahat acentesi bulunur... (Boş şeylerden bahsettiğim farkındaydım ancak ilgi çekici göstermeye çalışıyordum). Sonrasında Durres sahil şeridinin 68.1 km uzunluğunda olduğunu ancak yalnızca 4.8 km'lik bölümünün kullanıldığını söyledim. İskoçya'nın dağlarından gelen arkadaşlarım bana şaşırın gözlerle baktılar ve şöyle dediler: Sevgili Ilir, neden bizimle dalga geçtin, sen Glasgow'da bizim arkadaşımızdın? Sen bize halkın Avrupa'nın en fakiri olduğunu söylemiştin. Gördüğümüz kadarıyla zihinsel ve stratejik açıdan fakirsiniz ("akıl" yönünden fakir demek istediklerini düşündüm). Öğle yemeği boyunca, bana önce bir turist rehberi sonrasında da bir Arnavut olarak iyi bir "ders" verdiler. Durumu idare ederek Sayın Neza'nın vatansever kitapçığını elimden aldılar ve bana oldukça prestijli bir araştırma kuruluşu olan "Eurispes'in" bir çalışmasını verdiler. "Eurispes" 1980 yılında kurulmuş İtalyan bir araştırma şirkettir. Politika, ekonomi ve sosyoloji dallarında özerk bir kamu bilgilendirme ve oryantasyon kuruluşudur. Önemli sosyal, kültürel ve editoryal alanlarda yapılan araştırmaların güçlü bir finansman destekçisidir.

"İtalya 2008" başlıklı "Eurispes" yıllık raporunun sonucu şöyleydi: Arnavutluk, coğrafi açıdan Akdeniz ülkelerinin bir parçasını oluştursa da, hatta stratejik bir turizm konumuna sahip olmasına rağmen, Akdeniz turizm destinasyonları arasında turist gelişiminin parçasını oluşturan bir ülke değildir. Şoka girmiştim. Son komünist Başkan "Yoldaş" Ramiz Alia'nın "biz Arnavutlar ne doğulu ne batılıyız" sözünü hatırladım, ama Akdenizli bile kabul edilmediğimiz gerçeğini duymayı beklemiyordum.

İskoç arkadaşlarımın verdiği bu bilgi gizli bir bilgi değildi ve İtalyan haber yayın organları tarafından kamuya duyurulmuştu. Söz konusu raporda, Akdenizli olarak anılma onuruna erişen her bir ülkenin doğal eğilimleri analiz edilmişti. İtalya'yı diğer ülkelere kıyasla en düşük gelişim ve yatırım oranına sahip ülke (2014 sonuna kadar) olarak açıkladığı düşünüldüğünde, "Eurispes'in" objektifliğinden şüphe duymam imkansız. Elde edilen sonuç çok açık: Bu alanda Arnavutluk Akdeniz turizmi haritasında "siyah bir nokta". Bir Arnavut ve bir ekonomist olarak, turizm sektörünün genel sonuç üzerindeki (GSYİH) etkileri konusunda verilen istatistikler beni hayrete düşürmüştü. Etrafımızı çevreleyen ve Akdeniz konusunda erişim ve söz sahibi olan ülkelere bakıldığında, ilgili dönemde Arnavutluk, geçmişteki kötü talihi düşünüldüğünde, kabul edilebilir bir ülke değildi.

II. Turizm ve çevre

Arnavutluk'un ciddi çevresel problemleri olan Avrupa ülkeleri arasında yer aldığı ve özellikle sahil şeridinde meydana gelen onarılamaz hasarlar nedeniyle çevresel örgütlerin raporlarında son sıralarda yer aldığı bilinen bir gerçektir. Bu durumda doğal olarak akıllara şu soru geliyor; çevre koruma konusunda yetkili devlet kuruluşları nerede? 2001 yılından önce denizde olup bitenlere kayıtsız kalan NEA (Ulusal Çevre Teşkilatı) görevdeydi (muhtemelen yeterli yetkinlikte değildi). Ancak 2001 yılından sonra çevreyle ilgili konulara hak ettikleri önemi vermek amacıyla, NEA Çevre Bakanlığı'na dönüştürüldü. Ancak bu durumda da, söz konusu "ekolojik felaketin" yüksek rütbeli görevlilerinin sahil kıyısında akşam yemeği yemeleri ve Arnavutluk kıyılarındaki otellerin ve villaların büyük çoğunluğunun sahibi olmalarına rağmen, Bakanlık sahil kıyısında meydana gelen onarılamaz hasarlara karşı gözünü kulağını kapatmış ve herhangi bir sorumluluk üstlenmemiştir.

III. Turizm, milli bir varlık

1990'lı yılların getirdiği değişiklikleri büyük oranda deneyimleyen biri olarak, ekonomik açıdan baktığımızda Arnavutluk'un kurtuluşunun şüphe götürmez bir şekilde doğal kaynakları ve coğrafyasında saklı olduğunu gördüm. Eski bir profesör ve önemli bir insan olan arkadaşım Prof. Vladimir Misja, kendinden emin bir şekilde "İtir, tek bir şeyi unutmama, turizm bizim madenimiz. Turizm bizim altın çocuğumuz" demişti. O yıllarda sarf edilen bu sözler siyasal bir ayrıklık teşkil ediyordu. Bunun milli bir gerçeklik olduğu izlenimi ve inancı içerisindeyim. Turizmin dünyadaki en büyük sektör olduğu bilinen bir gerçek. Kendi açımızdan bakarsak, turizmin gelişmesi devasa siyasal, ekonomik, sosyal ve tarihi bedellerinin olacağını ifade etmektedir. Okuyuculara şunu hatırlatmak isterim, yalnızca geçen yıl boyunca turist pozisyonunda Arnavutlar yurtdışında 567 milyon dolar harcadılar. Bu göstergenin önemine dikkat çekmek gerekirse, bu rakam ana vatana gönderilen paraların yalnızca %57.6'sını oluşturuyor. Öte yandan hizmetlerden elde edilen gelirlerin mal ihracatına olan oranı da önemli bir konu. Yalnızca 2008 yılında, turizm 677 milyon dolar ile ihracattan %11 daha fazla gelir sağladı. Ne yazık ki son yıllarda tatilleri yurtdışında geçirme eğiliminde artış yaşandı. Yurtdışına çıkma konusundaki bu artış yurtiçi turizmin yeterli konforu sağlayamamasından kaynaklanıyor. Hizmet sektöründeki işletmelerden elde edilen karlara Arnavutların yurt dışında harcadıklarını eklersek, elde edilen ortalama rakam bir milyar doların üzerinde olacaktır.

IV. Turizmde spor ve rekreasyonel programlar

Sanayileşme ve kentleşmenin insanların fiziksel aktivitelerindeki azalma üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır. Bu süreçler insanların hayatlarında çok sayıda iyileşme sağlamış olsa da bir o kadar da sorun ve negatif olgu yaratmıştır. Bunlardan biri insanların fiziksel aktivitelerindeki azalma ve diğeri de insan sağlığı ve çevreye büyük etkisi olan ve farklı türleri bulunan kirliliktir. Bu değişikliklerin sonucunda insanların sağlığı ve rehabilitasyonu korumak adına spor ve rekreasyona duyulan ihtiyaç artmıştır.

Bu nedenle gelişen teknikler, teknolojiler ve pazarlara göre koşullanan çalışma ve yaşam tarzı turizmde spor ve rekreasyonel programlara olan ihtiyacı doğurmuştur. Nüfusun gelir seviyesi kişilerin bu programlara gösterdiği talep üzerinde büyük etki sahibidir. Spor-eğlence her gün turistlerin turistik gezi seçimlerinde daha etkili bir faktör haline gelmektedir. Rekreasyon turistler tarafından ihtiyaçları ve olanaklarına göre seçilen farklı unsurları içermektedir. Aktif tatil kişilerin stresli işlerden uzaklaşmasına ve zevk duymasına olanak tanımakta ve aşağıdaki spor turizmi formatlarını içermektedir:

- Rekabetçi spor turizmi.
- Kış sporları ve rekreasyonel turizm.

- Yaz sporları ve rekreasyonel turizm ve benzer aktiviteler deniz kenarında, dağlarda, nehir ve göller ve benzeri yerlerde yapılmaktadır.

Spor-eğlence programları kişilerin fiziksel aktivite ihtiyaçlarını karşılayan ve farklı spor türlerini barındıran faaliyetlerdir. Turizmde spor ve rekreasyon hizmeti üç temel aktivite formatında verilmektedir:

- Doğal kaynaklar ve spor tesislerinin serbest kullanımı
- Spor ve rekreasyonel aktivitelerin organizasyonel formatları
- Spor ve rekreasyonel aktivitelerin programlı formatları

Eko-turizm, kültür turizmi, spor ve temalı turizm, deniz turizmi ve ring turlardan faydalanan modern tüketicilerin değişen ihtiyaçlarına göre kıtasal ve kıyasal alanların sunduğu fırsatlar tek bir üründe bir araya gelmektedir. Bu durumda Arnavutluk tarafından sunulan turistik hizmete hızlı eklemeler yapılması ihtiyacı açıkça ortadadır. Bu turist sezonunun uzatılması ve toplam turizmin ulusal düzeyde çeşitlendirilmesi için gereklidir ve bu turizm türünün, turizm alanında yürütülen çalışmalar sonucunda sunulan turizm hizmetinin geliştirilmesinde üstlendiği bir görev bulunmaktadır.

Çağdaş işletmelerin idaresinde niteliksel yönetimin önemi tartışılmaz, içinde bulunulan dinamik ortam (iç ve dış) nedeniyle, idareciler sadece geçmişte elde ettikleri bilgileri temel alarak karar veremezler, planlama fonksiyonu ile gelecek hakkında da tahminler yürütülmesi gerekir. Planlama idarenin diğer fonksiyonlarının yürütülmesinde temel oluşturur. Turizm hizmetinin planlanması ve geliştirilmesi çağdaş turizmde turizm talebi ve hizmetinin tüm unsurları hakkında kapsamlı bilgi sahibi olmayı gerektirir, spor ve rekreasyonel aktiviteler ikincil rollerden ibaret değildir, çoğu durumda turizm destinasyonunun seçilmesinde temel dürtüyü oluştururlar. Yönetimin turizm destinasyonu seçimindeki görevi ve etkisi spor turizminin gelişimini de büyük oranda etkiler. Turistik içeriğin unsurlarının belirlenmesine gereken özenin gösterilmesi gerekmektedir, bu unsurların turizm destinasyonu ve daha belirgin bir biçimde destinasyon yönetimine ve makro yönetimin işletmelerin seviyelerinin mikro gelişim fırsatlarını ne derece kapsamlı tanımladıklarına uygun olmalıdır.

Çağdaş yönetim anlayışının önemli bir parçasını planlama fonksiyonu oluşturur. Turizmde spor ve rekreasyon programlarının niteliksel sunumunu sağlamak için, turistik tesislerin inşaatının planlanma aşamasında spor içeriğinin de planlanması önemlidir. Spor ve rekreasyon programlarının planlanması spor tesisleri, ekipmanlar, gereksinimler ve spor ve rekreasyon programlarını yürütecek profesyonel personel, animatörler ve spor tesisleri ve ekipmanlarını idare edecek profesyonel personele yapılacak yatırımların da niteliksel planlamasını gerektirmektedir. Turizm hizmetinin ayrılmaz parçaları olarak kabul edilen bazı spor ve rekreasyon programları şunlardır.

1. Spor tesislerinin kiralanması,
2. Spor tesisleri ve ekipmanlarının kullanılması,
3. Farklı spor disiplinlerini öğretildiği okullar,
4. Spor oyunları, turnuvalar ve farklı müsabakalar,
5. Spor ve eğlence atraksiyonları,

Spor ve eğlence programları,

1. Mevcut organizasyon içerisinde - hizmete ek olarak ve rekabet avantajı yaratmak üzere,
2. Turistik komplekse yapılan mevcut yatırım bünyesinde tamamen yeni bir proje olarak, veya
3. Spor ve rekreasyonel programların organizasyonu olarak yürütülebilir.

Spor ve rekreasyonel programlar yıllardır yalnızca turizmi destekleyen hizmetler içerisinde görev aldığından, modern turizm konsepti giderek artan bir şekilde rekreasyonel spor hizmetlerine dönüşmekte ve sonuç olarak turizm hizmetinin bir parçası haline gelmektedir. Bu nedenle spor ve rekreasyonel programlar turizm destinasyonlarının önemli bir unsurudur ve turistlerin ihtiyaçları ve isteklerine göre şekillendirilebilir. Tüm seviyelerde yönetimin rolü, seyahat işletmeleri, yerel topluluk ya da devlet de dahil olmak üzere, rekreasyonel programların oluşturulması ve yönetimine esas teşkil etmektedir. Şuna özellikle dikkat etmek gerekir ki, gerileme dönemlerinde turizmde yeni programlara yatırım yapmak ve toplam gelişime katkıda bulunmak kolay değildir.

V. Turizm ve Devletin Şeffaflığı

Bilindiği üzere kamusal tartışmalar daha çok "donanım" ya da turizmin görünen yüzü adı verilen konaklama birimlerinin altyapısı ve inşaatını ele almaktadır. "Yazılım" unsurunu teşkil eden ve soyut olan, yani hizmetleri, insanları, ev sahibi topluluğun davranışları ve pazar ekonomisi koşullarındaki konukseverlik ve bununla ilgili problemlere daha az önem verilmektedir.

"Artık açık yüreklilikle konuşmanın zamanı geldi... Verdiğimiz sözler ve yaptığımız işler arasında tutarsızlık olduğu konusunda somut delillerin olduğu gerçektir" sözlerini duyduğumda bundan memnun oldum. Ama yine de bu tutarsızlığın neden ortaya çıktığını ve uzmanların ve bakanlığın hassas Arnavut ekonomisinin kilit problemi olan bu konuyu ele almada üstlendikleri rolü tam olarak anlamış değilim. Eğer siyaset ve siyasetçilerimiz bu ülkenin gelişimi konusunda geriye giden tarafı teşkil edecekse, görevlerini nasıl yerine getirmeleri gerektiğini öğrenene kadar oturup beklememiz mi gerekiyor? "Yükarıdan" gelecek çözümleri beklemek yerine herkesin görevini yapması daha iyi olmaz mı?

Yaratıcımızın bize bu "altın" bebeği verdiği doğru, ama bu altını hasat etmek için altın yumurtlaması beklenen bir "master plan" yeterli değil. Bir Shkodra atasözüne göre "Bir kırlangıçla bahar gelmez". Gerçek şu ki, bu alanda hala çocukluk çağındayız, bu da turizm gelişimi konusunda berrak bir strateji ile her şeye yeniden başlamamız gerektiğini gösteriyor, ki ben bunun bile eksiksiz ve tamamen şeffaf olduğuna inanmıyorum. Yanlıyorsam düzeltin ama bu tüm bileşenleriyle birlikte turizm sektöründe sorumlu kuruluşun görevi değil mi?

Turizm en büyük özelliği yoğun iş gücü içermesi olan bir sektör. Bu sektördeki insan kaynakları "ham madde" olarak görülür ya da uzmanlar tarafından son on yıldır ve hala devam eden bir şekilde bu sektör tarafından karşılanması gereken en önemli faktör olarak ifade edilir.

Peki, Arnavutluk turizminde insan kaynaklarının sunduğu kalite seviyesi nedir? Sunulan hizmetlerin kalitesinin turistlerin memnuniyeti için bir koşul olduğunun ve sonuç olarak turistlerin daha uzun kalmalarını ya da aynı destinasyona tekrar gelmelerini sağlayacak olduğunun ve aynı zamanda turistlerin yapısı ve harcama seviyelerini de etkileyecek olduğunun altını çizmekte fayda vardır. Planlama yönetimin tüm diğer fonksiyonlarının yerine getirilmesinde özleştirilme işletme organizasyonunda makro seviyede temel teşkil ettiğinden, tüm iş projeleri için iş planı çıkartılması gerekmektedir. Niteliksek turizm için, iş planı çağdaş yönetimlerin önemli bir enstrümanını oluşturmaktadır. Mevcut müşterilerin, yani turistlerin gereksinimleri ve ihtiyaçlarını karşılıyor mu? Ortaya konulan yenilikçi çabalara rağmen, bu yönde yapılması gereken çok şey olduğuna inanıyorum.

Memnun kalmak için ödeme yapan ziyaretçilerin motivasyonlarını değerlendirme vakti geldi. Ama bu turistler başka bir ülkede aynı ya da daha yüksek seviyede olabilecek olan bedeli ödediğinde, hizmetin de aynı derecede ya da daha yüksek seviyede olmasını beklerler. Yerel turizmin rekabet avantajlarını ve yerel turizm ile rakiplerimizin turizm hizmetleri arasındaki farkı belirleyecek olan bu faktördür.

CRTRA tarafından düzenlenen çok sayıda toplantıda, yasadışı binaların yıkılması dışında en çok konuşulan konulardan biri Arnavutluk'un turizm geleceğidir. Benim fikrime göre, toplu turizm ve elit turizm kavramları üzerinde bilimsel tartışmalar yapmanın zamanı geldi. Yalnızca bu iki kavram hakkında fikrimi belirtmek istiyorum.

Öncelikle, en azından turizme Arnavutluk'un ekonomik gelişimindeki en önemli kaynaklardan biri olarak özen gösteriliyor olması takdire değerdir.

Turizm dünyadaki en büyük sektörlerden biridir ve ülke ekonomisi üzerindeki etkileri de bir o kadar büyüktür. Diğer yandan, çok büyük ölçekli ve kolay görünür pozitif etkilerin (başlıca ekonomik olanlar) yanı sıra, turizm çevresel sorunlar, sosyal sorunlar ve kültürel yozlaşma gibi sorunlarla da ilişkilidir. Tüm bu sorunlar, doğru zamanda kontrol edilerek önlenmediklerinde, turizm yoluyla gelişme hayalini suya düşürmektedir. Bundan uzun zaman önce, ekonomimizin temel ögesi tarımdı. Nihayetinde, turizmin Arnavutluk ekonomisindeki önemi giderek daha fazla kabul ediyoruz. Turizmin önemi konusunda bilinçlenmenin hala erken aşamalarında olduğumuzdan, bu alan kendisini "tüm problemlerimizin çözümü" olarak görebileğimiz seviyeye erişmemiştir. Bu nedenle tek bir alana bağlı kalmamak için makro seviyelerde diğer ekonomi kollarını turizmle birleştirmemiz gerekmektedir.

VI. Toplu ve elit turizm

Ülkemizdeki turizm gelişimine bakalım. Bildiğimiz gibi turizmimizdeki son dönem gelişmeler düzene ve devlet kontrollü kanunlara uygun olmayan kaotik gelişmelerdir. Ancak dikkat edilmesi gereken pozitif bir faktör de, bu kaotik gelişmelerin ülke genelinde alarma geçilmesini gerektirecek kadar yaygın olmadığı ancak başlıca Durres, Vlora ve Saranda olmak üzere bir kaç noktada gerçekleşmeleridir. Bu durumda, turizmimizin hiç gelişmiş olmamasını olumlu karşılıyorum, çünkü kötü oluşumların çevreye ve topluma zarar verdiği durumlarda yeni oluşumları baştan yaratmaya çalışmak yerine, hiçbir şekilde gelişme yaşanmamış durumlarda yeni ve iyi bir oluşum yaratmak daha kolaydır.

Bundan 20 yıl önce siyasetçilerimiz (her sektörde bu ülkenin varlıkları konusunda karar alma yetkisine sahip olan ve uzmanların kararlarını reddedenler) kesin bir bölünme kararı verdiler: Adriyatik kıyısı topluluklara ait olacak ve Yanya Adaları elitlere ait olacaktı!!! Bu mantıkla bakacak olursak, kıyı şeridinin 2/3'lük kısmı toplu turizme ayrılıyor. Son dönemdeki yıkım kararları da beklenti içerisinde olunmasını engelliyor. En azından şu anda bir kaç önemli noktaya sahibiz. Bu durumda yalnızca toplu turizme doğru bir eğilim bulunuyor.

Turizm hakkında az da bilgi sahibi olan herkesin toplu turizmin etkilerini bildiğini düşünüyorum. Böyle bir şey yapmak istiyorsak, bundan birkaç yıl sonra şu anda imha ettiğimiz 100 katını imha etmek zorunda kalacağız. Bu bölgelerde yaşayan vatandaşlara ve bu bölgelere yatırım yapacak kişilere böylesi bir bölünmeyi kabul edip etmediklerini hiç sordunuz mu? Ne zaman turizm konusunda gelecekte elde edeceğimiz menfaatleri düşünmeye başlayacağız? Turizmin geleceğini belirlemek için, detaylı çalışmaların yapılması ve çok sayıda faktörün göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Alınan her kararın "dikkatle düşünüldüğünden" nasıl emin olabilirim? Turizm yönünden gelişme sağlanacak tek master planının Bakanlığın tozlu çekmelerinde çürümesi yerine, etkili bir şekilde uygulanması için çaba gösterilmesi gerekmektedir. Benim tavsiyem böylesi radikal kararlar alınmadan önce tüm muhtemel sonuçların göz önünde bulundurulmasıdır.

Arnavutluk çok küçük bir ülke ve şimdiden çoğu bölgesinde kirlilik problemi var. Diğer el değmemiş alanların da yok edilmemesi için gerekli kararların alınması gerek. Bu durumda bu alanların doğal ve ilkel halleriyle bırakılması ve buralarda turizmi dikkate bile almayarak tarım yapılması beni daha mutlu ederdi. Tüm bu faktörler (kısa vadeli ekonomik faktör hariç) Arnavutluk'un toplu turizmden kaçınması gerektiğine işaret ediyor. Böylesi küçük bir ülkenin "cehenneme dönüşmesi" ve ardından başka sorunlar getirmesi için uzun yıllar beklemeye gerek kalmayacaktır. Dar yaşam alanı, el değmemiş plajlar ve kültürel özelliklerimizi (dostlarımıza karşı cömertiz ama aynı zamanda "az ve öz olsun" deriz) düşündüğümüzde toplu turistleri ağırlayamayacağımız ortadadır. Henüz keşfedilmemiş, el değmemiş doğası ve eşsiz kültürü bulunan yerlerde toplu turizmin etkilerini, bu ülkelerde seyahat ettiğimizde deneyimliyoruz, basın ve turizm literatüründe her gün izliyor ve okuyoruz. Oluşan sonuçları onarmak ve imajlarını iyileştirmek için milyonlarca dolara ihtiyacı olan diğer ülkelerin kötü deneyimlerden ne zaman ders çıkarabileceğiz?

Ticarileşme nedeniyle Arnavutluk cömertliğinin ortadan kalkmasını ve hakkında gerekli uyarıları yapmadığımız, turizm madalyonunun diğer yüzü nedeniyle samimiyetsiz bir gülüşe dönüşmesini asla istemem. Bizlere bahşedilmiş Karavasta pelikanları, Shiroka sazan balığı, Prespa koran balığı ve diğer eşsiz varlıkların turist akımı nedeniyle yok olmasını asla istemem. Bunun yerine tüm Arnavutlar gibi ülkemizin kültürü, tarihi ve doğasını görmeye gelen turistlere cömertliğimi göstermek isterim.

Topluluklara ihtiyacımız yok. "toplu turizm" adı verilen 100 turistten 2-3 yıl boyunca alacağımızı (daha sonra büyük oranda azalacak) 10 kaliteli (sadece elit değil) turistten çok daha uzun sürede alabiliriz. Bu tür turistleri çekmek istiyorsak, hali hazırda çirkin olduğu kabul edilen olguların kötü kopyaları halinde gelmek yerine turizm pazarına Arnavutlar olarak eşsiz bir şekilde girmeliyiz. Bu turistlerin rakiplerimizin yerine bizi tercih etmelerinin tek sebebi bu olmalı. Turizmin yalnızca Adriyatik ya da Yanya Adaları'ndan ibaret olmadığını, aynı zamanda Korab, Lura, Thethi, göller, kaleler ve karakteristik şehirleri de içerdiğini unutmamalıyız. Turizm yalnızca yazın değil tüm yıl boyunca yapılır.

Sırbistan Karadağ ve Arnavutluk'ta, bu dağlara verilen isim, muhtemelen vahşi olarak algılandıklarından ötürü "lanetli dağlar" anlamına gelmektedir. Arnavutlar aynı zamanda Arnavut Alpleri adı verilen "Alpet Shqiptare" ismini kullanır. Arnavut Alpleri turistik bölgesi turizm gelişiminin başkentidir. Doğal özellikleri, biyo-coğrafi çeşitliliği, zengin su kaynakları, manzara ve çevresel koşullarıyla Arnavut Alpleri kendilerini çekici kılan özellikleri ve yeryüzü şekillerinin

çeşitliliği ile (dağlar, vadiler, kanyonlar, mağaralar vb.) büyük bir potansiyele sahiptir. Dağcılık ve mağara turizminden kış sporlarına kadar gerekli morfolojik koşullara sahiptir. Yeterli alan ve teknik özelliklere sahip kayak alanlarının seviyesi ve potansiyel kapasitesi de kış sporları turizminin gelişimine katkıda bulunan özelliklerdir. Doğal özellikleriyle estetik bir görünüm yaratan alanlar da büyük önem taşımaktadır. Arnavut Alpleri turizm ve formatlarının gelişimi için iyi bir temel oluşturacak potansiyele sahiptir: dağ turizmi, sağlık turizmi, kültür turizmi, spor turizmi ve rekreasyon, kırsal turizm, eko-turizm, transit turizm, kongre turizmi, kış turizmi, avcılık ve balıkçılık vb.

Turizm Arnavutluk'un kuzeyinde yaşayanların aşına olduğu bir eylemdi, Shkodra ve diğer şehirlerde yaşayanlar yazları dağların evlerinde geçirmek üzere tatile çıkardı. Thethi 1966 yılında ikinci kategori olarak Milli Park Korunmalı Bölge'ye dahil edildi. 1970'li yılların başlarında, yazlık evler inşa edilmeye ve ziyaretçiler tarafından kullanılmaya başladı. 1990'lı yılların başlarında ise, her şeyin harap edileceği izlenimi vardı. Yaşanan tahribatlar önceki yıllardan kalan turistik bölgelerde etkili olsa da, göz alıcı doğal güzellikler insanlar üzerinde hala etki bırakabiliyordu. Burada yaşayanlar insanlar bölgelerinden gelir elde edebileceklerini ve farklı bir devlet sistemi içinde daha iyi yaşayabileceklerini düşündü.

Yaşanan göçler Arnavutluk'un kuzeyinde hareketlenmelere neden olsa da, bazı göçmenler doğdukları yerlere gitmek istiyordu. Aynı dönemde, bölge sakinleri turizmin yaşama ve gelirlerini garanti altına almanın tek yolu olabileceğini anladı. Bu nedenle yaz aylarında kendi evlerinde ziyaretçi ağırlamaya başladılar. Harap edilmiş altyapı, kötü yol koşulları, telefonla iletişimin yapılamaması, TV sinyali ve güç kaynaklarının bulunmaması da yerel sakinlerin turizme yatırım yapmak zorunda kalmasına neden oldu. Fakat, etkileyici doğal güzellikler o dönemde tüm Arnavutluk'ta ve özellikle ülkenin kuzeyinde yaşanan engellerin üstesinden gelinmesini sağladı. Dış göçler ve istihdamın olmaması nedeniyle zorlu yaşam koşullarında bazı sakinler evlerini yenilemeye başladılar. Sayılarının artmasını bekledikleri yaz ziyaretçilerini için oturdukları yerleri adapte etmeye başladılar. Bu ziyaretçiler dağcılar, doğal güzellikleri keşfetmek isteyenler ya da sadece temiz hava almak isteyen sıradan insanlardan oluşuyor. Bu nedenle de ziyaretçilerin sayısı her gün artıyor. Yüksek dağlar, kayın ağaçları, doğanın tüm güzellikleri turizmin tüm mevsimlerde gelişmesi için önemli fırsatlar sunuyor.

Bu türlü uzun süreli turizm olgusunun gelişmek için daha uzun süreye ve turizm ve ilgili konularda uzmanlar tarafından daha detaylı çalışmalar yapılmasına ihtiyacı var, ancak turizmin meyvesini uzun süre sonra da olsa toplayacağız ve ileriki jenerasyonlar, kendilerine kaos ve yıkım yerine en azından daha sonra geliştirilebilecek bir ortam bıraktığımız için bize teşekkür edecekler.

VII. Turizm kalitesi

Günümüzde Arnavutluk'ta pahalı malzemeler, mermer ve granitten inşa edilmiş, televizyonlu, klimalı ve banyolu oteller ve restaurantlar bulmanız mümkün. Ama aynı zamanda banyo iyi temizlenmemiş olabilir, otelde su ya da elektrik olmayabilir, duş çalışmayabilir, yabancı dilde konuşabileceğiniz kimseyi bulamayabilirsiniz ve yemek servisi yarım saat sonra başlayabilir, fiyatlar yabancılar ya da Kosovalılar için daha yüksek olabilir ve işletme sahiplerine bu konularda şikayet ettiğinizde size başka bir yere gitmeniz söylenebilir. Tüm bunların Arnavutluk'taki turizm hizmetinin imajını şekillendiren etkiler ve hizmet kültürüyle ilgili vardır.

Bu hizmetlerden bir turist ya da müşteri olarak faydalanan ya da bunları deneyimleyen kişiler Arnavutluk turizminin bir "özelliği" olan lüks binaları görebilir, ancak çoğu zaman bu lüks binalar çok soğuktur, canlılık ve misafirperverlikle dolu değildir ve sunulan hizmet yüzünden tüm çekiciliği ve lüks özelliklerini kaybeder. Şunu vurgulamak gerekir ki bu problemin tek suçlusu mekan sahipleri ya da çalışanlar değil. Çalışanların genellikle iyi şeyler yapma konusunda isteği ve arzusu olsa da turistlerin gereksinimleri, ihtiyaçları ve önceliklerini ayırt edebilecek yeterli mesleki kültüre sahip değillerdir.

Arnavutluk'taki turizm sektörünün geçmişini incelediğimizde, geleneklere çok az yer olduğunu görürüz. Tüketim toplumu kavramıyla 40 yıl boyunca savaştan bir rejimde hizmet sunumu disiplinsiz yapılmış, eğlence sektörü yabancı ve küçük burjuva kabul edilmiş, yoksulluk nedeniyle açlık gelişmemiş, hizmet sunulan yerler popüler restaurantlar ya da kantinler olmuştur. Büyük şehirlerdeki otelin inşaatı bile yabancı sermayeye ihtiyaç duyulduğu zaman, ancak 1970'li yıllarda başlamıştır.

Bu durum kamu oyunun turizme olan düşük seviyeli ilgisini açıklamaktadır. Son on yılda küçük değişimler yaşanmış olsa da turizm sezonu boyunca siyasi propagandaların egemenliği altında kalmaktadır. Ekonomik gelişimimizde iç

turizmin taşıdığı önemi kamu oyuna göstermek için reklamlar ve duyarlılık artırıcı çalışmalar yapılmamaktadır. Oysa ki bu tür reklamlar medeni davranışlar ve doğru seviyede hizmet sunumunu desteklenmekte ya da kar algısı, hırsızlık girişimleri ve genel olarak hizmet sektöründe sıklıkla görülen özensizliği eleştirilmektedir. Tüm bu reklamların Arnavut hükümeti (ilgili sivil toplum örgütleriyle işbirliği içerisinde) finanse edilmesi ve turist sezonu başlamadan bir kaç ay önce ve sezon boyunca, reklamın sonunda "Arnavut Hükümeti'nin mesajıdır" yazısı olacak şekilde sürekli olarak yayınlanması gerekmektedir. Bu uygulama genellikle negatif olgularla savaşmak için ve pozitif gelişim amacıyla yeni fikirlerin aktarılması için batı ülkelerinde sıklıkla uygulanmaktadır.

VIII. Arnavutluk'ta turizm, mesleki eğitim, pazarlama ve promosyon

Arnavutluk'ta turizm gelişimlerini takip etmeye başladığımdan beri, doğanın bize bahsettiği bu hediyein karlılığını göstermek için bitmek tükenmek bilmeyen çabaların ortaya koyulduğunu gördüm. Arnavutluk'ta turizmin önemi konusunda eksik kalmış bir toplumsal bilinç varsa, bunun temel sebebi turizm alanında çağdaş seviyeli meslek eğitimin olmamasıdır, Danışmanlık, istatistiksel veriler, turizm konulu çalışma ve proje tasarımları, seminerler ve bu alandaki yabancı uzmanlar tarafından eğitimler sunan (kalifiye olan ya da olması beklenen uzmanlar konusunda aynı fikre sahip olduğumuzu düşünüyorum) ve ülkemizdeki turizm gelişmeleri hakkında yayınlar yapan (burada yüzlerce otel inşa edildiğini duyuyoruz ama buradaki hedef, bu otellerin turistler tarafından bilinir hale gelmesi) kuruluşlar bulunmamaktadır. Bu özelliklerin hiçbiri bizde yoksa (ve basın ve siyasetçilerin geçiştirmek istedikleri diğer konular da dahil olmak üzere), söz konusu boşluğu bir şekilde doldurma konusunda insanın en önemli görevi üstlendiğini düşünmemiz doğru olmaz mı?

En azından geleceğimizi kolaylaştırmak adına, sahibi olduğumuz şeyi alçak gönüllülikle gösterebileceğimizi ve promosyonun politika yapımcılarının en temel görevlerinden biri olduğunu düşünmemiz gerekmiyor mu? Çünkü, "Avrupa'nın ortasında kırlan bir ekonomiye sahip bir ülke" imajımız varken, ancak agresif ve iyi düşünülmüş bir promosyon en uygun çözüm ve Arnavutların ve kardeşlerimizin ve tüm dünyadan dostlarımızın da bizden beklediği olabilir.

Pazar, pazarlama ve projenin finansal etkinliğinin hesaplanmasına özellikle dikkat edilmelidir. Ortamdaki dinamik değişiklikler ve işletmelerin pazardaki yeni koşullara daha iyi adapte olma ihtiyacı pazarın baskın bir iş fonksiyonu olarak algılanmasına katkıda bulunur. Literatürde pazarlama farklı şekillerde tanımlanır, bazıları bir bilim kavramıdır, bazıları ise iş felsefesi ya da diğer iş faaliyetleridir.

Pazarlamayı "insanların ve grupların diğerleriyle ürün ve değer değişimi yoluyla ihtiyaç duyları ve istediklerini elde ettikleri sosyal ve yönetsel bir süreç" olarak tanımlayan farklı bir pazarlama algısına ihtiyaç vardır. Turizmde pazarlama turistik talep, hizmet, satın alım ve tüketimin belirgin özelliklerinden meydana gelen şartlarla şekillenmektedir. Bu nedenle turizmde pazarlama turizm pazarındaki farklı unsurlar arasında etkileşimin gerçekleştiği belirli koşullarda pazarlama aktivitelerinin genel varsayımlarını uygulamaya geçirmektedir.

Pazarlama terimi pazar kökünden türemektedir ve bu nedenle pazar ve özellikle gelişmekte olan pazarlardan gelen turistlerin talepleri ve sunulan hizmetler hakkında bilgi sahibi olmak pazarlama aktivitelerinin niteliksel planlaması için tahminler oluşturmaktadır. Pazarlama aktivitelerinin planlaması kuruluş gelecekteki pazar olaylarını tahmin ettiği ve tanımlanan pazarlama hedeflerinin nasıl elde edileceğini belirlediği süreci sunmaktadır. Pazarlama planlamasıyla kuruluş ortamındaki değişikliklere ayak uydurma, değişiklikleri tahmin etme ve bunlara tepki verme fırsatını elde etmektedir. Turistik işletmenin pazarlanması ve pazarlama aktivitelerinin planlaması turizm destinasyonunun pazarlanmasıyla paralel olarak araştırılmalıdır, çünkü turizm pazarındaki kuruluşlar hem kendi ürün ve hizmetlerini hem de turizmde pazarlaması yapılan diğer ürün ve hizmetleri (sivil toplum örgütleri, hükümetler ya da turizm destinasyonu) sunmaktadır.

Turizm etkisinden en iyi çıkarın sağlanması ve stratejik hedeflere ulaşılması konusunda, turizm destinasyonunun pazarlanması önünde bir engel vardır. Destinasyon ürünlerinin gelişimi ve oluşumunda yer alan turizm destinasyonunun farklı paydaşlarının (ziyaretçiler, yerel sakinler, kamu sektörü, ağırlama şirketleri ve diğerleri) genellikle farklı ve çatışan menfaatleri olduğu düşünüldüğünde bu görevi yerine getirmek zordur. Yalnızca turistik bir işletme idaresinde bulunan müdürlerin ya da kamu sektöründeki kuruluşların bir iş planı yapmadan önce, özellikle pazarlamayı ilgilendiren bölümde, pazarlama hakkında detaylı bir şekilde düşünmesi gerekmektedir.

Turizm sektörümüzde neler olup bittiğini bilmek konusundaki "gerçek başarı" sektörde olup bitenler ya da promosyonun önemine gösterilen özensizlikle pek alakalı değildir. İnternetin her açıdan turizmin altın anahtarı haline gelmekte olduğu da tam olarak anlaşılacakça, durum farklı olmayacaktır.

2002 yılında Almanya'daki seyahatim sırasında, buradaki en önemli turizm etkinliği olan Köln Fuarı'nı ziyaret ettim. Bu fuar Avrupa'daki en meşhur fuarlardan biridir ve Alman pazarının turizm konusunda en çekici pazarlardan biri olduğu bilinen bir gerçektir. Çünkü Alman turistler yüksek gelire sahip turistler olmaları dışında dünyanın farklı ülkelerde yılda birden çok defa tatile çıkma avantajına sahiptir.

Mesleki ilgimin yanında bu fuarı gezmemin diğer bir sebebi de fuardaki Arnavutluk temsilciliği idi. Fuarı ziyaret etmeden önce, internetten Arnavutluk'un fuarda temsil edilip edilmediğini araştırdım ancak herhangi bir bilgi bulamadım. Fuar girişinde Bilgilendirme Merkezi'ne de aynı şeyi sordum, gerekli kontrolü yaptıktan sonra bana fuarda Arnavutluk temsilciliği bulunmadığını söylediler. "Geleneğimizin" var olmadığını düşünerek canım sıkıldı, iki yıl önce zar zor da olsa içinde hiç temsilci bulunmayan ancak birkaç poster bulunan küçük bir Arnavut standı görmüştüm ama geçen yıl onlardan hiçbir yerde görmedim.

Balkan ve Akdeniz'deki komşularımızın nasıl temsil edildiklerini incelemeye başladım. Bu fuara ne zaman gelsem temsil edildiğini gördüğüm Makedonya standını ziyaret ederek gezmeye başladım. Makedonya standının her zaman Akdeniz ülkelerinin yanında olması çok ilginç göründü (Akdeniz ülkesi olmasa da bana oldukça taktiksel ve zeki bir çözüm gibi geldi). Orada bana Arnavutluk'un da bir yerde temsil edildiğini söylediler, ama Akdeniz ülkeleri standlarında değil, Doğu Avrupa ya da Balkanlarda da değil, Uzak Ülkeler kabinlerinde... Bunun sebebi çok "basitti": bu standlardaki Arnavutluk temsilciliği bir sivil toplum örgütünün sponsorluğundaydı.

Derhal "Uzak Ülkeler" bölümündeki standımızı bulmaya gittim ancak diğer zamanlar da olduğu gibi yalnızca birkaç adet posterle karşılaştım. Hayal kırıklığına uğramış bir şekilde standımızı daha önce ziyaret eden bir Makedon'a standımızda nelerin sunulduğunu ve nasıl temsil edildiğimizi sundum, o da bana kendisine verilen ve benim yaklaşık 3-4 yıldır gördüklerimin aynısı olan broşürleri gösterdi. İlk iki yılda gördüklerimin aksine, standımıza arkasını dönmüş kırmızı elbiseli kızın "meşhur" posterini de asılmıştı, bu poster "rastlantısal" bir şekilde turizmimizin ziyaretçilerimizle olan iletişimini sembolik bir şekilde ifade ediyordu: "Üzünüz, ama bu yıl da size sırtımızı dönüyoruz". Diğer bir yandan yine ironik bir şekilde posterde şu yazıyordu: "Arnavutluk'u keşfedin (tanıyın)". Bunu okuduğumda Arnavutluk'u önce kendimizin tanıması ve keşfetmesi gerektiğini düşündüm. Çünkü bu sunumla insanları ülkemizi tanımaya davet etmiştik ama kendimiz de doğru dürüst tanımiyorduk. Bu sunum ülkemizi hiç de yüceltmemişti (bir kez daha) ve komşularımızın ülkelerini yücelten sunumları beni önce kızdırdı sonra kızgınlık üzüntüye dönüştü.

Pratikte Turizm Acenteleri Teşkilatı'ndan (yasal olan) daha iyi işletilen ve hala faaliyette olup olmadığı bilinmeyen bu acentenin anlamsız sunumu beni üzmüştü. Diğer yandan, boşu boşuna temsil edilmeye değer değmediğini ya da sunacak bir şey olmadığına ortaya çıkmamanın daha iyi bir fikir olup olmadığını düşünüyordum. Problemin izini sürdüğümde, izlediğim mantık beni turizmimiz için önemli olduğunu söylediğimiz aynı zayıf noktaya götürdü: ana turizm liderleri, yani yine Turizm Bakanlığı.

Her şeyden önce Bakanlığın kendi muadillerinin yaptığı şekilde böyle önemli fuarlarda temsil edilmesi gerekiyordu. Kendisini temsil ettiğinde ise bir ya da daha fazla turist ürünü sunması gerekir. Ancak bir turist ürünü oluşturmak için, Bakanlığın ülkemizi turizmin geliştirilmesine yönelik stratejiler belirlemesi, yerel ve yabancı yatırımcıları belirli bir turizm formuna yatırım yapmaya yönlendirmesi ve iç ekonomik, sosyal, kültürel, demografik ve doğal özelliklerimizi göz önünde bulundurarak belirlenmiş olması gereken taslak stratejiye uygun hareket etmesi gerekir. Temel sorun da budur. bu yüzden, uzun süreli bir strateji belirlendiğinde, yukarıda sayılan faktörlerin tümü göz önüne alındığında ve en önemlisi, uygulamaya geçtikten sonra, ürünlerinin reklamının yalnızca Turizm Bakanlığı tarafından değil aynı zamanda turizm acenteleri tarafından da kolaylıkla yapılabilir olması gerekir.

O dönemde (2002 yılında) GTZ'nin yardımıyla iyi ve çağdaş bir strateji (benim düşünceme göre eksiksiz değildi) geliştirildi ancak hiç uygulanmadı. O tarihlerde Turizm Bakanlığının bir röportajından yeni bir stratejinin hazırlandığını öğrenmiştik. Yukarıda da açıklandığı üzere, önceki stratejinin iyileştirilmesi gerekiyordu ancak yeni stratejinin de öncekiyle aynı kaderi paylaşmayacağını kim garanti edebilir?

Turizmimize 20 yıldan uzun bir süredir belirli bir yön vermeyi başaramadık. Turizm sektörümüzü yalnızca turist sezonu açılmadan birkaç hafta önce hatırlıyoruz. Gelişmiş ülkelerin edindiği deneyimler yaz sezonu için çalışmaların bir önceki yıl Ağustos-Eylül aylarında sezonun kapanmasıyla birlikte başladığını gösteriyor. Biz ise Kasım ayında yasadışı binaların yıkımını düşünüyor ve Ocak ayında yeni strateji geliştirmek için çalışmaya başlıyoruz. Peki yeniden inşa etmeye ne zaman başlayacağız? Bu yaz tatilcilere daha az sayıda yasa dışı binanın yanında ne sunacağız?

Ocak ayında yeni bir strateji geliştirmeyi planlıyor olmamız bana uygulamanın ancak bir sonraki yıl küçük etkiler (olursa) yaratacağını düşündürüyor. Sorumu tekrarlıyorum: Turizm Bakanlığı'nın bu yıl için planları neydi? Yaz sezonunda çuvallamamak için sezon başlamadan bir hafta önce yine Kosovalı kardeşlerimize tatillerini ülkemizde geçirmeleri için yalvaracak mıyız? Sunduğumuz hizmetler düşünüldüğünde eminim bize geçen yıl gösterdikleri coşkuyla yanıt verirler!!!

Benim gibi Bakanlıktan Arnavutluk turizmi konusunda yapılan ve yapılmakta olan ve gelecekte yapılacak olan şeyler hakkında bilgi almak isteyen çok sayıda insan (Arnavutlar ve yabancılar) var. Eski Turizm Bakanının "Shekulli" gazetesindeki yazısında yaptığı turizmle ilgilenen diğer taraflarla fikir paylaşımı çağrısı dikkate değerdi, ancak benim bakış açımına göre bu konudaki fikir alışverişleri genel basında değil Bakanlığın web sitesi gibi özel medya kanallarında yapılmalı. Bir diğer iletişim ya da bilgilendirme kanalının Bakanlığın yayınladığı periyodik yayınların olması düşünülebilir, ancak mantıksız bir şekilde bir web sitelerinin dahi olmadığını göz önünde bulundurursak, bu talebimiz biraz lüks kaçacaktır.

Ancak ben yine de tekrar ediyorum, tüm ilgili taraflarla yapılacak bir işbirliği çağrısı olarak gördüğüm turizmimizin geleceği konusunda fikir alışverişinde bulunma daveti turizmimizin kaderinde bir dönüm noktası olabilir. Turizmimizi bu denli pasif bir durumda bırakan şey tam olarak işbirliği ve bilgi eksikliğidir.

Bence Arnavutlar ve turizmin gelişmesine ilgili duyan yabancılar olarak birlikte, problemlerimiz ve olası çözüm yollarını medyada paylaşarak bağımsız bir Arnavut Turizm Kulübü oluşturmalıyız. Hep birlikte Arnavutluk'ta modern ve uzun süreli bir turizm olgusu oluşturmak ve "Uzak Ülkeler" sınıfında değil ait olduğumuz yerde temsil edilmek için katkıda bulunalım.

Esas itibarıyla, ülkemizde turizm potansiyelleri konusunda kapsamlı bir bilinçten çok hem kamu sektöründe hem de özel sektörde bir karışıklık ve belirsizlik hakimdir. Kimse turizmin hangi yönde gideceğini, bu yönleri kimlerin belirleyeceğini, uygulamaların ne zaman ve nasıl yapılacağını kimse söylememektedir. Karışıklık yaratan tüm bu sorulardan "kaçmanın" yolu şu yanıtta gizli: "Bir turizm planımız var". Bakanlıkla irtibata geçtiğinizde sizi "başınızdan savmak için" bu yanıtı veriyorlar, "hükümette yer alanların" hazırlayacağı bu "master planın" ne olduğunu bilmemelerine rağmen, turizm gelişim potansiyeline sahip alanlarda bile aynı şeyi söylüyorlar.

Turizme gösterilen bu kayıtsızlığın en trajik sonucu yeni jenerasyon tarafından bile hala bir potansiyel olarak görülmemesi. Bu sonuç tam da yukarıda bahsettiğim kamu bilincinin eksikliğinden kaynaklanıyor. Bu nedenle yurtdışında okuma fırsatı bulunan Arnavut öğrenciler turizm sektörünü tercih etmiyor. Yurtdışında okumak için büyük miktarlarda para ödeyenler turizmi öğrenmeye hayatını inşa etmek için kaynak yaratmak üzere yeterli özen gösterilen ve gelişme kaydeden bir sektör olarak görmüyorlar.

Ancak bu garanti idareciler tarafından verilmeyecekse (çünkü kendileri turizmde ne yapılması gerektiğinden bihaber), özel sektörün daha fazla çaba göstermesi gerekir. Burada kaçak vize işlemleri yapan turizm acenteleri ya da turizmde sığ kalan otellerden bahsetmiyorum, turizmde deneyim sahibi olan ve bir şeyleri değiştirmek için çaba gösterecek ciddi özel kuruluşlardan bahsediyorum. Yeni nesil idarecileri yaratmak onların görevi çünkü gelecekteki idarecilerine karartışı sağlama ve rekabetten sağ çıkma konusunda ihtiyaçları olacak. Tabi ki bu işlemin de ilgili turizm ve eğitim bakanlıkları ile işbirliği içerisinde yapılması gerekiyor.

Net bir şekilde hazırlanmış bir "master plan" bile, turizmin adım ilk kez kendisine görev verildiğinde duyan bakanlık görevlilerinin bulunduğu bir ortamda turizmimizin karşılaştığı problemleri çözmeye yetmeyecektir. Ülkemizdeki turizm problemlerinin tek çözümü çağdaş seviyede eğitim sunmaktan geçmektedir.

Günümüzün modern turistleri artık tatillerini nerede geçireceklerini değil gittikleri yerde neler yapacaklarını soruyorlar. Turizm liderlerimizin tüm bu sorulara yanıt vermeleri gerekmektedir. Bu nedenle zamanın ritmini yakalamak için derhal yeni jenerasyon turizm yöneticilerinin hazırlanması konusunun ele alınması gerekmektedir.

Sonuçlar:

Bu yöneticilere duyulan ihtiyaç ve turizm profilinin eğitimsel yapısı arasında büyük bir boşluk bulunmaktadır. Sahip olduğumuz liselerde bu yöneticileri yetiştirmemiz mümkün değildir. Üniversitelerimizin tek dönemlik derslerinde de bunu gerçekleştiremeyiz. Liselerdeki en iyi öğrencileri yönetici seviyesi için hazırlayacak bir üniversitenin (bu profesyonel mesleğe karşı hevesli olan ve turizm konusunda profesyonel eğitim verme amacı taşıyarak çağdaş ve eksiksiz bir eğitim programıyla özgün bir profil oluşturan bir üniversite) kurulma zamanı gelmiştir.

İçinde bulunduğumuz koşulları ve geçmiş deneyimlerimizi düşündüğümüzde böylesi bir okulun kurulması çok da kolay olmayacaktır, ancak taşıyacağı önem ciddi bir şekilde değerlendirildiğinde, Turizm ve Eğitim Bakanlıkları özel sektörle, liselerle ve mevcut üniversitelerle işbirliği yaptığında, bunu gerçekleştirmek imkansız değildir. Tüm tarafların katkıda bulunması halinde, yerel tarafların konuyla ciddi şekilde ilgilendiklerini gördüklerinde yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen benzer batılı okullardan da eğitim şekilleri ve deneyim konusunda örnekler alınabilir.

Böyle bir okul açılana kadar, yeni yöneticilerin hazırlanması ve uygulamaya dahil edilmesi konusunda (turist sezonları kapanmadan önce) fırsatların yakalanması gerekmektedir. Bu konuda çeşitli alternatiflerin olduğuna inanıyoruz: En önemlisi turizm sektörü bizimkinden daha gelişmiş olan ülkelerde okumuş ya da okumakta öğrencilerin uygulamaya dahil edilmesidir. Bu öğrencilerin ilgisini kamu ya da özel sektöre çekmek için, onlara resepsiyonist ya da bilet satış görevlisi pozisyonlarında iş teklif etmekten öteye gidilmesi gerekmektedir. Arnavut patronlardan daha fazla bilgi ve deneyime sahip olan öğrencilere, Batı ülkelerinde bulabilecekleri en sıradan işler için bile en az 1.000 Euro ödenirken, 10.000 Lek ödemek şüphesiz ki mantıklı olmayacaktır.

Bu bedellerin Arnavutluk'taki tüm şirketler tarafından ödenen bedeller olmadığı bir gerçek, bu durumda getirilecek çözüm (özellikle yurt dışında iş bulma sıkıntısı çeken öğrenciler için) Arnavutluk şirketleri tarafından yerel turizm ürününe ofset taahhüdü yoluyla telafi yöntemi olabilir. Örneğin, bir turizm acentesinin Arnavutluk ürünü "su yüzeyine çıkarmaya" cesaret etmesi, turist paketine dahil etmesi ve satması halinde, ürün daha da gelişecek ve kar oranını artırarak çalışanlar için de olumlu sonuçlar doğuracaktır. Aynı zamanda yabancı tur operatörlerinin de dikkatini çekecek ve sonuç olarak turist sayısında artış yaşanacaktır. Böylelikle yerel ürüne doğru yaşanan oryantasyon gelecekte daha fazla gelir ve güvenlik sağlayacak, öğrencilerin bilgilerini uygulamaya geçirecekleri ve hatta bu nedenle aynı maaşları kabul etmeyecekleri fırsatların da oluşmasına neden olacaktır.

İkinci alternatif ise Arnavutluk'taki en iyi turizm öğrencilerinin batılı bir okulda eğitim görmesi için sponsorluk sağlamaktır. Bu özel sektörün (bireysel ya da örgütlü bir şekilde) ülkedeki ilgili okullarla işbirliği yapması halinde gerçekleştirilebilir. Bu öğrencilerle bağlayıcı bir anlaşma yapılabilir, farklı şirketler burs masraflarını karşılayabilir (elde edilen deneyimler bu şirketler için miktarın çok büyük olmadığını gösteriyor) ve karşılığında öğrencilerin iyi notlar almaları ve mezun olduktan sonra Arnavutluk'a dönerek ilgili şirkette çalışmaya başlamaları zorunlu hale getirilebilir.

Bahsedilen ikinci seçenek öğrencinin çalışmaya gideceği ülkede ikamet etmesine izin veren idarelerle işbirliği kurulup, söz konusu konaklamaya ancak belirli bir süre geri dönme koşuluyla izin verilmesi sağlanarak gerçekleştirilebilir.

Bunlar sadece ortaya atılan fikirlerdir, ancak ilgili taraflar yukarıda sayılan koşullar ve problemlerle ilgili olarak bir araya gelirlirse, en uygun çözümü bulmak ve mümkün olan en kısa sürede uygulamaya koymak için yuvarlak masa toplantıları ve turizm konulu konferanslar ve seminerler (Arnavutluk'ta nadir görülen bir olgu olmaya devam edecek olsa da) düzenleyerek bu fikirleri detaylı bir şekilde tartışmamız mümkün olacaktır.

Geleneksel Arnavutluk konukseverliği ihmalkarlık, zayıf kaliteli hizmet ya da turistlere fahiş fiyatların biçildiği bir ortama dönüşmeden ve bunun sonucunda turistlerin geri gelmemesine ve turist sayısında azalmaya yol açmadan önce insan kaynakları ve hizmet kültürü konusunu ciddi şekilde ele almanın zamanı geldi. Büyük Avrupa ailesine girme çalışmalarımız sürüyor olmasına rağmen, bu aileye yukarıda sayılan özelliklere sahipken dahil olamayacağımızı

anlamamız gerek. Kendimizi bu ailenin üyeleriyle kıyaslanabilir hale getirmeliyiz, aksi takdirde bizi içeri almayı bırakın, evlerinin kapısını dahi açmayacaklardır

Bibliyografya

- "Arnavutluk Yıllık Raporları" Maliye Bakanlığı (ARNAVUTLUK), 1991-2010
- "Arnavutluk Yıllık Raporları" Dünya Bankası, 1994 – 2009.
- "Arnavutluk Yıllık Raporları" IMF, 1996 – 2009 .
- "Arnavutluk Yıllık Raporları", Arnavutluk Merkez Bankası, 1993 – 2009
- Tiran Ulusal Tarih Müzesi,
- Tiran Arkeoloji Müzesi,
- Shkodra, "Luigj Gurakuqi" Üniversitesi İnsan Paleontolojisi Laboratuvarı
- Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), İstatistik Departmanı
- Marketingu bankar: Ilir Kaduku, 2010
- Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi, 2004
- "Le Tourisme", M. Boyer, Paris 1970
- Marketingu dhe etika: Ilir Kaduku, 2008
- Dünya Turizm Örgütü Dergisi, SAYI 3 / 2010
- "Turizm Toplulukları ve Ulusal Politika" Asley C, 1988
- Pazarlama ve Turizm Yönetimi, Peter R. Dickson 2003,
- Turizm ve Çevre, Hunter Colin ve Howard Green, 1995
- Ekonomi ve Spor Yönetimi, M. Bartoluci, 2003
- Yenilikçi ve Sürdürülebilir Turizm Ürünü için Kamu - Özel Sektör İşbirliği, Terestella Gonzalez Denton, 2010
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), 2001
- Pazarlama İlkeleri: Philip Kotler 2002
- Kar Gütmeyen Kuruluşların Pazarlanması: Philip Kotler, 1975
- Spor ve Turizm: Mujo Dacic, 2011
- Arnavut Alpleri'nin Doğal Potansiyeli: Fetah Recica, 2011
- Arnavut Alpleri'nde Gelişme: Brilanda Bushati, File Hasaj, 2011
- Pazarlama ve Turizmin Temelleri: William J. Stanton, 2002
- "İspanya'da Turizmin Ekonomik Etkileri" Blake, A, 2000
- Turizm Sözlüğü: Peter D. Bennett, 2001
- Bu Benim de Dünyam, Krull, Kathleen, 1992
- Pazarlama Yönetimi: Park & Saltzman, 2000
- Plastik'in Geri Dönüşümü, Palmer, Joy, 1990.
- L'Ambiente e il turismo in Albania, Laura Ascolani, 2006
- Turizm Operasyonları, Bernard L.Webb, 1998,
- Turizm'de Müşteri Hizmetleri, Richard Bailey, Kenneth Hggins, 1998
- Turizm, Teknoloji ve Rekabet Stratejileri, A. Poon, 1998

Dr. Ihor Pylypenko

Sosyal ve Ekonomik Coğrafya Anabilim Dalı Başkanı

Kherson Devlet Üniversitesi, Ukrayna

UKRAYNA'NIN KHERSON BÖLGESİNDEKİ DOĞAL REKREASYON KAYNAKLARI

Kherson bölgesi Ukrayna'nın güneyindeki Kara Deniz havzası içerisinde yer almaktadır. Kherson bölgesinin şu anki yüz ölçümü 28461 km²'dir ve ülkenin genel yüzölçümünün %4,7'sine denk gelmektedir. Bölgenin doğu-batı uzunluğu 258 km, kuzey-güney uzunluğu ise yaklaşık 180 km'dir. Kherson bölgesi doğuda Zaporozhye, kuzeybatıda Nikolaev, kuzeyde Dnipropetrovsk, güneyde Sivash ve Perekop isthmus – Kırım Özerk Cumhuriyeti ile sınırdır.

Kherson bölgesinin toplam sınır uzunluğu 1813 km'dir, bunun 458 km'si kara sınırından, 350 km'si Kara Denize olan sınırından ve 108 km'si Azov denizine olan sınırından oluşmaktadır. Bölgede 4 kontrol noktası bulunmaktadır: hava alanı, nehir limanı, Kherson ve Skadovsk limanları. Kherson bölgesi ile Ukrayna'nın başkenti Kiev arasındaki mesafe 664 km'dir, karayolu ile 605 km. Kherson bölgesinde her türlü transit yük taşımacılığı yapıldığından coğrafi olarak ulaşım bakımından oldukça avantajlı bir bölgedir. Bölge 18 bölüme ve 260 kırsal kesime ayrılmıştır. 3 önemli şehri (Kherson, Kakhovka ve Nova Kakhovka), 6 bölgesel öneme sahip şehri ve üç iç bölümü bulunmaktadır. Turizm sektörü Kherson'un kalkınma stratejisinde yer alan üç önemli faktörden biri kabul edilmektedir. Ukrayna'nın Kherson bölgesi çok eski bir tarihe ve tarihi anıtlara sahip değildir, ancak mükemmel doğal rekreasyon alanlarına sahiptir. Bu durumun oluşmasında coğrafi koşulların yanı sıra toplumsal koşullar da etkili olmuştur. Kherson bölgesi Ukrayna'nın en seyrek nüfuslu bölgesidir. Kilometre başına düşen nüfus yoğunluğu 40 kişiden azdır. Sahip olduğu çekici doğal varlıkları sayesinde turizmin gelişmesi için birçok fırsat sunmaktadır.

Kherson bölgesinin belirleyici doğal özelliği Doğu Avrupa Düzlüğünün Kara Deniz havzasındaki step bölgesi içerisinde yer almasıdır. Bölge arazileri kara Deniz ve Azov denizinin, Kakhovske Rezervinin ve Dnieper Nehrinin sularıyla beslenmektedir. Nizhnedneprovskiy düzlüğü ile dağlık, ormanlık alanlar ve çayır alanları Kherson bölgesinin başlıca yeryüzü şekillerini oluşturmaktadır.

Kherson bölgesi eşsiz doğal step alanları ve rekreasyon kaynakları ile tanınmaktadır. Bölge hidrojeolojik koşulları ve orografik özellikleri (yeryüzü şekillerinin sade olması, sarp doğal bariyerlerin olmayışı) sayesinde sınırsız sayıda rekreasyon aktivitesinin gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır, bu özellikleri sayesinde bölgede rekreasyon tesisleri, ulaşım yolları, turistik parkurlar inşa edilebilmekte ve doğa gezileri düzenlenebilmektedir. Kherson bölgesinin her yerinde kum tepciklerine rastlayabilirsiniz – Nyzhnyodniprovsk kumulları. Kakhovka'dan başlayarak Dnieper nehri boyunca nehir ağzına ve Kinburn kıyı okuna kadar devam etmektedir. Burası doğa gezileri düzenlenebilecek, turistik parkurlar yapılabilecek önemli bir rekreasyon kaynağıdır. Kherson bölgesinde Azov Denizi-Kara Deniz kıyısında bulunan tuzlu su havuzları hem eşsiz birer tuz kaynağı hem de tıbbi rekreasyon alanıdır. Göllerin yakınında kurulu olan Hola Prystan kasabasında tıbbi açıdan önemli mükemmel çamur gölleri bulunmaktadır. "Gopri" sanatoryumu bu göllerden

birinin kıyısında kurulmuştur. Dinlenme aktiviteleri ve diğer rekreasyon faaliyetleri hava koşullarına göre belirlenmektedir.

Kherson bölgesinin iklimini ılıman kış rüzgârları ve kuru yaz rüzgârları belirlemektedir. Kherson bölgesi Ukrayna'daki güneşli gün sayısının en çok olduğu ve güneş radyonu değerlerinin en yüksek olduğu bölge olarak bilinmektedir. Çöl bölgesindeki su kaynakları rekreasyon aktiviteleri bakımından çok önemlidir. Kherson'un akarsu ağı Dnieper Nehri (216 km uzunluğunda) ve Karadeniz havzasındaki 19 küçük akarsudan oluşmaktadır. Dnieper nehrinin kaynak kısmında büyük bataklık alanlardan, su ve bitki örtüsünden oluşan ve birçok bitki ve hayvan türüne ev sahipliği yapan eşsiz taşkın alanları oluşmuştur. Burada oluşan deltanın 2/3'ü düz araziyle geriye kalan 1/3'ü ise çıkıntı ve göllerle kaplıdır. Eşsiz rekreasyon değeri ve potansiyeline rağmen bu alan çoğunlukla yerel halk tarafından kullanılmaktadır. Çoğunlukla yaz aylarında Kherson'dan ve civar yerleşimlerden gelen yerel ziyaretçiler için toplu rekreasyon aktiviteleri düzenlenmektedir.

Bu taşkın alanlarının hepsi rekreasyon aktiviteleri açısından oldukça önemli özelliklere sahiptir ve farklı rekreasyon aktiviteleri için kullanılabilirler. Ancak, bu kaynakların rekreasyon potansiyellerinin ancak küçük bir kısmı kullanılmaktadır. Göller çoğunlukla yerel halk tarafından kullanılan rekreasyon ve tedavi alanlarıdır. Aşağı kesimlerde Oleshkivski, Kohanski, Burkutski göllerinin oluşturduğu kumsal alanlar bulunmaktadır. Bu rezervlerin zemininden elde edilen çamurlar tedavi edici bir etkiye sahiptir. Rezervler turizm kalkınmasını sağlamak için koruma altına alınmış doğal alanlardır. Ukrayna mevzuatına göre milli parkların en önemli işlevi rekreasyon aktivitelerinin gelişmesini sağlamaktır. Bu çalışma kapsamında gördüğümüz kişilerden biri de "Oleshkovsky Sands" milli park yazarlarından biriydi.

Kherson bölgesinin deniz ve ön kıyı kesimleri rekreasyon aktiviteleri için çok önemli alanlardır. Kherson arazilerini besleyen kuzeybatı Kara Deniz oldukça sıgıdır. Bu alan elverişli arazisi ve iklim koşulları sayesinde Karadeniz bölgesinin önemli tatil mekanlarından biri haline gelmiştir (Skadovsk, Krasne, Zheleznyi Port, Bolshevik ve Khorly'deki rekreasyon merkezleri ile). Kherson bölgesinde Haziran 1973'ten bu yana tatil, barınma ve rekreasyon amaçlı kullanılan dört tatil merkezi bulunmaktadır. Kherson'un kıyı kesimi bölümlere ayrılmıştır, çekiciliğinin ve güzelliğinin kaynağı bu bölümlerdir. En büyük körfezleri Yahorlyts'ka, Tendrivska, Dzharylgachska, Karzhynska, Kalanchatska, Shiroka, Perekopskaya, Dniprova-Bug'dır. Bu körfezler kum ve deniz kabuğu oluşumlarının birleşmesi sonucunda oluşmuştur – kıyı oku. Bunların en önemlileri Tendrivska, Dzharylgachskoe, White Kuchugury'dir. Ancak, bu kaynaklar rekreasyon amacıyla kullanılmamaktadır. Dzharylhach bu duruma bir istisna sayılabilir, burada Skadovsk kasabasına kadar uzanan bir yürüyüş parkuru ve gezinti teknesi bulunmaktadır.

Kara Denizin kıyı kesimi kum ve deniz kabuğu sahili oluşumu için yeterli uzunluğa sahiptir. Yaz aylarında deniz suyu sıcaklığı 25 – 27 0C'ye çıkmaktadır. Tuzluluk oranı oldukça düşüktür ve 10 – 15,5 g/litre arasında değişmektedir. Rekreasyon alanlarının gelişmesine engel olan olumsuz çevre koşullarından bir tanesinin de aşınmaya karşı doğal setler oluşturan (kumsal, kum, balçık) yerli etkenlerin direnç seviyelerinin düşük olması (4- Seviye 5) olduğu unutulmamalıdır. Kıyı bölgelerinde gerçekleşen ortalama aşınma miktarı yılda 0,45 metredir.

Güney doğu bölgesi Azov Denzinin sularıyla beslenmektedir. Burası düz zeminli, ortalama 7 – 8 m derinliğe sahip sıg bir havzadır. Kherson bölgesinin oldukça izole bir yapıya sahip olan hidro-kimyasal rejimli körfezi Sivash ve Utlyutskyy halicinin oluşmasını sağlamıştır. Sivash halicin kıyıları deniz seviyesinin altındadır ve birçok bölmeye ayrılmış durumdadır. Buradaki rekreasyon aktiviteleri bakımından en gelişmiş alan doğu sınırında yer alan Arabatskaya kıyı okudur. Bu kıyı oku 110 km uzunluğunda olup 20 – 30 ile 50 – 60m arasında değişen eniyle güzel bir sahile sahiptir. Burası kadar olmasa da Utlyutskoho kıyısı ve Byryuchyy adası da önemli doğal alanlar arasındadır.

Azov denzinin tuzlu su seviyesi mevsimden mevsime ciddi dalgalanmalar gösterir. Yaz döneminde Genisheska körfezindeki su seviyesi 15/l'ye, Sivash körfezindeki su seviyesi ise 120 – 270 g/l'ye çıkmaktadır. Azov denzinin suyu duş almak için son derece uygundur.

Su sıcaklığı Ghenichesk körfezinde 22 – 280 dereceye, Sivash körfezinde ise 30 – 350 dereceye kadar çıkarılabilir. İyi bir ısıtma ve aydınlatma sistemiyle 1,5 – 2 metre ile 34 metre arasında büyük şeffaf su kütleleri elde edilebilir. Ormanlık arazinin sahip olduğu rekreasyon potansiyeli step bölgeleri için alışılmadık bir özelliktir. Toplam orman örtüsü rekreasyon

alanlarının sadece %3,4'ünü kaplamaktadır ancak rekreasyon aktivitelerindeki önemi gittikçe artmaktadır. Bölgede bulunan birçok korumalı alan ve doğal anıtlar da ciddi rekreasyon potansiyeline sahiptir.

Kherson bölgesindeki konaklama alanları ve rekreasyon kaynakları ile tür (öğeleri) oluşumları ile ilgili bir düzensizlik söz konusudur. Rekreasyon potansiyeli açısından en önemli ve çeşitlilik arz eden alanlar kıyı bölgeleridir - Golopristskiy, Skadovskiy, Belozerskiy, Kalanchatskiy, Genicheskiy. Ancak bu bölgeler arasında bile ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Golopristskiy bölgesi yerel rekreasyon kaynaklarının, spa merkezlerinin, çamur tedavisi uygulanan tesislerinin varlığıyla bilinmektedir. Dnieper ve Kara Deniz bölgeleri büyük sahil alanları olmaları, sahip oldukları çamur gölleri, Ölü Denize benzeyen özellikleri, bataklıkları, kum tepelikleri, eşsiz manzaraları, ağaç türleri (çam ormanları, Dnieper kumulları) orman varlığı, havlanma alanları, eşsiz korumalı alanları (Kara Deniz Biyosfer Rezervi), taşkın sahaları, kompleks yapıları ve doğa anıtları ile bilinmektedir. Belozerskiy'nin varoş alanları da benzer rekreasyon kaynaklarına sahiptir (Dnieper'deki çamur gölleri ve çam ağaçları hariç). Ancak Dnieper-Bug halicinin sularından ve ülkenin tatil mekânlarından yeterince faydalanılmamaktadır. Rekreasyon kaynakları önceden olduğu gibi bugün de genellikle yerel halk tarafından kullanılmaktadır. Bu nedenle rekreasyon aktivitelerinin artırılması gerekmektedir.

Skadovsk şehri rekreasyon açısından önemli deniz, sahil, iklim koşulları ve kaynaklara sahip bir yerdir. Bölgenin en önemli ve ünlü tatil merkezleri olan Skadovsk Azure ve Red buradadır. Daha birçok tatil ve dinlenme mekânının hizmete açıldığı bu şehir bölge merkeziyle sağlam ulaşım bağlantılarına sahiptir. Rekreasyon amaçlı kullanılan sulama kanallarının bu konuda sahip oldukları potansiyel nispeten daha düşüktür. Diğer ulaşım yollarına göre daha kötü (Kalanchatskiyve bölgesi) ve daha konforsuz (bölge merkezine çok uzak; Kherson bölgesinin ulaşım merkezi Genicheskiy'tir) olan deniz ve sahil ulaşımı bu alanlarda pek tercih edilmemektedir. Ancak bu ulaşım yolları Genicheskiy'te Khorly (Kalanchatskiy bölgesi)'ne oranla daha fazla kullanılmaktadır.

Rekreasyon aktivitelerinin Dnieper'in konumu ve sahip olduğu kaynaklar sayesinde sağladığı rahatlıkla ilişkilendirilen diğer bölgeler şunlardır: Prydniprovski bölgeleri – sağ tarafta Novovorontsovskiy ve Breslavskiy; sol tarafta Verhnorohachyskiy, Velykolepetyskiy, Gornostavskiy ve Kakhovka. Üçüncü grup rekreasyon potansiyeli en düşük olan alanları içermektedir - Vysokopolskoye, Velykooleksandrivske, Nyzhnosirohozkiy, Ivanivskiy, Novotroickiy ve Chaplinskiy. Bu alanların başlıca özellikleri sürümlü düz monoton step manzaraları ve güney kesimlerde - kanallardaki rüzgâr siperleridir.

Dünyaca ünlü Biyosfer Rezervi Askania Nova'nın bulunduğu Chaplinskiy bölgesi istisnai bir konuma sahiptir. Bölgelere ayırma sadece çeşitliliği, heterojenliği ve rekreasyon kaynaklarının dengesiz dağılımını göstermekle kalmamakta aynı zamanda bu kaynakların kullanımını teşvik eden veya kısıtlayan ekonomik ve sosyal koşulların etkilerini de gözler önüne sermektedir. Mevcut rekreasyon potansiyeli üzerinde önemli değişikliklere yol açabilecek çevresel faktörleri ve doğal rekreasyon kaynaklarını göz önünde bulundurmamız gerekmektedir.

Ivan I. Moysiienko*Botanik Bölümü, Kherson Devlet Üniversitesi***Barbara Sudnik-Wójcikowska***Çevre Botanik Bölümü, Varşova Üniversitesi***Maria Zachwatowicz***Çevre Botanik Bölümü, Varşova Üniversitesi***Iwona Dembicz***Çevre Botanik Bölümü, Varşova Üniversitesi*

TARIM ARAZİLERİNDE STEP FLORASININ SIĞINAĞI OLARAK KURGANLAR (UKRAYNA ÖRNEĞİ)

En yüksek kurgan konsantrasyonu İpek Yolu üzerindeki step bölgesinde bulunmaktadır. Kurganlar şekil ve özellik açısından birbirlerine benzer olduklarından, step florasının tür çeşitliliği ve bölgesel özellikleri konularında yapılan karşılaştırmalı çalışmalara uygun bir alan teşkil etmektedir. Avrasya İpek Yolu Üniversiteler Konsorsiyumu'na (ESRUC) ait üniversiteler ve fakülteler arasında kurulacak bilimsel bir işbirliğinin konusu olarak kurganların biyoçeşitliliği üzerine çalışma gerçekleştirilebilir.

Kurganların arkeolojik değeri yaygın olarak kabul edilmiştir. Ancak, bu yapıların doğal değerleri konusunda fazla bilgi elde edilememiştir.

Höyükler veya toprak yığınları olarak da bilinen kurganlar, tarihin farklı çağlarında farklı kültürler tarafından mezar alanları olarak inşa edilmiştir. Bu konik veya kubbe yapıları ahşap (ahşabın bulunduğu yerlerde), taş veya ahşap-taş karışımından inşa edilen bir yapı iskeletine sahiptir. Bu iskelet yapıyı çevreleyen alandaki toprakta örtülmüş ve karakteristik yapıdaki toprak yığını görüntüsünü oluşturmuştur. Her kurgan, içinde tabut veya iskeletler bulunan bir ya da daha fazla mezara sahiptir. Kurganların tarihi Neolitik çağlardan Orta Çağ'ın başlarına kadar uzanmaktadır. Avrasya'nın ılıman iklim kuşağı üzerinde bulunmaktadır (örn. Büyük Britanya, Polonya, Rusya, Kazakistan ve Moğolistan). Ukrayna'daki en eski kurganlar bundan 5500 yıl önce inşa edilmiştir. En yenileri ise 700 yaşındadır. Bu örnekler Bakır Çağı, Bronz Çağı, Erken Demir Çağı, Roma öncesi ve Roma Dönemi, Göç Dönemi ve Orta Çağ'a aittir. Kurganlar Kimmerler, İskitler, Sarmatlar, Hunlar, Bulgarlar, Macarlar, Poloveçler, Nogaylar ve diğer devletlerin göçebe halkları tarafından inşa edilmiştir.

Avrupa'da en fazla kurganın bulunduğu nokta, arazinin karakteristik ve eşsiz bir unsurunu oluşturdukları Ukrayna'dır. Ukrayna'nın bugünkü sınırları içerisinde, başlangıçta yaklaşık yarım milyon kurgan bulunduğu kabul edilmektedir. Yalnızca 100-150 bin arasında kurgan günümüze kadar gelebilmiştir. Bu kurganlar genellikle 1-15 (24) metre yüksekliğinde ve 8-100 (180) metre çapındadır. Bunlardan bazıları hala mezarlık olarak kullanılmaktadır (Şekil 2).

Avrupa ölçeği temel alındığında, step bitki örtüsü diğer tüm bölgesel bitki örtülerine kıyasla çok daha büyük bir oranda kayba uğramıştır. Ukrayna'nın güneyinde bundan yaklaşık 200 yıl önce meydana gelen "step düzenlemesinden" önce, höyükler el değmemiş step bitkileriyle çevriliydi. Bu ortam toprak yığınları üzerinde doğal step bitki örtüsüne benzer bitkilerin oluşumunu desteklemiştir. Günümüzde ise, Ukrayna'nın step alanlarının yaklaşık %82'si tarım faaliyetleri (tarla sürme) ve yerleşim alanları nedeniyle yok olmuştur. Yığınların var olduğu ilk koşullar günümüze kadar var olmaya

devam etmiş tüm kurganlarda farklı seviyelerde de olsa korunmuştur. 1970'li yıllarda, "kurganlara karşı bir hareket" başlatılmıştır. Küçük kurganlar yok edilmiş ve tarım alanlarına eklenmiştir. Neyse ki, daha büyük boyuttaki mezar yığınları yok olmamış ve günümüzde arkeolojik anıtlar olarak kaydedilmiştir. Kurganlar arkeolojik çalışmaların oldukça değerli nesnelere sahiptir. Yaptığımız araştırma kurganların bitki örtüsü ve doğanın korunması konusunda yapılan bilimsel çalışmalar için büyük önem taşıdığını göstermiştir. Bugüne dek kurganlar konusunda oldukça az sayıda botanik çalışma yapılmıştır (örn. Macaristan'da: Barczi, Joó 2000, Barczi 2003, Bulgaristan'da: Paczoski 1933, Polonya'da: Cwener 2004, 2005, Rusya'da: Dzybov 2005).

Step ve ormanlık step bölgelerindeki kurganların florasını konu edinen ilk karmaşık araştırma 2004 yılında başlatılmış ve iki aşamadan oluşmuştur: 2004-2007 yılları arasında (Polonya Bilim ve Yüksek Öğrenim Bakanlığı tarafından finanse edilen, "Ukrayna'nın güneyindeki tarım arazilerinde step florasının sığınağı olarak kurganlar") ve 2008-2012 yılları arasında (Polonya Bilim ve Yüksek Öğrenim Bakanlığı tarafından finanse edilen, "Ukrayna'nın güneyindeki step ve ormanlık step bölgelerinin antropojenik arazisinde özel koruma gerektiren bitki çeşitliliğinin merkez noktası olarak kurganlar"). Ukrayna'nın güneyinde, yaklaşık 32.100 km² alan içerisinde, Karadeniz düz arazisi ve Dinyeper yüksek arazisinde, Kherson, Mykolaiv, Kirovograd, Cherkasy ve Poltava bölgelerinde, üç step alanı ve ormanlık step alanında kurganlar üzerinde bitki çalışmaları yapılmıştır (Şekil 1). Keşif gezilerimiz sırasında, Bohn ve diğerleri (2000) tarafından öne sürülen terminolojiye göre Ukrayna'nın dört iklim-bitki örtüsü bölgesinde (Şekil 1) yaklaşık 450 büyük boyutlu kurgan (3 metreden yüksek) değerlendirilmiştir. Floraları incelenmek üzere 106 en iyi korunan kurgan (Şekil 3) seçilmiştir: 26 adet çöl step bölgesinde, 26 adet batı Pontus çayır stepi bölgesinde, 29 adet Pontus bitki zengini çayır stepi bölgesinde ve 25 adet ormanlık step bölgesinde yer almaktadır (Moysiyenko, Sudnik-Wójcikowska 2006, 2009, Sudnik-Wójcikowska, Moysiyenko 2006, 2010). Üç noktalı ölçek kullanılarak her bir türün miktar tayini yapılarak araştırma gerçekleştirilmiştir. Bir kurgana ait beş adet mikro habitat değerlendirilmiştir: 1) tepe, 2) güney yamacı, 3) kuzey yamacı, 4) güney eteği (taban) ve 5) kuzey eteği. Kurgan florasının özellikleri – bkz. Tablo 1 ve yukarıda belirtilen yayınlar.

Tablo 1. Üç step bölgesi ve ormanlık bölgedeki kurgan florasının özellikleri

Farklı bölgelerdeki kurgan florasının özellikleri	Bölge			
	Çöl Step (D)	Batı Pontus Çayır Step (P)	Pontus Bitki Zengini Çayır Step (R)	Ormanlık Step (F)
Toplam tür sayısı	305	355	435	460
4 bölgedeki kurganların belirtilen toplam florasının (721 tür) yüzde oranı	42,3	49,2	60,3	63,8
Kurgan başına ortalama tür sayısı	82,3	110,0	125,5	107,5
Bir kurgan üzerindeki minimum ve maksimum tür sayısı	48-103	72-141	89-171	85-189
Kurgan florasındaki doğal türlerin yüzde oranı	77,2	70,4	74,2	75,4
Kurgan florasındaki sinantropik olmayan türlerin yüzde oranı	39,6	38,9	41,2	41,8
Step türlerinin yüzde oranı	41,0	56,1	49,9	49,0
Kurgan florasındaki yabancı türlerin (antropofitler) yüzde oranı	22,8	29,6	25,8	24,6

Kurgan florasının özellikleri konusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1) Çalışma yapılan dört bölgedeki 106 kurgan üzerinde toplam 721 tür kaydedilmiştir (diğer bitkisel parametreler – bkz. Tablo 1). Bu gradyanda terofitlerde (bir yıllık bitkiler) düşüş ve hemikriptofitler and fanerofitlerde artış gözlemlenmiştir. Bu nedenle, kurganların bitkisel bileşimi iklim-bitki örtüsü bölgelerinin florasında çok daha büyük ölçekte gözlenen ilkeleri yansıtmaktadır. Bunun aksine, farklı bölgelerde kurganları çevreleyen alanların bileşimi doğal ve yabancı otların – arkeofitler ve kenofitler - hakimiyeti altında, büyük oranda monotondur.

2) Kurganların mikro habitatlarındaki tür dağılımı özellikle yamaç ve etek mikro habitatlarında belirli kurallar göstermektedir (Sudnik-Wójcikowska, Moysiyeenko 2008a). En fazla sayıda tür kurganların yamaç mikro habitatlarında yer almaktadır, kuzey yamaçları ise güney yamaçlarına kıyasla daha zengindir. Bu mikro habitatta, Kırmızı Kitap ve Kırmızı Listelerde farklı seviyelerde önem teşkil eden çok sayıda tür bulunmuştur (Şekil 4; Moysiyeenko, Sudnik-Wójcikowska 2008a, 2008b, Sudnik-Wójcikowska ve diğerleri, 2011). Bu türlerden bazıları ise bol miktarda bulunmaktadır. Uluslar arası seviyede önemli olan bazı türler de bulunmuştur: *Allium regelianum* A.Becker ex Iljin, *Astragalus borysthenicus* Klokov, *A. dasyanthus* Pall., *A. pallescens* M.Bieb., *Dianthus lanceolatus* Steven ex Rchb., *Eremogone rigida* (M.Bieb.)Frenzl, *Galium volhynicum* Pobed., *Linaria biebersteinii* Besser ve *Phlomis hybrida* Zelen. "Ukrayna Kırmızı Kitabı"nda listelenen bazı türler ise ülke için özellikle değerlidir: *Adonis vernalis* L., *Crocus reticulatus* Steven ex Adams, *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill., *Stipa capillata* L., *Stipa lessingiana* Trin. & Rupr., *S. ucrainica* P.Smirn., *Tulipa biebersteiniana* Schult. & Schult f. s.l., *T. schrenkii* Regel. Bu yamaç mikro habitatlarında aynı zamanda Ukrayna bölgesine ait Kırmızı Kitaplar'da listelenen çok sayıda tür bulunmuştur, örneğin: *Allium guttatum* Steven, *Amygdalus nana* L., *Anemone sylvestris* L., *Hesperis tristis* L., *Hyacinthella leucophaea* (K.Koch) Schur, *Limonium tomentellum* (Boiss.) Kuntze subsp. *alutaceum* (Steven) Moysiyeenko, *Muscari neglectum* Guss. ex Ten., *Iris pumila* L., *Iris hungarica* Waldst. & Kit., *Salvia austriaca* Jacq., *S. nutans* L., *Vinca herbacea* Waldst. ve Kit. Bununla birlikte kurganlar üzerinde "Ukrayna Yeşil Kitabı"na (Didukh (ed.) ve diğerleri, 2009) dahil edilen *Amygdaletea nanii*, *Stipetea capillatae* ve *Stipetea lessingiana* sınıflarına ait bitki topluluklarına da rastlanmıştır. Yamaç mikro habitatlarına zıt olarak, toprağın yüksek nem içeriği nedeniyle etek mikro habitatlarında çimen türleri, ağaçlar ve fundalar daha yüksek konsantrasyonlarda bulunmuştur. Kuzeye gidildikçe daha çok sayıda ağaç ve funda türü bulmak mümkündür (örn. *Acer tataricum* L., *Amygdalus nana* L., *Fraxinus excelsior* L.).

3) Kurganlar üzerinde floranın sinantropizasyonu görülmektedir (Sudnik-Wójcikowska, Moysiyeenko 2008b). Kurganların tepeleri genellikle nirengi kuleleri ve eski haçlar gibi unsurlardan ötürü bozulmuştur; benzer şekilde kurganların tabanları da insanların yarattığı etkilere işaret etmektedir. Çimen türlerinin yanı sıra, yakın tarım alanlarında bulunan üç yaygın yabancı ot çeşidi de bulunmuştur. Aynı zamanda, insan yerleşimlerine her zaman eşlik etmiş olan ancak bugünlerde nadiren görülen ve yavaş bir şekilde ortadan kaybolan *Agrostemma gitago* L., *Adonis aestivalis* L. ve *Bupleurum rotundifolium* L. gibi türler de tespit edilmiştir. Doğal türlerin yanı sıra, *A. negundo* L., *Fraxinus pennsylvanica* Marshall ve *Robinia pseudoacacia* L. gibi yabancı ağaç ve funda türlerine de sıklıkla rastlanmıştır.

Araştırmamız kurganların step florasında eşsiz bir sığınak teşkil ettiğini doğrulamıştır. Kurganların aynı zamanda yosunlar, mantarlar, likenler ve belirli hayvan türlerinin florası için de sığınak sağladıkları anlaşılmaktadır. Ancak bugüne dek bu alanda çok kısıtlı çalışmalar yapılmıştır.

Kurganlar yüzlerce, hatta binlerce yıldır step arazilerinde var olan insan yapımı yapılarıdır. Kurganların bitki örtüsü muhtemelen, steplerin tarım amacıyla sürüldüğü döneme dek, kendilerini çevreleyen arazinin bitki örtüsüne benzerlik gösteriyordu. Buradan aynı zamanda düz step arazisinin (Ukraynaca "plakornyj step") bitki örtüsünün bu dönemde ilk kez ve en büyük ölçekte olmak üzere yok edildiği ve şu anda Ukrayna'nın büyük bölümünde var olmadığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Söz konusu bitki örtüsü, nehir vadisi kıyıları, dağ geçitleri, kanyonlar ve toprağın çok daha şiddetli erozyona maruz kaldığı ve kayaların ortaya çıktığı araziler gibi bölgelerdeki doğal bitki örtüsü topluluklarından belirli bir dereceye kadar farklılık göstermektedir. Bu nedenle, günümüzdeki bitki örtüsünün, özellikle kurgan yamaçlarındaki bitki örtüsünün belirli bir seviyeye kadar, daha önce var olan düzlük step florasının bitki bileşimi ve yapısını yansıttığını göz ardı etmek mümkün değildir.

Büyük ölçekli tarım faaliyetleri, "arazi bitki örtüsü denizinde" az ya da çok da olsa iyi korunmuş doğal bitki örtüsü toplulukları olan - "adalara" benzeyen yüksek kurganların dağılmasına yol açmıştır. Bu sebeple kurganlar izolasyon ve doğal adalar gibi konularda yapılacak araştırmalar için ilgi çekici bir tema oluşturmaktadır. Kurganlar, sayıca çok buldukları yerlerde, Avrupa ölçeğinde bile step biyoçeşitliliği açısından önemli merkezler teşkil edebilmektedirler. Benzer şekilde, step türlerinin komşu alanlara, örneğin terk edilmiş arazilere yayılması açısından da başlangıç noktası oluşturmaktadırlar. Gelecekte steplerin restorasyonunda önemli bir rol oynamaları mümkündür.

Step bitki örtüsü Avrupa'daki tüm bölgesel bitki örtüsü türlerinden daha büyük oranda kayba uğramıştır. Kurganlar Ukrayna'nın büyük çaplı ve yoğun tarım faaliyetleri yapılan bölgelerinde varlıklarına devam etmiştir ve step biyoçeşitliliğinin izole mikro merkezlerini (yani tam da bir iklim-bitki örtüsü bölgesine ait olacak şekilde eşsiz doğal step florası topluluklarını) oluşturmaktadır.

Habitat fragmentasyonu ve arazi kullanımındaki değişiklikler nedeniyle arazi bütünlüğünün kaybedilmesi kırsal alanlardaki biyoçeşitlilik karşısındaki en büyük tehlikelerden biri olarak görülmektedir. Arazi mozaïği (matris özelliği

de dahil olmak üzere) organizmaların arazide yayılma, göç etme ve birbirlerine karışma özelliklerini etkilemektedir. Ancak, mekansal bütünlük tüm taksonlar için otomatik olarak fonksiyonel bağlanırlık sağlamayacaktır; bu nedenle dağılım oranlarını etkileyen biyolojik özellikleri de dikkate alınarak – çalışma konusu yapılan türler üzerinden ele alınması gerekmektedir.

Step restorasyonunun başlangıç noktası olarak kurganlar üzerine gelecekte yapılacak araştırmalar farklı mekansal ve zamansal ölçeklerde gerçekleştirilen ekolojik süreçler üzerindeki arazi şekli etkilerinin niceliksel analizlerini (yani türlerin devamlılığı ve dağılımı, yerel popülasyonlar içindeki gen akış doğrultuları) içermelidir. Özellikle şu konulara önem verilmelidir: (i) son iki yüzyılda toprak örtüsünde yaşanan değişikliklerin mekansal ve zamansal paternlerinin tespit edilmesi ve izolasyon boyutunun değerlendirilmesi, (ii) kurganların izolasyonunu engelleyen, komşu doğal veya yarı doğal step bitki örtüsü parçalarının (örn. step rezervleri, dağ geçitleri, terk edilmiş araziler, kurak yamaçlar, nehir vadileri vb.) mevcudiyeti, zamansal konfigürasyonu ve durumlarının (yani habitat değişim seviyesi, türlerin bileşimi ve uygunluk) belirlenmesi, (iii) (2006 yılında Dzybov tarafından isimlendirildiği üzere) "kendi kendini sürdüren step gen bankası"nın uzun süreli varoluş mekanizmalarının belirlenmesi.

Kurgan florasının başarılı bir şekilde korunması yerel popülasyonlar arasındaki (polen ve diyaspore taşıma şeklinde gerçekleşen) gen akışının korunmasını gerektirmektedir. Aynı zamanda etkili diyaspore aktarımı ile uygun habitatların (kurganlar, dağ geçitleri, yol kenarları) kolonizasyon ve yeniden kolonizasyon olanaklarının da sürdürülmesi önemlidir. Her iki süreç de ciddi habitat fragmentasyonu ve bireysel alt popülasyonların izolasyonuna rağmen, çok sayıda türün var olmasını sağlayabilmektedir (Hanski & Simberloff 1997). Yukarıda belirtilen olgu hakkında daha fazla bilgi edinmek için belirli step bitki türlerinin rüzgar ve böceklerle tozlaşması işleminin etkinliği ve uzun mesafe diyaspore aktarımının mevcudiyeti ve sıklığı konusunda araştırma yapılması gerekmektedir. Tozlaşma çalışmaları, örneğin tozlaşma ağlarının incelenmesiyle yapılacak genetik araştırmaları ve (kısa ve uzun mesafe tozlaşma açısından) polinatörlerin etkinliği hakkında yapılan araştırmaları içermelidir (Bascompte & Jordano 2007). Uzun mesafe tohum yayılımı moleküler çalışmaları (Ouborg ve diğerleri, 1999) ve aynı zamanda popülasyon özelliklerinin (yaş yapısı, yaşama gücü, diyaspore üretimi) belirlenmesini gerektirmektedir. Söz konusu yayılım aynı zamanda mekanik modeller ile de açıklanabilir (Nathan ve diğerleri, 2008). Ancak, diyaspore taşıyan rüzgar ve hayvanlar gibi vektörler hakkında kesin bilgilerin edinilmesi gerekmektedir. Elde edilen veriler belirli bitki türlerinin meta popülasyonlarının modellenmesine, ve böylelikle etkin step koruma ve restorasyon yöntemlerinin geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.

Tüm iklim-bitki örtüsü bölgelerinde (step ve ormanlık step) birleştirici bir prosedür uygulanmalı ve mekansal-ekolojik bir yaklaşım (arazi ekolojisi, arazi genetiği ve mekansal istatistik araştırma araçlarının birbirleriyle bağlanması) kullanılmalıdır.

Ukraynalı bilim insanları tarafından daha önceki yıllarda yapılan paleobotanik araştırmalar sayesinde, kurganların, inşa edildikleri dönemlere ait flora çeşitliliği konusunda iyi korunmuş bilgiler içeren değerli palinolojik ve karpolojik malzemeler barındırdıkları öğrenilmiştir. Bu malzemeler, arkeolojik veriler ve ilgili hassas tarihleme sistemiyle birlikte, bölgedeki flora ve paleoiklim değişikliklerinin geçmişe dayalı şekilde yeniden canlandırılmasına yardımcı olabilecektir. Kurganlar belirtilen değerli özelliklerinden ötürü yalnızca arkeolojik anıtlar olarak değil aynı zamanda değerli doğa koruma alanları olarak koruma altına alınmalıdır. Biyoçeşitlilik konusunda yapılan çalışmalar kurganların korunmasını destekleyen güçlü argümanlar ileri sürmektedir.

Kaynakça

- Barczy A. (2003). Data for the botanical and pedological surveys of the Hungarian kurgans (Great Hungarian Plain, Hortobagy). *Thaiszia-J. Bot.* 13: 113-126.
- Barczy A., Joó K. (2000). Kurgans: Historical and ecological heritage of the Hungarian Plane. *ElŐadás. International Conference on Multifunctional Landscapes. Roskilde, Dánia, 2000. október 18-21. Conference Material*, p. 199-200.
- Bascompte J., Jordano P. 2007. Plant-animal mutualistic networks: the architecture of biodiversity. *Ann. Rev. Ecol. Evol. Syst.* 38: 567-593.
- Bohn U., Gollub G., Hettwer C., Neuhäuslová Z., Raus T., Schlüter H., Weber H. (eds). 2000. Karte der natürlichen Vegetation Europas, Maßstab 1:2 500 000. [Map of the Natural vegetation of Europe. Scale 1: 2 500 000]. Bundesamt für Naturschutz, Bonn.
- Cwener A. (2004). Rośliny naczyniowe kurhanów w dorzeczu dolnej Szreniawy i Nidzicy (Wyżyna Małopolska, południowa Polska). *Fragm. Flor. Geobot. Polonica* 11: 27–40.

Cwener A., (2005). Różnorodność flory roślin naczyniowych kurhanów w dorzeczu Szreniawy i Nidzicy (Wyżyna Małopolska, południowa Polska). Botanical Guidebooks 28: 297-304.

Didukh Ya.P. (ed.) at al. (2009). Green Data Book of Ukraine. Alterpres, Kyiv.

Dzybov D.S. (2006) Kurgany – drevnejshye ekotopy genofonda fragmentov flory i ekosistem Juga Rossii // Vtorye Prozritelevskie chteniya. Sbornik mater. nauch.-prakt. konferentsii (29-30 november 2005). Stavropol. P. 95-100.

Hanski I., Simberloff D. 1997. The metapopulation approach, its history, conceptual domain and application to conservation. Pages 5-26 in I. Hanski, M. Gilpin, editors. Metapopulation biology: ecology, genetics and evolution. Academic Press, London, UK.

Moysiyenko I.I. & Sudnik-Wójcikowska B. (2006). The flora of kurgans in the desert steppe zone of southern Ukraine. Chornomorski Bot. Journ. 2(1): 5-35.

Moysiyenko I.I., Sudnik-Wójcikowska B. [2009]. Flora of kurgans in the Pontic herb(-rich) grass steppe zone in Ukraine. Chornomor. Bot. Journ. 5.3: (in press).

Moysiyenko I.I., Sudnik-Wójcikowska B. (2008a). Kurgani – refugium stepovogo raslinnovo pokrivu v agrolanschafti pivdnia Ukrainy. Ekol. Zhurnal Zhiva Ukraina 1-2: 16-20.

Moysiyenko I.I., Sudnik-Wójcikowska B. (2008b). Sozofity u flori kurganiv – refugiumiv stepovoi flori na pivdni Ukrainii. Zapovidna Sprava v Ukraini 14.1: 16-24.

Nathan R., Schurr F.M., Spiegel O., Steinitz O., Trakhtenbrot A., Tsoar A. 2008. Mechanisms of long-distance seed dispersal. Trends Ecol. Evol. 23: 638-647.

Ouborg J. N., Piquot Y., Van Groenendael, J. M. 1999. Population genetics, molecular markers and the study of dispersal in plants. J. Ecol. 87: 551-568.

Paczoski J. (1933). Szata roślinna kurhanu króla Władysława Warneńczyka. Prace Komisji Matemat.-Przyr. PTPN, Ser. B 6: 157-172.

Sudnik-Wójcikowska B. & Moysiyenko I.I. (2006). The flora of kurgans in the west Pontic grass steppe zone of southern Ukraine. Chornomorski Bot. Journ. 2(2): 14-44.

Sudnik-Wójcikowska B., Moysiyenko I.I. (2008a). The floristic differentiation of microhabitats within kurgans in the desert steppe zone of southern Ukraine. Acta Soc. Bot. Pol. 77.2: 139-147.

Sudnik-Wójcikowska B., Moysiyenko I.I. (2008b). The synanthropic flora of kurgans within three steppe zones in southern Ukraine. Biodiv. Res. Conserv. 11-12: 41-48.

Sudnik-Wójcikowska B., Moysiyenko I.I. (2010). Flora of kurgans in the forest steppe zone in Ukraine. Chornomor. Bot. Journ. 6(2): 162-199.

Sudnik-Wójcikowska B., Moysiyenko I., Zachwatowicz M., Jabłńska E. (2011) The value and need for protection of kurgan flora in the anthropogenic landscape of steppe zone in Ukraine. Plant Biosystems. 145 (3): 638-653.

Şekillerin Açıklaması

Şekil 1. İnceleme alanının yeri (Avrupa'nın doğal bitki örtüsü haritasına göre bölgeler, Bohn et al. 2000).

Şekil 2. Halen Kurgan olarak kullanılan mezarlıklardan bazıları

Şekil 3. Bölgelerde Araştırılan kurganlar: a) çöl bozkırda; b) batıda Pontus çim bozkırında c) Pontus ot (zengin) çim bozkırında d) orman bozkırında

Şekil 4. En ilginç kurgan türleri: a) Adonis vernalis, b) Allium guttaum, c) Amygdalus nana, d) Astragalus dasyanthus, e) Iris pumila, f) Muscari neglectum, g) Phlomis hybrida, j) Stipa capillata, k) Tulipa biebersteiniana, l) T. schrenkii, m) Vinca herbacea.

Şekil 5. Kurgana Yazarların Katkısı (Ivan Moysiyenko & Barbara Sudnik-Wójcikowska).

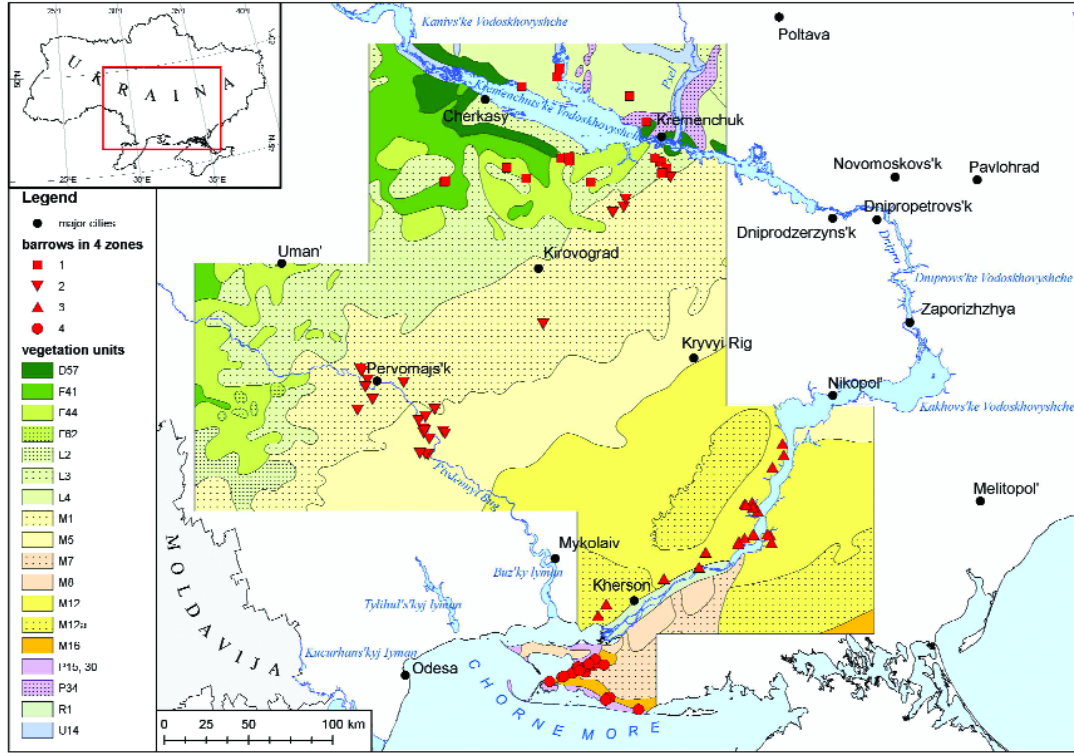

Fig.1

Fig.2

Fig.3a

Fig.3b

Fig.3c

Fig.3d

Fig.4a

Fig.4b

Fig.4c

Fig.4d

Fig.4e

Fig.4f

Fig.4g

Fig.4j

Fig.4k

Fig.4l

Fig.4m

Fig.5

Aiygul NURALIEVA

*Uluslararası İlişkiler Ofisi Koordinatörü
Talas Devlet Üniversitesi, Kırgızistan*

YABANCI ÜNİVERSİTELERDE EĞİTİM ALANINDA YAPILAN İŞBİRLİĞİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BÖLÜMÜNÜN ROLU

Uzmanların profesyonel eğitiminde vazgeçilmez olan kalite ve başarı konusunda etkili bir Avrupa standardı sistemi oluşturmak eğitim odaklı uluslararası faaliyetlerin geliştirilmesi için gereklidir.

Kırgızistan'ın eğitim sistemi için ortaya koyulan bu temel hedefin gerçekleştirilmesi, bunun uluslararası eğitim alanı ve eğitim hizmetlerindeki varlığı dikkate alınarak, Talas Devlet Üniversitesi tarafından (TSU) aşağıdaki uluslararası faaliyetler yürütülmektedir:

- uluslararası kurumlar, eğitim kurumları ve diplomatik kuruluşlarla işbirliğinin geliştirilmesi;
- kurumsal gelişme amacıyla uluslararası yatırımların çekilmesi, eğitim amaçlı uluslararası araştırma programlarının ve projelerinin uygulanması;
- öğrencilerin ve lisansüstü öğrencilerin, yurt dışındaki kurumun personelinin ve çalışanlarının eğitimi için organizasyonlar ve seminer düzenlenmesi;
- bilimsel konferanslara ve seminerlere ev sahipliği yapılması.

Talas Devlet Üniversitesi Uluslararası ilişkiler departmanı uluslararası işbirliğinin geliştirilmesinde merkezde yer almaktadır. Temel hedefimiz öğrenci ilişkilerinin yabancı uzmanlar ve eğitim ile geliştirilmesidir. TSU ayrıca yabancı eğitim kurumları ile sözleşmeler yaparak yabancı eğitim kurumları ile bir iş ilişkisi içine de girmektedir. Uluslararası işbirliğinin coğrafyası sürekli genişlemektedir.

Bu hedefler doğrultusunda Talas Devlet Üniversitesi dikkate değer sonuçlar almıştır. Özellikle Bağımsız Devletle Topluluğu ülkeleri, Almanya, Türkiye, Belçika, İspanya, Avusturya, vb. olmak üzere birçok uluslararası kurum ile güçlü ilişkiler kurduk. TSU ayrıca Erasmus Mundus programı ortaklığında öğrencilerimizin eğitim aldığı ve karşılıklı anlaşmalar imzaladığımız Anadolu Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi gibi yükseköğrenim kurumlarıyla da sözleşmeler yapmıştır. Yabancı üniversiteler, eğitim merkezleri ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğine odaklanan sözleşmeler uluslararası faaliyetlerimizin verimine ilişkin önemli bir yasal göstergedir. Ayrıca, TSU Akademik personeli ve öğrencileri çeşitli uluslararası proje çalışmalarında yer almaktadır ve bilimsel araştırmaları ödüllendirilmektedir.

Uluslararası projeler ve programlar sayesinde malzememiz olan bilgi ve TSU'nun eğitimsel-yöntemsel tabanı daha güçlü hale gelmiştir. Müfredatımız iyileştirilmiş ve geliştirilen yeni programlarla öğretmenlerin ve ticaret birliği çalışanlarının profesyonel becerileri artırılmıştır. Gelişimimizin örneklerinden bir tanesi de TEMPUS projesi "Ziraat Lisans" programının açılmış olmasıdır. Su kaynakları alanında da bir lisans programı açmayı planlıyoruz. Bu programlar sonrasında, Talas ilimizin kentsel gelişiminin daha ileriye götürülmesinde yardımcı olunacaktır.

Aynı zamanda, Erasmus Mundus projesi sayesinde, TSU'nun akademik personeli ve öğrencileri yurt dışında eğitim almışlardır. 30'dan fazla değişim ile Üniversitemiz Avrupa üniversitelerinde tecrübe kazanmıştır. Bu uluslararası departman aynı zamanda uluslararası eğitim kuruluşları, fonlar ve örgütler ile de temas kurmakta ve birlikte çalışmaktadır: "Soros Kırgızistan" Fonu, "Avrasya" Fonu, IREX programı, ACCELS programı, Birleşik Devletler Barış Gönüllüleri, DAAD programı, LOGO programı ve diğerleri.

Uluslararası ilişkiler departmanımız ayrıca Kırgızistan'da bulunan yabancı ülke temsilcilikleriyle de işbirliği kurmaya çalışmaktadır. Örneğin, ABD Büyükelçiliği tarafından bu üniversitenin Araştırma Merkezi için özel bir kütüphane ödeneği ayrılmış ve İngilizce bölümündeki öğretmenlere de dil eğitimleri verilmiştir. IREX koordinatörleri ile birlikte öğretmenler, lisansüstü öğrencileri ve öğrenciler için eğitsel gelişim üzerine daha fazla seminer düzenlenmiştir.

2006 yılından bu yana, TSU, TEMPUS ile birlikte birçok projede yer almış ve Avrupa Üniversiteleri ve Orta Asya'da bulunan üniversiteler ile ortak çalışmalar gerçekleştirmiştir. (bakınız Tablo 1). Personel ve öğrenciler için düzenlenen eğitici geziler onların bakış açılarını geliştirmiştir. Üniversitemizin öğrencileri ve öğretmenleri burslar almışlar ve yurt dışında özel eğitim imkânı elde etmişlerdir. Bu programlar sayesinde TSU birçok üniversite ve kurum ile işbirliği kurmuş ve bu ortaklık ilişkilerini sürdürmüştür.

N.	Name of the projects	period
1.	ARCADE Erasmus Mundus lot 10	2011 -2014
2.	MARCO XXI Erasmus Mundus lot 10	2011 -2014
3.	TEMPUS CIBELES JEP 511172-DE-2010	2011 -2011
4.	Plan to Establish Research Science Enterprise Oriented Universities for the benefit of Society TEMPUS 145171-2008-ES-SMHES	2009 2011
5.	"Erasmus Mundus External Cooperation Window": EMECW Lot 9	2007 -2010
6.	"Extending Centers on the Bologna Process and supporting Tuning Teams in Kyrgyz Republic (Bologna, KGZ)" – "SCM T057A06-KYR" Web-site: http://www.bolognakq.net	2007
7.	"Establishing a Bachelor in Agricultural Sciences at 2 Universities Kyrgyzstan (EBAK)" - "JEP_26179_2005" Web-site: http://www.ebak-web.eu	2006-2009
8.	"Workshop to Establish Modularized Study Structures in Kyrgyz Universities – WEMOSK" (SCM-T014A05-KYR)	2006

Yurtdışında aldığımız eğitimlerden edindiğimiz bilgilerle, kendi üniversitemizin bölümlerinde kullanılan teknik bilgileri oluşturuyor ve düzenliyoruz. Daha sonra bu akademik ve bilimsel bilgi yerel kuruluşlara, devlete ve dış temsilciliklere aktarıyor. Bölümlerimiz bu önemli uluslararası faaliyetleri yönetiyor.

Geçmiş yıllarda, üniversitelerin uluslararası hale getirilmesi gittikçe daha fazla anlam kazanmıştır. Bugün ise bu üniversitenin en önemli temalarından bir tanesidir. Sadece hedeflerin yerine getirilmesine ve finansal olanakların

geliştirilmesine yardımcı olmakla kalmamaktadır, aynı zamanda, eğitim ve araştırmanın sürekliliğinin ve kalitesinin korunmasında kullanılan ek bir yol olarak nitelikli uluslararası öğrencilerin kazanılmasını sağlamaktadır. Bundan başka, uluslararası nitelik kazandırılması sayesinde, üniversitemize mali olanak sağlamak konusunda daha fazla imkâna sahip olmaktadır.

Üniversitemizdeki uluslararası nitelik kazandırma girişimleri çoğunlukla ilgili uluslararası bürolara bırakılmıştır. Bunlar uluslararası nitelik kazandırma alanında yürütülen tüm mali ve idari faaliyetlerde bir koordinasyon merkezi olarak görev yapmaktadırlar. Bu düşünceden hareketle, uluslararası büromuz merkez rolü üstlenmektedir ve üniversitemizin kurumsal yapısında söz sahibidir.

Kural olarak, yabancı öğrenciler Kırgızistan'da Türkiye, Kore ve Çin ve Kazakistan ve Özbekistan gibi bazı Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinden gelmektedirler.

Bugün için, eğitim kalitemiz halen gelişme halindedir çünkü daha önceki uluslararası standartlarda olmayan Sovyet etkisinden dolayı yükseköğrenim kurumumuz gelen yabancı öğrencilerin tüm ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadır. Uluslararası öğrencilerin Kırgızistan'da eğitim almak istemelerinin nedenlerinden bir tanesi düşük eğitim masraflarıdır. Rusya, Kazakistan ve hatta Özbekistan'la karşılaştırıldığında, Kırgızistan'da eğitim almak daha makul bir seçenektir.

Eğitime ulusal nitelik kazandırma faaliyetlerinin planlanması ve uygulanmasında üniversite planlama, mali modelleme, talebe yönelik Pazar araştırması ve risk belirleme yöntemleri de dahil olmak üzere iş dünyasından alınan yöntemler kullanılmaktadır. Alınan bilgiler faaliyetlerin karakterini önceden belirlememektedir. Şu açıktır ki üniversitenin itibarı müfredatlarının akademik kalitesine dayalıdır. Bu alandaki karar verme süreci komisyon tarafından, tam olarak söylemek gerekirse, akademik komisyon ve üniversitenin kıdemli öğretmenlerinden oluşan yönetici grubu ve halktan temsilcilerin de yer aldığı danışman komisyon tarafından denetlenmektedir.

Uluslararası nitelik kazandırma sürecinin akademik olmayan gereksinimlerinin de dikkate alınması amacıyla yeni oluşumlara gidilmiştir. Birçok üniversite tamamen kendilerine ait olan ve sözleşmeye dayalı olarak aşağıdaki hizmetleri veren şirketler kurmaktadır:

- üniversitenin müfredatlarının uluslararası alanda pazarlanması;
- diğer ülkelerden gelen öğrencilerin transfer edilmesi ve idari destek verilmesi;
- diğer ülkelerden gelen öğrencilerin verilen hizmetleri almasının ve tanınmasının sağlanması;
- yabancı öğrencilerin eğitime ilgili olmayan soruları ile ilgili olarak danışmanlık hizmeti verilmesi (örneğin, göçmenlik mevzuatı, kültürel adaptasyon konusunda danışmanlık);
- yabancılar için sözleşme sistemi ile ilgili ön danışmanlık;
- yeni eğitim kurumlarının belirlenmesi, anlaşmalar yapılması ve yönetilmesi;
- uluslararası danışmanlık ve yönetim projelerinin geliştirilmesi.

Böylece, uluslararası nitelik kazandırmanın rolüne küreselleşmenin eğitim hizmetleri pazarında rijit bir rekabete neden olduğu bir dönemde olduğundan fazla önem verilemeyeceğini de söylemek mümkündür; bu sadece yeni bilgi teknolojisinin küresel bilgiyi arttırdığı dönemim gereksinimi değildir aynı zamanda piyasada sabit konuma sahip olunmasının garantisi olan kurumsal kalitenin artırılması sayesinde kalıcı iş imkânı sağlanmasının da bir adımıdır.

Kırgızistan'ın Bolonya sürecine dahil edilmesi, lider yabancı üniversitelerle yapılan sözleşmelerin artması, akademik ve profesyonel değişimin gelişmesi eğitime ulusal ve uluslararası alanda nitelik kazandırılması konusundaki sorulara bilimsel olarak yaklaşılması gerektiğine işaret etmektedir. Her bir yükseköğrenim kurumunun kendi misyonunu belirlemesi gerekmektedir: bölgesel bir yükseköğrenim kurumu olmak ya da uluslararası eğitimin geliştirilmesine odaklanan rekabet kapasitesi olan bir yükseköğrenim kurumu olmak.

Son olarak, uluslararası departman aynı zamanda yerleştirme, vizeler ve yabancı dil kurslarıyla ilgili taleplerle de meşgul olmaktadır.

Sonuç olarak, uluslararası departmanımızın eğitim standardını yükseltmek için ne kadar çok çalıştığının birçok açıdan anlattım. En büyük umudumuz kendi üniversitemizde daha iyi bir yükseköğrenim standardı yakalamak için ve buna en çok ihtiyaç duyan yerel uzmanlara imkânlar sağlamak için uluslararası kuruluşlarla olan işbirliğini devam ettirmektir.

Dr. Said Agha TARAKHAIL
Politeknik Üniversitesi, Afganistan

SPORUN KÜRESELLEŞMESİ

Giriş

Günümüzde spor ve fiziksel aktivitelerin evrensel olgular haline geldiği şüphe götürmez bir gerçektir. Tüm ülkeler kültürleri arasındaki ortak noktaları bulmakta ve bu noktaları güçlendirmektedir.

Küreselleşme çağında, ülkeler arasında yakın işbirliğine her zamankinden daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Bu gereklilik dünyadaki özel koşullar ve 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında başlayan kademeli iletişim gelişimi sayesinde daha belirgin bir hale gelmiştir.

Uluslararası federasyonlar, uluslararası Dünya Kupası birlikleri ve milletler topluluğu ülkelerine ait müsabakalar sporda küreselleşmeye verilebilecek örneklerdir. Böylesi bir durumda, bir ulusun vizyonunda meydana gelen her değişikliğin diğer ulusu da etkileyeceğini söylemek mümkündür.

Buna ek olarak, sosyal talepler, fikirler, menfaatler ve hatta dünya değerlerinin de manipüle edildiği ve her geçen gün birbirine daha çok benzediği ifade edilebilir.

En küçük etkinlikler bile tüm dünyadan canlı olarak izlenebildiğinden, 21. yüzyılda insanların etkileşimlerini tahmin etmek çok da zor değildir. Günümüzde her bir olgunun planlamasının küresel bir vizyon gerektirdiği çok açıktır ve spor da bu eğilim konusunda bir istisna değildir.

Küreselleşme ilişkiler ve etkileşimlerin iyileştirilmesinden doğan ve bir araya gelen siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel değişikliklerden oluşan bir süreçtir. Araştırmacılar mevcut kültürlerin karışımından oluşan üçüncü bir evrensel kültürün yakın zamanda oluşacağını iddia etmektedir.

İnternet, e-mail ve uydu iletişimi gibi çeşitli hizmetlerin ortaya çıkışı organizasyon gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Çoğu vakada söz konusu hizmetlerin ortaya çıkışı bilgi aktarımını ve alış verişini çok daha az maliyetli bir şekilde arttırmaktadır. Ulaşım, insan gücü ve diğer kaynaklar açısından bu hizmetlerden kaynaklanan maliyet istirdadı küreselleşme ve iletişimin rolünü daha mantıklı hale getirmektedir.

Bu nedenle dünyada çoğu ülkede spor organizasyonunda iletişim hizmetlerinin geliştirilmesi ve bilgi sistemlerinin iyileştirilmesi amacıyla yapılan yatırımlar artış göstermektedir.

Geçen on yılda Afganistan'da sporun gelişimi

Bu çalışmanın amacı Afgan ulusunun spordaki başarılarını ve sporun Afganistan gibi savaş mağduru ülkeler üzerindeki genel etkilerini analiz etmektir.

Savaş sonrası ülkelerden Afganistan'ı örnek alan bu çalışma gelişmekte olan ülkelerdeki spor konulu çalışmalar, gazeteler ve internet materyallerinden elde edilen bilgilere dayanmaktadır. Afgan Olimpiyat Komitesi tarafından görevlendirilen bazı görevlilerle e-mail yazışmaları gerçekleştirilmiştir.

Afganistan Kuzey'de Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan, Kuzeydoğu'da Çin, Doğu ve Güney'de Pakistan ve Batı'da İran ile komşudur. Ülke doğu bölümünde 24,000 ft (7,315 m) yüksekliğe ulaşan Hindukuş Dağları tarafından doğu ve batı olarak ikiye ayrılmaktadır. Güneybatı kısmı hariç olmak üzere ülkenin büyük bölümü yüksek ve karlı dağlarla kaplıdır ve derin vadilerle bölünmektedir.

Afganistan Nüfusu

Afganistan dünyadaki genç nüfusun en büyük payına sahiptir, ülke nüfusunun %60'ı 21 yaş altındadır ve Afganistan'da yapılan araştırmalar Taliban askerlerinin 15-20 yaş arasında olduklarını göstermektedir, bunun temel nedeni işsizlik ve hedef popülasyon için eğlence kaynaklarının bulunmamasıdır.

Sporun genel anlamda oynadığı rol ve Afganistan gibi savaş mağduru bir ülke için taşıdığı önem

UNICEF sporun ve fiziksel aktivitenin çocukların hayatında kritik bir role sahip olduğunu kabul etmektedir.

En temel seviyede spor ve oyun bir çocuğun hakkıdır, bu hak Çocuk Hakları Konvansiyonu Madde 31 hükümlerinde açıklanmaktadır: Devletler "çocuğun dinlenme ve eğlenme, çocuğun yaşına uygun oyunlar ve rekreasyonel aktivitelere katılma ve kültürel hayat ve sanatta serbestçe yer alma hakkını tanımalıdır".

Buna ek olarak, düzenli fiziksel aktivitenin çocuklar ve ergenlerin fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal gelişimi için gerekli olduğu konusunda yaygın bir uzlaşma mevcuttur. Sporla uğraşma çocuğun sağlığını destekleyebilir, akademik performansı artırabilir ve suç oranının azalmasına yardımcı olabilir.

UNICEF sporun sağlık, eğitim, cinsiyet eşitliği, HIV/AIDS, çocuğun korunması ve çocuk gelişimi konularında belirlenen hedeflere ulaşılmasına yardımcı olacak etkili ve programlı bir araç olabileceğine inanmaktadır. Bu gelişim amaçlı spor kavramıdır – spor tek başına bir amaç değildir, aynı zamanda çocuklar, aileler ve toplulukların hayatlarının iyileştirilmesinde etkili bir araçtır.

Spor, eğlence ve oyun bir ömür boyu devam edecek değerler ve derslerin öğrenilmesi konusunda eğlenceli bir yol oluşturmaktadır. Dostluk ve adil oyun özelliklerini teşvik eder. Çocukların duyarlı bireylere dönüşmesi amacıyla, ekip çalışması, disiplin, saygı ve gerekli becerilerin nasıl elde edileceğini öğretmektedir. Genç insanların karşılaştıkları zorluklar konusunda hazırlıklı olmalarına ve toplulukları içerisinde liderlik görevlerini üstlenmelerine yardımcı olmaktadır.

"Spor evrensel bir dil olarak insanların sınırlar, kültürler ve dinleri aşarak bir araya gelmesiyle barış, tolerans ve anlayışın teşvik edilmesi konusunda güçlü bir araç olabilir. Savaş ya da savaş sonrası koşullarda, spor koşullardan etkilenen tüm insanlar için yapılandırılmış ve yapıcı bir çıkış yolu, yani saldırı ve gerilimin barışçıl şekilde çözülmesine odaklanan bir çıkış yolu yaratılmasına yardımcı olabilir.

Hükümetler ve uluslararası teşkilatlar giderek artan bir şekilde sporu savaş sonrası yeniden yapılanmanın geliştirilmesinde önemli, güçlü ve gerektiği kadar faydalanılmamış bir araç olarak kabul etmektedir".

Spor ve Beden Eğitimi Uluslararası Yılı 2005 üzerine BM Raporu: "Daha iyi bir dünya için spor".

BM Kararı 2010

BM "Üye Ülkeleri spor temelli girişimler yoluyla barışın teşvik edilmesi, Milenyum Gelişim Hedeflerine erişimin hızlandırılması ve gelişim ve barış konusunda sporun gelişim gündemine entegrasyonunun desteklenmesi amacıyla daha yüksek seviyede bilinç uyandırmaya ve eyleme geçmeye davet etmektedir".

BM, 14 Ekim 2010

Karar "sporun gelişim ve barış konusunda bir araç olarak kullanılmasını" içermektedir.

BM Kararı A/65/270

Afganistan'a Özel Sporlar

- Çadır kazıklama
- Uçurtma savaşı – Katılımcılar uçurtma iplerini cam tozu ve unla kaplar. Rakiplerinin uçurtma ipini kesmek için köşeye sıkıştırmaya çalışırlar. Uçurtmanın ipini, ipleri birbirlerine sürterek keserler. Bu spor en çok çocuklar ve gençler tarafından yapılmaktadır.
- Topay-danda–(Beyzbola benzer)
- Buzkashi

- Güreş (Palwani)
- Boks
- Dövüş Sanatları
- Basketbol
- Futbol
- Bisiklet Yarışı
- Okçuluk
- Avcılık
- Koşu

Geçiş Hükümetinden Önce Afgan Olimpiyat Madalyalarının Tarihi:

Oyunlar	Altın	Gümüş	Bronz	Toplam
1936 Berlin	0	0	0	0
1948 Londra	0	0	0	0
1952 Helsinki	<i>Katılmadı</i>			
1956 Melbourne	0	0	0	0
1960 Roma	0	0	0	0
1964 Tokyo	0	0	0	0
1968 Mexico City	0	0	0	0
1972 Münih	0	0	0	0
1976 Montreal	<i>Katılmadı</i>			
1980 Moskova	0	0	0	0
1984 Los Angeles	<i>Katılmadı</i>			
1988 Seul	0	0	0	0
1992 Barcelona	<i>Katılmadı</i>			
1996 Atlanta	0	0	0	0
2000 Sidney	<i>Katılmadı¹</i>			

1999 yılında Afganistan Taliban idaresinde kadına karşı cinsiyet ayrımcılığı yapması ve her türlü sporu yasaklaması nedeniyle Olimpiyatlardan men edildi ve 2000 yılındaki Sidney Olimpiyatları'na katılamadı.

Taliban rejiminin yıkılmasından sonra ülke 2002 yılında yeniden oyunlara alındı ve 2004 Atina Oyunları'na beş temsilci gönderdi. Bu temsilciler içindeki iki kadın, Robina Muqim Yaar ve Friba Razayee, Afganistan adına Olimpiyatlar'da yarışan ilk kadın sporcular oldu.

Afganistan'ın sporda son on yıldaki başarıları

2000

Kriket Taliban yönetiminde Afganistan'da oynanmasına izin verilen birkaç spordan biriydi.

2001

Afganistan ulusal kriket takımı kuruldu.

Afgan kriket takımı Uluslararası Kriket Kurulu (ICC) üyesi oldu.

2002

Afganistan'a yeniden Olimpik müsabakalarda yer alma izni verildi.

2003

Afgan kriket takımı Asya Kriket Kurulu (ACC) üyesi oldu.

2004

14 Şubat tarihinde Afgan Paralimpik Federasyonu (AFP) kuruldu. AFP Afganistan'da farklı kategorilerdeki engelli sporcuların tamamını temsil eden bağımsız bir yapıdır.

Afganistan Atina Yaz Oyunları ile Olimpiyat Oyunları'na geri dönüş yaptı. Friba Razayee ve Robina Muqim Yaar ülkenin tarihinde Afganistan'ı temsil eden ilk kadın sporcular oldular. Madalya kazanılmadı.

Eylül ayının ortalarında biri Mareena Karim (tarihte ilk kez) isimli bir kadın olan Afgan iki sporcu Paralimpik Oyunları'nda yarışmak üzere Atina'ya gitti.

Kabil Golf Kulübü, Karga yakınlarında dokuz delikli golf sahasını yeniden açtı.

Afganistan Hentbol Federasyonu, Uluslararası Hentbol Federasyonu üyesi oldu.

2005

Afgan kriket takımı Asya Kriket Kurulu (ACC) U-15 Kupası finalisti oldu.

2006

1 - 15 Aralık: Afganistan Doha, Katar'da yapılan Asya Oyunları'na katıldı.

Afgan kriket takımı Orta Doğu Kupası finalisti oldu.

2007

28 Ocak - 4 Şubat: Afganistan Changchun, Çin'de gerçekleştirilen Asya Kış Oyunları'na katıldı.

15 Temmuz: Afgan Karma Dövüş Sporları (MMA) dövüşçüsü Siyar Bahadurzada Japonya'dan Shikou Yamashita'yı yenerek Shooto hafif ağır siklet şampiyonluğunu elde etti.

1 Ağustos: Afganistan Ulusal Basketbol Birliği kuruldu.

2 Kasım: Afganistan ve Umman Asya Kriket Kurulu (ACC) Twenty20 Kupası'nı paylaştı.

7 Kasım: Tarihte ilk defa Afganistan Ulusal Olimpiyat Komitesi tarafından bayanlar boks federasyonu kuruldu.

11 Kasım: Tarihte ilk defa bir Afgan Wushu takımı Pekin'de düzenlenen Uluslararası Wushu Turnuvası'nda yarıştı.

29 Aralık: Parwan eyaletinde bayanlar vücut geliştirme kulübünün resmi açılışı yapıldı.

Afgan kriket takımı Asya Kriket Kurulu (ACC) U-19 Elit Kupası'nda finalist oldu.

2008

Afganistan'ın ilk Kabil-Jalalabad bisiklet yarışı (aynı zamanda Gazi Amanullah Han Bisiklet Yarışı olarak da bilinir) 15 Ağustos'ta başladı.

Ağustos sonlarında ilk bayanlar halter müsabakası Kabil'de gerçekleştirildi.

Afganistan Pekin, Çin'de düzenlenen Yaz Olimpiyatları'nda yarıştı. Rohullah Nikpai Afganistan'a ilk Olimpiyat madalyasını kazandırarak tarih yazdı. 20 Ağustos tarihinde erkekler 58 kg altı Taekwondo müsabakasında dünya şampiyonu rakibi İspanyol Juan Antonio Ramos'u yenerek bronz madalya sahibi oldu.

Beş üyeden oluşan bir Afgan Paralimpik delegasyonu 6 - 15 Eylül tarihlerinde düzenlenen Pekin Paralimpik Oyunları'na katıldı.

Afgan kriket takımı Asya Kriket Kurulu (ACC) U-17 Challenge Kupası ve Pepsi Uluslararası Kriket Kurulu Dünya Kriket Ligi 4. Bölüm müsabakasını kazandı, Asya Kriket Kurulu Trophy Elite müsabakasında üçüncü oldu ve Uluslararası Kriket Kurulu Dünya Kriket Ligi 5. Bölüm müsabakasını kazandı.

2009

17 Nisan: Afgan kriket takımı ODI (Tek Gün Uluslararası) statüsünü kazandı. 2011 Dünya Kupası'na katılmaya hak kazanan Süper 8 arasında, Afganistan 5. oldu.

29 Ekim: Kabil'de Afgan tarihindeki ilk tam kapsamlı paten parkı ve eğitim tesisi inşaatı (Skateistan Skatepark) tamamlandı.

2010

26 Ocak: İştirme Engelliler için Afganistan Spor Komitesi oluşturuldu.

29 Ocak - 9 Şubat: Afganistan Dakka, Bangladeş'te gerçekleştirilen 11. Güney Asya Oyunları'na katıldı. 7 altın, 9 gümüş ve 16 bronz olmak üzere toplamda 32 madalya kazandı.

13 Şubat: Afgan kriket takımı Birleşik Arap Emirlikleri'ni yenerek Dünya Twenty20 finallerine katılmayı garantiledi. Tarihte ilk kez Afgan takımı büyük ölçekli bir ICC (Uluslararası Kriket Kurulu) turnuvasının finallerine katılmayı başardı.

9 Nisan: Kriket sporunda Afganistan Nepal'i yenerek ilk defa Asya Kriket Kurulu (ACC) Trophy Elite müsabakasını kazandı.

10 Ekim: Bilgi ve Kültür Bakanı Sayed Makhdoum Rahin tarafından Kabil'de Ulusal Olimpiyat Komitesi Müzesi'nin resmi açılışı gerçekleşti.

17 Kasım: Afgan golf takımı (Ali Ahmad Fazel ve Hashmatulah Sarwari) ilk kez Guangzhou, Çin'de gerçekleştirilen Asya Oyunları'na katıldı.

26 Kasım: Afgan kriket takımı Guangzhou, Çin'de gerçekleştirilen 16. Asya Oyunları'nda gümüş madalya kazandı.

29 Kasım: Afganistan Rugby Federasyonu resmi olarak Afganistan Ulusal Olimpiyat Komitesi'ne katıldı.

4 Aralık: Afganistan İskoçya'yı 7 kale ile mağlup ederek Uluslararası Kriket Kurulu (ICC) Intercontinental Cup ödülünü kazandı.

2011

15 Ocak: Afganistan, Bangladeş, Hindistan, Nepal, Sri Lanka ve Pakistan ile bir araya gelerek Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı (SAARC) Beyzbol Federasyonu'nu (BBF) kurdu. Afganistan Beyzbol Federasyonu Başkanı Hamid Ullah oldu.

24 Nisan: Afgan kadın boksörler Sadaf Rahimi ve Shogofa Haidarzada Antalya, Türkiye'de gerçekleştirilen AIBA (Uluslararası Boks Kurumu) Dünya Gençler ve Çocuklar Şampiyonası açılış töreninde mücadele etti.

Haziran: Afgan vücut geliştirme takımı 8. Güney Asya Vücut Geliştirme Şampiyonası'nı kazandı.

30 Nisan: Afganistan'ı temsil eden Mohammed Seyar Azadani 3. ABD Kyokushin-kan Açık Karate Şampiyonası'nı kazandı.

11 Aralık: Afganistan Hong Kong'u yenerek ACC (Asya Kriket Kurulu) Twenty20 Kupası'nı kazandı.

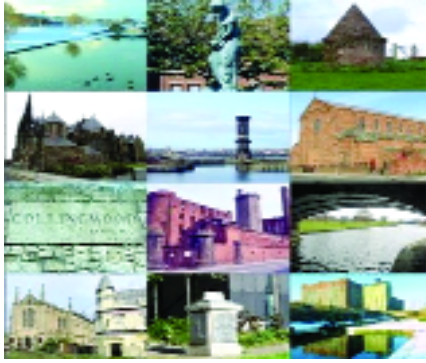
11 Aralık: Afganistan Güney Asya Futbol Federasyonu (SAFF) Kupası'nı ikinci sırada tamamladı.

Abdul Hameed Akbar

*Yükseköğretim Khurasan Enstitüsü,
Afganistan*

AFGANİSTAN'DA TURİZM VE SPOR- ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ İÇİN KEŞFEDİLMEMİŞ FIRSATLAR

Afganistan, son on yılda, uluslararası toplumun yardımıyla, sağlık, insan haklarının korunması, eğitim, tarım ve diğer sektörler bakımından önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Çok büyük çabalar sarf edilmekte; yardımların büyük kısmı güvenliğin iyileştirilmesi ve siyasi istikrarın sağlanması konularına harcanmaktadır. Sağlık, eğitim ve diğer tüm sektörler açısından iyileşme sağlanması için hala çok daha fazla uluslararası yardıma ve işbirliğine ihtiyaç varsa da spor ve turizm, derhal ilgilenilmesi gereken sektörlerdir. Afganistan'da spora ve turizme ilgi gösterilmesi kültürel engelleri yıkmaya yardımcı olacak ve Afganistan ile dünyanın geri kalanı arasındaki açığı kapatacaktır. Bu, açık ve sürdürülebilir bir Afgan toplumu yaratılmasını sağlayacak ve uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesinin önünü açmaya katkıda bulunacaktır. Afganistan, stratejik olarak önemli bir coğrafi konumda bulunmakta, Orta ve Güney Asya'yı dünyanın geri kalanı ile bağlamaktadır. Bu nedenle, muhteşem bir turistik merkez haline gelme açısından büyük potansiyele sahiptir. Afganistan'da spor ve turizm alanlarındaki gelişmeler dünyanın her yerinden insanlara uzun zamandır unutulmuş, kültürel açıdan zengin bir ulusun güzelliğini görme ve yaşama fırsatı verecektir.

Bu yazı, uluslararası kuruluşların Afgan kurumları ile birlikte çalışarak Afganistan'da sporu ve turizmi teşvik etmek için araştırabileceği alanları belirlemektedir. Bunlar, aslında, uluslararası işbirliği için görünmeyen fırsatlardır.

Genel Bilgiler

Bugün içinde yaşadığımız dünya, pek çok yönden atalarımızın yaşadığı dünyadan daha farklı. Hepiniz, son birkaç yüzyıl boyunca gerçekleşen evrime ve insanlığın başardığı olağanüstü ilerlemeye aşinasınızdır.

Kendilerini yapraklarla örten ilk insanlar şimdi kot pantolon, takım elbise ve diğer popüler giysileri giyiyor. Yemek için çığ eti ve sebzeleri, pişirme ateşi için taşları kullananlar şimdi patates kızartması, hamburger ve onlarca farklı çeşit soğuk içecek ile yemeklik yağ ve elektrikli fırın kullanıyor. Birbirleri ile iletişim kurmak için yüzlerce kilometre yol kat eden insanlar, artık bilgisayar faresinin tek bir tıklamasıyla ya da cep telefonunun bir tuşuyla dünyanın herhangi bir köşesine bağlanabiliyor. Herhangi bir konu hakkındaki bilgiler bugün en ucuz meta gibi görünüyor. Bugünün dijital çağında yetişen bir çocuk geçmiş birkaç on yılda yetişen herhangi bir çocuktan çok daha fazla yeteneğe ve genel farkındalığa sahip çünkü bugünün çocuğu İnternet'i ve cep telefonları gibi son teknoloji iletişim aygıtlarını kullanıyor ve TV'de neredeyse dünyanın her bir ülkesini izliyor.

Küreselleşmenin yeni ve hızlı tempolu dönemi herhangi bir etnik, dinsel veya coğrafi sınır tanımıyor. İnternet kullanan herhangi biri dünyanın herhangi bir kısmına erişebiliyor. Artan küresel erişim nedeniyle bizi çoğu zaman birbirimizden ayıran kültürel, dinsel, etnik ve tüm diğer engeller yok oluyor. Genel farkındalık ve birbirinin kültürü, dini ve değerleri ile ilgili anlayış ve bunlara duyulan saygı yükselişte. Bugün dünyamızın vatandaşları birbirine her zamankinden daha yakın.

Birbirimize sınırlarımızı kapatmış ve bilgi ve tecrübe alışverişini yasaklamış olsaydık bunların hiçbiri mümkün olmazdı. Açık sınırlar, güçlenen uluslararası işbirliği ve eğitim, ticaret, sağlık, spor ve teknoloji alanlarındaki sıra dışı gelişmeler sayesinde bugün dünyamız yaşanılacak harika bir yer haline gelmiş durumda.

Benim sunumumun konusu spor ve turizm ve bu iki sektörün Afganistan'da uluslararası işbirliği için sahip olduğu fırsatlar...

Turizm ve spor, küresel boyutta popüler boş zaman etkinlikleri haline gelmiştir. 2010 yılında spor turistleri de dahil olmak üzere dünya çapında 940 milyon turist gelişi kaydedildi; bu rakam 2009 ile karşılaştırıldığında %6,6'lık büyümeye karşılık gelmektedir. Uluslararası turizm gelirleri 2010 yılında US\$919 milyar (€693 milyar) düzeyine yükseldi. Turizm ve spor hızla büyüyen olgulardır ve dünyanın en büyük endüstrilerinden ikisi haline gelmiştir. Turizm ve spor, yeni istihdam olanakları yaratarak ziyaret edilen ülkelerin sosyo-ekonomik ve siyasi gelişiminde önemli ve kesinlikle olumlu bir rol oynamaktadır. Ayrıca farkındalık yaratarak ve kültürlerin ve yaşam şekillerinin çeşitliliğine saygı göstererek kültürel anlayışa da katkıda bulunmaktadır. Turizm ve spor değişimin güçlü etkenleridir. Uluslararası turizm ve spor geleneksel yaşam biçimlerinden sağlıklı ve modern toplum yapılarına geçişte katalizör görevi görür.

Turizm ve spor önemli ve bazı durumlarda Fransa, Mısır, Yunanistan, Lübnan, İsrail, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, İspanya, İtalya, Türkiye ve Tayland gibi birçok ülkede ve Mauritius, Bahamalar, Fiji, Maldivler, Filipinler ve Seyşel Adaları gibi ada ülkelerinde hayatidir. Turizm tek başına mevcut mal ve hizmetler bağlamında büyük miktarlarda gelir getirerek dünya çapında gayri safi yurt içi hasılaya (GSYİH) tahminen %5 katkıda bulunmakta ve turizm ile ilişkili hizmet sektörlerinde istihdam olanakları yaratmaktadır. Bu hizmet sektörleri havayolları, yolcu gemileri ve taksiler gibi ulaşım hizmetlerini; otel ve tatil köyleri de dahil olmak üzere konaklama tesisleri gibi ağırlama hizmetlerini; eğlence parkları, kumarhaneler, alışveriş merkezleri, müzik gösteri mekanları ve tiyatrolar gibi eğlence yerlerini içermektedir.

Spor toplumda birleştirici bir unsur hizmeti görmektedir ve özellikle çocuklar, kadınlar ve engelliler olmak üzere herkes için erişilebilir niteliktedir.

Şimdi size, turizm sektörü ile ilgili inanılmaz bazı istatistikler vermek istiyorum:

Dünya Turizm İstatistikleri ve Sıralamaları

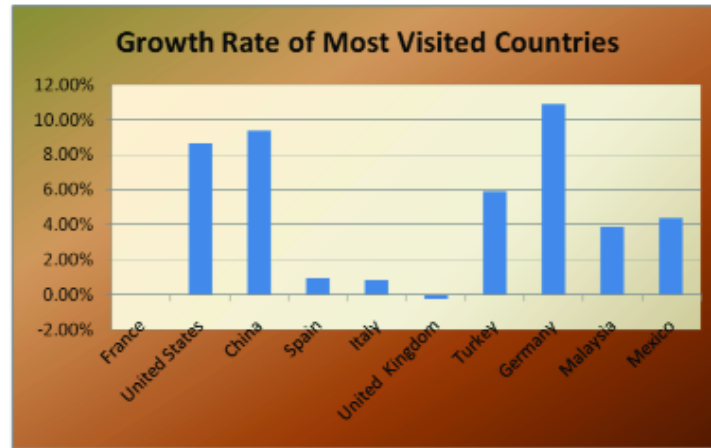
1. Uluslararası Turist Gelişleri Bakımından En Çok Ziyaret Edilen Ülkeler

2010 yılında 940 milyon uluslararası turist sayısı ile 2009 yılına göre %6,6'lık bir büyüme gerçekleşti. Dünya Turizm Örgütü aşağıdaki on ülkeyi yabancı turist sayısı bakımından en çok ziyaret edilen ülkeler olarak bildirmektedir. 2010 yılında Çin İspanya'yı geçerek en çok ziyaret edilen üçüncü ülke oldu. En çok ziyaret edilen ülkelerin çoğu Avrupa ülkeleri olmaya devam ederken bu ülkeleri giderek artan sayıda Asya ülkesi izlemektedir.

Sıra	Ülke	UNWTO Bölgesel Pazar	Uluslararası turist gelişleri (2010)	Uluslararası turist gelişleri (2009)	Değişim 2009'dan 2010'a
1	 Fransa	Avrupa	76,8 milyon	76,8 milyon	+ %0,0
2	 Amerika Birleşik Devletleri	Amerikalılar	59,7 milyon	55,0 milyon	+ %8,7
3	 Çin	Asya	55,7 milyon	50,9 milyon	+ %9,4
4	 İspanya	Avrupa	52,7 milyon	52,2 milyon	+ %1,0
5	 İtalya	Avrupa	43,6 milyon	43,2 milyon	+ %0,9
6	 Birleşik Krallık	Avrupa	28,1 milyon	28,2 milyon	- %0,2
7	 Türkiye	Avrupa	27,0 milyon	25,5 milyon	+ %5,9
8	 Almanya	Avrupa	26,9 milyon	24,2 milyon	+ %10,9
9	 Malezya	Asya	24,6 milyon	23,6 milyon	+ %3,9
10	 Meksika	Amerikalılar	22,4 milyon	21,5 milyon	+ %4,4

Şek. 01: Turistlerce En Çok Ziyaret Edilen İlk 10 Ülke

Bu veriler hakkında sevindirici olan, Birleşik Krallık hariç bu ülkelerden herhangi birinde turist sayısında herhangi bir azalma olmamasıdır. Hatta Birleşik Krallık'ta azalma yalnız %0,2 ile göz ardı edilebilir düzeydedir. Başka ilginç bir nokta da genel büyüme oranıdır; Türkiye, en çok harcama yapan ülkeler arasında ilk 10'da olmasa da %5,9 oranında büyümektedir ve aşağıdaki grafikte gösterildiği gibi karşılaştırmalı büyüme oranına göre en çok ziyaret edilen ülkeler arasında 4. sıradadır.

Şek. 02: En Çok Ziyaret Edilen Ülkelerin Büyüme Hızı

Şimdi turizm alanında en çok harcama yapan ilk on ülke listesine geçelim:

2. Uluslararası Turizm Harcamaları

Dünya Turizm Örgütü uluslararası turizm alanında en çok harcama yapan ilk on ülkeyi 2010 yılı için aşağıdaki şekilde bildiriyor.

Sıra	Ülke	UNWTO Bölgesel Pazar	Uluslararası Turizm Harcamaları (2010)
1	Almanya	Avrupa	\$77,7 milyar
2	Amerika Birleşik Devletleri	Kuzey Amerika	\$75,5 milyar
3	Çin	Asya	\$54,9 milyar
4	Birleşik Krallık	Avrupa	\$48,6 milyar
5	Fransa	Avrupa	\$39,4 milyar
6	Kanada	Kuzey Amerika	\$29,5 milyar
7	Japonya	Asya	\$27,9 milyar
8	İtalya	Avrupa	\$27,1 milyar
9	Rusya	Avrupa	\$26,5 milyar
10	Avustralya	Okyanusya	\$22,5 milyar

Şek. 03: Turizm Alanında En Çok Harcama Yapan İlk On Ülke

Bu tabloda ve büyüme oranı grafiğinde en şaşırtıcı olan, en çok harcama yapan ilk on ülke arasında olmamasına rağmen Türkiye'nin %5,9 gibi etkileyici bir oranda büyüyor olmasıdır. Bu; büyük Türkiye'nin geçmişinin ne kadar harika, insanların ne kadar misafırperver ve samimi ve ülkenin ne kadar doğal olarak güzel olduğunu göstermektedir. Size Türkiye'nin Afganistan'da çok popüler olduğunu söyleyebilirim. Geçen yıl, 2. ESRUC Konferansı'na Horasan Yükseköğretim Enstitüsü'nden katılan tek bir resmi yetkili vardı. Bu yıl, kurumumuzun ve insanlarımızın Türkiye'ye, Türk insanlarına ve kültürüne duydukları büyük ilgi sayesinde beş kişi olarak konferansa katılıyoruz. Yani, kurumumuzdan Türkiye'nin tarihi ulusunu ziyaret eden insanların sayısında %400 artış var. Şimdi istatistikleri daraltalım ve en çok ziyaret edilen şehirlere dönelim:

3. Uluslararası Turist Gelişleri Bakımından En Çok Ziyaret Edilen Şehirler

Sıra	Şehir	Ülke	Uluslararası ziyaretçi sayısı (milyon)	Yıl
1	Paris	Fransa	15,1	2010
2	Londra	Birleşik Krallık	14,6	2010
3	New York	Amerika Birleşik Devletleri	9,7	2010
4	Antalya	Türkiye	9,2	2010
5	Singapur	Singapur	9,2	2010
6	Kuala Lumpur	Malezya	8,9	2010
7	Hong Kong	Hong Kong	8,4	2010
8	Dubai	Birleşik Arap Emirlikleri	8,3	2010
9	Bangkok	Tayland	7,2	2010
10	İstanbul	Türkiye	6,9	2010

Şek. 04: Turistlerce En Çok Ziyaret Edilen İlk On Şehir

Şaşırtıcı! Bu grafikte ilginç olan ne biliyor musunuz? En çok ziyaret edilen bu on şehirden ikisi Türkiye'de ve bunlar güzel Antalya ve İstanbul şehirleri... Sonuç olarak, bu inanılmaz rakamlar dikkate alındığında, Türkiye hükümetinin turizm alanındaki harcamalarını artırmak için somut bir nedeni var.

Turizmden en büyük geliri elde edenlerin kim olduğu konusunda sizi bilgilendirmek adına aşağıdaki tabloya bakalım.

4.Uluslararası Turizm Gelirleri

Uluslararası turizm gelirleri 2009 yılına göre %4,7'lik reel artışla 2010 yılında US\$919 milyara (€693 milyara) büyüdü. Dünya Turizm Örgütü 2010 yılı için turizm gelirleri en yüksek ilk on ülkeyi aşağıdakiler olarak bildirmektedir. Bu ülkelerin çoğunun Avrupa kıtasında olduğu dikkati çekmektedir ancak Amerika Birleşik Devletleri kazanan lider olmaya devam etmektedir.

Sıra	Ülke	UNWTO Bölgesel Pazar	Uluslararası Turizm Gelirleri (2010)
1	 Amerika Birleşik Devletleri	Kuzey Amerika	\$103,5 milyar
2	 İspanya	Avrupa	\$52,5 milyar
3	 Fransa	Avrupa	\$46,3 milyar
4	 Çin	Asya	\$45,8 milyar
5	 İtalya	Avrupa	\$38,8 milyar
6	 Almanya	Avrupa	\$34,7 milyar
7	 Birleşik Krallık	Avrupa	\$30,4 milyar
8	 Avustralya	Okyanusya	\$30,1 milyar
9	 Hong Kong	Asya	\$23,0 milyar
10	 Türkiye	Avrupa	\$20,8 milyar

Şek. 05: En Yüksek Turizm Gelirine Sahip İlk On Ülke

Bu tabloda gördüğümüz, turizmden gelen gelirler arttığından turizm sektörünü daha da güçlendirmek için uluslararası düzeyde koordine edilen çabaların sarf edilmesi gerektirir.

Turizm Alanındaki Son Gelişmeler

Kısa tatiller için uluslararası seyahatin yaygın olduğu özellikle Avrupa'da son birkaç yıl içinde turizmde bir yükseliş olmuştur. Jumbo jetler, düşük maliyetli havayolları ve daha erişilebilir havaalanları gibi teknolojiye ve ulaşım altyapılarındaki gelişmeler turizmin birçok türünü daha ekonomik hale getirdi. 28 Nisan 2009 tarihli The Guardian Gazetesi'ne göre "WHO, herhangi bir anda 500.000 kadar kişinin uçaklarda olduğunu tahmin etmektedir."

11 Eylül saldırıları ile Bali'de ve çeşitli Avrupa kentlerinde yaşanan, turistik yerlere yapılan terörist tehditler nedeniyle turizmde bazı aksamlar olmuştur. Ayrıca 26 Aralık 2004 tarihinde, 2004 Hint Okyanusu depreminin neden olduğu tsunami, Maldivler de dahil olmak üzere Hint Okyanusu üzerindeki Asya ülkelerini vurmuştur. Çok sayıda turistinki de dahil olmak üzere binlerce hayat kaybolmuştur. Bu durum, yoğun temizlik işlemleri ile birlikte alandaki turizmi durdurmuş ya da uzun bir süre boyunca engellemiştir.

Afganistan'da Turizm ve Spor

Biz Afganlar bu akıllara durgunluk veren rakamlara baktığımızda ve dünyadaki milletlerin spor ve turizm sektörlerinden nasıl yararlandığını gördüğümüzde bir taraftan dünya topluluklarının bir araya gelmesinden ve birbirlerinin kültürlerini

ve yaşam biçimlerini deneyimlemesinden aşırı derecede memnun oluyoruz bir yandan da çok şanssız olmamızın nedenleri yüzünden cesaretimiz kırılıyor. Yeteneklerimiz ve olanaklarımız açısından hiçbir eksikliğimiz olmamasına rağmen dünyanın geri kalanı ile rekabet edemiyor oluşumuzdan üzüntü duyuyoruz.

Afganistan sporda olağanüstü yeteneklere sahiptir. Önceden hemen hemen hiç uygun eğitim almaksızın ve yeterli tesisleri almaksızın dünyanın en güçlü takımlarından bazıları karşısında cesurca yarışan ve sayısız şampiyonluklar, ödüller ve madalyalar kazanan Afgan Kriketi, Futbolu, Voleybolu, Tekvandosunu ve diğer takımları hakkında hikayeler duymuş olabilirsiniz. Benzer şekilde, coğrafi anlamda stratejik önemdeki Afganistan'ın turizm bakımından dünyaya sunabileceği çok şey var. Afganistan hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen tüm dünyadan insanlar için Afganistan'ın inanılmaz tarihi yerleri vardır ve bu ülke dünyanın en eski din ve medeniyetlerinin ev sahipliğini yapmıştır. Doğal güzellik söz konusu olduğunda, Afganistan'ın muhteşem ve uzun nehirleri, harika kanyonları, yüksek ve karlarla kaplı dağları, yaylaları ve gölleri vardır.

Yani, Afganistan'ın spor, tarih ve doğal güzellikler açısından dünyaya sunacak çok şeyi var. Afganistan'ın spordaki ve turizmdeki potansiyelini ortaya çıkarmak ve dünyanın her köşesinden Afganistan'a ziyaretçi çekmek için ihtiyaç duyulan tek şey samimi kararlılık ve siyasi iradedir.

Afganistan Bilgi ve Kültür Bakanlığı tarafından işletilen turizm endüstrisi 1970'lerin başında devlet yardımı ile gelişmiş ancak 1979 yılından bu yana istikrarsızlık nedeniyle ihmal edilmiştir. Afganistan'da spor; kriket, futbol, basketbol, voleybol, golf, hentbol, boks, tekvando, halter, vücut geliştirme, atletizm, buz pateni, bowling, bilardo, satranç ve diğer sporları teşvik eden Afgan Spor Federasyonu tarafından yürütülmektedir. Şu anda, kriket ve futbol Afganistan'daki en popüler spor dallarıdır.

Ne yazık ki, ne turizme ne de spora hak ettikleri ilgi gösterilmiştir. Mevcut Afgan hükümeti ve uluslararası toplum, Afganistan'ın demokratik, müreffeh bir ülke olmasına yardımcı olmak için daha çok güvenliğin ve siyasi istikrarın iyileştirilmesine odaklanmıştır ancak bir ülkenin gelişmesi ve demokratikleşmesi için güvenliğin ve siyasi istikrarın yanı sıra turizm ve spor gibi diğer sektörlerin de desteklenmesi ve bu sektörlerle ilgi gösterilmesi gerektiğini anlayamamaktadır.

Afganistan'ın en ünlü turistik alanlarından bazılarını sıralamak adına aşağıdaki listeyi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Afganistan'daki En Ünlü Turistik Alanlardan Bazıları

1. KABİL

Afganistan'ın başkenti, Orta Asya'nın en eski şehirlerinden biridir. Kabil, Kabil Nehri üzerinde bulunmaktadır ve dünyanın en yüksek başkentlerinden (deniz seviyesinin 1800 m üstünde) biridir.

Ulusun temel ekonomik ve kültürel merkezi olarak, Hayber Geçidi'ne yakınlığı nedeniyle uzun süredir stratejik öneme sahip olmuştur. Bu şehir 1940 yılından sonra bir sanayi merkezi olarak büyümüştür ve bu kentin ana ürünleri tekstil, işlenmiş gıda, kimya ve ağaç ürünleri olmuştur.

Patrick Symmes, Outside Magazine için hazırladığı 2003 tarihli makalesine 1960larda sırt çantası ile seyahat edenleri Afganistan'a çeken eski "parlak gizemi" konu etmiştir. Symmes, yazısında "Kabil, romantik bir milletin antik başkentiydi" ve lokantalar, kafeler ve oteller ile dolu "Chicken Street (Tavuk Caddesi)" "küresel hippilerle ve arayışta olanlarla dolu bir gettoydü" yorumlarını yaptı.

Kabil'de Ünlü Turistik Alanlar:

1. Kabil Bala Hisarı

Kabil'de Bala Hisarı

2. Kabil Müzesi 3. Babür Bahçeleri

Kabil'de Babür Bahçeleri

4. Türbeler 5. Çarşılar 6. Camiler 7. Kabil Üniversitesi

Kabil Üniversitesi

2. HERAT

Herat, 14. ve 16. yüzyıllar arasında Orta Asya'daki en büyük kültürel ve İslami merkezlerden biriydi. Herat Afganistan'ın üçüncü büyük kentidir.

Herat'ta ünlü alanlar:

1.Mescid-i-Cami

Herat'ta Mescid-i-Cami

2. Kale (Qala-e-İkhtiyaruddin)

3. Mousallah Kompleksi

4. Şair Cami Mezarı

5. Guzar Gah

6. Charsuq

7. Çiştî Şerif

3. BAMİYAN

Bamiyan Afganistan'ın merkezinde bir ildir ve uzun süredir Afganistan'daki en güvenli şehirlerden biri olarak kabul edilmektedir. "Tatil yapacak yer mi arıyorsunuz? Afganistan'ı deneyin," başlıklı Associated Press makalesine göre bu alana uğrayan ziyaretçiler yalnızca birkaç yüz kadar artmıştır. Bilgi ve Kültür Bakanlığı'nun bir temsilcisi, otel ve havaalanı kayıtlarına göre bu sene Haziran ayı itibarıyla yaklaşık 400 yabancı'nın burayı ziyaret ettiğini ve bu rakamın geçen yılın aynı döneminde 180 olduğunu söylemiştir. Ekim ayına kadar önemli tarihi mekanların birçok turisti bu bölgeden uzakta tutmuş olan tehlikeli kara mayınlarından arındırılması planlanmaktadır - ve bu bölgede görülecek pek çok şey bulunmaktadır. Ayrıca, yalıtılmış Bamiyan Vadisi'nde yeni bir Turist Bilgi Merkezi'nin tamamlanması ile birlikte yerel yetkililer, bölge sakinleri, yabancı bağışçılar ve az sayıda uluslararası yardım kuruluşu, ziyaretçileri ve paralarını alana çekmeyi umut ediyor.

Bamiyan'da ünlü alanlar

1.Bot-i-Bamiyan (Buda'nın heykelleri)

Bamiyan Tarihi Buda Heykellerinin Bulunduğu Alan

2. Bend-i-Amir Gölleri

Bamiyan'da özellikle dikkat çeken cazibe merkezlerinden biri Bend-i-Amir'dir; BBC'den Alastair Leithead burayı Büyük Kanyon'a benzetiyor ama burası aslında derin safir göller ile sulanan bir vadidir.

Bamiyan'da Bend-i-Amir (Mavi Göller)

3. Şehr-i-Golgola

4. Şehr-i-Zohak

4. BELH

Ayrıca ilin de adı olan Belh kenti çok görkemli bir geçmişe sahiptir. Kuzey Afganistan'da bulunmaktadır ve Mezar-ı Şerif'e yakındır. Dünyanın en eski şehirlerinden biri ve Zerdüşt peygamberin efsanevi doğum yeri olduğu iddia edilmektedir. Büyük İskender'in burada bir Yunan kolonisi kurduğu rivayet edilmektedir. Kent daha sonraları Bakhtar bağımsız krallığının başkenti Bakhtar olarak büyük zenginlik ve önem kazanmıştır. İ.S. ilk yüzyıllarda, Belh, Budizm'in önemli bir merkezi olarak Budist manastırları ve stupaları ile ünlenmiştir.

Araplar 8. yüzyılda gelmiş ve şehri önemli bir merkez haline getirmiştir; özellikle Barmakidlerin orijinal evi olarak şehir, İslam dünyasında önemli hale gelmiştir. Abbasi hilafeti altında bir öğrenme merkezi olarak Belh "şehirlerin anası" ünvanını kazanmıştır. 9. yüzyılda, Samani Hanedanı yönetimi sırasında, şehirde yaklaşık 40 Cuma camisi bulunmaktaydı.

Belh ayrıca İslam ve Mevlana Celaleddin-i Belhi (Rumi) döneminin ilk kadın şairi ve belki en seçkin tasavvuf şairi olan Rabia Belh'in evi olarak bilinmektedir. Mesnevi'si Fars dilinde yazılmış en önemli şiir kabul edilmektedir.

MEZAR-I ŞERİF

"Soylu Mezar" anlamına gelen Mezar-ı Şerif, Afganistan'ın kuzey kesiminde yer alan Belh'teki en prestijli ve dini şehirlerinden biridir. Tarihi gerçeklere ve yerel önerilere dayalı olmak üzere; Hazreti Muhammet'in (SAV) kuzeni ve damadı olan Hazreti Ali'nin (Halife Ali) mezarı bu şehirde bulunmaktadır. Her yıl binlerce insan "Nevruz" yeni yıl kutlamalarına katılmak ve görkemli Roza Mübarek Camii'ni ziyaret etmek için bu şehre gelmektedir.

Hazreti Ali'nin Belh'teki Türbesi

Belh'teki Diğer Ünlü Alanlar:

1. No-Gonbad Camii (Dokuz Kümbetli Cami)
2. Tapi-i-Rüstem ve Tahti-i-Rüstem

5. KANDAHAR

Afganistan'ın doğum yeri ve ilk modern başkenti olan Kandahar, 1747 yılında Ahmed Şah Dürrani tarafından kurulmuştur. Alan, antik tarih bakımından zengindir. Burada Büyük İskender Arachosia'nın İskenderiyesi'ni kurmuştur ve Safeviler ve Moğollar bölge için defalarca savaşmıştır.

Kandahar'da Ünlü Alanlar

1. Büyük Ahmed Şah Baba Türbesi

Modern Afganistan'ın kurucusu Ahmed Şah Dürrani İ.S. 1747 ile 1773 arasında Afganistan'a hükmetmiştir. Ekim 1747'de, Afgan şeflerinden oluşan bir meclis Ahmed Şah Dürrani'yi Afganistan kralı seçmiştir. Afgan aşiretleri Ahmed Şah Dürrani'nin bayrağını desteklemiştir. Şah; Keşmir, Sindh ve Batı Pencap vilayetlerini hükümranlığına eklemiştir; Doğu İran'dan Kuzey Hindistan'a ve Amu Derya'dan Hint Okyanusu'na uzanan bir imparatorluk kurmuştur.

Ahmed Şah Baba genişletilmiş imparatorluğunu güç kullanarak değil hükmettiği tüm bölgelerdeki yerel büyüklere eşit katılım vererek yönetmiştir. Kapsayıcı idari, siyasi ve askeri sistemlerin temelini atarak Afgan İmparatorluğu'nun işlerini etkili şekilde yürütebilmiştir. Ticaret kervanları Hindistan'dan İran'a ve Semerkand'dan Hindistan'a sorunsuz ve engelsiz seyahat etmiştir.

Kandahar'da Büyük Ahmed Şah Baba Türbesi

Büyük Ahmed Şah Baba

2. Da Kherqa Sharif Ziarat

Hazreti Muhammet'in (SAV) pelerininin mabedi, Ahmed Şah Baba Türbesi'nin yanındadır. Bu, Afganistan'daki en kutsal türbelerden biridir. Ahmed Şah Baba, Kutsal Peygamberimizin (SAV) Pelerinini 1768 yılında, kuzey sınırlarını belirleyen anlaşmanın bir parçası olarak Buhara Emiri Murad Bey'den almıştır.

Da Kherqa Şerif Ziarat

3. Arg (Hisar)

4. Char Suq (Dört Çarşılar)

5. Hz Ji Baba Türbesi

6. Chihlzina (Kırk Adımlar)

7. Mirwais Baba Türbesi

8. Baba Veli Türbesi

6. GAZNE

Bu şehir, 2.225 metre rakımda yüksek bir plato üzerinde Gazne Nehri yanındadır. Afganistan'da kalan tek duvarlı şehir olarak 13. yüzyılda etrafında inşa edilmiş 45 metre yüksekliğindeki kalenin hakimiyeti altındadır. Gazne, UNESCO tarafından 2013 yılının İslami Kültür Başkenti olarak seçilmiştir.

Gazne'de Ünlü Alanlar

1.Hisar

2.Sultan Mesud'un Sarayı

3.Minare

Gazne'de minareler

4. İslam Eserleri Müzesi

5. Tapa Sardar Stupası

Nuristan, Kunar, Nangarhar, Panjsher, Logar, Paktya, Helmand vb. gibi Afganistan'daki farklı illerde onlarca başka ilginç turistik alan bulunmaktadır.

Şimdi spor ve turizm alanlarının sunabileceği birçok şey ile birlikte, diğer ülkeleri ziyaret eden milyonlarca turiste kıyasla Afganistan'a gelen sadece bir avuç turist olmasına şaşırıyor olabilirsiniz. Gözlemlerimize ve araştırmamıza dayanarak, aşağıdaki felç edici engellerin turizmin ve sporun Afganistan'da desteklenmemesinin ve teşvik edilmemesinin başlıca nedenleri olduğunu hissediyoruz.

Spor ve Turizm Sektörlerini Teşvik Konusundaki Engeller

Yeni Afgan hükümetinin Bilgi ve Kültür Bakanlığı uluslararası bağışçılar, özellikle, Japonya ile birlikte Afganistan'da turizmi ve sporu canlandırmak için girişimlerde bulunmasına rağmen halen bu alanda çok daha fazla çabaya ihtiyaç var. Aşağıda verilen ana zorluklar etkili bir şekilde ele alınmadığı sürece sporun ve turizmin gelişmesi mümkün değildir.

i. Güvenlik ve Siyasi İstikrar Konularına Daha Fazla Önem Verilmesi

Afgan hükümetinin ve uluslararası toplumun çabalarını güvenliği ve siyasi istikrarı geliştirmeye sarf etmesi mantıklıdır çünkü bu alanlar bir ulusun gelişmesi için temel taşlardır. Ancak gelişmenin sadece güvenlik konularına önem verilmesi ile sağlanamayacağını da akıld tutmamız gerekir. Tüm sektörlerde gerçek gelişimi başarmak için, tüm sektörlerin, özellikle sporun ve turizmin teşvik edilebileceği, çok boyutlu bir dış yardım harcama mekanizması olması zorunludur. Spor ve turizm gibi ihmal edilmiş sektörler önem vererek ve yeterli finans sağlayarak dengeli büyüme ve gelişme elde edilebilecektir.

ii. Spor ve Turizm Hakkında Kamunun Farkındalık Eksikliği

Sporun ve turizmin desteklenmesinin önündeki bir başka ciddi engel de sıradan Afganların sporun ve turizmin Afganistan için ne kadar faydalı olabileceği hakkındaki farkındalık eksikliğidir. Sporun ve turizmin önemi hakkında kamu anlayışını geliştirmek için uluslararası ortakları tarafından desteklenen Afgan Bilgi ve Kültür Bakanlığı sıradan Afgan vatandaşlarının bilinç düzeyini yükseltmek için halkı bilgilendirme kampanyaları başlatabilir.

iii. Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Kararlılık Eksikliği

Güçlü bir kararlılıkla desteklenmedikçe hiçbir girişim olumlu sonuçlar üretmez. Afganistan'ın spor ve turizm sektörleri ulusal hükümetin ve uluslararası toplumun kararlılık eksikliği nedeni ile çok zarar gördü. Zaman zaman spor ve turizm işbirliği ve geliştirme adına imzalanan anlaşmalar hakkında yerel medyada olumlu haberler yer almaktadır ancak uygulamada gerçekleştirilen işler bakımından çok az şey yapılmaktadır. Bu iki sektörü canlandırmak ve desteklemek için herhangi bir mekanizma kurulmadıkça ve bununla ilgili derin bir ilgi olmadıkça haberler ve belgeseller herhangi bir fark yaratmayacaktır.

iv. Elektrik ve Diğer Enerji Kaynaklarının Yokluğu

Elektrik olmaması turizmin ve sporun gelişim sürecinde karşılaşılan en felç edici engellerden biridir. Otellere ve spor ürünleri üreten şirketlere enerji sağlayacak herhangi bir tesis olmadığından Afganistan'daki birçok alan üzerinde çalışılmamış ve bu alanlar geliştirilmemiştir. Enerji, yalnız spor ve turizm sektörlerinin teşviki için değil, aynı zamanda diğer sektörler için de en ciddi sorun olmaya devam etmektedir. Bazı kaba tahminlere göre, sadece iki veya üç Mega Hidroelektrik Baraj, kuruldukları takdirde Afganistan'ın enerji ihtiyacını karşılayabilir.

v. Spor ve Turizm Bakanlığı Olmaması

Bilgi ve Kültür Bakanlığı bünyesinde kurulan turizm bölümü, ayrı bir bakanlık gibi işlerse ve spor bölümü turizm bölümü ile birleşirse daha etkin çalışacaktır. Bu, sporun ve turizmin tanıtımında daha odaklı bir yaklaşım sağlayacaktır. Afganistan gibi etnik yönden zengin bir ülkede Bilgi ve Kültür Bakanlığı'nın ilgileneceği diğer birçok konu vardır.

vi. Yerel ve Uluslararası Medyanın İlgi Eksikliği

Afgan medyası ve uluslararası medya ne yazık ki Afganistan'ın şiddetle ilgili yönünü tasvir etmektedir. TV kanallarında, radyolarda ve gazetelerde intihar bombaları, isyancı saldırıları ve insan hakları ihlalleri dışında bir şey bulamazsınız. CNN, BBC, El-Cezire gibi uluslararası haber ve radyo kanalları ile Afgan medyası da dahil olmak üzere medya kuruluşları; turistik alanlar ve Afgan spor takımlarının Kriket, Futbol, Voleybol, Tekvando, vb. alanlardaki başarıları hakkında haberler ve belgeseller yapabilir. Afganistan ulusal kriket takımı, dünyayı inanılmaz derecede kısa bir sürede aldığı sayısız zaferleri ve şampiyonlukları ile şaşırtmıştır. Geçen yıl Aralık ayında, Afganistan'ın ulusal kriket takımı Hong Kong'u yenmiş ve Kıtalararası ICC (Uluslararası Kriket Konseyi) Kupası Şampiyonu olmuştur. Benzer şekilde, Afganistan'ın milli futbol takımı aynı gün, üç kez Asya Futbol Şampiyonu olan Hindistan'a karşı oynamış ve ikinci takım olmayı başarmıştır. Buna ek olarak, Afganistan'ın voleybol, tekvando, bilardo ve diğer takımları dünyanın farklı spor yarışmalarında benzer büyük başarılar kaydetmiştir. Bunlar; umut verici, saklı ve görünmeyen noktalar. Bunlar, uluslararası ve ulusal medya tarafından yaygın bir biçimde ele alınmış olması gereken ışıltıyan gerçeklerdir çünkü bugünün hızlı dünyasında medya, insanların dünya olaylarını algılamalarını teşkil etmektedir. Afgan spor takımlarının başarılarının medyada geniş yer alması terör eylemlerinin yarattığı psikolojik gerginliği ve sıkıntıyı azaltabilir.

Afgan Milli Kriket Takımı

Madalya Kazanan Afgan Tekvando
Oyuncusu - Rohullah Nekpa

Afgan Milli Futbol Takımı

vii. Spor ve Turizm İle İlgili Yeterli Bilgi Eksikliği

Spor ve turizm ile ilgili dünya istatistiklerinin bazılarını bakarsak, yalnız spor ve turizm sektörleri hakkında değil, ekonominin diğer sektörleri ile ilgili de gereğinden fazla bilgi olduğunu görürüz. Sunumumun başında gösterdiğim gibi, turistler tarafından en çok ziyaret edilen ülkeler, en çok ziyaret edilen şehirler, spor ve turizm için harcanan para ve diğer birçok konu hakkında bilgi bulabilirsiniz.

Ne yazık ki, Afganistan'da bu mekanizmayı bulmuyoruz. Sözü edilen yalnız birkaç turistik alan ve spor var. Zaman zaman bahsedilen çok az sayıda sporun ve turistik alanın yanı sıra Afganistan'ın yüzlerce hayret verici turistik alanı ve dünyanın her yerinden turist çekebilecek birçok geleneksel sporu da vardır. Nuristan ili ya da isminin de belirttiği gibi "parlayan ışık ya da güneş" kenti, doğal güzelliklerin olağanüstü izleri ile doludur. Nuristan'da ve Bamiyan, Gazne, Belh, Kandahar, Kabil, Herat, Nangarhar, Logar, vb. bazı diğer illerde yatırım, şu an itibarıyla tam olarak kararlı hale geçmemişse de büyük başarı getirebilir. Ayrıca, ülkenin doğu, kuzey, güney ve batı bölgelerinde çok sayıda inanılmaz turistik nokta bulunmaktadır. Spor söz konusu olduğunda, örneğin Buzkashi veya keçi-kapma, Orta Asya'nın en eski spor dallarından biridir ve kuzey Afganistan'da çok yaygındır.

Ne yazık ki, bu alanlarda mevcut fazla veri yoktur. ESRUC (Avrasya İpek Yolu Üniversiteleri Konsorsiyumu) içindekiler gibi kurumların yapabilecekleri şu şekildedir. Bir grup kurum, yaralanmış bir ulusu içinde bulunduğu sıkıntıdan kurtarmaya gerçekten yardımcı olmak istiyorlarsa, Horasan gibi Afgan kurumları ile çalışabilir ve dünyaya Afganistan'ın göze çarpmayan yönlerini tanıtmak üzerine ortak araştırma faaliyetleri yürütebilir. Afganistan'ın doğal güzelliğini ve turizm potansiyelini ortaya çıkarmak üzere veri toplamak için araştırmacılardan ve uzmanlardan oluşan takımlar kurulabilir. Bu alanda uluslararası işbirliği için çok sayıda fırsat bulunmaktadır.

viii. Spor Altyapısı Eksikliği

Sporun tanıtımı, turizmin tanıtımına yol açar. Olimpiyat Oyunları, Dünya Futbol Kupası ve Dünya Kriket Kupası vb. gibi mega spor olaylarına bir göz atalım. Örneğin Çin'e 2008 Olimpiyat Oyunları sırasında, yaklaşık 6,5 milyon turist geldi; 2011 Dünya Kriket Kupası'na baktığımızda yalnız Sri Lanka'da Dünya Kriket Kupası'na katılan 700.000 kişi vardı; 2010 Dünya Futbol Kupası sırasında Almanya'ya 800.000 turist gelmesi beklenirken bu rakam 2 milyonun üzerinde gerçekleşti. Bu turist gelişleri ne anlama geliyordu? Büyüyen spor turizmi. Bu turist gelişleri spordaki gelişmelerin turizmi teşvik ettiğini gösteriyordu. En ünlü spor festivallerinden biri olan, Türkiye'de her yıl düzenlenen Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Spor Festivali hakkında konuşalım. İnanılmaz istatistiklere bakın. Bu hayret verici spor festivaline tüm dünyada üniversitelerden ve kurumlardan 800 kişi katılmaktadır. Bunun gibi festivallerin ne yaptığını bilirsiniz. Rekabet ve dostluk ruhunu hissetmek üzere bizi bir araya getirirler. Bizi, dünyamızın sorumlu ve sağlıklı vatandaşları olarak birleştirirler. Acınacak şekilde, Afganistan'da, çok az spor komitesi var ve olanlar da stadyumlar, kulüpler, spor salonları ve ekipmanlar, vb. gibi temel altyapımız olmadığı için yeterince etkili değiller. Afganistan'ın spor ve turizm altyapısının gelişmesine yardımcı olmak, uluslararası toplumun hayati rol oynayabileceği birçok alandan biridir.

Uluslararası ve Ulusal Düzeylerde Çabaların Spor ve Turizm Sektörlerini Canlandırmaya Nasıl Yardımcı Olabileceğine Dair Öneriler

1. Uluslararası toplum ve mevcut Afgan hükümeti gerekli fon tahsisi ile ve ABD, Türkiye, Almanya, Fransa, Çin ve diğer ülkelerden teknik yardım alarak sporu ve turizmi teşvik konusunda somut adımlar atmalıdır. Sporun ve turizmin tanıtımı, dünya liderlerinin Afganistan için destek taahhüdünde buldukları Bonn, Paris, Londra vb. uluslararası konferanslarda gündemin bir parçası olmalıdır. Aynı bir Spor ve Turizm Bakanlığı oluşturarak daha fazla şey yapılabilir; böylece spor ve turizm teşvik programlarına daha fazla odaklanma sağlanabilir.

2. Atatürk Üniversitesi, ESRUC üyesi üniversiteler ve diğer uluslararası akademik ve kültürle ilgili kurumlar, spor faaliyetleri, kültürel seminerler ve başka toplantılar düzenlemek için Horasan Yükseköğretim Enstitüsü ve diğer Afgan kurumları ile ortak projeler uygulayarak kendilerine düşeni yapabilir.

3. Çeşitli uluslararası kuruluşların spor ve turizm komitelerinden uzmanlar, Afgan hükümetine ve kurumlarına turizm ve spor tanıtım stratejileri geliştirmek ve uygulamak ve temel turistik noktaları belirlemek konularında tavsiyelerde bulunabilir.

4. Uluslararası ve ulusal medya da Afganistan'daki ünlü ve tarihi turistik alanlara ve Afgan spor takımlarının başarılarına yer vererek, ayrıca hükümete sporun ve turizmin önemi konusunda kamu farkındalığı yaratmada yardımcı olarak önemli bir rol oynayabilir.

5. Sporun her düzeyde teşvik edilmesi turizmin teşvik edilmesi için bir ön şart olarak algılanmalıdır. Afganistan'da spor ve turizm teşvik edilirse ve desteklenirse, herhangi bir diğer cazip ulus gibi biz de kendine yeten, gelişmiş bir ülke olabiliriz. Bu gerçeklerin uluslararası dostlarımız ve Afgan hükümeti tarafından neden göz ardı edildiğini bir türlü anlayamıyoruz.

Çok teşekkür ederim;

Kaynakça

Vikipedi - Dünya Turizm İstatistikleri ve Sıralamaları 2010 (İngilizce)

Afganistan'da Turistik Mekanlar – <http://sitara.com/Afghanistan/excursion>

Turizm Afganistan'a Dönebilir mi? 07 Temmuz 2009, Sarah Amandolare

Patrick Symmes'in Outside Dergisi'nde çıkan 2003 tarihli makalesi: Afganistan'ın Hippi Patikası Tarihi

Prof.Dr. Kurbonov ABDUHOSHIM
Tacik Ziraat Üniversitesi, Tacikistan

ZİRAİ MAKİNELEŞMENİN KÜRESEL ÇEVRE SORUNLARI HAKKINDA VERİLEN KARARLARA ETKİSİ

Günümüzde endüstriyel ve tarımsal faaliyetlerin gittikçe artmasıyla çevre üzerinde insan kaynaklı etkiler gerçekten oluşmaya başlamıştır. Bu çalışmada insan kaynaklı etkilerin toprak üzerindeki sonuçları incelenmektedir. Burada belirtilen yaklaşımın bazı olumlu yönleri bulunmaktadır: insan kaynaklı etkilere maruz kalan toprak örtülerinin fiziksel özelliklerinde gözlenen değişiklikler göz önünde bulundurularak, bu özelliklerin başlangıç aşamasında düzeltilmesine ve geliştirilmesine yönelik bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Ancak söz konusu yaklaşımın olumsuz yanları da mevcuttur. Bunlar, yazarlara göre, sadece verimliliği doğrudan etkileyen fiziksel özelliklerin göz önünde bulundurulmasını da içermektedir.

Tarımsal ürünlerin yoğun makine teknolojisi kullanılarak üretilmesi güç kaynaklarından çok fazla yararlanılmasını gerektirmektedir. Tacikistan'da bu amaçla yılda 1,5 milyon tondan fazla miktarlarda yakıt tüketilmektedir. Dizel motorlar bir ton yakıtı kullanırken atmosfere 17 kg duman bırakırlar. Tarımsal faaliyetlerin atmosferdeki karbon gazı (CO₂) kirlenmesindeki payı %13'tür. Buradaki olumsuz etken yağların, yakıtların ve aracı akışkanların kaybıdır. Sadece traktörlerin, biçerdöverlerin ve tarımsal araçların boru kelepçeleri ve çatlaklarından dışarıya sızan aracı akışkanların miktarı yılda yaklaşık 100 bin tonu bulmaktadır. Günümüzde insan kaynaklı aktivitelerin toprak üzerindeki etkisi oldukça gerçek bir hal almıştır. Toprak üzerindeki insan kaynaklı etkilerden biri de tarımsal makineleşmeye odaklı faaliyetlerdir.

Toprak üzerinde oluşan etkilerin bazılarını ayırt edebilmemiz mümkündür:

- Tarımsal makineleşme ile pekiştirilen etkiler
 - Uygulanan çeşitli tarla sürme ve işleme yöntemleri nedeniyle toprak yapısının bozulması
 - Yeraltı sularında toprağın su ve gaz katmanlarını etkileyen sulama yöntemlerinin kullanımı, tuzlanma vb.
 - Tarımsal faaliyetlerde kullanılan gübrelerin ve zirai ilaçların toprağın kimyasal birleşimi ve yapısı üzerindeki etkisi
- Dzhabborov N.I., Mirakilov D.H., Ahmadov B. R gibi bazı bilim adamlarının tarımsal makineleşmenin toprak üzerindeki etkileriyle ilgili araştırmalarına ulaşabiliriz. Traktörlerin ve diğer araçların tarım arazilerinden sürekli olarak gelip geçmesinin toprak deformasyonu ve yoğunluğu üzerinde yarattığı etkiyle ilgili teorik ve deneysel araştırmalar yapılmıştır. Prof. N.I.Dzhabborov'a göre doğal kaynak ekonomisinin başlıca hedefi kaynak tasarrufu sağlayan en yeni teknolojilerdir.

Tarımsal üretime yönelik teknoloji ve araç geliştirmede uygulanan sistem mühendisliği mamul elde etmek ve ihtiyaç duyulan araçları üretmek için gerekli teknolojik faaliyetleri tanımlamaktadır, bu sistem bilim adamlarının geçtiğimiz dönemde gerçekleştirdikleri ortak çalışmaların sonucunda elde edilmiş bir başarıdır. Çalışma, yakıt, elektrik enerjisi ve metal kullanımı ile ilgili tüm işlem ve teknolojilere yönelik fizibilite raporları oluşturulması için geliştirilen teknik bu çalışmada elde edilen en önemli başarıdır. Traktörleri mümkün olduğunca az kullanılması ve güç tasarrufu sağlayan traktörlerin geniş çapta üretilmesi %15–20 arasında yakıt tasarrufu sağlayabilir. Yazar kombine araçların yeni teknoloji

ile birlikte kullanılmasıyla araçların arazi üzerindeki geliş gidiş sayısının azaltılabileceğini, yakıt ve işçilik masraflarının yarı yarıya azaltılabileceğini ileri sürmektedir. Toprağın işlenmesi ve ürünlerin hasat edilmesi sırasında yürütülen teknolojik faaliyetler nedeniyle çeşitli araçlar aynı arazi parçası üzerinden 3 ila 17 defa geçmektedir. Bu araçların arazi üzerinde oluşturdukları tekerlek izlerinin toplamı arazinin toplam boyutunun iki katını aşmaktadır. Bunun sonucunda toprak ezilmekte, performans kaybı yaşanmakta, toprağa aracı akışkanlar dökülmekte, atmosfere zararlı maddeler salınmakta ve tüm bunlar ürün verimini düşürmektedir.

Nasriddinov bu çalışmada Tacikistan'ın Gissar vadisinde tarımsal sulama yöntemiyle ve yağmur suyuyla sulanan tarlalarda bilindik ve enerji tasarrufu sağlayan teknolojiler kullanılarak gerçekleştirilen buğday üretimiyle ilgili yakıt ve enerji masraflarını karşılamaktadır.

Ayrıca bilindik ve enerji tasarrufu sağlayan teknolojiler kullanılarak buğday yetiştirilmesine yönelik güç modelleri geliştirmekte, yukarıda belirtilen yöntemler kullanılarak enerji verimliliğinin nasıl artırılacağı konusunda pratik tavsiyelerde bulunmaktadır. Gissar vadisi koşullarında 1 hektarlık arazide buğday yetiştirilmesi için yapılan yakıt ve enerji masrafları aşağıda belirtildiği şekilde hesaplanmıştır:

- Bilindik tarım teknolojilerinin kullanıldığı yağmur suyuyla sulanan arazilerde - 28818,5 MDz;
 - Bilindik tarım teknolojilerinin kullanıldığı tarımsal sulama yöntemleriyle sulanan arazilerde - 28113,5 MDz;
 - Enerji tasarrufu sağlayan teknolojilerin kullanıldığı yağmur suyuyla sulanan arazilerde - 23390,7 MDz;
 - Enerji tasarrufu sağlayan teknolojilerin kullanıldığı tarımsal sulama yöntemleriyle sulanan arazilerde - 27648,8 MDz.
- Buğday üretiminde enerji tasarrufu sağlayan teknolojilerin kullanılmaya başlaması optimum parametrelerin elde edilmesini, tarım arazilerinde farklı çalışma yöntemlerinin uygulanmasını, toprağı işleyerek verimli sonuçlar elde edilmesini, yakıt ve enerji kaynaklarının makul ölçülerde kullanımını arttırmış, tarım faaliyetlerinde makineleşmenin artması bilindik tarım teknolojilerinin kullanımına oranla tarımsal sulama yöntemleri kullanılarak sulanan arazilerde yapılan enerji masraflarını %12,8 oranında, yağmur suyuyla sulanan arazilerde yapılan enerji masraflarını ise %29,8 oranında azaltmıştır.

G.D. Mirzoev ve N.I. Dzhabborov teknolojik araçların Tacikistan Cumhuriyeti koşullarında yetiştirilen pamuk ürünü üzerinde kullanılabilirliği için çukur ve tümseklerden oluşan el yapımı kombine bir araç geliştirmiştir. Çukur ve tümseklerden oluşan el yapımı araç kullanılarak tarım arazilerine gübre ve ilaç atılmaktadır.

Kombine birimler kaynak teknolojilerinin kullanımının imkân tanıyarak büyük ekonomik etki elde edilmesini sağlamaktadır. Tacikistan'ın zirai mekanik mühendisliği ile tarımsal ve endüstriyel faaliyetlere yönelik bilimsel ve teknik araştırma merkezi olan Zirai Bilimler Akademisi KM – 2.4 isimli kombine aracı vasıtasıyla yüksek ve alçak arazilerden eş zamanlı kesitler alarak toprağı işlemiştir. Araç 3,0 ve 4,0 sınıfı traktörlerle birleştirilerek pamuk ve patates tarlalarında kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

Kombine KM–2,4 aracının teknik özellikleri ve eksploatatsionno-teknolojik tahmin göstergeleri. Kombine birimlerin kullanılması hem arazi üzerindeki gidiş geliş sayısını ve sürelerini azaltarak verimliliği arttırmakta hem de işgücü ve enerji masraflarını azaltmaktadır.

Kombine araçlar traktör üretiminde modern bir çizgi yakalanmasını sağlamıştır, böylece enerji tasarruflu traktörler üretilmektedir. Bu tek kullanımlı araçlar belki her zaman kullanılamaz ama özellikle küçük arazilerde, yokuşlarda ve sulama alanlarında kullanılabilir. Traktörlerin çalışma esnasında harcadığı enerjinin büyük bir kısmı <<ölü yüklerin>> sürekli olarak tarlanın bir ucundan diğerine taşınmasına gitmektedir. Sayısız bilimsel araştırmanın da gösterdiği gibi kombine araçların kullanımı işgücü masraflarını %30...50, yakıt tüketimini %20...30, metal tüketimini %20...25 azaltmakta, böylece çoğu tarımsal ürün üretiminde %10–15 oranında artış sağlanmaktadır.

Tarımsal makineleşme toprağın fiziksel özelliklerini hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilemektedir. Buradaki başlıca sorun ekim aşamasından önceki süreçte ortaya çıkmaktadır.

Tacikistan'ın pamuk tarlalarının çok büyük bir kısmında ekim aşamasından önce kullanılan ağır traktörler ve diğer toprak işleme araçlarıyla aynı bölgelerden defalarca geçilerek toprak ezilmektedir. Neticede ise toprağın ekilebilir

katmanının sertleşmesine yol açılmaktadır. Bu durum özellikle taneli bir yapıya sahip kurak arazilerin sulanan kesimleri üzerinde etkili olarak pamuğun fiziksel özellikleri, büyümesi ve gelişimi üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır.

Bu istenmeyen duruma karşı tedbir almak amacıyla tarımsal sulama yöntemleriyle sulanan arazilerde deneysel çalışmalar yürütülmüştür.

Ekim öncesi aşamada çeşitli teknolojik araçlar kullanılmış, pamuk tarlalarında kullanılan toprak işleme araçlarının aynı alanlar üzerinden geçiş sıklığı daha önceki klasik tarımsal uygulamalardakine göre 3–4 kat azaltılmıştır.

Araştırmalar sonucunda tarımsal araçların tarım arazisi üzerinde daha fazla gidip gelmesi nedeniyle toprağın daha fazla sertleştiği ve fiziksel yapısının daha fazla kötüleştiği anlaşılmıştır.

Örneğin, tarım araçlarının aynı tarım arazisi üzerinden iki kez geçmesi sonucunda ekilebilir alan (0–30/35sm) üzerindeki sertleşme 1,33–1,43 g/sm³ iken üç kez geçmesi sonucunda ekili alan üzerindeki sertleşme 1,56–1,64 g/sm³ olarak hesaplanmıştır.

Yüksek alanlarda yetiştirilen pamuk ürünüyle ilgili edinilen çeşitli deneyimler sonucunda bu ürünün yetiştirilmesi için gerekli arazi standartları en üst seviyeye çıkarılmıştır (1,23 – 1,40r/cm³). Bunun sayesinde yüksek alanlarda yetiştirilen pamuğun büyümesi, gelişimi ve yetiştirilen pamuklardan yüksek verim elde edilmesi için gereken en iyi arazi koşulları oluşturulmuş ve konuyla ilgili farklı deneyimler elde edilmiştir.

Akademisyen I. Sattori, Akhmadov B.P, Savart M ve diğerleri tarafında traktörlerin ve diğer tarım araçlarının tarım arazileri üzerindeki sürekli hareketinden kaynaklanan etkilerle ilgili olarak yürütülen teorik ve deneysel çalışmalar sonucunda 6 kişilik taşıma kapasitesine sahip "Kishovarz" KM–1,8 isimli bir makine geliştirilmiştir.

. Ekolojik gereksinimlerin bu konudaki önemli çok büyüktür, bunlar göz önünde bulundurulmadan tarımsal üretimde ekonomik verimlilik elde etmekten bahsedilemez. Tarımsal üretim verimliliği ve verimliliğin artış oranı toprağın durumuna ve toprak kullanımı sırasında gerçekleştirilen faaliyetlerin doğru organize edilmesine bağlıdır.

Yukarıda belirtilen araçların kullanımı ürünlerden yüksek verim elde edilmesine olanak sağlamakta, araçların arazi üzerindeki hareketlerini azaltarak toprağın ezilmesini önlemektedir.

Dr. Ümit İncekara

*Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Fakültesi,
Biyoloji Bölümü, Erzurum-Türkiye*

DOĞU ANADOLU'NUN (TÜRKİYE) BİYOLOJİK ZENGİNLİĞİ: ZOOCOĞRAFİK NOTLAR İLE AYNI ZAMANDA OLUŞAN FAUNA VE FLORASINA İYİ BİR ÖRNEK

Giriş

Türkiye, yansıyan yükseklik, yağış miktarı, topografik ve jeolojik geçmişindeki önemli farklılıkların hayvan ve bitki yaşamının zenginliğine yansıdığı dikkate değer bir habitat çeşitliliği ortaya koymaktadır. Biyocoğrafyası bu nedenle çok fazla dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, Doğu Anadolu'nun (Türkiye) fauna ve florasının biyocoğrafik analizinin bir özeti sunulmaktadır.

Doğu Anadolu'daki birçok familyaya ait binlerce hayvan türünün dağılımına bağlı olarak, birisi Avrupa-Sibirya bölgesinin etkisi altında olan ve diğerleri de çöl etkisi altında olan üç ana faunanın varlığını gösterilmektedir ve Akdeniz Türkiye'sinde zengin bitki türü çeşitliliği vardır ve aktif bir tür oluşum merkezidir ve Türkiye endemik bitkiler açısından dünyanın en önemli ülkelerinden bir tanesidir. Bitki dağılımı araştırmaları Türkiye'nin yaklaşık 12000 taksonuna ev sahipliği yaptığını göstermiştir ve halen pek çok sayıda yeni türler sürekli olarak keşfedilmektedir. Türkiye'de endemizm oranı diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında nispeten yüksektir. Türkiye'de endemizm oranı %34'den fazla olan diğer Avrupa ülkelerinin bazılarında %14,9 (Yunanistan), %2,9 (Fransa), %18,6 (İspanya) ya da %0,1'dir (Polonya). Türkiye'de endemik türlerin sayısı 3000'den daha fazladır.

Türkiye Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve İran-Turan adı verilen 3 fitocoğrafi bölgenin etkisi altında olan dünyadaki tek ülkedir. Türkiye'deki ana fitocoğrafi bölgelere bağlı olarak yöreye has bitkilerin dağılımı şu şekildedir: İran-Turan fitocoğrafi bölgesinde 1220, Akdeniz fitocoğrafi bölgesinde 1050 ve Avrupa-Sibirya fitocoğrafi bölgesinde 300. Benzer olarak, Doğu Anadolu üç bitkisel dağılım bölgesinin kesişim yerinde konumlanmıştır. Türkiye'de endemik bitkilerin zenginliği açısından en önemli bölge Akdeniz bölgesidir. Türkiye'ye dağılmış olarak bulunan endemik bitki türlerinin en fazlası bu bölgede bulunmaktadır. Doğu Anadolu bölgesi de zengin bir tür çeşitliliğine sahiptir ve endemizm oranı açısından ikinci sırada yer almaktadır. Doğu Anadolu'da bulunan en önemli çeşitlilik merkezleri Erzincan ve Erzurum illeri ve Van Gölü'nün güneyinde bulunan yüksek dağlardır. Şu ana kadar yapılan bitki dağılımı araştırmaları Erzurum ilinin yaklaşık 255 endemik bitki taksonuna sahip olduğunu göstermiştir. Bunların çoğu Aceraceae, Fabaceae, Scrophulariaceae, Lamiaceae, Asteraceae bitki familyalarına aittir.

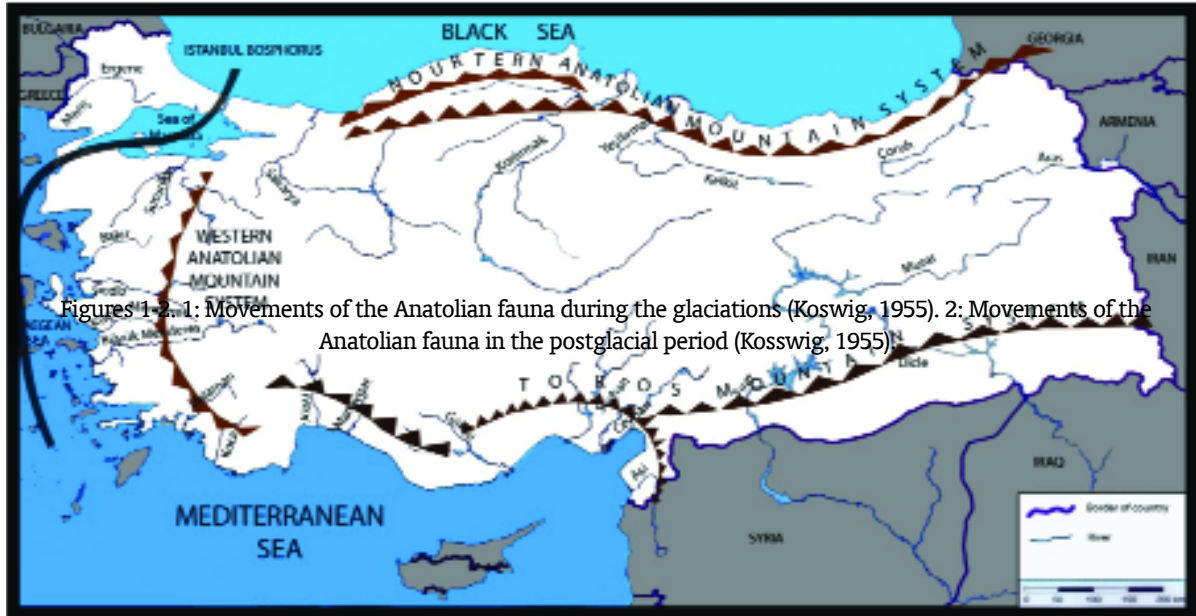
Türkiye'nin ana fitocoğrafi bölgelere göre endemik bitki dağılımı şu şekildedir: İran-Turan fitocoğrafi bölgesinde 1220, Akdeniz fitocoğrafi bölgesinde 1050 ve Avrupa-Sibirya fitocoğrafi bölgesinde 300.

Genel Coğrafi Bilgiler

Doğu Anadolu'nun Biyolojik Zenginliğini doğru bir şekilde analiz edilmesi için Anadolu coğrafyasının tarihi geçmişi hakkında bilgi edinmek faydalı olacaktır. (Şekil 1-3).

Şekil 1-2. 1: Buzullaşma esnasında Anadolu bitki örtüsünün hareketleri (Koswig, 1955). 2: Buzullaşma sonrası süreçte Anadolu bitki örtüsünün hareketleri (Koswig, 1955).

Figures 1-2. 1: Movements of the Anatolian fauna during the glaciations (Koswig, 1955). 2: Movements of the Anatolian fauna in the postglacial period (Koswig, 1955)

Figure 3. Main modern barriers to the distribution of species in Turkey.

"Biyolojik Çeşitlilik Bölgeleri" raporuna göre dünya çapında 34 biyolojik çeşitlilik gen merkezi vardır. Bunlardan Doğu Anadolu, dört biyolojik çeşitlilik gen merkezinin kesişim noktasında konumlanmaktadır (Şekil 4). Bunlar: 1)- Kafkaslar, 2)- İran-Anadolu, 3)- Akdeniz Havzası, 4)- Orta Asya Dağlarıdır.

Şekil 4. Biyolojik çeşitlilik Bölgeleri

Türkiye ve Doğu Anadolu'da Hayvanlara İlişkin Biyolojik Çeşitlilik

Doğu Anadolu, birçok familyaya ait binlerce hayvan türünün dağılımı biri Avrupa-Sibirya bölgesinin, diğerleri çöl ve Akdeniz etkisi altında olan üç ana faunanın olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de bulunan tüm hayvan türleri tüm Avrupa kıtasında bulunandan (bir buçuk kat) daha fazladır. *Helophorus erzurumica* n. sp.; *Johnstoniana hakani* n.sp.; *Terellia askaleensis* n. sp.; *Ledermuelleriopsis ayyildizi* n. sp.; *L. bisetalis* n. sp.; *L. sezeki* n. sp. vs. gibi pek çok hayvan türü Doğu Anadolu'dan bilime tanıtılmıştır. Bu türler sadece örneklerdir. Tabii ki türlerin gerçek sayısı daha yüksektir.

Doğu Anadolu'da pek çok hayvan grubu üzerinde ciddi araştırmalar gerçekleştirilmemiştir. Ve bu yüzden bu gruplar üzerinde daha fazla kapsamlı araştırma yapılmalıdır.

Dünyadaki Bitkilerin Biyolojik Çeşitliliği

Endemizm Oranları

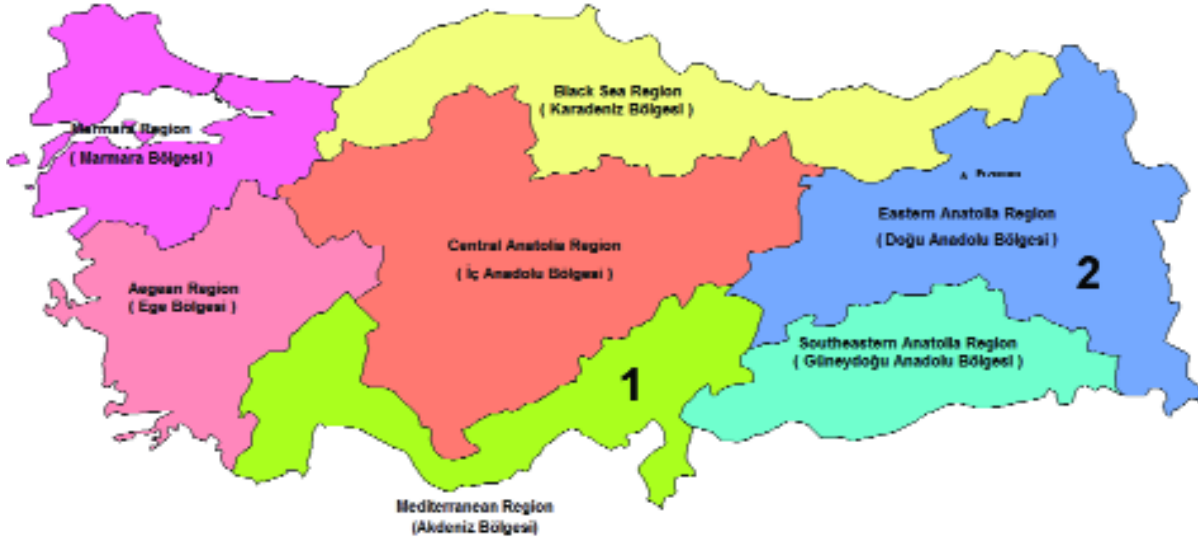
Tablo 1. Bazı ülkelerin endemizm oranları.

Ülke/Bölge	Toplam bitki türleri	Endemizm Oranı
Avustralya	15.638	90%
Güney-Doğu Asya	45.000	88%
Madagaskar	9.704	80%
Brezilya	70.000	78%
Çin ve Doğu Asya	45.000	41%
Hindistan ve Sri Lanka	23.000	40%
*Türkiye	12.000	34%

Türkiye'de endemik türlerin sayısı 3000'den daha fazladır. Bazı ülkeler çok düşük endemizm oranına sahiptir. Örneğin; İsviçre'de sadece bir endemik bitki vardır.

Türkiye'deki Bitkilerin Biyolojik Çeşitliliği

Türkiye zengin bir bitki türü çeşitliliğine sahiptir ve aktif bir tür-oluşum merkezidir ve ayrıca Türkiye endemik bitkiler bakımından dünyanın en önemli ülkelerinden biridir. Bitki dağılımı çalışmaları Türkiye'nin yaklaşık 12000 bitki taksonuna ev sahipliği yaptığını göstermiştir ve halen pek çok sayıda yeni türler sürekli olarak keşfedilmektedir. Türkiye'de endemizm oranı diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında nispeten yüksektir. Türkiye'de endemizm oranı %34'den fazla iken bazı diğer Avrupa ülkelerinde %14.9 (Yunanistan), %2.9 % (Fransa), %18.6 (İspanya), ya da %0.1'dir (Polonya). Türkiye'de endemik türlerin sayısı 3000'den daha fazladır. Türkiye Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve İran-Turan fitocoğrafik bölgeleri olarak adlandırılan 3 fitocoğrafik bölgenin etkisi altındaki dünyadaki tek ülkedir. Ana fitocoğrafik bölgelere göre Türkiye'nin endemik bitkilerin dağılımı şu şekildedir: İran-Turan fitocoğrafik bölgesinde 1220, Akdeniz fitocoğrafik bölgesinde 1050 ve Avrupa-Sibirya fitocoğrafik bölgesinde 300. Benzer olarak, Doğu Anadolu üç bitki dağılımı bölgesinin kesişim noktasında konumlanmıştır. Türkiye'de Akdeniz bölgesi endemik bitkilerin zenginliği açısından en önemli bölgedir. Bu bölge Türkiye'de dağılan endemik bitki türlerinin çoğunluğunu barındırmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi de zengin bir tür çeşitliliğine sahiptir ve endemizm oranı açısından ikinci sırada gelmektedir (Şekil 5). Doğu Anadolu'da bulunan en önemli çeşitlilik merkezleri Erzurum ve Van Gölü'nün güneyinde bulunan yüksek dağlardır.

Şekil 5. Türkiye'de (coğrafi bölgelere göre) endemik bitki oranları

Şu ana kadar yapılan bitki dağılımı çalışmaları Erzurum ilinin yaklaşık 255 endemik bitki taksonununa sahip olduğunu göstermiştir. Bunların çoğunluğu Aceraceae, Fabaceae, Scrophulariaceae, Lamiaceae, Asteraceae bitki familyalarına aittir.

Türkiye'de ana fitocoğrafi bölgelere göre endemik bitki dağılımı şu şekildedir: İran-Turan fitocoğrafik bölgesinde 1220, Akdeniz fitocoğrafik bölgesinde 1050 ve Avrupa-Sibirya fitocoğrafik bölgesinde 300.

Güncel Olay: *Fritillaria michailovskyi* "ağlayan lale", "ters lale", "ağlayan gelin"

Bu bitkiler (6-10. Şekiller) Türkiye halkı arasında "ağlayan lale", "ters lale" ya da "ağlayan gelin" olarak bilinir. "Ağlayan Lale"nin Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra Meryem Ana'nın gözyaşlarıyla beslenerek yetiştiğine inanılmaktadır. Bu yüzden bu çiçek pek çok Hıristiyan için kutsaldır. Türkiye'de 43 türden 20'si endemiktir. "Ağlayan lale" *Fritillaria michailovskyi*, sadece Erzurum ilinde dağılmıştır

Şekil 6-10: ağlayan lale sp.

On aylarda kötü bir olay olmuştur. Son kalan 57 tür yabancı uzmanlarca toplanmıştır. Şans eseri, soğanları sınırdan kaçırmaya çalışırken yakalanmışlardır.

Neyse ki soğanlar ana vatanları Erzurum'a geri getirilmiştir. Atatürk Üniversitesi 'ATA Botanik Bahçesi' bu bitkiyi üretmeyi planlamaktadır. Bu son derece olumlu bir gelişmedir.

Sonuçlar ve Tartışma

Anadolu zoocoğrafyası üzerinde yapılan en kapsamlı çalışma ve inceleme Koswig (1955) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yazar Anadolu zoocoğrafyası ile ilgili düşüncelerini şu şekilde özetlemiştir: "Birden kendinizi iç ya da doğu Anadolu bozkırlarından ya da kuzey, doğu veya batı Anadolu'nun dağlık bölgelerinden tanıdık olmayan bir faunanın arasında yabancı bir ülkede hissediyorsunuz" (Koswig, 1955). Bunun ana nedeni daha çok yüksek dağ bariyerleridir. Güneyde ve kuzeyde yüksek dağlar iç Anadolu gölünü Karadeniz'in yanına Akdeniz'den de ayırmıştır (Şekil 3). İlk olarak Anadolu'ya kuzey doğudan Avrupa-Sibirya ve doğu ile güneyden Eremian unsurları girmiştir (Doğu: Iğdır-Aralık bölgesi; Güney: Hakkari-Van platosu) (Demirsoy, 1999). İkinci olarak iç Anadolu büyük su böceği gruplarının girişine az çok açıktır ve doğudan batıya akan doğu Anadolu nehirlerinin ulaştıkları yüksek kesimler bunu kolaylaştırmıştır.

Öte yandan Edinburgh Üniversitesinden "Türkiye ve Doğu Ege Adalarının Florasını yazmak için 50 yıl harcayan Prof. P.H. Davis'e göre: Türkiye üç botanik coğrafi bölgenin etkisi altında olan dünyadaki tek ülkedir ve bu yüzden yükselti, yağış miktarı, sıcaklık, topoğrafya ve jeolojik geçmişinde var olan önemli farklılıklar nedeniyle hayvan ve bitki yaşamındaki zenginliğine yansıyan dikkate değer bir habitat çeşitliliği göstermektedir.

Ne yazık ki, bu çeşitlilik ve endemik hayvan ve bitkiler büyük tehdit altındadır. Dağlık ve kıyusal kum tepelerindeki habitatlar turizm faaliyetlerine bağlı olarak insanların tehdidi altındadır. Pek çok araştırmacıya göre Türkiye'deki vahşi yaşam Dünya'daki diğer ülkelerdeki gibi kendini yenilemek konusunda zorluk çekmektedir. Hayvan ve bitki çeşitliliğini korumak konusunda bu kadar önemli olmasının nedeni de budur.

Pek çok bitki ve hayvan türleri Doğu Anadolu, Türkiye ve dünyanın çeşitli bölgelerinde hayatta kalmak için insanların yardımını beklemektedir. Doğu Anadolu'da biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik hassasiyetin arttığını gözlemlemek umut vericidir.

Kaynakça

- Avcı, M. 2005. Diversity and Endemism in Turkey's Vegetation. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Coğrafya Dergisi, 13: 27-55.
- Davis, P.H., 1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands. Sy. 10. Edinburgh: Edinburgh University Press, 210.
- Davis, S.D, Heywood, V.H. & Hamilton, A.C., 1994. Centres of Plant Diversity, Volume 1, ss. 2-7.

Doğan, S., Three new species and a new record of the genus Ledermuelleriopsis (Acari, Stigmaeidae) from Turkey. Biologia, Bratislava, 59/2: 141 | 151, 2004.

Dönmez, A.A. 2001. A new Turkish species of Salvia L. (Lamiaceae). Botanical Journal of the Linnean Society. 137 (4): 413-416.

Erik, S. & Demirkuş, N. 1998. New species from NE Turkey: *Chaerophyllum posofianum* (Apiaceae) and *Vicia erzurumica* (Fabaceae). *Willdenowia* 28: 151-156. 1998.

İncekara, Ü., Mart, A., Erman, O., 2005. *Helophorus erzurumicus* sp. n. A New Species from Turkey and Some Notes on *H. ponticus* Angus, 1988 (Coleoptera: Hydrophilidae), 27(1), 43-46.

Jensen, K.B. & Asay, K.H., 1996. Cytology and morphology of *Elymus hoffmanni* (Poaceae: Triticeae): a new species from the Erzurum province of Turkey. *Int. J. Plant Sci.* 157: 750-758.

Kütük, M., Bayrak, N., Hayat, R., 2011. A new species of *Terellia* (Diptera: Tephritidae) from Turkey with a key to Turkish species of the subgenus *Cerajocera*. *Türk. entomol. derg.*, 2011, 35 (2): 207-213.

Türkoğlu, İ., Akan, H., Civelek, Ş., , 2003. A new species of *Centaurea* (Asteraceae: sect. *Psephelloideae*) from Turkey. *Botanical Journal of the Linnean Society*.

Urhan, R. & Ayyıldız, N., 1993. Two new species of the genus *Zercon koch* (Acari: Zerconidae) from Turkey. *Molecular Phylogenetics and Evolution* 43 (2007) 916–935.

Sevsay, S. & Özkan, M. 2005. A New Species of *Johnstoniana* (Acari, Trombidiidae) from Turkey: *Johnstoniana hakani* n.sp. *G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi* 18(2): 187-191 (2005).

Prof.Dr. Babrova Tatiana VASILIEVNA
Moskova Turizm Endüstrisi Devlet Enstitüsü Rektörü
Moskova-RUSYA

MOSKOVA DEVLET TURİZM ENDÜSTRİSİNİN VİZYON VE TARİHİ GELİŞİMİ

Moskova'nın en eski turizm enstitülerinden ve lider akademik merkezlerinden ve bağımsız bir bilim adamları topluluklarından biriyiz. MSİIT 4 fakülte ve 20'den fazla bölümden oluşmaktadır.

Moskova Turizm Endüstrisi Devlet Enstitüsü Kremlin'in 10 mil kuzey-batısında, Moskova'nın Kuzeyinde yer almaktadır. Yol ve metro bağlantılarına sahiptir ve büyük Moskova Sheremetyevo havaalanına kolaylıkla ulaşılabilir (yaklaşık 5 millik) mesafededir.

Moskova Turizm Endüstrisi Devlet Enstitüsü, SSCB Bakanlar Kuruluna bağlı Yabancı Turizm Bakanlığının Yabancı Turizm Yüksek Öğreniminin başladığı 1966 da kurulmuştur ve 1975'de SSCB Bakanlar Kuruluna bağlı Yabancı Turizm Ana Direktörlüğünün yüksek düzey personel ve uzmanları için İleri Eğitim Enstitüsü'ne dönüştürülmüştür. 2000 yılında Moskova Hükümetinin resmi kararı ile Enstitü Moskova Turizm ve Otel& Restoran İşleri Akademisi ve 2004 yılında Moskova Hükümeti'ne bağlı Moskova Turizm ve Otel& Restoran İşleri Akademisi (Enstitüsü) olarak yeniden yapılandırılmıştır.

2009 yılında, yükseköğretim okulumuz Moskova şehrinin Moskova Yüksek Mesleki Eğitim Devlet Eğitim Enstitüsü olarak yeni bir isim aldı; "Turizm Endüstrisi Moskova Devlet Enstitüsü". Temmuz 2010'da Moskova Hükümeti'nin bir emri ile Enstitü 'ye ünlü Rus araştırmacı Yuri A. Senkevich'in ismi verilmiştir ve bu yüzden Enstitü 'ye bugün Moskova şehrinin Devlet Yüksek Mesleki Eğitim Enstitüsü "Yu. A. Senkevich Turizm Endüstrisi Moskova Devlet Enstitüsü" denmektedir. Enstitünün Kislovodsk kasabasında bir şubesi vardır.

Şu anda Enstitü, farklı alanlarda eğitim sağlayan bir kuruluştur:

- Turizm, otel endüstrisi işletmelerinin ekonomisi ve işletilmesi alanında lisans mezunları ve uzmanlar yetiştirmek için yüksek mesleki eğitim,
- Turizm, otel ve restoran işleri alanında uzmanlar yetiştirmek için (ileri düzeyde) mesleki eğitim
- Turizm, otel ve restoran işleri alanında uzmanlar yetiştirmek için yeniden eğitim ve ileri düzey eğitim
- Lisansüstü dersleri
- Yabancı dillerde eğitim,
- Otelcilik hizmetlerinde kullanılan yeni teknolojiler üzerine seminerler düzenlenmesi ve yapılması: Moskova ve Rusya'nın bölgelerinde uluslararası turizm, otellerin ve seyahat acentelerinin iktisadi faaliyetlerine ilişkin çözümlenmesi gereken sorunlar, turizm işleri ile ilgili yasal düzenlemeler, vb.

- Enstitü 'ye giriş için ön eğitim
- Uzmanlık (brans) eğitim veren kuruluşların eğitmenleri için ileri düzey eğitim,
- Yabancı uzmanlık eğitimi veren kuruluşlar ile birlikte yurtdışında 1 ya da 2 haftalık müşterek seminerler düzenlemek,
- Ders kitapları, çalışma rehberleri ve özel derslerin hazırlanması ve yayınlanması,
- Turizmin bölgesel gelişimi, otel yapımında danışmanlık, araştırma, turizm alanında faaliyet gösteren kuruluşlara tespit hizmeti,

Enstitü'nün müfredatı seyahat acenteleri, oteller ve restoranlardan uzmanların eğitimi ve yeniden eğitimini amaçlamaktadır. Öğrenciler piyasa ekonomisinde başarılı bir şekilde faaliyet gösteren kuruluşların organizasyonunda ve özellikle otel ve halka yiyecek içecek hizmeti veren kuruluşlarda müşterilere ağırlama ve hizmet konularında pratik bilgiler kazanır. Başarı öğrencilerin en prestijli yabancı okullarda onların otel, restoran, seyahat acentelerinin faaliyetlerine vakıf olmalarına ve iş bağlantıları edinmelerine olanak sağlayan kapsamlı eğitimleri ile tamamlanmaktadır.

Enstitü beş fakülte, 12 bölüm, bir yüksek lisans okulu, bir hazırlık eğitim bölümü ve eğitim binalarından oluşmaktadır. Fakülte listesinde

5 bölümü bir araya getiren Turizm ve Konaklama Fakültesi,

6 bölümü bir araya getiren İktisat ve İşletme Fakültesi,

Okul Dışı Öğrenci Eğitimi Fakültesi,

İngiliz Dili Bölümü ve Ders-Dönüşüm Kurulunu da içeren Turizm Hizmetleri Fakültesi,

Tamamlayıcı Eğitim Fakültesi bulunmaktadır.

MSİT şu öğrenim hizmetlerini sunmaktadır; tam zamanlı, yar zamanlı ve okul dışı öğrenciler için. Turizm endüstrinin yeni eğilimlerini ve eğitim gereksinimlerini dikkate alarak Enstitü uygulama odaklı yaklaşıma dayalı eğitim sürecinde sürekli olarak yenilikçi yöntemler benimsemekte ve hayata geçirmektedir. Enstitüde 3 çevrimli eğitim sitemine geçiş hazırlıkları devam etmektedir. Turizm Lisansı, İşletme Lisansı ve İktisat Lisansı dahil yeni eğitim programları geliştirilmiş ve yakın zamanda diplomalar verilmiştir. Ayrıca aşağıdaki alanları kapsayan tamamlayıcı eğitim için yeni programlar geliştirilmiş ve diplomalar verilmiştir:

- Tatil Köyü ve Otel İşletmeciliği ve Turizm
- Turizm Alanında Yabancı Dil
- Mesleki İletişim Alanında Çevirmenlik
- Yüksek Okul Öğretmenliği

Devlet İşletme Üniversitesine bağlı Turizm ve Pazar Geliştirme Enstitüsü ile işbirliği yapılarak, MSİT mezunlarına İşletme otel ve turizm işletmelerinde MBA stajı (yüksek eğitimi tamamlayıcı mesleki yeniden eğitim programları) yaptırarak mezunlarına İşletme Yüksek Lisans Diploması vermektedir.

MSİT aşağıdaki alanlarda danışmanlık hizmetleri vermekte ve araştırmalar yapmaktadır.

- Rusya'nın bölgelerinde turizmin kalkınmasının fizibilite analizi
- Seyahat acenteleri, oteller ve restoranların kurulması ve başarılı faaliyetlerinin organizasyonu
- Turizm endüstrisi kuruluşlarının otomasyonu

MSİT 2008 yılında şu an 20 yüksek lisans öğrencisinin eğitim gördüğü bir lisansüstü eğitim okulu açmıştır. Yüksek lisans okulu "MSİT Bilimsel Bülten" isimli profesyonel dergiyi yayınlamaktadır. Yakın zamanda, Enstitü'nün profesörlerine ait 26 tek konu incelemesi yayınlanmıştır.

MSİT, Moskova Şehri'nin Turizm ve Otel Sektörü Kurulu ile birlikte yıllık Uluslararası Turist Fuarı MITF bünyesinde uluslararası araştırma konferansları düzenlemekte ve yapmaktadır, yıllık öğrenci konferansları düzenlemekte ve yapmaktadır ve bunların Metinlerini yayınlamaktadır.

İsteyen öğrencilere yurt dışında bir ya da iki dönem okumak fırsatı sağlamak için turizm endüstrisi için eğitim veren yabancı yükseköğretim okulları Enstitü'nün öğrencileri için sunum yapmaktadır. Tüm öğrenciler, turizm, otel ve restoran işletmeciliği alanlarında özelleşmiş farklı kuruluşlarda öğretici, uygulamaya yönelik ve diploma öncesi eğitimden geçmektedir. Öğrencilerin bir kısmı yurtdışında uygulamalı eğitimden geçmektedir.

Enstitü'nün mezunları turizm endüstrisi içinde talep görmektedirler; büyük bir bölümü diploma ihtisaslarına göre iş sahibi olmakta ve başarılı kariyerler yapmaktadırlar.

Enstitü pek çok kez, Moskova'nın otel ve turizm topluluğu için yürüttüğü eğitim faaliyetlerinden dolayı ödüllendirilmiştir. Bugün MSİT haklı olarak Moskova'nın turizm endüstrisine uygun iyi eğitilmiş ve azimli personel yetiştiren bir Eğitim Kurumu olarak adlandırılmaktadır.

Prof.Dr. Nabil A.Fakhre

*Kimya Bölümü, Bilimsel Eğitim Koleji, Salahaddin Üniversitesi,
Erbil, Irak*

Prof.Dr. Hemn.A.Kadir

Eğitim Bakanlığı, Erbil, Irak

IRAK'IN ERBİL ŞEHRİNDEKİ BAZI SU KAYNAKLARINA YÖNELİK KALİTE KONTROLÜ

Özet

Nitrat iyon oranının cıvayla karıştırılmış kadmiyum kullanılarak azaltılması ve sonrasında diyazo-eşleşme reaksiyonu oluşmasına bağlı olarak nitrat iyon oranının belirlenmesine yönelik hızlı ve hassas bir yöntem ele alınmıştır. Nitrat iyon oranı azaltılarak elde edilen nitrat suda çözünen ve renksiz bir diazonyum iyon karşımı elde etmek için N, N-dimetil-fenilendiamin dihidroklorür ile tepkimeye sokulmuş, elde edilen karışım daha sonra alkalın ortamda azoik boya oluşturmak için resorsinol ile birleştirilmiş ve 472 nm boyutta maksimum soğurma kapasitesine ulaşmıştır. Kalibrasyon grafiğinden 0,07 – 4,5µg/ml nitrat konsantrasyon aralığının Beer yasasına bağlı olduğu görülmüştür, nitrat konsantrasyonunun saptama sınırı 0,04µg/ml ve molar absorbtivitesi 2,7516x104 l/mol. cm'dir. Kesinlik ve doğruluk oranı bağıl standart sapma ve hata yüzdesine göre ve kabul edilebilir seviyelerde çıkmıştır. Genel müdahalelerin yaptığı etki araştırılmış ve bu yöntem tütsülenmiş et numunelerindeki nitrat iyon seviyesinin belirlenmesinde kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar standart NEDA (Doğal Enerji Ayırıştırma Analizi) yöntemi kullanılarak ulaşılan sonuçlarla uyumludur.

Giriş

Nitrat anyon çevre ve insan sağlığı açısından önemli bir analittir, bu nedenle saptanması ve miktarının ölçülmesi önemlidir. Nitratlar özellikle tarımsal alanlarda su içerisinde önemli miktarlarda bulunurlar ve nitrite dönüştürüldükten sonra bebeklerde zehirli madde ve methomoglobinemi üretirler(1). Nitrat toprak içerisinde oldukça hareketlidir ve toprak içerisinde bitkiler tarafından temel gıda maddesi olarak kullanılan miktarın fazlası mevcutsa bu fazla miktar doğrudan yer altı su tabakasına yönelir(2). Yüksek miktarlardaki nitrat içerdikleri toksik maddeler veya neden oldukları oksijen tükenmesi nedeniyle su ekosistemine zarar verebilecek istenmeyen bitki ve alglerin aşırı şekilde büyümesine yol açabilir(3). ABD Çevre Koruma Ajansının içme suyu için öngördüğü maksimum nitrat kontaminat düzeyi 45,0µg/ml iken Dünya Sağlık Örgütünün öngördüğü miktar 50,0 µg/ml dir.(4,5) Atık su tesislerinin ya da akarsu ve göllerin çıkış noktasındaki toplam nitrojen değeri 18,0 µg/ml den düşük olmalıdır, bu miktar 79,7 µg/ml nitrata denk gelmektedir(6).

Nitrat oranının belirlenmesi için kullanılan bazı spektrofotometrik yöntemler indirgeme reaksiyonunu ardından gerçekleşen diazolama-eşleşmesi reaksiyonu gibi bazı basit reaksiyonlarının kullanımını içermektedir(1). Bu çalışmada nitrat oranının spektrofotometrik yöntem kullanılarak belirlenmesine yönelik basit bir işlem anlatılmaktadır. Bu yöntem cıva karıştırılmış kadmiyum indirgeyicisi yardımıyla nitratın nitrite indirgenmesi, ardından asitli N, N-dimetil-fenilendiamin dihidroklorür (NDMPDAH) ve resorsinol kullanılarak 472 nm boyutta maksimum soğurma kapasitesine ulaşarak alkalın ortamda turuncu renkli azo boyası elde edilmesine dayanmaktadır (Şema 1). Yöntem atık su numunelerindeki nitrat oranının belirlenmesinde başarıyla uygulanmıştır.

DeneY Gereçleri

Spektral işlemler çift vuruşlu CECIL CE 3021 UV/Vis spektrometresi ile soğurma ölçümleri ise JENWAY 6305 UV-Vis spektrometresi ile gerçekleştirilmiştir.

Ayıracılar

Kullanılan tüm kimyasallar analitik ayıraç kategorisindedir.

0,1371 g sodyum nitrat (Fluka) saf su içerisinde çözündürülerek stok nitrat çözeltisi (100 µg/ml) elde edilmiştir. Nitröz asit çıkışı önlemek için bir tablet sodyum hidroksit ile bakteri gelişimini engellemek için 1,0 ml kloroform ilave edilerek çözelti volumetrik içinde 100 ml'ye seyreltilmiştir(6).

Tüm standart çalışma çözeltileri stok çözeltisi saf su ile seyreltilerek taze hazırlanmıştır. N, N-dimetil-fenilendiamin dihidroklorür (NDMPDAH) çözeltisi (%0,5): bileşimin 0,5 gramı 0,1 M hidroklorik asit kullanılarak volumetrik tüp içerisinde çözündürülmüş ve 100 ml'ye seyreltilmiştir. Resorsinol çözeltisi (%0,5) (BDH): bileşimin 0,5 gramı saf suda çözündürülerek ve volumetrik tüp içinde 100 ml'ye seyreltilerek hazırlanmıştır. Sodyum karbonat çözeltisi, Na₂CO₃ (0.5M) (Riedel-deHaën): bileşiğin 2,65 gramı saf suda çözündürülerek ve volumetrik tüp içinde 50 ml'ye seyreltilerek hazırlanmıştır.

Tavsiye Edilen Yöntem

Nitrati nitrite indirgemek için cıva eklenmiş kadmiyumla dolu 25 cm uzunluğunda ve 10 mm çapında bir sütun kullanılmıştır. 50,0 µg/ml hacminde nitrat çözeltisi 0,5 ml/dk hızında sütundan geçirilmiş ve eluenter toplanmıştır. 1,75 – 112,5 µg lik nitrat konsantrasyonları 25 ml lik volumetrik tüplere yerleştirilmiştir, tüplerin içine 1,0 ml %5 asitli NDMPDAH, 1,0 ml %0,5 resorsinol çözeltisi ve 0,9 ml 0,5 M sodyum karbonat ilave edilmiştir. Tüpler işaretli noktaya kadar saf su ile doldurularak iyice karıştırılmıştır. Doğrudan maksimum turuncu renk elde edilmiş ve nitrat iyon kullanılmadan aynı şekilde hazırlanmış olan ayraçın 1 cm lik 472 nm kuvars hücrelerinden birindeki soğurma kapasitesi ölçülmüştür.

Numune Hazırlama

Atık su numuneleri NPDES (Ulusal Kirletici Madde Tahliye ve Bertaraf Sistemi) ve SDWA (Güvenli İçme Suyu Yasası) tarafından tavsiye edilen yöntemle (Yöntem 353.3 (7).) artılmıştır.

Sonuçlar ve Tartışma

Soğurma Spektrumları

Nitrat iyon tavsiye edilen yöntemle artılmış ve azo boyasının soğurma spektrumları 472 nm boyutta maksimum soğurma kapasitesine ulaşmıştır. Nitrat iyon bulunmayan alanda ise herhangi bir soğurma işlemi gerçekleşmemiştir. Spektrum Şekil 1'de gösterilmektedir.

Reaksiyon durumlarının en iyi seviyeye getirilmesi

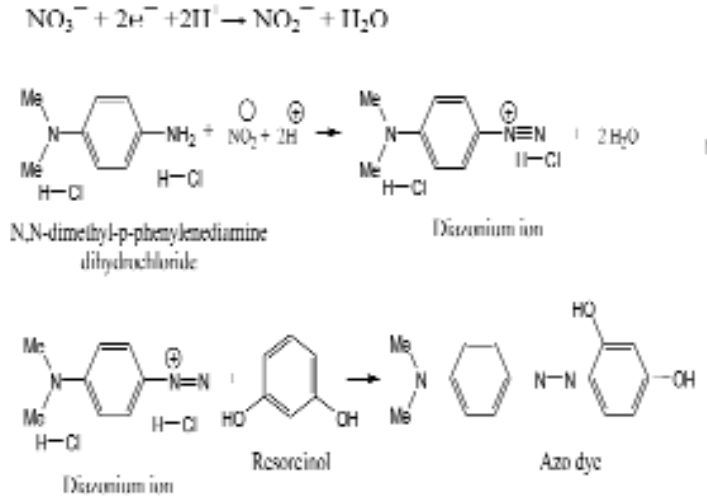
İndirgeyici türünün, ambalaj uzunluğunun, iç çapın ve indirgeme sütunundaki akış hızının etkileri incelenmiştir. İndirgeme işlemi en iyi şekilde gerçekleştirmek için seçilen koşullar: (cıva karıştırılmış kadmiyum, 25 cm ambalaj uzunluğu, 10 mm iç çap ve 0,5 ml/dk eluent akış hızı). NDMPDAH karışımını çözündürmek için kullanılan asit konsantrasyonları incelenmiştir. 0,1 M hidrolik asit kullanımının 0,1 M sülfirik, nitrik ve asetik asit kullanımından dahi iyi sonuç verdiği görülmüştür. %0,5'lik asitli NDMPDAH ve resorsinol çözeltilerin diazolama-eşleşmesi ayıraç olarak gösterdikleri etkiler incelenmiştir. 1,0 ml asitli NMPDAH ve 1,0 ml resorsinol çözelti ile maksimum renk yoğunluğuna ulaşılmış bu nedenle tavsiye edilen yöntem için bu karışımlar tercih edilmiştir. Turuncu azo boyası alkali ortamda olduğundan konsantrasyonun ve alkali çözeltilerin etkileri incelenmiş, sonuçta 0,5 M Na₂CO₃ kullanımının 0,5 M NaOH ve KOH kullanımından daha sabit değerler verdiği ve maksimum soğurma kapasitesine ulaştığı görülmüştür. Bu 0,5 M Na₂CO₃ karışımından 0,9 ml kullanılması tavsiye edilmektedir. Ayraçların tavsiye edilen yöntemde belirtildiği sırayla eklenmesine dikkat edilmelidir.

Kalibrasyon eğrisiyle ilgili istatistiksel veriler

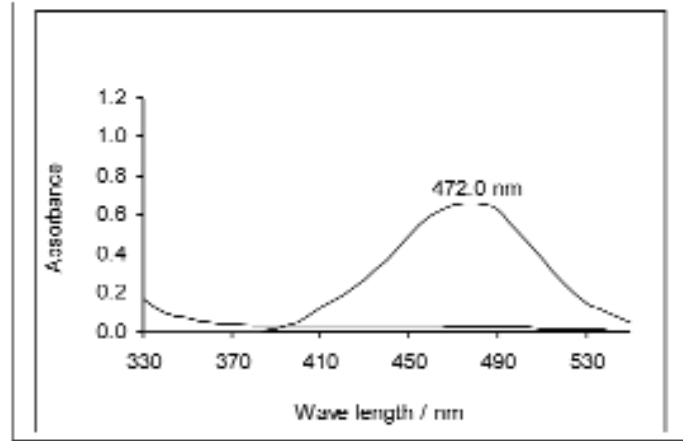
0,04 µg/ml saptama sınırına sahip her 25 ml (0,07 – 4,5 µg/ml) nitrat miktarı için 1,75 – 112,5 aralığındaki konsantrasyonlarda renk sisteminin Beer yasasına göre hareket ettiği görülmüştür. Molar absorptivite ve Sandell Hassasiyeti oranlarının sırasıyla 2,75x10⁴ l/mol.cm ve 0,00225 µg/cm² olduğu görülmüştür.

Keskinlik ve doğruluk

Nitrat iyon miktarının kesin ve doğru bir şekilde belirlenmesine yönelik çalışmalar aynı şekilde gerçekleştirilen beş ölçümden elde edilen standart bağıl sapma yüzdesi (% SBS) ve bağıl hata yüzdesi (% Hata) değerlerine göre yürütülmüştür.

Şema (1): Resorsinolinün azo boyası elde etmek için dizao bileşiklerine çevrilen NDMPDAH ile girdiği tepkime

Şekil (1): (1)Azo boyasının çözelti ayıracına ve (2) ayıracın ön deneylerde yapılan saf su uygulamasına karşı soğurma spektrumu

Tablo (1): Önerilen spektrofotometrik yöntemin kesinliği ve doğruluğu

Nitrat Konsantrasyonu (µg/ml)	Hata (%)	SRS (%)
0.07	3.140	2.700
2.00	-0.212	0.126
2.25	-0.109	0.114
4.5	0.565	0.157

İnterferans (müdahale) çalışması

Kasyon ve anyonların 2,0 µg/ml nitrat iyonunun kararlılığı üzerindeki etkileri önerilen yöntem kullanılarak incelenmiştir. Numunelerin soğutulmasında \pm %5,0'dan daha fazla bağıl hata oranına neden olan türler interferant olarak nitelendirilmiştir. 1,25 ml %5,0'lik EDTA çözeltisi maskeleyen aracı olarak kullanılmış ve sonuçlar Tablo (2)'de belirtilmiştir. İncelenen bazı katyonların etkileri tamamen ortadan kaldırılmıştır.

Tablo (2): 25,0 mililitrelik son hacimde 50,0 µg/ml nitrat iyonunun spektrofotometrik analizle belirlenmesinde kullanılan interferant türlerinin tolerans limitleri

İnterferant türleri	Nitrata eklenen miktar (µg)	Hata Oranı %
Kalsiyum (II)	6250	-4.61
Magnezyum (II)	5000	+3.35
Cıva (II)	5000	+1.39
Potasyum (II)	3750	+2.78
Çinko (II)	3750	+4.61
Baryum (II)	2000	+4.73
Alüminyum (III)	1875	+4.85
Amonyum (II)	1500	+2.55
Kadmium (II)	875	+4.15
Krom (III)	750	+4.36
Kobalt (II)	250	+4.85
Manganez (II)	250	+4.50
Nikel (II)	250	+2.77
Demir (II)	125	+3.80
Bakır (II)	625	+4.04
	6250	+3.07
Fosfat	3750	+4.32
Asetat	3000	+3.18
Bikarbonat	3000	-3.41
Bromür	2500	3.53
Klorat	2500	+2.27
Klorür	1500	+2.61
İyodat	1250	+3.41
Bromat	1250	2.80
Sülfat	625	+4.50
Metabisülfür	375	+2.55
Sülfür	250	+4.77
İyodür	125	-3.01
Tiyosülfat	125	+4.64
Periyodat	75.0	-1.99
Tiyosülfat	75.0	3.64
	50.0	+1.87
	25.0	3.30

Yöntemin uygulanması

Önerilen yöntem atık su numunelerindeki nitrat iyon miktarının belirlenmesinde kullanılmıştır. Erbil şehrinin farklı noktalarından 1,5 ml lik artılmış atık su örnekleri alınmış ve bu numuneler üzerinde önerilen yöntem uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Standart NEDA (Doğal Enerji Ayrıştırma Analizi) yönteminde ulaşılan sonuçlarla karşılaştırılmıştır. Sonuçlar Tablo (3)'de gösterilmektedir.

Tablo (3): Atık su numunelerindeki nitrat seviyesinin belirlenmesi

Atık Su Numuneleri	Son hacmin 25,0 mililitresinde bulunan nitrat miktarı (µg)	
	Önerilen yöntem	NEDA yöntemi
Makınur way	450.0	467.5
Pishasazy	502.75	480.0
Nusurun	435.0	450.0
Nawroz	396.0	407.75

Diğer yöntemlerle karşılaştırma

Şu an kullandığımız yöntemin başlıca özellikleri diğer ayraçların aksine NDMPDAH ve resorsinol gibi toksik madde içermeyen ve kolayca çözünebilir bileşiklerin kullanılmasıdır. Bu yöntemle çok geniş kapsamlı tespitler yapmak mümkündür. Sonuçlar Tablo (4)'de gösterilmiştir.

Tablo (4): Nitrat seviyesinin belirlenmesinde kullanılan spektrofotometrik yöntemlerin karşılaştırılması

Diazolama ve İşleme ayraçları	λ max. nm	Tespit limiti µg/ml	Molar absorptivite $\times 10^4$ l/mol. cm	Ref.
Sülfürik asit + fenol	480	0.01 – 0.33	1.82	8
Sülfametizol + 1-Naftol-4-Sülfonat	537	0.0015 – 0.003	10.4	9
Dopamin + MBTH	530	0.04 – 1.0	1.073	10
3-Amino-5-metilazoksazol + resorsinol	354	0.03 – 6.00	2.482	11
NDMPDAH + resorsinol	472	0.07 – 4.5		p.w.

Sonuç

Nitrat seviyesinin belirlenmesi için önerilen yöntem iyi bir hassasiyete ve geniş bir uygulama alanına sahiptir. Bu çalışma atık su numunelerindeki nitrat seviyelerini belirlemek için gerçekleştirilmiştir.

Referanslar

- 1- P. Nagaraja, and M. S. Kumar, Anal. Sci., (2002), 18, 355 – 57
- 2- Nitrate/Nitrite Guideline, June (1992).
http://www.hc-sc.gc.ca/ewh-semt/altformats/hecs-sesc/pdf/pubs/water-eau/appui/nitrate_nitrite/nitrate.pdf
<http://www.ehjournal.net/content/5/1/26>
- 3- J. B. Richardson, Critical Analysis Paper, April (2005), 1 – 24.
- 4- M. H. Ward, T. M. Dekok, P. Levallois, J. Brender, G. Gulis, B. T. Nolan, and J. V. Derslice, Environmental Health Perspectives, (2005), 13(11), 1607 – 14.
- 5- H. J. M. Grinsven, M. H. Ward, N. Benjamin and T. M. Dekok, Environmental Health, (2006).
- 6- S. Forster, Efficient Wastewater Treatment, July (2000), The Field for Analytical and Monitoring Equipment.
<http://www.eco-web.com/editorial/01759.html>
- 7- NPDES and SDWA, Nitrogen, Nitrate-Nitrite (Spectrophotometric, Cadmium Reduction), Method 353.3, (1974).
- 8- K. Horita and M. Satake, Analyst, (1997), 122, 1569 – 74.
- 9- G. F. Wang, M. Satake and K. Horita, Talanta, (1998), 46, 671 – 8
- 10- P. Nagaraja, M. Shivaswamy and H. Kumar, Anal. Sci., (2002), 18, 355 – 57
- 11- Ch. M. Rashid "Determination of nitrite and nitrate in water and soil samples using batch and flow-injection spectrophotometric methods" M. Sc. Thesis,

Yrd.Doç.Dr. Amir KHALILZADEH*
Dr Azizeh KHANCHOBANI AHRANJANI
İngilizce Anabilim Dalı, Salmas Şubesi,
Azad İslam Üniversitesi, Salmas, İRAN

TURİZMİN KÜLTÜREL VE DİLSEL ETKİLERİ

Özet

Günümüzde turizm tüm dünyada öylesine önemli bir sektör olarak kabul edilmektedir ki bazı ülkelerin ekonomileri tamamen turizme dayanmaktadır. Diğer tüm sektörler gibi turizm de toplumlar ve insanların hayatları üzerinde farklı etkilere sahip olmaktadır. Çoğu insan turizmi ekonomik etkiler, istihdam ve vergi açısından ele alır. Ancak, turizmin etki alanı çok daha geniştir ve genellikle, yaygın olarak turizmle ilişkilendirilmiş alanların ötesinde etkiye sahiptir. Turizmin potansiyel etkilerinden haberdar olan ülke liderleri bu sektörü en olumlu şekilde kendi topluluklarına entegre edebilir. Turizmin etkileri bu çalışmanın yazarı tarafından kültürel ve dilsel bağlamda ele alınacak farklı kategorilerde tartışılabilir. Kültürler arası iletişim ya da farklı kültür ve dil özelliklerine sahip insanlar arasındaki iletişim, farklı kültürel geçmişlere sahip insanların etkileşimde buldukları koşulları incelemektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu çalışma turizm kültürel ve dilsel etkilerine teorik bir bakış açısıyla yaklaşacaktır.

Çalışmanın sonuçları turizmin hem negatif hem de pozitif etkileri olabileceğini göstermektedir ve çalışmalarımızda her iki etki çeşidini de göz önünde bulundurmanız gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse, kültürel bakış açısından olumsuz bir etki turistlerin kendi kültürlerinden bir parça getirmesi ve bunu ziyaret ettikleri yere entegre etmesi; pozitif bir etki ise turizmin diğer kültürleri deneyimleme yöntemi olabileceği ve insanlar yeni şeyler deneyimledikçe, bilgi birikimlerini arttırmaları ve toplumun kültürünü olumlu yönde etkilemeleri olabilir. Dilsel açıdan bakıldığında, turizm yoluyla artan kültürler arası temasın, pozitif bir etki olarak kabul edilebilecek dilsel tutumların gelişmesine ve yabancı dil öğrenme motivasyonunun artmasına neden olabileceği ortaya atılabilir. Diğer yandan turizm destinasyonu sakinleri ve turistler arasındaki dilsel temas uzun vadede o bölgede yaşayan sakinlerin diline zarar verebilir ve nihayetinde dil değişikliğiyle sonuçlanabilir.

Anahtar kelimeler: Turizm, Kültürel etkiler, Dilsel etkiler, Dil değişikliği, Dil öğrenme motivasyonu

1. Giriş

Turizm eğlenme, dinlenme ya da iş amaçlarıyla yapılan seyahattir. Dünya Turizm Örgütü turisti "bir yılı aşmamak şartıyla, dinlenme, iş ya da diğer amaçlarla olağan ortamları dışına seyahat eden ya da buralarda konaklayan kişi" olarak tanımlamaktadır. Turizm çoğu ülke için önemli hatta bazı durumlarda hayati özelliktedir. Günümüzde turizm yalnızca etrafı gezmek ve eğlenmekten ibaret değildir. Aslında, tüm dünyada tam olarak gelişmiş ve yaygın olarak itibar edilen bir statüye erişmiştir. Mallar ve hizmetler karşılığında yapılan ödemelerden büyük gelir sağlanmaktadır ve turizmle bağlantılı hizmet sektörlerinde istihdam olanakları yaratmaktadır. Ancak ekonomik konuların yanı sıra, turizm toplumlar üzerinde derin kültürel etkiler de oluşturmaktadır. Turizm insanların birbirleriyle iletişim kurma olanağıdır ve bu durum insanlar ve kültürler arasında anlayış oluşturabilir ve kültür ve yaşam tarzı konusunda alışveriş olanaklarını doğurabilir. Turizm toplulukların canlılıklarına farklı şekillerde katkıda bulunabilir. Buna bir örnek olarak, genellikle turistlerin

gösterdiği ilgi karşılığında yeniden hayata geçirilen ya da geliştirilen festivaller, fuarlar ve yerel etkinlikler verilebilir. Turizm kültürel ve tarihi geleneklerin korunmasını ve aktarımını destekler. Bu özellik genellikle doğal kaynakların korunması ve yönetimi, yerel mirasın korunması ve yerli kültürler, kültürel sanatlar ve el işçiliklerinin yeniden doğmasına katkıda bulunur. Turizm aynı zamanda milli ve kültürel sahaların finansal değeri konusunda yerel bilincin arttırılmasına da yardımcı olmaktadır. Böylelikle yerel ve milli mirasların getirdiği milli gurur hissiyatı ve bu mirasın korunmasına yönelik ilgi de arttırılabilir. Bu özellikler ancak turizmin sürdürülebilir ve uygun bir şekilde uygulanması halinde ortaya çıkabilecek olumlu etkileridir.

Sosyal ve kültürel etkiler üzerinde çalışan çoğu yazar turizm gelişimine negatif tepki gösterme eğiliminde olmuşlardır. Ancak, turizmin ev sahibi toplumlar üzerinde hem negatif hem de pozitif etkilere sahip olduğu çok açıktır. Bu konuda son yıllarda Gana'da yapılan bir çalışma (Sirakaya, Teye ve Sönmez 2002) önemli olanın sadece alışverişin varlığı değil aynı zamanda tutumları ve kavrayışları etkileyen alışverişin doğası ve değeri olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle geleneksel sosyal mübadele teorisi, turizm sektöründe istihdam edilen bir kişinin sektöre karşı pozitif tutum içerisinde olmasının bekleneneğini öne sürmektedir. Ancak sektörde istihdam edilen kişinin edindiği deneyim negatif ise, bu durum bütün sektöre karşı olumsuz bir tutum içerisinde olunmasıyla sonuçlanacaktır.

Ev sahibi ülke vatandaşlarının perspektifinden bakıldığında, turizmin sonuçları ve etkileri hakkındaki bilgiler planlama aşamasında dikkat edilmesi gereken önemli bir faktördür. Turizmin bir topluluk içerisinde nasıl uygulamaya geçirildiği ve geliştiğine bakılmaksızın, söz konusu bölge sakinleri yerel sektörün başarısı ya da başarısızlığını etkileyebilecek önemli oyunculardır. Bölge sakinleri turizm odak noktalarının planlama, gelişim ve işletim süreçlerinde yer alarak (değişken seviyelerde) ve turizmden elde ettikleri avantajların karşılığında konukseverlik göstererek topluluğun refahına katkıda bulunabilirler. Diğer bir yandan, sakinler turizm savunucuları ya da turistlere karşı gelecek ya da düşmanca tavır sergileyerek sektörü yıldırma konusunda etkili olabilirler (Crompton ve Ap 1994).

Greenwood (1978) kültürel metalaştırma olarak turizm konulu makalesinde şu yorumda bulunmaktadır: "Yerel kültür... kendisinin bir turizm merkezi olarak ele alınmasıyla değiştirilmekte ve genellikle bozulmaktadır. Bir zamanlar kendisine inanan insanlar için anlamsız hale getirilmektedir". Bir örnek vermek gerekirse, Buşmen kültüründe dans etmek bir zamanlar hem bireyler hem de bütün topluluk için tedavi edici bir aktiviteydi. Turistler için dans edildiğinde bazı unsurları dışarıda bırakılmakta ve böylelikle dans artık aynı işlevi görmez hale gelir, yalnızca para için yapılan bir aktivite olur.

Turizm yerel toplumda, özellikle sosyal ve kültürel hayatta değişim yaratma konusunda oldukça güçlüdür. Son yıllarda yapılan çok sayıda çalışma ev sahibi sakinlerin turizmin kendi toplulukları üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerini algılayış şeklini araştırmıştır. Artan ilginin temel sebebi turizmin yalnızca pozitif değil aynı zamanda yerel seviyede potansiyel olarak negatif sonuçlara yol açtığını gösteren kanıtlardır (Lankford 1994). Huang ve Stewart (1996) turizmin bölge sakinlerinin birbirleriyle ve topluluklarıyla olan ilişkilerini değiştirebileceğini ifade etmiştir. Genellikle, turizmin sosyo-ekonomik etkileri konusundaki topluluk algılarının başarılı turizm gelişimi açısından planlama ve politika oluşturma konularında önemli rol oynadıkları düşünülmektedir (Ap 1992).

Turizm etkisi toplulukları içeren turizm çalışmalarındaki en popüler konulardan biridir. Kreag (2001) turizm etkilerinin topluluğa bağlı olarak pozitif ya da negatif olduğunu ve her bir etkinin topluluğa göre farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Ancak tüm turizm türleri her topluluk üzerinde aynı etkiye sahip olmaz. Turizm ve yerel topluluklar üzerindeki etkilerinin ekonomik, sosyal, kültürel, ekolojik, çevresel ve siyasal güçleri barındıran çok boyutlu bir olgu olduğu açıktır (Singh ve diğerleri 2003). Aslında turizmin sosyo-ekonomik etkileri genellikle yerel topluluklardaki bireyler veya gruplara bağlı olarak farklılık ve çeşitlilik göstermektedir. Diğer bir yandan, sosyo-kültürel unsurlar da yerel topluluklarda turizmin sağladığı katkılar konusunda önemli görevler üstlenmektedir. Niceliksel ekonomik ölçümlerin tam aksine, bir destinasyon üzerindeki etkilerin daha çok öznel ya da niteliksel ölçülerini teşkil ettiklerinden turizmin sosyo-kültürel etkilerinin ölçülmesi çok daha zor olabilir (Mason 2003).

Turistler ev sahibi ülkeye girdiklerinde yalnızca satın alım güçlerini beraberlerinde getirerek tesislerin kendi kullarılarına açılmasını sağlamazlar. Tüm bunlardan önce, ev sahibi topluluğun uzun süredir devam eden ve temel nitelikteki normlarını ortadan kaldırarak ya da alt üst ederek yerel sosyal alışkanlıkları derinden dönüştürebilecek farkı tutumlar ve inançları beraberlerinde getirirler. Turizm toplumda yapısal değişikliklere neden olabilecek sosyal bir etkinliktir. Turizm sezonu boyunca, bölge sakinleri yalnızca artan kalabalığın etkilerine maruz kalmaz, aynı zamanda yaşam tarzlarını değiştirmek (mevsimsel çalışmada artış, vardiyalı çalışma) ve orada yalnızca dinlenme amacıyla bulunan

farklı türdeki ziyaretçi topluluğuyla yakın temas içerisinde yaşamak zorunda kalırlar. Bu durum özellikle oldukça popüler turist alanları ya da psikolojik, kültürel veya sosyal nedenlerden ötürü topluluğun "turist istilasına" maruz kalmaya hazır olmadığı noktalarda belirgin bir şekilde gözlemlenen sosyal gerilime sebep olmaktadır. Bu durumda sosyal değerlerde değişim yaşanabilir. Etik ve dini değerlerde azalma da sıklıkla görülmekte ve kendini artan suç seviyeleriyle gösterebilmektedir.

Aynı zamanda turistler de deneyimleri sayesinde değişmektedir. Kısacası turizm hem ev sahiplerini hem ziyaretçileri etkileyen interaktif bir olgudur. Ancak bu etki tek taraflı bir etki değildir. Turistlerin ziyaret ettikleri toplumlar üzerinde bıraktıkları etki genellikle toplumların ziyaretçiler üzerindeki etkilerinden daha sık dile getirilmektedir. Küresel turistlerin büyük çoğunluğu, daha küçük yerel kültürlerden gelen ziyaretçilerin pek de etkilemediği, baskın kültürleri bulunan bir kaç varlıklı ülkeden gelmektedir. Öte yandan, turizm daha küçük toplumlarda geri alınmaz kültürel bozulmaların oluşma riskini arttırmaktadır.

Kültürün korunması turistlerin bir bölgeyi o kültürü tanımak ya da o kültürde yer almak amacıyla ziyaret ettiği gerçeğiyle pekiştirilmektedir. Etnik kültürel festivaller bölgeye ziyaretçi çekmenin yanı sıra kişilerin kökleriyle olan bağlarının da korunmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin Arizona'daki Hopi Kültür Merkezi Hopi kültürünün korunması ve yorumlanmasına destek olmakta ve bu merkezle bağlantılı ziyaretçi konaklamaları ile finanse edilmektedir. Turizm kültürlerarası anlayışı geliştirir. Farklı kültürlerden insanlar, farklı bir kültürün ziyaret edilmesi ya da farklı kültürel grupların bir turist destinasyonunda birbirine karıştırılması ile turizm deneyiminde bir araya getirilmektedir. Bu durum tüm tarafların kültürleri hakkında anlayışın daha da gelişmesine neden olur. Turizm bir topluluğun bilgiye erişim olanakları ve yeni dil becerileri ve bilgilerinin artırılmasında önemli rol oynayabilir. Bir topluluğun sosyal ve kültürel değişiminde güçlü bir araçtır. Turizm, geleneksel aktivitelerin düşüş yaşadığı fakir ya da sanayileşmemiş bölgelerin geliştirilmesi ve reklamının yapılması konusunda da uygulanabilir bir yöntem teşkil etmektedir. Uygun yönetimle turizm estetik ve/veya kültürel değeri bulunan olağanüstü doğal güzellikteki alanların uzun süre boyunca korunmasını da sağlayabilir. Turizm koruma altına alınmış doğal bir alanda yerel sanatlar ve el sanatları ile geleneksel kültürel aktivitelerin yeniden doğmasına katkıda bulunabilir. Yerel topluluğun daha iyi turizm hizmetleri sunma yollarını ararken eğitim ve "teknik bilgi" seviyesini artırma talebini de destekler (Nyaupane ve diğerleri, 2006). Bununla birlikte, ev sahibi ülke vatandaşları ve turistler arasındaki etkileşim yeni fikirler, değerler ve yaşam tarzlarını ortaya çıkartır. Turizm sosyo-kültürel etkileri topluluğu pozitif ya da negatif yönde etkileyebileceğinden dikkatli inceleme yapılmasını gerektirmektedir. Turist patlamaları topluluğa çok farklı değerler katmakta ve kişilerin tutumları ve aile yaşamlarını etkilemektedir (Kreag 2001). Turizm diğer kişilerin kültürleri, uygulamaları, davranışları, değerleri ve mirası hakkında artan bilinçle ilişkilendirilmiştir. Yerel toplulukların ve ziyaretçi turistlerin etkileşim yoluyla birbirlerinin dilleri hakkında daha iyi bilgi sahibi olmalarına yardımcı olmaktadır (Singh ve diğerleri 2003).

Kültür ve dil arasındaki ilişkiyle ilgili olarak, dilin kültür bir parçası olduğu ve kültürde önemli bir rol oynadığı yaygın olarak kabul edilmektedir. Bazı sosyal bilimciler dil olmadan kültürün var olamayacağına inanmaktadır. Dil aynı anda hem kültürü yansıtmakta hem de kültürden etkilenmekte ve kültür tarafından şekillendirilmektedir. En geniş anlamıyla, insanların tarihi ve kültürel geçmişlerini ve hayata karşı yaklaşımlarını ve yaşayış ve düşünüş tarzlarını bir araya getirdiğinden insanların sembolik temsilini oluşturur. (Brown 1994) kültür ve dili şu şekilde tarif etmektedir: "Dil bir kültürün parçası, kültür de bir dilin parçasıdır; bu ikisi öylesine karmaşık bir şekilde birbirine geçmiştir ki ya dilin ya da kültürün önemini kaybetmesine neden olmadan bu ikisi arasında ayrım yapmak mümkün değildir". Kültür ve dil tek kelimeyle ayrılmazdır.

Bazı insanlar, kişilerin bir kültürü dili aracılığıyla kavraması nedeniyle, dili kültürün aynası olarak görürler. Dil ve kültürü sembolize etmek için kullanılan diğer bir metafor ise buzdağdır. Küçük bir kültür parçası taşıyan görünen kısım dil iken, yüzeyin altında gizli duran daha büyük parça kültürün görünmez özelliğidir.

Dil ve kültür arasında her zaman bir etkileşim bulunur: bu ikisi bir diğeri olmadan var olamaz. Bir araya gelerek canlı bir organizma oluştururlar. Bu nedenle bir toplumun kültürü turizmin etkisi altına girdiğinde, o toplumun dili de kaçınılmaz olarak etkilenecek ve yukarıda da bahsedildiği üzere, sonuç olarak elde edilen etkiler pozitif ya da negatif olabilecektir. Bu konuya pozitif açıdan baktığımızda, turizmin ev sahibi vatandaşları diğer dili öğrenmeleri konusunda teşvik ve motive ettiği söylenebilir. Diğer bir deyişle, turizm destinasyon üyeleri arasındaki dil öğrenme motivasyonunu arttırmakta ve sonuç olarak vatandaşlar ve turistler arasındaki anlayış ve iletişim seviyesi de yükselmektedir.

Diğer yandan, farklı ülkelerden gelen turistlerin kullandığı dil çeşitliliği vatandaşların anadillerini bozabilir. Bu uzun vadede dil değişimi ve dil kaybı ile sonuçlanabilir. Bu konu özellikle azınlık dilleri ve daha az popüler dillerle ilgili olarak

büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle destinasyon dilinin zarar görmemesi ve bu ölçeklerde değişikliğe uğramaması nedeniyle özen ve çaba gösterilmesi gerekmektedir. Tabi ki dil değişimi tüm dillerde meydana gelen doğal bir süreçtir ve hem iç hem de dış faktörlerin bir sonucudur. Ancak burada bahsedilen bu doğal süreç değil, turistlerin kullandığı dillerin etkisiyle gerçekleşen değişimdir. Dil değişimi en çok turistlerin dillerinin baskın ve uluslararası kullanılan bir dil olduğu ve destinasyonda kullanılan dilin daha küçük ve daha az bilinen bir dil olduğu durumlarda gözlemlenmektedir.

2. Sonuç

Tüm ekonomik faaliyetlerde olduğu gibi turizm de toplumlar üzerinde hem negatif hem de pozitif etkilere yol açabilir. Negatif etkilerin en aza indirgenmesi ve avantajlar, yani turizmin getirdiği pozitif etkiler (hem ekonomik hem ekonomik olmayan) ile kıyaslanması gerekmektedir.

Bazı insanlar turizm gelişimin destinasyonların kültürel kimliklerinin kaybolmasına neden olabileceğini inanmaktadır. Ancak yapılan araştırmalar çoğu turistlerin şehirler, toplumlar ve turizm merkezlerinin kişilikleri ve gerçek karakterlerini deneyimlemek üzere yolculuk yaptığını göstermektedir. Turizm deneyimi ziyaret edilen destinasyondaki gerçek hayatın ve yaşam tarzının deneyimlenmesini içermektedir.

Sürdürülebilir turizm üzerinde düşünülmüş ve planlı turizmdir. Turizmin planlanması ve uygulamasında yer alan bir toplum, turizm tarafından pasif bir şekilde yönetilen bir topluluğa kıyasla daha pozitif bir tutum içerisindedir, daha destekçidir ve kar elde etme şansı daha yüksektir. Sürdürülebilir turizm gelişimin pozitif sonuçlarından biri de toplum gelişimidir. Turizm toplumlar ve ziyaretçiler arasındaki etkileşimi kolaylaştıran kültürel alışveriş için uygun bir arayüzdür. İnsanlar diğer kültürlerle etkileşimde olmayı ve diğer insanların geleneklerini öğrenmeyi istemektedir.

Pazar liderliğinde gerçekleştirilen planlama sürdürülebilir turizm hedeflerine ulaşılmasına neden olabilir ve sosyal ve kültürel etkileri unutmaya eğilimindedir. Tüm sektörlerde olduğu gibi turizm de negatif etkilere sahiptir ancak bu negatif etkilerin minimize edilmesi mümkündür. Negatif etkilerin çoğu sosyo-kültürel ve bilgi eksikliği, yanlış izlenimler, yanlış bilgilendirme, zayıf iletişim ve zayıf bilgi birikiminden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle gerekli ve güvenilir bilgilerin edinilmesi ve başarılı iletişim kurulması turizmin negatif etkilerinin minimize edilmesine yardımcı olabilir.

Son bir not olarak, turizmin önemli bir sektör olarak negatif etkilerinin minimize edilmesi ve pozitif etkilerinin en üst seviyeye çıkartılması için turizm yetkilileri ve planlamacılarının ev sahibi vatandaşlar ve turistleri turizmin kültürel, dilsel ve sosyal özellikleri konusunda bilgilendirmesi gerekmektedir.

3. Referanslar

- Ap J 1992. Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 19(4): 665-690. Huang Y, Stewart P 1996. Rural tourism development: Shifting basis of community solidarity. *Journal of Travel Research*, 35(4): 26-31.
- Kreag D 2001. The Impacts of Tourism: Minnesota Sea Grant Program.
- Lankford S 1994. Attitudes and Perceptions toward Tourism and Rural Regional Development. *Journal of Travel Research*, 32(3): 35-43.
- Mason P 2003. Tourism impacts, planning and management. Jordan Hill, Oxford: Butterworth-Heinemann. McGehee G, Andereck L 2004. Factors predicting rural residents' support of tourism. *Journal of Travel Research*, 43: 131-140.
- Nyaupane P, Morais B, Dowler L 2006. The role of community involvement and number/type of visitors on tourism impacts: A controlled comparison of Annapurna, Nepal and Northwest Yunnan, China. *Tourism Management*, 27(6): 1373-1385.
- Singh S, Timothy J, Dowling K (Eds.) 2003. *Tourism in destination communities*. Cambridge, USA: CABI publishing.
- Sirakaya, E., Teye, V. ve S. Sönmez (2002). Understanding Residents' Support for Tourism Development in the Central Region of Ghana. *Journal of Travel Research*. 41(1):57-67.
- Crompton, J. ve Ap, J. 1994 Development Of a Tourism Impact Scale In The Host-Resident Context. 28 Research Enhancement Program Final Report. Texas: Department of Recreation, Parks and Tourism Sciences, Texas A&M Üniversitesi.
- Greenwood, D. "Culture by the Pound: An Anthropological Perspective on Tourism as Cultural Commoditization" In *Hosts and Guests*. Smith, V. (Ed). (1978). Oxford: Basil Blackwell.
- Brown, H. D. 1994. *Principles of Language Learning and Teaching* (3. baskı). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Regents.

Dr. Yuliya LOKTEVA

Müdür Yardımcısı, Hukuk Doktorası

Devlet ve Hukuk Enstitüsü

Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi

EKONOMİK KALKINMA TEŞVİKİ OLARAK ÖZEL EKONOMİK BÖLGELER VE KAZAKİSTAN CUMHURİYETİ'NDEKİ UYGULAMASI

Devletin bağımsız olduğu günden bu yana Kazakistan Cumhuriyeti mali mevzuatının oluşturulması ekonomik kalkınmanın sağlanması, yatırımın çekilmesinin yanı sıra sosyal olarak önem arz eden sorunların çözülmesi de dahil olmak üzere ham madde yöneliminin üstesinden gelinmesi, girişimci teşebbüslerin artırılması, kalkınma hedeflerinin yerine getirilmesi açısından öncelikli konulardan bir tanesi olmuştur.

Var olan sorunların çözülmesi ihtiyacı ile birlikte ekonomik yapının değişmesi, kalkınmanın yönünün ve hedeflerin yerine getirilmesinin yollarının bağımsız olarak belirlenmesi ülkenin mali sisteminin yapısının durumunun ve işleyişinin acil olarak incelenmesini gerektirmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda bir takım kanun ve düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bu arada, global ekonomik kriz hem global hem de ulusal alanda var olan ekonomik ilişki modellerindeki eksiklikleri ortaya koymuştur. Kamu düzenlemelerinin yapısı ve finansal kurumların faaliyetlerindeki zayıflıklar belirlenmiştir. Finansal kurumların sorunları risk yönetimi sistemleri, mevcut eğilimler ve var olan risklerin seviyesindeki eksiklik ve tutarsızlık (hem riskin kapsamı hem de kalitesi açısından), düşük düzeyde kurumsal idare, şeffaf olunmaması ve sonuç olarak da olumsuz eğilimlere karşı hassasiyeti olan iş modellerinin verimsizliğidir.¹

Aynı zamanda, sadece güvenilir bir hukuk ortamının oluşturulması sayesinde hukukun egemenliği sağlanmış ve yasal hakları ve menfaatleri korunan bireylerin ve ticari kuruluşların güveni artmış, şahsi güvenlik hissi meydana gelmiş, ticari açıdan işlem masraflarının düşük olması sağlanmıştır.

Kazakistan Cumhuriyeti'nde 2010-2014 dönemi için Hızlandırılmış Endüstriyel ve Yenilikçi Kalkınma Devlet Programı gerçekleştirilmiştir. Bu yazıda Kazakistan ekonomisi için öncelik olan petrol rafinerisi ve petrol ve gaz altyapısı, madencilik ve metalürjik kompleks, nükleer ve kimyasal endüstri gibi sektörlerde esas üretimi daha yüksek dağıtım, mühendislik, inşaat endüstrisi, eczacılık, bilgi ve iletişim teknolojileri, biyoteknoloji, alternatif enerji, uzay, tarım, hafif sanayi ve turizme dönüşüm sağlayacak olan projeler yapmaya hazır olan yatırımcılar için daha fazla olumlu koşulların oluşturulması gerekliliği üzerine hükümler içermektedir.

Yatırım açısından fayda sağlayan bir rejim ortaya koymak için her ülkenin ticari girişimler başlatabildiği gibi girişimciliğin gelişmesini de engelleyebilen kanunlara büyük önem vermediği dikkate alınmalıdır. Türkiye bir istisna değildir. Ve bu ülkenin gelişmiş turizm sektörü Türkiye ekonomisindeki bu sektördeki yatırım faaliyetlerini ve ticari girişimleri teşvik eden doğru mevzuatın mükemmel bir kanıtıdır.

Bu hedefin gerçekleştirilmesi için Türkiye'de, 18 Ocak 1954'te Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu kabul edildi. Turizm yatırımları ile ilgili özel kurallar ortaya koyan Yabancı Sermaye Kararnamesi 25 Ocak 1980 tarihinde yürürlüğe girdi.²

¹ Concept of the Republic of Kazakhstan on Financial Sector Development in the Post-Crisis Period. Approved by the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan No. 923 dated 01/02/2010

² Foreign Investment in Turkey. Changing Conditions under the New Economic Programme. Organisation for Economic Co-operation and Development, 1983, p.44-50.

Ticari teşebbüslerin ve piyasa ekonomisinin kalkınmasındaki en etkili mekanizmalardan bir tanesi modern, rekabet edebilen teşekküllerin kurulması, yatırımın çekilmesi, ülkedeki istihdamın iyileştirilmesi ve özel ekonomik bölgelerin (SEZ) kurulması ve işletilmesidir.

En çok vurgulanan faaliyet türlerine göre, bölgelere serbest ticaret bölgeleri, duty-free bölgeler, serbest ihracat bölgeleri, serbest yatırım bölgeleri, serbest ekonomi bölgeler, serbest kuruluş bölgeleri, serbest üretim bölgeleri, ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgeleri, ihracat için işleme bölgeleri (EPZ), özel ekonomik bölgeler ve sanayi sitesi, endüstriyel veya bilimsel parklar gibi çeşitli isimler verilmiştir. Antrepolar, serbest limanlar ve duty free mağazalar hizmetlerin ekonomik faaliyetlerin merkezi aşamasında olduğu özel bölge türleri olarak görülebilir. Serbest bankacılık bölgeleri ya da serbest sigorta bölgeleri de bu kategoriye girmektedir.³

Bu bölgelerin türüne ilişkin olarak yapılan analizler bunların tanımlayıcı özelliklerinin benzer olduğunu, beklenen amaçlar açısından da aralarında bir takım farklılıklar olduğunu göstermektedir. Tamamı gümrüksüz ve ihracata yönelik üretim alanlarıdır, ayrıcalık sağlayan teşvikler ve modern bir yönetim imkânı sağlanmıştır ve daha iyi alt yapı olanakları ile daha ucuz kamu hizmetleri ile donatılmışlardır. Çoğunluğu önemli limanların yanında konumlandırılmış etrafi çevrilmiş alanlardır. Tamamının amacı istihdamın, ihracatın ve yabancı yatırımın artırılmasıdır. Birçok bölgede, ulusal ve bölgesel kalkınmanın artırılması, teknoloji aktarımının teşvik edilmesi, bağlantılar kurulması, yeni endüstriyel stratejilerin denenmesi gibi bir takım ek hedefler vardır.⁴

SEZler ayrıca literatürde kapalı bir ekonomiden tamamen açık ve entegre bir ekonomiye geçiş aşamasında faydalı bir basamak olarak görülmektedir⁵ ve ülkeler ithalat ikamesi politikalarından ihracata yönelik büyüme politikalarına geçiş yaptıkça daha da yaygın bir hal almışlardır.⁶ Hâlihazırda esasen Asya ve Pasifik ve Amerika kıtasında bulunan 119 gelişmekte olan ve geçiş ülkesinde 2301 bölge bulunmaktadır (Tablo 1).

Gelişmekte Olan ve Geçiş Ülkelerindeki Bölgeler

Bölgelerin Bulunduğu Ülke Sayısı	119
Bölgelerin Sayısı	2,301
Asya ve Pasifik	991
Çin	187
Vietnam	185
Amerika Kıtası	540
Orta ve Doğu Avrupa ve Orta Asya	443
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	213
Sahra Altı Afrika	114

Notlar: Tek fabrika bölgesi programları ve sponsor ülkeler hariç. Makau, Hong Kong (Çin) ve Tayvan (Çin)'de bulunan teşekküllere ait bölgeler Asya ve Pasifik Bölgesine dahil edilmiştir.

Kaynaklar: BearingPoint; ILO veri tabanı; WEPZA (2007); FIAS araştırması.⁷

İlk EPZ olan Shannon Sanayi Bölgesi eski Shannon Havaalanının canlandırılması amacıyla 1959 yılında İrlanda'da kurulmuştur. İlk Asya bölgesi 1965 yılında bir Hindistan hükümeti tarafından açılmış olan Kandla EPZ'dir. Sonraki yıl Tayvan ilk EPZ'ini (Kaosiung) kurmuştur ve bunu 1970 yılında Güney Kore izlemiştir (Masan EPZ).⁸

Amacı piyasa ilişkilerinin hızlı bir şekilde geliştirilmesi olan açık ekonomi sektörü bölgeleri Doğu ve Orta Avrupa'da bulunan ve sosyalist dönem sonrası ülkelerin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu tür bölgelerin ekonomik mekanizmasının amacı yabancı yatırımcılar için fayda sağlayan bir yatırım ortamının hazırlanması ve sermayenin aktif olarak çekilmesidir

³Wei Ge. The Dynamics of Export-Processing Zones. No.144. December 1999. UNCTAD/OSG/DP/144. http://www.unctad.org/en/docs/dp_144.en.pdf

⁴Hooshang Amirahmadi, Weiping. Wu Export Processing Zones in Asia. <http://www.people.vcu.edu/~wwwu/publications/AsiaSurvey-EPZ.pdf>

⁵World Trade Report 2006. Exploring the links between subsidies, trade, and the WTO. – World Trade Organization. – Geneva, Switzerland, 2006, p.78.

⁶Michael Engman, Osamu Onodera, Enrico Pinali. Export Processing Zones: Past And Future Role In Trade And Development. OECD Trade Policy Working Paper No. 53. TD/TC/WP(2006)39/FINAL

⁷Special Economic Zones. Performance, Lessons Learned, and Implications for Zone Development. April 2008, pp.23, 26.

⁸The Role of Free Economic Zones in the USSR and Eastern Europe. United Nations. New York, March 1990, p.831

(Bulgaristan, Macaristan, Çin, Polonya). Geri kalmış alanlara kurulan bölgeler ve endüstriyel kalkınma bölgeleri sanayileşmiş ülkelerde yaygındır (Büyük Britanya, Almanya, ABD, Fransa). ABD'de bu oluşumlara "yatırım bölgeleri" adı verilmektedir.⁹ Yatırım bölgeleri uzun bir geçmişe sahiptir. ABD'de 80. Yılda kurulan bu ekonomik kuruluş Büyük Britanya ve Fransa'da uygulanmıştır. Yatırım bölgesi konsepti bu bölgelerin genellikle burada konumlandırıldığı şehir merkezlerinin küçük işletmeler açısından hayati önem taşıdığı ancak devlet düzenlemelerinin ve kısıtlamalarının artan yükü nedeniyle zaman içinde yıprandığı gerçeğinin fark edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, Birleşik Krallık örneğinde olduğu gibi, bu bölgelerin önemli özelliklerinden bir tanesi de devlet müdahalesinin az olması ve serbest piyasa kuvvetlerinin işleyişinin arttırılmasıdır ve 1981 yılından bu yana kurulan bu bölgeler yüksek sermaye ödeneklerini çekmekte, rahat bir planlama rejiminden fayda sağlamak ve diğer kontrollerin nispeten modern bir şekilde yönetilmesini sağlamaktadır. ABD bölgelerinin özellikleri büyük oranda yerel emlak vergilerinin az olması, sermaye kazanç vergisi imtiyazı ve yerel iş gücünün kullanımı açısından sağlanan vergi muafiyetleridir.¹⁰

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomi bölgelerinin kurulması ve işletilmesi ile ilgili sorular güncelliğini korumaktadır. SEZ kalkınması ve bulunduğu topraklardaki şirketlerin çekilmesi için kullanılan teşviklerin rolü ve sınıflandırılmasına adanmış farklı araştırmalar vardır. Bazı araştırmacılar bu teşvik gruplarının gelişmiş fiziksel alt yapı, modern yönetim hizmetleri, mali teşvikler, yasal ve düzenlemeye ilişkin daha rahat koşullar, ihracatı arttırmaya yönelik hizmetler olarak var olduğu sonucuna varmaktadırlar.¹¹ Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütünün serbest üretim bölgelerine yatırım ile ilgili olarak yaptığı araştırmasında teşvikler üç alt gruba ayrılmıştır: vergi teşvikleri, mali teşvikler, diğer teşvik önlemleri (sermaye yardımları, faiz, kira desteği olarak yapılan yardımlar, vb.). Vergi teşvikleri de mali teşvik araçlarından bir tanesidir.

"Finans" teriminin tanımının farklı bakış açılarına göre değerlendirilebileceği bilinmektedir- "para" kelimesinin eş anlamlısı ile kamu mülkiyetinde olan bu fonların sınırlandırılması arasında değişen tanımlamalardır. Aynı zamanda, Mali Kanun genel olarak bir ülke tarafından para sisteminin oluşturulması sürecinde meydana gelen ve oluşum sürecinde kamu para fonlarının oluşturulması, dağıtımı ve organizasyonunun normal olarak işlenmesini sağlayan sosyal ilişkileri düzenleyen yasal hükümler şeklinde kabul görmektedir¹² öyle ki burada yasal düzenlemenin esas yöntemi kuvvet ve tabiiyettir (emperatif yöntem). Ve Vergi Kanunu Mali Kanunun bir teşekkülü ya da alt branşıdır.

Michael Engman, Osamu Onodera ve Enrico Pinali tarafından yapılan ilk sınıflandırmaya göre, gelişmiş fiziksel altyapı, modern yönetim hizmetleri, mali teşvikler, ihracatı geliştirme hizmetleri olarak kendini gösteren bu teşviklerin kanunlarla koşullara bağlanması gerektiğini belirtmekte fayda vardır. Dolayısıyla, yukarıda listelenen tüm teşviklerin serbestleştirilmiş yasal ve düzenleme koşullarının bir parçası olarak görülebileceğini söylemek mümkündür. Aksi takdirde, düzgün bir yasal düzenlemeye tabi olmayan tüm teşvikler rüşvet suçlarının işlenmesine ve SEZ'de bir bütün olarak faaliyet gösteren aktörlerin hak ve yükümlülüklerinde eşitsizlik olmasına neden olabilir ve dolayısıyla da rekabet piyasası ortamında orantısızlık meydana getirir.

Bugün, Kazakistan'da faaliyet gösteren birçok SEZ bulunmaktadır: "Astana- yeni şehir" SEZ, "Bilgi Teknolojileri Parkı" SEZ, "Ontustyk" SEZ, "Burabai" SEZ, "Aktau Limanı" SEZ, "Ulusal Endüstriyel Petrokimya Teknolojisi Parkı" SEZ, "Pavlodar" SEZ, "Saryaka" SEZ, "Horgo- Doğu Kapısı" SEZ. Bilgi olması açısından, Türkiye'de uluslararası ticaret yollarına kolay erişim sağlayan Akdeniz, Ege ve Karadeniz'de bulunan önemli Türk limanları civarında bulunan ve AB ve Orta Doğu pazarlarına yakın konumda bulunan 20 serbest bölge (19'u faaliyette) bulunmaktadır.¹³

⁹ Сапарбаев Б.М. Специальные экономические зоны в Казахстане: тенденции и закономерности развития. – Алматы: Ылым, 1998, с.10.

¹⁰ Investment Incentives and Disincentives: Effects on International Direct Investment. Organisation for Economic Co-operation and Development, 1989, p.37-38.

¹¹ Michael Engman, Osamu Onodera, Enrico Pinali. Export Processing Zones: Past And Future Role In Trade And Development. OECD Trade Policy Working Paper No. 53. TD/TC/WP(2006)39/FINAL. p.17

¹² Худяков А.И. Финансовое право Республики Казахстан. Общая часть. – Алматы, ТОО «Издательство «Норма-К», - 2002, с.74.

¹³ <http://www.invest.gov.tr/en-US/investmentguide/investorguide/Pages/SpecialInvestmentZones.aspx>

"Burabai" SEZ, yerli ve yabancı turistlerin taleplerini karşılayabilecek son derece etkili ve rekabet edebilen bir turist altyapısı oluşturulması amacıyla, Kazak Devlet Başkanının 1 Aralık 2017 tarihine kadarki dönemi kapsayan kararname ile özel olarak kurulmuştur. Bu SEZ'in öncelikli faaliyetleri şunlardır:

- kültürel-bilişsel, sağlık, ekoloji, ticaret, spor ve diğer turizm çeşitlerinin kurulması ve geliştirilmesi;
- rehabilitasyon, eğlence, ulaşım, otelcilik, beslenme, tur ve bilgi hizmetleri, vb. alanlarında uluslararası standartları karşılayan çeşitli turizm hizmetlerinin verilmesi;

-ulusal sembollerini taşıyan çeşitli hediyelik eşyalarının üretiminin organizasyonu.

SEZlerin faaliyetlerini düzenleyen Kazak kanunlarının bu topraklarda mümkün olduğu kadar ticari olarak cazip bir ortam oluşturulmasını amaçlayan ve sıklıkla gerçekleştirilen düzenleme ve eklemelere tabi olduğu dikkate alınmalıdır. SEZleri ilgilendiren yasal düzenlemelerin analiz edildiğinde, Kazakistan Cumhuriyetinin bugünkü 21/07/2077 tarihli "Kazakistan Cumhuriyeti Özel Ekonomik Bölgeler" kanununun bu alandaki ilişkileri düzenlediği dikkate alınmalıdır. Bu kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Kazakistan Cumhuriyeti'nin Kazakistan Cumhuriyeti Özel Ekonomi Bölgeleri" kanununu yürürlükten kaldırmıştır 06/07/2007 tarihli ", bu kanun da daha önce 26/01/1996 tarihli Kazakistan Cumhuriyeti Özel Ekonomik Bölgeler" kanununu yürürlükten kaldırmıştır.

Bugünkü kanunun amacı modern, yüksek performanslı rekabet edebilir endüstrilerin, endüstrilerdeki ve bölgelerdeki yeni teknolojilerin hızlı bir şekilde geliştirilmesinin yanı sıra istihdamın artırılması amacıyla Kazakistan Cumhuriyeti'nde özel ekonomi bölgelerinin kurulması, işletilmesi ve kaldırılması ile ilgili sosyal ilişkilerin düzenlenmesidir.

Kazakistan'ın 2012-2016¹⁴ dönemini ilgilendiren Sosyo-Ekonomik Kalkınma Tahminine göre, "Kazakistan Cumhuriyeti Özel Ekonomik Bölgeler" Kanununun ve Yatırımın Çekilmesi Programının ve 2010-2014 döneminde Kazakistan Cumhuriyeti'nde Özel Ekonomi Bölgelerinin Geliştirilmesi ve İhracatın Arttırılmasının mal dışı ihracata yönelik ve yüksek teknolojiye sahip üretimlerle ilgili olarak direkt yatırım ve ihracatın arttırılmasıyla global ticaret sistemine entegrasyon açısından cazip bir ortam oluşturacaktır.

Her şeyden önce, özel ekonomik bölgeleri ilgilendiren yeni Kanunda faaliyette olan başarılı yabancı SEZler üzerinde yapılan araştırmalara dayalı hatırı sayılır yenilikler olduğu dikkate alınmalıdır.

Mevcut Kanunun en önemli yeniliklerinden bir tanesi de özel ekonomik bölgenin bir yönetim şirketi ya da sermayenin yerel yönetim organının bir kamu kuruluşu şeklinde olabilen bir yönetim organı tarafından yönetildiği yeni yönetim modelidir.

Bu bölgelerdeki bu yönetim modeli yabancı ülkelerin kanunlarının araştırılması sonucu alınmıştır ve temel olarak Rusya Federasyonu'ndaki uygulamalara dayalıdır. Bu Kanunun geçerli olmasından itibaren belirli bir süre sonra yeni Kanunun ortaya koyduğu sonuçların, hedeflerin yerine getirilmesinin ve amaçların tartışılması mümkün olacaktır. Ancak, farklı SEZ'ler için çeşitli yönetim biçimlerinin uygulanması mantıklı değildir, örneğin tüm Kazak SEZler için yönetim organı, bir anonim ortaklığı şeklinde kurumsal tüzel teşekküle sahip yasal bir oluşum olan bir yönetim şirkettir ve sadece "Astana- Yeni Şehir" SEZde sermayenin yerel yönetim organının bir kamu kuruluşu tarafından bu fonksiyon yerine getirilmektedir. Ayrıca, SEZleri ilgilendiren kanun tasarısı görüşülürken, Kazakistan Cumhuriyeti Sanayi ve Ticaret Bakanı Yardımcısı Kazak SEZlerinin tüm avantajları tam olarak uygulamasını engelleyen sorunları vurgulamıştır. Ve bunlar arasında SEZlerin işletilmesine yönelik eksiklikler ve yetersiz düzeyde yatırım çekilmesi vardır.¹⁵ 1996 ve 2007 yıllarındaki SEZ Kanunları, özel ekonomik bölgelerin bulunduğu yerdeki yetkili organın bölgesel birimleri olan özel yönetimler tarafından bu bölgelerin yönetilmesine ilişkin koşulları ortaya koymuştur. Bugünkü Kanunda yer alan ve SEZ yönetim organının bir yönetim şirketi olmasını öngören hükümler bu kuruluşlarda doğru bir yönetim sağlanması, bu tür bölgelerin yönetiminde son derece nitelikli olan yabancı uzmanların, bilirkişilerin çekilmesi için ve kamu kuruluşlarının sağlanan yönetimin verimsiz olması nedeniyle uygulanmıştır.

¹⁴ Approved at the meeting of the Government of the Republic of Kazakhstan (Protocol No 30 dated August 27, 2011).

¹⁵ <http://www.zakon.kz/pravovye-novosti/197977-v-mazhilise-prezentovan-zakonoproekt-o.html>

Aynı zamanda kötü bölge geliştirme uygulamaları, uygun olarak tasarlanmamış ya da abartılı bir şekilde tasarlanmış olanaklar, yetersiz bakım ve tanıtım uygulamaları, yetersiz idari yapılar ya da bölge yönetiminde gereğinden fazla organın görev almasının yanı sıra özel imarcılar ve hükümetler arasında alt yapı alanında zayıf bir koordinasyon olması FIAS tarafından bölgelerin başarısı önündeki en yaygın engeller olarak tanımlanmıştır.

Bu Kanunun bazı yeni ve sorun teşkil eden yönlerini de inceleyelim. Buna göre, Madde 1'in a) alt maddesine göre, özel ekonomik bölge Kazakistan Cumhuriyeti topraklarının kesin olarak belirlenmiş sınırlara sahip bir parçasıdır ve öncelikli faaliyetlerin uygulanması için kurulan özel bir ekonomik bölge özel bir yasal rejimle idare edilir. Aynı zamanda, Madde 24 "Özel Ekonomik Bölgelerin Özel Yasal Rejimini" bir özel ekonomik bölgenin katılımcıları açısından bu Kazakistan Cumhuriyeti'nin bu Kanunu, vergi, gümrük, arazi yasalarının yanı sıra Kazakistan Cumhuriyeti çalışma kanunları tarafından belirlenen bir özel yasal rejime yayar. Madde 1'deki alt madde 5)'te belirtildiği gibi, özel ekonomik bölgenin katılımcıları öncelik teşkil eden faaliyetlerde bulunan tüzel oluşumlar olacaktır ve bir özel ekonomik bölgenin kayıtlarına katılımcı olarak dahil edileceklerdir. Bu bağlamda, Madde 24'te yer alan ifadenin Kazakistan Cumhuriyeti Anayasasının herkesin hukuk karşısındaki eşitliği, girişimcilik faaliyetlerinde özgürlük, kanunlarla tekelleşme faaliyetlerinin sınırlandırılması konusundaki hükümleri ile uygunluk içerisinde olmadığını söylemek mümkündür. Yukarıdaki ifade ayrıca, bu Kanunun Kazakistan Cumhuriyeti topraklarında geçerli olduğunu ve piyasa aktörlerinin, tüketicilerin ve devlet kuruluşlarının yer aldığı Kazakistan piyasalarındaki rekabeti etkileyen ya da etkileyebilecek ilişkileri kapsadığı Kazakistan Cumhuriyeti "Rekabet" Kanununun hükümleriyle de teyit edilebilir (Rekabet Kanunu, Madde 3, paragraf 1).

Yenileme ve stratejik yatırım projelerinin yerine getirilmesi amacıyla, imtiyaz faaliyetlerinin uygulanmasında¹⁷ yerli ve yabancı girişimcilerin bu alanlarda faaliyet göstermesini teşvik eden uygun bir hukuki çerçeve oluşturulmalıdır. Bu bağlamda, SEZ topraklarındaki SEZ katılımcıları tarafından öncelik teşkil eden faaliyetleri yerine getirilmesi için özel bir ekonomik bölgenin özel yasal rejiminin yaygınlaştırılmasını öngören bir hüküm uygulanması yerinde bir uygulama gibi gözükmektedir.

Kazakistan Cumhuriyeti "Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki Özel Ekonomik Bölgeler" Kanununun 4. Maddesinin 2). Alt maddesi Kazakistan Cumhuriyeti Hükümetinin özel ekonomik bölgelerin faaliyetlerini düzenleyen normatif hukuki faaliyetlerde bulunması konusundaki yetkisini ortaya koymaktadır. Bu arada, kanunun normatif bir hukuki faaliyet olduğu unutulmamalıdır. SEZleri ilgilendiren Kanunun başlangıç kısmında dahi bunun Kazakistan'da yer alan özel ekonomik alanların kuruluşu, işletilmesi ve iptalini ilgilendiren sosyal ilişkileri düzenlediğini belirten bir ifade bulunmaktadır.

SEZleri ilgilendiren kanunun giriş kısmında dahi bu kanunun Kazakistan'daki özel ekonomik bölgelerin kuruluşu, işletilmesi ve faaliyetinin sonlandırılması ile ilgili sosyal ilişkilerin düzenlendiğine dair bir ifade yer almaktadır. Aynı zamanda, bilindiği üzere, Hükümetin yetkisi dahilindeki düzenleyici faaliyetler dışında yasaları onama gücü yoktur ve bu, bu hükmün açıklığa kavuşturulduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, Kanunun 4. Maddesinin 2). Alt maddesi "yetkisi dahilinde" ifadesiyle tamamlanmalıdır.

Kanunun 5. Maddesinin 11). Alt Maddesine göre faaliyetlerin uygulanmasına yönelik olarak kontrat hükümlerinin yerine getirilmesinin izlenmesinin yanı sıra izleme verilerinin analizi özel ekonomik bölgelerin kuruluşu, işletilmesi ve iptalini ilgilendiren devlet düzenlemelerinden sorumlu olan merkezi yönetim organının (yetkili organ) yetkisi dahilindedir. Bu arada, bir ekonomik bölgenin idare organının fonksiyonlarından bir tanesi faaliyetlerin uygulanmasına yönelik kontrat koşullarının yerine getirildiğinin izlenmesidir (SEZ Kanununun Madde 18 (alt madde 10)). Kanunun 21. Maddesi de bu Kanunun 18. Maddesinin 10). Alt maddesi uyarınca yapılan izleme faaliyetinin düzenli olarak özel ekonomik bölgelerin yönetim organları tarafından yapıldığını belirtmektedir.

SEZleri ilgilendiren Kanunun 21. Maddesinde ortaya koyulan kurala göre faaliyetlerin uygulanmasına ilişkin kontrat koşullarının yerine getirilip getirilmediğinin özel bir ekonomik bölgenin yönetim organları tarafından rapor olarak

¹⁷ Priority activities - activities that meet the objectives of establishment of special economic zones, which are subject to special legal regime of the special economic zone (subpoint 10) Article 1 Law on SEZs

verilen bilgilerin yanı sıra bu Kanuna göre özel ekonomik bölgelerin katılımcıları tarafından verilen bilgilere dayalı olarak yetkili organ tarafından takip edildiğine dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, yetkili organın yetkileri ile ilgili olarak Kanunun hükümlerinde herhangi bir anlam kargaşasına yol açmamak için, Kanunun 5. Maddesinin 11). Alt maddesine bir özel ekonomik bölgenin yönetim organı tarafından verilen bilgilere de gönderme yapılması uygun olacaktır.

Kanunun 17. Maddesinin 1. Alt maddesine göre, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanının bir özel ekonomik bölgenin kurulumuna ilişkin kanunu kabul etmesinden sonra, Kazakistan Cumhuriyeti Hükümetinin ya da bir bölge ya da eyaletin başkentine ait yerel yürütme organının özel ekonomik bölgenin kuruluşuna ve (veya) yönetim organının kuruluşunda yer almaya karar vermesi gerekmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi, bir özel ekonomik bölgenin yönetim organı bir yönetim şirkettir ya da merkezi yerel yürütme organının bir devlet kuruluşudur. Kanunun 17. Maddesinin 6. Alt maddesine göre, bir özel ekonomik bölgenin yönetim organının Kazakistan Cumhuriyetinin tüzel kişilerin tescili ve şubelerin ve temsilci ofislerin tesciline ilişkin yasalarına göre devlet tarafından tescil edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, Kanunun yukarıda bahsedilen hükümlerine göre, bir SEZ'in faaliyetleri sadece özellikle bu amaç için kurulmuş ve bu bölgenin işletilmesinden sorumlu olan bir organ tarafından yönetilmektedir. Bu arada, SEZleri ilgilendiren Kanunun 21. Maddesinde bir özel ekonomik bölgenin yönetim organlarının izleme amacıyla yetkili organa bilgi vermesi gerektiğini belirten bir hüküm bulunmaktadır. Muhtemelen, bir gramer hatasının sonucu olarak, bir ekonomik bölge için birkaç yönetim organının kurulmasına ilişkin bir yasal olasılık ortaya koyulmuştur. Bu uygulamada mümkün değildir ve bir SEZ'in yönetiminde organizasyon bozukluğuna neden olabilir ve bölgenin katılımcıları açısından daha fazla engel yaratır. Bu bağlamda, Kanunun 21. Maddesinde yer alan "bir özel ekonomik bölgenin yönetim organları" ifadesi " özel ekonomik bölgelerin yönetim organları" ifadesiyle değiştirilmelidir.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin "Kazakistan Cumhuriyeti Özel Ekonomik Bölgeleri" Kanununun 10. Maddesinin 1. Alt maddesine göre, özel ekonomik bölgenin bir katılımcısının yürüttüğü faaliyetler faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin kontrata uygun olmalıdır. Bu hüküm sadece kısmen doğrudur çünkü bir SEZ katılımcısının faaliyetleri Kazakistan Cumhuriyeti kanunlarına uygun olduğu kadar faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin kontrata da uygun olmalıdır. Bu ifade özel ekonomik bölgeleri ilgilendiren Kazakistan kanunları (Kanunun 2. Maddesi) ve sorumluluk, SEZ kanunlarının değiştirilmesi konusunda devlet kontrolü, vb. gibi diğer SEZ Kanunu hükümlerinden kaynaklanmaktadır.

SEZ Kanununun 8. Maddesinin 3. Alt maddesine göre, öncelik usulüne göre öncelikli faaliyetlerin yürütülmesi amacıyla SEZ'in kurulduğu alanda yer alan arsalar bir SEZ katılımcısına bu bölgenin işletildiği süre için Kazakistan Cumhuriyeti arazi kanunlarına uygun olarak geçici icar (kiralama) yoluyla verilebilir. Bu, bölgenin henüz kurulmadığı ancak arazi parçalarının SEZ katılımcılarına kiralanmaya hazır olduğu anlamına gelir. Kazakistan Anayasasının 6. Maddesinin 1. Alt maddesine göre, ülke devlet ve özele ait mülkleri kabul edecek ve aynı nedenle de koruyacaktır. Ancak, SEZ kanununun yukarıda bahsi geçen hükmüne göre, arsalar sahiplerinden ve araziyi kullananlardan alınarak aynı amaçlar doğrultusunda Kazakistan Cumhuriyeti arazi kanununa göre kamu kullanımına açılabilir. Aynı zamanda böyle bir bölge yoksa ve sadece kuruluş aşamasındaysa ve bu bölgenin yönetim organı ile sözleşme yapmamış olan böyle bir teşekkül kayıt altına alınamıyorsa bu tüzel teşekkülün nasıl tanınabileceği açık değildir.

Aynı bu Maddenin SEZ'in kuruluşunu ilgilendiren destek faaliyetleri ve altyapı olanaklarının inşası için ayrılmış olan arazinin bir özel ekonomik bölgenin işletildiği süre için Kazakistan Cumhuriyeti arazi kanunlarına göre bir yönetim şirketine geçici olarak icarını (kiralaması) öngören ikinci kısmı için de söylenebilir.

Aynı zamanda, SEZ Kanununun 17. Maddesinin 1. Alt maddesine göre, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanının bir özel ekonomik bölgenin kurulumuna ilişkin kanunu kabul etmesinden sonra, Kazakistan Cumhuriyeti Hükümetinin ya da bir bölge ya da eyaletin başkentine ait yerel yürütme organının özel ekonomik bölgenin kuruluşuna ve (veya) yönetim organının kuruluşunda yer almaya karar vermesi gerekmektedir. Ve sadece SEZ yönetim organı ikinci derece icar (alt kiralama) ya da tali faaliyetlerde bulunan kuruluşlara arazi verebilir. Bir SEZ'in yönetim organı SEZ katılımcılarının bölgedeki faaliyetlerini buna dayalı olarak yürütecekleri kontratları imzalama ve feshetme yetkisi vardır.

Bu arada sadece Devlet Başkanının onayladığı kanun SEZ kuruluşuna yasal dayanak teşkil eder. Bu kanun yürürlüğe girdiği andan itibaren özel ekonomik bölgenin işletilmesine dair hüküm halini alır ve sadece bu durumda araziler icarla (kiralama yoluyla) özel ekonomik bölgenin katılımcılarına ya da yönetim şirketine Kazakistan Cumhuriyetinin mevcut yasalarına uygun olarak verilebilir. Bu sonuç, SEZ kuruluşunun amaçlarını onaylayan, bir ekonomik bölgenin ve öncelikli faaliyetlerin kurulmasına yönelik kararın Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından önerildikten sonra Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı tarafından alınacağını belirten 7. Maddenin 8. Alt maddesinden kaynaklanmaktadır.

Özel ekonomik bölgeye ilişkin düzenleme, SEZ'in işletilmesine yönelik hedef göstergeleri, hedef göstergelerinin yerine getirilmesindeki başarısızlığın kritik seviyesi Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı tarafından onaylanmaktadır.

Kazakistan Cumhuriyetinin özel ekonomik bölgeleri ilgilendiren kanunlarının uygulanmasına dair devlet kontrolünün kontrol ya da diğer formlarda olacağını belirten bir hüküm barındıran özel ekonomik bölgeler Kanununun 30. Maddesinin belirtilmesi önemlidir. Hemen akla bir soru geliyor- hangi diğer formlar? Kanun özel ekonomik bölgelerde öncelikli faaliyetlerin uygulanmasını teşvik etmelidir, bu bölgelerin kuruluşu, işletilmesi ve kaldırılması alanlarında en önemli kamu ilişkilerini düzenlemelidir. Ayrıca, denetleme ve diğer idari işlemlerin ticaret yaparken ve yönetime ilişkin kararlar alınırken her zaman en önemli faktörlerden bir tanesi olduğu dikkate alınmalıdır. Ticaretin geliştirilmesi amacıyla, Kazakistan'da bir keresinde girişimcilerin taleplerine cevap olarak gecikmiş vergiler Devlet Başkanı kararıyla ertelenmiştir.

SEZ Kanununun getirdiği yenilikler arasında ayrıca başvuru sahiplerinin –tüzel kişilerin öncelikli ya da tali faaliyetlerin uygulanması, belgelerin toplanması ve hazırlanması konusunda asgari düzeye indirgenmesi ve elektronik belgelerin kullanılmaya başlanması da dahil olmak üzere kamu hizmetlerine konu olanlarla direkt kontrat yapmalarının kısıtlanması ve (veya) bir özel ekonomik bölgede devlet kurumlarının temsilcilerinin sürekli olarak bulunması anlamına gelen "tek pencere" prensibini ortaya koyan hükümler bulunmaktadır. Bu önlem, kamu makamları ve kendi kendini yöneten yerel organlarda vatandaşların ve tüzel kişilerin sosyal açıdan önemli olan meseleleri çözmelerini engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılması, denetleyici kuruluşlarda koordinasyonun geliştirilmesi ve faaliyetlerinin iyileştirilmesi, vatandaşların kanunlarca tanınan haklarının ve özgürlüklerinin korunması amacıyla "tek pencere" prensibine göre faaliyet gösteren bir kuruluşun kurulmasını öngören UN Avrupa Ekonomi Kurulunun 33 sayılı Tavsiye Kararından kaynaklanmaktadır. "Tek pencere" mekanizması devlet organlarının ve bunların SEZ katılımcıları ile ilgili çalışmalarının işleyişi açısından daha açık ve basit yöntemler ortaya koyarken var olan idari sistemlerin ve işleyiş arasındaki bağlantının geliştirilmesine imkân vermektedir.¹⁸

Bu alandaki uluslararası yasal çerçeve d gelişmektedir. Kazakistan Cumhuriyetinin 30 Haziran 2010 tarihli Kanunu ile Gümrük Birliğinin Gümrük Bölgesinde Bulunan Serbest (Özel) Ekonomik Bölgesinin Bazı Sorunları ve Gümrüksüz Bölgelerde Gümrük Prosedürleri Anlaşması (St. Petersburg, 18 Haziran 2010) kabul edilmiştir. Bu uluslararası anlaşmaya göre taraflar Gümrük Birliğine Üye Ülkelerin sosyo-ekonomik kalkınmasının artırılması, daha fazla yatırım çekilmesi, yeni teknolojiye dayalı endüstriler kurulması ve geliştirilmesi, ulaşım alt yapısının geliştirilmesi, turizm ve dinlenme alanları ve bir özel ekonomik bölgenin kuruluşu için tanımlanan diğer amaçlar için özel ekonomik bölgeler kurulmasını kabul etmişlerdir.

SEZ'in kuruluşu ve işletilmesi, faaliyetlerin süresi, SEZ'in faaliyetlerinin durdurulması (feshedilmesi), bu tür bölgelerde yapılabilecek faaliyetler, girişimcilik ve diğer faaliyetlerin özel (yasal) rejimi, gümrüksüz bölgelerdeki gümrük prosedürlerine ilişkin hükümler, vb. de bu uluslararası anlaşma ile düzenlenmiştir.

¹⁸ <http://thenews.kz/2011/02/03/714317.html>

Dr. Nato KAKABADZE

Gürcistan Ulusal Sebze Yetiştiriciliği Koordinatörü

Tinatın EPTASHVILI

Doktora öğrencisi, Gürcistan

Ravza MAVLYANOVA

AVRDC Bölge Koordinatörü

GÜRCİSTAN'DA BULUNAN SEBZELERİN BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ

Doğal, tarımsal ve ekonomik koşullar gibi bir çok alanda meydana gelen değişiklikler nedeniyle gelişen Gürcistan tarımı büyük ölçüde nüfusa ve ülkenin ekonomik gücüne dayalıdır. Sebze yetiştiriciliği eski çağlardan bu yana Gürcistan'daki tarım uzmanlarının ana ilgi konusu olmuştur.

Dünyada 78 familya ile birlikte 1200 çeşit sebze bulunmaktadır. Bunların birçoğu kültür bitkileri iken diğerleri de yabani akrabalarıdır. Gürcistan'da 70 çeşit sebze yetiştirilmektedir, bunların bazıları çok az miktarda yetiştirilmektedir.

Sebze insan beslenmesi için gerekli bir üründür. İstatistiksel verilere göre, bugünlerde Gürcistan'da 886 766 hektarlık toprakların 30 728 hektarlık kısmı sebze yetiştiriciliği amacıyla ve 20272 hektarlık kısmı sebze bahçeleri olarak kullanılmaktadır.

Araştırma verilerine göre insanların $\frac{1}{4}$ 'ü farklı çeşitlerde sebze tüketmektedirler. İnsanların yıl boyunca 125/140 kg sebze ve sebze ürünlerine ihtiyaçları vardır.

Yerel sebzelerin çeşitliliği vitaminleri tuzlar, organik asitler ve diğer elementler gibi yüksek element içeriği ile karakterize olmuştur. Ayrıca yüksek besin değerine sahiptirler. Yüksek miktarda potasyum sodyum ve kalsiyum tuzları içermekte ve bir çok ürünün ya da et ürünlerinin artan asitliğini nötralize ederler. Soğan ve sarımsak gibi bazı sebzeler yüksek bakteri yok edici özelliklere sahip pithoncides bulundurulur.

Gürcistan'da sebzeler her iki ortam da da yetiştirilmektedir: açık ve korunan alanlar (seralar) ve bunlardan ikincisinde güz, kış ve bahar başlangıcında yeni sebzeler ekilmeden önce yapılan bakım çalışmalarına büyük özen gösterilir. Ancak sebze piyasasının temel tedarik kaynağı açık tarımdır ve bu üretime özellikle önem verilmektedir.

Sebzeler- Farklı familyalar altında toplanan ve biyolojik özellikler, üretim teknolojisi ve kullanım yöntemleri açısından farklılık gösteren farklı bitki türleri (farklı vejetatif ve üreme organları) bütünüdür.

Sebzeler gıda olarak farklı vejetatif organlarına göre aşağıdaki gruplara ayrılırlar:

- Meyveler – taze meyve kültürleri gıda olarak kullanılır (salatalık, sakız kabağı, bal kabağı, patlıcan, bezelye, fasulye, baklagiller, süt mısır),

- Ve olgun meyveler (domates, karpuz, kavun, kabak)
- Yapraklı sebzeler (lahana, pancar yaprağı-alfalfa, su teresi, ıspanak, uşkun, ekşi yonca, maydanoz ve kereviz, hardal yaprağı, soğan),
- Soğansız sebzeler (soğan, pırasa, sarımsak),
- Kök sebzeler (havuç, kırmızı pancar, kara turp, turp, yer lahanası, şalgam, maydanoz ve kereviz),
- Kök ürünleri (taze patates),
- Yapraklı meyveler (kivircik lahana),
- Tomurcuklar (karnabahar, brokoli, vb.),
- Mantarlar mantar vb.

Yukarıdaki sebzelerin farklı botanik türleri aşağıdaki familyalara aittir:

- Crusaders?? (lahana yer lahanası, şalgam, kara turp, turp, Çin turpu, hardal)
- Umbrellacea (havuç, maydanoz, kereviz, kişniş, pasternak)
- Kabakgiller (salatalık, karpuz, kavun, bal kabağı, patison),
- Patlıcangiller (domates, biber, patlıcan, patates, fizalis)
- Tahılgiller (bezelye, fasulye),
- Kompozitgiller (Tarhun otu, enginar),
- Zambakgiller (soğan, pırasa, sarımsak),
- Tahıllar (süt mısır).

18. yüzyıl tarihçisi ve coğrafyacısı VAKHUSHTI BAGRATION "Gürcistan'ın coğrafi tanımı" isimli araştırmasında Gürcistan'dan lahana, soğan, kök mahsuller, kabaklar, tahıllar ve yeşil sebzelerden oluşan yerel türlerin de bulunduğu çok fazla biyolojik çeşitliliğe sahip sebze bulunduğu bahsetmiştir. IVANE JAVAJHISHVILI'ye (1934) göre birçok sebze yabancı kökenlidir. Gürcistan'da yüzyıllar önce getirilen ve yetiştirilen sebzeler vardır: karpuz, kavun, kabak, salatalık, soğan, sarımsak, turp, patlıcan, lahana. Gürcistan'da yukarıda bahsedilen çeşitler alınmış ve ICARDA (Kurak alanlarda tarım araştırmaları için uluslararası araştırma merkezi) tarafından sağlanan mali destekle kurulan Tarım Bitkileri Genetik Kaynakları Gen Bankasını kurulmuştur. Şu anda gen bankasında 3000'den fazla tohum saklanmaktadır ve bunların 600'den fazlası bilimsel araştırma amacıyla sebze tohumu olarak kullanılmaktadır.

Gürcistan sebze araştırması ve geliştirmesi ağı ve 2006 yılında Gürcistan Agrarian Üniversitesi'nin I. Lomouri tarım enstitüsü aracılığıyla kurulan dünya sebze merkezi AVRDC ile işbirliği yapan CACVEG'e üye bir ülkedir. 2007 ve 2011 yılları arasında Kurum tarafından AVRDC'e domates, tatlı biber, bezelye, soya fasulyesi, fasulye, Çin lahanası gibi 60 çeşit için talep gelmiştir. Bunların tamamı biyolojik çeşitliliğin artmasına neden olmaktadır.

Literatür

1. M. Rubtsov, V. Matveev - Vegetable growing. 1970.
2. G. Kvachadze - Vegetable growing. 1959.
3. R. Mavlianova, J. Quo, T. Calb – Increase of marketing producing of vegetables. Materials of International Conference. 2005.

Neigh Geenath Sunara SAMSUDEEN
Uluslararası Kamu Hukuku Uzmanı

KÜRESEL DEĞİŞİM VE TURİZM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Özet

Makale Hakkında Genel Bilgi

Küresel değişimlerin küresel senaryolara etkisini en aza indirmek adına çaba sarf edilmekte, konu ile ilgili araştırma çalışmaları yapılmaktadır. Bugün turizmle ilgili başlıkların birçoğu küresel düzenin tasarlanması ile ilgilidir. Uluslararası ses yükselmiş ve ülkeler ve bireyler tarafından ayrı ayrı ve toplu olarak bu yönde adımlar atılmış ve önlemler alınmıştır. Böylece, küresel değişim ve ilgili konuların birçoğu kitlesel ölçekte ancak bu makale küresel değişimler ve turizm üzerindeki etkileri üzerine odaklanmaktadır. Makale, bölgesel senaryoların uygulanmasında alınan küresel önlemler tartışılmaktadır. Küresel değişimlerin turizmi ve turizmdeki salınımı nasıl etkilediği, olumlu ve olumsuz etkileri ve bu alandaki boşluklarının ne dereceye kadar doldurulabileceği konularına da eğilmektedir. Örneğin, iklim değişiklikleri nedeniyle turist dağılımı farklı destinasyonlara yönelmekte; bu da verinin salınımı ile sonuçlanmaktadır. Kirlilik ve sağlık riskleri nedeniyle destinasyonların çekiciliği değişmekte, bu konular turistlerde davranış değişikliğine yol açmaktadır.

Makalenin amacı

Küresel değişim, dünya düzenine dair küresel senaryoların bütün yönlerini olumlu ve olumsuz etkileyen uluslararası bir olgudur. Turizm, küresel değişimin olumlu ve olumsuz etkilerine göre dalgalanan, küresel etkilere bağımlı bir endüstridir. Salınım, bir ülkenin ekonomisini ve dolayısıyla ekonomideki dalgalanmalar da sektörün istikrarını küresel ölçekte etkiler. Turizmin gelişimi ve küresel değişimin etkilerine karşı sürdürülebilirliği çok önemlidir. Birçok ülke, turizmi ulusal ve uluslararası düzeyde etkileyen bu tür etkileri ortadan kaldırmak ve en aza indirmek için yıllardır birçok adım atmış, önlemler almıştır.

Bu nedenle, bu makale, bu önlemlerin ne dereceye kadar alındığını ve bu gibi küresel değişimlerin turizm üzerindeki etkilerini en aza indirmekte ne kadar başarılı olduğunu değerlendirmeye odaklanmıştır. Makale küresel değişikliklerin geçerli olduğu varsayımından hareketle "bu değişikliklerin turizm üzerine etkisi nedir; bunların en aza indirilmesi için ne gibi koşulların gerçekleşmesi beklenmektedir ve bunların olumlu ya da olumsuz sonuçları ne olmuştur?" sorularına yanıt aramaktadır.

Giriş

Küresel değişim, turizm sektörü üzerinde etkilere yol açmış, turizmin küresel olaylara bağımlı doğası nedeniyle bu etkileri ortaya çıkarmış ve örneklendirmiştir. Turizmi vurabilecek iki ana olumlu ve olumsuz etki belirlenmiştir; bunlardan ilki fiziksel doğal çevre üzerindeki etki; ikincisi ise küresel değişimin etkileri nedeniyle ülke ekonomisine katılan gelir üzerindeki etkidir. Küresel değişimin, bağımlı bir sektör olarak turizm üzerindeki bu iki ana etkisini belirledikten sonra, şu soruyu sormak gerekir: Küresel değişimin koşulları nedir ve bunlar turizmi nasıl etkilemektedir? Bu koşullar turizmi etkiliyorsa, bu etkilerin boyutu nedir ve olumlu etkileri artırmak, olumsuz etkileri azaltmak için ne gibi önlemlerin alınması gerekmektedir? Turizm endüstrisine olumlu etki yapabilecek durumlar nelerdir?

Böylece, bu makale bu önlemlerin ne derece alındığını ve küresel değişimin turizm üzerindeki etkisini en aza indirme konusunda ne kadar olumlu sonuç elde edildiğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu sorulara verilecek yanıtlar aşağıdaki soruların sorulması ve yanıtlanması ile oluşacaktır:

1. Küresel değişimin turizm endüstrisine olumsuz etkileri nelerdir ve bu etkilerin boyutu ne olmuştur?
2. Alınan önlemler ve atılan adımlar nedir ve bunların boyutu ne olmuştur?
3. Olumlu etki yapan önlemler nedir ve bunların olumlu sonuçları ne düzeydedir?
4. Bu alandaki boşluklar nedir ve bunlar ne derece irdelenebilir? Ne gibi uyarlamalar aracılığıyla endüstri üzerinde küresel ve bölgesel ölçekte olumlu etkiler sağlanabilir?

1. Küresel değişimin turizm endüstrisine olumsuz etkileri ve bu etkilerin boyutu

Turizm endüstrisinde ortaya çıkmış, küresel değişime atfedilen sonuçları incelemek üzere yapılan araştırmalar ve ilgili çabalar küresel değişimin nedenlerinden oluşan bir labirentle karşılaşmıştır. Bu ölçekte yapılan çalışmalarda küresel değişimin turizm endüstrisi de dahil olmak üzere tüm küresel senaryolar üzerindeki her tür etkisini en aza indirecek pek çok çaba sarf edilmiştir. Küresel değişimin bu etkileri küresel düzeni yönetmekte ve küresel endüstrilerden biri olarak turizmin birçok başlığını da etkilemektedir. Uluslararası ses yükselmiş ve hem toplu olarak hem de ana gelir kaynağı turizm olan ülkelere bireysel düzeyde adımlar atılmış ve önlemler alınmıştır. Ama bu etkiler, yalnız turizm endüstrisinin değil diğer pek çok endüstrinin de zarar gördüğü küresel değişimin büyük etkilerini azaltmak için daha fazla dikkat ve uyum gerektirecek şekilde kitlesel ölçektir.

Bu makale küresel değişimin turizm üzerindeki etkilerini ve olası sonuçlarını tartışmaktadır. Bölgesel senaryoların uygulanmasında alınacak küresel önlemler de makalede tartışılmaktadır. Ancak, bu makalede sunulan inceleme, küresel değişimin olası sonuçlarının, turizmin bir endüstri olarak çevresine etkileri ve ulusal ekonomilere bölgesel düzeyde getirdiği gelir açısından turizmi nasıl etkilediğine odaklanmaktadır. Ayrıca, küresel değişimin bu olası sonuçları yalnız olumsuz etkilere yol açmakla kalmamıştır, aynı zamanda akışın salınımı ile de sonuçlanmıştır. Bu alandaki boşlukların boyutları turizm çevresinin değişimine oranla farklı ölçeklerde ve bu boşlukların kalıcı olarak ortadan kaldırılması geniş ölçüde küresel değişimin büyüklüğü ile ilgili parametrelere bağlıdır. Bu durum, uyarlanmış önlemler gerektiren küresel değişimle ilgili ufak tefek sorunlar için düzeltilebilir çözümler aramakla paralellik gösterir. Bu, bu tür boşlukları doldurmak adına kalıcı çözüm arayışında ele alınması gereken dikkate değer bir boşluktur.

Turizmde davranış değişikliği ya da salınım akademisyenler ya da araştırmacılar ve bilim insanları tarafından aşağıdaki modeller ve ölçüm araçları kullanılarak değerlendirilmiştir:

- Hamburg Turizm Modeli'nin (HTM) değiştirilmiş ve genişletilmiş versiyonu. Davranış değişikliği kutup koşulları
- Hamilton ve diğ., 2005 a, b çalışmaları (toplam tatil talebi – yurt içi ve yurt dışı).
- Bigano ve diğ. - Ekonomik maliyet hakkında turizm benzetim çalışması
- Turizm sürümü - İnsan konforu hakkında iklim endeksi [1]

1.1. Fiziksel ve Doğal çevrenin Turizme etkisi

Fiziksel çevrenin değişiminin turizm endüstrisini etkileyen ana etkenlerden biri olduğu belirlenmiştir. Küresel iklim değişikliğinin turizm endüstrisinin fiziksel çevresi üzerinde büyük etkiye sahip olduğu birçok çalışmada ve araştırmada belirtilmiştir. [2] "Bilim adamları, her on yıl için sıcaklıkta 0.3 - 0.7 Santigratlık artış olacağını ve bunun kışın yağın yağmurlar üzerine on - on beş kat artışa neden olacağını; bunun sonucu olarak Sahra-altı Afrika'da daha yağışlı ve sıcak kışlar ile daha kuru ve daha aşırı sıcak yazlar yaşanacağını tahmin etmiştir (Buhalis, s. 43)". [3] Küresel çevre ve iklim değişikliği, değişen turist davranışlarını, turizmin gelişimi için rolleri ve potansiyelleri, çevrenin değişiminin küresel

boyutta ele alınması ile doğrudan bağlantılı ve doğal fiziksel çevrenin değişimi ve hassasiyetleri nedeniyle yürürlükte olan turizmin iklime bağımlı bir endüstri olması nedeniyle bölgesel ve yerel sürdürülebilirliği etkilemiştir. Turizm iklime bağımlı bir sektör olduğundan [4] ve iklim turistlerin destinasyon seçimlerinde önemli bir faktör olduğundan [5] iklim, turistlerin yöneldiği enlemleri ve yükseklikleri etkilemekte ve turist dağılımlarını yönlendirmektedir.

Ayrıca turizm, doğal kaynakların değişimine olan etkileri ve doğal çevrenin değişimi nedeniyle gelişimine ve sürdürülebilirliğine olan daha geniştir etkileri belirlemiştir.

Bu makalede doğal çevreyi etkileyen pek çok küresel değişim tartışılmaktadır. Büyük bilim insanı Dr Arthur C. Clarke'ın dünyanın yaşı, doğal felaketler ve insan kaynaklı sonuçlar nedeniyle ortaya çıkacağını tahmin ettiği küresel değişimin iyi bilindiği belgelenmiştir. Bu öngörülerin yanı sıra, bu çalışmada tartışılan diğer küresel değişim, iklim değişikliğidir; doğal ve insan kaynaklı hatalar nedeniyle hava değişimi; el nino ve la nino; sıcak ve soğuk havalar, deniz seviyesinin yükselmesi; küçük adaların, mercan resiflerinin vb. kaybolması; tamamen doğa olayları olan doğal afetler, tsunamiler ve yanardağ patlamaları; insan hataları nedeniyle ortaya çıkan kirlilik bunlardan bazılarıdır.

İklim değişikliğinin turizm ve turizmle ilgili davranış değişikliği üzerinde daha büyük etkileri vardır; örneğin, aşağıdaki alıntı şöyle demektedir:

"Turizm iklime bağımlı bir sanayidir ve birçok destinasyon popülerliğini geleneksel tatil dönemlerindeki hoş iklimlerine borçludur. Bu makale, iklim değişikliğinin küresel turizme olası etkilerini özellikle mevsimselliğe vurgu yaparak araştırmaktadır. Turizm İklim Endeksi ile iki iklim değişikliği senaryosunun birleştirilmesi, öngörülen iklim değişikliği kapsamında iklim açısından ideal turizm koşullarına sahip yerlerin kutuplar boyunca yer değiştirmesinin muhtemel olduğunu ortaya koymaktadır. Akdeniz gibi destinasyonlarda yoğun sezonlarının yaz aylarından yaz aylarından hemen önceki ve sonraki dönemlere kayması; daha yüksek enlemlerde yaz mevsimlerinin uzaması söz konusu olabilir. Bu değişimlerin etkileri büyük oranda kurumların ve turistlerin iklim değişikliğine tepkilerindeki esnekliğe bağlı olacaktır. Bu tepkiler, turizm etkinliklerinin mekansal ve zamansal açıdan yeniden dağılımı üzerinde önemli etkilere sahip olacaktır. Okuyucu, bu incelemelere eşlik eden renkli haritalar için <http://www.carrs.msu.edu/Main/People/faculty%20bios/extra/nicho210-journal.pdf> adresini ziyaret edebilir." [6]

İklim değişikliğinin küresel değişimin ana sonuçlarından biri olmasının yanı sıra, küresel değişimin fiziksel çevre üzerindeki etkilerinin de turist akışının talep odaklı bir yaklaşım benimsemesi nedeniyle turizm üzerinde etkileri vardır. Tsunami gibi doğal felaketler, ısı değişimi ya da havanın soğuması, el nino veya la nino, kuraklıklar ve seller, deniz seviyesinin yükselmesi ve kirlilik de turizme etki etmektedir. Bunlar, son yıllarda yaşanan olayların etkileri ile daha iyi örneklenmiştir. Bunlar, iklim değişikliğine bağlı olarak turizmde davranış değişikliği konusuna benzer şekilde turist dağılımı ve destinasyon seçimi için önemli etkenlerdir.

Daha iyi havası, daha az doğal felaketi, daha iyi sağlık koşulları ve daha iyi dönemleri olan destinasyonlara daha fazla turist akışı olmaktadır. Sri Lanka Turist Kurulu verilerine göre 2004 yılındaki tsunamiyi takiben Sri Lanka'ya gelen turist sayısı önceki yıllara göre azalmıştır çünkü turistler için çekim merkezi olan noktalar ağır hasar görmüştür. Turistlerin destinasyon olarak tsunaminin etkilerinin daha hafif olduğu Maldivler'e yöneldiği bildirilmiştir. 2011'de şimdiye kadarki en yüksek turist sayısına ulaşılmıştır ve turist sayısı 500.000'i geçmiştir. Bu, belki de, diğer Doğu Asya ülkelerinde (Bangkok) yaşanan çok sayıda sel ve Japonya'da yaşanan pasifik tsunami felaketi nedeniyle. İklimsel çekicilikteki değişimler belirli destinasyonlara turist akışlarındaki konfor [7] ile ölçülmektedir. Hacim, 2006 sonrası artış göstermiştir ve şu an günceldir; 2009'da %4 artış kaydedilmiştir. [8] Bunlar, yukarıda belirtilen etkenlerin turistik yerlerdeki değişime etkisi bakımından iyi örneklerdir. Ekosistemin hassasiyeti ve iklim değişikliği nedeniyle turistik çekim merkezleri değişmekte, geçmişte daha az popüler olan yerler şimdi daha popüler hale gelmektedir. Diğer yandan gıda, su ve sağıklama etkenleri turist akışı açısından sağlık ve güvenlik konularını etkilemektedir ve küresel değişimin bu etkenler üzerindeki etkisi turist akışındaki salınımları dolaylı olarak etkiler. Bu nedenle, iç talebi artırmak ve karşılamak için önlemler alınması gereklidir. Diğer taraftan sıcaklık, ısı ve soğuk hava ve mevsimsellik, turistler için her mevsim çekim yaratılmasını etkilemiştir. Örneğin, Sri Lanka turist kurulu web sitesi 2012'de yıl boyunca yaşanan salınımı göstermektedir. Yılın daha soğuk aylarında hacim yüksek olmuş, daha yağışlı yaz ve güz aylarında Avrupa ve üst

eksendeki ülkeler için kış mevsimi sırasında uluslararası turist akışı daha düşük olmuştur. Diğer taraftan, küresel ısınma, uluslararası turist hacimlerinin düşük olduğu dönemlerde daha fazla yerli turist olmasına yol açmaktadır. İklim değişikliği daha soğuk ülkelerin çekiciliğini artırmakta ve daha sıcak olanların çekiciliğini azaltmaktadır. [9]

Öte yandan, iklim değişikliği biyolojik ve ekolojik sistem üzerinde etkili olduğundan su ve gıda kaynaklarını ve turistler için çekim alanı olan doğal parkları ve botanik bahçelerini de etkiler. Sri Lanka'da turistler daha doğal, daha güvenli ve sağlıklı gıdalardan hoşlanmaktadır. Organik tarım (Çay ve Sebzeler), kaynak suyu ve daha fazla sağıklama, ekosisteme yakın bir yaklaşımla kurulan ve çevre dostu bir şekilde işletilen oteller daha fazla turist çekmiş ve turist hacminin bu alanlara dağılımı daha iyi olmuştur (kişisel deneyim). Bangkok Post turistlerin kaldıkları otele, konuk konforunun bir ölçüsü olarak turizme dost şekilde gerçekleştirilen sağıklama, su koruma etkinliklerine daha fazla odaklanacaklarını belirtmiştir. [10] Bu, su koruma ve çevre ile uyumlu olma aracılığıyla turizm endüstrisini korumaya yönelik olarak insanların sarf ettiği bilinçli çaba için bir örnektir. Hindistan bu yönde daha çok çaba sarf etmiştir.

1.2. Ulusal ekonomi üzerindeki etki

Küresel değişimin bir sonucu olarak iklim değişikliği, yerel ve bölgesel kalkınma ile ülke ekonomisine gelir getirici kaynak olarak turizm üzerinde artan bir etkiye sahiptir; diğer taraftan yeni fırsatlar, istihdam olanakları ve doğrudan yabancı yatırımları çeken ekonomik faydalar sunmaktadır. [11] 'Mevcut küresel ekonomik kredi krizi, ek olarak, global turizm sistemi üzerindeki ekonomik etkilerin kaymasının yarattığı etkinin altını çizmiştir. [12] Bölgesel ve ulusal ekonomiye odaklanan somut önlemlerin nasıl geliştirileceği ele alınmıştır.

Yukarıdakine ek olarak, iklim değişikliği konusunda aşağıdaki alıntı Hamburg modeline göre belirtilen etkileri yansıtmaktadır:

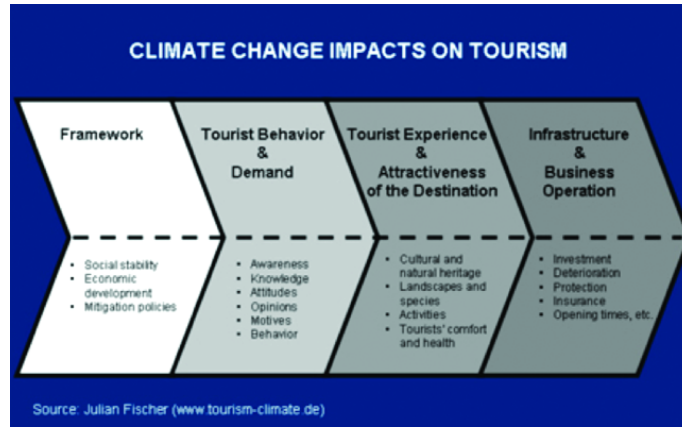
Kalkınmanın ve iklim değişikliğinin turizme etkisinin benzetimini yapmak için Hamburg Turizm Modeli'nin güncellenmiş ve genişletilmiş bir sürümünü kullanılmaktadır. Model genişletimleri iç turizmin açık modellenmesi ve turist harcamalarının dahil edilmesi şeklindedir. İklim değişikliği turizm desenlerini daha yüksek rakımlara ve enlemlere doğru kaydıracaktır. Daha soğuk ülkelerde iç turizm iki katına çıkabilir ve daha sıcak ülkelerde %20 azalabilir (iklim değişikliğinin yaşanmadığı başlangıç değerine göre). Bazı ülkeler için uluslararası turizm üç katına çıkarken diğerlerinde yarıya inebilir. Uluslararası turizm soğuk (sıcak) yerlerde iç turizmden daha fazla (az) önemlidir. Bu nedenle, iklim değişikliği turist harcamalarını daha soğuk ülkelerde iki katına çıkarabilir ve daha sıcak ülkelerde yarıya indirebilir. Çoğu yerlerde, iklim değişikliğinin etkisi nüfusun ve ekonomik büyümenin etkileri ile karşılaştırıldığında küçüktür. Nicel sonuçlar hem başlangıç değerlerine hem de iklim değişikliğinin etkileri için seçilen parametrelere duyarlıdır. Ancak, nitel desen sağlamdır. İklim değişikliği turizm için deniz seviyesinin yükselmesinden daha önemlidir çünkü deniz seviyesinin yükselişi sahil iyileştirmesinin geçerli bir seçenek olduğu yalnız az sayıda yeri yoğun şekilde etkiler. [13] İklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan ekonomik etkiler aşağıdaki modele göre turizmde değişikliklere neden olur. İklim turistlerin destinasyon seçiminde önemli bir faktördür. Hamilton ve diğ. (2005a, b) iklim değişikliğinin uluslararası turizm akışını daha yüksek rakımlara ve enlemlere doğru kaydırıldığını bulmuştur. Turizm akımlarının yeniden dağıtılması büyük ölçüde turizm gelirlerine bağımlı ülkeleri ve bölgeleri olumsuz etkileyecektir. Diğer yandan, şu an turistler için popüler olmayan yerlere de yarar sağlayabilir. Bu etkinin boyutunun ekonomik anlamda önemli olması olarak dahilindedir; turizm ve rekreasyon, sağlıktan sonra dünyadaki ikinci büyük ekonomik etkinliktir. Kuşkusuz, medya, iklim etkisi ile ilgili çalışmamızın diğer yönlerindense turizme daha büyük ilgi göstermektedir. İklim değişikliğinin ekonomik etkileri ile ilgili tahminlerde turizm dışarıda bırakılmaktadır ve bu durum maliyet - yarar ile ilgili incelemelerin ve etkileri hafifletici politikalara dair diğer karar analizlerinin yanlış olmasına neden olabilir. Turizm, küresel değişime uyum politikaları hakkındaki tartışmalarda yer almaktadır ancak tatil köyleri arasındaki rekabet genellikle göz ardı edilmektedir. Bu makale bu tartışmaları doğrudan bilgilendirmemektedir ancak iklim değişikliğinin uluslararası turizme etkisi ile ilgili güncel tahminler sunmaktadır; ayrıca ilk kez, turist harcamaları, iç turizm ve deniz seviyesinin yükselmesi ile ilgili konuları içermektedir. " [14]

Ayrıca, yapılan duyarlılık analizleri, sıcaklığın yanı sıra, turistik alanın da deniz seviyesinin yükselmesine karşı sürekli ve tam kıyı koruma ile korunmasının, deniz seviyesinin yükselmesinin sahilleri yok ettiği küçük ada ülkeleri için dahi ekonomik olarak uygun olabileceğini ortaya koymuştur. [15]

...Küresel ortalama sıcaklık değişikliği COSMIC model (Schlesinger & Williams, 1998) kullanılarak ulusal düzeye indirgenmektedir. Modelin toplam turist sayısı, yerli turist sayısı, kalış süresi ve harcamalar ile ilgili 1995 değerleri gerçek değerlerle tutarlıdır." [16]

Ancak küresel bir endüstri olarak turizmin, fiziksel doğal çevre ve ulusal ekonomiye katılan gelir üzerindeki ana etkileri yukarıda verilen modellere göre ayrı ayrı incelenmiş ve küresel değişimin turizm üzerindeki etkisinin pek çok etkenin salınımından kaynaklandığı ortaya konmuştur. İnsan davranışı, çekicilik, desen değişikliği birçok gerekçeye bağlı olarak değişmektedir. Ayrıca, doğal kaynakların etkileri, doğal çevrenin değişmesi nedeniyle kalkınma ve sürdürülebilirlik bakımından daha geniş olmaktadır. 'Neden iklim önemli bir etkenidir ya da daha büyük bir etkiye sahiptir?' sorusunun yanıtı, etkinin destinasyon seçimini etkilemesi, turizm desenlerini daha yüksek rakımlara ve enlemlere, daha sıcak ya da daha soğuk yerlere kaydırması olacaktır. Bilim insanlarının bu konudaki çalışmaları desen dağılımının yurt içinden ziyade uluslararası düzeyde daha büyük etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca araştırma soğuk havaların harcamaları artırdığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, su kirliliği nedeniyle gıda ve güvenlik ile sağlık riskleri nüfus üzerinde daha büyük etkiye sahiptir ve iklim değişikliği nedeniyle ekonomik büyüme sürekli olarak turizme etki etmektedir.

Bigano ve diğ.'nin ekonomik maliyetlere dayalı turizm benzetim çalışması turistlerin harcama kapasitesini dikkate almaktadır. Bu etkiler, ulusal ekonomiye gelir yaratmada dalgalanmalara neden olmaktadır. Turistler maliyet etkin araçlarla ya da yurt içi ve yurt dışı turizm için tercih edilen desenlerle değiştirildiğinde dalgalanmalar ortaya çıkmaktadır. Turizmin değerlendirilmesi ile ilgili yukarıdaki modellerin yanında insanların konforu ile ilgili iklim endeksi de turistik destinasyonlar için karmaşık etkenleri değerlendirmekte kullanılmaktadır. Bu inceleme için etki değerlendirme temeli iklim modelleridir, özellikle IPCC senaryoları ve bölgesel düzeye indirgenmiş model varyasyonları kullanılmıştır.

[17]

Bölgeye özgü tehditler

- BM Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 2008 Raporu

"Raporumuz tehditlerin ve fırsatların altını çizmektedir. Raporumuz, küresel etkisi ve yoksul ülkelerde kalkınmaya olan çok düşük etkisi ile paralel olarak turizmin sera gazlarına %5 katkısı olduğunu doğrulamaktadır. Ulaşım, konaklama ve tüm turizm hizmet sağlayıcıları ve iş ve eğlence amaçlı kullanıcılar için kurumsal değişim yönleri belirlenmektedir." (UNWTO Genel Sekreter Yardımcısı Profesör Geoffrey Lipman)

2. Alınan önlemler ve atılan adımlar nedir ve ne boyuttadır?

Turist projeksiyonları

Turistik projeksiyonlar ile ilgili gelecek endişeleri pek çok alana odaklanmıştır. Daha önce de tartışıldığı gibi iklim ana etkenlerden biridir ve öncelikler turistlerin belirli bölgelere doğru yönelme davranışlarına ve desenlerine odaklanmaktadır. UNWTO verilerine göre, "İklim değişikliği, deniz ve kum ile ilgilenmeyen turistleri kutuplara ve dağlara doğru yönlendirecektir." Turizmle ilgili olarak Asya'nın öncü olacağı bildirilmektedir. Bu bakımdan, Asya'daki ülkeler, politikalar ve yasalar ile çevresel bozulmayı en aza indirme yönünde adımlar atarak bu amaçlara ulaşmaya odaklanmıştır. Örneğin, Hindistan'ın su koruma politikası buna bir örnektir.

Yıkıcı olması nedeniyle deniz seviyesinin yükselmesi başka bir önemli konudur çünkü birçok küçük ada yok olma ve su altında kalma riski ile karşı karşıyadır. Araştırma ve uygulama çalışmalarında mercan resiflerinin, doğal kıyıların ve sahillerin korunması ana odak noktası haline gelmiştir. Bu, Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri önceliklerinden biridir.

Ele alınacak Zorluklar

G8 zirve bildirelerinden birinde uluslararası topluluk ve gelişmiş uluslar iklim değişikliğinin hafife alınmasının binyıl kalkınma hedeflerine (BKH) ulaşılmasını önemli düzeyde tehdit edeceği ile ilgili endişelerini dile getirmiştir: "İklim değişikliğinin gelişmekte olan ülkeleri önemli ölçüde etkilediğinin ve bu ülkelerin BKH de dahil olmak üzere uluslararası düzeyde kabul görmüş kalkınma hedeflerine ulaşma yeteneği ile ilgili büyük bir tehdit haline geldiğinin altını çiziyoruz." Bu, ele alınması gereken sorunların ve birçok ülkenin gelir kaynağı olarak turizm de dahil olmak üzere herhangi bir gelişmeyi etkileyen çevresel gecikmelerden kaynaklanan yıkımın öneminin azımsanması ve konunun ele alınması ile ilgili endişelerin acı hikayesini yansıtmaktadır. Çevrenin korunması birçok zirvede öncelikli ve ana konu olmuştur ancak bu konuyla ilgili uygulamalar zorluk teşkil etmektedir. Yaban hayatı, biyoçeşitlilik, organik tarım ve tesisler çekiciliği artırırken; kültürel çekicilik, maceraperest yaklaşım, sağlık risklerini en aza indirme, su koruma eylemlerini iyileştirme ve organik tarımın geliştirdiği doğa dostu turizm, darboğazları azaltmakta ve hafifletmektedir - Politikalar, hukuk reformları, yapısal ayarlamalar, eylem planları ve uyum sağlayabilme, yön çizme ve uygulama için öncelik haline gelmiştir. Sürecin ve uygulamanın altını çizen bazı iyi uygulamalar vardır.

3. Olumlu etkiyle sonuçlanan önlemler nelerdir ve bu olumlu etkinin boyutu ne olmuştur?

En İyi Uygulamalar

Lipman'dan yapılan alıntı, tüm turizm paydaşları için geniş bir yön sağlayan BM'nin Bali Yol Haritası'nı desteklemeyi üstlenen 2007 UNWTO Davos Deklarasyonu Süreci'ni tekrar doğrulamıştır. "Şimdi her şey uygulama ile ilgilidir," "BM ailesi içinde işbirliğimizi ve bu konu ile ilgili kamunun ve özel sektörün tam kapasitesini elde etmek için çabalarımızı artıracamız." denmektedir. Yenilik büyük fırsattır.

"Bu bağlamda, UNWTO ICAO ile yeni bir işbirliği anlaşmasını duyurmaktan memnuniyet duymaktadır; bu anlaşmaya göre UNWTO hava yolculuklarından kaynaklanan CO2 emisyonlarını hesaplama aracı olan yeni ICAO Karbon Emisyonu Hesaplama uygulamasını destekleyecektir. Bu hesaplayıcı tarafsızdır, şeffaftır ve uluslararası havacılık topluluğu tarafından incelenip onaylanmıştır."

"Sektörümüzün etkili ve kapsamlı bir küresel iklim tepki ağı kurulmasında rolünü oynayabileceğinden eminiz. Uzun ve kısa vadede etkin yanıt verebilmek için etkileri, baskı noktalarını ve hatlarını incelemek adına uzun yıllardır UNEP ve WMO ile yakın işbirliği içinde çalışmaktayız.

"İklim değişikliğinin diğer insani ve kalkınma önceliklerini, özellikle turizmin ekonomik büyümeye ve BM Binyıl Kalkınma Hedeflerine genel katkısını gözden kaçırmaksızın ele alınamayacağını da biliyoruz. Turizmin, uluslararası ve yerli turist hareketlerinin büyüme hızından daha hızlı bir şekilde sera gazı katkılarını azaltmayı başarması için elden gelen tüm çabaları sarf ediyoruz; böylelikle turizm yoksullukla savaştaki ana rolünü oynamaya ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal büyümesi için bir araç olarak hizmet etmeye devam edebilir." [18]

Olumlu sonuçlar yönünde alınan bazı uluslararası önlemler ve girişimler;

- BM Destekli iklim değişikliği hükümetler arası paneli 2007 - küçük adaları su altında bırakabilecek deniz seviyesinin yükselmesi olgusu
- En az gelişmiş ülkelerin ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinin kalkınma hedeflerine iklim değişikliğinin etkisi konusunda BM çalışması, UNOHRLS, 2009
- İklim Değişikliği Üzerine Birleşmiş Milletler Çerçeve Sözleşmesi, UNFCCC, 2007
- Çevrenin korunması ile ilgili ve çevreye etkileri hafifletici binyıl kalkınma hedefleri (BM BKH)
- Gelişmekte olan ülkelerde UNFCCC, İklim Değişikliği Üzerine Birleşmiş Milletler Çerçeve Sözleşmesi, İklim Değişikliği, Etkileri, Hassasiyetler ve Uyum

Gerçekleştirilen Uygulamalar

• ICAO şu an Karbon Hesaplayıcısı için metodoloji geliştirme sürecindedir; ICAO hesaplayıcının BM'nin İklim Etkisiz Girişiminde kullanılmak üzere havayolu emisyonlarının hesaplanmasında ana araç olarak kullanılmasını planlamaktadır. Bu araç ayrıca karbon denkleştirme programlarında kullanılacak verinin de kaynağı olacaktır.[19]

• UNWTO iklim değişikliği raporunu yayınlamış ve BM'nin Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) Haziran 2008'deki etkinliği ile örtüşen Dünya Çevre Günü'nde turizm sektörünü uzun vadeli karbon etkisizliği aramaya ve küresel sorunlara yanıt vermeye çağırılmaktadır.[20] "2008 raporu 'İklim Değişikliği ve Turizm: Küresel Zorluklara Yanıt' , BM Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) ile işbirliği içinde geliştirilmiştir. UNWTO ayrıca Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) ile ICAO'nun geliştirdiği uçak yolculukları için yeni karbon hesaplayıcısını desteklemek üzere işbirliği yapacaktır. UNWTO, 268 sayfalık raporun turizm sektörüne küresel iklim değişikliğini ele alması için temel sağlamak amaçlı olduğunu söylemekte ve sanayinin sürdürülebilir büyümesini teşvik etmek için turizm politika yapıcıları ve yöneticileri tarafından kullanılacak pratik araçları geliştirmek için yollar önermektedir. Raporunda turizm ve iklim değişikliği arasındaki ilişkiyi, iklim değişikliğinin destinasyonlara etkisini, uyum seçeneklerini ve stratejilerini ve turizm talep desenleri için sonuçları inceleyen teknik bir bölüm vardır. Ekonomi ile ilgili bölüm turizmle ilgili etkinliklerden ortaya çıkan sera gazları ile ilgili yapılmış ilk ayrıntılı değerlendirmeyi ve etkileri hafifletici politikaların ve önlemlerin bir incelemesini içermektedir." [21]

• Sri Lanka'nın turizm konusundaki kararlığı, Sri Lanka'yı Güney Asya bölgesinin en önemli dinlenme destinasyonu haline getirmek için turizm sektörünün program vizyonu ile politika çerçevesine odaklanmaktadır. Bu çerçevede insan kaynakları ve doğal ve kültürel zenginlikleri, değerleri ve inançlar sistemi Sri Lanka'nın bir mükemmellik merkezine dönüşmesinde ve turistlere eşsiz bir ortamda özgün deneyimler sunmasında temel olacaktır. [22]

4. Bu alandaki boşluklar nedir ve bunlar ne derece irdelenebilir? Ne gibi uyarlamalar aracılığıyla endüstri üzerinde küresel ve bölgesel ölçekte olumlu etkiler sağlanabilir?

Boşluklar

- Küçük adalara, yüksek rakımlara ve enlemlere doğru daha fazla dağılım
- Turist sayısı ile değerlendirme
- Darboğazlar ve kırmızı bantlar - Ekonomik etkiler, diğer zorluklar, yasalar ve yönetmelikler, göç, maliyet etkinlik, uzaklık, ziyaretin amacı
- Karar verme, uygulama eksikliği, politikalar ve uyarlamalar
- Yapısal değişikliklerin, politikaların ve uyarlamaların, yasal hükümlerin eksikliği

Bölgesel olarak ele alınacak zorluklar

- Uzun vadeli politika uygulamaları (uzun vadeli iklim projeksiyonları - sera gazı, karbon etkisizliği, vb.)
- Herhangi bir çevresel bozulmayı hafifletici politikalar ve tedbirler
- Hafifletici etkiler için sürdürülebilir mekanizmalar
- Uyarlanabilirlik ve ilgili stratejiler
- Bireysel ve ortak çabalar - ulusal uyarlamalar ve girişimler, eylem planları
- Önyargıların ve sorumlulukların geliştirilmesi
- İcazetler, ikinci yaklaşım (bağlayıcı olmayan şekilde) izleyen ülkeler için kanunların yasalastırılması, çekinceler - yasal darboğazlar – Sri Lanka Anayasa Mahkemesi Singharasa davası (ikinci yaklaşımı benimseyen bir ülkede uluslararası belgeleri durdurmaktadır)
- Uluslararası müzakereler (her ülke eşit düzeyde etkilenmediğinde gelişmiş ülkeler sorumluluklarını yerine getirmelidir – bekçilik, sesini duyurmak)
- Kaynaklar ve tahsisler

Sonuç

Turizm sektörü, ülkeler için gelirin ulusal ekonomilere ve kalkınmaya daha iyi dağılımı konusunda gelişme ve büyüme potansiyeli yüksek, büyük ve hızlı büyüyen küresel bir endüstridir. Yine de bu endüstrinin sürdürülebilirliği, endüstrinin hassasiyetleri nedeniyle şüpheli bir aşamadır. Kendi tehditlerinin yanı sıra küresel değişimler de turizm üzerinde

büyük tehdit oluşturmuştur ve dolayısıyla küresel değişimler ulusal ekonomileri ve sosyal gelişmeyi etkilemektedir. Böylelikle bu tehditler bilimsel modellere dayanarak ölçülmüştür; dolayısıyla sonuçlar uluslararası toplumun bireysel ve ortak çabalarıyla uygulama mekanizmalarının ve geçmişten beri benimsenen araçların boşluklarını ele alarak korunmalıdır. Ayrıca Birleşmiş Milletler dahil olmak üzere uluslararası kuruluşlar bu tür uyarılmalara odaklanan önlemlerin uygulanmasında önemli rol oynamaktadır. Bu mekanizmalar ortak çabalar olmanın yanı sıra, daha iyi beklentiler için sürdürülebilirlik odağına da sahip olmalıdır. Çevreyi küresel değişimin ana nedeni olan bozulmalardan ve tehlikelerden korurken endüstriyel büyüme de mümkün olan en düşük düzeyde dalgalanmalarla devam ettirilmeli ve endüstrinin yukarı yönlü hareketi korunmalıdır. Ancak, iklim ve çevre, turist dağılımında daha büyük rol oynayan ana etkenlerden bazıları olsa da, davranışsal değişim, konfor, daha iyi görünümü çevre, tercih edilen destinasyon ve harcamalar bu sektördeki salınımın diğer nedenleridir. Böylece bu problemlere uygun olan yerlerde önlemler alınmıştır ancak göç yasaları gibi diğer darboğazlar en düşük düzeyde dikkate alınan etkenler olmuştur. Turistlerin kutupsal boyamda bölgesel dağılımı ve mevsimsellik, salınımın diğer nedenlerindedir ve ülkeler aynı nedenden turistleri karşılamaya alışacak ve sürdürülebilir çözümler bulacaktır. Bu nedenle kalıcı çözümler için bu boşlukların ele alınması hayati önem taşımaktadır. Uzun vadeli bir politika çerçevesinin yanı sıra sektörün sürdürülebilir kalkınması için uygulanan çözümlere ek olarak mekanizmalar ve stratejiler de gereklidir. İyi uygulamalar, uluslararası düzeyde kabul edilmeli ve bölgesel olarak bu uygulanmalıdır. Bu bağlamda, düzel kişilik olarak devletler, endüstrinin uzun vadede sürdürülebilir olmasında daha iyi rol oynamalı; hem kendi hatalarını hem de doğal felaketler nedeniyle ortaya çıkan küresel değişimin etkilerini en aza indirmek için çevreyi korumalıdır. Son olarak, doğal çevre krizlerinde uygulanabilir önlemlere bağlı olarak en iyi yanıtları değerlendirmek, bu iki bakış açısını bağdaştıracaktır.

Kaynaklar

- Andrea Bigano & Jacqueline M. Hamilton & Richard S.J. Tol, 2006. "The Impact of Climate Change on Domestic and International Tourism: A Simulation Study," (İklim Değişikliğinin İç ve Uluslararası Turizm Etkisi: Bir Benzetim Çalışması)(richard.tol@esri.ie) (Economic and Social Research Institute, Dublin - Dublin Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü), SSRN, Working Papers (Çalışılmakta olan makaleler) 2006.86, s. 26-49 Fondazione Eni Enrico Mattei. : Dosya adresi: <http://www.fnu.zmaw.de/fileadmin/fnu-files/publication/working-papers/htm12wp.pdf> erişim tarihi 11 Şubat 2012
- Bhagirath Jogdand, Climate Change: Impact on Food Security, International Trade or Aid? (İklim Değişikliği: Gıda Güvenliğine Etkisi, Uluslararası Ticaret mi, Yardım mı?) Evaluating the Best Response (En iyi yanıtın değerlendirilmesi), 30 Ağustos 2009
 - Bigano ve diğ., Tourism simulation study (Turizm benzetim çalışması), IAJ, Cilt 7, No. 1, 2007
 - Climate Change: Impacts, vulnerabilities and adaption in developing countries (İklim Değişikliği: Gelişmekte olan ülkelerde etkiler, hassasiyetler ve uyum), United Nations framework Convention on Climate Change (İklim Değişikliği Üzerine Birleşmiş Milletler Çerçeve Sözleşmesi), UNFCCC, 2007
 - The study on climate change on the development prospects of the least developed countries and small island developing states (En az gelişmiş ülkelerin ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinin kalkınma hedeflerine iklim değişikliğinin etkisi konusunda çalışma), UNOHRLS, 2009
 - Tourism Version; online magazine, impacts on tourism and climate change (online dergi, turizm ve iklim değişikliği üzerine etkiler); <http://www.tourism-climate.de/article-tourism-climate.htm>
 - The UNWTO-UNEP report 2008 on Climate Change and Tourism: Responding to Global Challenges (İklim değişikliği ve turizm: küresel zorluklara yanıt isimli 2008 tarihli UNWTO-UNEP raporu) and the seminar report of UNEP, the Oxford University and UNWTO on Climate Change Adaptation and Mitigation in the Tourism Sector: Frameworks, Tools and Practices (Turizm sektöründe iklim değişikliğine uyum ve etkilerin hafifletilmesi: çerçeveler, araçlar ve uygulamalar isimli UNEP, Oxford Üniversitesi ve UNWTO seminer raporu) çok çeşitli turizm paydaşları için hafifletici önlemler havuzu sunmaktadır.
 - http://www.yubashed.org/krisdb/html/krisweb/biblio/landuse_vitouseketal_1997_invsprrj.pdf, erişim tarihi: 8 Şubat 2012
 - <http://jtr.sagepub.com/content/45/3/285.short>; erişim tarihi: 7 Şubat 2012
 - http://assets.wwf.org.uk/downloads/tourism_and_cc_full.pdf
 - <http://sdt.unwto.org/sites/all/files/docpdf/climate2008.pdf>
 - <http://www.global-changes.com/india-tourism-to-be-more-water-concious/>
 - <http://bhagirath-jogdand.suite101.com/climate-change-impact-on-food-security-a151733>
 - <http://bhagirath-jogdand.suite101.com/climate-change-impact-on-food-security-a151733>

- <http://www.responsibletravelreport.com/trade-news/spotlight/climate-corner/2177-unwto-publishes-climate-change-report-and-urges-the-tourism-sector-to-seek-long-term-carbon-neutrality>
- www.ibef.org
- www.incredibleindia.org
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Tourism>
- <http://www.gdrc.org/uem/eco-tour/envi/index.html>
- <http://datastore.sltida.gov.lk/SLTDA/Reports/Annual%20report%202003.pdf>
- <http://datastore.sltida.gov.lk/SLTDA/Reports/Annual%20Report%202004.pdf>
- http://www.sltida.lk/sites/default/files/Annual_Report_2009.pdf

[1] Bahsedilen modellerle ilgili metinler için kaynaklara bakınız.

[2] Details, Global Change and Economic Crisis in Tourism, IGU Commission on Tourism Leisure and Global Change Conference (Ayrıntılar, Küresel Değişim ve Turizmde Ekonomik Kriz, Turizm Tatil ve Küresel Değişim Konferansı IGU Komisyonu), 5-9 2010, Stellenbosch, South Africa.

[3] Ada Adoley Allotey, Climate change: impacts on tourism industry (İklim değişikliği: turizm endüstrisine etkileri), 4 Ekim 2009; <http://www.tourism-master.nl/2009/10/04/climate-change-impacts-on-tourism-industry/>

[4] IAJ, Cilt 7, No. 1 (2007), s. 26

[5] IAJ, Cilt 7, No. 1 (2007), s. 26

[6] Bas Amelung; Sarah Nicholls; David Viner; Implications of global climate change for Tourism flows and seasonality (Küresel iklim değişikliğinin turist akışları ve mevsimsellik üzerine etkileri), Sage Journals (Sage Dergileri); Journal of Travel Research (Seyahat Araştırmaları Dergisi) Şubat 2007 Cilt 45 No. 3 285-296

[7] IAJ, Cilt 7, No. 1 (2007), s.

[8] http://www.sltida.lk/sites/default/files/Annual_Report_2009.pdf

[9] IAJ, Cilt 7, No. 1 (2007), s. 38

[10] Global Changes Changing the World (Dünyayı değiştiren küresel değişiklikler), India tourism to be more water conscious (Hindistan turizmi su konusunda daha bilinçli olacak), One Post at a Time (Bir seferde bir ileti), 9 Ocak 2012.

[11] a.g.e. 7.

[12] a.g.e. 7.

[13] Andrea Bigano & Jacqueline M. Hamilton & Richard S.J. Tol, 2006. "The Impact of Climate Change on Domestic and International Tourism: A Simulation Study (İklim Değişikliğinin İç ve Uluslararası Turizme Etkisi: Bir Benzetim Çalışması)", SSRN, Working Papers (Çalışılmakta olan makaleler) 2006.86, s. 26-49 Fondazione Eni Enrico Mattei. : Dosya adresi: <http://www.fnu.zmaw.de/fileadmin/fnu-files/publication/working-papers/htm12wp.pdf> erişim tarihi 11 Şubat 2012

[14] IAJ, Cilt 7, No. 1 (2007), s. 26

[15] Bigano ve diğ.—Turizm benzetim çalışması

[16] IAJ, Cilt 7, No. 1 (2007), s. 34

[17] Tourism Version; online magazine (online dergi), impacts on tourism and climate change (turizm ve iklim değişikliği üzerine etkiler)

<http://www.tourism-climate.de/article-tourism-climate.htm>

[18] (UNWTO Genel Sekreteri Francesco Frangialli)

[19] Kaynak: UNWTO

[20]

[21] UNWTO

[22] Sayın Cumhurbaşkanı Mr. Mahinda Rajapaksa Ekselansları

Vision: The Sri Lanka Tourism Development Authority (SLTDA, Vizyon: Sri Lanka Turizm Geliştirme Kurumu) Turizm Yasası'nın (No. 38 / 2005).....,ikinci bölümünde Sri Lanka Turizmi'nin en üst mevki olarak oluşturulmuştur, Turizm kalkınma rehberinin oluşturulmasından ve uygulanmasından, yeni ürün ve hizmet geliştirme ile ilgili yasal ve idari süreçlerin kolaylaştırılmasından ve uygulanmasından sorumludur.

Yrd.Doç.Dr. Ali Çağlar GÜLLÜCE
Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi, Türkiye

KÜRESEL DEĞİŞİKLİKTE YENİ BİR PARADİGMA ZAMANI

Giriş

Yönetim terimi günümüz dünyasında değerini kaybetmeye başlamış kelimelerden biridir. Bunun sebebi kullanım alanının çok geniş ve kapsamlı olması ve bu nedenle anlamının kuruluşlarda görevli kişilerin söz konusu terimin uygulanabilir bir işlevsel tanımını yapabilecekleri şekilde şekillendirilmesi gerektiğidir.

Değişiklik bazıları için bir fırsat oluştururken, diğerleri tarafından zaman kaybı, işlerin aksaması ya da tehlike olarak görülebilir. Değişiklik tüm kuruluşların kalıtsal bir özelliğidir ve kamu sektörü ya da özel sektör olarak ayırım yapılmaksızın tüm kuruluşların faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için değişmesi gerekmektedir (Moss, 2012, p.47).

Değişiklik teknolojik gelişmeler, sosyal, siyasal veya ekonomik baskılar nedeniyle dış kaynaklardan meydana gelebildiği gibi, değişen müşteri ihtiyaçları, maliyetler veya insan kaynakları ya da performansla ilgili problemler gibi bir dizi soruna verilen yönetim yanıtı olarak kuruluşun iç yapısından da kaynaklanabilir (Jeffrey & Nadler, 1992).

Farklı değişiklik türleri ve farklı değişiklik yönetim yaklaşımları mevcuttur.

En sık kullanılan yaklaşımlar arasında Kurt Lewin'in klasik üç aşamalı değişiklik modeli - çözme, hareket ettirme veya değiştirme ve yeniden dondurma (Lewin, 1958) ile örneklenen doğrusal ve kademeli modeller, John Kotter'in popüler 8 adımlı değişiklik modeli ve McKinsey'in 7-S modeli bulunmaktadır (Henry & Wakefield, 2001). Her bir yaklaşımın kendine has artıları ve eksileri bulunduğu gibi bu modellerden hiç biri tüm durumlarda uygulanabilecek "en iyi" model değildir. Aslında önemli olan gerçek model ya da teorinin kendisi değil, ilgili koşullara uygun olarak uygulamaya geçirilen yaklaşımdır. En iyi değişiklik yaklaşımları kurum kültürü ve değişiklik bağlamına uyum sağlamak üzere farklı modellerin farklı özelliklerini kullanmakta ve benimsemektedir.

İhtiyaçlarınız ve içinde bulunduğunuz duruma en uygun yaklaşımı bulmak eğitim sektöründe etkili ve profesyonel bir yönetici olmaktan geçmektedir (HEFCE, 2003).

"Değişiklik kavramı dönüşüm kavramıyla aynı şeyi ifade etmez. Değişiklik durumsaldır: yeni bir saha, yeni bir yapı, yeni bir ekip, yeni bir rol, yeni bir prosedür. Dönüşüm ise insanların yeni duruma ayak uydurmak için geçirdikleri psikolojik süreçtir. Bu nedenle değişiklik dışsal, dönüşüm ise içseldir" (Argyris, 1990).

Değişikliğin kaynağından bağımsız olarak, değişiklik yönetimi bir kuruluşun değişikliğe ayak uydurmasını kolaylaştırmak üzere planlı ve yapılandırılmış bir yaklaşım benimseme sürecidir (Andrews, Cameron & Harris, 2008, p.104).

"Değişiklik yönetimi" değişim sürecinden en iyi sonuçları elde etmeyi hedefleyen stratejik bir faaliyettir. "Strateji" ve "değişiklik yönetimi" arasında bağlantı kurulduğunda, strateji "hangi müşterilere odaklanılacağı, hangi ürünlerin sunulacağı ve hangi faaliyetlerin gerçekleştirileceği konusunda tercihlerde bulunmak" olarak açıklanmakta ve "dinamik ve sürekli bir faaliyet" olarak tanımlanmaktadır. Stratejik yönetim bir kuruluşun uzun dönem performansını iyileştirecek faaliyetlerin belirlenmesi, seçilmesi ve uygulamaya geçirilmesini içermektedir (Barron, 2002).

"Değişiklik yönetimi" söz konusu stratejinin bir parçasını ya da sonucunu oluşturan değişiklikleri "söz konusu kuruluşun kapsamı ve gereken değişikliğin türüne uygun olacak" şekilde yönetmektir (s. 6). Değişiklik yönetimi strateji oluşturmanın bir alt dizisidir (Callan & Latemore, 2004).

Değişiklik yönetimi süreci ve değişiklik yönetimi stratejisinin bir parçasını oluşturan eylemler eşsiz ve kuruluşa özeldir. Her bir kuruluşun eşsiz gereksinimleri vardır-koşullar ve kaynakları farklıdır, müşteriler ve ilişkiler eşsizdir, kültürler farklılık gösterir ve hedefler, amaçlar ve istekler de birbirlerinden farklı olabilir (Viljoen'den alıntı, Mitchell 2002, s. 18). Seçeneklerin keşfedilmesi ve gidilecek yolların tercih edilmesiyle ilgilidir (Heilpern & Nadler, 1992).

Yönetimde Gelecek Trendler

Kimse yarının ne getireceğini tam olarak tahmin edemez. Gelecekteki çalışma ortamımızın değişkenlik, belirsizlik, karmaşıklık ve muğlaklık içerisinde olacağını biliyoruz. Drucker'a göre, başarılı stratejik yöneticiler ve liderler değişim liderleri olan kişilerdir. Bir kuruluşa ilişkin fırsatlar ve tehlikeleri tespit eder ve bunun sonucunda kişilerin bu zorluklarla yüzleşmeye devam ederlerken birer birey olarak gelişimlerine devam ettikleri bir ortam oluştururlar (Henry & Wakefield, 2001).

Esnek bir öğrenme rejiminin başarıyla uygulanabilmesi için gerekli değişiklik yönetim felsefesi ve eylem çerçevesi, genel stratejik planlama sürecinden doğmakta ve bu süreçle bağlantılı olma ihtiyacı duymaktadır.

Kuruluşlar bünyesinde belirlenen vizyon ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için benzer programlar ve stratejilerin de söz konusu stratejik sürecin bir parçası olması gerekmektedir.

Kuruluşların değişikliği yönetme nedenleri:

- önerilen değişiklik tarafından sunulan fırsatların en üst seviyeye çıkartılması
- engellerin tespit edilmesi ve ortadan kaldırılması
- programlar ve hizmetlerde yaşanan aksaklıkların en aza indirgenmesi
- personelin mümkün olan en iyi sonuçları elde etmek üzere değişiklik sürecine dahil olmasının sağlanması
- kurum içinde ve dışında uyum ve iyi ilişkilerin korunması
- etkili değişiklik yaratmak ve stratejik hedefler ve vizyonu gerçekleştirmek üzere öğrencilerin ve personelin hazırlanması ve desteklenmesi (Moss, 2012).

Başarılı değişiklik yönetim faaliyetlerinde yer alan bazı ortak faktörler şunları içermektedir:

Kuruluşun tepe noktasından tabanına dek bağlılık duygusu (çalışma komiteleri sunumlarıyla birlikte) (McAlpine & Jackson, 2000).

İstişari ve açık süreçler.

Öğrenciler ve personel için kesintisiz olarak etkili ve ihtiyaç duyulan hizmetler sağlamak üzere hizmetleri [yeniden] düzenlemeyi ve entegre etmeyi hedefleyen vizyon ve stratejiler geliştirme (Barron, 2002).

"Danışma, diyalog ve uzman yardımı aracılığıyla gerekli vizyonu şekillendirmek ve bu vizyonu "satmak" için yaratıcı liderlik, kuruluş bünyesindeki personelin eğitilmesi ve desteklenmesi için ise söz konusu vizyonun uygulanmasına ilişkin işletimsel bir süreç gerekmektedir" (Argyris, 1990).

Bir kuruluş bünyesinde değişiklik yönetimin uygulanması, akademik ve idari uygulamalarda, değişikliğe uğramış performans beklentileri ve iletişim kanalları bulunan yeni bir kurum kültürü ve "söz konusu kuruluşun farklı hizmet sektörleri arasında uygulanabilir ve kesintisiz bir birliktelik" ile sonuçlanan bir dizi eş zamanlı değişiklik yapılmasını gerektirmektedir (Moss, 2012).

Etkili yatırım ve yönetim için gerekli değişiklik yönetim stratejisi beş önemli etki alanındaki karşılıklı etkileşimden meydana gelmektedir:

1. Değişiklik için stratejik düşünme ve iş planlaması
2. Risk değerlendirme ve sistemler ve teknolojilerin yönetimi
3. İnsan sermayesi ve kurumsal kapasitesinin anlaşılması/yönetimi
4. Öğretme rolü ve öğretme/öğrenme ilişkisine yeniden yön verme
5. İşbirlikçi değerler ve stratejiler, ekip çalışması/ilişkiler oluşturma (Andrews, Cameron & Harris, 2008).

ÖZET

Giriş kısmında da ifade edildiği üzere, bu yazının amacı yönetim alanında bazı kavramları gözden geçirme ve kurumsal değişiklik yönetiminin dinamikleri konusunda bilgi sahibi olma gereksinimi duyan idareciler için genel bilgiler sunmaktır.

Yöneticiler veya liderlerin kurumsal problemleri ele almaları sırasında, farklı kuramların bize öğrettiklerini hızlı bir şekilde göz ardı ederek içgüdüleri ve geçmiş deneyimlerine dayalı bir şekilde doğrudan problem çözüme işlemine geçme eğilimleri bulunmaktadır.

Kiminiz "Ne var bunda?" diye sorabilir. Elbette ki bir kişinin içgüdüleri ve geçmiş deneyimlerini kullanmasında bir sakınca yoktur, ancak resim bundan ibaret değildir. Yönetim kavramının daha iyi anlaşılması çözülecek problemleri belirli bir çerçeveye oturtmaya yardımcı olacak, kabul görmüş teorilerin elde edilmesini sağlamaktadır. Böylelikle, yönetim kavramının daha iyi anlaşılması, kritik düşünme ile birleştiğinde, temel problemleri çözüme kavuşturacak asıl soruların sorulması da kolaylaşacaktır. Bu şekilde kişiler ilgili sorulara yanıtlar verebilecek veya en azından bir probleme kısmen de olsa çözüm üretebilecektir.

Yönetim yalnızca kar amacı güden kuruluşlara ilişkin bir işletme olgusu değildir. Ortak hedefleri yetine getirmek amacıyla insan enerjisi kullanan tüm kuruluşların özünde olan bir süreçtir. Bilgi çağı kuruluş bünyesindeki insanları önlerine konulan on binlerce bilgilili ayırt etme ve kritik bir şekilde değerlendirmeye zorlarken, düzenli bir sürece giderek daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Geçmişte yönetim konusunu ele alan çok sayıda akademisyen, iş hayatında kim olduğumuza dair önemli bakış açıları geliştirmiştir. Devamında gelen yaklaşımlar ise evrenin yaradılışından bu yana devam eden düzenini keşfetmek için çalışmadığımızı, aksine evrenin ayrılmaz bir parçası olduğumuzu savunur şekilde devam etmiştir. Bu nedenle ortak hedeflere ulaşmak üzere geçici ilişkiler kurduğumuzda, stratejik düşünürler, yöneticiler ve üst düzey liderlerin kendi oluşturduğumuz referans noktalarını temel alan geçici ilişkiler kurduklarına dikkat etmeleri gerekmektedir. Bu referans noktalarının ne kadar süreyle geçerli olacağı her zaman yöneticiler, liderler ve onları takip eden kişilerin takdirine bağlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Andrews Jane, Cameron Helen & Harris Margaret, (2008), "All change? Managers' experience of organizational change in theory and practice", *Journal of Organizational Change Management*, Volume: 21 Issue: 3, 99-122.

Argyris Chris, (1990), *Overcoming Organizational Defenses*. Boston: Allyn & Bacon.

Barron T, (2002), "Evolving Business Models in eLearning, Summary White Paper, SRI Consulting Business Intelligence, <http://www.sricbi.com/LoD/summaries/EvolvBizModelsSum.shtml>.

Callan Victor J, & Latemore G, (Winter/Spring 2004), "The Best-Laid Plans: Uncertainty, Complexity and Large-Scale". *Organisational Change*. Mt Eliza Business Review.

Heilpern Jeffrey and David Nadler, (1992), *Implementing Total Quality Management: A Process of Cultural Change in Organizational Architecture*. San Francisco: Jossey- Bass.

Henry J & Wakefield L, (2001), "Flexible delivery as a 'whole-organisation': what does this mean in practice?", 4th AVETRA Conference, Adelaide, South Australia.

Kanter Rosabeth Moss, (2012), "Championing Change", *Harvard Business Review*, Volume: 21 Issue: 3, 43-68.

Lewin Kurt, (1958), "Group Decisions and Social Change, *Readings in Social Psychology*", New York, Holt Rinehart & Winston.

McAlpine I. and J. Jackson, (2000), "Implementing Online Delivery: A Study of Change Management", Brisbane, Australian National Training Authority.

RIYAD ABDULLAH FATHI

*Çevre Bilimleri Ve Teknolojileri Fakültesi
Musul Üniversitesi, Musul, Irak*

NINOVA BÖLGESİNDEKİ/IRAK YABANI BİTKİLERDE GERÇEKLEŞEN URANYUM BİRİKİMİ

ÖZET

Bu makalede Ninova bölgesinden çıkan uranyum nedeniyle yabancı bitkilerin (*Lagonychim farctum*) kirlenmesi konusu ele alınmaktadır. Bu türler *Propis L* familyasına ait *lagnoychium farctum*, (*Prosopis farcta*) türleridir. Bunlar Irak çöllerinde yetişen yabancı *Proposis* bitkileridir.

Çoğu toprak numunesindeki Uranyum kirlenmesi seviyeleri 2 – 64 mg U kg⁻¹ (toprağın kuru ağırlığı) olarak bulunmuştur, 10–13 numaralı bölgelerde daha yüksek değerlere rastlanmıştır. Bu numuneler deniz seviyesinin altındaki bölgelerden, taşkın alanları ve vadilerden elde edilmiştir. Diğer örneklerde uranyum birikiminin 1–9 mg U kg⁻¹ seviyesinde olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalar aynı bölgenin farklı kesimlerinden toplanan *Lagonychim farctum* bitkilerinde numune alanlarına göre bitkilerin içerdiği Uranyum oranlarının farklı olduğunu göstermiştir. Tüm bitki parçalarındaki Uranyum seviyesi 37–127 mg U kg⁻¹ olarak belirlenmiş, kök kısımlarındaki birikimin ise daha fazla miktarlarda gerçekleştiği görülmüştür. Köklerin toprak içinde birkaç metre derine kadar ilerlediği görülmüştür. Bitki parçalarında oldukça benzer Uranyum birikimi seviyelerine rastlanması Uranyumun *Lagonychim farctum* bitkileri içerisinde oldukça hareketli olduğunu ve bitki köklerinde toplanıp kalmadığını göstermektedir. Toprakta ve farklı *Lagonychim farctum* bitkilerinde gerçekleşen Uranyum birikimi arasındaki ilişki toprak seviyesi arttıkça Uranyum seviyesinin de arttığını göstermektedir. Ancak, söz konusu ilişki istatistiksel olarak önemli bir değere sahip değildir. Buna karşılık bitki parçaları arasında sağlam ve istatistiksel açıdan önemli ilişkilere rastlanmıştır. Köklerde ve meyvelerde gerçekleşen uranyum birikimi arasındaki ilişki daha zayıf olsa da mevcut veriler Uranyumun kökler tarafından topraktan alınmasının yapraklarda ve meyvelerdeki Uranyum seviyesini düzenlediğine işaret etmektedir. Meyve ve yapraklarda gerçekleşen Uranyum birikimi arasındaki güçlü ilişki yaprakların meyveler yetişmeden önce içlerindeki Uranyum birikimini tahmin etmede kullanılabileceğini göstermektedir. Aynı bölge içerisindeki farklı alanlarda yetişen *Lagonychim farctum* bitkilerinin meyveleri ve yapraklarında yüksek miktarlarda Uranyum birikimine rastlanmıştır. Bitki parçaları ve toprak arasındaki ilişki Uranyumun topraktan alınarak meyve yapraklara taşındığını göstermektedir.

Ayrıca, Uranyumun hem toprakta hem de bitkilerde oldukça hareketli olduğunu, çok küçük miktarlardaki Uranyum birikiminin bile besin zincirine karışma ihtimalinin bulunduğunu göstermektedir.

Giriş

Uranyum radyoaktif toksinler içeren ağır bir metaldir (Craft, et al. 2004), (Hindin ve Panikkar,2005), tüm ortamlarda farklı konsantrasyon seviyelerinde uranyum bulunmaktadır. Yerkabuğunun büyük bir alanına yayılmış durumdaki uranyum toprak, kaya parçaları ve su kütleleri içerisinde düşük miktarlarda bulunmaktadır, yerkabuğundaki ortalama konsantrasyon oranı 2–4 mg/kg'dir (ATSDR, 1999), (Ebbs, et al. 1997) ve (Hore-Lacy, 2003). Uranyum cevheri veya seyreltilmiş uranyumun neden olduğu kirlilik insan faaliyetleri nedeniyle yukarıda belirtilen toprak, kaya parçaları ve su kütlelerinin bazı kesimlerinde yüksek seviyelere ulaşmıştır.

Seyreltilmiş Uranyum (SU) zenginleştirilmiş miktarların bertaraf edilmesinden sonra arta kalan uranyumdur. Seyreltilmiş uranyum yaklaşık %99,8 U238, %0,2 U235 ve %0,001 U234 içermektedir. Ağır bir metal olarak kabul edilen bu element doğal uranyumun artırılması ve işlenmesi sonucunda elde edilmektedir. Radyoaktivite seviyesi doğal uranyumdan yaklaşık %40 oranında daha azdır ve doğal uranyumdan en az üç kat daha az miktarda U235 içermektedir (WHO – Dünya Sağlık Örgütü – 2003).

Irak'taki bazı bölgeler ciddi seviyelerde uranyum oksit kirlenmesine özellikle de toprakta gerçekleşen SU kirlenmesine maruz kalmıştır. Uranyum kirlenmesine neden olan kaynaklar arasında 1991 ve 2003 yıllarında gerçekleşen iki Körfez Savaşında kullanılan askeri mühimmatlardan atık toplama sahalarına, askeri araştırmalara, silah testlerine ve savaş kalıntılarına kadar birçok değişik unsur yer almaktadır. Bu kirlenme kaynakları nedeniyle bitkiler tarafından büyük miktarlarda emilen ve gıda maddelerine taşınan uranyum elementi Irak bölgesinin besin zinciri ve sonuç olarak bu bölgede yaşayan insanların sağlığı üzerinde ciddi etkiler yaratmıştır. Uranyum veya SU ile kirlenen topraklar insanların besin zinciri yoluyla veya başka şekillerde bu elemente maruz kalmasına neden olarak uzun dönemde bu insanlara karşı ciddi bir radyasyon tehlikesi oluşturmaktadır. SU doğal uranyum ile aynı kimyasal toksisite oranına sahiptir ve insan sağlığı için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır (Min & al., 2005).

Ninova bölgesi Irak sınırları içinde bulunmaktadır. Koordinatları:36°21'34"N 43°09'10"E / 36.35944°N 43.15278°E (Şekil 1).

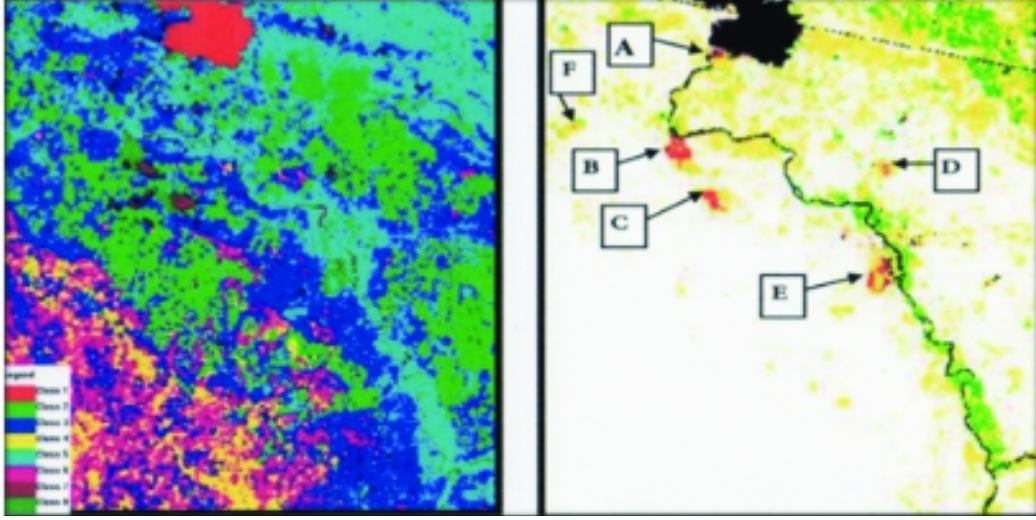
Şekil 1. Ninova Bölgesinin Konumu

Ninova Bölgesindeki radyoaktif kirlilik kaynakları Musul'a 30 km uzaklıkta bulunan nükleer araştırma bölgesi (Al- Jezirah-Rehanyah araştırma sahası (Musul'a 30 km mesafede) ile Musul'a 40 km uzaklıkta bulunan Adayah araştırma bölgesidir (Musul'a 40 km mesafede), (N 36 11 21.1, E. 42 45 44.7; N 36 11 19.7,E 0.42 45 42.3; N 36 12 5.8, E 0.42 45 6.1). 1991 – 2003 yılları arasında yerle bir edilen bu alanlar 1991 yılında uranyum atığı yüklü ekipmanlar, makineler ve konteynurlar için (Şekil 2) depolama alanı olarak kullanılmıştır. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nun tahminlerine göre bu bölgede yaklaşık 2- 3 ton civarında radyoaktif madde bulunmaktadır (oksit ve klorür, doğal uranyum).

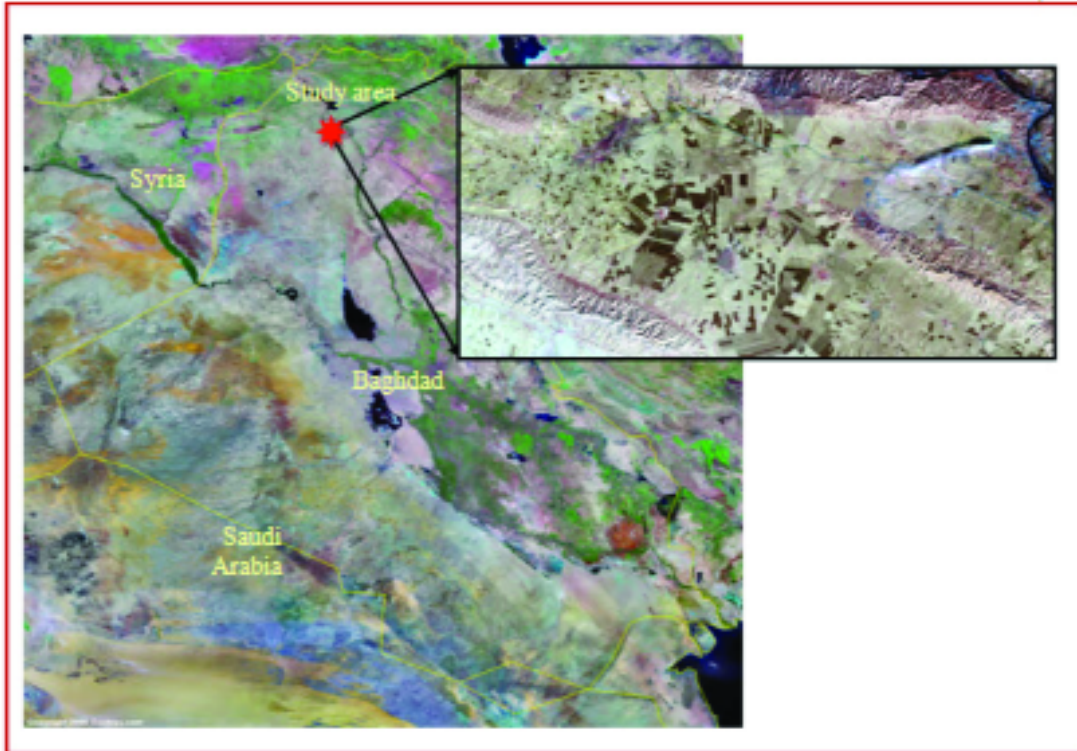

Şekil 2: Adayah bölgesinde toprak yüzeyindeki uranyum oksit dağılımı ve uranyum atıklarının taşınmasında kullanılan esli bir varil (Al-salim ve Kader,2010).

Musul Üniversitesi Uzaktan Algılama Merkezi araştırmacıları da radyoaktif maddelerle kirlenilen alanları tespit etmek için uzaktan algılama sistemini kullanmıştır (Şekil 3 ve 4), (Kassim, et al, 2010) (Al-Daghastani,2011).

Şekil 3: Landsat tarafından çekilen ve Ninova'daki Radyoaktif malzemelerle kirlenilen alanları gösteren bir fotoğraf (Al-Daghastani, 2011)

Şekil 4: Araştırma alanı gösteren koordinat haritası (Kassim, et al. ,2010)

Irak savaşları sırasında gerçekleştirilen askeri operasyonlar ile askeri deneyler ve kimyasal araştırmalardan çıkan atık maddeler (1991, 2003 ve sonrasında) ülke genelinde geniş çapta arazilerin SU ile kirlenmesine yol açmıştır. 1991 yılında gerçekleşen 1. Körfez Savaşının ardından Irak'a karşı kullanılan SU içerikli silahlarda kullanılan SU miktarının 320 ila 800 ton arasında olduğu tahmin edilmektedir. Bu silahlar genellikle Irak birliklerinin Kuveyt'ten çekilerek Basra şehrine doğru hareket etmesi sırasında kullanılmıştır. 2003 yılında Irak'ın tüm bölgelerinde kullanılan silahların içerdiği SU miktarının 1200 tondan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Irak'ta ve komşu ülkelerinde en az 250 ton civarında henüz tespit edilmemiş SU bulunmaktadır. Bu nedenle çevreye termodinamik açıdan sabit olmayan SU yayılmaktadır (Aitken, 1999), (Al-Azzawi, 2006).

Bitkiler ağır metal kirlenmelerini ortadan kaldıracak ve sabitleyebilir (Andrei A. Belimov¹, et al, 2003), (Meagher, RB, 2000). İncelenen *Lagonychium farctum* bitkisi, (*Prosopis farcta*) Irak çöllerinde yetişen Yabani bitki türlerinden biridir (Şekil 5). *Prosopis* L. Familyasına ait olan bu yabani bitki türü Irak'ın, özellikle de Ninova bölgesinin kurak ve yarı kurak alanlarında yaygın şekilde bulunmaktadır (Marchiori, et al., 1983). Gıda maddeleri ve içme suyu içerisindeki uranyum elementi yaklaşık 90 µg'lik (mikro organizma) ortalama limit değerleri halinde insan vücudunda da bulunmaktadır. Bunun yaklaşık %66'sı iskelette, %16'sı karaciğerde, %8'si böbreklerde ve %10'u dokuların içerisinde yer almaktadır.

Şekil 5: *Lagonychium farctum* bitkisi

Kullanılan Materyal ve Yöntemler

Bu çalışmada radyoaktivite seviyeleri ve uranyum konsantrasyonları ile Ninova bölgesinde yetişen bitkilerin uranyum alımı hakkında bilgi verilmektedir. Bitkilerin ekili alanların çevresindeki kirlenmiş arazilerden emdiği uranyum elementinin ve bitki parçalarındaki uranyum birikiminin incelenmesinde bu bilgilerden yararlanılmaktadır.

Musul şehri yakınlarındaki arazilerde (Adayah (radyoaktif atıkların depolanması için kullanılan bir alan olduğu düşünülmektedir), Ninovah bölgesinde ve Damerch araştırma bölgesinde (1991, 2003 ve sonrasında gerçekleştirilen askeri operasyonlar sırasında SU kirlenmesine maruz kalmıştır) yer alan yoğun kirlenmeye maruz kalmış alanlardan toprak ve *Lagonychium farctum* bitkisi numuneleri alınmıştır. Musul kuzey Irak'ta bulunan Ninovah bölgesinin başkentidir. Koordinatları 36° 20' 6" Kuzey, 43° 7' 8" Doğu. Ninovah bölgesi 36.37 (36° 22' 0 N) enlemi ve 43.15 (43° 8' 60 E) boylamlarında bulunmaktadır.

Kirlenmeye maruz kalan alanlardan bitki ve toprak numuneleri alınmış, bitki parçaları saf su ile üç defa yıkandıktan sonra 850C'lik fırınlarda ayrı ayrı kurutulmuş, bilyeli değirmende öğütülmüş ve büyük parçacıklardan arındırmak için <25 µm gözenekli eleklerden geçirilmiştir. Numunelerden alınan 20 – 30 miligramlık parçalar %1 Triton kullanılarak seyreltilmiştir. Standart uygulama olarak 10 µl arsenik eklenmiştir. Kuvars veya akrilik camdan yapılmış cilalı kaplar içerisine 5 µl homojenleştirilmiş numuneler yerleştirilmiş ve bu numuneler ısı plakaları üzerine konularak kurutulmuştur (800C). Ardından disk analiz edilmek üzere TXRF içerisine yerleştirilmiştir. Uranyum ve diğer elementler nicel analiz yöntemi ve iz elementi analizi için en uygun cihaz olan Tam Yansımali Florasan X-ray Spkctrometresi (Bruker, S2 PICOFOX, ABD) kullanılarak ölçülmüştür. S2 PICOFOX sıvı, toz ve katı elementlerin testinde X-ray Florasan (XRF) analizi ilkelerini uygulamaktadır. Spektrometre 0,1 bbb (milyarda bir) miktardaki sıvıların içerisinde bulunan iz elementlerini tespit edebilmektedir. Çoğu analitik yöntemin aksine bu yöntemde nicel sonuçlara ulaşmak için ng ve µg numune miktarları yeterli olmaktadır.

Sonuçlar

Araştırma yapılan toprak yüzeylerinin büyük bir kısmında oldukça büyük miktarlarda uranyum konsantrasyonundan kaynaklanan kirlenmelere rastlanmıştır. Aşağıda yer alan Tablo 1'de ilgili veriler özet halinde verilmiştir. Adayah bölgesinde ölçülen U miktarı 5 – 13 mg kg⁻¹ arasında değişmektedir, numune noktaları arasında çok küçük farklılıklar gözlenmiştir. Ancak, Rehanyah bölgesinde U toplama alanı olarak kullanılan havza yakınlarında çok yüksek miktarlarda (7731 mg kg⁻¹) U konsantrasyonuna rastlanmıştır. Diğer numune noktalarında tespit edilen U seviyeleri daha düşüktür ve bu değerlerin kesit noktasından uzaklaştıkça 1000 metre mesafeye kadar sürekli düştüğü görülmüştür.

Damerchy bölgesindeki çoğu toprak numunesinde de diğer araştırma alanlarında olduğu gibi çok düşük uranyum seviyelerine rastlanmıştır. Kesitin sadece 4 noktasında daha yüksek değerlere rastlanmıştır. (10 – 13 numaralı alanlar). Bu numuneler deniz seviyesinin altındaki alanlardan, taşkın bölgelerinden ve vadilerden alınmıştır.

Araştırma Alanı	Toraktaki uranyum seviyeleri (mg U kg ⁻¹ dwt)													
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Adayah	13	13	10	6	13	10	7	11	7	11	5	6	5	5
Rehanyah	7731	6251	2158	11	12	5	3	4	5	2	4	3	1	-
Damerchy	-	4	2	3	9	3	1	5	6	3	40	27	64	49

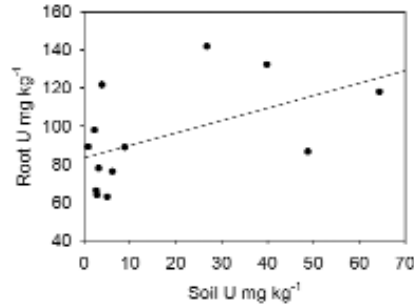
Tablo 1: Nivah bölgesi yakınlarındaki farklı alanlardan alınan toprak numunelerinde rastlanan uranyum konsantrasyonları

Tablo 2'de Damerchy bölgesinden toplanan Lagonychim farctum bitkilerinin farklı parçalarındaki U seviyeleri gösterilmektedir. Farklı alanlardan alınan örneklerdeki U konsantrasyonları arasında büyük farklılıklara rastlanmıştır. U seviyelerinin bütün bitki parçalarında birbirine yakın olduğu ancak köklerde genel olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. Köklerin toprağın birkaç metre aşağısında kadar uzandığı gözlenmiştir. Bitki parçalarındaki en yüksek U konsantrasyonuna 10 – 12 numaralı numune alanlarından alınan bitkilerde rastlanmıştır. Tüm bitki parçalarında oldukça benzer U seviyelerine rastlanması Uranyumun Lagonychim farctum bitkisi içerisinde oldukça hareketli olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, köklerde çok miktarda Uranyum muhafaza edilmemektedir.

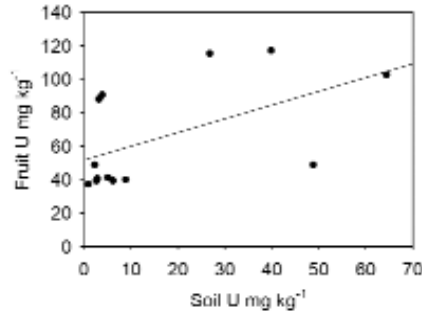
Bitki Parçaları	Lagonychim farctum bitkisi numunelerinde rastlanan Uranyum mgkg ⁻¹ miktarlarının kuru ağırlıkları												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Meyve	91	49	41	40	40	37	41	40	51	117	116	103	49
Dallar	89	76	40	40	42	40	40	40	42	117	119	90	54
Kök	122	98	64	89	66	89	63	76	78	132	142	118	87

Tablo 2: Lagonychim farctum bitkisinin farklı parçalarındaki uranyum konsantrasyonları Bitkiler Damerchy bölgesinden toplanmıştır

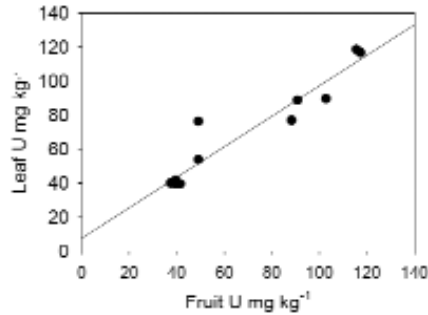
Şekil (6 – 9)'da Toprakta ve *Lagonychim farctum* bitkisinin parçalarında tespit edilen uranyum konsantrasyonları arasındaki ilişki gösterilmektedir. Toprak içerisindeki uranyum seviyesi arttıkça köklerde ve meyvelerdeki uranyum seviyeleri de artmaktadır. (Şekil 9). Ancak, toprak numuneleri ve bitki kökleri arasındaki ilişki istatistiksel açıdan fazla bir önem arz etmemektedir. Bunun nedeni toprak numunelerinin yüzeyden alınmış olması, buna karşılık bitki köklerinin toprağın derinlerine inerek zemin horizonunu alçaltması ve uranyum elementini toprağın yüzeyinden değil alt katmanlarından emmesidir. Ayrıca, bu toprak numuneleri sürekli olarak yağmur sularıyla yıkanmaktadır ve bu nedenle içerdikleri uranyum miktarı zaman zaman farklılık göstermektedir. Buna karşın bitki parçaları arasında istatistiksel açıdan önemli ilişkiler olduğu gözlenmiştir. (Şekil 7 ve 9). Kökler ve meyveler arasında daha zayıf bir ilişki olduğu görülmüştür (Şekil 9), ancak elde edilen veriler kökler aracılığıyla alınan uranyumun yaprak ve meyvelerdeki uranyum seviyelerini desteklediğine işaret etmektedir. Ayrıca, meyve ve yapraklardaki uranyum konsantrasyonları arasında güçlü bir ilişki olması meyveler yetişmeden önce bünyelerindeki uranyum konsantrasyonunun tahmin etmek için yaprakların kullanılabilceğini göstermektedir (Şekil 8).

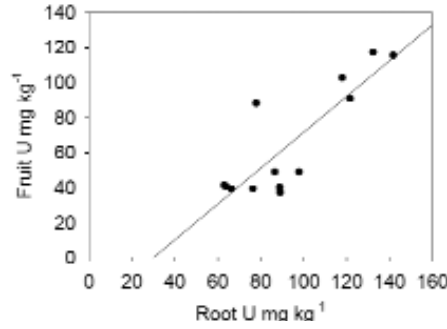
Şekil 6: Toprakta ve *Lagonychim farctum* bitkisinin köklerinde bulunan uranyum konsantrasyonları arasındaki ilişki

Şekil 7: Toprakta ve *Lagonychim farctum* bitkisinin meyvelerinde bulunan uranyum konsantrasyonları arasındaki ilişki

Şekil 8: *Lagonychim farctum* bitkisinin yaprakları ve meyvelerinde gerçekleşen uranyum konsantrasyonları arasındaki ilişki

Resim 9: Lagonychim farctum bitkisinin kökleri ve meyvelerinde gerçekleşen uranyum konsantrasyonları arasındaki ilişki

Tartışma

Nineveh sites Ninova bölgesindeki uranyum kirlenmesine maruz kalan alanlar: iki alanda, Adayah ve Rehanyah, radyoaktivite ve U kirliliği araştırması yapılmıştır. Bu iki alan eski nükleer araştırma merkezlerinde kullanılan uranyum oksit depolama alanlarından kalma materyaller içermektedir. Tespit edilen radyoaktivite seviyeleri bu alanlarda yürütülen Irak kaynaklı diğer araştırmalarda elde edilen sonuçlarla tutarlıdır. (Ali, 2011), (Al-Daghstani, 2011), (Kassim, 2011) ve (Al-Azzawi, et al. 2002). Adayah bölgesinde yüksek U seviyelerinde rastlanmamıştır. Bu radyoaktiviteye başka kaynakların neden olduğunu ya da U kirlenmesinin doğası gereği alınan numunelerin yeterli yoğunlukta olmadığını göstermektedir. Rehanyah bölgesinde U kirlenmesinin doğası açıkça görülmüştür. Çoğu numunede yüksek U seviyelerine rastlanmamıştır, ancak bazı numunelerde aşırı yüksek seviyelerde uranyuma rastlanmıştır. Bu yüksek uranyum seviyeleri bölgeyi uranyum kirlenmesine en çok maruz kalan bölge yapmaktadır. Açık uranyum atığı havzaları göz önünde bulundurulduğunda bunun şaşırtıcı bir durum olmadığı anlaşılmaktadır (IME, 2004) Ancak, bu durum aynı zamanda Uranyumun bölge içerisinde çok geniş alanlara yayılmış olduğunu da göstermektedir. Damerchy bölgesinde gerçekleştirilen araştırmalarda ilk kez toprakta ve Lagonychim farctum gibi yabancı bitkilerde gerçekleşen uranyum kirlenmesi incelenmiştir. Yerel halktan edinilen bilgilere göre söz konusu alan Irak savaşları sırasında askeri operasyonlara sahne olmuş sonrasında ise ABD askeri güçleri tarafından atık alanı olarak kullanılmıştır. Ayrıca, bu alan civarındaki köylerde yaşayan yerli halk arasında yaşanan kanser vakalarında ciddi bir artış olduğu gözlenmiştir. Lagonychim farctum bitkisi yerli halk tarafından keçi yetiştiriciliğinde ve tıbbi bitki olarak kullanılmaktadır. Damerchy bölgesindeki numune alanlarında artan miktarlarda U konsantrasyonuna rastlanmıştır, bu durum Uranyum kirliliğine yerel kaynakların neden olduğunu göstermektedir. Bölgede askeri kullanım dışında herhangi bir faaliyet gerçekleştirildiğine dair hiçbir rapor veya kayıt bulunmamaktadır, bu durum ise kirlenmenin askeri faaliyetlerden kaynaklandığına işaret etmektedir. Bölge sınırları içerisinde yetişen Lagonychim farctum bitkisinin meyvelerinde ve yapraklarında yüksek seviyelerde Uranyuma rastlanmıştır. Bitki parçaları ve toprak arasındaki ilişki Uranyumun topraktan alınarak meyve ve yapraklara taşındığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, yapılan araştırmalar Uranyumun hem toprakta hem de bitkilerde oldukça hareketli olduğunu, çok düşük miktarlardaki U kirlenmesinin bile besin zincirine ulaşma ihtimalinin olduğunu göstermiştir. Zehirlenmeye neden olan U seviyelerini bilirsek bir keçinin Uranyumun olumsuz sonuçlarından etkilenmesi için kaç kilogram meyve veya yaprak yemesi gerektiğini hesaplayabiliriz.

Ancak, Lagonychim farctum bitkisinin yüksek seviyelerde uranyum biriktirdiği düşünülmektedir.

Doğal kaynaklar nedeniyle maruz kalınan uranyum miktarı yılda yaklaşık 2, 4 m.Sv'yi bulmaktadır (IAEA, 2012). İnsanların besin maddeleri aracılığıyla aldığı günlük uranyum miktarı en fazla 0, 08 – 1, 1 mikrogram arasında, hava yoluyla aldığı uranyum miktarının ise en fazla 10 milirem'dir (EPA, 2011). Günlük uranyum nüklid alımı ise 1, 9 μg dir. (Eisenbud & Gesell, 1997). Uranyum insan sağlığını ciddi şekilde etkilemektedir. Vücuda alınan uranyum miktarının EPA standartlarının aşmaması gerekmektedir. Aksi takdirde kanser riski, karaciğer hasarı ya da ikisi birden artacaktır (EPA, 2011).

1998 yılında WHO (Dünya Sağlık Örgütü) ve 2005 yılında Konietzka ve ekibinin yaptığı çalışmalara göre 70 kg ağırlığındaki biri için Kabul Edilen Günlük Alım miktarı yaklaşık 0, 6 $\mu\text{g}/(\text{kg.d})$ Yıllık Alım Miktarı ise 15, 3 mg olarak tahmin edilmektedir. Bu araştırmalara göre yıllık 500 litre su içen birinin içme suyu yoluyla maruz kaldığı uranyum miktarının 31 $\mu\text{g}/\text{l}$ tahmin edilmektedir. Her halükarda bazı bölgelerde rastlanan değerler Dünya Sağlık Örgütü

standartlarından ve diğer bütün standartlardan çok daha fazladır. Bitki parçalarındaki özellikle de yaprak ve meyvelerdeki uranyum miktarlarını karşılaştırdığımızda bu bitkilerin hayvan yetiştiriciliği için son derece zehirli olduğunu görebiliriz.

Teşekkür

Projenin bu kısmı Irak araştırma görevlisi programı kapsamında BK Bangor Üniversitesi'nin katkılarıyla ve Akademik Mülteci Yardım Komisyonu sağlanan hibe ile gerçekleştirilmiştir. Proje Professor Douglas Godbold ve Davy Jones'in denetiminde gerçekleştirilmiştir. Akademik Mülteci Yardım Komisyonu ve ECW-SENRRG – Wales Üniversitesi- Bangor da görevli herkese projeye ilgili yardımları için teşekkür etmek istiyorum.

Referanslar

1. Aitken, M. 1999. Körfez Savaşı Geride Kanser Bıraktı Br. Med. J. 319:401.
2. Al-Azawi S. Maarouf, B. and Mzouri N.2002, Savaş sırasında Ninova bölgesinde SU silahlarının kullanılmasından kaynaklanan radyolojik çevre kirliliği, SU silahlarının kullanımının Irak'taki insan yaşamı ve çevre üzerindeki etkileriyle ilgili konferans görüşmeleri, Mart 26 – 27, 2002, Bağdat
3. Al-Azzawi S.N. 2006, ICBUW Üçüncü Uluslar Arası Hiroşima Konferansı, 3 – 6 Ağustos 2006
4. Al-Daghastani, Hekmat,S., 2011. Kuzey Irak'taki Ninova Bölgesinde Gerçekleşen Uranyum Kirlenmesini Tespit Etmek İçin Anomali Yansımalarının Kullanılması, Tehlikeli Atıkların Depolanması, Sağlık ve Çevre Üzerindeki Etkileri Konferansı, 15 – 17 Kasım 2011, İsveç Lulea Teknoloji Üniversitesi.
5. Ali, sabah Hussein, 2011, Coğrafi Bilgi Sistemlerinin ve Uzaktan Algılama Sistemlerinin Sağladığı Verilerin Ninova Bölgesindeki Radyoaktif Kirlenme Sahasında Gerçekleştirilen Konumsal Analizlerde Sağladığı Faydalar, Tehlikeli Atıkların Depolanması, Sağlık ve Çevre Üzerindeki Etkileri Konferansı, 15 – 17 Kasım 2011, İsveç Lulea Teknoloji Üniversitesi.
6. Al-salim and Kader,2009, Küresel Isınma, Uluslararası Felaket Yönetimi Sempozyumu Konferansı, Suudi Arabistan, Al-Riyadh, s. 635–651.
7. Andrei A. Belimov1, et al. Kadmiyum toleransında görülen genetik değişimler ve bezelyedeki ağır metal birikimi (Pisum sativum L.), Euphytica 131: 25–35, 2003.
8. ATSDR, 1999, Uranyumun Toksikolojik Profili, Sağlık Üzerindeki Etkileri, www.atsdr.cdc.gov/toxprofiles/tp150-c2.pdf.
9. Craft, E.S. Abu-Qare, A.W. Flaherty, M.M. Garofolo, M.C., Rincavage, H.L., Abou-Donia, M.B.(2004) Seyreltilmiş Uranyum ve Doğal Uranyum: Kimyasal Yapıları ve Toksikolojik Etkileri (2004) Toksikoloji ve Çevre Sağlığı Dergisi, Bölüm B, 7:297-317.
10. Ebbs SD, Lasat MM, Brady DJ, Cornish J, Gordon R, Kochian IV. 1997. Kadmiyum ve çinko elementlerinin bitkileri kullanarak kirliliği topraktan çıkarılması. J Environ Qual 26, 1424–1430.
11. EPA,2011, 19. Avrupa Psikiyatri Kongresi- EPA 2011. Viyana, Avusturya, 12- 15 Mart, 2011. Avrupa Psikiyatri Kongresi Fasy (2003) Haziran 2003: Kuzey Irak'taki pediyatrik tümör salgını ve doğuştan gelen anormallikleri Nükleer Politika Araştırma Enstitüsü Seyreltilmiş Uranyum Mühimmatlarının Sağlık Üzerindeki Etkileri Sempozyumu New York Tıp Akademisi
12. Hindin; Brugge, D; Panikkar, B (2005). Seyreltilmiş uranyum aerosollarının teratojenitesi: Epidemiyolojik bir bakış açısı. Environ Health 4.17
13. Hore - Lacy, Ian, 2003. Nükleer Elektrik, UIC, 7. Baskı 2003.
14. IMA, 2003, Irak Çevre Bakanlığı Raporu (yayınlanmamıştır)
15. Kassim, Sahar A., Al-Daghastani, H.S., AL-Dabbagh, S.A., 2010. Musul Şehrindeki Çevresel Tehlikeler ve Değerlendirmesi, Kuzey Irak Çevre Araştırmaları Dergisi, JES, Cilt.4 s. 77 – 84.
16. Meagher, RB (2000). Toksik elementlerin veya organik kirlenmelerin bitkisel artımı. Bitki Biyolojisi 3 (2): 153 – 162.
17. Marchiori, J.N.C. Longhi, S.J. And Galvao, L. 1983: "Ogenero Prosopis (Leguminosae Mimosoideae) no Rio Grande do Sul," Separata de Cienciae Natureza, Santa Maria, RS, 5: 171–77.
18. Miller A. C.1998, A. F. Fuciarelli, W.E. Jackson, E.J. Ejnik, C. Emond, S. Strocko, J. Hogan, N. Page and T. Pellmar, 1998: Seyreltilmiş Uranyum veya Tantal Verilen Fareler Üzerinde Gerçekleştirilen İdrar ve Serum Araştırmaları. Mutajenez 13.643–648.
19. Min, M.S. Yang, S.Y. Bonett, R.M. Vieites, D.R.Brandon, R.A. and Wake, D.B. 2005. Asya'da İlk Çiğersiz Samerder Balığının Bulunması, Doğa. 5 Mayıs 2005 435(7038):87–90.
20. Pritchard Mike,2003, Seyreltilmiş Uranyumdan Kaynaklanan Sağlık Riskleri Tarafsız Bilimsel Literatür Araştırması, Toronto Üniversitesi Raporu.
21. WHO, 2003, mediacentre /factsheets/fs257,WHO.

SONUÇ BİLDİRİSİ

SONUÇ BİLDİRİSİ

Atatürk Üniversitesi ve ESRUC Konsorsiyumu tarafından ortaklaşa düzenlenen konferanslar dizisi boyunca, yaklaşık 200 Yüksek öğretim kurumu da dahil olmak üzere, 4 kıttadan 30'u aşkın ülkeden katılım sağlayarak, küçük bir dünya topluluğuna ulaşmış olmaktan onur ve gurur duymaktayız. Böylesine büyük etkinlikler; Erzurum, Atatürk Üniversitesi ve ESRUC Konsorsiyumuna üye olan tüm üniversiteler için bir marka haline dönüşecektir.

Kış Zirvesi adı verilen bu mükemmel organizasyon İpek Yolu Üniversiteleri Konsorsiyumu ışığında hazırlandı. Zirvede değinilen konular Turizm, Spor, Bio-Çeşitlilik ve Küresel Değişimlerdi. Amerika Birleşik Devletlerinden, Uzak Doğuda Malezya'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyadan Zirveye 26 ülkeden yaklaşık 70 yüksek öğretim kurumu katılmıştır. Çok değerli açılış konuşmacıları ve 65 davetli konuşmacının seçkin katkılarıyla, ilgili konulara detaylı ve farklı bakış açılarıyla açıklık getirilerek çok önemli deneyim ve fikirler ortaya konulmuştur. Konu yelpazesi aşağıdaki konuları içermektedir;

- Amatör ve profesyonel sporun her türü üzerine konuşuldu ve etkileri coğrafi ve çevresel şartlar, küresel değişim ve etmenler çerçevesinde tartışıldı.
- Eğitim ve kış turizmi de dahil olmak üzere turizm konusu ele alındı. Tarihsel ve ekonomik etkilerini de kapsayan geniş bir boyutta tartışıldı.
- Bio-çeşitlilik, Malezya'dan başlayıp Tacikistan'a ve Birleşik Krallık'a kadar uzanan geniş bir yelpazede turizm, spor ve küresel iklim değişiklikleri konuları da eklenerek işlendi.
- Aynı zamanda en büyük ve en önemli konu olan küresel etmen ve değişimler, açılış konuşmacılarımız ve katılımcılar tarafından profesyonelce ele alındığından, en gelişmişinden az gelişmişine kadar tüm katılımcı ülkeler edindikleri deneyimden faydalanacaklardır.

Turizm söz konusu olduğunda, Türkiye; Antalya ve İstanbul gibi iki ilini dünyanın en çok ziyaret edilen on şehri arasında bulunduran tek ülkedir. Antalya yaz turizminde, İstanbul ise kültür turizminde birer markadırlar. Atatürk üniversitesi olarak bizim amacımız da Erzurum'un kış ve spor turizminde üçüncü bir marka olmasıdır. Bunu söylerken aynı zamanda Kuzey Amerika ve Avrupa'daki deneyimlerden de örnek alıyoruz. Bu kongre, Erzurum ve diğer İpek Yolu ülkelerindeki kayak merkezleri için amaçlarını gerçekleştirme yolunda doğru bir adım olacaktır.

Diğer yandan bu etkinliğin başında, genel olarak değişim programlarını, eğitim ve bilim ağlarını ve Erasmus-Mundus ve kardeş üniversite konularını ve muhtemel Avrupa projelerini içeren, ESRUC yönetim kurulu toplantısının oldukça yararlı geçtiğini belirtmek isterim. Bu konularla ilgili olarak ESRUC başkanlığı tarafından gerekli işlemler en kısa zamanda başlatılacaktır.

Prof.Dr. Sebahattin TÜZEMEN
ESRUC Genel Sekreteri

